

biblioteca școlarului

VLADIMIR BESLEAGĂ CUMPLITE VREMI

biblioteca şcolarului

VLADIMIR BEȘLEAGĂ

CUMPLITE VREMI

Colecție inițiată și coordonată
de Anatol Vidrașcu și Dan Vidrașcu
Concepția grafică a colecției și coperta:
Vladimir Zmeev

Fotografii din arhivele editurii,
autorului și a lui Nicolae Răileanu
Ilustrații de Alex Ussow

REFERINȚE ISTORICO-LITERARE:

Mihai Cimpoi, Vasile Badiu,
Arcadie Suceveanu,
Andrei Eșanu,
L.Vlasova

Editura „Litera Internațională”
O. P. 61; C.P. 21, sector 1, București, România
tel./fax (021) 3303502; e-mail: info@litera.ro

Grupul Editorial „Litera”
str. B. P. Hasdeu nr. 2, mun. Chișinău, MD-2005, Republica Moldova
tel./fax (37322) 292 932, 294 110, fax 294 061;
e-mail: litera@litera.ro

Prezenta ediție a apărut în anul 2003 în versiune tipărită
și electronică la Editura „Litera Internațională”
și Grupul Editorial „Litera”.
Toate drepturile rezervate.

Editori: *Anatol și Dan Vidrașcu*
Tehnoredactare:
Elena Dandara

Tiparul executat la Tipografia „Universul”.
Comanda nr. 9220

CZU 821.135.1(478)-3
B 50

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Beșleagă, Vladimir

Cumplete vremi / Vladimir Beșleagă; (Bibl. școlarului; serie nouă/ col.
iniț. și coord. Anatol și Dan Vidrașcu; conc. gr. col. și cop./ Vladimir Zmeev;
nr. 468) – B.: Litera Int., Ch.: Litera, 2003 (Tipografia „Universul”). – 704 [p.]

ISBN 973-675-085-X — ISBN 9975-74-725-6

821.135.1(478)-3

TABEL CRONOLOGIC

1905

5 (18) martie
Se naște în familia
lui Luca Alexei
Beșleagă și a Nataliei
născută Facăru primul
copil Vasile, tatăl
scriitorului.

mezin de 12
ani este deportat
de regimul totalitar
comunist în
pădurile înghețate

1913

Se naște în familia lui
Andrei Teodosie
Ciocârlan și a Pachiței
născută Bălan cel de-al
patrulea copil Eugenia
(Fevronia), mama
scriitorului.

1931

25 iulie
Se naște în
familia lui Vasile
Beșleagă și a soției
sale Eugenia primul și
singurul lor copil căruia
tatăl i-a dat numele de
A., dar pe care preotul

Luca Beșleagă, subofiter în armata țaristă. Iulie 1917
Cetatea Bender-Tighina

Bunica Natalia. 1948

ortodox rus din
sat, atunci când
bunica și mama l-au
botezat într-ascuns,
l-a preschimb
în Vladimir.

1933

iarna
Bunelul
scriitorului Andrei
Ciocârlan dimpreună
cu cea de-a doua soție
a sa Iustina și fiul

ale Rusiei, unde la
scurtă vreme moare.
Aceași soartă
a avut-o și
feciorul
Alexandru,
acasă revenind
după cel de-al doilea
război mondial doar
bunica Iustina.

1938-1944

Vladimir
Beșleagă urmează

Casa părintească după război. 1946

primele trei
clase primare
cu program
de învățământ
sovietic în școală din
satul Mălăiești, iar o
dată cu începerea
războiului și cu
instalarea în
teritoriul a
administrației
civile românești
(Transnistria) face
în anii 1941-1944
clasa 4 primară
și clasele I
și II de
liceu cu
program de
învățământ românesc.

Cu tata. 1943

1948

Fiind elev în
clasa 8-a (cei doi ani
de liceu nu au fost
luați în calcul

de administrația
sovietică) și editând o
gazetă de perete
unde avea o poezie
dedicată Anului Nou,
aceasta este preluată
de ziarul raional și
publicată.

1949-1950

Împreună
cu alți colegi
fondează un ceneclu
literar școlar în
cadrul căruia
se inițiază
în probleme
de teorie literară:
versificație, noțiuni de
estetică etc. Compune
poezii, își încearcă
puterile în proză,
dramaturgie...
Scrie la publicația
raională, trimite versuri
la ziarele și revistele din
Chișinău, la Uniunea
scriitorilor...

1950

Termină școala
medie cu medalie de
aur și depune actele de

înscriere la facultatea
istorie și filologie,
secția limbă și
literatură română a
Universității de stat din
Chișinău. În același an,
toamna, tatăl Vasile
Beșleagă este
judecat și
condamnat pe un
termen de 20 de ani
de detenție, mama
dată afară din
casă și casa
confiscată...

Marcu Saracută, prototipul personajului
moș Trifan din romanul „Nepotul”. 1968

Chipăruș. (În anii
precedenți colaborase
sporadic la *Tinerimea
Moldovei* și
Scânteia leninistă)

1959

Toamna, în
urma destituirii
redactorului șef al
rev. *Chipăruș* pentru
publicarea unor
materiale

1955

Absolvește
studiile universitare și
este lăsat să facă
doctorantura
pe lângă
catedra de limbă și
literatură, având ca
temă de studiu teza
„Liviu Rebreanu,
romancier“.

1956

Se căsătorește.
Îi apare cărțulia
de debut *Zbânțuică*
care aduna câteva
povestioare
pentru cei
mici. Se
naște
fiica Stela.

1958

După
expirarea
termenului de
doctorantură,
fără să fi putut
finaliza teza (tema
de studiu fusese
respinsă între
timp ca
înapteabilă
pentru ideologia
oficială) se pomenește
într-o situație
confuză –
cu familia
împrăștiată
și fără surse de
subzistență. Este
angajat colaborator
literar la revista de
satiră și umor

Mama scriitorului, tânără

critice de...
„nuanță
antisovietică
și naționalistă”, așa
cum au fost calificate
acestea de către forul
de partid – C.C.
al P.C.M. –
V. Beșleagă

împreună cu
alți tineri colegi
din aceeași redacție,
dar și de la alte
publicații este
concediat,
blamat de la
diferite tribune și
în presă și, fără casă
și fără masă, rămâne
pe drumuri...

1963

După câteva
cărțuții pentru
copii V. Beșleagă
editează culegerea de
proze pentru adulți *La
fântâna Leahului*. În
aceiași an este luat
pentru trei luni
la armată
(la cursuri de
reciclare – de la
artilerie la arma

rachetară), după
care pleacă de
la redacția
Cultura Moldovei
unde activa, hotărât
să se consacre
scrisului...
Deși avea

publicate deja
câteva cărți nu
fusesse primit membru
în Uniunea scriitorilor
din cauza blamului din
1959. Se naște fiul
Alexandru.

1964

În vară se
îmbolnăvește grav
mama scriitorului, este
internată la oncologie
și operată, iar pe 9
martie 1965
se stinge din viață.

1965

V. Beșleagă
abandonează
proiectul unei cărți
la care lucra
și, copleșit
de durerea
pierderii mamei,
revine la subiectul unei
povestiri mai vechi. În
cursul lunilor aprilie-
iunie redactează
romanul *Țipătul
lăstunilor*
care în anul următor
(1966) apare cu titlul
Zbor frânt. În același
an (1965) devine
membru al Uniunii
scriitorilor din
Moldova.

1966-1968

Pornește să
lucreze asupra
câtorva subiecte,
printre care un roman
în cinci nuvele
întitulat
Moartea albinei,
dar din diverse cauze,
în primul rând al bolii,
le abandonează.
A rămas o
nuvelă:
Pădurea Albastră.

1969-1970

Redactează
romanul *Noaptea
a treia*,
denumire ce are
tangente secrete cu
textul *Zborului frânt*.
Propusă revistei *Nistru*
(un manuscris, pentru
a deveni carte, era
musai să treacă
pa la revistă,
primul filtru
al cenzurii
totalitariste),
lucrarea
este respinsă

Împreună cu soția la casa părintească. 2003

Cu M. Cîmpoi

de colegiul de
redacție condus de
poetul ilegalist Em.
Bucov, hotărându-i-se
astfel destinul pentru
mulți ani...

1970

Aparte în
traducerea
lui V. Beșleagă,
care și anterior
practicase această
muncă, celebrul
roman antic

pastoral *Dafnis
și Cloe* de Longos.

1971

17 martie
Moare tatăl
scriitorului Vasile
Beșleagă.

1971-1976

La congresul
de rând
al scriitorului
este ales secretar
al comitetului de

conducere, în
care funcție
activează
timp de cinci
ani, măcinându-și
sănătatea și timpul.
După primele câteva
luni a încercat să-și
dea demisia, dar
a fost obligat
de colegi
să rabde și să rămână
până la expirarea
termenului.

1972-1973

După amara
experiență
cu respingerea
manuscrisului *Noptii a
treia* scriitorul se decide
să lucreze la o carte
pentru propriul
suflet, fiind
astfel scris romanul
Prima ninsoare, care a
rămas să zacă alături
de cel precedent
printre hârtiile
autorului.

1973

Nevrând să
se autodesființeze
ca autor, V. Beșleagă

revine la subiectul abandonat în 1965, îl completează cu un al doilea plan, prezentul, și realizează cartea *Nepotul*, o cronică de familie care se publică peste doi ani cu titlul schimbat de redactorii cenzori în *Acasă*. Scriitorul aborda în această carte unele teme tabu ale epocii totalitariste – deportările țărănimii și foametea-din care motive s-a văzut nevoit să facă anumite concesii ideologiei oficiale, spre a înșela vigilența cenzurii comuniste. Apărută în volum în 1976 cartea a fost distinsă în 1978 cu premiul de stat al R.S.S.M. Apropo, acel premiu era compromis de la bun început fiind acordat de regulă după

prestarea de servicii față de regim (V. Beșleagă mai fusese propus în 1968 cu romanul *Zbor frânt*, alături de poetul cu ani de detenție în gulagul stalinist Nicolae Costenco dar ambii respinși prin votare și înalta decizie a oficialităților de partid).

1976

Apare în traducerea lui V. Beșleagă

nemuritoare opera a lui Erasm din Rotterdam *Lauda Prostiei (Elogiul Nebuniei)*.

1978

Scrie romanul pentru adolescenți *Durere* care apare în volum în anul 1979.

În același an (1979) este publicat și manuscrisul *Prima ninsoare* cu titlul *Ignat și Ana*.

1979

Întreprinde, în componența unei delegații de scriitori, o călătorie în România. (O tentativă similară, dar fără succes făcuse încă în anii când lucra la teza de doctorat). De câțva timp scriitorul se documenta în vederea redactării unei cărți cu subiect din istoria Țării Moldovei, având ca personaj central

pe Miron Costin.
Deși vizita nu a
durat decât o
săptămână
V. Beșleagă
reușește să ia
cunoștință de locuri
memorabile din Țară:
mănăstirile din
nordul Moldovei,
să vadă Iașii, să
se întrețină
cu savanți

V. Beșleagă la o întâlnire literară
cu elevii din Cimișlia. 1989-1990

și specialiști
medieviști ca Elvira
Sorohan, Dan Horia
Maziliu, cât și cu unii
scriitori bucureșteni.
Tot în 1979, activând
în cadrul redacției
revistei „Nistru”,
inițiază în
paginile acestei
publicații o discuție
privind situația precară
a prozei din republică
făcând-o în plan
comparativ cu
realizările
acestui
gen în perioada
relativei liberalizări
din timpul „dezghețului
hrușciovist” cât și cu
fenomenele mai
elocvente din proza

altor republici. Deși
s-au făcut auzite
și voci de
susținere, discuția,
totuși, n-a căzut pe
placul potențailor zilei
și până la urmă a fost
calificată drept
denigratoare.

1980

toamna
V. Beșleagă
întreprinde în
calitate de turist
o croazieră pe
Mediterraneană, pe
parcursul
căreia
vizitează
mai multe orașe
și țări riverane. Are
fericita ocazie să

vadă la Roma,
deși în curs
de restaurare,
Columna lui Traian,
Muzeul Vaticanului,
iar în Grecia vizitează
Corintul, Acropole și
în Spania Muzeul
Salvador Dali...

1981-1983

Pe parcursul
a doi ani
și jumătate
realizează o primă
redacție a romanului
istoric proiectat în
trei părți...

1985

Apare la „Cartea
moldovenească” prima
parte a romanului
istoric *Sânge pe
zăpadă*.

1987

ianuarie
Scriitorul suportă
o operație pe rinichi.
Pe 12 ianuarie moare
(se sinucide) fiul
scriitorului
Alexandru.
Pe 18-19
mai V. Beșleagă
participă la istorica
adunare generală
a scriitorilor

din Moldova care
a însemnat un moment
crucial în Mișcarea de
renaștere și lupta
de eliberare
națională
a românilor
de la est de Prut.

1988

După 18
ani apare în
volum cartea
*Noaptea a
treia* cu titlul
modificat *Viața și
moartea nefericitului
Filimon sau anevoioasa
cale a cunoașterii
de sine.*

1989

Scriitorul
întreprinde
o călătorie de
documentare în
Polonia. Vizitează
locuri legate de numele
regelui Ioan Sobieski,
muzee din Cracovia,
biblioteci, fonduri
de cărți vechi...

1990

Apare la
editura „Hyperion“

partea întâi din cea
de-a doua carte
a romanului
istoric
Cumplete vremi.

1990-1993

Activează
ca deputat
în Parlamentul
Republicii Moldova,
primul legislativ ales în
mod democratic. Timp
de un an și jumătate
este lider al
fracțiunii
parlamentare a
Frontului Popular
Creștin democrat, din

partea căruia a
fost ales...

1989-2003

După abolirea
cenzurii și repunerea
în drepturi a
alfabetului latin
scriitorul revine la
lucrările apărute sub
regimul totalitar
comunist și,
restabilind
decupările
și modificările
impuse de redactori,
le prezintă cititorului în

varianta lor inițială.

Apar, mai întâi,
cu scris
românesc
traducerile din
literatura universală:
*Lauda prostiei (Elogiul
nebuniei)* de Erasmus
Rotterdamus, ediție
bilingvă latină
și română,
grafică și
ilustrație de
Mihai Brunea,
Literatura artistică,
1989; *Dafnis și Cloe*
de Longos, prezentare
grafică de G. Vrabie,
editura Hiperion,

Suceava, la Cetatea-de-Scaun. 1997

1990; urmate
de cărțile de autor:
volumul antologic *Zbor
frânt*, cuprinzând, pe
lângă romanul titular,
și *Viața și moartea
nefericitului
Filimon*, nuvelele
Pădurea albastră și
*Cel de-al doilea, dacă
ar fi fost acolo*,
editura

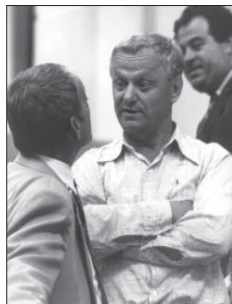
Hiperion, 1992;
același titlu în seria
Biblioteca școlarului,
incluzând și romanul
Ignat și Ana, editura
Litera, 1997; tot la
Litera, în 1998,

apare cartea
Nepotul, (Acasă),
cu titlul adevărat și
textul restabilit după
originalul manuscris,
care cuprinde un ciclu
de nuvele umoristice:
*Mustățile, Ședință
fulger, Pălăria lui
Sofronie, Tatăl
și fiul și Cu patul în
drum*; în fine, volumul
Jurnal 1986–1988,
ed. Prut
Internațional, 2002.

În discuție cu A. Vidrașcu

Pe parcursul ultimului
deceniu V. Beșleagă
activează atât în
domeniul
publicisticii
vizând probleme
politice ale momentului
(de exemplu, eseurile
*Republica
Moldova – o
absurditate?... sau
Destine transsinistriene*)
apărute în *Jurnal
de Chișinău* și
Contrafort, cât și
investigații ale unor
probleme complexe din

Cu colegi din Parlament. 1991-1992

viața noastră spirituală
sub vechiul regim:
*Conștiința
națională sub*

*regimul comunist
totalitar în R.S.S.M.,
1953–1963; Bisericile și
mănăstirile sub regimul
comunist totalitar din
R.S.S.M. (1950–
1960); Mănăstirea
Răciula, 1959...,
bazate pe
documente și
cercetări arhivistice,
interviuri, dialoguri cu
oameni marcați de
destine grele, dar
și o serie de
instantanee și*

*proze autobiografice
(Epistolar, Despre
eu celălalt,
Oglinda
magică, Domnul
Sofian, Naufragiat
“60”, Brațul de fier,
Naufragiat “50”,
Timpul...,
Cenzura, o absență
omniprezentă,
Tăcere...),
publicate în Flux,
Jurnal de Chișinău,
Destin Românesc,
Contrafort, Sud-Est,*

*Basarabia, Semn, Dacia
literară, Timpul ș.a. În
acești ani întreprinde
mai multe călătorii
vizitând în sfârșit
locurile unde se
desfășoară
acțiunea
romanului istoric
Cumplite vremi: satul
Miron Costin, altădată
Bărboși, orașul Roman,
Cetatea Neamțului,
Suceava cu vechea
Cetate de Scaun,
Răchitoasa
lui Ilie-frige-vacă,
Țuțora, Băcanii, unde
avu loc în acel an
tragic nunta
lui Palade etc.*

*„... în lumea asta nu este nimic mai
interesant decât istoria poporului
nostru, trecutul lui, tot-tot, este un
șir neîntrerupt de martiri...”*

M. Eminescu

Întâmplările ce alcătuiesc această carte s-au petrecut acum trei sute de ani pe pământul blândeii și atât de pătimitei Moldove.

Dar, îmi va zice, oarecum mirat, cititorul, este un lucru anevoios a reînvia acele îndepărtate vremi.

Adevărat, îi voi răspunde, și anevoios, și riscant.

18 Atâtea pericole îl pasc pe un autor de romane istorice! Primul: romanțarea vieții marilor personalități. Altu, sabie cu două tășuri, ce-ți poate reteza truda de ani de zile: actualizarea istoriei și istoricizarea actualității... Și încă: înșiruirea de fapte insipide, fără o semnificație deosebită.

Mărturisesc: am știut ce mă așteaptă, dar am cutezat.

Sămânța căzută în sufletul meu a zăcut în adânc aproape treizeci de ani. Încetul pe încetul a dat colte, a pornit să crească, bătând la poarta lumii...

Atunci m-am pomenit cuprins de teamă. Am consultat vrafuri de cărți, am cercetat documente, am răsrecitit nemuritoarele noastre cronici. Am adunat note...

Într-un moment de disperare am dat totul la o parte, am uitat și mi-am întrebat propria conștiință: "De unde acest îndemn? Din ce adâncimi vine?...". Răspunsul trebuia să-l găsesc singur, cu propria minte.

Timpul este matricea de foc a operei de artă.

Timpul este măsura supremă a vieții umane.

Sfârșit de veac XVII... Sfârșit de secol XX... Ce nevăzute punți și linii de tensiune străbat sutele de ani și ne magnetizează privirea?

Au ne cunoaștem îndestul trecutul? Au nu cumva ne lăsăm copleșiți de potopul trebilor și grijilor zilei, ne lenevim, ne rușinăm să ni-l apropiem?...

Ce e un om fără cunoașterea celor ce-au fost? Ce e un popor fără conștiința istoriei?

Trecutul este timpul care a fost.

Viitorul este timpul virtual, posibil.

Prezentul este singurul timp real, plin.

Omul, sufletul lui, este centrul de foc, în care timpul virtual, posibil se adună, se concentrează, devine timp real, concret, se răsuțește vertiginos (astăzi nicicând ca altădată!), năboind înspre ieri, unde se limpezește și se cristalizează. Abia acolo se face disponibil pentru aprecieri, gradații, valorificări. Abia atunci ne vedem ce-am fost în clipele de vârf ale existenței noastre individuale și colective.

În aceste prime două cărți din cele trei proiectate încerc să recompun imaginea Moldovei către acel sfârșit de veac. „...Cumplite vremi și cumpănă mare pământului nostru și nouă“, scria despre epoca sa marele cronicar, omul politic și poetul Miron Costin... 19

Chipul eruditului logofăt este printre personajele narațiunii. M-am ferit să scriu o viață a sa romanțată. Am ținut să-l surprind în momentul suprem: față în față cu propria conștiință de om și patriot, cu crudul și implacabilul Destin...

Alt erou drag mie este Gruie. E destinul unui simplu băietan din acele vremi...

Soarta, zbuciumul fraților Ion și Ilie Țarălună, al cuviosului și pururi crezătorului în mai bine părinte Nicodim de la mănăstirea Căpriana...

Pățaniile lui Corbea haiducul...

Viața moldovenilor, de la vlădică până la opincă, cât și a acelora cu care, ca vecini, li s-au încrucișat destinele istorice...

Dar, ca vorba din poveste: înainte mult mai este. Te poftesc, iubite cetitoriule, să pășești în lumea acestei cărți și – vale! Adică: să ne auzim de bine! Eu – s-o duc la bun sfârșit, dumneata: să ai sfânta răbdare de-a o răsoi...

Autorul

(1985-1990-2003)

P.S. *Vai, timpul, implacabilul Timp, nu mi-a îngăduit, până în prezent, să închei această tristă narațiune...*

Același

Gartea întâia

Prolog

*“...Că el pornisă atunce pe un ficior a lui,
pe Neculaiu, să iè fata Ducăi-vodă de la
Țarigrad și să gătasă și cu celălalt să iè
fata lui Cantemir-vodă, să s-încuscredze...”*

I. Neculce. Letopisețul Țării Moldovei

Pe drumul ce ducea de-a lungul apei Moldovei, în sus, venind dinspre vechiul târg al Romanului, așezat în unghiul ce-l face acest râu la căderea în Siret (unii zic că acea cetate ar fi fost întemeiată de râmleni încă, alții – că temelia i-ar fi pus-o Roman I Mușat, unul din primii voievozi ai țării), – pe drumul acela înghețat, făr-de zăpadă, cu pietre și prundiș adus de ape din Carpați, în acea după amiază de dekemvrie posomorât a anului 1691 grăbea la deal un rădvan, tras de patru cai nu prea arătoși, dar voinici. Bătrânul vizitiu de pe capră, îmbrăcat într-un cojoc de oaie, negru, încrețit, și cușmă tot neagră, învârtea, strigând „dii!” și iar „dii!”, biciul lung pe de asupra cailor, iar din stânga lui ședea, drept, un flăcăuan într-o haină scurtă de postav roșu, cu găitan negru la guler și pe la mâneci, și, pe sub marginea căciulii de jder, cam roasă, privea la drumul ce se resfira în față ori arunca o privire îndărăt, spre cei doi călăreți ce veneau din urmă, cu săbiile legănându-se la șold, și la căruța joasă, trasă de niște cai mărunți, care se târa la coadă. În rădvanul acela, care se vedea cât de colo că are ani cam mulți, căci la fiece hop scârțâia din toate încheieturile, iar vopseaua vișinie în multe locuri se cojise și căzuse, lăsând să iasă la iveală scândura goală, spălată și înnegrită de drumuri și vremuială (de bună samă, zăcuse cine știe câte veri și ierni sub șopronul cel mai îndepărtat al curții și abia dăunăzi, când s-a văzut că-i nevoie foc de el, a fost de sârg închegat și scos la lumină), în rădvanul acela călătorea logofătul Miron, cel mai învățat

și mai de samă bărbat al Țării Moldovei, despre care se știa și care era mult aprețuit departe peste fruntariile ei, de la curtea craiului leșesc până la măritul Țarigrad, odinioară strălucitoare cetate de scaun a împăraților bizantini, acum sub oblăduirea grea a turcilor osmanlâi. Alături, de-a stânga domniei sale, înfundată în perne și învelită în blănuri, se căznea, gemând la fiecare hurducătură, jupâneasa Ileana: „Ooh!“ – vai de dânsa, că era boleacă rău de la o vreme...

Într-un contăș albastru îmblănit, purtând o căciulă rotundă de sobol cu fundul de urșinic, cu fața împodobită de o frumoasă barbă albă cum e neaua, rotunjită pe piept, mustăți lungi căzând pe din părți peste ea, nasul drept, cu nările potrivit de largi, cu ochii vii-lucitori, în care sălășluiau îngemănate înțelepciunea și zeflemeaua, amândouă rod al adâncei cunoașteri a vieții omenești, logofătul ședea plecat înainte (ce-i drept, era cam adus de spate... anii... se adunaseră destui... și ce vremuri!... mai cu samă acum... lunile acestea de la urmă... când craiul veni să dea înc-o lovitură hidrei păgâne, întru slobozirea nenorocitei țări a Moldovei de sub jugul agarenilor, dar s-a tras iarăși, sângerând, peste hotară), cu o mână sprijinită într-un toiag din lemn negru, lucios și noduros, cu cap de căprioară la capăt, iar cu cealaltă ținea pe genunchi un toc de piele roșietică, în formă de țilindru, ca de vre-un arșin de lung, cu capac ce se încheia cu o cataramă de argint, și pe care nu vru să-l încredințeze nimăru, pentru că avea într-însul un sul de hârtie albă, mătăsoasă, de Veneția, pe care i-o făcuse dar preasfinția sa Misail episcopul, pe la care ținu să treacă a întoarcere, să-l vadă și să-l firitisească cu apropiata Naștere a Domnului... Ar fi pornit de-a călare – mai puțin zdruncin și mai fără primejdie despre partea tâlhăretului, – dar jupâneasa, de cum a înștiințat că-i hotărât, ca Neculai să plece fără zăbavă la drum departe, tocmai la Țarigrad, și încă pe-o vreme neașezată ca asta, ea, mamă a

zece copii, pentru care toți i-s de-o portivă dragi și scumpi, că-s rupti din trupul ei, a venit și, în numele lui Dumnezeu cel mare și preamilostiv, l-a rugat cu lacrimi în ochi, s-o ee și pe dânsa. Să meargă și ea până la Roman să-și petreacă coconul, căci „... nu știu, nu știu ce-i cu mine, că mi s-a pus pe inimă o piatră, de nu mă mai slăbește, iar ieri pe la amiază, când mă lăsaî în jilt și mă fură pe-o clipă somnul, avui un vis: se făcea că vine, iaca, de peste vale, așa, din înalturi, o pasăre mare, neagră, firoasă, și cum vine, se izbește din toată puterea zborului și se face țândări geamul, iar eu...“ Atunci, privind la fața-i aburită, în ochii mari și luminoși, în care s-a privit ca într-o oglindă toată viața, atunci i s-a făcut milă logofătului, a dat poruncă să se pregătească rădvanul cel vechi (s-a gândit în sinea lui: lasă, că, la întoarcere, voi s-o arăt doftorului ovreu din târg, dar asta în taină, ca să nu oblicească doftorul casei, un neamț, pe care i l-a trimis deunăzi Velișco de la Iași). Acum după ce și-a văzut plinită dorința – și la doftor a dus-o și leacuri i-a dat, – ea, în loc să se ostoiască, și mai tare se foiește în blănurile ei, tot aruncând din când în când câte o privire pe sub marginea șalului mare, cu flori sângerii pe câmp negru, de parcă ar dori să-i facă întrebare, dar i-i teamă ca va să-i tulbure gândurile și o să-l supere, și numai cât zice înăbușit! „Ooh!..“. Iar logofătul o aude și n-o aude, căci bătaia copitelor și rostogolirea roților zgâlțâie amarnic rădvanul, umplundu-l de scârțâieli și zgomote și zdruncinul acela îi străbate prin oase până sus, în tâmple, de-ai crede că singur pământul se roagă, după atâta ce-a fost frământat de ordii și oști, pârjolit de flăcări și încropit cu sânge, se roagă să fie lăsat în pace măcar acum, iarna – să-și tămăduiască rănila, să uite... Îi aude glasul și-i înțelege ruga, pentru că și domnia sa logofătul, în adâncul tănuit al ființei, în vremea de la urmă tot mai des se simte hăituit de soartă: asemenea celui buăr, se vede strâns de răii mișelnici ai zilei la cornul

cel strâmt al țarului vieții, încâlcit în mreaja neagră a gândurilor, ce l-au lipsit de somnul și hodina nopților și de limpedea judecată a ceasurilor de zi. Edera aceea de sârmă i-a pătruns atât de adânc în carnea inimii, încât chiar și acum, după ce l-a văzut pe Neculai pornit la drum – oh, cum s-a lipit, sărmanul, de pieptul tatei și cum l-a sărutat pe obraz cu ochii împăinjeniți de lacrimi! – chiar și acum nu poate scăpa de mulțimea de întrebări, ce-l năvălesc ca niște viespi întăritate: au ce voi face?.. cum îmi voi îndruma și căpătui copii?.. ce se va alege de casa mea?.. de viața mea bătrână?.. Doamne, Dumnezeuule milostiv... I se umezesc și lui ochii și ca să nu se lase pradă mahniciunii și deznădejzii, mișcă de câteva ori pleoapele, după care înalță capul și privește, mândru și destoinic, înainte. Mândru și destoinic, așa cum s-a ținut o viață. Da, întocmai așa și acum, când după retragerea din toamna asta a craiului, – ba! mai-nainte de asta! – feciorii, afară de Pătrașcu, i-au cam fost îndepărtați de la curte, el singur fiind chemat la domnie doar o dată, dar și atunci... simți că cei de casa lui Vodă... mai cu samă ginere-său Bogdan, dar și Iordachi vistiernicul, l-au privit parcă ar fi avut păr de lup... „Norocu-i schimbăcios! Se întorce ea, roata vremii!“, – le-o spune răstit logofătul (bineînțele, în gândul lui le-o spune) celorla care în umbra Măriei sale, cu îngăduința lui tăcută, învârtesc și mănâncă biata țară, după cum li-i voia și placul...

25

În clipa asta o zguduitură azvârle rădvanu-n sus, apoi îl lasă-n bot – se vede că a nimirit roata într-o piatră peste samă de mare... – numai de nu s-ar desface... să ajungem teferi acasă... după care, din stânga, se auzi iar un geamăt greu, chinuit.

– Ai binevoit a zice vre-un cuvânt, jupâneasă? grăi logofătul înturnând puțintel capul.

– Apoi că am oftat numai, cinstite boierule, dădu glas femeia, arătându-și din umbră chipul înrămat de șuvițe bătute

de căruntețe, peste care avea așezată o căciuliță joasă, rotundă de sobol, legată cu o basma neagră, nod, sub bărbie.

– De mult mă tot gândeam să-ți dau un sfat: păzește de geme cât de tare, fără săială... Asta ușurează sufletul omului, de năcaz.

– Poate-o fi și așa, cum spui domnia ta...

Cuta adâncă ce stăruia pe frunte, pieziș, la rădăcina nasului, zvâcni, și de sub mustața logofătului se prelinse un zâmbet nevăzut, la care jupâneasa, dacă l-ar fi zărit, ar fi adăugat: „Oftez... că ce mi-a mai rămas a face?... ce-am știut eu la viața mea? să nasc copii, să-i cresc și încă să te aștept pe domnia ta de pe drumuri grele și lungi și pline de primejdii... iar acum, când, iată, abia de-mi trag sufletul, nu știu, zău, de trebuia să-l lași pe Neculai să plece așa departe, pe-o vreme tulbure și neașezată ca asta...”; la care i-ar fi răspuns logofătul: „Dar când a fost la Moldova noastră vremea așezată?”; și jupâneasa ar fi încuviințat: „Așa-i, stăpâne, ai deptate, n-are pic de liniște pământul ista al nostru”; la care logofătul: „Uite, Ion Palade postelnicul s-a apucat de-a făcut nuntă, fără să aștepte a se zvânta bine lacrimile după cei secerați în bătlia de la urmă... de, viața nu se curmă niciodată... și-ncă Palade s-a însurat de-a doua oară, iar feciorul nostru, copt-răscopt, trecut de treizeci, nu-i oare vremea să-și înjghebe un rost al lui? Domnița Ducăi îl așteaptă de atâta vreme, iar vremea tot nu se așază...”; la care jupâneasa ar fi încuviințat, plecând capul: „Acum că-l însurăm pe Pătrașcu, ar trebui să ne gândim și la Neculai..! – „Anume că la Neculai, – ar fi răspuns logofătul. – De asta l-am trimis la Țarigrad, să-i facem și lui nuntă... De amu dacă-i facem lui Pătrașcu... nuntă mare, domnească... doar pe fata lui Vodă va s-o eie... cum să-l lăsăm pe Neculai, că-i mai mare de ani?...“

Așa ar fi urmat vorba lor, dar, chiar de-a fost în tăcere, tot s-au înțeles, fără de cuvinte, căci logofătul, în mersul acum

lin al cailor, își aținti privirile înainte, iar jupâneasa, după ce-și aruncă ochii la geamul asudat și crăpat într-un colț, dar lipit cu o dungă de plumb să nu se desfacă, se cufundă iar în covrul ei, adunându-și puterile ce le mai avea ca să ajungă cu suflet acasă. Acum rădvanul nu se mai târa, ci fugea pe un drumeag de pădure – apa Moldovei rămăsese departe în urmă, acolo jos, învăluită în rotocoale de aburi alb-albăstrii. Pe din părți se ridicau, negri și deși ca un zid, copaci bătrâni (stejari, ulmi, frasini, mai mult stejari, cu mărăcini deși la poale). Roțile luneceau pe stratul gros de frunze, ca o sanie. Cei doi călăreți, cu săbii la șold, mergeau unul în față, altul la spatele trăsurii, aruncând prin părți, în desigur priviri iscoditoare. Bătrânul vizitiu învârtea-n văzduh biciul fără să strige, luând și el aminte prin părți. Căruța se ținea aproape, la câteva lungimi de trup de cal, iar tânărul chipeș de pe capră avea mâinile amândouă pe genunchi mai gata să le coboare în coșul de la picioare, să apuce în clipala ochiului, de va fi nevoie, pistoalele încărcate. De jur împrejur, însă, domnea liniștea. Codrul încremenise în tăcerea și măreția lui de veacuri, de parcă nu el ar fi fost martor la nu demult dezlănțuitul aici măcel: repezise craiul oaste înainte să cuprindă târgul Romanului, să-l prefacă în loc întărit, dar, lovind pe neprins de veste tătarii, leșii fiind împovărați de cirezi de vite și cară cu bucate, luate de prin sate, erau să rămână cu toții acolo, la rădăcina ierbii și copacilor, de nu le veneau într-ajutor tunurile crăiești; se mai zăreau ici-colo spade frânte, stârvuri de cai, leșuri de oameni, rămași neîngropați, pradă fiarelor codrului și pasărilor răpitoare...

În sfârșit, după o fugă bună, se văzură ieșiți la loc limpede. În față se deschise o priveliște largă, și bătrânul vizitiu trase cu putere de hățuri. Caii opriră, gâfâind, plini de spume. Omul își scoase căciula miștoasă și și-o trecu peste frunte, peste ochi, peste fața toată. Să fi oprit ca să răsuflă caii? Ca să-și

scutur el sudoarea de pe obraz? Nu, era un vechi și nesmintit obicei al logofătului: fie că pleca, fie că se întorcea acasă, poruncea să oprească aice, în acest loc, cobora, oricât de grăbit ar fi fost, să cuprindă cu privirea văile și dealurile acestea, să le privească cu lăcomie și nesăț, de parcă le-ar fi văzut pentru cea din urmă oară. Așa și acum (bătrâna slugă îl cunoaște pe boier de mic, au crescut alături, l-a însoțit la toate drumurile, în cele mai îndepărtate călătorii, numai în cea de la Viena (Beci) când a mâncat turcul bătaie și a fost luat prins cu Duca vodă la Domnești, n-a fost, după care nu l-a văzut doi ani de zile, cât a stat la leși), așa și acuma, înainte ca flăcăuanul de alături, pe care și l-a luat să-i fie de ajutor (acest fecior îi datora logofătului viața, ba mai mult: lumina ochilor; și mai mult: lumina cărții, pe care i-o deschise ca pe cea mai mare minune a omului pe pământ), înainte ca flăcăuanul să sară să-l ajute să coboare, logofătul a și călcat jos, pe pământul înghețat, – acum se vede că-i înalt de stat și bine legat la trup – și iată-și desface larg brațele, le adună la loc, ca o pasăre ținută prea lungă vreme la închisoare, aripile, apoi se întoarce să cuprindă cu ochii lumea dimprejur, s-o adune toată, s-o închidă în sine, pentru totdeauna...

Departe, în zare, se ivesc dintr-o pânză albăstrie, crestele munților tivite cu alb – s-au așternut zăpezile acolo; la poale, nevăzută, stă înfipită Cetatea Neamțului, cu oamenii ce i-a lăsat în ea, la plecare, de strajă, craiul; iar aici pe cealaltă coastă a văii, în marginea satului, pe colină e curtea domniei sale: casa cu cerdac cu stâlpi în tot lungul, în dreapta și-n stânga acareturile, grajduri, staule, odăi pentru slugi, într-o margine stogurile de fân, girezile de paie, iar de jur împrejur gardul de zid, în câteva locuri surpat și dres cu leasă de prăjini...

Și iată că, așa cum i se tâmplă ades vremea de la urmă, învie și trec prin fața ochilor domniei sale chipuri și icoane ale celor ce-au trăit demult și demult nu mai sunt pe lume –

a mamei și a părintelui, care-și dorm somnul de veci departe, în lut străin – ei au durat acest cuib, de care „... eu port răspundere în fața lumii și a lui Dumnezeu, și a cugetului meu... cât mă mai poartă pașii... cât mai fac umbră pământului... încolo, or să aibă grijă feciorii, copiii ori... cine știe? Cine poate ști ce soartă așteaptă pe neamul acesta... pământul acesta... cine știe?... cine știe?... cine știe?..”. Și atunci, din adâncuri de vremi uitate, din afundul afundurilor aducerii aminte răsar în mintea logofătului cuvinte ce se încheagă în stihuri, pe care... el le-a alcătuit... el le-a rânduit, așa... în clipe de grea cumpănă și deznădejde:

„...Trec zilele ca umbra, ca umbra de vară,
Cele ce trec nu mai vin, nici să-ntorn iară.
Trece veacul desfrânat, trec ani cu roată,
Fug vremile ca umbra și nici o poartă
A le opri nu poate, trec toate prăvălite
Lucrurile lumii și mai mult cumplete
Și ca apa în cursul său cum nu se oprește,
Așa cursul al lumii nu se contenește.
Fum și umbră sunt toate, visuri și părere.
Ce nu petrece lumea și-n ce nu-i cădere?“

În vremea asta, de peste creasta pădurii, se înălță dangăt de clopot – clopotul cel mare de la episcopie, – după care dădură glas, mai aproape, altele: în dreapta, la biserica din Dulcești, în stânga, la Trifești... Și numai cel de la Bărboși păstrează tăcere. Logofătul își scoate căciula, descoperindu-și fruntea naltă, albă, stă așa câteva clipe, cu capul gol și privirea coborâtă în pământ, și, când, în sfârșit prinde grai și cel de la biserica de peste vale, pășește spre rădvan, urcă, și caii o iau pe costișă, în coborâre, spre pârâul cu straniu și rece nume: Valea Neagră...

După vreo jumătate de ceas rădvanul mergea pe iezătura heleșteului de sus, cu sălcii desfrunzite plecate peste apa

sleită (mai la vale luceau alte două iazuri, mai mici). În față, mai în dreapta, se așternea satul, vreo patruzeci-cincizeci de căsuțe cu acoperișuri țuguiate de paie, împrejmuite cu garduri de nuiele (de aici se vedea doar o parte, celelate se aciuseră peste culme, pe povârnișul unei râpi lutoase), între ele vreo câteva mai arătoase, cu acoperiș de șindrilă, – cea a vornicului, a preotului și a crâșmarului, – iar sus, sub deal, biserița... Când se auziră duduind roțile pe puntea de peste opust, în jupâneasă se trezi femeia gospodină, ea săltă de la locul ei, ochii îi străluciră, întreaga făptură se învioră, ea prinse a arunca căutături la dreapta, la stânga, prin gemulețele mici și asudate, și cu toate că nu putu desluși mare lucru, își văzu mintea năpădită de gânduri și griji fel de fel, și toate legate de casă, de gospodărie... O lăsase doar pe-o jumătate de zi, dar era mai mult ca încredințată, că toate rămaseră nemișcate, încremenite, așa cum le-a lăsat la plecare: rufele ude, nepuse la uscat!.. preotului au uitat să-i ducă banița de mazăre!.. torcătoarele și țesătoarele s-au întins la basne, ronțăie la seminte, în loc să-și vadă de treabă!.. Ileana, Ioana și Anița – fiicele ei – s-o fi păruind una pe alta în voie, bine că nu-s părinții acasă!.. iar Stanca, care i-a dat-o pe fată-sa la drum, negreșit că s-a închefăluit și acum se ține de pelivănie!.. Un oftat, ba mai degrabă un răbufnit de furtună se rupe din pieptul jupănesei: „Lasă că intru eu cu mătura în voi, de-o să vă treacă fulgii pe toate!“ După care fură cu coada ochiului către jupân Miron, care stă cu capul ușor plecat, cu o mână pe toiag, cu alta ținând tocul de piele, în care... își aduce hârtie... curată... să aibă iar cu ce ședea zile și nopți în ietacul lui... să tot scrie... să nu mai sfârșească de scris... uf, că-i vine să i le spună toate cu glas tare, dar... o trece un fior rece: „Dacă-mi aud gândurile?“. Și pe loc se întoarce: „Să le audă... o dată și o dată trebuie să i le spun, pe șleau: unde ți-i spinteneala? de ce nu mai umbli pe la cele

moșii ca mai înainte?.. mai du-te pe la domnie... mai bate pragurile la boierii cei mari... vezi că am pierdut atâtea moșii, atâtea pământuri... nici a cincea parte din cele ce-am adus eu zestre nu le-ai întors... dar copiii sunt mari... iaca vin nunțile... cu ce-i înzestrăm?.. ce le dăm să-și pornească viața?.. coconii ca niște coconi, le mai aduc miresele zestre, dar copilele? cu ele ce facem?.. să intrăm în datorii? să ne înglodăm până-n gât, ca să nu mai putem ieși din datorii până la moarte?.. “Dacă ar fi fost s-o audă, logofătul ar fi îndemnat-o să nu se zbuciume, că „Om face... om drege noi cumva... sănătate de-am avea, și noi, și copiii... iar că m-arăt mai încet, anii sunt de vină... drumurile călcate... soarta cu toate coturile ei neașteptate... da, ne-au crescut feciorii, e rândul lor acum să se arate la fapte... Neculai își va aduce logodnica de la Țarigrad, dar, poate și veste de domnie nouă... o să-și întoarcă el norocul fața iar către casa noastră...” Așa i-ar fi grăit logofătul, dar era cu gândurile în altă parte, la cele ce i-a dat în taină a înțelege preasfinția sa episcopul Misail, care a fost mai dăunăzi la Iași, acolo a simțit că se fierbe ceva la curte, dar ce anume, n-a putut să afle... Și se mai gândea logofătul, că de ce oare n-are nici o veste de la Velișco frate-său, ar trebui să-l trimeată pe Gruie de olac, dar... poate că a sosit Pătrașcu ori Ioniță?..nu, Ioniță-i mai greoi la pornit, mai temător de mai marii săi... Pătrașcu ține mai mult la părinți... la fiecare două-trei zile dă o fugă, mai cu samă de când îi maică-sa bolnavă...

Poarta largă se desface în două (portarul văzuse rădvanul de deprate, pe când cobora spre ieșătură), călăreții trec pe sub streășina de șindrilă plecându-și capetele – afară, în uliță, așteptau câțiva țărani, care își scoaseră cușmele și se închinară (se vede că veniseră cu vreo rugămintă ori jalbă sau cine știe ce necaz i-o fi mânat la drum pe vreme de iarnă), rădvanul intră în curte, trece pe lângă șirul de ploi și oprește lângă

părul bătrân din fața casei, lângă pragul nalt, iar mai încolo și căruța. În vreme ce flăcăuanul sare de pe capră să ajute stăpânii să coboare, răsare ca din pământ Stanca țiganca, bătrâna slugă a jupânesei, cu capul gol și părul cărunt răvășit, și cu mâinile întinse prinse a glăsui: „Aulică, auleu! Jiupâneasa a veniit! Stăpâna noastră, măicuțița noastră cea scumpă și dragîi!” Din căruța de colo sare o țigăncuță tânără și iute, care vine la fuga spre cea bătrână: „Gura mămucă, gura! Că jiupâneasa și așa-i hodorogită de drum...” Jupâneasa Ileana iat-o călcând jos, cu o mână ținându-și faldurii largi ai rochiilor, iar cu cealaltă dându-și la o parte de pe ochi șuvițele de păr. Își rotește privirea asupra slugilor adunate și-ndată se face tăcere deplină, tăcere, după care cad una după alta întrebările: „Ei!? Fără mine ce-ați făcut? Ați trândăvit, ai? Cearșafurile le-ați întins ori stau să putrezească? Preotului i-ați dus mazărea? Cele douăzeci de fuioare le-ați pus pe fuse, după cum v-am poruncit eu, ori zac grămadă?” Când vru să treacă la Ileana, Ioana și Anița, să întrebe de Pătrașcu, își înalță ochii și-i văzu pe toți sus, în ușă, în pridvor. Dar, lucru ciudat și de necrezut: în fața tuturor se ivi chipul lui Neculai – Doamne, dar ce-i asta? să fie el ori mi se năzare? Întinse mâna către logofăt – să se sprijine de brațul lui? de toiag? – în clipa asta cearșafurile albe, înghețate, întinse pe frânghie în tot lungul pridvorului se frânseră drept în două, creasta casei se rupse de la jumătate, pământul de sub picioare îi fugi într-o parte și i se întunecă dinaintea ochilor, parcă s-ar fi lăsat dintr-odată amurgul peste lume...

Cu fața albă cum e varul, fu dusă-n grabă, de subțiori, pe scări în sus (doftorul! să vie doftorul! – nu-i doftorul, a plecat de draga dimineată – cum: a plecat? unde s-a dus? înapoi la leși – dar de ce? pentru ce s-a dus? – de unde să știm? dacă-i neamț! și-a luat cufărul, s-a suit pe cal și pe aici ți-i drumul – auzit-ați? taman acum să plece!). Nu mai apucară s-o ducă în

iatacul ei (casa, cum întrai, avea o tindă largă, în dreapta o odaie încăpătoare pentru oaspeți, drept înaintea – o trecere, de la care în dreapta și-n stânga – o altă tindă, îngustă, în lungul căreia se înșirau tot alte iatacuri, ale băieților și fetelor și ale slugilor în casă; iatacul stăpânei era lângă odaia mare, legat de aceasta printr-o ușă). O așezară aici, mai fără suflare, într-un jilt – acela, în care ședea de obicei, fie îndeletnicindu-se cu lucrul de mână, fie că vorbea cu fiicele ori le dăscălea pe slugi, certându-le pentru cele ne la cale făcute și laudându-le pentru fapte bune... Din mers apucară să-i scoată blana, dar i-o puseră iarăși pe umeri, să n-o ieie frigul. Gruie și Marghioala aduseră de sâng lucrurile din rădvan și căruță, printre care câteva sticlute cu leacuri și fierturi de ierburi date de doftorul ovreu. Se ivi un pahar, turnară-n el dintr-o sticlă și-i dădură stăpânei, ea sorbi câteva înghițituri, răsuflarea îi veni pe încetul la loc, broboane de sudoare îi apărură pe frunte și jupâneasa Ilinca, cum ședea cu capul dat pe spate, îl înălță, deschise ochii, văzu ca prin ceață pereții albi, lumină fluturând în ferești – bătea vântul cearșafurile întinse... Vru să întrebe und se află, ce-i cu dânsa, dar tot atunci punga fierbinte de sub sânul stâng se sparse, căldura din ea se scurse prin mădule, în tot trupul, o moleșală plăcută o cuprinse și ea se cufundă ca într-o apă și acum n-o mai supăra nimic – adormi...

Când o văzu schimbată la față, logofătul înțelese că-i rău cu ea, și pe loc ghiara rece a fricii îi cuprinse inima (eu sunt de vină! am ascultat-o și am luat-o cu mine... drumul lung a obosit-o și doborât-o), dar nu-și dădu tulburarea pe față. Stătu în odaia mare, alături de jiltul în care fu pusă, ținând-o de mână, apoi, după ce-a slăbit-o și a fost mutată în iatac, a lăsat-o cu fetele... o să se odihnească... o să-i treacă... Atunci băgă de samă domnia sa că-i lipsește un lucru, îl avea și acum nu-l mai are... Da, tocul de piele cu hârtia! Îl văzu la Gruie. Îl luă și porni spre iatacul său, care se afla dincolo de tinda

mare. Gruie îl ajunse din urmă și-l încunoștiință cu glas scăzut, că: au venit și așteaptă jos, la scară... răzașii de dăunăzi... din ținutul Putnei... cei cu plângerea, îl roagă pe domnia sa să le-o scrie, ca s-o înainteze la Divan – răzașii? din Putna? aceia pe care i-a călcat Manolache Rusăt? ascultă, Gruie, n-am nici o putere astăzi.. spune-le să vie mâne... ori scrie-le-o tu, plângerea... Scoase din buzunar o cheiță legată pe un fir de mătăasă, descuie lacătul agățat și intră, închizând ușa pe dinlăuntru cu un zăvoraș. Cum se pomeni singur, se cufundă obosit în jilțul cu spetează naltă, proptindu-și fruntea în palme, pe masa încărcată cu tot felul de hârtii și izvoade, și tomuri, iar tocul de piele ce-l aduse se rostogoli la picioare pe podea, și el nu-l mai auzi... Să fi stat așa, cu capu-n palme, câteva clipe numai ori lungi minute ori ceasuri la rând, când iată că se pomeni că-i bate în tâmples un gând: „Am vrut să fac bine, da s-a brodit rău... am vrut să fie bine, dar s-a întors în rău... de ce oare, când vreau să fac să fie mai bine, se întorc toate în rău?.. ce ți-am greșit, Doamne, de-mi trimiți atari pedepse la anii aceștia cărunți?“ Și iar: „Am vrut să fie mai bine, dar s-a întors în mai rău“... De sub gândul acesta izbucni un altul: „Și pan Herman de ce-a plecat?.. de ce-a fugit?.. Da, e o taină aici... acum imi amintesc că l-am mai văzut pe acest doftor în casa vrăjmașului meu... ah, deaceea se tot ițea prin odăi... gânduri ascunse îl mânau?.. a aflat ce-a avut de aflat și a tulit-o îndărăt? cine ești, pane Herman?.. și cine te-a trimis în casa mea? credeam că ai venit să ușurezi suferințele bietei jupânese? știai oare tu, frăție Velișcule, pe cine mi-ai trimes? tu, care știi să te arăți mândru, nu te dai în laturi de la petreceri cu muieri... tu m-ai chemat din străinătate, scriindu-mi: „Să te întorci, frate, că n-o să-ți pară rău“... acele cuvinte ale cui erau? ale tale ori ale vrăjmașilor noștri?.. am venit, dar ce folos? sunt străin în țara mea... am venit, dar ce folos? iarăși a coborât Măria sa craiul singur cu oaste

și n-am putut să-l ajutăm să scoată biata noastră Moldovă din jugul agarenilor... deaceea pedeapsa asupra mea?.. am vrut să fie cât mai bine și s-a întors în mai rău... mai rău... mai rău...“ După care izbi, vijelios, al treilea gând în tâmple: „Se fierbe ceva la curte, dar ce anume? spre bine, spre rău? mai curând spre răul nostru, că de bine nici s-aude, nici se vede... dar las-să fiarbă... că mai rău n-are cum fi... dacă fierbe, până la urmă tot o să țâșnească binele... nu poate să dureze atâta vreme asupreală... cât oare sudoarea stoarsă, bunurile țării să ia calea spre crocodilii din mare, care sug, sug, de nu se mai satură?.. crăpare-ar odată și odată...“Învălmășite, gândurile băteau în tâmple, dureros, atât de dureros, încât crezu că o să se tulbure cu adevărat, lucru de care se temea vremea de la urmă, când nu-i ajungea văzduh să răsuflă, și pământul începea a se clătina... Atunci ieșea din casă, pornea prin curte, din colț în colț. Așa făcu ș-acum (ori numai își închipui în mintea lui că iese?) Ieși în pridvor, vântul bătea cearșafurile înghețate, întinse pe frânghii în tot lungul peretelui, le izbea în ferești. Își aminti vorba jupânesei: și cum veni de peste vale... pasărea aceea neagră... se izbi din zbor în geam – ce să însemne asta? la ce s-a gândit? Un fior rece îl trecu, și, ca să scape de înțepeneală, porni repede, prin curte (porni? ba, mai degrabă își închipui!) acum era aici, acum dincolo, umbla cât putea de repede, cum făcea la Dașău, la castelul craiului, când simțea că-i îngheață sângele în vine... Iată-l la gardul dinspre răsărit, colo-i biserița, sub lespedea grea hodinește fratele Vasile... acolo vreau să mi se odihnească oasele, când mă va chema domnul dumnezeu la dânsul... Trece pe lângă grajduri, un colț de gard îi surpat, înădit cu prăjini... dincolo se întind semănăturile de toamnă, grâu arnăut, pământu-i gol, dac-ar ninge... Trece la vale pe lângă stogurile de fân, pe după girezile de paie, altă spărtură în gard, înădită cu prăjini... Apoi se vede la poartă, pășește de-a lungul șirului de

plopi, ridică ochii: ei na!ți, el mic... sunt feciorii și fiicele, stau în rând și cum îl văd, îl întreabă: tată, dar ce-i cu domnia ta de umbli așa? de ce nu te odihnești?.. și el: am eu vreme pentru odihnă? atâtea griji și nevoi m-au împresurat... cine știe câte zile mi-a mai lăsat bunul Dumnezeu... trebuie să apuc să le fac pe toate... Ridică fruntea din palme, – nici umbletul prin curte (aie!vea? închipuit?) nu mai e în stare să aducă liniște sufletului, limpezime minții... Bagă de samă că a uitat să-și scoată căciula și haina – le agață în cuierul de lângă ușă. Întorcându-se iar la masă – hârtii, izvoade, tomuri, unele deschise, altele cu semne între foi; o călimară grea, de argint, cu două fântâni în colțuri, cu capace patrute, care-l slujește de treizeci de ani, pe marginea ei pene de gâscă – ia dintre foile înșirate una înnegrită până la jumătate, o ridică la ochi, o îndepărtează, – buchiile zugrăvite cu grijă, așezate rânduri drepte, iese pe încetul din ceață – nu mai are vederea de altă dată, i-a slăbit, nu mai poate ceti ca nainte vreme... Logofățul oftează adânc, cu adâncă mâhnire – numai cărțile, cetitul lor mi-a adus adevărata alinare, cetitul și scrisul... averea și măririle – toate-s trecătoare, fum și umbre ce fug pe întinderea lumii și vremurilor... numai scrisoarea e un lucru vecinic... Ia o pană, o întinde spre călimară, apoi o lasă la locul ei, rămânând pe gânduri: ce vremuri trăim, Doamne, ce cumplite vremi... cum de mai dăinuie pământul acesta... călcat, ars, pârlolit fără milă și cruțare... când va pogorî oare liniștea și pacea supra ta, biată țară a Moldovei?.. Ai cunocut mărirea... pe vremea vitejilor domnitori de odănoară, și la ce grelimi și restriți ai ajuns... Au să fie venit ziua de pe urmă nouă și pământului nostru?.. Iată, mă întreb acum, când am ajuns la bătrânețe, după ce-am văzut atâtea: pentru ce aceste nesfârșite blesteme, ce curg asupra ta? De ce ți-au căzut așa sorti? Au râvnit-ai la bunurile altuia, au căutat-ai să apuci munca și sudoarea străinilor? Ba, ai trudit tu singură pentru

tine și alta decât să trăiești în linște și pace n-ai dorit... tu, colțișor de lume fără seamăn, tu, rai înflorit, cum nici valea Nilului de roditoare nu-i... Se vede că frumusețea ta, belșugul țarinilor și podgoriilor tale stârnesc poftete străinilor și ei, mânați de lăcomie, pornesc asupra-ți. Cele vremi de vitejie, scrise de Ureche vornicul, când cu spada lui Ștefan ai știut să-ți aperi pragul, și leagănul, și brazda, și cântecul, acele vremi au trecut... Puterea turcului a crescut și s-a lățit așa de mult, încât ne-a copleșit și pe noi. Atunci ne-am pomenit cu grumazul în jug, la început blând, apoi din ce în ce mai greu și mai crunt... Iar domnii nedirepți și boierii cei rău de sfat și lacomi? De atâtea ori au împins țara pe calea pierzaniei... Nesfârșite năvale ale hoardelor, vărsări de sânge, jafuri și prădăciuni... Mănosul tău pământ, din negru și gras ce era, s-a făcut și mai negru, și mai gras, înghițind mulțimea morților... Ceea ce nu i-a înspăimântat pe vrăjmași, ba, dimpotrivă, mai tare i-a ațâțat... Luat de șuvoiul gândurilor, logofătul își dădu sama, că, dacă se lasă pradă lor, nici munca n-o să-i aducă liniște. Se apucă, deci, să-și rânduiască hârtiile, să trudească măcar cât de cât la scrierea pe care o urzise încă demult, înainte de a purcede lucrul la „Ietopisețul Țării Moldovei lde la Aaron Vodă încoace“ – iată-l pe marginea mesei, în dreapta, legat în piele, niște tartaji mari, dimpreună cu cel al vornicului Ureche, – dar fiind neașezate vremile, când nu stă omul de scrisoare, ci de grele suspinuri și nevoi, a lăsat-o pentru mai târziu. Zice atunci, la „Predoslovie“: „Ietopiseți întreg să aștepți de la noi de om avea dzile și nu va hi pus preavecinicul sfat puternicului Dumnedzeu țării aceștia țenchiu și soroc de sfârșire“. A lăsat pentru alte vremi, mai liniștite, căci la acest fel de scrisoare „gând slobod și fără valuri trebuiește“. Dar de unde să le ai, cât să le aștepți acele vremuri, dacă, iată, a trecut viața și ele n-au venit, și nu se știe de va da Domnul să vie vreo dată. Simți un fior în spate și-n inimă o

strângere, așa cum îl încerca totdeauna când îi trecea prin minte gândul că, de mai țin tot așa năvalele și războaiele ca-n anii aceștia din urmă, nu mai rămâne trăitor viu în țară... Temerea aceasta, durerea aceasta Miron o poartă-n suflet de ani mulți, el a fost întâiul care i-a dat glas de jale în scrierile sale... atunci când a văzut cum a cuprins turcul cetatea Cameniței, înfimbându-și piciorul în trupul Moldovei, cu gând s-o prefacă în pașalâc, s-o sugrume de istov, cum au pățit-o atâtea neamuri: sârbi, bulgari și-ncă multe din necuprinsa Împărăție. Ca o adiere a morții, acea temere i-a dat, de-a lungul anilor, și nemăsurate puteri, i-a dat nebănuita îndrăzneală de-a răspunde în fața marelui vizir, cu capul sus și inima deschisă, apărându-și țărișoara dragă. A fost în stare s-o facă numai unul ca dânsul, care... asemeni strămoșilor ce și-au apărât odănoară slobozenia cu spada, știu să înfrunte puterea păgânului prin dârzenia și tăria sufletului, iar... văzând ajunsă țara la mare cumpănă, să lase, dăltuit în carte ca-n piatră, cuvânt aprins și viu, să afle nepoții și strănepoții, că și trecut de vitejie am avut, n-am fost dintotdeauna aplecați sub vitregia vremurilor... Oh, că numai lui Ureche vornicul i-a fost milă de țara asta, el s-a apucat să însemne faptele și tâmplările ei, ca să nu se uite „ce s-au lucrat, să se asemenea fierălor și dobitoacelor celor mute și fără minte...” „Iar după el și eu, Miron logofătul, m-am apucat de-am dus mai departe istoria țării, iar acum în urmă, m-am gândit să duc la bun sfârșit gândul mai de demult, aducându-ți în dar ție, iubite și cinstite cetitorule, această carte care poartă numele: „De neamul moldovenilor, din ce țară au ieșit strămoșii lor...”

Logofătul înmoaie pana în cerneală și rămâne cu mâna ridicată, pe când ochii călătoresc pe șirul rândurilor așternute: „Începutul țărilor acestora și neamului moldovenesc și muntenesc și câți sunt și în țările ungurești cu acest nume români de când și cum au descălecat aceste părți de pământ,

a scrie, multă vreme la cumpănă au stătut sufletul nostru. Să înceapă osteneala aceasta, după atâtea veci de la descălecatul țărilor cel dintâi de Traian împăratul Râmului, la câteva sute de ani peste mie trecute, să sparie gândul. A lăsa iarăși nescris, cu mare ocară înfundat neamul acesta de o samă de scriitori, este inimii durere. Biruit-au gândul să mă apuc de această trudă, să scoț lumii la vedere felul neamului, din ce izvor și seminție sunt lăcuiitorii țării noastre“... Aici ridică privirea, de parcă ar fi auzit un glas aievea zicându-i: „prea târziu este; după sutele de ani, cum să vor putea ști poveștile adevărate, după atâtea vacuri“. Apropie o altă foaie, pe care se află încrestat răspunsul: „Lăsat-au puternicul Dumnezeu iscusită oglindă minții omenești, scrisoarea, dintru care, dacă va nevoi omul, cele trecute cu multe vremi le va putea ști și oblici... marile Moisi... după 2.400 de ani au scris letopisețul de zidirea lumii... Omir în 250 de ani au scris după rășipa Troadiei războaiele lui Ahileus; Plutarhu în 400 de ani au scris viața și faptele vestitului împărat în lume, a lui Alexandru Machidon; Titus Livius cursul a toată împărăția Râmului în 700 de ani și mai bine au scris după urzitul Râmului... Îndemnătu-m-au mai mult lipsa de știința începutului aceștii țări, de descălecatul ei cel dintâi, toate alte țări știind începuturile sale. Laud osârdia răposatului Ureche vornicul... însă acela de la Dragoș Vodă, descălecatul cel al doilea al țării aceștia din Maramoroș scrie. Iară de descălecatul cel dintâi... cu râmieni, nimca nu pomeneste, numai ameliță la un loc... Ori că n-au avut cărți, ori că i-au fost destul a scrie de mai scurte vacuri, destul de dânsul și atâta, cât poate să zică fieștecine că numai lui de această țară i-au fost milă, să nu rămâie întru întunericul neștiinței, că celelalte ce mai sânt scrise adăosături de un Simion Dascălul și al doilea, un Misail Călugărul, nu letopisește, ce ocări sânt... N-am văzut letopisețul lui Evstratie logofătul, iară cum am înțeles de câțiva boieri și mai ales de

Niculai Buhuș, ce au fost logofăt mare, pre acest Simeon Dascal, Istratie logofătul l-au făcut cu basnile lui și Misail Călugărul de la Simeon au născut, cea fiuu, cestălalt nepot. Și mult mă mir de unde au luat aceste basne... cum ca să fie fost moșii țării aceștia din temnițele Râmului, dați dați întru ajutoriul lui Laslău craiul unguresc?... Eu, iubite cetitoriule, nicăirea n-am aflat nici un istoric, nici latin, nici leah, nici ungur, și viața mea, Dumnezeu știe, cu ce dragoste pururea la istorii, iată și până la această vârstă, acum și slăbită...“ De fiecare dată, când ajunge cu cetitul la acest loc, logofătul simte că-l apucă un tremur, o aprigă mânie îl umple împotriva acelor ce-au aruncat ocări asupra neamului... Cum șine pana ridicată, o coboară, taie cuvântul „l-au făcut“ și scrie „l-au fătat“, punând astfel asupra acelor ponegritori dangaua rușinii pentru vecie...

40 După care se ridică de la masă, se duce la dulapul mare, negru din colț, scoate un tom, al doliea, le răsfoiește îndelung... Pune tomurile și se dă iar la masă. Bagă de samă ca afară se lasă amurgul... Parcă se văd niște fluturări în fereastră – începe să fulguiască? – și o bucurie, o liniște odihnitoare coboară asupra sufletului său. Se înclină asupra foilor și citește mai departe: „De aceste basne să dea sema ei și de această ocară. Nici este șagă a scrie scrisoarea este un lucru vecinic. Când ocărăscvecnică unui neam, că pre cineva, este greu a răbda; dară în veci?“. Ridică privirea și zice cu glas tare:

– Eu voi da seama de ale mele, câte scriu...

Înmoaie pana în cerneală și scrie pe câmpul alb al foi, în dreptul rândurilor de mai sus, cu buchii mari, îngrijit rotunjite: „Eu voi da seama de ale mele, câte scriu...“.

Pe când încresta acestea, se iscă pe neașteptate un zgomot. Venea parcă de departe, ba parcă de aici, de la câțiva pași. Se auziră uși deschizându-se și închizându-se, vorbe răsunând din ce în ce mai răspicat. Logofătul avu presimțirea neînțelească că s-a tâmplat ceva, se tâmplă ceva dincolo, în lumea

aceea din care el se rupsese pentru o vreme – a venit careva? pleacă cineva de se aud pași? Ar zice, răstit: ce-i cu zarva asta? au nu știți voi, că m-am însingurat să-mi văz de trebi? – dar, așa aplecat peste foaia albă, aruncă o privire-n stânga, pe-o frântură de clipă, și dă cu ochii de tocul de piele, care, cum căzuse pe podea, așa rămăsese uitat. Tot atunci, lucru de-a mirării, își văzu căciula – o aninase-n cui! – zăcea jos, pe-o parte... cu umbra ei, într-amurg, părea aidoma unui cap de om rostogolit la pământ, sub perete...

Răsunară bătaii tari, cu pumnii în ușă... Se cutremurară scândurile și saltă zăvorașul. Și un glas de muiere, neînchipt de străin, îngăimă sugrumat, plin de groază:

– Mai degrabă, boierule... Ieși domnia ta mai de grabă... Jiupâneasa moare!..

Logofătul puse încet pana pe marginea călimării și își încheștă palmele pe muchia mesei: – ce-a zis?.. jiupâneasa?.. dar cum?.. ori n-am auzit eu bine?.. Poate că își pierdu pentru o clipală cumpătul, dar iată, printr-o încordare peste puterile unui om pământean, se zmulse din negură, se ridică și se duse spre ușă. Din mers se aplecă și ridică tocul de piele și căciula de pe jos. Se apucă să deschidă, dar, cui îi erau prinse mâinile, iar degetele-i tremurau, nu izbuti decât să zică:

– Acum vin.. iată vin în graba mare...

Dincolo de ușă se auzea nu numai glasul slujnicei, ci și plânsul fetelor – Ileana, Ioana, Anița, – care printre suspine și icnituri abia de puteau îngăima: „... saai, tătuuță, că... îmane moare... oooh, sărmănele de nooi...”

– Iată vin... – le răspunse, dar de deschis tot nu putea deschide, zăvorul parcă era jurat, fărâncat...

Când ieși și-i văzu pe toți buluciți în tindă – și slugi, și copile – Miron se gândi numaidecât: dar jupâneasa? au lăsat-o singură? –și porni de-a dreptul prin odaia mare spre iatacul ei – iar doftorul? ce zice doftorul? Amintindu-și că neamțul

plecase de dimineață, se întoarse și-și purtă privirea asupra celor ce-l urmau – Stanca frângându-și mâinile, Gruie, care tot vroia să ieie lucrurile din mâinile domniei sale, dar nu îndrăznea, fiicele cu ochii plini de lacrimi și buzele tremurânde. Îi privi a dojană: „Și voi? Dacă ați văzut că m-am însingurat, de ce n-ați avut grijă de jiupâneasă?” Îi răspunseră din ochi, plini de vinovăție: „D-apoi că am stat la căpătâiul ei.. i se făcuse mai bine... ațipise și deodată a aprins a răsufla din greu, se făcu albă, și noi ne-am spăriet...” – „Și atunci?” – „Atunci am chemat preutul” – „Preutul? Pentru ce-ați chemat preutul?” – „Dacă jiupâneasa moare..” – „Moare? De ce să moară? Tocmai acu să moară? Acuma când ne gătim de nunta lui Pătrașcu, Iar Nicolae s-a dus să-și aducă logodnica?.. Acuma să moară?” Așa grăind cu ai casei ori numai singur cu sine, stăruindu-se să îndepărteze, cu gândul, nenorocirea ce se abătuse asupra-i, așa păși în iatacul jupânesei și o văzu întinsă pe patul larg cu fața în sus, acoperită până subțiori cu o învelitoare lată, roșie, cu capul pus pe-o pernă naltă, ca să-i vie mai ușor a răsufla și cu mâinile amândouă dezgolate până la coate, împreunate pe piept. Trei lumânări ardeau în sfeșnic, la căpătâi, iar lângă obraz, aproape, pâlăia o lumânărică, ținută de mâna Mumei bătrâne – ruda lor, din nemaul Movileștilor, veche de peste suta de ani, uscată ca niște moaște. Din cealaltă parte stătea, cu patrafirul și crucea pe piept, popa Nistor – a venit și el.. să dea jupânesei sfânta împărtășanie...

Logofătul căzu în genunchi, îi luă mâna dreaptă în palme, o sărută și-și nălță ochii cptre ea:

– Ți-a venit rău, Ilincă dragă?...

Auzind aproape glasul celui cu care a trăit o viață, a împărțit și bucurii, și dureri, cu care a zămislit, a adus pe lume și a crescut copii, bătrâna femeie își adună vlaga ce-i mai rămăsese, întoarce capul și se strădui să zâmbească:

– Te rog... să mă ierți.. că am trimes să te cheme... Te rog să mă ierți pentru toate, Mironașco... Simț că mi-a venit ceasul... de-acum să ai tu grijă de copii și de casă... Of, Doamne milostive, ajută-l pe Neculai să se întoarcă cu bine... Iartă-mă... și voi, cu toți , iertați-mă...

O lacrimă se prelinse pe obrazul ei... Lacrimi căzură pe obrazul și barba logofătului... Lacrimi șiroiau pe chipurile celor dimprejur, care mergeau, unul câte unul, pe la căpăiul mamei și stăpânei lor, să-și ieie iertarea de pe urmă. Iar în văzduhul tămăiat porni să răsunе glasul cântat pe nas al preotului...

Capitolul ontbi

Tu bag-sama, Gruie băiete, dacă vezi... care cumva
că mă fură somnul și pe mine... ca pe sfinția sa...
tu să ții tot către apus, tot către apus... că nu ne-a rămas
mult și ajungem la apa Prutului...

– Las-pe mine, bădie Ioane, am eu grijă...

Cel care grăi întâiul ședea cu hățurile în mână la coada cailor, pe-un sac umplut cu paie și așternut cu un țolișor, și era un bărbat între două vârste, cu barba neagră, încă, retezată scurt, în cămașă albăstrie de bumbac și cu nădragii băgați în turetcile ciubotelor; cel care răspunse, privind la chipul înnegurat al omului, ședea alături, de-a stânga lui, și era un flăcăuan cu fața netedă ca de fecioară, și chiar ai fi putut crede că-i așa dacă n-ai fi băgat de samă că-i mijește mustăcioara pe buza de sus. Pe om îl chema Țărălungă, Ion Țărălungă, răzaș din Siliștea Veche (când venea vorba de starea lui, adică de ceea ce mai rămăsese din moșia lăsată de la părinți, lui dimpreună cu frații și sora lor, el, cătrănit de nevoi și necazuri, clătina din cap, zicând: „Un petec de răzășie și un sac de hârtie – iaca moșia noastră...“); pe flăcăuan îl striga Gruie și era de felul lui de Sus, de la munte, dar crescuse la casa răzașului ca un copil de suflet (peste satul lui, din sus de Cernăuți, treceau ades ceambulurile tătarești la pradă în Țara Leșască; când cu intrarea craiului în țară, păgânii au robit pe sârmanii oameni și-i duceau în Bugeac; l-au luat și pe dânsul, dar l-a scăpat omul ista bun la inimă); iar de călătorit călătoreau pe drumul uscat și colbos ce șerpuia pe Valea Bâcului în sus,

drum care la acea vreme, adică la anul 1690, când cu drept cuvânt începe această istorisire a noastră, lega raiaua Benderului, stăpânire turcească, cu cetatea de scaun a Moldovei, Iașii, iar de acolo, pe Prut în sus, ducea înspre cetatea Cameniței...

– Ooh, bouleniii mei... boulenii mei... boulenii mei... – gemu răzașul, mai degrabă înstru sinea lui decât să-l auză cineva, după care adaugă cu glas tare: – Iaca, au ajuns blestematele și pe aice... Sărmane codrule, cum mi te-au ars și pârlolit și pe tine... – Și închise ochii, ca să nu vadă copacii ce-și nălțau ramurile negre, golașe către cer – nu-l cruțase nici pe dânsul poiada lăcustei, care năpădisese vara asta peste câmpuri și sate, golise văi și dealuri, de-au rămas bietții oameni numai cu sufletele. – Nu ne-a fost destul atâta... Încă și năpasta asta pe capul nosrtu... Ooh, boulenii mei, bouleni...

Capul i se lăsă moale, cu barba în piept – și ai fi crezut că pe dată l-a copleșit somnul, așa, pe șezutele, cum se întâmplă cu bietul om peste samă de obosit. Dar, dacă te-ai fi uitat mai aproape, ai fi văzut că buzele lui late, vineții și crăpăcioase se mișcă, iar degetele mâinilor, grele, noduroase, proptite pe genunchi, ba se strâng ca niște clești, parcă ar vrea să apuce – ceva? pe cineva? – ba se desfac, zgârcindu-se de neputință. Era toropit numai răzașul – și de soarele care frigea din înalțuri, deși vemea înclina deacum către toamnă; și de oboseală, căci purceseră la drum cu noaptea în cap; dar mai amrnic de alergătura, ploconelile și huiduielile din aceste zile de la urmă. „Ooh! – se rupse alt oftat din baierile pieptului, după care își jeli iar boulenii întru sinea lui: – Că numai eu știu cum v-am crescut și v-am grijit... Amu cu ce-am să îmbrăzdez la primăvară? Că, poate, mai bine făceam de mă duceam și eu cu Ilie, când m-a chemat... Dar pe biata Măriuca cui era s-o las? Și pe Gheorghită badei?

Avea Ion doi frați și o soră: Ilie, cel mai mare, oștean în oastea lui Vodă; Măriuca, mai mică – și fără noroc! – și

Gheorghită, mezinul. De Ilie n-aveau știre iacă al patrulea an – o mai fi oare cu zile? Măriuca s-a măritat, dar pe le Bobotează omul ei s-a prăpădit tăind pădure la boier – l-au ucis haidăii, dar au zis că l-a dărmat un copac căzând asupra-i; sărmanul Gheorghită, știind de omor, a făcut pâra, dar a fost bătut crunt de răi și acum a patra lună zace la pat... Au rămas toate în capul lui, al lui Ion, – nici din viața lui nu s-a ales nemica: femeia și cei doi copii au murit de ciumă, sunt zece ani de atunce, lăsându-l singur și amărât pe lumea asta. A pus capul în piept și a muncit crezând că va scăpa la vre-un luminiș, dar se vede că n-a vrut Dumnezeu. Când i se păru că iacă iacă prind și ei la cheag, că au plinit cele dădii către domnie și biruri către Împărăție, – au năvălit vara asta lăcustele, iar răii le-au rășluit boii... Ai lui și ai altor gospodari din Siliște și încă două sate de pe vale. Erau la păscut într-o văiuță din coasta pădurii, unde mai rămăsese ceva verdeață după pârjolul afurisitelor de muște. Se aflau pe sama unui boar în vârstă și ai câtorva băietani... Tâlharii au dat năvală călări și, cu bâtele, cu harapnicele au mânat vitele, strigând că au intrat pe moșia boierului. Dar n-au intrat. Și chiar de-o fi apucat o gură de iarbă, oamenii erau gata de a plăti gloaba, dar nici n.-a vrut să audă boierul – a poruncit de i-a mânat la Orhei, la isprăvnicie. S-au dus și bieții de ei la ispravnic, acolo și-au cunoscut vitele, au făcut jalobă, dar ispravnicul i-a alungat, zicând că acei boi din țarc sunt aduși de boer Stăuceanu laolaltă cu alții, trecuți la numărătoare și puși la hrană pentru a fi dați zaherea, că a venit poruncă de la Împărăție să dea atâtea și atâtea sute de boi, și încă din cei tineri... Ei, cei vre-o opt-nouă țărani, au strigat că or să se ducă la domnie să se plângă, dar oamenii stăpânirii le-au răs în nas: „Duceți-vă, că Măria sa pe voi vă așteaptă. Măria sa are poruncă de la preaputernicul Împărat...” – „Dar noi birul l-am plinit”, – au zis iarăși țărani. Iar stăpânirea: „De plinit îl veți hi plinit, dar

Împărăția oaste multă ține și are trebuință de carne multă...“ Atunci au înțeles că jupân Stăuceanu le-a furat boii, ca să nu dea dintr-ai lui. „Să mergem cu jalobă asupra-i la Vodă!“ – au strigat țăranii. Auzind acestea și temându-se nu care cumva să se facă și el vinovat, ispravnicul o întoarce altfel, sfătuindu-i de bună samă să facă plângere, poate le va da Vodă despăgubire, dar se știe că vitele nu li le va întoarce, că-i și Măria sa la strâmtoare... Atunci s-au strâns cu toții într-o crâsmă și, la o oală de vin, au hotărât: „Să scriem jalbă, fraților!“ Dar cine să le-o scrie? S-a aflat un diac la Chișinău, le-a făcut una, dar n-au găsit-o bună. Numai cât s-au cheltuit. S-au dus iarăși la Orhei, la un popă tuns, au pus mână de la mână – câte trei lei, o găscă și o vadră de vin fiecare, – acela le-a ticluit-o mai cu cap, mai așezat, au iscălit cu toții, tot cruciulițe una sub alta, o singură iscălitură a lui Ion, – iar când să aleagă care va s-o înfățișeze la judecata domnească, se văzu că nici unul nu poate să se ducă. A căzut în capul lui...

Cându-i zise bădița Ion să aibă el grijă de cai, apoi când se mai văzu cu hățurile în mână, Gruie simți că-i crește inima în piept. Șagă-ți pare? Să i se încredințeze caii, și nu undeva într-o fundătură de sat ori chiar în curtea mănăstirii, ci la drumul cel mare, pe unde trece lume de pe lume – și călări, și-n căruțe, și cară cu boi, teleguțe, ba și rădvane boierești... „Dar să-mi fii cu ochii în patru, că nu-i mare lucru să dai de dracul: ori te răstoarnă careva, ori te duci singur de mal“... Cât au mers pân-amu, flăcăuanul n-a șezut trunchi – a luat sama cum hățuia caii Ursu, – aici se cuvine să însemnăm că din urmă venea călărind pe cal pag un munte de bărbătoi cu un cap cât un bostan, crescut drept dintre umeri, cu niște păr negru, mișos ce-i ieșea la piept din tăietura cămeșii de pânză tort în tort (el era pe drept vizitiul), – iar după ce au mesit la amiază, în dreptul Săpotenilor, și au pornit mai departe, bădița Ion: „Cum auzi țipete, din față ori din spate, aș ferești

din drum!“ – îi dădu de grijă bădița Ion. Deci, Gruie strânge hățurile, înfășurate pe mâini, trage mai pe margine – caii îl ascultă – și ciulește urechile: este dohotnița aninată dinapoia căruței, desubt? „S-aude... Este...” – se liniștește flăcăuanul, lăsându-se și el legănat de rostogolirea lină a roților, de sub care rămân în urmă, scrise, două dâre subțirele...

48 Vorbă se fie! Căruța nu-i sanie să alunece, ba și drumu-i hopuros rău, și nu-s ele numai dâre, ci trâmbe mari de colb se ridică de sub copitele cailor... Dar vezi că lui Gruie i se pare că zboară, căci nemăsurată-i bucuria lui: se duce la Iași dimpreună cu bădița Ion și cu sfinția sa... Aici iarăși cuvine-se să mai însemnăm un amărunt, și anume: asta nu vi-i o teleguță oarecare, ci căruță bună, arătoasă – averea mănăstirii Căpriana! – cu poclit gros de-asupra, care dacă n-o acuprinde toată, mai bine de jumătate tot o acoperă; sub poclit se află înghesuite putinele, tăbultoci, trăiste, balercuțe, suluri de postav, de pânză – tot felul de pojijie, peste care aruncate țoale, mantale, iar dintre zăhăiala aceea răsună un sforăit, când mai gros, când mai subțirel, uneori pe două glasuri deodată, care iese, bineînțeles, din barba cuviosului părinte Nicodim, cel de-al patrulea și, neîndoielnic lucru, cel mai vajnic dintre călătorii noștri. Sfinția sa își odihnește bucatele și, fără tăgadă, are parte de somn adânc și sănătos, nici zdruncinul drumului, nici bătaia clohotniței nu-s în stare a-l supăra... Cât despre partea lui Gruie, apoi în urechile lui horăiala părintelui sună ca o frumoasă cântare... ca o psaltichie, iar asta pentru că, plecând la Mitropolie, sfinția sa l-a luat și pe dânsul. Așa a zis: „Poate dăm de urmele părinților tăi...”, după care aduse vorba, cum că ar mai avea sfinția sa și alte gânduri, atingătoare de viața și soarta lui, dar pe care i le va dezvălui mai târziu. „Ce-o fi vrând oare părintele cu mine?” – se întrebă Gruie și iarăși simți că-i crește pieptul de mândrie. O minune îl așteaptă – și minunea aceea va să-i mute viața pe alt făgaș... Dar cum nu putea să știe ce

anume îl așteaptă, – și amarnic ar dori să afle! – se înalță, drept, la locul lui, purtându-și privirea de jur împrejur.

Din stânga stă codrul negru, desfrunzit din vară încă; colo se întind stufăriile – aproape-s bălțile Prutului, – din dreapta, peste niște răchiți pletoase, se zăresc, pe costișă, viile scrumuite... Întoarce pe-o clipă capul și vede în urmă, peste umăr, înălțându-se măreață, Măgura. Așa a zis că se cheamă acel munte singuratec: Măgura. Are vârful împădurit, verde – acolo n-au ajuns lăcustele, slavă Domnului... Pe la poalele ei au trecut, după ce-au lăsat în urmă Vălcinețul... Cum dădu cu ochii de acea culme ce împungea cerul, Gruie avu un val fierbinte la inimă – își aminti de locurile copilăriei, de părinți și soră, de munții dragi, pe coastele cărora îi plăcea să petreacă – cu oile ori singur – zile întregi...

În vremea asta văzduhul fu spart de trosnete de bici, de urlete ascuțite. Gruie izbi iute de hățuri, Ion Țărălungă săltă de la locul lui, Ursu se izbi și el cu cal cu tot într-o parte. Pe alături zbură în goana mare un rădvan tras de patru armăsari. Când zări căruța ieșită de după sălcii, surugiul cocoțat pe înaintașul din stânga țipă, iar când fu alături, desfăcu biciul cu putere în partea ei, așa încât împletitura se încoloci peste pieptul lui Țărălungă, iar șfichiul fripse obrazul flăcăuanului. Căruța dădu cu roatele într-o curătură și era să se răstoarne, dar sări Ursu ș-o sprijini cu umărul. Rădvanul se duse val-vârtej mai departe, Țărălungă însă apucă să bage de samă într-însul pe ispravnicul de ținut. Duse repede mâna la brâu, apipăi cu degetele – este oare? n-am pierdut-o cumva? – și se gândi, că, se vede treaba, i-au pus ispravnicului sare pe coadă și acum gonește să le-o puie el celora ce mână cireada de boi spre Țuțora – au văzut-o azi în zori pe drum și Ion și i-a cunoscut iarăși pe ai lui.

Sfinția sa dădu poala poclitului la o parte, scoase barba încălțită și întrebă: „Ce-i cu zgâlțâiala asta, fraților?“ Când

află ce-a fost, își făcu cruce și mulțumi sfintei Parascheva că a fost numai atât; după care își trase capul îndărăt și, nu zăbavă, se auzi iarăși fluieratul pe două glasuri.

50 Țărălungă se aștepta la cuvinte de mustrare din partea sfinției sale. Și, pe drept cuvânt: dăduse hățurile din mână, iar părintele Nicodim anume îl pusese să mâie caii, având mai multă nădejde într-însul. Ce le-a fost dat a păți! Ion își freacă obrazul, unde l-a atins acela, – nu atât îl doare, cât îl arde ciuda și rușinea că n-a putut răspunde potlogarului. Aruncă o privire către Gruie – flăcăuanul are o dungă vineție pe obraz. „Te doare?” – îl întreabă din ochi. „Olecuță...” – „Lasă, că trece...” Ion se mângâie cu gândul: „Bine că este hârtia...” Înelită într-o bucată de piele, are la chimir jaloba. Îi o taină, pe care n-o știe nici sfinția sa. Plecând dimpreună cu părintele Nicodim, Ion a zis că se duce la Iași să-l caute pe Ilie, frate-său. Almintrelea nu l-ar fi luat. Ba poate că l-ar fi luat, dar l-ar fi încredințat că degeaba se duce. Iar Ion se ține cu nădejdea că va să răzbată la Vodă și o să li se facă dreptate; ori le-or întoarce boulenii, ori măcar bani pe dânșii or să le dea... „Ooh, boulenii mei, boulenii...” – oftează Țărălungă. Deodată îl trece un gând: „Dar sfinția sa de ce-a ținut să pornim la drum în miez de noapte, pe ascunsele?..” Ion a stat și l-a așteptat departe de poarta mănăstirii, cum i-a poruncit sfinția sa. Și n-au luat-o pe drum de-a dreptul, ci au făcut un ocol, chipurile s-ar îndrepta spre Orhei. „Are și sfinția sa o taină!” – hotărî Ion. De bună samă: de ce au luat-o pe Valea Bâcului, dacă puteau să taie de-a dreptul, prin pădure? Aveau temei bănuelile lui Ion: părintele Nicodim ieși de la mănăstire în toiul nopții pentru pricini cunoscute numai sfinției sale și încă părintelui Ghervasie, starețul. „Stai, stai, stai, – își amintește Ion. – Dar n-o fi cumva de vină sosirea acelui călugăre de la Sfântul Munte? Zicea sfinția sa că acel grec a sosit cu gânduri de jaf asupra mănăstirii, pe care Vodă

a închinat-o de câțiva ani Sfântului Munte...“ Trebuie să mărturisim, că răzașul nostru dibuise ceva. „Dar, – se miră, – de ce nu mi-a adiat nici o vorbă sfinția sa?“ Pe loc se întoarce: „Dar nici eu nu i-am spus cu ce treabă mă duc!“ Iarăși oftează răzașul nostru: „Așa-i dreptatea la Țara Molodvei – nouă ne-au rășluit boulenii, păgânului zaherea... Iar bunurile mănăstirii sunt date pe mâna grecilor nesățioși. Nu vede oare Măria sa vodă strâmbătățile ce se fac? Ne oropsesc toți, cine vrea și cum i-i cheful! Doamne, doamne...“

– Hăă! Hăă! – se auzi strigând Ursu. Ion întoarce capul, dar nu zări nimic. Atunci se uită iar înainte, dintre sâlcii se ivi o ceată de călăreți pe cai buni, în pieptare și șalvari roșii, cu cușme mițoase pe cap și săbii la șold – oșteni domnești, iar între ei – doi turci cu cealmale și cu iatagane la brâu. Dar ce-i asta? Duc după dânșii, mai bine zis, târâsc pe doi nenorociți desculți, legați cu funii de mâini. Caii merg destul de repede, iar ei, pe jos, sunt siliți mai să fugă. Șiroaie de sudoare le curg pe frunte, pe față, pe după urechi... Amestecându-se cu praful drumului, se întind dungi negre peste cămeși, peste ȋțari... Unul, mai bine clădit, om în vârstă, are părul și mustețile cărunte, celălalt, mai tânăr, subțirel la boi – are plete lungi, ochi mari, negri, curați, de sfânt. Cel în vârstă pășește greu, și atunci un oștean îl înțeapă cu vârful sulitei în bucă: „Fuga, tâlharule!“

Auzind gălăgie și glasuri, părintele Nicodim scoate capul de după poala poclitului.

– Dar ce-au păcătuit sărmanii de ei, de-i căzniți așa, cinstiți creștini?

Cel ce călărea în frunte, cu pană de cocor la căciulă, căpetenia cetei, văzând pe cuviosul călugăr în rasă și cu crucea la piept, se jâmbi a râde, ceea ce vroia să însemne: „Ia nu-ți băga, sfinția ta, nasul, unde nu-ți fierbe oala“. Socotind însă că ar da pildă rea celor de sub oblăduirea lui, grăi:

– Ia niște hoți și niște netrebnici, cucernice părinte! Au fost mulți, dar aceia au fugit. Pe aiștea îi ducem să-i spânzurăm, și arată cu codiriștea lucioasă a biciuștii spre o culme de deal, unde, de bună samă, se zăreau înfipte câteva furci.

Părintele Nicodim își făcu cruce, la care căpetenia cetei grăi cu mânie:

– Să nu-ți fie milă de ei, părințele! Pentru că mari mișei s-au aflat a fi. Au lovit carăle împărătești, după ce că s-au băgat mai deunăzi la hambarele de la Țuțora. Turcii iștea ne-au pus pe urmele tâlharilor... Ceilalți s-au amestecat prin bălți, ca broaștele, iar aiștea ne-au căzut la mână...

Cei doi turci prinseră a bolborosi în limba lor: „ghiaur!“ ghiaur!“, iar sârmanii prinși, cum aveau mâinile legate, își purtau fruntea pe la umeri, cercând să-și șteargă sudoarea de pe ochi ca să afle cine le vorbește din căruță. Văzând că-i un călugăre, cel în vârstă se frânse de picioare, căzând în genunchi:

– Ajută-l, sfinte părinte! Scapă-l pe băietanul ista, că-i tânăr și neștiutor... Pe mine pot să mă omoare, să mă taie-n bucăți, să mă spânzue, că tot mi-i lehamite de viață... Iar Fătu nu-i cu nemica vinovat... A căzut în prinsoare și l-au luat de tâlhar. Dar nu este...

– Tacă-ți fleanca! strigă oșteanul cu sulița. – Iar te-ai pornit ca o moară stricată. O să vă legănați alături, să nu vă fie urât, și arată spre cele spânzurători înfipte pe culmea dealului. Când or să vă vadă fărtații voștri, or să iasă de prin stuhării ca guzganii. Atunci punem mâna și pe dânșii...

Căpetenia cetei dădu pinteni calului, și tot alaiul o luă din loc, la sărita. Dintr-o zmuncitură frânghiile îi ridicară pe cei doi de jos și îi duseră, mai târâș. Curând tropotul cailor se stinse în desișul sălcilor, învăluite într-un rotocol de colb...

Văzând acestea, drumeții noștri fură cuprinși de mahniciune.

Merseră o vreme în tăcere. Cu ce puteau să-i ajute pe bieții oameni? Aveau și ei necazurile lor, pe care nu le puteau birui. Urmându-și drumul, fiecare își aminti de o durere, prin care avu a trece el singur în viață: Țărălungă – de Ghinia, femeia dragă, pe care a pierdut-o mai înainte de-a mânca bătaie turcul la Beci, când au intrat cazacii în țară, iar după ei au năvălit-au tătatii de-au ars, au robit și au trecut prin sabie ținutul; părintele Nicodim – de ceasul, când a fost și el mânat cu sulița la moarte, dar l-au slobozit tovarășii de codru, după care s-a jurat să-și închine zilele ce i-au mai rămas slujirii lui Dumnezeu; Ursu – de prăpădul când a fost ars satul, iar el, copil mic, fugi dimpreună cu părinții la codru, pe drum se rățăci, dădu peste dânsul tătarul acela fioros, care se aplecă de-asupra lui cu sabia goală, el închise ochii... și când îi deschise, căpcăunul nu mai era; vru să strige, dar îi pierise glasul și, de atunci, nu-l mai are; numai Gruie, cu toate că-l fripse biciul boieresc și-l cutremurase vederea acelor nenorociți, părea să plutească mai departe în apele viselor lui. Se uita cu nesaț împrejur, și – mare minune – tot ce vedea se preschimba în cuvinte și cuvintele se înșiruiau în stihuri:

– Drumule cotit,
Tu, drum șerpuit,
Unde ne duci oare,
Ce ne-așteaptă în zare?..

De sub poclit răsună glasul pe nas al preacuviosului părinte:

La aahahapa... Va-ha-ha-vi-lo-onuluuui,
Je-he-hee-lii..ind de ța-ha-ha-ra Domnului...

Scoase capul și întrebă:

– Dar mai avem, frate Ioane? Mai este până la vad?

– N-a mai rămas atâta, părinte, răspunse Țărălungă. Numai că nu crez să putem trece în vad. Om să încercăm pe la pod,

pe la Frăsinești... Dii! strigă Ion către caii, care pe neașteptate fornăiră, apoi necheză într-un chip cu totul ciudat. Dii, boale!

Gruie se săltă de la locul lui și luă aminte înspre desigur de răchiți. Văzu negrind ceva acolo. Ursu și Țărălungă îndemnară caii, dar ei nici din loc.

– Vre-o dihanie? întrebă părintele Nicodim.

Adevărat, caii dădeau semne de neliniște, dar nu era a primejdie, altceva era. „Vreun vicleșug la mijloc? se gândiră drumeții noștri. Ca să ne prindă în laț?“. Ar fi luat-o îndărăt, dar, n-aveau cum: din stânga bălțile, din dreapta locul nalt și povârnit. Se văzură nevoiți a sta pe loc. Atunci trecu Ursu călare înainte, Țărălungă se ridică în picioare, gata să dea în cai, la fuga, iar cuviosul părinte se înălță și privi peste capul răzășului.

– Un cal! dădu glas Gruie, care avea vederea mai ageră.

54 Da, acum se vedea limpede – era un cal acolo. Dar de ce stă culcat la pământ? Așa fac numai cai jefuitorilor – ca să nu fie văzuți de drumeți! Și dacă-i întins la pământ, înseamnă că și răufăcătorii sunt pe aproape. Ion ridică biciul, părintele Nicodm se aplecă, punând mâna pe coada bărdiței ce-o avea îndosită sub fân. Ursu însă mormăi în felul lui, făcând semne să nu se teamă, că nu-i nici o primejdie. Un cal rătăcit. „Ia ce noroc! – își ziseră drumeții noștri. – Să găsim un cal! Lasă că-l luăm... O să ne prindă bine...“ Peste câteva minute îl înconjură tustrei: Ion, Ursu și Gruie, părintele rămânând în căruță, cu hăturile în mână, ca nu cumva, zise sfinția sa, pentru mi-ho-ho să prăpădim pe me-he-he. Mare le fu mira-re, văzând că bietul dobitoc nu se ridică de jos, ci doar întinde gâtul către ei, privindu-i cu ochi mari, limpezi, parcă le-ar cere ajutor.

– Ia uitați-vă, zise Gruie. Are un picior zdrobit...

– Da, încuviință Țărălungă. Îi lovit de suliță. De asta l-au părăsit... O să-l sfâșie lupii, sărmanul. Ce-i putem face?..

Mergem... N-avem vreme de pierdut... Iaca-i sara cea mare...

Și se porniră către căruță. Bietul dobitoc odată se opinti, se ridică în trei picioare, pe al patrulea ținându-l frânt din mijloc. Gruie se întoarse și văzu prelingându-i-se o lacrimă din ochi. Zise cu glas plin de jale către sfinția sa:

– Poate-l ajutam cu ceva, părinte...

Bătrânul călugăr făcu semn cu capul: da, da, nu se poate să-l părăsim așa... – Scoase o ploscă cu rachiu, niște scândurele de la fundul căruței, cârpe, sfoară... În scurtă vreme spălară calului rana și i-o legară. Apoi mângâindu-l pe frunte, pe gât, se duseră mai departe. O să-și vină el în fire. O să-l ieie cineva, vreun țăran nevoiaș de prin satele din apropiere. Așa cum se îndepărtau, Gruie întoarse iar capul: sărmanul, poate că a fost a vreunuia din acei nenorociți, pe care i-au prins oștenii și i-au dus la moarte. Iar calul făcu câteva sărituri, vrând parcă să-i urmeze, apoi se amistui în desișul sălciilor...

Pe cât se apropiau de apa Prutului, pe atât grija călătorilor noștri sporea. Cum și pe unde vor trece? Căci trecerea pe atunci era lucru anevoios: pod peste apă ba era, ba nu era, vremile fiind neașezate. Venea Prutului mare și îneca vadurile, valea toată. Era pod plutitor, mai de nădejde, la Frăsinești, dar acolo se aduna lume de pe lume și trebuia să aștepti mult și bine până să-ți vină rândul. Colac peste pupăză! – Începu să bată o roată. Se vede că se schimosise când s-a dat căruța pe-o parte. Ion îi spusese sfinției sale, acesta își aminti că au uitat să ieie a cincea roată și pe loc porni a-l probozi pe Ursu. Acela numai clămpăni din ochi, pentru că părintele Nicodim singur îi poruncise deunăzi s-o dea, roata aceea, unui frate de la mănăstire, ca să meargă la Orhei. O dăduseră pe o zi-două, acela se întorsese de la drum, dar nu le-o mai aduse înapoi. Iar ei, pornind la vreme de noapte, au uitat. Căruța opri, părintele Nicodim sări jos, își înfipse poalele rasei în brâu și plescăi din limbă:

– Te-te-te! Era să iasă obada cu totul... Te-te-te! Bine, frate Ioane, că ai băgat de samă...

Au fost nevoiți să tragă iarăși într-o parte. Țărălungă pricepea la rotărie. Călugărele luase toate cele trebuitoare: ciocan, clește, sârme, cuie, zbanțuri, spițe...

Când, peste vreun ceas și mai bine, ajunseră la mal, parcă sosiră la iarmaroc: o mulțime de căruțe, cară, cirezi de vite, adunate de-a lungul apei. Norod, de parcă ar fi tăbărat o oaste aici, nu alta...

56 – Hai că am căzut și noi ca musca-n lapte! Își dădu cu părerea părintele Nicodim. Ceea ce însemna că vor trebui să aștepte mult și bine. Dar, cum toate pe lumea asta sunt sub oblăduirea Celui de Sus, cuvioșia sa își puse nădejdea în El și, ridicându-se-n picioare, făcu semn că vrea să coboare. Ursu și Gruie îl susținură de subțiori, și iată sfinția sa se văzu jos. Aici era năsip, un năsip mărunț, de râu, și picioarele sfinției sale se cufundară până la glezne.

– Ioane! zise el către Țărălungă, care ședea pe capră cu hățurile în mână. Alege un loc acătării și trage căruța pentru popas. Eu am să văd ce facem și cum o dregem...

Știa el, Țărălungă, ce-i place părintelui: zărind un petec de iarbă, mută căruța acolo, mai la o parte. Călugărele își scutură rasa, își potrivi barba, pletele și pași larg, apăsător prin vermuiala de norod cu gând să răzbată la podari. Dar curând se încredință că treaba-i slută: doritori de-a trecutului câtă frunză și iarbă, iar podul plutitor se oprise, nu se știe de ce, dincolo. Căruțele stăteau înghesuie la schelă, cailor li se dădură opălcile, vizitii strigau unii la alții:

– Ho, bre! Acu-ai sosit și te bagi...

– La o parte! La o parte! Trece dumnealui boier Stăucanu!

“Boierul Stăucanu?” – își zise călugărul nostru îmbucurat. Își potrivi comănacul, își apipăi crucea pe piept – am

să-l rog din partea starețului nostru să ne ajute să trecem mai degrabă, căci mergem cu trebi la vlădica. În vremea asta auzi un glas:

– Degeaba vă opintiți! Nu vedeți că au dat frânghia la afund?

De bună samă, otgonul podului de-asupra apei nu se vedea. Călugărele nostru se hotărî să întrebe: „Dar bine, oameni buni, ce s-a tâmplat?“. Mai într-o margine văzu câteva corturi jerpelite: o laie de țigani. „Și aceștea nu stau locului“, – își zise sfînția sa, și tot atunci îi răsări în față o tânără țigancă cu pruncul la țîță.

– Blagolovește, părințele, și dă un bănuț pentru florica mea... Să-i cumpere mămița ceva zaharicale, că mă suge al dracului, puiul mamei...

– Dumnezeu să te binecuvânteze, mormăi sfînția sa și, băgând mâna adânc în buzunarul rasei, scoase o jumătate de para. Na, de la mine puțin, de la Dumnezeu mai mult... Hai, hai du-te, că numai de tine nu-mi arde...

Țigancă se repezi să-i sărute poala, dar părintele o și luă grabnic înainte, printre cele cară, cai și vite...

– Ei, oameni buni! grăi călugărele către niște negustori – stăteau cu spatele sprijinit de loitrele căruței, încărcată înalt, acoperită și legată de jur împrejur cu frânghii și priveau chiorăș la îmbulzeala din jur. Pentru numele lui Dumnezeu, spuneți ce s-a tâmplat, de s-a bulucit atâta norod?

– Auzitu-l-ai? grăi cu năduf unul cu musteața roșcată. Cuvioșia sa a căzut din lună. Apoi că s-a oprit podul și atâta tot, părințele. Noi de pe la amiază stăm și ne perpelim...

– Cică au a veni din sus, dinspre părțile Cernăuților, adaugă al doilea, rupând în dinți o stibă de buruian, niște șeici turcești și le așteaptă să treacă, la vale.

– Așa... făcu îngândurat călugărele, luând-o printre cară. Tot atunci în fața lui se propti un găligan cu tablă de-a umăr și cu fes pe scăfârlie.

– Rahaaat-locum! Hai la rahat-locum... Rahaat-locum!..

Văzându-l pe călugăre, se holbă, parcă i-ar fi ieșit ucigă-l toaca înainte, și, în loc să-și vadă de drum, se repezi asupra sfintiei sale, izbindu-l cu colțul tablalei într-o coastă.

– Ho, măi! strigă părintele Nicodim. Ești chior, de dai peste oameni?

De pe tabla căzu ceva, găliganul se aplecă, își ridică marfa plină cu năsip cu tot și se duse, croindu-și drum cu coatele. Călugărele scuipă în urma lui: „Unii tulbură apa, iar alții pescuiesc într-însa...” Când socoti că, în sfârșit, a răzbit la rădvantul boierului, se auzi sunet de trâmbiță pe celălalt mal – și acolo se vedeau oameni, căruțe, care așteptau să treacă – apoi răsunară strigăte peste apă:

– Iacă-tă-le, viin. Vin la vale.

58 De după cot se ivi un vas lat, burduhos, cu o prăjină înfiptă în mijloc, pe care flutura o pânză verde – steagul. Pe punte era meșterită o budjă de scânduri, în jurul ei – laițe lungi. Corăbierii umblau încolo și înapoi, de-a lungul parmaclăcului de frânghii, privind pe sub streășina mâinii la adunătura de norod de pe maluri. Călugărele nostru privi câteva clipe, apoi se suci în loc și o luă repejor înapoi, spre tovarășii săi...

După ce trase mai la o parte, Țărălungă deshăcă caii, le scoase zăbalele din gură, apoi hotărî că mai întâi ar fi bine să-i adape. Dar cum părintele era lipsă, socoti că n-are dreptul să lase căruța și porunci Ursului și lui Gruie să-i ducă ei. Cei doi luară caii de căpăstru și porniră în susul malului, în căutarea unui loc potrivit unde să coboare la apă. Picioarele li se cufundau în năsipul cald – și Gruie, și Ursu își lăsară încălțările sub căruță, Gruie ciubotele, Ursu opincele, – iar răcoarea, venind de pe apă, le mângâia pulpele. De ani de zile Gruie văzuse doar pâraie – Ișnovățul, Ichelul, Bâcul – deaceea Prutul i se înfătoșa lat și mare. Venea de sus, dinspre baștina lui,

aducându-i dor de casă, de părinți... În lungile nopți de iarnă se visa pe cărarea ce urca de la căsuța lor spre izvorul de sub poala pădurii. I se arătau mama, tata, sora... Se deștepta și lungă vreme se gândea. Uneori îl bătea gândul să iasă pe furiș, fie că era la Țarălungă ori în chilioara mănăstirii, și să pornească la drum. Dar se răzgândea – n-o să poată ajunge, n-a sosit vremea încă... Apoi nu-l putea părăsi pe bădița Ion, care a avut grijă de dânsul ani de zile, și nici pe părintele călugăr, care i-a deschis taina cărții – scrisoarea și cetitul... Și cum îl năvăliră amintirile, o durere năprasnică îi strânse pieptul. Gruie întoarse capul: Ursu pășea greoi, între cai, cu o înfățișare blajină. „Lui îi vine ușor să trăiască – nu știe multe. Face ce i se spune... Doarme unde se culcă... Ospătează ce are. Iar eu?... Eu vreau să aflu, vreau să știu, vreau să cunosc... Zicea mai deunăzi părintele Nicodim, sfătuind cu un alt frate de la mănăstire: cunoașterea aduce întristare...” Deodată i se păru că Ursu toarce un cântec făr-de cuvinte. Se vede că-i bucuros, deși lipsit de grai... Cântarea asta a lui l-o fi ajutând să simtă lărgimea văii, curgerea apei, aburirea vântului, lumina soarelui ce scapătă către apus...

În vremea asta se întâmplă ceva, care îi năuci pe amândoi: de sub picioarele lor se azvârli în sus și o luă la goană în patru labe o ființă ciudată – nici tu om, nici tu fiară, căci în loc de straie pe trup avea numai păr și niște zdrențe; capul pletos, fața mânjită, picioarele negre, cu solzi pe ele. Arătarea aceea fugi la deal, scheunând de jale, de parcă ei ar fi vrut să-i facă vreun rău. Abia când se văzu ca la o azvârlitură de băț, se opri, întoarse capul și privi către dâșii. Atunci îl văzură mai bine: da, era o făptură omenească, dar căzută la treapta de jos a îndobitocirii.

– Hăă! Hăă! bolmoji Ursu, arătându-i lui Gruie să nu se teamă: îi un biet nenorocit, un om bolnav (Ursu arată cu degetul la frunte). Se aplecară de-asupra gropii, din care o zbughise

acela, și văzură acolo câteva ciolane de oaie, roase, niște opinci rupte, și un ȕâncușor fără ochi, poate o cârțiță, căci avea părul negru, lins. Gruie îi făcu semn că nu trebuie să se atingă de nimic și amândoi, ocolind groapa cu caii, se duseră mai departe...

În câteva locuri mijeia iarba, dar caii, însetați cum erau, nici nu s-au uitat la ea, ci au coborât iute la apă, și, intrând în râu până mai sus de genunchi, au pus boturile și au început a bea. Gruie și Ursu îi ȕineau de frâie nu cumva să le abată a da înot. Malul aici era înclinat, apa curgea domol, iar sforul apei era sub celălalt mal – acolo se vede cum se duce Prutul la vale. Ursu luă apă în căușul palmei și porni să aunce pe spinările cailor, băietanul îi urmă pilda.

După ce au băut și s-au săturat, caii n-au mai năzuit spre mal. Ci au sta nemișcați pe loc, bucurându-se de răcoare.

60 Iată că Gruie înălță capul și aruncă o privire în sus. Ce-i asta? Pe apă luneca la vale o casă de lemn, cu ferestruici negre la o parte și cu un stâlp la mijloc, pe care se bălăbănea o pânză verde. Apoi alta, a treia... „Corăbii, se gândi Gruie, corăbii trebuie să fie“. Așa ceva nu mai văzuse pân-atunci, decât numai în cărți. Erau șeicile turcești, trei la număr. Se văd oameni umblând pe punte, iar din coastele lor ies vâsle lungi, care se cufundă în apă, se repăd în sus, toate o dată, și iar se cufundă. Băiatului i se păru că vede în burta lor pe vâslași, legați cu lanțuri de bănci, pedepsiți la galere... Așa legați vâslesc, legați mănâncă, legați dorm, și-s dezlegați numai când le vine moartea. I se năzări că-l priviră de acolo, din întuneric, niște ochi, și-l trecu rece prin spinare. Corabia întâi trecu și se ducea la vale, a doua venea asupra lor, să-i strivească cu tot cu cai, dar suci în loc și se duse și ea în josul râului, cu steagul verde fluturând sus. Un turc în cealma albă și tunică roșie cu mâneci scurte striga ceva în limba lui către alți corăbieri de pe punte, arătându-le spre adunătura de norod de pe maluri. De pe cea de-a treia se auzi un strigăt vesel:

– Hei! Puștu! Puștu!

Un bulgăre galben, rotund, cât pumnul, zbură prin văzduh, odată căzu în apă în fața lui, aruncând stropi în toate părțile. „Ce-i asta? Împroască în noi?“ își zise flăcăuanul. Văzu șezând chiar pe marginea corăbiei, lângă gardul de frânghie, un tinerel gol până la brâu, cu fes pe cap și cu picioarele spânzurate. Se vede că el împrôscase, dar de ce și cu ce? Când se gândi așa, auzi zgomotul altei căderi, tot în fața lui, și mormăitul lui Ursu. Bulgărele se cufundase, dar acum zbuclise deasupra și porni pe apă la vale. „Apucă! Prinde!“ îi făcu semne Ursu, și Gruie îl apucă, după care prinse și pe al doilea. Pehlivanul cu picioarele spânzurate râdea cu gura până la urechi, și, așa cum se hlizea, șeica îl ducea la vale, mânată de vâsle și de curgerea apei. Când se îndepărtă, băiatul se uită la cele două lămâi – acum văzu că lămâi erau și se gândi: „Să le arunc în apă!“ Pe loc îi veni alt gând: „Dar dacă-s otrăvite și mor caii?“ După care își zise: „Le arunc pe mal, cât mai deprate“. Până la urmă hotărî: „Lasă că le duc și le arăt lui bădița Ion și sfinției sale“, și le băgă în sân...

61

Când s-au întors cei doi cu caii de la adăpat, masa era pusă: pe o bucată de pânză albă, întinsă pe Țolic, lângă căruță, desfăcură o legăturică cu brânză de oi, căpățâni de ceapă și usturoi, o ulcică cu fasole făcăluite, pește sărat uscat, un mălai galbăn și o bucată de colac alb în șase vițe. Ion ajută să dea cailor de mâncare – la doi le puse opalca în oiște, celorlalți le agață câte o traistă în cap, pleavă amestecată cu ovăz – după care se lasă în genunchi și s-apucă să taie brânza și ceapa. Părintele Nicodim, care ședea pe un colț de Țol cu picioarele întinse, își scoase comănacul și, punându-l alături, așteptă până să se așeze cu toții, apoi blagoslovi masa. Patru mâini își făcură sfânta cruce, apoi se întinseră după bucate: o fărâmă de brânză, îndoită cu ceapă, o coastă de pește, o bucată de mălai. Părintele Nicodim încercă fasolea, dar, după ce luă de

două ori cu lingura, împinse ulcica spre Ursu, care ședea din dreapta, cu genunchii unul peste altul, întors într-o parte. Grue ședea din stânga călugărului, în genunchi, și privea la bucate, fără să le vadă. Țărălungă băgă de samă că băiatul nu ia din masă – de ce-i oare așa de abătut? și-l atinse ușor cu umărul, arătându-i la mâncare. Băiatul tresări, luă din mălai și ceapă, le duse la gură și rămase cu mâna ridicată. Părintele Nicodim nu se uita la nimeni, lăsând pe fiecare cu ale lui. Ion, bunăoară, era amărât că-s nevoiți să zăbovească aici. Ursu, care călărise pe deșelate, era bucuros că au oprit la popas; cât pentru Gruie, apoi el văzuse atâtea la drum, că nu putea să le descâlcească. Tot îl îmboldea să întrebe: dar ce-o să fie cu sărmanii prinși?.. o să-i spânzure cu adevărat?.. și ei de ce s-au băgat la hambarele turcești: de foame ori din lăcomie?... iar calul acela oare n-o să piară? iar sârmaul nenorocit, pe care l-au stârnit ei adineauri... cum de îngăduie Dumnezeu să ajungă un om în asemenea hal? Ar fi vrut să întrebe și să tot întrebe, dar avea sădită într-însul îndărătnicia de a găsi el singur răspuns, singur cugetând cu mintea lui, până i se înfierbântau creierii...

– Simt eu, grăi sfînția sa, că parcă lipsește ceva... Parcă am uitat ceva...

Ursu sări iute de la locul lui, se dădu la căruță, băgă mâna unde știa el, și iată-l punând părintelui în brațe o frumusețe de ploscă din lemn de cireș, cu flori arse pe ea.

– Vă rog de iertare, fraților, urmă părintele, că nu mi-am adus aminte de dumneaei de la bun început...

– Tot mai bine mai târziu, decât nici odănoară, îi ținu hangul Ion Țărălungă.

– Eu... ce ziceam? ridică călugărele ochii la cer. Dacă n-a fost dumneaei față, când a pogorât harul sfânt asupra mesei, socot că licoarea ce-o curpinde îi sfântă și fără a mea blagoslovenie. Iar ca să aflăm acest adevăr, e destul s-o punem la

gură... Și, nemaitrudindu-se cu alte cruci, scoase dopul meșteșugit tăiat, o lipi de buze și sorbi cu atâta dor, încât cu greu o desprinsă de al său trup. Tot răul cu binele lui, grăi către Ion, având în vedere, bineînțeles, popasul lor la malul apei: — Ia de-ți potolește și domnia ta, căpitane Ioane, setea cea chinuitoare, pe care o citesc pe chipul tău... Caii s-au fost adăpat, iar noi nu avem suflet?

— Și gătlej, sfinția ta, duse Ion vorba mai departe. Carele taaare mai sfârșie, dacă nu-l aghezmuiești la vreme.

Amândoi râseră ușurel. După care plosca trecu la Ursu. Cât pentru Gruie, el nu intra la socoteală, deși totdeauna i se propunea și lui, dar numai așa, după obicei. După ce bău, Ursu se întoarse către părintele Nicodim, întrebându-l din priviri ce să facă: să pună vasul la loc, în căruță? Părintele nu răspunse la întrebare, și atunci Ursu, ajuns de fierbințeala băuturii, puse plosca alături, ridică brațele cu degetele făcute cupă și le lipi la piept, arătând spre Gruie. Adicătelea: „Uitați-vă, fraților, lui Gruie îi cresc țâțișoare!“ și izbucni în râs. Fața lui Gruie luă foc. Băgă iute mâna în sân, scoase cele două lămâi, mari, galbene și le puse pe zolnic:

— Ia uite ce-am găsit, sfinția ta... Și către Țărălungă: Era să uit, bădie Ioane. Uite ce-am găsit...

Văzând aceste poame din țările cu soare fierbinte, părintele Nicodim întrebă cu uimire:

— De unde le ai, fiule?

Gruie povesti cum i le-a azvârlit un băietan de seama lui de pe una din șicile turcești, când erau el și Ursu la adăpat caii.

— Aruncă-le și tu, cât colo, fiule, zise sfinția sa. Păgânii șteia au totdeauna gând rău asupra noastră... Aruncă-le, și cât mai departe. Să nu fie otrăvite...

Gruie vru să le azvârlă peste dâmb, dar Țărălungă îl opri:

— De ce-ar fi otrăvite, sfinția ta? Văz că-s întregi-întreguțe. N-au nici un semn pe fața lor: nici de cuțit, nici de altceva.

Păcat... tot rodul unor mâini muncitoare or fi și poamele iestea...

Părintele Nicodim făcu semn cu capul: dă, așa-i, dar paza bună trece primejdia rea. Dacă vrei, păstrează-le, n-am nimica împotriva. După care se întoarse către lumea bulucită jos, la apă. Văzând că podul de pe celălalt mal nici gând n-are să pornească, mai trase o dușcă bună, puse în gură și, mestecând cu dinții lui încă tari, porni pe amintiri și tâmplări vechi.

– De câte ori mă apropii de apa Prutului, îmi aduc aminte cum ne-am ridicat noi, lăpușnenii și orheienii, să alungăm pe greci din țară... Venind Duca Vodă a doua oară în scaun, îi adusesese mulțime de la Țarigrad. Încăpuse în toate dregătoriile, iar ai noștri, boierii, și mai mari și mai mici, au fost uitați... – Sfinției sale îi plăcea să istorisească tâmplări din tinerețea lui, când pornise și el cu răsculații asupra Ieșilor. Se adunară din toate părțile, și boieri și mazili, dar și sărăcime, care era cea mai apăsată... Se înglotise și el și se bătuse până la urmă, când fuseseră risipiți, el abia scăpând cu sufletul... De fiecare dată îl ascultau cu luare aminte, pentru că părintele își amintea tot alte și alte amănunte, iar ei, ca să-l îndemne la vorbă, îi făceau întrebări, mai cu samă Țărălungă, care, deși mai tânăr, dar apucase și el ceva din vremile acelea...

– Era într-o iarnă, îl trase de limbă Țărălungă, văzând că sfinția sa se luă iar cu plosca.

– Adevărat, iarnă era. Sunt mai bine de optsprezece ani de atunci. Tu, măi Gruie, nici nu erai pe lume... Cum mai trece vremea! Se duce ca Dunărea la vale... Dar mie mi se pare că a fost mai ieri... La Ciric, lângă Ieși, am bătut oastea domnească. Dar Duca nu vroia să iasă. Am ținut curtea împresurată trei zile și trei nopți. Dacă am văzut că nu se cară cu binișorul, am pornit a-i spârcui pe grecii din târg și a le arde casele: unde-i găseam, acolo rămâneau...

Gruie asculta și nu-i venea să creadă, că sfinția sa, blând și blajin cum este, ar fi fost în stare să mânuiască sabia și chiar să facă moarte de om.

– Iartă-mă, Doamne, că am răscolit cenușa acelor vremuri... Dar cum acești bărbați sunt tineri de ani și trebuie să știe ce s-a săvârșit înaintea lor pe bietul și nenorocitul pământ al Moldovei, îmi vei ierta ale mele grele aduceri aminte. Pentru binele neamului nostru o fac, nu spre a mă văznesi pe mine, păcătosul...

– Ziceai, sfinția ta, că Duca Vodă pusese în dregătorii...

– Adevărat, tot greci de-ai lui. Rar unde era câte un boier pământean. Cât despre lăpușneni și orheieni... ne uitase cu totul. Iar la bir și angarale nu ne uita. Dimpotrivă, le arunca asupra noastră de câteva ori la rând...

Țărălungă își aminti de boulenii rășluiți, de umbletele zădarnice în căutare de dreptate, de jaloba tăinuită la chimir și era să strige tare: parcă astăzi îi mai dulce de trăit? Tot bir pe capul nostru.

– Și acuma nu suntem trecuți cu vederea, sfinția ta...

Era pățit și priceput părintele Nicodim, și, cu toate că băutura îl înfiebrântase, nu-și pierdu limpezimea minții și nu uitase pe ce lume trăiește. Se ridică într-un cot, luă aminte împrejur, aruncând o privire printre spițele roților – nu degeaba poruncise să tragă mai departe de lume, nu se poate să nu adulmece pe acolo niscai iscoade domnești, – acela cu tablaua, când l-a văzut, a holbat ochii într-un fel ciudat, iar părintele după cătături îi cunoaște pe lingăi. Zise cu dedesubturi:

– Tu, Gruie, i-ați ciubotele mai aproape, nu cumva să rămâi fără ele. Mi s-a năzărit mie adineaori umblând pe aicea unul cu mâna și... urechea lungă... Apoi către răzaș: Noi, măi Ioane, plătim bir la turci de două sute de ani. Din sudoarea și sângele nostru plătim. Îi greu, dar se vede că așa a vrut

Dumnezeu să ne pedepsească. În multe rânduri s-au ridicat moldovenii să se dezbată de sub mîna păgânului. Multe jertfe am adus pe altarul credinței. Dar când ne-au mai venit pe cap și grecii, a căror lăcomie nu are margini, n-am mai putut... Iar Constantin Vodă, care-i acuma în scaun, îi moldovan de-ai noștri, din părinți răzași de la ținutul Fălciului și greci la curtea lui, cică, nu prea sunt. Mai mult oameni de jos... Și încă, cică, nu are ochi să vadă pe boierii cei mari și pe feciorii lor...

Auzind acestea, Țarălungă simți săltând într-însul nădejdea că, ajungând la Iași și înfățișând jaloba în divanul domnesc, o să le facă Vodă dreptate, întorcându-li-se pagubele.

— Și, zici, i-ai chelfănit bine pe greci, sfinția ta?

66 — I-am bătut măr! Până la urmă l-am scos și pe Duca din curte, cu toate că avea un turc mare de la împărăție și-l ținea tot pe lângă dânsul, socotind că nu vom îndrăzni să-l dăm afară din țară. Dar l-am dat. Cu tot cu turc l-am dat. Am trimis doisprezece dintre noi, aleși anume, și i-au spus lui vodă, fiind de față și turcul: să te duci cu tot cu greci! Vodă zicea: „Da! O să vă cărați voi de aici!” Iar Mihalcea Hâncul îi răspunde: „Ba măria ta ai să te cari!”

— Cum spune zicala: Vodă: da și Hâncu...

— Numai că așa: Vodă: da și Hâncu: ba! Așa a fost, că eram acolo și am auzit cu urechile mele... Carevasăzică, pe greci i-am chisat. Dar au venit turcii și tătarii și ne-au tăiat rău de tot! Că Duca cel viclean de ieșit din țară a ieșit, dar s-a dus întins la pașa de Babadag, de acolo a repezit cărți la Împărăție, și-a cumpărat cu bani grei firman, Împărăția i-a dat pe Halil pașa cu ienicerii lui și pe tătari și au pornit asupra noastră...

— Și voi ce-ați făcut? întrebă Gruie, plin de uimire.

— Ce eram să facem? oftă bătrânul călugăre. Ne-am tras în părțile noastre. Iar la Pașcani, pe Ichel, ne-am oprit și ne-am gătit să dăm război.

– Și l-ați dat?

– L-am dat și nu prea. Că s-a sfădit Hâncul serdarul cu Apostol Durac. Și n-a vrut să se bată Hâncul.

– De ce? Era fricos?

– Ba avea inimă de leu! El vroia să fie domn, dar boierii îl alesese să-l puie pe Apostol Durac. De-acuma și solie trimise în Țara Leșască, că dacă dezbat Moldova de sub mâna turcului și o închină craiului, Apostol să fie domn, nu altul...

– Și Hâncu serdarul?

– Și-a luat oștenii și a trecut Nistrul, la Rașcov, cetate leșască. El zicea că nu vrea să se puie rău cu Împărăția. El numai împotriva grecilor s-a ridicat. Dar alții mai pe urmă ziceau, cum să se fie ajuns Duca cu dânsul și să-l fi cumpărat cu bani, ca să părăsească pe cei răsculați. Dar cumu-i drept, nime nu știe... Numai că după aceea, după ce-a plecat Hâncul, nu mai eram ce eram înainte. Și, când ne-am lovit cu turcimea și tătarimea, ne-au spart și ne-am împrăștiat care încotro, scăpând cu fuga... Era iarnă, ger, lumea bejenită pe la păduri. Multime, răzmulțime s-au prăpădit. Că păgânii au trecut ținuturile noastre prin foc și sabie...

Țărălungă și părintele Nicodim erau ca doi frați – își grăiau unul altuia de-a dreptul, deschis. Deși sfinția sa, mai mare de ani și călugăre cu slujbă la mănăstire, se socotea dator a lumina cugetul răzașului asupra unor lucruri. Totuși răzașul nostru... lasă că știa și el câte ceva și, mai ales la un pahar de băutură, ca, bunăoară, acuma, cuteza a-l descoase. Zise, deci:

– Spuneau unii, că Duca Vodă, trimetând pe turci și tătari împotriva răsculaților, le-a dat călăuză pe Cantemir serdarul. Cantemir le-a arătat drumurile și trecerile și i-a îndrumat spre tabăra voastră...

Dibuindu-i gândul, cuviosul părinte își purtă privirea roată împrejur, după care grăi cu glas coborât:

– Așa este, frate Ioane! Dar domnia sa se afla sub porunca lui Vodă și dator era să-i dea ascultare...

– Ceea ce vrasăzică, grăi răzașul, ați fost împrăștiati nu numai că vă părăsise Hâncu, dar și pentru că venise asupra voastră Cantemir serdarul... Adică au ajutat și moldovenii ca să vă bată păgânii...

„Au chiar putut-au să meargă moldovenii dimpreună cu turcii și tătarii ca să bată pe frații lor?“ se gândi și Gruie în mintea lui.

La voroava răzașului sfinția sa tuși – obrazii i se aprinseră, – oftă din adânc și zise:

– Așa a fost, fiule... Numai că... păcat a-l grăi de rău pe sărdarul Cantemir, bunul nostru vodă de astăzi... Grea domnie i-a fost dată, vremuri de răstriște are de înfruntat Măria sa... Tot lovit de oștile crăiești. Iar mai ananantărt craiul singur a intrat și a venit până la leși, îndemnându-l să treacă cu tot norodul de partea lui.

– Și de ce n-a trecut? veni Gruie c-o întrebare, pe care nici el nu știe cum de-o rosti, pentru că obișnuia doar să stea și să asculte, laolaltă cu ceilalți.

– Apoi n-a putut, răspunse cu glas întunecat călugărele. Avea fecior la Poartă, și de se hainea, îndată i-l omora. Iac-așa, un băiat ca și tine... Că turcul cel viclean, ca să nu se hainească Vodă, a poruncit să-și trimeată feciorii zălog la Țarigrad... – Fu mirat călugărul de întrebarea flăcăuanului. Își întoarse privirea asupra-i și trăi iarăși bucuria ce-o avu acum vreun an, când descoperi la acest băiat aplecarea spre cunoașterea celor sfinte și omenești. Tot atunci îi apărură în fața ochilor chipul bunului vlădică al Moldovei, care, el singur din oameni de jos, se ridicase de ajunsese om cu multă carte și învățătură. Tare ar fi dorit sfinția sa să-l vadă pe învățăcelul său pornit pe aceleași cale, pentru care lucru îl și luase cu sine. Curând, însă, gândul o luă în altă parte, poate de teamă să nu-și dea

pe față taina, căci zise cu tărie în glas: Dar lasă că și lui Duca Vodă i s-a scos. L-au prins leșii, după despresurarea Beciului, și l-au dus în țara lor. Acolo și-a dat duhul, nu s-a mai întors. Așa a scăpat țara de un tiran.

– Cred că tare s-o fi bucurat Mihalcea Hâncu și Apostol Durac, aflând de pieirea vrăjmașului lor? Își dădu cu părerea Țărălungă.

Sfinția sa se făcu a nu auzi.

– Iar când craiul Ioan Sobeschie s-a tras îndărăt în țara lui, a plecat și vlădica Dosoftei, de nu s-a mai întors nici până azi. A rămas biata biserică a Moldovei fără acel cap învățat și om negrait de bun la inimă, cum rar a născut pământul nostru...

Părintele Nicodim se îndreptă de spate și, plescăind din limbă, zise:

– Mi s-a uscat iască în gură!.. Găsi plosca, o ridică, dar, văzând că s-a făcut ușoară, o puse la loc. Știi ceva, măi Gruie? Ia tu burluiul, n-ați niște parale și du-te colo că am văzut pe unul cu sacaua. Cumpără câteva ocale de apă rece și bună. Dar iute: dus și întors!

– Aud, părinte! sări Gruie în picioare, își trase ciubotele, luă burluiul și cele două lămâi și fugi pe după căruță înspre îmbulzeala de norod de pe mal.

Ion Țărălungă îl petrecu cu privirea o bucată de loc – de ce l-o fi trimes sfinția sa așa, nitam-nisam, că-i tânăr și neumbat prin lume? apoi își aminti că a vrut să-l mai întrebe ceva pe călugăre.

– Iar logofătul Miron? dădu glas Ion Țărălungă. Cică s-a dus și domnia sa cu Duca. Dar după ce acela a pierit s-a întors acasă...

– S-a întors, întări călugărele. Și Miron logofătul om foarte cu multă învățătură... dar eu nu l-am cunoscut. Iar pe vlădica Dosoftei l-am văzut de câteva ori. L-am sărutat mâna și am

fost față, când a tâmpinat cu soborul de preoți și cu toată țara și norodul pe craiul la Ieși... Eram acolo, dus cu trebile mănăstirii și m-am tâmplat la acea țărămonie de neuitat...

– Spun unii, că l-a luat craiul cu toate odoarările bisericii și, ducându-l în Țara Leșască, l-a așezat la Liov. Acum face slujba pravoslavnică într-o biserică pravoslavnică, dar de venit în țară înapoi nu vrea să vie...

– Dumnezeu știe: nu vrea ori nu este lăsat. Numai că Constantin Vodă l-a chemat în câteva rânduri, dar, se aude, craiul nu-l lasă. Tot are nădejde leahul să ia Țara Moldovei sub oblăduirea lui.

Deodată porni să cânte:

La apa Vavilo-onului,
Jelind de Țara do-omnului.
Acolo șezum și plânsem
La voroava ce ne strânsem.

Tare-i plăcea sfinții sale acest psalm tălmăcit de vlădica Dosoftei pre limba noastră. Iar acum...

– Crede sfinția sa că se poate tâmpla să ieșim azi-măine de sub mâna grea a păgânului?..

Se făcu tăcere. Se auzeau caii fornăind și ronțăind la grăunțe. Țărălungă vru să întrebe: oare se vor sfârși o dată toate nevoile, dar în loc de asta zise:

– Sfinția ta, nu ș-ce nu vine Gruie... Ce-ar fi să mă duc după dânsul?.. Să nu i se fi tâmplat ceva...

Părintele Nicodim nu mai auzi: așa cum ședea într-un cot, se lăsase pe-o coastă și ațipise, pufăind în barbă. Ion făcu semn către Ursu: „Ai grijă de sfinția sa, de cai și de căruță“, – și porni spre mal.

Se lăsa înserarea.

Podul abia se deslușea dincolo.

Vermuiala de pe mal parcă se mai potolise, dar unele căruțe tot se mai opinteau să se bage la schelă.

Strigăte, înjurături, nechezat de cai, muget de vite.

Ajuns în margine, Țărălungă văzu pe de-asupra mulțimii cum se duce pe apă la vale una din cele trei corăbii turcești. Se miră: „Abia acum a pornit? Ori poate-i alta, venită mai pe urmă?“ Intră în mulțime, cătând când la dreapta, când la stânga. Dar pălăria băiatului nu se vedea. Ajunse în cealaltă margine, la corturile țiganilor, și auzi sub unul țipăt de muie-re: își mângâia careva nevasta. Nu zăbavă în ușă ieși un bulibaș mustăcios, se așeză jos turcește și prinse a pâcăi dintr-o lulea cât un cot. Țărălungă zări la dreapta, între alte cară și căruțe, o saca burduhoasă, fără cal, cu hulubele proptite pe niște bulumaci. Alături ședea întins pe o manta un vlăjgan în cămașă, ițari și desculț și clămpănea din ochi.

– Ai apă? întrebă Ion.

– Am, dar s-a vândut, răspunse acela și împușcă un strănut pe cele nări. Dacă-ți trebuie, iacă Prutul...

– Te întreb a doua oară: vinzi apă?

– Măi! se rățoi sacagiul. Să nu mă scol de aici să-ți fac vânt o dată...

– Domol! Domol! îl potoli Țărălungă. Am trimes un băiat la tine cu burluiul.. A fost?

– Un băiat, zici? Cu burluiul? Nu știu... Poate că a fost, dar eu dormeam... Da, da, a fost unul pe aici, cu pălărie albă cu cordică neagră... era încălțat în ciubote, mi se pare.

– Anume că! El era! se bucură Țărălungă. Și i-ai vândut?

– De unde, dacă se vânduse toată?

– Dar altă saca se mai află?

– Acolo, arată vlăjganul cu mâna păroasă spre celălat mal. – Dincolo.

– Și-ncotro a luat-o băiatul?

– Tot într-acolo... rânji vlăjganul, arătând iar dincolo.

Țărălungă era să aducă laba și să-l atingă peste pliscul lătăreț de rață, dar ai cu cine să-ți pui mintea? Se suci în călcâie

și porni printre oameni strigând: „Gruie! Măi Gruie! Unde ești, băiete?!“ Tot strigând, ajuns pe schela de bârne. Merse într-o parte, merse în alta întrebând: „N-ați văzut, oameni buni, un băiat cu pălărie albă și cordică neagră?..“ Oamenii clătinau din cap: „Nu. N-am văzut“. După ce a străbătut de câteva ori mulțimea-n lung și-n curmeziș, a înțeles că nu se află Gruie acolo. „Dacă s-a înecat? Își zise pe neașteptate răzașul. Ar fi strigat. Ar fi auzit careva! E atâta lume aici!“ apoi iar: „Dar dacă i-a astupat cineva gura, l-a legat și l-a băgat în vre-o căruță?.. Iarăși ar fi văzut el careva...“ O dată se întoarse și se uită îndărăt – acuși o să iasă de după o căruță, răsând a șagă, cum face uneori când are chef de zburdă. Adicătelea: „Tu mă cauți, iar eu iacă unde sunt!“ Dar nu se ivește. Tot alți oameni, tot alte chipuri... Atunci fuge îndărăt, cu sufletul la gură, spre căruță, și-l zgâlțâie pe călugăre de umăr.

— Scoală, părinte, că Gruie nu-i! S-a prăpădit Gruie!

Călugărele sare, ars. Prinde a-și freca ochii și, când înțelege ce s-a întâmplat, ridică privirea spre cer, împreunându-și palmele la piept:

— Au se poate una ca asta! Rogu-te, Doamne, dă-ni-l înapoi...

Fug amândoi spre mal. Întrebând din om în om. Când ajung la corturi, țiganca cu pruncul la sân și cu vânăta pe față, aflând că părintele caută un băiat cu pălărie albă și cordică neagră, unde zice:

— Valeu, cuvioase părinte, ați pierdut mândrețe de băiet! După care arată spre șeica turcească, ce abia se mai zărea în josul râului: Acolo-i, pe corăbioara aceea frumusețelul vostru...

— Cum? Au văzut-ai bine?! strigară Țărâlungă și călugărele într-un glas.

— Să mă bată Dumnezeu! Să n-am parte de florica mea! Să-mi sară ochii din cap! Să mi se usuce limba-n gură, dacă mint... Eram pe mal și am văzut cum vă văd și mă vedeți.

Când au trecut corăbiile turcești, două s-au dus mai departe, iar una a tras la schelă... M-am dus și eu la mal... Pe corăbii de astea umblă negustori bogați. Poate dau ceva pomană. Era acolo un grec tinerel, gol până la brâu și cu fes pe cap. Dar vesel și șugubăț nevoie mare! Zic: „Dă lelei un bănuț“ Iar el îmi aruncă o alămăe...

– O alămăe? strigară iară cei doi. Și?.. Și?..

– Și cum stăteam acolo, am mai văzut ieșind din bărdăhanul corăbiei alți câțiva negustori: armeni, greci, turci... M-am urcat pe punte să cer și de la ei. Pentru asta am mâncat papară de la omul meu. Zice că puteau să mă ieie cu dâșii, cu tot cu prunc...

– Și Gruie? Băiatul? L-ai văzut? A urcat și el?

– S-au mai suit câțiva ca mine să vadă corabia, dar au coborât repede, înainte de a se desprinde de mal... Iar băiatul vostru părea că-l cunoaște pe cel cu fes, căci vorbeau într-o limbă pe care eu n-o pricep... Au coborât în zgăul corăbiei și n-au mai ieșit...

– Părinte! strigă Ion Țărălună, dumerindu-se. Acuma-i limpede: turcii ni l-au răpi pe Gruie!

– Ei, afurisiții! tună părintele. Numai fărădecât că ei! Și acu ce-i de făcut?

– Să-i ajungem, părinte! Să-l zmulgem din ghearele lor cele spurcate...

Ion fugi îndărăt, spre căruță. Părintele din urmă, împiedicându-se în poala rasei... Ion își dezlegă calul, îi scoase traista din cap, se azvârli pe spinarea lui și-i dădu pintoni, luând-o de-a lungul malului în jos.

Șeica turcească apucase a se topi în ceața amurgului...

Capitolul al doilea

Î

n acea dimineată de marți, destul de caldă, căci era la început de septembrie, clopotele de la biserica Sfântului Neculai domnesc și cele de la Trei Sfetitele, și de la alte peste treizeci de biserici din Iași amuțiseră de acum, lăsând pe creștinii, care răspunseră la chemare să se roage pentru mântuirea sufletelor, – în acea dimineată, în fața porților celor mari de la curtea domnească, se strânse o samă de norod. Erau doi boiernași mazâli în contășe cam ponosite, ca să arăte starea lor; doi călugări – unul papistaș, altul pravoslavnic – și o călugăriță, care, deși tustrei în straie cernite și dintr-o tagmă, se țineau răzleți unul de altul; câțiva țărani în sumane și opinci, care, adunați grămăjoară, aruncau căutăături speriate când la creasta zidului, nalt, cu piatra în multe locuri măcinată, când la tăietura în patru colțuri din zid, alături de poartă, închisă cu un oblon gros, de stejar; doi negustori groși în pânțece și îngâmfăți ca niște curcani, fiecare având subțioară câte un sul învelit în pânză roșie, ca să nu se vadă cu ce plocon au venit; și, mai la o parte, un bărbat în pieptar împletit din lână peste cămașa albăstrie de bumbac, în nădragi de târg, băgați în ciubote și cu o traistă vârstată roșu cu verde, pe care o ținea sub cot. Sosit-au cu toții din cele sate, târguri și ținuturi ale Țării Moldovei, fiecare mânat de nevoile și necazurile lui și acuma stârceau aice, în marginea istui medean de la vale de curte, cu o fântână în mijloc, unde căzuseră destule capete sub satârul călăului și fuseseră ridicați în ștreang vremea de la urmă destui nelegiuți și

răufăcători, pentru că ajunsese la urechile lor, că Măria sa vodă va să țină, în sfârșit, divan și va să asculte și va să judece pricinile tuturor nedreptăților și năpăstuiților lăcuitori și va să le facă dreptate. Deci, ce vroiau aceștea de la Măria sa? Mazâlii: să li se facă și lor parte de dregătorii, căci se înădușau văzând că alții se pricopsesc, iar ei gem sub dăjdii și biruri; călugărul papistaș de la Bacău veni să ceară drept milă domnească ceva bani pentru a drege bisericuța lor papistășească; cel pravoslavnic – să se plângă asupra starețului mănăstirii, care îi oropsea pe toți, iar călugărița cea pieptoasă și cu ochi plecați, de mironosiță – s-o scape de cele ce-o mai legau de viața lumească, pe care-o dusesse pân-mai dăunăzi; țărani cu durerea lor țărănească, de când lumea: pământul și iar pământul, care de la o vreme se uscaseră ca o piele verde și se strânse și se făcuse mititel, de n-aveau unde a se învârti nici cu plugul, nici cu coasa, că-i călcau boierii, iar birurile și dăjdiile creșteau pe toată ziua; negustorii – să ceară îngăduința Măriei sale de-a vinde slobod marfa și a li se scădea din vamă... Cât despre bărbatul în pieptar și cu traistă vârstată nu mai este nevoie să arătăm cu ce nevointă se afla aici – pentru căci nu altul era decât bunul nostru prieten Țărălungă răzașul...

75

Unii din ei, după cum se vede, știau rânduiala înaintării jalobelor și rugămintilor, – fie că mai fuseseră, fie că auziseră de la alții, – căci se îmbulzeau spre acea fereastră cu oblon, iar Țărălungă rămăsese la coadă.

– Tăceți, bre! Iaca se deschide! strigă unul din mazâli și se repezi cu capul înainte, dând pe ceilalți la o parte cu coatele – năzuia să fie el întâiul, când se va ivi aprodul domnesc în fereastră.

– Ho, mări! Că dai peste oameni! i-o tăie un negustor cu obrazul vânat. Venit-ai hăt târziu, dar te bagi înaintea tuturor. Așa sunteți voi mazâlii: porcoși! Bine vă face Măria sa că vă ține pe la borțile voastre la sate...

– Auzitu-l-ai, frate?! se zborși mazâlul chemând într-ajutor pe celălat boiernaș. Vezi, ce dă dintr-însul?

Negustorul nu se pierdu cu firea: îl împinse și se băgă el mai aproape de oblon. Călugării își făcură sfânta cruce, și luând-o între dâșșii pe călugăriță, amândoi, de uneală, dădură navala așa, dintr-o coastă. Și cu destul spor, căci unul dintre cuvioși era lung cât două prăjini puse cap în cap, așa că acum era destul să întindă mâna ca să vâre hârtiile – și pe-a lui și pe-ale celorlalți.

Dar oblonul rămânea închis. Bine închis, cu zăvorul, pe de ceea parte. Țăranii abia apucară să se ridice pe vârfurile opincelor și, lipindu-se și mai mult unul de altul, strigară: „Îndurare! Îndurare, Măria ta!“ Astfel erau înțeleși dinainte, de acasă, să facă – erau încredințați că o să iasă Vodă însuși să-i întrebe cu ce nevoi și dureri au venit.

76 Așteptare și îmbulzeală. Cioandă și iar așteptare. Iar vremea trecea. Soarele se ridicase sus. Cum mazâlii aveau câte-o slugă-două cu dâșșii, care așteptau mai într-o pare cu căruțele, ospătară de-a-mpicioarele. Celorlalți le lăsa gura apă și înghițeau la noduri.

Au sosit câțiva boieri în rădvane bogate, trase de cai buni, cu hamuri bătute în ținte de argint. Porțile s-au deschis și i-au lăsat să intre. După care iarăși s-au închis – grele, ferecate...

Ion Țărălungă îndrăzni să facă întrebare către un mazâl:

– Poate că Măria sa Vodă îi la beserecă și se roagă? Iară noi stăm de-l așteptăm aice...

Mazâlul îi întoarse spatele, molfăind mai departe, fără a răspunde.

Un țăran, trăgând cu urechea, cuteză a zice:

– Cică, Vodă îi bolnav de picioare și nu poate să umble. Vine preotul la Măria sa și face sfânta slujbă...

– Vlădica vine, nu preotul, dădu glas prăjina de călugăre. Vlădica slujește și utrenia și vecernia la curte, de cându-i Măria sa boleac...

Mazâlul cel trufaș le-o tăie la toți:

– Ian de-ași fi eu armaș la curte! V-ași fugări pe toși de aice, să nu-mi mai găgăiți ca niște găște proaste!..

Atunci negustorul cel burduhos:

– Are să te ieie Măria sa în slujbă când are să fete Bălanul meu de acasă...

Atins la rană, mazâlul era să sară cu pumnii asupra vrăjmașului, dar în vremea asta oblonul de stejar se deschise, și în tăietura din zid se ivi un cap bucălat, rumen în obraji, cu ochi cam cheflii și cu niște mustăți negre, lăsate pe oală, după moda ungurească.

– Ce-i cu adunătura asta? strigară mustățile. Ce căutați pe aice?

Cei de jos, înălțând captele, grăiră într-un glas, că vor să-și deie jalobele și rugămințele la domnie. Atunci zise „ungurul“, căpetenia străjerilor de la poartă.

– În darn așteptați. Aprodul, care strânge hârțiile de la alde voi, iese pe cealaltă poartă.

– Care: cealaltă?

– Hă-hă-hă! nechezară mustățile, ducându-se către urechi. Poarta din dos. Pe unde intră și iese caii și slugile...

Când auziră așa, cu toții – și mazăli, și negustori, și călugări, și țărani, – toți o luară din loc, la fuga, pe sub zidul nalt, către cealaltă poartă. „Ia uite! își ziceau în sinea lor. Că mai este o poartă! Și noi habar n-aveam. Poate că Vodă demult ne așteaptă acolo, iar noi stăm de asta parte... Mai repede! Mai repede!“ Și fuga! Și fuga! Care cum putea. Unul gâfâind, cu sufletul la gură. Altul împiedicându-se, căzând, ridicându-se și fugând mai departe... Când ajunseră, în sfârșit, la cealaltă poartă, o găsiră tot închisă. Tot înaltă. Tot grea. Tot ferecată. Chiar dacă era mai îngustă și avea o portiță într-ânsa, pe unde ba ieșea, ba intra cineva. După care portița se închidea la loc, din cealaltă parte.

Stătură o vreme, așteptând plini de nădejde, dar nu ieși nici Vodă și nici aprodul domnesc. Atunci unul din mazăli îndrăzni a bate-n poartă.

– Măria ta! strigă. Măria ta! Te rugăm plecați să ne ascuți. Am sosit noi, niște bieți boiernași de țară, să ne rugăm de milă și îndurare la Măria ta...

Iată că portița se deschise și se ivi un oștean cu sabia goală pe umăr, ținând alături, de-o curea în zgardă, un dulău cât un vițel.

– Hei, voi! Ce căutați aice? Ia să nu vă pută nici urma! Fuga, că dau drumul lui Lupar și vă face mii fărâme...

78 În vremea asta Măria sa Constantin Vodă Cantemir cu bună samă ținea divan de judecată, care divan fusese pus la cale mai mult din îndemnul domniei sale Tudosie Dubău marele logofăt și al preosfinției sale vlădica Sava – lui Vodă nu-i prea erau pe plac adunăturile de aist fel, dar cum se strânsese pricini multe și de toată mâna, căzu de uneală, dar cu învoiala să nu se întindă prea mult și să fie față numai boierii cei mai apropiați și unii dintre curteni. Pricini, însă, după cum am zis, se strânseseră multe, ascultarea lor se târăgănase până târziu după amiază, și acum Măria sa, șezând în scaunul cu spetează naltă, pe care se afla săpat herbul țării, – capul de bour, de-o parte luna, de alta soarele – pus cu trei trepte mai sus, scaunul, ca cele ale boierilor veliți, Măria sa avea pleoapele înroșite, lăsate aproape cu totul, parcă l-ar fi furat somnul...

– ... Iară acei țărani... pe nedrept au socotit heleșteiele fiind a lor, s-au băgat de-u prins peste cât au vrut și au apucat... dară au dat peste dâșii argații domniei sale Vintilă medelnicer și atunci... s-au încins o bătaie... cu ciomege și bețe și pari și tot ce s-au nimerit la îndemână...

Domnia sa Tudosie Dubău marele logofăt cetă cu glas rar, șters și cam răgușit această cine să știe a câta jalobă la

număr. Cum ținea hârtia mare desfăcută în mâinile amândouă întinse înainte, se opri și aruncă o căutătură către Vodă – marele logofăt stătea în picioare din dreapta sa, – și, văzându-l cu ochii închiși, clipi nedumerit, neștiind dacă să aștepte câțeva vreme ori să citească mai departe. Iată, deci, că-și umflă obraji și pântecul, dar mai întâi întoarse o privire întrebătoare către domnia sa Lupul Bogdan marele hatman, care se afla șezând în scaun alături și era numai ochi și urechi. Adicătelea: „Ce vom face, cinstite hatmane, vom merge mai departe sau ne oprim aice?”

– Și ce vrea acel Vintilă medelnicerul? grăi domnia sa hatmanul cu glas aspru. I-a ciomăgit pe tâlhari și bine le-a făcut. Altădată să nu se mai vâre în iazurile boierești...

Tudosie Dubău vru să zică: „Apoi că asta-i jalobă din partea boierului. Dar mai este și alta, din partea țăranilor, pe care am a o ceti domniilor voastre“. Cu toate că avea știință de acea pricină, – țăranii pescuiră în heleșteile lor vechi, iară nu în cel al boierului, dar slugile acestora săriră cu bâtele la ei, întâlnindu-i mai târziu cu peștele gat prins și zicând că-i din heleșteul boierului, – Tudosie Dubău înghiți în sec și se opri aice, făr-a da glas și celeilalte plângi. Dacă așa hotărâse domnia sa marele hatman, așa rămânea.

Dubău mai tuși odată, doar s-ar încredința: doarme Măria sa au ba?

Și atunci dădu glas Vodă, grăind limpede, ca și cum nici nu l-ar fi furat somnul:

– Lasă că avem noi știință ce poamă-i acel Vintilă. Îi bun de tâlhării ca și tată-său. Să-i faci răspuns, cinstite logofete, poruncindu-i să lase-n pace pe acei țărani. Iar de-i va prinde cu pește iarăși, să ne aducă dovezi că-i din heleșteul luia – dovezi și martori. Acum dă-i drumul mai departe... Și cată să gătim odată aist divan, pentru căci mi-a intrat os prin os de atâta ședere. Voroava lungă – sărăcia omului... Mai avem

și alte trebi. Și mai sunt zile înainte... dac-o vrea bunul Dumnezeu să ne mai ție...

– Mhm! Mhm! tuși marele logofăt pe nas; zău, nu știa cum trebuie să înțeleagă: să dea dreptate boierului ori țăranilor? Ar fi întrebat, dar se temea că nu cumva să stârnească supărarea lui Vodă. Apoi și de mânia domniei sale hatmanul îi era în grijă – avea știre că domnia sa fusese dăunăzi prin ținutul Cârligăturii, găzduise câteva zile la acel Vintilă medelnicerul și, negreșit lucru, îi făgăduise să-i ție parte...

Dădu hârtia logofătului al treilea, pe care-l avea alături, de ajutor, și luă alta la rând... Îl trecu nădușala pe marele logofăt, îi curgea șiroaie pe piept și pe spate, căci purta blană după cum o cerea înalta-i dregătorie, și avea ișlicul pe cap. Fruntea o mai putea ștrege, pe repezite, cu podul palmei, cât despre celelalte părți ale trupului său gras, greoi...

80 Da, era cald aice, în spătăria mare – astă odaie lunguiață, încăpătoare, cu zugrăveli pe tavan și pe pereți, odănoară aurite, acuma șterse, dar tot se vedeau vițele împletite, cu frunze, închipuind ca o grădină în primăvară. În cele scaune înșirate de-a lungul păreților, pe-o parte și pe alta câte șase, ședeau grași și țaпени, în blănuri și cu ișlice pe cap, marii dregători ai țării, boierii de divan ai domnului și preasfinția sa vlădica. Nu toate scaunele se aflau prinse, multe slobode – așa fusese voia Măriei sale. Din dreapta, după cum am spus, ședea Lupu Bogdan hatmanul, ginerele lui Vodă, un bărbat greoi, lat în spete, cu niște ochi iuți, care urmăreau mișcările celor din jur, nu cumva să le scape ceva; între Vodă și hatman, după cum am însemnat mai sus, ședea, adică acuma se afla stând la picioare, Tudosie Dubău, marele logofăt, mic de stat, cu barba gălbuie-spălăcită și ochii cam puchinoși de atâta cetanie; la stânga Măriei sale, pe un scaun cu spetează naltă, dar așezat mai jos, ședea vlădica Sava, cu o față ce vroia să arate blajină, dar cumu-i venea greu s-o facă, fiind om cam

negru în cerul gurii, preosfinția sa își tot scotea la iveală crucea cea mare, de argint, aninată la gât, o mângâia cu multă dragoste, dar așa, că-și netezea mai degrabă pântecul rotund; mai apoi veneau scaunele marilor vornici: de-o parte, lângă marele hatman, ședea Vasile Costache, vornicul de Țara de Jos, care dregătorie o moștenise, din mila lui Vodă, după moartea tătâne-său, Gavriliță Costache (era de ispravă acel fecior al bătrânului Gavriliță, numai că nu prea ținea sama de binele ce i-l făcuse Vodă, iată și acum, în divan: se învârtea, se sucea, ba întinzând picioarele departe înainte, ba băgându-le sub scaun, se întorcea într-o parte, mai ales când intra câte un jălbaș ori pâraș, după care rămânea să șadă așa, într-un chip cu totul necuviincios, cu spatele către Măria sa!); față în față, pe scaunul de la celălalt părete, ședea marele vornic al Țării de Sus, până nu demult mare hatman, semețul Velicico Cosnic, bărbat în floarea vârstei, bine legat la trup, voinic, dar, spre deosebire de alți boieri, uscățiv la față, – semn al unor gânduri și porniri alese, – cu privirea dusă în lumea lui, departe de cele ce se ceteau și se voroveau aice... Se mai aflau acolo și alți boieri: Dediul spătarul și Ștefan Cerchez marele comis, dar aceia ședeau la capătul celor șiruri de scaune, în margine și stăteau în divan nu pentru dregătoriile lor ci pentru că erau boierii de credință ai Măriei sale. Chiar alătura de Vasile Costache, adică peste un scaun de domnia sa marele hatman, ședea, cu nasul său lung și subțire, marele vistiernic Iordache Ruset, care făcea chip că ascultă cu multă luare aminte vorba logodăului, dar cu adevărat își avea toată puterea sufletului și minții adunată și îndreptată asupra Lupului Bogdan – hâtrul și vicleanul fecior al Cuparului celui bătrân, văzând că cele trebi ale Țării au rămas pe sama ginerelei lui Vodă, nu putea să le lase fără să le îndrepte după placul și folosul său și al fraților săi – doi aice, în Moldova, alți doi – capichehaiale la Împărăție...

Ceilalți boieri care se tâmplaseră la divan, fie veniți cu trebi la Iași, fie nimeriți la curte ori poftiți anume, stăteau înghesuiți în fundul spătariei, mai dinspre ușă, de-a picioarele, ci doar vreo câțiva, mai bătrâni de ani, ședeau pe un scaun lung, anume adus și așternut cu un lăicer. Printre ei se cuvine a fi amintiți: cei doi frați Costăchești, Lupu și Solomon, tare zlobivi pe vremea tatălui lor, acum cumințiți oleacă, pentru că Vodă făcuse pe unul mare medelnicer, pe altul șetrar; Antohie Jora mare armaș, om mereu încruntat: Palade Ion postelnic al doilea; clucerul Ilie Țifescul, cu niște ochi mari, ca de bou, și urechi și mai mari, de prepelicar; apoi frații Miclești: Ștefan, Vasile și Gavril; alți doi frați: Dumitrașco și Mihai Racoviță și încă vreo câțiva, printre care Pavăl Bujoreanu, pe care l-am văzut alergând dimineață primprejurul zidului curții și care, numai Dumnezeu știe cum, s-a strecurat aice.

82

Pe scaunul din fund, alături de Alexandru Ramandi vornicul ședea, cu barba sprijinită în toiagul noduros, domnia sa Miron logofătul. Sosise sara în ajun la Iași, ca să dea sama în fața Măriei sale de cele ce se lucrează în ținutul Putnei, unde se chiamă că se află staroste, dar pe unde în vremea de la urmă stătuse prea puțin – grijile și nevoile îl sileau să șadă mai mult la satul lui, la Bărboși. Cu toate că sosise destul de târziu, cuteză a-l supăra pe Măria sa: veni, deci, la curte și stătură de vorbă lungă vreme, vânturând, cum s-ar zice, toate cele pe-o parte și pe alta. Măria sa se arăra bucuros de venirea vestitului boier, lăudându-l că bine-a făcut că a trecut să-l vază, căci nopțile i-i urât, șezând de unul singur, ca un moșneag ce este. Îi tot zicea: „cuscre Miroane“, „cuscre Miroane“, la care logofătul, cunoscând firea și deprinderile Măriei sale, îi răspundea tot cu bunătate în glas, iar întru sinea lui chitea cum ar aduce vorba mai nimerit, că nu-i mai stă în puteri a duce acea slujbă la acel ținut îndepărtat și să roage pe Măria

sa să-l sloboază, dar fără supărare. De mirare fu pentru Miron căci, de cum îi grăi, Vodă pe loc căzu de învoială, ca și cum demult s-ar fi gândit la asta. A răsuflat ușurat logofătul, parcă și-a luat o piatră de pe umeri. Se înțelese de mai înainte cu jupâneasa să facă astă rugămintă către Măria sa – să scape de stărostie, – căci îi venea greu cu drumurile. Cele ce îi poruncise Vodă le făcuse: bătuse pre tâlhari, drese drumurile... „Acum să alerge altul, mai tânăr, că eu nu mai am sprinteneala de altă dată“, – grăi Miron. Măria sa îl înțelese și îl încuviință: „Adevăr grăiși, cinstite logofete. E vremea să ducă și cei tineri greul slujbei... Noi ne-am făcut datoria..“ Iar astăzi Miron a vrut să se întoarcă îndărăt, acasă, dar vezi că, stând târziu la curte, n-a apucat a pune la cale unele trebi ale sale și s-a văzut nevoit a zăbovi... Ieșind destul de târziu în oraș, află că Vodă ține divan și-și zise: „Măria sa asară nu mi-a spus de aist lucru...“ Apoi l-a întâlnit pe acest Ramandi, care zicea că-i chemat la divan și l-a îndemnat Ramandi și pe domnia sa. Miron a venit iarăși la curte, dar nu atât să asculte cele pricini care urmau a fi judecate, cât să-și vadă feciorii cumu-și fac slujba – mai mare bucurie pentru un părinte decât să-și vadă feciorii la treabă nu se află. S-a întristat însă logofătul: nu-l găsi pe Neculae, căci îl trimisese Măria sa grabnic, dis-de-diminează, cu poroncă la Țoțora, și nici Pătrașcu nu se zărea... Simți atunci părere de rău, că, în loc să-și vadă de trebi, șade fără nici un rost în divan. Mai cu samă văzând că se judecă pricini neînsemnate, care nici se cuveneau a fi scoase la judecata domnească – trebuiau lămurite la fața locului, pe la ținuturi. Dar ce vrei de la acest Tudosie? Uite cum își umflă pieptul! ..Uite cum vrea să se arăte adânc și ales la voroavă!..

Miron aruncă o căutătură în stânga, spre Ramandi vornicul, și, atingându-l ușurel cu cotul, îi șopti la ureche:

– Cam năduh aice... Pe domnia ta nu te coplește somnul? Eu mai aş dormi...

Bătrânul vornic făcu semn cu capul: da, greu. Apoi, simțind ghimpele din cuvântul logofătului, îi spuse, tot la ureche:

– Îți aduci aminte, Miroane, ce divanuri se țineau pe vremea Ducăi Vodă?

Spusa asta îl făcu pe Miron să tresară din adâncuri. Da, pe vremuri domnia sa ședea alături de vodă. Iar o habă a avut cinstea de-a hotărâ singur trebile Țării. Acuma, iată, stă găvozdit în fund, laolaltă cu mojicii proaspăt boieriți.

Pe ușa dintr-o parte, unde stăteau doi aprozi, intră o muiere îmbrăcată în negru, cu ochii plecați și mâinile împreunate la piept – după câțiva pași se opri în loc. Glasul lui Tudosie logofătul răsună sub tavanul spătăriei – subțire și oarecum hazliu.

– Am poftit pe această cuvioasă maică, cinstiți boieri, ca să vă încredințați domniile voastre singuri... să vedeți cu ochii... s-auziți cu urechile... până unde poate ajunge în zilele noastre răutatea omenească...

Pomenindu-se într-o adunare de bărbați, călugărița se pierdu cu firea, dar numai pe-o clipală, – îndată se îndreptă și, cum avea privirea plină de smerenie, își roti ochii peste chipurile celor boieri adunați: parcă le-ar fi trecut cu un brici. Aceștia, văzând-o, unii se săltară ușurel de pe locurile lor, alții scoaseră un „ah“ cam în doi peri...

Ca să nu îngăduie careva neașteptate purtări, preosfinția sa vlădica Sava se grăbi să îndemne pe cuvioasa maică a săruta mâna Măriei sale, îi întinse a sa mână, apoi și sfânta Evanghelie spre sărutare, ca pârâta să jure după obicei, zicând din gură, cu glas tărăgănat, acestea:

– Sărută, fiica mea, sfânta carte și jură că vei spune adevărul și numai adevărul...

Dubău logofătul ceti cu glas țuvlit hrisovul pe care-l ținea în mâinile întinse, aruncând din când în când o privire ba către călugăriță, ba către Vodă.

– ...și acel frate al celui Ianachi negustorul au venit la ceas de noapte... au rupt zăvoarele de la uși... au intrat în acele dughene și s-au făcut el stăpân peste ele, cu tot ce se afla acolo... Iar această femeie, singură și neputincioasă, n-au putut să-i stea împotriva...

– Întărești că așa a fost, fiica mea? întrebă vlădica.

– Întocmai așa! – întări, cu o plecare a capului, călugărița.

Era iarăși o pricină nu chiar dintre cele care să fie scoase la divanul domnesc. Maica Evlampia, pre numele ei mirean Jurjoaie, de felul ei din târgul Chișinăului, se avusese în vorbă cu un negustor, care avea câteva dughene. Fiindu-i țuitoare, și negustorul murind pe neașteptate, ea rămase, prin diată, stăpână peste acele dughene. Dar iată că se ivi fratele negustorului, care, plâsmuind altă diată, puse mâna cu sila pe dughene, dând-o afară pe fosta țuitoare. Care se și călugări de sârg – se răsuflă vorba cum că negustorul nu murise chiar de moarte bună... Iar dacă se călugări, se gândi că ar face mai bine, – îndemnată, bineînțeleș, de stareța mănăstirii, unde hotărâ să-și ispășească păcatele, – se gândi, deci, să dea în judecată pe acel nelegiuit, ca să treacă dughenele în stăpânirea sfintei mănăstiri.

Înțelegând boierii cum stau lucrurile, – mai băgară de samă, că preosfinția sa apasă ca judecata să iasă în folosul mănăstirii, – porniră a se foi în scaunele lor, a-și da coate și a o cam înțepa cu ochii pe cuvioasa călugăriță.

Velicico vornicul, bunăoară, făcu astă întrebare:

– Am pofti pe maica Evlampia să ne spuie câte luni și-a jelit bărbatul. Apoi am vrea ca să știm, mai amănunțit, în ce împrejurări s-a prăpădit acel om al ei... – Și către domnia sa marele logofăt: – De ce n-a fost adus în divan acel frate nelegiuit al negustorului?...

La care Tudosie Dubău, neștiind cum s-o ajute pe călugăriță, – nu cunoștea pricina, care se ivise abia azi dimineață,

adusă fiind de către preosfinția sa vlădica, – se întoarce către Măria sa Vodă să vadă ce va face. Măria sa avea pleoapele coborâte, parcă ar fi dormitat. Atunci grăi vlădica Sava, îngroșându-și glasul:

– Cuvioasă maică Evlampia este singura stăpână a numitelor dughene; iar tâlharul care a cutezat a intra rumpând ușile... tot el a pricinuit moartea fratelui său, fostul stăpân al aceleia care s-a chemat cum s-a chemat în viața ei lumească. Acuma răufăcătorul este prins și pus la gros, până îi va hotărâ singur Măria sa pedeapsa...

Vodă tăcea.

Vodă dormita.

Măria sa însă știa toate cele pricini, care erau ascultate. Știa și acele heleșteie cu pește. Cunoștea pe țăranii din acele sate. După cum cunoștea pe această muiere proaspăt călugărită și acele dughene din târgul Chișinăului... Măria sa cunoștea tot târgușorul, tot sătișorul, tot locușorul, fiecă palmă de pământ de pe întinsul Țării – peste tot umblase, peste tot călcase, peste tot fusese și pe toate le văzuse în viața lui. Se afla dormitând, dar auzea și vedea limpede. Pentru căci ochii Măriei sale nu erau închiși cu totul – sub pleoape rămâneau două tăieturi înguste, prin care privirea-i ascuțită, dar nevăzută de alții, scruta pe boierii din fața sa, care nici nu bănuiau aist lucru. Iată-l pe Tudosie Dubău – de aista n-am nici o grijă, n-am teamă. Iată-l pe Lupul Bogdan hatmanul – lasă să-și bată el capul cu mersul judecății... Dar iată-i pe cei doi mari vornici – cu aceștia se cade să fiu cu ochii în patru: amândoi păzesc cum ar face să-mi puie bețe în roate. Sunt tineri, amândoi plini de gânduri deșuchiate, adesea nebune... Tăișul privirii trecu pe de-asupra călugăriței – de mult nu-l mai ispитеau femeile cu cele farmece ale lor... iar maica Evlampia avea într-adevăr cu ce te ispiti: sâni mari, bourei, obraji rumeni, gene lungi, negre, pe care de ce le pleca mai

mult, de ce aruncau mai drăcești fluturări împrejur... Iată, deci că privirea lui Vodă răzbătu către fundul spătariei – și acolo se întâlnește cu o altă privire, la fel ascuțită, tăioasă.

„Cine-i acela? își zise Măria sa. Acela care mă urmărește din umbră“. Acolo, în fund, unde stăteau acei boieri, era de bună samă cam întuneric. „Măria sa mă cercetează din ochi, își zise Miron, simțind asupra-i privirea lui Vodă. Dar părea că doarme... Se prefăcea dormind, dar... mă cerceta...“

Dându-și sama că Miron logofătul i-a prins privirea aprigă asupra-i, Vodă simți zvâcnindu-i în piept: „Dar cum de se află în divan? Au să-l hi poftit eu? Nu-mi aduc aminte... Am stat asară la sfat și am limpezit cele lucruri. Apoi, ca și cum i-ar fi vorbit logofătului, peste capetele celorlalți boieri, Măria sa urmă: Cum vine asta, cuscre dragă? Pe de-o parte mă rogi să te slobozesc din stărostie... ziceai asară: dis-de-demineată în zori purced îndărăt la satul meu... Iar pe de alta, rămâi în Iași și stai în divan. Nu cumva ți-ai adus aminte cele vremi când ședeai lângă scaunul domnesc și hotărâi trebile țării, pe când eu ședeam acolo, în fund, ori nici pe acolo nu eram?“ Miron, în gândul lui, ca și cum dând lămuriri lui Vodă: „Să-mi fie cu iertare, Măria ta, dar n-am avut în gând să vin la ist divan... M-a adus Ramandi vornicul. Vroiam numai să-mi văd feciorii, dar iaca nu se află aice...“ Și Vodă, parcă auzindu-i „spusa“, drept răspuns: „Au nu ești mulțumit, logofete, că ți-am boierit feciorii? Iar pe unul mi l-am ales de ginere? Vrei mai mult de la mine?... Să nu uiți că pe fratele domniei tale, care de la o vreme îmi stă ca un pai în ochi, îl țin în dregătorie...“ Miron: „Cât despre frate-meu, să nu mai pomenim. A fost alături de Măria ta ani la rând și te-a slujit cu credință...“ Vodă: „Să nu răscolim, logofete, cele vremi trecute... Că dacă ne întoarcem îndărăt, vom găsi între noi destule pietroaie, care ne-au despărțit, și tâmplări, care ne-au învrăjbit. Adu-ți aminte, la Duca Vodă, plecând la Beci, cum m-ai repezit cu

vorba, când m-am rugat să mă lese să plec să-mi caut hergheliile și vitele răpite de tătari... Erai în culmea puterii și slavei, logofete. Mi-ai trântit-o în obraz cu toată asprimea... Mare a fost obida ce mi-ai făcut, dar am dat-o uitării – știu să uit!“

Miron: „Văz că n-ai uitat, Măria ta... Când m-am întors din Țara Leșască, m-ai primit cu brațele deschise, vrând să arăți că tot ce-a fost rău între noi s-a spălat...“

Vodă: „Adevărat așa a fost, logofete: dădusem toate uitării... Dar cu vremea mi-am adus iarăși aminte de cele dușmăanii trecute. Domnia ta singur ai lucrat ca să mi le-aduci aminte...“

Miron: „Au nu te-am slujit cu credință? N-am făcut tot ce mi-ai poruncit? Acum, nu mai poci, sunt slăbit, nu mă mai poartă picioarele la cele depărtări...“

Vodă: „Dar văd că la Iași vii adese. Ai trebi pe aice? Și pe la Focșani dai câte o fugă, către marginea muntenilor...“

Miron: „Adevărat, așa este, precum zice Măria ta. Vin la Iași să-mi văz feciorii. Iar pe la Focșani n-am călcat demult. Și adică de ce m-ași duce acolo?...“

88

Câtă vreme își țină privirea ațintită asupra logofătului, câtă vreme se făcu acest închipuit schimb de vorbe, Măria sa tuși de câteva ori, ca să se audă. Miron, sucindu-se pe scaun, acolo, în fundul spătariei, cu privirea asupra lui Vodă, se pomeni tușind și domnia sa. Ceea ce însemna că nu se lasă învins și că este pornit a sfrunta fățiș domneasca săgetătură de ochi. Iar asta vroia să însemne că sfatul lor de asară va să urmeze. Cum, când, în ce împrejurări și cu ce scopos, nu se știe până una alta. Dar se cere dus mai departe, neapărat se cere.

Vodă flutură ușor din cap, chipurile: „Lasă, mai vorovim noi, cinstite logofete, și cu alt prilej. Acum stai de ascultă și privește cum fac judecată și te scaldă în aducerile aminte ale domniei tale...“

În vremea asta răsună iarăși glasul Lupului Bogdan hatmanul:

– Eu zic, Măria ta, să treacă acele dughene la vistierie, cu tot avutul și venitul lor.

– Întocmai! Întări de colo Iordache vistiernicul. Și eu așjdere m-am gândit. Așa scrie la Pravilă...

– Ba! dădu glas Vodă. Asta îl va supăra pe preosfinția sa vlădica. Drept zic, Savo?

Vlădica Sava plecă ochii către dușumea – de cum intrase cuvioasa maică, sfinția sa simțise că boierii au pus ochi răi, unii pe boiul ei, alții pe banii ce urmau a fi aduși în dar mănăstirii. I se adevveri bănuiala. Tot Bogdan cu Rusăt vor să întoarcă judecata după voia lor. Slavă Domnului că s-a trezit Vodă din somn și a dat altă îndreptare judecății. Ar fi vrut să zică vlădica: „Nu spune Pravila așa. Pravila zice, că cele ce se află în stăpânirea unor fețe bisericești ale Sfintei biserici rămân...” Dar nu cuteză a deschide gura, fiindu-i teamă să se puie rău cu cei doi mari boieri. „Slavă domnului că și-a spus Măria sa Vodă cuvântul“, mulțumi iar vlădica Sava și încuviință spusa domnească cu o plecare a capului.

Lupu Bogdan însă nu se lăsă. Grăi astfel:

– Cinstiți boieri! Mărite Doamne! Această cucernică maică a intrat în sfântul lăcaș spre a-și închina viața lui Dumnezeu. Cred că nu stă bine să se amestece în cele lumești, mai cu samă în pricini bănești – și-ar spurca sufletul. Mai drept ar fi fost să hotărâm astă pricină fără să hie poftită aice, în cinstita noastră adunare, unde, ivindu-se, numai a turburat sufletele bieților boieri...

Vorbă olecuță deșuchiată. Au simțit-o ei, boierii: și cei tineri, din fundul spățariei, unde se auziră chicoteli (“Să-l hi adus și pe drăguțul ei...” De pe lumea cealaltă?” Ba de pe asta, căci avea altul tânăr, dimpreună cu care l-a sugrumat pe cel bătrân, ca să le rămâie averea lor să huzurească...” Spuse cu jumătate de gură, dar cine avea urechi să auză, a auzit!), dar și unii dintre boierii veliți, care își îngăduiră a

scoate un scurt icnit, ce aducea a hohot de râs. Anume Vasile vornicul și Velicico vornicul, căroră nu le-au scăpat acele scăpărări din ochi și fluturări de gene...

Până la urmă se hotărî (Măria sa hotărî) să se împartă pe din două: jumătate mănăstirii, jumătate din averea celor dugheni din Chișinău să treacă la vistierie. Ceea ce i-a împăcat și pe unii și pe alții, căci cu toții înălțară strigăte de laudă pentru înțelepciunea și dreapta judecată a lui Vodă.

90 Iar Tudosie Dubău logofătul ținea de-acum desfăcut între degetele tremurânde alt petic de hârtie și numai aștepta domneasca îngăduință să-i dea cetire. Se vede însă că Măria sa se săturase de atâtea pricini, căci făcu semn că ar vrea să se ridice. Atunci veniră la fuga doi feciori de casă, care se opriră pe din părțile scaunului domnesc, gata a-l lua pe subțiori. Dar între Vodă și cei aprozi se puseră zid alți doi: unul era Antohie beizadea, care în toată vremea cercetării pricinilor stătu tăcut în dreapta părintelui, și Macrei, vătaful de păhărniceii. Amândoi se uitară la Măria sa să vadă dacă de bună samă vrea să se ridice ori numai așa, s-a săltat din scaun, ca să-și miște șezutul înțepenit. Dubău logofătul, cum era cu zapisul în mână, se spărie că Vodă va să închidă divanul – făgăduise celui cu jaloba să facă tot ca să-i fie ascultată și hotărâtă spre folosul lui pricina – și se grăbi a zice cu glas ascuțit:

– Măria ta! Să nu fie cu supărarea, dar mai avem o hârtie... o rugămintă...

– Destul atâtea! spuse Vodă. Destul or hi pentru ziua de astăzi...

Se ducea de râpă ceea ce pusese la cale marele logofăt. Era jaloba cea mai grea. De ce n-o scosese mai înainte? De ce trebuia s-o lese pe la urmă? Se temuse că boierii îl vor face pe Vodă s-o întoarcă în paguba boierului Stăucanu și a domniei sale logofătul.

– Ce mai ai acolo, logofete? făcu Măria sa întrebare.

– O plângere... adicătelea o plecată rugămintă a boierului Stăuceanu de la ținutul Orheiului. Pentru boii ce i-a dat mai deunăzi zaherea... oștenilor împărătești din cetatea Cameniței...

Destul fu să răsună acest cuvânt: Camenița, că fețele boierilor pe dată se schimbă. Pe unele chipuri se așternură umbre de amar și mâhnire, pe altele răsăriră luciri drăcești. „Iar Camenița?” – zvâcniră cu durere inimile celor, pentru care cuvântul era ca un vârș de cuțit. „Ce-i cu Camenița?” – lungiră urechile cei, pentru care cetatea era o puternică pavăză a Împărăției, dar și a îmbogățirii lor de zi cu zi... Doi dintre cei de față – Vodă și Miron logofătul – știură să-și tăinuiască simțămintele ce-i încercau.

– De laudă acel boier, că a plinit porunca noastră, dând în socoteala birului o sută de boi tineri și grași zaherea. Ce mai vrea de la noi, logofete?..

– Roagă să i se plătească...

– Cum: să i se plătească? se arată mirat și mâniat Lupul Bogdan. – Dar vitele acestea pentru Înalta Împărăție au fost date. Nu le-a luat Măria sa.

Dubău înghiți câteva noduri – mari, colțuroase. Iată aice putea să i se înfundeze! De ce-a trebuit să făgăduiască Stăuceanului că va să-i scoată bani de la vistierie? Ca fricosul, care, ajuns la aman, se face îndrăzneț peste samă, grăi cu glas răspicat, neobișnuit de nalt:

– Măria ta! Cinstiți boieri! Domnia sa boier Stăuceanu primi poruncă să dea o sută de boi, dar a dat cincizeci pe deasupra. Adică: o sută și cincizeci. Pentru aiștia care i-a dat pe deasupra roagă să i se plătească din vistierie...

– Cum: din vistierie?! sări ars Iordache vistiernicul. Dar n-avem bani... Știi și domnia ta singur că visteria-i goală.

Aici se auzi un glas din fundul spătariei:

– Să-mi fie cu iertare, Măria ta! Și domniile voastre, cinstiți boieri... Pe când veneam la curte, am văzut în fața porții o samă de oameni... Dintre aceștia se desprinsese unul, care ieși în fața rădvanului meu, și cu glas plin de jale flutură o hârtie... o jalobă. Zicea că-i sosit din ținutul Orheiului... Și tot cu o plângere. Pentru niște boi, care au fost dați zaherea Împărăției... Numai că acel jălbaș zicea, că boii i-au fost luați cu sila... Și pomeni numele boierului Stăuceanu... Erau ai lui boii și ai altor gospodari din partea locului... Au venit să se plângă la domnie pentru acel jaf, dar iată că nu i s-a primit jaloba...

Se lăasă tăcere în spătarie.

Nu se așteptau boierii veliți să-și spuie Miron părerea – nu i se făcuse nici o întrebare. Întoarseră cu toții căpetele către domnia sa, apoi se uitară la Vodă spre a-i ceti gândurile.

92 Lupul Bogdan se încreți la față, parcă ar fi mușcat dintr-un măr pădureț. Iordache Ruset vistiernicul împunse cu nasul ascuțit înainte și arătă o schimă de mare mulțumire – iată că bătrânul vulpoi n-a răbdat să tacă și a dat glas. Acum lasă pe noi, adică: treaba lui și a hatmanului, cum vor purta judecata mai departe.

Miron grăi și se așeză pe scaun.

Vodă ședea cu ochii închiși – să fi adormit cu adevărat? – fără a da vreun semn că a auzit cele spuse de cuscru-său. Tudosie Dubău arăta speriat de tot, căutând ba la chipul rece, împietrit al Măriei sale, ba la hatman, ba la Iordache vistiernicul, fața căruia strălucea de bucurie. Apoi Tudosie aruncă o privire într-acolo, în fund, dar nu-l mai putu descoperi pe Miron – i se așternu ca o ceață pe dinaintea ochilor...

Iată că divanul domnesc luă sfârșit.

Boierii sosiți de prin ținuturi se grăbiră să sărute mâna Măriei sale și se îndreptară către ieșire. În fața ușii un aprod striga, după castativ, numele acelora, care erau poftiți pe de

sară la masa ce-o dădea Măria sa, și atunci se stârni îmbulzeală și se auziră murmure: „Dar eu? Pe mine va să mă strige oare?” Fiecare nădăjduia să fie poftit, dar nu fiecare se auzi strigat. Masa ca masa, cinstea era ce era; apoi și... unele daruri, pe care poate Măria sa a le face.

După ce încheie divanul, boierii cei bătrâni ieșiră în curte – lor nu le era chef de masă și petrecere. Anume aici, așteptând să vie rădvanul, schimbă domnia sa logofătul Miron câteva vorbe cu Ramandi vornicul.

– Ce zici, vornice, de judecata ce s-au făcut astăzi? N-aș spune că Măria sa a judecat strâmb, dar nici multă dreptate n-a făcut.

Bătrânul grec, care știa firea iute și limba ascuțită a lui Miron, grăi așa, mai mult ca să-i facă pe plac, decât să vădească cele ce gândea în mintea sa:

– Despre partea mea... eu la judecăți nu mă pricep... Mai ales la acestea cari se fac astăzi... Pe cele vremuri de demult, țin minte, li se cerea părerea și boierilor bătrâni. Astăzi aiștia tineri hotărâsc... Dacă ai băgat de samă, cinstite logofete, Măria sa vodă parcă nici nu se afla în divan... Atât că a spus câteva vorbe, încolo...

Miron făcu semn cu capul: adevărat, încolo hotărâsc câțiva dintre boierii veliți... Iar de zis cu glas tare acestea zise:

– Mă tem că Măria sa, lăsând trebile pe alții, va să se pomească într-o zi că n-are să știe cum să iasă din încurcala în care a încăput. Așa se face dreptatea? Hatmanul și cu vistiericul să hotărască numai ei, iar la ceelalți să le astupe gura? Nici chiar domnia sa logofătul, am văzut, n-a îndrăznit a-și vădi părerea. Iar când m-am ridicat și eu de-am pomenit de cele prăzi ce s-au făcut de unii boieri, Vodă nici un cuvânt n-a catadicsit a rosti... Parcă nici n-a auzit. Adunându-se obidele și nedreptățile, unde va să ajungă biata noastră țară, cinstite vornice?..

Văzându-se intrat prea departe cu voroava, bătrânul grec odată se feri de domnia sa logofătul – era îngrijat că pot fi auziți de careva dintre slugile lui Vodă ori de către iscoadele celor doi boieri, pe care-i pomeni Miron. Se grăbi, deci, să urce în rădvanul care trase alături. Făcu semn de sus, de pe scară: „Să fii, domnia ta, sănătos, că eu m-am dusu-m-am... Iar cele vorbe, de!.. le-om mai descoase altă dată...”

Miron nu înțelegea de ce îl părăsi Ramandi așa cu sârg: fie că avea vreun gând al său, pe care nu cuteză a i-l împărtăși, fie că văzuse ceva sus, la ferestrele casei domnești, ceea ce el nu putu să vadă, stând cu spatele înspre partea aceea. Deci, se îndreptă și domnia sa către al său rădvan, care îl aștepta la oarecare depărtare...

94 După divan Vodă se ridică din scaun și ieși, urmat de boierii cei mari. Trecu printr-o ușă din lemn de nuc, cu chenar roz și flori galben-aurii pe margini, într-o oade unde se afla pusă o masă lungă cu bucate și douăsprezece tacâmuri de argint (trudise din plin stolnicul, în vreme ce se ținea divanul), dar nu se opri ci merse mai departe, spre iatacul său, ca să-și dezdoaie mădulele înțepenite de atâta ședere. Zăbovi acolo ca vreun pătrar de ceas, după care se înturnă în odaia cu masa pusă, unde găsi pe boieri, stând în picioare și așteptându-l cu smerită răbdare. Măria sa era urmat de beizadea Antohie, un tânăr de vreo douăzeci de ani, cu fața rotundă, pelița arămie, mustăcioară lăsată la colțurile gurii în jos, într-o haină de catifea vișinie și cu hamger în teacă aurită la brâu (fiul cel mic, Dumitrașco, se afla ostatic la Poartă, dar la anul avea să se întoarcă și să plece iar acesta în loc).

Boierii se închinară, iar Bogdan hatmanul grăi:

– Măria ta! Precum ai binevoit să poroncești, boierii cei mari au rămas la sfatul de taină...

Odaia avea pe tavan și pereți zugrăveli frumoase: frunze și vițe după moda turcească, mai drept zis persienească,

rămase de la Vasile Vodă încă, așa că, mică fiind, părea largă, de-ți venea să dai vițele la o parte și să treci în largul unei grădini. Sus, pe pereți, în sfeșnice aurite, ardeau lumânări de ceară, iar într-un, colț, pe-o tipsie, mocneau cărbuni încinși, peste care fuseseră presărate ierburi mirositoare. Velicico Costin vorbea, într-o margine, cu Tudosie Dubău – unul nalt și subțirel, celălalt mic și gras; vlădica Sava stătea mai la o parte și zâmbea în felul lui, îngăduitor; Iordache vistniernicul, Palade Preda armașul și Constantin Lambrino marele paharnic stăteau în dreptul a câte unui scaun, așteptând să fie poftiți la masă; mai ales lui Iordachi, boleac de mădulare cum era, îi venea greu să stea în picioare... Ștefan Cerchez se primbla de la masă la fereastra cu gratii din fund (avu grijă să se închidă obloanele ca să nu se vadă de afară). În clipa când intră Vodă pe ușă, Velicico izbucni într-un hohot de râs de se cutremurară flăcările lumânărilor. Vodă se făcu a nu băga de samă pozna, ci păși spre locu-și din capul mesei. Lupu Bogdan se uită la Iordachi Ruset și se încreți la rădăcina nasului – se vede că Velicico vornicul spusese logofătului o glumă pipărată, de care tot el râse, pentru că Tudosie, cum dădu cu ochii de Vodă, se aprinse-n obraji și înclină capul. Vasile Costache era cu gândul în altă parte: se frământa să ghicească pentru ce-i poftise Vodă la acest sfat de taină și încă îndată după divan? Ceea ce nu-l împedica să se uite cu mult jind la talgerele cu mâncăruri: dulcețuri; orez fiert în lapte, cu prune; mere domnești; carne de căprioară, rumenită; struguri cu bobite mășcate ce-ți făceau cu ochiul; pește prăjit, rumen, de-ți lăsa gura apă (bucate reci); la paharele înșirate de-a lungul mesei, de-o parte și de cealaltă, – ce-ar mai goli chiar acu câteva cupe de Cotnari... – dar gândul că Vodă pune ceva la cale făcea să-i scadă pofta... Cât ținu divanul, auzise ceva din cele vorbe schimbate pe la spatele lui de către Ruset și Bogdan (Iordache: „După cum ne-am înțeles, hatmane“. Bogdan: „Ai nădejde-n

mine, vistiernice!). Cam știa el, Vasile Costache, ce-i dincolo: parcă unul ca Iordache poate avea alte griji decât vistieria lui?

Vodă se dădu în capul mesei.

– Cinstiți boieri! grăi Măria sa. V-am rugat să mai zăboviți câțeva vreme în preajma noastră, pentru că avem a limpezi unele lucruri. Dar, cum divanul s-a cam lungit, m-am gândit că cel mai nimerit ar fi să avem în față niscai mâncare și, dacă ne dă învoire preosfinția sa, și un pahar...

– De sângele domnului! – băgă cuvântul Velicico, la care zâmbiră cu toții, chiar și Vodă singur.

– Vă rog, își încheie vorba Măria sa, să ședeți care cum îi place, după credința ce mi-o poartă fiecare... Și îndrăzniți a ospăta din ce-a dat Dumnezeu, dar mai întâi îl rugăm pe preosfinția sa să binecuvânteze masa...

96 Ceea ce vlădica Sava se grăbi s-o facă: vremea era scurtă, iar el avea de gând, după ce s-or așeza boierii, să-i ceară lui Vodă la ureche învoirea de a pleca, având treburi de neamănat. Vodă bătu de trei ori din palme, și se ivi Macrei vătaful cu sprâncenele lui stufoase și nasul borcănat, însoțit de zece păhărnice, tot unul ca unul, în scurteici roșii cu găitan alb la mâneci și guler, cu fesuri tot roșii, fiecare cu o cofă de lut în mână, care cofe se aplecară de asupra paharelor... Vodă spuse o vorbă de închinare în cinstea Măritului Împărat, apoi îi pofti pe boieri să bea, marele stolnic Preda Paladi luă credință din cupa domnului, Vodă o uscă și, apucându-se să ospăteze, făcu semn păhărniceilor să mai umple odată. După care se auzi, o habă de vreme, cum lucrează fâlcile și dinții marilor boieri... Deodată Vodă își șterse buzele mari, lătarețe cu un capăt de prosop și tuși, cerând ascultare:

– Boieri dumneavoastră! Să mulțumim lui Dumnezeu pentru pâinea și vinul ce ne-a dat... Ospătând și bând, uităm că mai avem și mari răspunderi asupra noastră. Rog pe cinstita noastră slugă vistiernicul Iordachi să ne vorbească despre

starea vistieriei Moldovei pe ziua de azi, ca să vedem ce avem de făcut, pentru ca mâne să nu ne pomenim că nu mai putem face față nevoilor. Te ascultăm...

„Asta era! se gândiră odată, ca într-un gând, marii vornici Velicico și Vasile. Alte dări... Biruri noi vrea să arunce Iordache asupra noastră!“ împinseră talgerele cu bucate mai departe și se uitară chiorâș la paharele pline din fața lor. Iordachi se ridică cu greu în picioare (Vodă îi îngădui să șadă) și spuse cu glas stins că vistieria îi goală, că dacă, – doamne ferește – vine poruncă de la Împărăție să se trimeată careva some de bani ori peșcheșuri, ori alte biruri neprevăzute, Țara n-are să le poată face față, pentru că prin vistierie suflă vântul. Chiar și-n lădița lui de acasă nu mai are nimic, pentru că... ce-a avut, a dat cu împrumut Țării lui Vodă, și de-o întâmplare ceva, el, rămas sărac și gol, ce se va face? Când grăi așa, își purtă privirea plină de jale asupra celorlalți boieri, încât păru că acuș îl îneacă lacrimile și își dădu duhul. Boierii căutară unul la altul, Tudosie Dubău plecă ochii, știind care-i adevărul adevărat, Velicico Costin și Vasile Costachi făcură un schimb de priviri între ei, apoi furară cu ochiul spre Vodă. Vodă tăcea. Cum tăcerea Măriei sale se lungea și nimeni nu cuteza a cuvânta, zise Velicico, ca cel mai îndrăzneț:

– Nu știm, Măria ta ce crede, dar nu putem pricepe cum de-a ajuns vistieria goală, dacă țara este ierată de bir?..

– Boier dumneata! sări atunci Lupul Bogdan. Dacă fiecare ținut ar plini dările la soroc și în măsura cuvenită, ar fi întocmai după cum zici domnia ta. Dar nu este așa! Și domnia ta o știi prea bine și singur. Ce-au vărsat la vistierie ținuturile din Țara de Sus, pe care o ocârmuiești domnia ta? Nici o treime! Dar cheltuielile țării o cer! Cheltuieli se fac. Din ținuturile de jos, bunăoară, vin somele trebuitoare. Dar nici de acolo nu pe atât, cât s-ar cuveni. Ba se mai și găsesc boieri (s-o spunem deschis: de toate treptele!) care, prefăcându-se

săraci, nu plinesc dărilor. Iar dacă nu-și fac boierii datoria cu cinste, cum atunci și-o va face prostimea?

98 Vodă numai pornise vorba și rămase, în tăcere, să asculte cele ce spuneau unii și alții, știind dinainte că, oriîncotro ar lua-o cuvintele, treburile tot acolo or să iasă: noi dări tot vor fi aruncate asupra ținuturilor și boierilor, pentru că vistieria de bună samă secase (a coborât mai deunăzi în pivnețele ei pietruite de sub spătărie, dimpreună cu ginerele și cu fiul, și, însoțiți de lordachi, au văzut doar două butoiașe cu mărunțiș, dar și acelea pe jumătate, încolo măcar dă cu tăvălugul; cât privește odoarele, hainele, din acestea numai lucruri vechi, pe care nici nu le poți scoate să le dăruie vreunui înalt oaspete, fie el venit de la împărăție, fie de la hanul din Crâm, fie din altă parte). Mai știa dinainte că marii vornici, mai cu samă Velicico cel semet, or să se ieie la sfadă cu lordachi. Cunoștea el, bătrânul Vodă, apucăturile lacome ale vistiernicului, știa că o bună parte din averea țării intrase în lăzile aceluia, dar mai știa și altăceva: că Scarlatachi, capichehaiaua Țării la Poartă, cerea tot alte pungi și tot alte odoare, ca să apere liniștea țării și pe Măria sa de vrăjmași. Că lordache trimetea și lui frate-său, și mai punea de-o parte și aici, și acolo, la Țarigrad, pentru el singur, nu încăpea nici o îndoială, dar era și alta la mijloc: numai datorită banilor bătrânul Vodă se știa liniștit și neprimejduit din partea Porții și marelui vizir, care în vremea de la urmă se uită cam cruciș la beiful Moldovei pentru pricini lesne de înțeles: oricâtă nădejde a pus în mijlocirile de pace între leși și turci, între turci și ruși (și Poarta pune în Măria sa mari nădejdi ca și în hanul tătărăsc), se vede că ori bătrânețele îl dau de sminteală, ori neîndestula îndemânare în asemenea trebi, ori... ceea ce e mai strașnic (și cu adevărat mirosind a hainie!), Vodă Cantemir numai face față că slujește Împărăția, dar de-adevărat e cu trup și suflet de partea ghiaurilor (spune o zicală turcească: „Creștinii sunt

cu toții o nație unită!“). Pe de altă parte, turcii urmând a ține în mâinile lor vestita cetate a Cameniței, leșii își ies din fire, ura și mânia lor sporește atât împotriva turcului, cât a domnului Moldovei, care ține cu zaherea pe osmanlâii băgați în cetate...

— Să nu uite domnia ta, grăi atunci Iordache Ruset cu glas gâfâit, privind tăios către Velicico vornicul, că numai în anul care e pe sfârșite, adunând bucate și pornindu-le către cetatea împărătească, după cum ne-a fost poronca, de două ori carăle au fost lovite de podgheazurile craiului și n-au mai ajuns acolo. A trebuit să încărcăm altele și să le pornim pe același drum... De unde era să luăm, dacă nu tot din dările adunate?..

Aici Velicico Costin își zise: are dreptate Iordache; chiar de n-ar avea, până la urmă tot o să aibă, pentru că Vodă ne-a adunat aici nu spre a încuviința punerea de noi dări — o puteau hotărâ ei singuri, în trei: Lupul, Iordachi și Vodă...— aice altăceva se coace... Deci, nu se putu stăpâni să nu-l mai împungă odată pe vistiernic, așa dintr-o parte, ca nu cumva să creadă Vodă, că ar avea porniri rele împotriva Măriei sale (Velicico zicea adesea deschis, fără înconjur, că Vodă domnește numai cu numele, cârma țării fiind în mânile Lupului Bogdan, iar și mai drept, a lui Iordachi Ruset și a toți frații lui).

— Măria ta are știre, țină marele vornic să amintească că anul acesta ținuturile dintre Prut și Nistru au fost lovite de secetă... Pe de-asupra a năpădit lăcusta de-a mâncat tot... a ras iarba până la rădăcină... și nu s-au putut aduna dările trebuitoare, căci singuri lăcuiitorii au rămas fără bucate...

Iordachi se întoarce nemulțumit către Velicico: marele vornic amintise de secetă și lăcuste, spre a dovedi că, știind starea aceasta, Lupul Bogdan, la îndemnul său, fără știrea lui Vodă, ceru de la acele ținuturi un mare număr de vite zaherea, că acele vite fuseseră adunate (luate cu hapca) de la răzeșii

unor sate de pe Bâc și Ichel și păgubașii au făcut jalobă către domnie (după cum grăi frate-său Miron logofătul azi în divan). Velicico însă nu pomeni nimic despre dările de pe ținuturile dinspre partea leșilor, pe care dator era să le strângă el, ca vornic ce se afla peste acele locuri.

Luat de vorbele celor de față, Tudosie Dubău, fără să-și dea sama unde-o să iasă, încuviință printr-o înclinare a capului spusele lui Velicico, dar, văzând cum se învineți Iordachi la chip, tuși turburat, își șterse fața cu palma și se înghesui mai aproape de Lupul Bogdan, depărtându-se de Velicico... Iar Vasile Costachi, ascultând de la o parte, simți că fuseseră poftiți la aist sfat de taină nu numai pentru a arunca noi dări pe țară, ci pentru altăceva, mai adânc și mai ascuns. De-acuma se pregătea să întrebe: „Dar ce mai avem a limpezi, Măria ta? Vremea se întârzie și dacă mai este ceva, ar fi bine să ne spui chiar acum... Apoi să ne îngăduiești a mai lua câte un gât de vin, că, zău, s-a uscat în gură...” Aceste le zise în gândul lui, dar Vodă ca și cum le-ar fi auzit, căci în clipa următoare sparse tăcerea, glăsuind:

— Cinstiți boieri! Așa cum ați binevoit să vă încredințați, noile dări nu purced din setea noastră de înavuțire — săraci am venit pe lume, săraci ne vom călători din ea, — ci pentru apărarea și ocrotirea maicii Moldove, pentru ca să facem față cu cinste cererilor și datoriilor față de luminata Împărăție... — Vodă împunse cu capul către Iordachi Ruset: — Arată, domnia ta, marilor vornici, catastifele... Și domnia ta, logofete... Dar lasă, făcu semn cu mâna să nu se mai trudească cu cele hârtii și socotele, era limpede și fără de ele... — Deci, punem pecetea noastră domnească, le întărim cu înalta noastră vrere... și: așa să fie! Aici Vodă muți pentru o habă de vreme, pleoapele i se lăsară-n jos, de parcă-l cuprinse somnul, așa încât boierii mai să se gândească, cu părere de rău, că trebuie să se ridice — păcat, ar mai fi vrut să golească niște cupe de Cotnari. Dar dinspre

coada mesei se auzi o tuse ușoară – era Ștefan Cerchez – la care Vodă deschise ochii: – Iar acum să ne spuie domnia sa marele comis, ce vești are pentru noi...

Ștefan Cerchez își apăsă gura cu podul mâinii drepte, își netezi barba albă, lungă, ciupind-o ușor de vârf, după care se întoarse cu o întrebare cam stângace către Vodă:

– Să spun eu? Ori să-l chem să spue el?

Aici Vodă, văzând ochii plini de mirare ai celor doi vornici, care se încredințară, că n-au dat greș prepuind că alta era pricina pentru care fuseseră chemați la sfat, zise scurt, țărănește:

– Hai, dă-i drumul! Ce te mai bâțai atâta, că nu-ți șade bine, comise...

– Aud, Măria ta! făcu Ștefan comisul, care, deși cerchez, grăia limba țării de nu-l puteai deosebi de un moldovan. Cinstiți boieri! Ne-au sosit vești din Țara Leșască, cum că craiul face strigări la oaste și se pregătește să coboare iarăși asupra Țării noastre...

– Ai această știre?! Întrebă repezit Velicico Costin. Ai încredințare că nu este un zvon, o amăgitură la mijloc?

101

Întrebarea o puse domnia sa ca unul care avea de datoria de a cunoaște mișcările leșilor, ca otcârmuitor al acelei părți de țară. După felul cum grăi, Vodă singur își dădu sama, că Velicico ori are cunoștință de cele ce lucrează leșii, dar tănuiește, ori este supărat că altul i le aduce la cunoștință. Boierii se uitară bănuitor către Velicico, în vreme ce Vodă îl îndemnă pe marele comis să spună mai departe.

– Precum știți, își urmă vorba acela, de datoria mea este să am grijă de grajdurile și caii domnești... Dar iată că printre grăjdari este unul, care are rude în Țara Leșască, mai bine zis are un frate în slujbă la leși. Acel frate al lui se află dimpreună cu oștenii craiului în cetatea Câmpulung, care...

– Care ne stă ca un spin în palmă! grăi Vodă. Și pe care de atâtea ori am nădăjduit s-o vedem golită de neprietenii noștri și tot n-am ajuns acea zi...

Asta țintea nu numai ca să arăte cumu-și face datoria Velicico Costin, dar lovea și în Lupul Bogdan hatmanul, trimes să-i scoată pe leși din acea cetate, nu izbândise, ei fiind bine întăriți acolo și având sprijinul locuitorimii. Se afla în întăriturile Câmpulungului și un steag de moldoveni, sub căpetenia viteazului capitan Turculeț, iar printre acei moldoveni era și fratele celui grăjdar domnesc. Leșii și moldovenii din cetate ieșeau prin împrejurimi, prin sate, la pășunat, după fân și bucate, și acolo s-or fi întâlnit cei doi frați, Niță și Ghiță Potlog – unul slujind la Vodă, altul la leși – și or fi vorbit ce pune Vodă la cale, ce pun la cale leșii și alte celea...

– De ce v-aș vorbi eu, dacă vă poate grăi chiar el, acea slugă a Măriei sale... zise Ștefan Cerchez și se îndreptă către o ușă cu gândul, să cheme pe acea iscoadă.

102 În vremea asta dincolo, în tindă, se auzi tropot de pași, strigăte și văicăreli... Cineva cerșea ajutor într-o limbă amestecată: nici tu turcească, nici tu românească... Vodă ridică privirea către beizadea Antohie, care stătea în laturea sa, poruncindu-i să afle grabnic ce se întâmplă acolo. Fiul domnului ieși, peste scurtă vreme se întoarse și-i șopti ceva lui Vodă la ureche.

– Să fie lăsat să între neîntârziat! Să vină aice, în fața noastră!

Pe ușa larg deschisă dădu năvală în odaie un negustor în caf-tan din postav albastru până sub genunchi, șalvari de mătasă, tot albaștri, ciubote moi cu vârfurile ridicate-n sus și cu fesul în mână. Era binecunoscutul Hasan-bei, supusul luminatului împărat, care avea slobodă trecere prin Moldova, mergând spre Brașov, spre Beci (Viena), Liov, Cracovia și mai departe cu mărfuri de vânzare, dar și cu alte slujbe tainice de la Împărăție. Se vede că i se tâmplase ceva din cale afară – totdeauna se ținea ca un pașă sadea, îngrijit și pieptănat, iar acum avea barba zburlită, urme de noroi pe haine și încălțările scâlciate.

– Măria ta! se aruncă negustorul la picioarele lui Vodă. Ajută-mă...

Vodă se aplecă de-asupra năpăstuitului și, atingându-l cu mâna pe umăr, îi zise să se scoale și să spună ce i s-a prilejit, ca să înțeleagă și el și boierii ce sunt de față. Atunci Hasan-bei (acesta era numele ce și-l luase, dar pe drept cuvânt se chema Toros Acopean și era armean de felul lui) se ridică și, trecându-și palmele pe față, prinse a se tângui:

– Am fost jefuit... Prădat am fost! Averea mea a încăput pe mâinile hoților... Abia am scăpat cu sufletul. Erau să mă omoare... Mă și legaseră de un copac... Mi-au luat caii. Slugile mele au fugit care încotro, nici nu mai știu pe unde să fie... Măria ta, dă poruncă să fie prinși acei nelegiuiți și să mi se întoarcă bunurile luate.

Așa dar, acest negustor de vază fusese jefuit, prădat. Vodă se uită către boieri să vadă cum au primit astă întorsătură neașteptată: Vasile Costache arăta îngrijorat, avea pe semne anumite bănuieli (pe când era în viață tatăl său, el și frații lui se înfruptau uneori din mărfurile negustorilor în trecere prin Țara de Jos; de când au ajuns în dregătorii, au părăsit treaba asta, dar se vede că n-au lepădat-o acei voinici, de care se foloseau într-ascuns); Iordachi vistiernicul, straniu lucru, arăta mulțumit de întâmplare și nici nu ascundea; pe când Lupul Bogdan era descumpănit, mintea însă îi lucra cu înfrigurare spre a desluși purtarea grecului. Când negustorul armean grăi unde anume fusese lovit de hoți – mai sus de Focșani – și arată petecul de hârtie, pe care-și însemnase averea jefuită, pricepu ce ascunde zâmbetul hâtru al lui Ruset.

– Iarăș hoții! strigă cu glas de mânie Vodă. Și în acel ținut al Putnei! Cinstiți boieri, asta nu se mai poate răbda. Dacă ajunge plângerea la Împărăție, va fi rău de noi. Să hie prinși și spânzurați acei tâlhari. Cu toții, până la unul! Și cât mai grabnic! Iar averile – găsite și întoarse acestui cinstit negustor!

Vorba fu spusă către Lupul Bogdan, care, cam speriat, se aplecă la urechea lui Iordachi, acesta îi șopti ceva, după care marele hatman se îndreptă de spate și cuvântă:

– Asemenea poruncă primit-a din partea Măriei tale starostele de Putna, Miron...

– Dar mi-a spus asară că a curățit acele locuri de tâlhăret. Și acmu iar s-au ivit? Să fie chemat aici, scăpără din ochi Vodă, ca să dea sama... L-am văzut, pare-se, la divan. Unde se află acum logofătul Miron?

– A plecat, Măria ta, dădu glas Iordachi Ruset. Dar poate fi întors de pe drum.

– Să fie trimes un călăraș! Ajuns și adus în fața noastră! Atunci grăi cu semeție în glas Velicico Costin:

– Boierul și sluga Măriei tale Miron se află în Iași. N-a plecat din oraș, așa că lesne poate fi găsit și chemat la curte. Mai cu samă că, cred, a fost poftit pentru de sară la masa ce ai bunăvoința a o da, Măria ta, pentru boieri...

– Nu știu, de l-am poftit au ba, dar asta-i altă gâscă în cea desagă. Cu tâmplarea negustorului istuia, însă, îi poruncesc să se înfățișeze de sârg spre a da sama cumu-și face datoriile...

Peste nici un pătrar de ceas un aprod domnesc ieși la fuga de-a călare pe poarta din dos a curții și, luând-o pe lângă niște pâlcuri de copăcei sălbătăciți și tufe de cătini, care împânziseră dărâmăturile unui zid mai vechi, de pe când arsesse târgul și curtea cu prilejul venirii craiului în acea toamnă de pomină și așa rămăsese, nedres, dădu în Ulița Mare, ce se proptea cu un capăt în porțile cele mari ale curții, iar celălalt tăia târgul în două, urcând spre Copou. Curând tropotul grăbit răsună pe bârnele vechi, roase, așternute în curmezișul uliței, și se stinse...

Logofătul Miron, după ce-și luă rămas bun de la bătrânul vornic Ramandi, de-acum în rădvan, își zise întru sinea lui: „Iată că mai sunt în țara asta oameni, care n-au izgonit dintr-

înșii sfânta dreptate... Acest Ramandi, cu toate că grec, a știut s-o păstreze în suflet..." De acum când ieși de la curte, iar li se întâlnește rădvanele în uliță. Zise Miron către vornic: „Mă gândeam să pornesc acasă, la Bărboși, dar îi sară și am hotărât să rămân pe mâine. Și apoi trebuie să-mi iau ziua bună de la fratele Velicico..." Iar Ramandi: „Nu cred să iasă degrabă, căci a oprit Vodă pe boieri la sfat de taină..." – „La sfat de taină? – îl întrebă logofătul. – Este vreo tâmplare, de care n-avem noi știre?" – „Este. Și tot aceea: leșii" – răspunse scurt Ramandi și porunci vizitiului să măie... Miron n-a mai stat, a poruncit și el slugii să meargă mai repede.

Cât ținuse divanul, dar, mai ales, după ce schimbă cele cuvinte cu bătrânul Ramandi, se simțea ca și cum ar fi sorbit dintr-o băutură leșetică, ce i-a scăldat măruntaiele. Se trezise, poate, acel simțământ al zădărniceii și deșertăciunii veștii ce-l urmărea de când se ținea minte pe lume; era, poate, părerea de rău, că a stat fără rost în divan, el, care de zeci de ani și-a spus cuvântul la dezlegarea trebilor țării; era, poate, ciuda pentru becisnicia marilor boieri, puțini ce mai rămăsese pe lângă Vodă, care nu se pricepeau să îndrume nevoile țării așa cum se cuvine; era, poate, ceva din toate acestea la un loc...

După ce ieși în Ulița Mare și merse o bucată de drum se prinse că încă n- a hotărât cu destulă limpezime încotro va purcede și ce va face mai întâi. Să se ducă poate la casa lui Velicico, în cealaltă parte a orașului la fântâna Ropșei (o cumpărase Velicico mai an de la un negustor neamț, care făcuse negoț cu vin și porci, dar se mutase la Brașov, lăsându-i și câteva slugi de ale lui), unde nădăjduia să-l găsească pe Neculae, fiul său, întors din ținutul unde fusese trimes cu porunci domnești... Dacă îl găsește, vor mai sfătui, odihnindu-se împreună în frumoasa grădină din spatele casei, ce-i place atât de mult logofătului. Așa chibzuind într-un fel și-n altul,

rădvanul logofătului se pomeni drept biserica cea cu acoperișul țuguat, de olane roșii a părinților iezuiți, rămasă mai neatinsă de focul ce-a mistuit leșii la plecarea craiului în cel an...

Miron întoarse capul și-l văzu prin gemuleț, stând pe scări, în straiu-i negru, pe sfinția sa pater Benedict – vorbea cu un călugăre, ce se afla cu câteva trepte mai jos. Auzind rădvanul, amândoi se întoarseră, și după cele două săbii încrucișate, sub care se aflau două cruci late pe câmp albastru – stema Costineștilor zugrăvită pe rădvan – ghiciră pe acel ce călătorește înlăuntru. Logofătul lovi, cu vârful cârjei, în scândura din față, vizitiul trase de hățuri și, peste puține clipe părintele iezuit se afla în fața ușei deschise, iar Miron coborâ scara.

106 Pater Benedict era de statură mijlocie, uscățiv, cu ochi vii, iscoditori și o față plină de bunăvoință. Se afla la Iași de mai mulți ani, având prieteni nu numai printre credincioșii catolici din cetatea de scaun și din alte târguri ale Moldovei, dar și printre boieri, care prieteni nu erau mulți, dar nici prea puțini. Fiind văzut cu bunăvoință la curtea domnească, sfinția sa primea sarcini de la Vodă spre a le înfățișa craiului, atunci când făcea drum la Cracovia cu treburile slujbei sale ori când domnul Moldovei avea nevoie de asta anume... De ani de zile pater Benedict era prieten cu fostul mare logofăt al Molodvei – Miron, și ori de câte ori aveau prilejul se întâlneau și stăteau la sfat. Vorbeau despre cărți și lucruri cărturărești, părintele iezuit fiind om învățat. Atingeau și treburi politicești, adică ceea ce se lucra la acea vreme între Măria sa craiul și Împăratul turcesc, fără a ocoli starea și soarta Moldovei, strânsă între aceste două mari puteri, mereu războindu-se între dânsule. Când ajungeau aice, amândoi oftau și se gândeau, în tăcere, la grelele zile ale Țării, dar și cu nădejdea că vor veni, trebuie să vină ele și zile mai bune, nu se poate să țină tot așa...

– Fericit să te văd, iubite părinte, grăi Miron, acuprinzându-l la piept (logofătul era mai nalt).– Binecuvântat fie ceasul în care te-am întâlnit...

– Să-ți dea domnul sănătate și ani lungi, ca să-ți duci la bun sfârșit cele începute și dorite în viață, – răspunse cuviosul părinte.

Vorbeau latinește, iar când le venea anevoie a găsi cuvântul potrivit, treceau la leșască. Celălalt, călugărul, stătea mai la o parte, cu ochii plecați, spre a nu stingheri întâlnirea caldă dintre prieteni. Deodată pater Benedict lovi în palme, cerându-și iertare, că... de ce stăm aici, în uliță? Făcu semn către călugăre să deschidă poarta și vizitiului să tragă înlăuntru. Luându-l pe Miron de braț, îl conduse prin ușa naltă, cu ornamente, a bisericii, cu ferestre nalte, boltite, cu gratii albe pe dinlăuntru... Mergând, îi vorbea despre trebile sfântului lăcaș, de apropiata sărbătoare și pregătirile ce se fac pentru ea, apoi trecu la oaspele ce-l avu mai deunăzi, în drum spre Sfântul Scaun, și, pe neașteptate, își aminti că are pentru logofăt o carte, adusă de acel oaspete din țara Leșască, din partea unuia dintre prietenii lui Miron. Ar fi putut să pară un lucru întâmplător faptul că-și amintise de carte, dar nu era așa... Cum nici Miron nu întâmplător oprise la biserica papistășască – știa el că este așteptat și că ar putea să găsească acolo vreo veste din țara craiului. Astfel, auzind aceasta, domnia sa luă aminte prin părți. Părintele iezuit îi prinse privirea și zâmbi: „Nu-i nimeni să ne audă. Și de-ar fi, cine înțelege aici latineasca ce-o vorbim?” Așa era, dacă nu puneau la socoteală pe călugărele, care pășea din aproape după ei și care, deși slugă și supus al bisericii acestea, mai putea avea legături și cu alții, bunăoară, cu curtea împăratului nemțesc Leopold, care se afla pe atunci în nesfârșită ceartă cu leșii pentru stăpânirea asupra Țării Moldovei. „Acest călugăre, – se gândi Miron, arătând părintelui Benedict cu ochii spre el, –

ar face bine să nu audă ce vorbim“. Părintele pricepu ce are-n vedere, dar făcu chip să fie fără grijă și, întrând pe ușa din față a bisericii, îl duse pe logofăt către o alta, pe care ieșiră în curtea dinlăuntru, destul de largă...

108 Nu apucară s- o străbată, ca să între în odăile, unde-și primea pater Benedict oaspeții, că veni la fuga după ei călugărele ce rămăsese în fața bisericii, cu știrea c-a oprit în poartă un călăreț de la domine. A sosit cu poruncă să găsească pe Miron logofătul și să-l ducă la Vodă. Grabnic, neîntârziat!.. Vestea căzu ca o grindină din senin. Miron se pregătise pentru voroavă cu vechiul său prieten și fu nespus de uimit. Spuse călugărelui să ducă răspuns că îndată pornește, ia numai să schimbe două cuvinte cu gazda. Dar vorba nu se mai legă. Cartea sosită de la prietenul din Țara Leșască Miron n-o luă, ci-l rugă pe părinte s-o pună la loc de nădejde, că el o să treacă mai târziu după dânsa. Acuma îi mulțumește pentru bunăvoința cu care l-a întâmpinat, îi dorește sănătate și roagă să-l ierte de i-a adus vre-o supărare...

Făcând cale întoarsă, logofătul luă aminte prin părți și nu văzu în laturea lui decât pe acel călăreț, – unul dintre mojicii adunați de Vodă de prin părțile lui: cioturos, cu capul plecat și privirea împrăștiată, parcă ar fi dus ceva de furat. Logofătul vru să-i zică vizitiului de pe capră să-l tragă de limbă, dar Gheorghe o și făcuse de acum. La care trimesul domnesc doar mormăi ceva, mătăhăind din cap, așa că nu mai putu să scoată nimic de la dânsul. Cum calea până la curte nu era lungă, mintea logofătului se grăbea să gicească pentru ce fusese întors din drum. „Au să fi uitat Măria sa să mă întrebe ceva atingător la ținutul Putnei? Ori să-l fi înduplecat Velicico să mă poftească la masa de astă sară? Mai n-aș dori să fiu la acel ospăț... Dar poate că vrea să limpezească unele amănunte legate de nunta copiilor noștri? Au nu cumva iar a avut vreo ieșire nechibzuită Velicico și mă ceamă să fiu de față, martor?.. Tot alte și alte prepusuri, care de care mai turburătoare și mai aducătoare de griji...

Vodă, la dreptul vorbind, când porunci să fie adus logofătul înapoi, nu porni doar de la întâmplarea cu negustorul, ci mai avea a lămuri și alte lucruri cu „cuscrul“ Miron. Dacă se tâmplase astfel, cu atât mai bine! Așa că, în vreme ce marii boieri puneau la cale treburile Țării, luând câte un pahar de vin, Vodă se gândea în sinea lui cum să-l îmbuneze pe acel zăpăcit armean și cum să se răfuiească mai cumplit cu tâlharii, ce încurcă ițele domniei...

De îndată ce veni aprodul cu știrea că logofătul a sosit și așteaptă porunca Măriei sale, Vodă porunci Lupului Bogdan să ducă sfatul mai departe – el iese pe scurtă vreme în spătăria cea mare, unde are o vorbă de taină cu dumnealui boierul Miron. Auzind aceste, boierii se arătară nedumeriți că, adicătelea, de ce să se ducă Vodă, iară nu să-l cheme pe Miron aice. Tudosie Dubău se făcu a tuși, chipurile: să-l rugăm pe Măria sa să-l poftească încoace, dar Lupul Bogdan trecuse de-acum în capul mesei, luând locul lui Vodă, care-i plăcea nespus de mult. Vodă singur, ajutat de doi păhărniceii, ce-l țineau de subțiori, ieși pe ușa ce dădea în spătăria cea mare. Acolo se așează în scaunul domnesc și porunci să fie chemat înlăuntru boierul Miron, care aștepta afară, pe scări. Logofătul intră (spătăria era goală, scaunul lung scos și dus, pe jos fusese măturat, dușumeaua din plăci de lemn, vopsite în galben-auriu, ștersă de praf, scaunele boierilor veliți spălate cu grijă, văzduhul împrespătat, pătruns de-o miroznă plăcută) și, pășind, spre scaunul lui Vodă, apucă să vadă, dintr-o scurtă aruncătură de ochi, semne de supărare pe chipul Măriei sale: tăietura ce-o avea pe obrazul stâng, sub ureche – unul din multele semne din războaie, ce le purta bătrânul voievod pe trupul și-n capul său, era mai vânătă ca de obicei. Ajungând la câțiva pași, Miron făcu o plecăcune:

– Am venit, Măria ta. Ascult porunca.

Vodă se uită la capul lui Miron, împodobit cu plete dalbe, lungi, lăsate pe umeri; își aminti iar de tâmplarea aceea, când

a purces Duca Vodă cu boierii și oastea țării la Beci, iar el, fiindu-i luate hergheliile de către tătari, s-a rugat să-l sloboază să se întoarcă acasă. Logofătul Miron l-a izbit cu vorba mâni-oasă: „Dac-or pleca toți cu ale sale, părăsindu-l pe Vodă, cine se va duce să împlinească porunca Împărăției?” N-o să i-o uite în viață, căci a fost ca o lovitură de sabie în creștet. Acum Vodă Cantemir tăcea. Și tăcerea se delunga. Boier Miron tăcea și el, amintindu-și și dânsul tâmplări din viața-i de mare dregător. Iată că trebuie să se închine în fața aistui moșneag din oameni de jos, neștiutor nici a scrie, nici a ceti, dar ajuns în scaunul țării. Acum când îi aproape izbăvirea bieteii Moldove de sub mâna păgânului, a fost ridicat în scaun unul, care nu ține sama de vrerea marilor boieri, ci caută a păzi trebile turcului. Dar dacă așa a vrut Dumnezeu, cine va să meargă împotriva voinței sale? Așa se gândeau: și unul, și celălalt. Iar tăcerea se lungea. Cei din odaia alăturată, trăgând cu urechea, multă vreme n-au auzit nimic. Într-un târziu Vodă grăi domol, așezat:

– Te-am chemat aici, boier dumneata, pentru o pricină, care a venit să ne tulbure liniștea.

– Ascult, Măria ta, zise scurt Miron.

– Lotrii! strigă Vodă. Tâlharii! strigă iarăși Măria sa.

Miron înălță fruntea, neștiind ce să creadă.

– Dar... Măria ta... cuteză a întreba. Despre care tâlhari grăiești, că n-am știre?

– Tocmai despre aceia, despre care n-are domnia ta știre, se făcu a râde-n colțul gurii Vodă – era cu supărare râsul acela. – Caravana cunoscutului negustor Hasan-bei, zis Acopean, a fost lovită de tâlhari. El – bătut, averea – jefuită. Slugile au scăpat cu fuga. Și unde crezi domnia ta, că s-a tâmplat fărădelegea? În ținutul Putnei, pe drumul Focșanilor. Acolo unde...

„Asta era!” își zise în mintea lui Miron. Spuse cu destoinicie:

– Au fost stârpiți, Măria ta. Cele câteva cete, ce umblau pe acolo, le-am prins. Tâlharii au fost tăiați și puși în prepelece...

Era adevărat. Și Vodă știa prea bine. Dar iată că se ivise o ceată, cine știe de pe unde și cum și taman pe acest armean îl spârcui. Nu era vina starostelui Miron, domnia sa își făcuse cinstit datoria. Dar nici așa nu putea lăsa treaba asta. Ce era de făcut? Trebuie să sfârșască cu cele haite. Atâta tâlhăret ca în acești ani nu s-a mai pomenit la Țara Moldovei. Mulți au fost prinși și omorâți. Dar, de ce-i omori, ei mai rău se înmulțesc. Bat curțile boierilor. Bat mănăstiri. Bat pe negustori. Uneori ajung și aici, la Iași. Pe unii din ei, prinzându-i, Vodă i-a dus la mitropolie, i-a pus să jure pe Sfânta Scriptură că s-or lăsa de fărădelegi și i-a făcut slujitori în oastea sa...

– Boier dumneata, grăi Vodă. Armeanul jefuit se află la curte. Aprod! se întoarse Măria sa către un fecior. Însoțește pe boier până-n odaia ce i-am dat negustorului... Să stea de vorbă cu boier Miron și să-i povestească cele pățite cu de-amăruntul. Vodă se ridică. După care pofteste, boier dumneata, la masa noastră de astă sară.

– Îți mulțumesc plecat, Măria ta, zise logofătul, îndepărtându-se câțiva pași, de-a îndăratelea, după obiceiul vremii. Apoi, întorcând spatele, ieși.

III

Vodă îl urmări cu privirea până la ușa largă, naltă, din fund, străjuită de doi oșteni cu săbiile pe umăr. Abia atunci își aminti că avu a-i mai spune ceva.

– Cât despre cei gospodari de la ținutul Orheiului, veniți cu jaloaba pentru boi, să n-ai domnia ta grijă...

După care strigă:

– Iar mâine să fii gata a porni pe urmele acelor tâlhari. Să-i prinzi și să-i spânzuri! Pe toți, până la unul. Vei lua dărăbani și oșteni și vei purcede...

– Am să fac întocmai, Măria ta, răspunse boier Miron peste umăr și ieși printre cele două săbii goale...

Capitolul al treilea

a rădăcina unui stejar bătrân, rămas din vechii codri ai Chigheciului și aruncat cine știe cum pe malul drept al Prutului, pe un loc nalt, năpădit de mărăcini, mai sus de târgul Fălciului, sprijinit cu spatele de tulpina groasă, crăpăcioasă și cu ochii strâns închiși șade Corbea, căpetenia vestitei cete de voinici. „Corbea! Corbea! De ce ți-i inima amărâtă și chipul întunecat?” „Cum n-aș fi mâhnit și-ndurerat, dacă am pierdut pe doi tovarăși de voinicie?” „Corbea, Corbea, ești tânăr și-n putere. Au nu știi tu că trebuie să-ți birui durerea... să n-o vadă-n ochii tăi flăcăii, care cred în tine și te urmează... Fii tare!” „Tare sunt, dar rău îmi sângerează inima pentru ortacii ridicați în ștreang...” Aici Corbea, bărbat ca de vreo douăzeci și doi, douăzeci și cinci de ani, cu mustăcioara neagră cumu-i pana corbului, trunchios, cu fața arsă de vânt și soare, strigă, fără să deschidă ochii:

– Vere, măi!

– Aud, Corbeo! răspunde un glas de pe grămada de frunze uscate, de alături – îi Ghiță Oboroc, flăcău din acelaș sat Brânza, mai jos pe Prut, văr de pe mamă și mâna dreaptă a lui Corbea.

– Au nu i-am putut ajuta, măi vere, cu nemic?

– N-am putut, răspunde Ghiță oftând. Târziu am ajuns...

– Târziu... rupe-n dinți Corbea cuvântul, care-i cel mai greu și mai urât din toate. – Târziu. – Deodată strigă cu glas mare: – De ce n-am tăiat de-a dreptul ca s-ajungem la vreme?

– Bălțile, Corbeo. Ți-am mai spus, răspunde Ghiță cu glas stins, de atâtea ori l-a întrebat și tot de-atâtea ori au cercetat amândoi întâmplarea.

– Adevărat, geme Corbea. Dar știi tu oare, că voinicii de codru datori sunt să-și scape prietenii și atunci, când n-a mai rămas nici un chip?..

– Știu, Corbeo. Dar, poate, nici Dumnezeu n-a vrut....

– Dumnezeu, zici... Dar eu? Cum va să dau eu sama în fața oamenilor pentru biete sufletele lor?..

Corbea scoate un geamăt din adâncul rărunchilor și se cufundă iar în apele amarului...

Cei doi târâți cu frâangiile după cai de către oștenii stăpânirii, pe care i-au întâlnit drumeții noștri, erau acei prinși. Se întâmplase mai alaltăieri când ceata a lovit o caravană ce ținea calea spre magaziile turcești de la Țuțora, unde erau adunate bucate și vite din Moldova și din Țara Muntenească, spre a fi duse la Camenița. Dar nu pentru bucate se avântaseră ortacii lui Corbea. De obicei, turcii duceau cele trebuitoare pentru oastea lor pe calea apei, pe șeici, de la Galați, unde încărcăturile veneau pe corăbii, din Împărăție. Fiind însă lovite două vase, s-au gândit, ca nu cumva să oblicească iscoadele leșilor ori alți răufăcători, să pună pulberea și plumbii și giulelele în cară și pe cămile și, așa, să le poarte până la Țuțora, de unde să le care în sus, către cetate. Oamenii de credință ai lui Corbea îl înștiințară de vicleșugul pus la cale de păgâni și mai adăugară, că, doar n-ar bate la ochi, paza aceluia obuz nu va fi mare, iar printre ei se vor afla și călăuze dintre moldoveni. Corbea adună de sârg sfatul (stăteau la pândă în împrejurimile Galaților, așteptând să le pice la mână Neniu armașul, care o închisese și o strâmtorase pe mama lui Corbea, bătrâna Chilina, și asta... nu se știe... cu îngăduința ori fără știrea lui Vodă, care pân-atunce o lăsase în pace pe vechea slugă a casei sale) și cum duceau lipsă de iarbă de pușcă și de gloanțe, se gândiră

că-i taman prilejul potrivit de a se căpătui. După o lungă chibzuială hotărâre să se tragă pe Prut în sus și să aștepte caravana la un loc îngust. Alegând, deci, o strâmtoare, unde căruțele și cămilele cu povară aveau să se înșire unele în coada altora, însoțitorii înarmați fiind siliți să meargă în frunte ori să rămână la coadă, voinicii lui Corbea se pitiră după o culme pleșuvă de deal. De acolo, călărind pe deșelate și goi până la brâu, se pregătiră să dea năvală pe-o potică-n jos, spre apa Prutului, ca și cum goniți de zăpușala zilei, la scaldă. Câțiva dintre ei trebuiau să se arunce în apă și să se bălăcească – turcii, bineînțeles, aveau să se arate mirați de atare purtare, dar moldovenii ce-i însoțeau aveau să le spună că așa-i obiceiul la Țara Moldovei: pâliți de căldură și nădușală, pământenii dau năvală la apă ca oile, fără a se uita la nemic... După cum se și tâmplă. Când se repezi ceata de pe acea culme, chiuind și țipând care cum îl ținea gura, iar cei câțiva ajunși la mal se aruncară cu tot cu cai în vâltoare, careva dintre turci, de spaimă, slobozi un foc de pistol, în vânt, alții din coadă dădură și ei buhnituri de armă, dar nimic nu izbutiră. Voinicii înhățară fiecare, din cară sau de pe cămile, câte un polobocel cu iarbă de pușcă, o traistă cu plumbi și o luară îndărăt, peste culme, dar atât de iute, încât strajnicii nici că prinseră de veste acea prădăciune, cu toții holbându-se la cei ce luptau cu valurile. Pricepând păcăleala, se repeziră pe urmele tâlharilor, dar caută-le urma! – parcă-i înghițise pământul. Atunci se întoarseră asupra acestora, care, încercând să răzbească la celalt mal, numai unul izbuti, ceilalți doi fiind împinși de sforul apei înapoi și arcăniți de păgâni: unul bărbat în vârstă, altul tinerel de tot (vârștnicul ar fi putut să scape, dar se întoarse să-l ajute pe flăcăuan și căzură amândoi în labelle turcilor). Corbea și ai lui ajunseră la adăpost și, socotind că cei trei au scăpat cu bine, se pregăteau a sărbători izbânda. Când – iată că sosește vestea cea tristă: tovarășii prinși au fost puși la cazne să mărturisească

cine li-s părtașii, dar n-au scos un cuvânt și au a fi duși la spânzu-rătoare (vestea o aduse a doua zi către sară al treilea). Pribu-luind în ce parte pot fi mânați cei doi, voinicii porniră să le iasă înainte, să întindă capcană, ca să-i zmulgă din mâinile călăilor. Dar – au întârziat: când au ajuns acolo, fărtașii lor se bălăbăneau sub furcile înfipite pe-o culme de deal, spre înfricoșarea tuturor – și a călătorilor, și a sătenilor din împre-jurimi...

– Vere Ghiță!

– Aice-s, Corbeo! dă glas ortacul întins pe grămada de frunze, ridicând căpățâna mare, flocoasă, de pe șaua luată de pe armăsarul lui.

– Au cunoști pe vânzătorii ce-au lucrat la ridicarea în ștreang alor noștri viteji?

– Unu-i odrasla dăbilarului Ghencea din Grozești, altul Sile Preda, pe care-l știi și tu...

– Las-că le facem noi de petrecanie...

– Numai fărădecât, Corbeo! Scris li-i să nu mai calce iarbă verde...

115

Acei turci cu caravana și călăuzele gălățene s-au ferit a încunoștiința domnia de a lor pățanie. Că ar fi trebuit să ducă pe prinși la Ieși, pentru cercetări, treacă-meargă, dar vezi că ar fi fost pedepsiți și ei, răspunzătorii pentru obuz, ba careva s-ar fi legănat sub cele furci de pe zarea dealului. Hotărâră să tacă mâlc, iar, ca să nu rămână vreo urmă, tefterdarul, adică cel cu catastivul, le rase de pe hârtie, cele butoiașe cu iarbă de pușcă și trăistile cu plumb, schimbând adică țâfra, ca și cum nici n-ar fi fost luate de la schelă. Cât despre tâlharii prinși, s-au înțelese ei în de ei a spune, de s-o răsufla cumva treaba, cum că au încercat a le fura niște cai, dar, gâbjindu-i, i-au pedepsit după faptă... De îndată ce-i veni vestea cea rea, Corbea își îndosi prada, se răsuci și porni pe alt drum spre Țuțora, doar vor reuși să scape pe fărtașii lor: pe Mitrea Grâu, cel în vârstă, și pe Fătul, tânărul. Unde puteau fi ținuți?

Corbea trimese pe omul său cel mai isteț să oblicească de-or să-i ducă la Iași... Iscoada află cu întârziere, că au și fost porniți pe drumul Chișinăului, de unde pricepură că au fi mânați la pașa de Bender și acolo să le facă judecata. Tăie, deci, cu ai lui prin codrii Orheiului, ca să le iasă înaintea, dar îi găsiră spânzurați! Corbea păli, pierindu-i tot sângele din obraz. Apoi fu cuprins de mânie, de era să taie pe nevrednica iscoadă. Până la urmă se domoli. Adunând sfatul, hotărâră să facă pe dracu-n patru, dar să-i fure pe tovarăși din ștreanguri și să-i îngroape creștinește. Trimese pe Aslan tătarul îmbrăcat turcește cu alți patru flăcăi, care, noaptea, scoaseră pe bieții Mitrea și Fătul din Iaș, de-i aduseră în poiana aleasă anume, unde aștepta Corbea cu cetașii și popa Niculae, Roșcatu, un călugăraș de la mănăstirea Hâncului, care le mai făcuse slujbe și alte dăți. Acolo, în poiană, când porni acel popă să-și zică psalmii, iată că fură stârniți de oamenii stăpânirii. Să se fi răsuflat careva din săteni ori Roșcatu singur către cineva, de-au prins de veste străjile puse pe lângă furci? S-au văzut siliți a împunge fuga, luând cu ei pe cai și trupurile neînsufletește. După o noapte de goană au răzbit aici, în codrii Chigheciului, unde i-au încredințat pământului, mai aproape de satele și rudele lor... Așa, doar cu slujba dusă la jumătate și fără de sicriele pregătite – îi înfășurară în mantăi și-i coborâră în țărână, adunând de-asupra două moviște de bolovani și pietre... S-au tras apoi, în vad, pe malul drept, fugând de urmărire. Aslan, care era numai pe jumătate tătar (maică-sa, moldovancă, fusese roabă la Crâm, unde murise, lăsându-i cu limbă de moarte cine este el), aduse vestea că mârzacii bugeceni de margine au înțelegere cu Vodă Cantemir să prindă pe tâlharii de Moldova și să-i omoare pe loc.

„Corbeo! Corbeo! De ce ești așa cătrănit, că nici deschizi ochii la lume? Uite, Măria sa codrul și-a pus strai aurit de toamnă: frunza stejarului roșie ca arama, frunza arțarului

galbenă ca para focului, iarba s-a făcut moale și caldă, de-ți vine să te lungești și să nu te mai scoli nicodată...“. Aceste cuvinte-i răsună-n urechi, zbucnite din inima năpădită de durere. Cum le aude, mânia în piept îi crește năvalnică și, nemaiputând a o îndura, dă cu ceafa în trunchiul stejarului. Răsună copacul din adânc, de la rădăcini, până sus, la frunzele din vârful...

„Oh, vai mie! se caină voinicul. Am prăpădit pe Fătul, băietul meu scump și drag...“. Capul îi cade, cu bărbia în piept. Nu mai strigă către văru-său – tot degeaba, nu l-ar auzi, căci flăcăul doarme, cuprins de oboseală. Zile și nopți tot pe cal, tot la drum... îl lasă să se hodinească, laolaltă cu ceilalți, care s-au aciuat pe sub tufari, prin vechile bordeie, rămase de cine știe când în cracul acesta de pădure, iar caii ascunși în vâlcea. Chiar de-i cu ochii închiși, Corbea n-are hodină. Îl roade rău la inimă: l-a păzit pe Fătul ca pe ochii din cap. Viteaz și sprinten și isteț fecior... Se gândea să-l deprindă tainele codrului și, la nevoie, să-l lase în locul său. Așa-i legea cetei: cade unul, se pune altul în frunte... Amarnic drag i-a fost băiatul, căci tare-l ducea capul a ieși din orice încurcă... „De ce? De ce-ai încăput în mâinile păgânilor, Fătule drag?“ Două lacrimi se preling pe obrazul ars al voinicului... „Așa a fost să fie... Și eu ce mă fac? Uite că-i toamnă, ca mâine se așterne iarna, dau frigurile și gerul. Să mă duc la Ivenco Sârbul și să mă dau iar sub ascultarea lui?...“ Grea povară pe umerii lui Corbea: fărtații lui hodinesc, iar el se frământă, căci poartă răspundere pentru fiecare... Trebuie s-o ieie din loc, mai departe de locurile acestea. Chiar dacă are destulă iarbă de pușcă, de-a volna plumbi, îi spune inima că se strânge lațul... Încotro s-apuce? Ivenco Sârbul, care-și poartă voinicii pe sub munte, pe drumul Focșanilor, îl pofti mai dăunăzi să se înturloace cu dânsul. Corbea n-a primit. A zis: „Nu!“ Acum vede limpede ca va trebui să-l cerce pe Ivenco, dar nu ca să

se puie sub ascultarea lui – să se tragă la adăpostul munților, pe iarnă. Acolo, dacă-l calcă potera, trece în Ardeal ori în Țara Muntenească și scapă. Aice Vodă a pornit război crunt împotriva voinicilor... (Măria sa îi vine un fel de naș, căci, când l-a născut maică-sa, boier Cantemir a zis: Chilino, îți botez pruncul, căci mi-ai fost ani mulți în casă slugă credincioasă și ai avut grijă de copiii mei...)“)

În vremea asta, din frunzișul altui stejar, înfipt pe muchia malului, se auzi un țipăt ascuțit, de pasăre răpitoare.

– Ce-i? Potera?! sări Corbea, apucându-și pistoalele ce se hodineau alături, pe iarbă.

Frunzișul se cutremură, ceea ce însemna că Buză, ortacul cățărat acolo, dădu semn de primejdie. Din câteva salturi Corbea fu pe mal. Ceea ce văzu îl împlu de uimire: un flăcăuan în cămașă albă și nădragi tot albi, desculț, cu capul gol, ținând ceva strâns la subțioara dreaptă, cum fugea, așa fugea de la apa Prutului încoace, spre pădure. Mânca pământul nu alta, iar pletele-i săltau în vânt...

– O șeică turcească colo! strigă Buză, venind de-a șuiul pe-o cracă-n jos.

Vasul se dădu la mal. Dintre turcii în cealmale albe de pe punte doi săriră pe mal și porniră în urma fugarului. „Cine să fie nenorocitul? îi trecu lui Corbea prin minte. – Și turcii? Numai fărădecât că vor să-l prinză!“ Pe loc își zise: „Iar dacă-i un vicleșug de-al poterei, ca să ne poată dibui mai ușor?“ Strigă către Buză și ceilalți fărtați să nu scoată capul, ferit-a sfântul! el singur dându-se la muchia malului. Vroia să vadă cum s-a desfășura tâmplarea. Acum pricepu că băiatul de pe corabie fuge, dar de ce, adică, ar fugi? Cei doi turcoi, îmbrăcați în caftane lungi, se împiedicau în poale, una-două cădeau, se ridicau și iar după cel fugar. „N-or să-l prindă! se bucură Corbea și strigă: Întoa, băiete! Ține-ncoa!“ Dar acela zărise păduricea și anume către ea gonea. Când se crezu scăpat –

fugând, arunca câte-o cătătură napoi, – de pe șeică își făcu vânt un al treilea. Era într-o haină scurtă, cu fes tătäresc pe cap, în picioare cu cizme ușoare, iar în dreapta avea un arcan, cu capătul bine înfășurat pe mâna stângă. Cum se pomeni pe mal, porni ca vârtejul și, în salturi de tigru, se apropie îndestul de bietul fugar. Corbea îi zări ochii lucind în cap a răutate, dinții de șacal și nu mai stătu la gânduri; făcându-se ghemo-toc, se rostogoli de-a dura-n jos. Ajuns în vale și încă nereușind a se îndrepta de spate – tătarul cu fes alb în vremea asta azvârli arcanul, lațul zbură drept asupra capului bietului băietan, care, bineînțeles lucru, nu-l vedea, – Corbea sări odată pisicește, și lațul, în loc să se strângă de gâtul fugarului, se pomeni prinzând brațul ridicat al voinicului, care izbi cu atâta putere, încât tătarul se duse-n brânci, făcând ochi cât cepele. Nu se aștepta păgânul la una ca asta și nu-i venea a crede ochilor! Dar, nefiind un prost și un molău, scoase iute din tureacă un cuțit, reteză funia ce-i ținea brațul și, răsucindu-se pe loc, o luă la fugă îndărăt, strigând cât îl țineau bojocii:

– Șaitan!.. Ghiaur!.. Șaitan!..

119

Atunce nu știu Corbea de ce s-a speriat tătarul și pentru care pricină turcii de pe corabie năzuiră a se rupe mai repede de la mal; pe urmă află că fărtații lui, văzându-și căpetenia pornită la luptă, nu mai ținură samă de poruncă, ci ieșiră cu toții în marginea pădurii, scoțând la iveală țevile lucitoare ale flintelor și pistoalelor...

– Încoa! După mine! strigă Corbea și, apucându-l pe fugar de mână, îl duse pe costișă-n sus, în pădure.

Turcii traseră câteva focuri fără rost – pentru a prinde ei singuri la inimă! după care se grăbiră a se duce pe apă la vale, mai departe de acest loc blestemat.

(Nici Corbea și nici ortacii lui nu aveau de unde să știe încotro or să se întoarcă lucrurile. În zilele din urmă ceata avusese de furcă și cu oamenii stăpânirii, și cu turcii; pierduse

pe doi tovarăși, fusese încolțită, mai să fie acoperită, dar scăpase de urmărire. Iată că acum, aciuată la popas, înainte de a porni la drum, ca să-și piardă urmele, se dădu de gol singură... Asta le mai lipsea. Dar cel ce făcuse pocinogul fu singur Corbea, și cine va cuteza a-l probozi și certa?)

Trăgându-l după dânsul, Corbea ba se uita la băietan, ba întorcea capul către șeica ce se-ndepărta (păgânii, buluciți pe punte, mătăhăiau din mâni a pagubă și a mânie totodată, arătând către pădure; de undeva se ivi un călăreț pe un cal pag, care mâna de-a lungul malului, după vas; de câteva ori se întoarse înspre păduricea, către care împungeau turcii cu mânilor), apoi iarăș se răsucea către flăcăuan: „Mai iute! Hai! Fuga!“ Era desculț fugarul, cu picioarele zdrelite.

– Cine ești? îl întrebă, când se văzură sus, pe mal. Cum te cheamă? De ce-ai fugit de la dânsii? Ce erau să-ți facă?

– Eu... bădie... grăi băietanul mai să dea inima dintr-însul. Gruie... M-au răpit cu vicleșug și amăgitură... Vroiau să mă ducă în țara lor... Să mă vândă rob... Gruie... Gruie mă cheamă...

„Uf, —...își zise cu năduf voinicul. Dacă-l trăgeam pe cel cu fesul alb, lasă că-i arătam unde-a înțârcat dracul copiii!“ Și despre acest băietan: „Pare să fie isteț, dacă l-a dus mintea să le scape printre degete. Și încă de pe corabie!“ Deodată: „Nu-i pagubă fără câștig: am pierdut pe Fătul, dar am găsit pe acest băietan!“ Pe loc îl păli alt gând: „Oare de ce să fi oprit păgânii șeica aice! N-o fi cumva asta spre răul și paguba noastră? Căci datu-ne-am de gol...“ Fluturând din cap și ștergându-și fruntea de nădușală, Corbea îl împinse pe băietan înainte — acum cu oarecare supărare — către ortacii, care pe dată îl împresurară pe fugar.

Când văzu răsărind ca din pământ atâtea chipuri necunoscute, Gruie se pierdu cu firea. Cine să fie acești oameni cu pistoale și hamgere la brâu? Oșteni domnești? Dar sunt

îmbrăcați la nimereală: unul în bondiță, altu-n pieptar de șiac, altul poartă anterior până la călcâie; unii în opinci, alții în ciubote; care cu căciulă mițoasă, care cu capul gol, cu pletele legate cu o sfoară de mătășă roșie, de la frunte spre ceafă, și cu capetele făcute canaf la ureche; unul cu cealma turcească... Mai cu samă aista îi dădu fiori, silindu-l să se strângă și să se facă mai mititel decât era cu adevărat. Își îndesă legăturica ce-o avea subțioară, de care apucase careva cu mâna și trăgea să vadă ce ascunde el acolo! Înțelegând că nu-i de șagă, Gruie o trase spre dânsul, dar acela își înfipse bine ghearele în pânză – era Ghiță Oboroc, ridicat de pe grămada lui de frunze, rău supărat că fusese trezit, cându-i era somnul mai dulce! Gruie se izbi către Corbea, apărătorul lui, care se trase iar la tulpina stejarului, unde-i zăceau pistoalele ferecate în argint.

– Ia lăsați băiatul în pace, măi! zise voinicul, trântindu-se la pământ și sprijinindu-și ceafa de tulpina scortșoasă. După care adăugă, mai răstit: – Nu-l năvăliți așa! Ori nu vedeți că-i plin de spaimă, de dă sufletul dintr-însul?!

121

Gruie cu bună samă răsufla greu, dar peste puțină vreme se dumeri că s-a pomenit în mijlocul unei cete de viteji de codru. Îl ajută să înțeleagă un vlăjgan pletos, încins cu un curmei peste jubeaua veche, roșcată și purtând în urechea stângă un cercel cât o potcoavă – arătare ce se ivise din dosul unor tufari și venea spre el, pășind crăcănat, clătinându-și capul alungit spre creștet, curat ca o sfeclă de borș cu rădăcina-n sus! Zărindu-l pe noul venit, caraghiosul plesni din limbă și grăi cu glas behăit:

– Iaca ne-a căzut bob sositor în saac... zic, în praaag... Și acu cine-o mai fi și măria sa, de se holbează la noi ca la niște lighioane?

Era Zmâc, zis și coada cetei, căci se ținea în urma tuturor și hojma ajungea la fața locului când treaba la care porneau cu toții era făcută gata. Tot așa și de data asta: se înfățoșă

după ce ortacii apucară a sări într-ajutorul căpeteniei lor, iar el își dormi somnul mai departe, fără griji și supărare. (La popasuri acest Zmâc se găvozdea mai într-o parte, fie că se ghemuia într-o curătură sub niște ciulini, fie că se cocoța într-un copac, legându-se de-o cracă și acolo hodinea; și să nu care cumva să credeți că era prost și deaceea făcea cum făcea, – dimpotrivă! țicneala lui se arăta adesea mai de folos ca înțelepcunea altora, că uneori, luați prin surprindere, voinicii lui Corbea erau scăpați anumeși de Zmâc ghidușul: peste dânsul dădeau, mai întâi, urmăritorii ce vroiau să-i lovească pe nepusă masă, iar, când începea bătaia cu potera, el le cădea în spate poterașilor, tocmai când nu se așteptau și de unde se așteptau mai puțin!) Se apropie, deci, de băietan și-i zise, arătându-și dinții galbeni:

– Mi-ai stricat, bre, somnul, bre. Să știi că pentru asta îți tai capul! Și, scoțând hamgerul, i-l puse în gât.

– Ho-ho! Mai încet! Îi dădu peste mână Ghiță Oboroc. Să ne spuie mai întâi cine este și de ce s-a dat cu turcii, și apoi de ce a fugit de la dâșșii...

– Hă-hă-hă! căscă Zmâc, de-i trosniră fălcile. Ce să-l mai auzim, dacă și așa se vede? Îi iscoadă trimeasă să ne dea de urme...

– Iscoadă?! grăi cu îndoială în glas, dar și cu destulă îngrijorare Corbea de la tulpina stejarului. De unde-ai mai scos-o și pe asta? Ori, poate, ai vreun semn de bănuială?

– Apăi cum, dară? Își împreună mâinile Zmâc și, lăsând capul pe-o parte, grăi cu glas fornăit, pe nări:– Martor mi-i Dumnezeu din ceriuri și Maica Precista de la biserica noastră din sat... Căci, dormind eu dinioare, mi s-a arătat un vis minunat: se făcea că eram la Băcani și ne sărutam cu Ghinița ca doi hulubași pe streășina casei... Când colo hop! cade asupra noastră uliul din înalturi și mi-o fură pe biata copilă. Atunci auzit-am gălăgie și m-am trezit... Tare nu-mi venea să

mă scol din culcuș, dar m-am grăbit să-ți împărtășesc cea znamenie, Corbeo. Să știi că mare primejdie ne paște... Iar aista, Zmâc arată spre Gruie, el îi uliul, adicătelea iscoada trimeasă să ne adulmece urmele... Să-l văd legănându-se! strigă deodată Zmâc.— Tot amu, Corbeo! Aici, de creanga stejarului istuia...

Auzind acestea, bietului Gruie i se făcu inima cât un purice: scăpase de arcan, dar venea ștreangul să-i încolăcească grumazul. Aruncă o căutătură-n părți, după voinicul cel bun la inimă, dar nu-l văzu, căci, la auzul acelor vorbe, fața lui Corbea se întinse într-un zâmbet larg, mustețile se îndepărtară una de cealaltă, buzele se lățiră, încât el nu mai era el, ci un cineva străin cu totul. „Gata, aici mi-a cântat cucul!“ își zise băietanul. Și, ca omului la grea cumpănă, i se arătă în ochi sătucul de pe coasta munților pietroși... pâlcurile de brazi nalți și frumoși... căsuța de bârne, prinsă de buza unei stânci... pârlăiașul cu apă rece și limpede sub deal, sărind din piatră-n piatră... mama care-l striga mereu „Gruuuuieeee“, când hoinărea pe muncile, hăulitul, pe care-l întorceau văile și munții... tatăl, tăietor de lemne, voinic și vânjos, lipsind cu săptămânile de-acasă, de credeau că s-a prăpădit, dar până la urmă întorcându-se și aducând pentru mama o basma, o pereche de cercei, iar pentru dânsul și sora alune cu zahăr... surioara mai mică, ținându-se pe urmele lui, de trebuia adeseori s-o aducă acasă-n cârcă... Iar peste toate acestea năvala tătarilor, ce-au ars și pustiit satul, iar pe bieții oameni i-au robot și mânat în țara lor... Oh, lacrimile îi umplură ochii și mai că-i veni să-și blesteme ceasul când s-a născut pre lume, dar îi răsună în urechi povața cuviosului părinte Nicodim: „Să nu cârtești niciodată împotriva sorții, căci soarta omului de la Dumnezeu este dată. Să-ți pui nădejdea în bunătatea și mila Domnului, carele este sus, toate le vede și el îți va veni într-ajutor la grea cumpănă și deznădejde...“ Tot atunci

auzi și glasul lui bădia Ion, care, de se tâmpla să fie de față, adăuga: „Să-ți pui nădejdea în Dumnezeu, fiule, dar nici tu să stai cu mâinile în sân, ca un butuc oarecare! Dă din coate, izbește-te înaintea, că atunci și bunului Dumnezeu îi vine mai ușor să te ajutoreze...” Pătimind atâtea de mic copil, Grue învățase să deslușască ceea ce era în adânc, nu doar ce se vedea... Acuma, strâns în cercul istor voinici de codru, s-ar fi făcut de râsul găinilor, dacă se înspăimânta de șotiile unui nătăflet! Și cum se pricepea și el la păcăleli și vorbe de duh, odată ridică fruntea, grăind către Zmâc:

– Uite la tine, măi! Ai un cap ca o ghindă... Măi Ghindă, vedea-ți-aș pielea pe grindă!...

Un hohot de râs izbucni din piepturile cetașilor, de se cutremură cracul aista de pădure, iar caii, îndosiți într-o vâlcea, nechezară prietenos. Aici se cuvine să aducem o mică lămurire: tovarășii lui Zmâc cu bună samă îl porecleau Ghindă, lucru pe care Gruie n-avea de unde să-l știe, dar îl nimerise. „Ghindă – pielea pe grindă!... Ghindă – pielea pe grindă!” – ziceau ei care mai de care, împungându-l pe Zmâc cu degetul și ținându-se de pânțe de râs... Zmâc înghiți gălușca, trăgându-se la o parte, dar numai pentru scurtă vreme, după cum vom vedea mai la vale...

Da, voinicii codrului știau să privească moartea în față, dar și să facă haz de-o glumă nimerită, de-o vorbă de duh. Corbea râse și el, bucurându-se că a dat peste un băiat isteț, care nu-și pierde cumpătul la greu și știe să se apere. Veselia lui însă nu ținu mult, căci grijile îl năpădiră, și iar se îndesă cu spatele și ceafa în truchina stejarului. Gândul îl duse la cei doi ortaci: Gheață și Joldea, pe care îi trimesese să cerceze satele de pe Bârlad: Zorileni, Tomești și Băcani, pe unde avea a-și purta ceata la noapte. Avea Corbea și pe acolo oameni de credință: slugi la odăi, herghelegii la boierii din partea locului, ba și unii feciori în casă la acei boieri, – toți îi purtau

prietenie, îl încunoștiințau de mișcările și lucrurile ce se pun la cale, arătându-i unde-l paște primejdia, unde poate scutura de galbeni pe cei bogătani și unde se poate amistui la nevoie. Cei doi zăboveau și zăboveau cam mult, iar asta îi sporea îngrijorarea. Joldea era din Zorileni, fecior de om cu stare, dar din pricina că părintele vru să-l însoare cu o slută bogată, iar el iubea pe o fată săracă, fugi de acasă, alăturându-se cetei. Celălalt, Gheață, era din Băcani, fostă slugă la boier Palade cel bătrân; vechilul, om rău și câinos, pentru o nemica toată, îi trase o bătaie soră cu moartea, Gheață fugi și se jură să se răzbune, chiar de-ar fi să plătească cu viața. Trimețându-l, îi zise Corbea: „Vezi, măi Gheață! Dacă oblicești cumva, că-i chip să spâr cuim pe răufăcătorul tău... Mă înțelegi?.. Chibzuiește și află cum am putea s-o facem, iar la întoarcere îmi dai de știre, bun?“. „Bun!“ răspunse voinicul. Dar iată că întârzie...

– Uitați-vă, fărtașilor! zise Zmâc, apucă de legătura ce-o ținea Gruie subțioară și, izbind pe neașteptate, o desfăcu, și o ciubotă căzu din ea. Nu v-am spus că el ascunde ceva? O ridică iute, răsucind-o, s-o vadă și ceilalți: – O ciubotă! Dar știți că-i bună! Apoi, bălăbănindu-și picioarele: – Iată că m-am pricopsit și eu... Am să scap de opincile iestea lățite ca niște mâțe zdohnite... Dă-o încoa și pe cealaltă!..

Gruie, foc la față, se repezi să-și ia încălțăminte.

– Ho, bre! își zmunci Zmâc brațul din strânsoarea lui Gruie. Să vedem mai întâi de unde le ai!

– Sunt ciubotele mele! strigă furios Gruie.

– Ba-s de furat! De ce nu le porți, dar le ții subțioară? De la cei păgâni le-ai furat...

– A mele-s ciubotele! îl înecară pe sărmanul băiat lacrimile. A mele! Mi le-a cusut bădița Ion... Ion Țărălungă...

– Cine? Cine? îl zădăra Zmâc. Ion Țărălungă? Acela care n-are o para în pungă?

În vremea asta Ghiță Oboroc, care cercetase caii din vâlcea și tocmai se întorcea, văzând că Zmâc îl sâcâie pe băietan, îi dădu un genunchi în fund.

– Ia-ți încălțările, îi zise lui Gruie, și să n-ai teamă, că o să ți le fure careva... Iar acumă să ne spui pățăria, ca s-o știm și noi... Iar tu, bre Zmâc, să iei de la cei bogați, dar nu de la nevoiași, auzit-ai?

Gruie, învelindu-și ciubotele, făcu legăturica la loc, luă aminte către Corbea și grăi astfel:

– Mamă-mea, sărmana, zicea: „Măi Gruită, băiete! Tot omul pentru noroc se naște, dar nu fiecare îl are...” „De ce, mamă?” „Apoi că, uneori, norocul vine peste tine, iar tu, ca prostul, fugi de dânsul...”

– Oho! făcu Zmâc. Uite-l cum grăiește! Cu înțelepciune, ca un moșneag.

126

Auzind acestea, Corbea își aminti de maica bătrână, care are atâtea de suferit din pricina lui că s-a dus cu hoții. (A fost ca și cum l-ar fi luat un vânt... ca dintr-o nemică... dar de fapt dintr-o mare obidă: văzând-o odată pe Safta domnița venită la moșie, a cutezat a schimba câteva vorbe cu dânsa, se știau de mititei amândoi. Domnița i-a răspuns galeș, dar slugoiul de Macri urlă la dânsul și-l izbi cu ciomagul în cap: – „Piei, câine! Nu te băga la fata lui Vodă!”) Se încruntă, se propti cu spatele de truchina stejarului, gata să asculte. Iar Gruie, fără să-și dea sama cum și în ce fel, se pomeni depănând povestea vieții și neamului lui... Și nu așa cum se grăiește, ci ca și cum un cântec ar zice. Și suna cântecul acela stângaci, cioturos, dar sfâșietor, căci țâșnea din inimă:

– Aoleu, că sus la munte
M-am născut în dalbă zi...
Aveam mamă, aveam tată
Și o surioară-aveam...

Și creșteam în cuibul nostru,
 Și eram slobod ca vântul...
 Dar veni -ntr-o zi năpasta,
 Năvăliră căpcăunii...
 Satul ni l-au pustiit,
 Iar pe oameni i-au legat...
 Și ne-au dus în țara lor
 Să ne vândă în robie...
 Tata dus la tăiat lemne,
 Noi cu mama și cu sora
 Prinși mergeam, plângând amarnic,
 La o apă furtunoasă
 Le-am pierdut pe amândouă
 Îri că le-au înecat păgânii...
 Singurel ca vai de mine,
 M-am gândit: mi-oi face sama,
 N-are rost să mai trăiesc...
 Omi ieși un om în cale,
 Mă fură de la tătari
 Și mă duse-n satul lui,
 Îndosit în codrii deși,
 Unde-i târgul lui Orhei.
 Acolo trăit-am ani
 Și făcutu-m-am băiat mare...
 Nicodim călugărele
 Mănastirii Căpriană,
 M-a -ndrăgit și m-a luat,
 M-a deprins scris și cetire
 Ca pe fiul său iubit...
 Aoleu! Și am pornit
 Cu sfinția sa, cu Ion
 Ce-i mai zice Țărălungă
 Și cu Lupu Mutu-al treilea

Iar cu mine făcând patru,
 Am pornită -ntr-o zi
 Cu căruța înspre Eși
 Poate vom găsi pe tata,
 Poate-mi voi afla un rost...
 Dar la apa Prutului
 Chiar la podul-trecătoare,
 Unde-oprise acea corabie
 Cu turci și cu negustori,
 Aoleu, am fost răpit,
 Pe corabie închis,
 Și pe apă dus la vale...

— Măi-măi-măi! se minună Ghiță Oboroc. Ian cată ce-au
 făcut afurisiții! Amu-au văzut, că nu ești băiet ca toți băieții...
 Și cum de-ai scăpat din labele lor?..

128

Gruie avea ochii plini de lacrimi. I se arată flăcăuanul de
 pe punte, ce-i aruncase lămpiile, când s-a dus cu caii la apă...
 Apoi negustorul turc ori grec, care l-a băgat cu amăgitură
 într-o hrubă, punând zăvorul la ușă fără ca el să-i priceapă
 gândul vrăjmașesc... Din vorbă în vorbă află că acel băietan
 era de prin părțile lui și slujea pe corable. Gruie se bucură
 nespus, aducându-și aminte de baștină... Așa sfătuind, simțiră
 deodată, că se-ndepărtează corabia și-l duce și pe dânsul...
 Vru să iasă și să sară-n apă, dar nu fu chip... Îl rugă pe băiat
 să-l ajute, dar acela numai prin semne îi făgădui, căci din gură
 nu putu grăi, de teama stăpânului, care stătea la ușă...

— Gândul lor cel păgânesc
 Fost-a să mă ducă rob
 Hăt în țara lor turcească...
 Tot prietenul acela,
 El m-a ajutat să fug...

În vremea asta din stejarul de pe mal s-auzi iar țipăt de pasăre răpitoare. Frunzișul se învolbură, și tot atunci lunecă pe creangă-n jos Buză.

– Fraților, potera!..

Corbea auzi el cel dintâi strigătul, dar nu se clinti măcar. Știa de mult, că oamenii stăpânirii se află pe urmele cetii. Atâta că nu s-aștepta să pice așa de curând. Întinse fără grabă mâinile, apucă pistoalele și le înfipse la brâu.

– Caii! strigă apoi, ridicându-se, tot fără grabă, în picioare.

Caii, după cum știm, se aflau la păscut, într-o vâlcea, dar, dând acea poruncă, Corbea avu în vedere pe Murgul său și pe Pagul lui Ghiță, care se aflau în niște tufari din apropiere. Văru-său fugi și iată-l aducând armăsarii de dârlog. Corbea sări pe calul lui, Ghiță pe al lui și, din câteva salturi, se și înființară pe muchia malului. Corbea vroia să se încredințeze, dacă nu cumva i s-a năzărit lui Buză, iar acolo nu-i decât vreun țăran mergând de la sat la sat ori cu treburi la câmp.

– Unde?! se răsti la Buză.

– Colo, în vale! arătă ortacul spre niște tufișuri, mai jos, unde numai un ochi ager ar fi zărit spinări și capete de cai. I-am numărat: sunt vreo douăzeci... Iar poterașii au și pornit încoace. Trebuie c-au ajuns sub mal...

– Ghiță! porunci Corbea scurt. Strigă la cei flăcăi să se pună pe la locurile însemnate. Ceilalți să se găteze de plecare!

Ghiță fugi să plinească porunca, iar Corbea, lăsând Murgul pe sama lui Buză, trecu de la tufar la tufar, scotocind valea, din margine în margine... Unde naiba s-au amestecat? Deodată văzu mișcându-se încoace, la deal, niște ghemotoace sure, crescute cu frunze.... „Aha! se dumeri. Și-au pus frunzari în cap“. Se dădu la unul dintre voinici, care stătea în dosul unui pietroi, și-i arătă:

– Vezi ținta?

– O văd, răspunse flăcăul. Și mai văd și altele..

– Să nu buhniți fără știrea mea, grăi Corbea, mergând mai departe pe dunga malului, către alți viteji...

Acm tabăra era un furnicar! Ieșiră cu toții de prin culcușuri și bordeie. Sărind, puseră mâna pe arme, își luară trăistile cu merinde, hainele, șeile și fugiră fiecare după calul lui.

– Corbea? Unde-i Corbea? Nu-l vedem pe Corbea!..

Iată că, stârnindu-se zarva, taman atunci se întoarseră la ceată și cei doi trimeși să cerceteze satele de pe Bârlad: Gheață și Joldea. Aduceau vești bune. Adicătelea: că sunt așteptați, că au unde se adăposti pe-o zi, două... Dar vezi că mai aduceau și un plocon: la întoarcere, făcând un ocol pe mai sus de cele locuri (chipurile, ziceau ei, din întâmplare, dar să-i crezi?), dădură peste fiul dăbilarului din Grozești, vinovat de moartea tovarășilor lor, îl legară fedeleș și iată-l aici, în tabără. Era un grăsan, cu ochii plutind în slănina obrazilor, purtând niște șalvari largi, vârgați galben cu roșu. Îl aruncară jos de pe cal și acuma zăcea ca un sac, holbându-se împrejur, cu gura bătută cu câlți.

– Să-l tăiem și capătul! se îndârji unul dintre voinici, trăgând sabia din teacă.

– Lasă-l, îl dădu la o parte Gheață. Va să dea samă în fața căpeteniei...

Corbea se cuvenea să-i hotărască moartea. Altminteri i-ar fi făcut ei conețul acolo, pe loc. (Mai târziu, după ce scăpară din împresurare, Gheață și Joldea istorisiră, cum, mergând pe lângă acel sat, ei doi și o călăuză, un cioban, iată că răsări în fața lor un călăreț, care le strigă, întrebându-i cine sunt și ce caută la vreme de noapte pe acolo; ciobanul le șopti că-i fiul dăbilarului din satul lor, și atunci Gheață îi răspunse: „Suntem din ceata lui Corbea și tocmai pe tine, câine răpănos ce ești, te căutam!“) Aflând Corbea, veni tot o fugă să vadă pe ucigașul lui Mitrea și al Fătului.

– Scoateți-i câlții din gură! Să-l întreb eu cevași!

Gheață îi zmunci căleapul și acela căscă gura mare, mușcând văzduhul, asemenea unui somn aruncat pe mal.

– Milă... îndurare... se prăbuși la picioarele voinicului...

– Să taci, javră ce ești! strigă Corbea. Ai omorât pe fărtații noștri și ai crezut că o să te treacă pedeapsa? Iar acum ai asmuțat și potera asupra noastră?

– Nu... Nu... N-am omorât... Eu... Eu...

– Ptiu! scuipă Corbea asupra vermelui scârbos, ce căuta să-i lingă ciubotele. Luați-l de aici... S-a cufurit de frică...

De bună samă, fiul dăbilarului umpluse șalvarii legați jos, la craci.

– Luați-l pe dihire și-l aduceți la mal! porunci Corbea și, întorcându-se, fugi spre voinicii înșiruiți pe muchia dealului.

Găsiră iute o prăjină lungă, pe care i-o petrecură pe subțiori și-l târără cu picioarele de pământ...

Acum să vedem ce face Corbea, căci sosise ceasul să se adeverească ori să se surpe toate cele puse la cale de dânsul de cu vreme pentru a-și scoate ceata de la pierzanie. Locul ales pentru popas era ferit și bine apărat: puteau fi loviți numai dintr-o parte, dinspre Prut, din celelalte părți locul fiind povârnit, ca un perete. Așa dar, cei ce veneau asupra taberei erau văzuți de departe, ca în palmă... Iar de-o tâmplare că i-ar fi luat din dreapta și din stânga, cu funii ori scări, atunci aveau chip a se trage îndărăt, unde se căsca o prăpastie adâncă, pentru care înjgebaseră un podeț anume, dintr-un trunchi de copac... Puteau, deci, pleca către apus, dar vorba e că înainte de asta Corbea avea de gând să se ciocnească olecuță cu nechibzuții de poterași. Ieșind pe mal și văzând că aceia s-au oprit, nemai-cutezând a înainta, șuieră voinicește, după care puse palmele la gură și strigă:

– Hei, voi, pui de lele! Ce-ați încremenit acolo?! Ați vrut să ne luați pe neprins de veste? Tu, cel cu ochi de bou și inimă de câine!..

Jos, de-asupra unui tufar, se iscă un nou raș de fum vânat, se auzi o detunătură, iar pe de-asupra capului lui Corbea trecu șuierând un plumb, care se încâlci în frunzișul de la spate...

– Auzi tu, tâlhar afurisit! Aruncă armele și dă-te pe mânilor stăpânirii! răsună de sub mal un glas răgușit, după care se ivi o cușmă mișoasă, lunguiață.

Corbea duse pistolul la ochi, dar nu trase – întoarse țava și o puse pe umăr, ca pe-o coderiște.

– Hei tu, năzdrăvanule! Trage-ți cușma de pe ochi și ridică-ți căpățâna, că vreau să ți-o găuresc puțintel!..

Acela, pierzându-și răbdarea, fie că vru să-l vadă pe fiorosul voinic la față, fie că se luă după cuvintele acestuia, se ridică în tot statul de după petroiul ce-l ascundea. Corbea azvârli fulgerător pistolul înainte și apăsă pe trăgaci. Glontelee izbi în gât. Omul stăpânirii scoase un horcăit, își bălăbăni mâinile, după care se prăvăli pe spate.

Ortacii scoaseră un strigăt de bucurie.

– Vă dați prinși ori nu vă dați?! strigă același glas răgușit, pe semne mai marele poterașilor. Vă mai întreb o dată și după asta...

– După asta, strigă Zmâc ghidușul, după asta o să ne pupați în ... Poftim, pe mine întâi. Și, întorcându-se cu spatele, își slobozi nădragii...

O ploaie de gloanțe zbură asupra lui, dar, lucru de mirare, nu-l atinse nici unul. Iarăși izbucniră hohote de râs, de clo-cotea valea până departe, în stufăriile bălților de dincolo.

Se lăasă tăcere: poterașii se sfătuiau ce vor face mai departe. Corbea strigă către ai săi să nu scoată capul la vedere, apoi porni pe aplecate de la unul la altul, dând poruncile cuvenite. În vremea astea Gheață cu un alt ortac îl aduseră pe fiul dăbilarului și-l trântiră jos.

– Vipera! strigă Gheață furios. A sărit să mă muște de mână! .. A simțit că suntem împresurați și a prins la inimă. Ce facem cu dânsul?

În vreme ce Corbea dădea poruncile trebuitoare, să vedem ce face Gruie. De cum se stârni zarvă în tabără, uitară cu toții de dânsul. Se sucea ba într-o parte, ba în alta, o dată se gândi că ar face bine s-o ieie la sănătoasa, dar habar n-avea încotro să apuce, căci nu cunoștea locurile. „Dacă potera îi prinde pe hoți, mă gâbjesc și pe mine ... Și atunci? Ne taie... Ne spânzură... Ne împușcă... Parcă nu-i tot una?...”. Un nod amar i se puse-n gât: „Am scăpat de păgâni și am nimerit în capcana asta... Cum se vede, aici mi-i dat să mă prăpădesc... Bădia Ion și sfinția sa nici măcar n-or să știe unde-mi zac oasele... Ooh, maică, măiculiță dragă“... Gruie se așeză jos, dezlegă pânza, scoase ciubotele și se apucă să le încalțe. La ce bun? Dacă-i era dat să piară, atunci încalte să nu moară desculț!.. Ori ca să poată fugi mai ușor? Că vai de picioarele lui: julite, însângerate...

– Ce-i cu tine, măi?! îi strigă Ghiță Oboroc, trecând la fuga pe alături. Ai căzut cloșcă? Scoală că o tulim de aice. A zis Corbea să mergi cu noi!

– Corbea?.. Cu voi? Unde să merg?

– Ai să afli pe urmă... Amu fuga iute la mal să vezi cum o să-i facem de petrecanie odraslei dăbilarului...

Poate că voinicii codrului ar fi uitat de acel dihire împuțit și scăpa cu zile, dar vorba e că poterașii strigară de jos, cum că ei au știre că hoții l-au răpit pe acel odor și, dacă nu vor să fie tot amu făcuți chisăliță, – au, chipurile, cu ei un săcăluș – să-l sloboază de îndată, după care or să mai stea de vorbă. Se gândi Corbea că, înainte de a o lua din loc (vezi bine, se lăsa amurgul de-acuma), să i-o facă mișelului după cum se cuvine. Porunci, deci, să-l lege bine cu funiile, peste mâini și peste picioare, cu capul între genunchi. Când ajunse Gruie acolo, doi voinici îl ridicară de frângii și, târându-l la buza malului, îl legănară de câteva ori și-l azvârliră pe costișă-n jos, ca pe un poloboc oarecare.

– Luați-l! Prindeți-l și faceți ciulama dintr-însul... Ha-ha-ha!...

Acela scoase un urlet de fiară înjunghiată, după care nu se mai auzi nemică, pentru că poterașii se repeziră să vadă ce-i cu el, iar voinicii, în frunte cu Corbea, încălărară de sârg și împunseră fuga spre trecătoarea lor tainică, trăgând mai multe focuri asupra pietrelor surii de sub mal...

Sub aripa întunericului, ceata trecu peste puntea făcută din acel copac, iar, după ce se văzură cu toții de cealaltă parte, trunchiul îl aruncară în hăul fără fund.

Când urcară sus, poterașii nu găsiră în locul taberei decât grămezi de frunze, care fuseseră culcușurile voinicilor, brațuri de iarbă uscată și cele bordeie goale...

Străbătând întunericul nopții, Corbea și cu ai lui, tot ținând calea către apus, ajunseră, pe la al doilea cântat al cucușilor, la apa Bârladului, pe care o trecură în deplină tăcere, pe la Podari. Cum oamenii erau obosiți, apoi și jenindu-se de ziuă, voinicul hotărâ popas. Alese un loc ferit și de nădejde – în păduricea de de-asupra Băcanilor. Pentru odihnă, dar și pentru a limpezi unele amănunte, înainte de a purcede mai departe.

Tot drumul Corbea merse tăcut. De vreo două ori însă îl chemă pe Gheață la dânsul și, călărind alături, îi făcu iar întrebări în privința trecerilor, apoi îl puse să mai povestească o dată, cuvânt cu cuvânt, despre întâlnirea cu Ivanco: cum l-a primit și l-a ascultat, ce întrebări i-a făcut, cum a răspuns el... După care iar se închise într-însul și-n mersul iute al armăsarului se silea să pătrundă gândurile Sârbului. „Nu-i încotro, își zise, o să ne înturlocăm... Dar numai până la primăvară... Așa, răzleți, potera ne găbuiește ca uliul puii rățăciți de cloșcă...” Iarăși se întorcea: „Dar cine va să fie căpetenie? Trufașul n-a răspuns – s-a făcut a nu auzi...” Îl cunoaște Corbea bine pe Ivanco – în ceata lui și-a început

haiducia... Sub ascultarea lui a umblat un an și mai bine. După care și-a strâns ceata lui... Au împărțit ținuturile: unul dinspre munți, altul dinspre codrii Chigheciului... Acum s-a strâns funia la par, și iarna-i colea...

(Adăugăm aice, că unii dintre ortacii lui Corbea, văzându-se strâmtorați, – Vodă stârpea ceată după ceată, pe care nu-i putea răpune, îi atrăgea în capcane, – se rupeau de ceată, ducându-se, chipurile, până-n satul lor să-și vadă rudele și nu se mai întorceau; alții doar așteptau prilejul potrivit ca s-o cotigească!..) Se apucă să numere pe fărtații de credință – ieșiră vre-o opt din cei douăzeci și doi. Făcând socoteala asta, își aminti de acel băietan fugar. Vru la plecare să-l lase unde l-or duce ochii, dar apoi își zise: „De ce nu l-aș lua cu mine? Poate că are să se lipească de mine mai mult ca alții, că-i isteț și nici fricos nu este. Îl întrebă pe vărul său ce s-a făcut cu acel flăcăuan fugit de la păgâni, la care Ghiță clătină din cap că nu știe. Atunci strigă Corbea cu glas de leu: „Să fie găsit!“ Ghiță se repezi de sârg și curând veni cu știrea: „Călărește dimpreună cu Zmâc... Mai drept zis, acela nu-l slăbește din ochi, bănuindu-l a fi iscoada, care a adus potera...“. „Să nu care cumva să-l supere ori să-l strâmtoreze cu ceva, ferit-a sfântul!“ porunci Corbea cu glas aspru și se întoarse la gândurile lui...

Oprind la popas în dumbrava de de-asupra Băcanilor, Corbea lăsa pe cetași să se hodinească, caii să răsuflă, iar pe Gheață și încă pe unul îi trimese să cerceteze drumul.

– Măi Zmăcule, măi! strigă. Ia fă-te -ncoa... Și, după ce acela se apropie: Pre cât știu, te afli de prin partea locului, așa este?

– Nu, căpitane! clipi din ochii lui șireți ortacul. Sunt dintr-un sātucean de mai încolo... Peste cel colnic! Se cheamă lapa Chioară!.. Dar Băcanii îi cunosc mai dihai ca fundul trăistii mele. Veneam duminica cu măicuță-mea la biserică. Ori să-l caut pe tăicuțul la crășma lui Rață cel bătrân. Amu-i fecioru-

său, Gheorghe, în loc... Are o copilă, Ghinița, tare ochșică și dulce...

– Îți place?

– Îhâ...

– Dar tu ei?

– Și ea mie!

Corbea lăsa fruntea-n jos.

– Bun! Acu iacă ce facem. Tu, Ghiță! strigă el către vărul său: Să ai grijă de oameni și de cai, iar eu cu Lae și... Aici Corbea strigă: Joldea! și cu dânsul coborâm în sat... Avem de pus la cale o treabă acolo... Cum o scoatem la capăt, pe dată ne întoarcem!

Ghiță Oboroc n-ar fi vrut să-l lase pe vărul său să se ducă fără dânsul, dar vezi că trebuia să rămână careva mai mare! (Corbea îi șopti să ia sama după cutare și cutare, că simte el ce simte...). Pe altă parte, tare-i plăcea lui Ghiță să facă pe căpetenia, iar uneori chiar îl cerca gândul că ar purta ceata mai bine. Corbea, iute din fire cum este, face fapte nesăbuite.. Și acuma... Ghiță, zău, nu l-ar fi sfătuit să coboare-n sat. Dar cearcă de-l oprește!

– Bun! zise. Am eu grijă...

Urmă de cei doi, Corbea porni pe costișă, printre niște vii, la vale.

Se luminase de ziuă...

Acum, uitându-te de la o parte, nici i-ai fi recunoscut pe voinicii noștri. Erau îmbrăcați în alte haine: Joldea fu gătit în strai cernit de călugăre, Corbea – de negustor bogat, numai Zmâc rămase în îmbrăcămintea lui... Așa intrară pe ulița din mijlocul satului, ținând calea spre crâșma lui Rață.

Așezat pe trei coline, Băcanii nu era un sat mare, dar arăta frumos: avea o bisericuță de lemn, cu acoperiș de șindrilă; casele oamenilor, parte acoperite cu stuf, parte cu paie, erau îngrijite; ceea ce îți atrăgea luarea aminte, însă, era curtea

boierului Palade, așezată pe un loc nalt, cu gard de zid, poartă naltă de scândură, iar în mijloc și, de jur împrejur, acareturile – toate sub acoperemânt de șindrilă...

Pe când se apropiau de crăsmă, iată că se ivi, venind într-o întâmpinare a celor trei, un rădvan. Corbea chiti iute în gând, cum ar intra în vorbă cu stăpânul moșiei, căci el trebuia să fie! dar, spre mirarea lui, văzu înăuntrul două jupâne: una mai în vârstă, alta tinerică de tot – boieroaica și fiica ei ori, poate, vreo slujnică. Văzând pe drumeții streini stăpâna porunci vizitiului să oprească. Corbea se apropie de rădvan și făcu o ușoară plecaciune:

– Sărut mâna, jupâneasă!

– Cine sunteți și ce căutați pe aici? întrebă boieroaica destul de prietenos.

– Sunt negustor și țin calea de la Brăila. Mi s-a stricat o roată și am lăsat căruța mai la vale... Sfinția sa mi s-a alăturat pe drum. Vrem să îmbucăm ceva și căutăm o crăsmă ori un han...

Jupâneasa plesni din palme:

– Că rău ce-mi pare că mă grăbesc la Brăila... V-aș ospăta cu bucurie... Dar, dacă mai zăboviți câteva ceasuri îndată sunt înapoi și v-aș pofti până la curte... Mână mână! strigă jupâneasa cu alt glas, către vizitiu... Ce stai și te holbezi? Vezi că întârziem la biserică!...

– La biserică... La biserică... bodogăni în urma rădvanului Zmâc ghidușul, lingându-se pe buze. Ce-aș mai mânca la o masă boierească... Tot prin păduri și pe drumuri mi s-a făcut lehamite de posmagi și pește uscat...

– Lasă, îl repezi Corbea. Ne ospătează el Gheorghe Găină ori... Rață, cum i-o fi zicând... Du-ne mai de grabă la dânsul.

– D-apoi chiar în poarta lui ne aflăm, căpi... Zmâc înghiți sec. Domnia ta, loghioatate!

– Iac-așa! îl păli cu palma pe umăr.

Zmâc bătu în scândura porții cu un ciocan de lemn, legat de par cu un lanț trainic, și nu zăbavă în pridvorul casei se ivi, căscând somnoros, crâșmarul, un bărbat în pieptar de oaie învelit cu postav albastru, cu pântecul prins într-un brâu roșu, lat. Văzând pe cei trei călăreți, printre care și o față bisericească, se grăbi să deschidă:

– Poftiți! Rogu-vă plecat, intrați! Intrați, cinstiți boieri... Fiți bineveniți în cocioaba mea... Încoace, încoace sfinția ta, – grăi el către Joldea „călugărele“, apucându-i calul de frâu. Apoi strigă slugii, un băiat, să ieie și caii celorlalți, să-i ducă la conovăț și să le dea grăunțe. Dând cu ochii de Zmâc, avu o tresărire, ceea ce vroia să însemne că l-ar cunoaște ori că l-a mai văzut pe undeva. Iaca ce bucurie! cetăra din gură vorbe lingușitoare. Să am mosafiri la acest ceas al dimineții... Țineam închis, dar pentru domniile voastre fac tot ca să vă slujesc...

138

Crâșma era o încăpere joasă, în care coborai pe câteva scări de piatră. Înăuntru se aflau vre-o patru mese grele de stejar, scaune fără spetează, tot câte patru la fiecare și tot de stejar. La peretele din față era teigheaua, pe ea oale și ulcioare, dincolo, în fund câteva butoieșe, polițe cu oale și ulcele, străchini, unele de lemn, altele de lut ars, linguri, talgere... Deși se făcuse ziuă afară, lumina răzbătea aici greu prin cele câteva ochiuri de fereastră, lipite cu hârtie dată cu untdelemn. O candelă mare, bogată ardea în colțul din dreapta, în fața unei icoane închipuind pe Neprihănită Fecioară, pe-o scândură destul de afumată... Băgând de samă că mosafirii se cam uită cruciș la aist lucru – icoană în crâșmă și încă arde candela în fața ei! Rață făcu o față spăsită și, cuprins de jale, dădu lămuriri că-i din marea dragoste pentru răposata nevastă, adăogând că asemenea candelă ard și-n odăile de jos și-n cele de sus, ca să știe și să vadă toți cătu-i de nemărginită durerea lui...

– Oh și vai, și amar mie! prinse a se tânguî... De n-ar fi copila, care-i samănă maică-si și la chip și la glas, și la purtări, demult aș fi pus mânila pe piept...

Zmâc plecă și el ochii, plin de mahnire, și zise către Corbea-negustorul:

– Drept grăiește jupân Gheorghe: Ghinița îi leit maică-sa.

Auzind vorbe de durere împărtășită, Gheorghe se luminează la față.

– Ai știut-o pe muierea mea?

– Cum, dară? Cum, dară, jupâne Gheorghe? unde face îmbucurat Zmâc. Sunt de prin partea locului, din satul de peste deal... Și pe domnia ta te știu bine-binel...

– Ia te uită! veni rândul crâșmarului să se mire. Deaceea mi s-a părut adineauri că te-am mai văzut, dar unde și când nu-mi aduc aminte, să mă tai... Cât despre domnia sa și despre sfinția sa, ce să zic? nu-i știu...

– Ascultă aice, bre Gheorghe! grăi cu alt glas Zmâc. N-avem când întinde vorba. Adă încoace de mâncare și băătură – mâncare cât mai gustoasă și băătură cât mai plăcută. Auzit-ai?!

– Î-hî! se bâlbâi crâșmarul, luat din scurt.

– Jupân Vasile, Zmâc arată către Corbea „negustorul“, și sfinția sa părintele Ioanichie sunt flămânzi de pe drum. Așa că, bag-sama, ca toate celea să fie făcute cât mai repede și cum se cuvine... Ca pentru oaspeți aleși, auzit-ai? Și strigă pe Ghinița să umble mai repejor!...

– Dar copila hodinește, se îndreptăți crâșmarul. S-a culcat târziu... Am avut oaspeți până după miezul nopții.

Zmâc zvâcni de pe scaunul lui:

– Lasă c-o trezesc eu!

– Nu! Nu! Nu! prinse a mătăhăi din mâini Gheorghe Rață. Cum se poate? Nu se poate... Că ea, mititica, s-a și sculat de acum. Îi aud pașii...

Se duse iute la ușița din fund, ce răspundea către odăile din spate, o deschise și strigă cu glas duios:

– Ghinițo! Să nu fie cu supărare, dar te roagă babacu să te faci încoace. Ne-au sosit oaspeți scumpi și doresc să te vadă slujindu-i...

Corbea se lăsă pe spate, sprijinindu-se de perete, așa cum făcea când simțea o oarecare tulburare ori avea niscai gânduri de descâlcit. Stătu așa, cu ochii închiși, când crâșmarul puse pe masă două ulcioare burduhoase și trei câni de lut, pentru fiecare. Atunci deschise ohii, întinse mâna, apucă un ulcior, turnă, trase câteva înghițituri zdravene, de om însetat, după care puse vasul pe masă cu atâta putere, că de mirare cum a rămas lutul întreg.

– Umblă mai iute, măi Rață! se răsti către crâșmar. N-avem vreme de pomană.

Om pățit și priceput, Gheorghe pe loc își dădu sama că sub haina negustorului se ascunde altcineva. Iar faptul că Lae, feciorul Tudorei din lapa, se află și el aice îl încredință și mai mult de bănuiala ce avea – auzise că acel pui de vădană se făcuse nevăzut din sat și că se dăduse cu tâlharii...

– Pune de mâncare! Ce-o întinzi atâta!? grăi iar Corbea cu năduh. Vinul ți-i bun – să-ți vedem bucatele!

Crâșmarul zâmbi cu slugărnice, pornind a se vânzoli pe loc, ba repezindu-se după tejgea, de unde scotea tacâmuri, ba fugind în camera de alături, de unde arunca căutături repezi spre ușița, pe care-și strigase fiica. Fata însă nu se arăta, și crâșmarul puse în grabă mare ce găsi: brânză de oi, ceapă, niște păstramă tăiată care se vedea cât de colo că mai fusese adusă o dată la masă. Zmâc se uită oțărât și, făcând cu mâna o mișcare a greată, îi zise s-o ieie, să n-o vadă în ochi. Crâșmarul nu mai așteptă să i se spună a doua oară – că ră un părta! de pastramă proaspătă, pe care o hăcui chiar aici, în ochii mosafirilor.

– Jupân Vasile dorește o fripturică! zise Zmâc. Dar să fie în sânge și să iasă aburi dintr-însa.. S-o faci în clipala ochiului...

– Amuș! Amuș! Se face și fripturica, strigă bucuros Rață, turnând vin în căni.

Era bucuros că „negustorul“ dorește ceva fierbinte. Asta-i venea de minune la socoteală, căci avea puțință să iasă până afară, și el de mult se gândea la trebușoara asta: hotărâse să trimeată sluga unde știa el cu poruncă tainică... Deci, ieși pe ușă și se îndreptă spre șopronul unde se vedea trebăluind băiatul...

Părintele Ioanichie-Joldea se ridică de pe scaun, se dădu la ferestruică și împinse olecuță cu degetul marginea hârtiei la o parte. După mișcările mâinilor și capului crâșmarului îi oblici pe dată gândurile. Se întoarse către Zmâc, îi șopti ceva la ureche, acela tresări, vru să iasă, dar se răzgândi și îl pofti pe „sfinția sa“ să iasă afară, chipurile, pentru nevoile trupului. În ușa Joldea se ciocni, piept în piept, cu crâșmarul...

– Oh, oh, oh și vai de mine, cucernice! De ce nu mi-ai spus că ai trebuință?.. Îți spuneam unde-i umblătoarea. Iaca ieșisem să spun slugii să aducă lemne și să atâțe repede focul în vatră... Ghinița, sărmănica, văd că zăbovește...

În vremea asta ușa de brad din stânga tejghelei se dădu într-o parte și-n încăperea joasă și întunecoasă păși... primăvara. Așa i se păru lui Corbea, care, tot ducându-și zilele prin codri, pe drumuri grele și cu primejdii, cu fugi și urmăriri, uitase cum arată un chip de fată (după ce mâncase acea bătaie soră cu moartea, pentru că cutezase a grăi câteva vorbe domniței Safta, de mare obidă, lăsă casa și luă calea codrului și se jură să nu-și mai arunce ochii la vreo ființă femeiască, cât va fi și va trăi). Era o mândrețe de copilă îmbrăcată într-o ie albă presărată cu flori, strânsă cu o chingă peste mijlocul subțire, și purta în dreapta un sfeșnic cu două lumânări aprinse. Corbea aruncă o căutătură către Zmâc: „Asta-i fata despre care-mi vorbești?“ La care ghidușul făcu cu ochiul: „Asta-i, căpitane! Frumoasă, nu?“ Corbea îl săgetă printre

gene: „Atât! Acum lasă pe mine!“ Se ridică încet de la locul lui și pași rar către ea, olecuță legănat. Când dădu cu ochii de voinic, fata se opri în loc ca înlemnită. Corbea, ajuns la un pas de dânsa, își înfipse mâinile în șolduri și o privi țință, drept în ochi, până când copila lăsă privirile în jos.

– Bun întâlnișul, mândră crăiasă! grăi flăcăul cu glas blând atât cât putea un om dat cu asprimile vieții și cruzimile morții. Te poftim să șezi cu noi la masă...

Și nu mai așteptă răspunsul – o apucă de mână și o duse cu dânsul.

– Ospătează cu noi...

142 De-a mirării – fata nu se împotrivi. Aruncă o privire către taică-său, dar nu ca să-l întrebe cine sunt mosafirii ci ca să-i arate că face cu plăcere ceea ce face. Crâșmarul fu năucit de purtarea fetei – de obicei îi cerea îngăduința, de data asta parcă nici nu-l văzu. Iar flăcăul ista frumos foc: mustecioară neagră, ochi lucitori, nas drept, iar nările-i tremură ușor ca la un armăsar tânăr; și Ghinița tânără de tot, dar știutoare a prețului frumusețea unui bărbat... (Cu câteva clipe nainte de-a se trezi, copila avusese un vis: se făcea că tânărul boier Palade, venit de la Iași, trecea prin sat, cu alți câțiva prieteni de-ai săi. Se întorceau din primblarea de la via de pe Floreasca... Ajungând drept casa lor, Ghinița stătea în poartă, tocmai îl petrecuse pe babacu-său la Galați, după marfă, și se uita după căruță cu ochii înlăcrămați, căci îl rugase să-i cumpere o rochie de șahmarand și un șirag de mărgele roșii, de mărgean, și cercei ca la jupânița, iar babacul, care mai înainte îi făgăduise că o să-i aducă tot ce pofteste, numai să fie cuminte și ascultătoare, pornind la drum, îi spusese: „De data asta n-am să pot, draga tatei, dar cealaltă dată, îți cumpăr numai fărădecat!“ Și tocmai când i se strânse inima de durere, că-i orfană de mamă și de supărare pe babacu-său, care găsește bani să facă daruri și plocoane jupânesei Haritina de la

Galați, o dată ridică privirea și văzu un călăreț voinic pe un armăsar falnic, ce stătea în fața ei și o privea.

Atâta ține minte că i-a zis: „Tu, preafrumoasă zână, cine ești și de unde ești, că nu te-am mai văzut pe aice?“. „Vai de mine, boier Ioniță! făcu ea rușinată. Sunt fiica lui Gheorghe Rață crâșmarul, iar maică-mea a murit astă vară...„. „Fiica crâșmarului? grăi mirat, ba chiar neîncrezător voinicul. Ba ești mireasa mea! Dă mâna și haidem cu mine la curte...“ Boierul a șeguit, dar Ghiniței i se tăie suflarea, picioarele i se făcură de ceară și nu lipsi mult să cadă leșinată. Boierul Ioniță, însă, aplecându-se din șa, o apucă de mijloc, o ridică și, dând pinteni calului, o duse chiuind cu el în fuga mare. Când se uită fata, văzu că nu la curte o duce, ci pe un drum de câmp, către pădurea de pe deal... Atunci pricepu cine era acela. A țipat și s-a trezit. S-a trezit și a auzit glasuri jos, în cârciumă. Iar glasul ce-i vorbise în vis și acest cu care-i grăi frumosul oaspe erau tot unul).

– Îți mulțumesc, voinice... dar mai întâi să gătesc ceva gustos pentru domniile voastre, că-ți fi flămânzi de pe drum...

– Adevărat: suntem. Corbea o măsură din cap până-n picioare, sorbind-o din ochi. – Cum oare n-am știut că-n satul ista crește o floare rară, cu miros amețitor. Zicând acestea, băgă mâna în sân, scoase o salbă și o anină de gâtul fetei. Rogu-te s-o primești, ca de la un trecător prin aceste locuri, care-i azi aice, mâine dincolo... și cine știe de-l vei mai vedea vreo dată.

Ghiniței îi zvâcni inima: „El este: voinicul ce l-am visat!“ După care nu se mai uită către tată-său, care, cuprins de trebi, intra și ieșea, aducând ba una, ba alta, dând porunci unei slugi bătrâne, bucătăreasa, care, se vedea treaba, venise de la casa ei, de prin vecini. Nu zăbavă din odăița de alături se auzi sfârâit de carne prăjită, iar mirosul ce gădilă nările le spori și mai mult drumeților noștri foamea. Zmâc se lingea pe buze

rău de tot: pentru bucate, dar mai mult pentru fata crâșmarului, pe care Corbea tot năzuia s-o îmbrățișeze. Ea râdea și se ferea, îi turna vin în ulcică și-l îndemna să bea. Ceea ce lui babacu-său îi venea la socoteală, căci avea el un gând ascuns. Bănuise Gheorghe Rață din capul locului cine sunt acești trei mușterii, având știință de ceata de tâlhari, ce bântuia prin părțile Hușilor și Fălciului. Cu atât fu mai încredințat, cându-l recunosc pe Lae și apoi și depre Corbea auzise, deși nu-l văzuse niciodată. Îl știa iute la mânie, deaceea făcea pe smeritul, dar pe slugă o și trimise la vornicul satului să-l cheme de sârg. Băietanul o luase prin grădini, prin dosul casei, numai că degeaba s-a șupurit – Joldea „călugărul“ îi oblici mișcările. Îtindu-se pe la marginea ferestrei, zări ieșind în uliță, peste câteva case mai sus, un om, care-o luă la deal, plecat, spre curtea boierească – ducea știre. „Călugărele“ se făcu a tuși, se dădu lângă Zmâc și-i șopti ceva. Acesta sări de pe scaun, dar se așează iar la loc... Cum friptura tocmai sosi (bătrâna bucătăreasă o aduse până-n ușă, crâșmarul o apucă din mâinile ei, zâmbind până la urechi, iar Ghinița sări, apucă talgerul și-l puse dinaintea oaspeților), Zmâc, așezându-se, îi șopti lui Corbea un singur cuvânt: „Lațul!“ Ceea ce însemna: „Crâșmarul ne-a vândut“. Fața lui Corbea nu arată nici un semn de îngrijorare, ba parcă se luminează și mai mult. Simțise el ce pasăre-i crâșmarul și-și urzise un gând cum să-l învețe minte pe acest Rățoi...

– Crâșmare! strigă voinicul. Umples burluielor!

– Tot amu aduc altele!..

Corbea și Zmâc își suflecară mânecile, apucară un ciolan și se așternură pe mâncare, în vreme ce „cuviosul călugăr“ rămase nemișcat. Gheorghe stătea mai la o parte, zicându-și în sinea lui: „Înfulecați, înfulecați, lupilor ce sunteți. Aista vi-i ospățul de pe urmă...“. Iar cu glas tare le dori:

– Poftă bună, cinstiți oaspeți!

După câteva îmbucături (la drept vorbind, nu era el așa mâncăcios cum a vrut să arate), Corbea apucă ulcica plină, o dădu peste cap, se șterse la gură și, tușind, aruncă o căutătură către bătrâna care zăbovea lângă tejgea, după care se întoarse iarăși către fata de alături.

– Preafrumoasă zână! Îngăduie-mi să-l rog pe cinstitul dumitale tată să șadă și el cu noi și să ieie o cană de vin...

Fata îl privi galeș.

– Babacu nu ia picătură în gură, că-i bolnav de stomah... L-au oprit vracii să bea decât numai lapte de capră...

– De măgăriță-i mai de folos, zâmbi Corbea, pe sub, musteață. Așa-i, bre Lae?

– Îhâ! făcu Zmâc, întinzând cu dinții dintr-un hartan.

– Auzit-ai, măi Gheorghe, ce zice doftorul meu?

Rață se zăpăci: băiatul vădănnii din Iapa – doftor? Poate că i s-a năzărit că aceștia ar fi niște răufăcători și degeaba a trimes sluga să-l ridice pe vornicul satului?.. Vornicul, în vremea asta, era de acum aproape – „sfînția sa“, adică Joldea, își aruncă privirea în lungul uliței și-l văzu venind, cu sabia bălăbănindu-i-se la șold, cu cușmă naltă, miștoasă pe cap și-n caftan roșu. Îl călcă pe Corbea pe picior și-i șopti: „Laț colea“!

– Ascultă încoa, Gheorghe Rață, zise Corbea. Vreau să te rog un lucru, dar scurt: să însoțești pe acest om al meu, pe părintele Ioanichie, până la curtea boierului. Acolo îl aștepți frumușel cât are să aibă nevoie, după care te întorci tot cu sfînția sa înapoi. Iar în drum să treci pe la vornicul satului și să-i spui să stea acasă, că peste scurtă vreme trecem pe la dânsul să-i arătăm marfa de vânzare. Avem marfă bună! Adusă de la Țarigrad... Să-și aleagă tot ce-o să-i poftească inima. Te-ai dus?! tună Corbea.

De cum îi văzu pistoalele, iar feciorul vădănnii din Iapa le dezveli pe ale lui, crâșmarul păli, se uită la fie-sa, vru să zică ceva, dar Corbea se ridică în picioare, înfingându-și mâinile sub chimir...

– Mă duc, jupâne... se bâlbâi Gheorghe. Am să fac întocmai... Numai te rog, jupâne... Pentru Dumnezeu... Creștini suntem. Vă rog până la pământ... Pentru copila asta a mea... Atâta mângâiere mi-a rămas pe lume...

Împins pe ușă, crâșmarul ieși, după dânsul și „cuviosul părinte Ioanichie“, care mergea cu ochii în pământ, făcându-și cruci mărunte și dese la fiecă pas și murmurând frânturi din rugăcunile, pe care și le mai amintea din frageda copilărie, căci la călugărie altele nu prea deprinsese...

146 În uliță Gheorghe îl zări pe vornic venind cu pas grăbit spre crâșmă. Avu pornirea a-i spune ceva, dar tot atunci simți o împunsătură de țevă în coastă – cuviosul călugăr îi aminti că a lăsat crâșma și fata pe sama cinstitului negustor jupân Vasile. Rață îi dădu vornicului bună dimineața și-i zise să-l ierte de supărare, dar a închis crâșma și se duce cu sfinția sa până la jupâneasa cea bătrână, că are anumite treburi, iar... domnia ta, cinstite vornice, să vii pe la o amiază la mine și om sta de vorbă și om cinsti câte o cană de cel negru... Vornicul clămpăni din ureci, clipi din ochi, nedumerit foarte, dar, fiind sătean de loc și cunoscând apucăturile și năravul schimbăcios al crâșmarului, își zise că s-a tăcnit Rață aista, iar... mai la urma urmei... dă-l în plata domnului, că are el destule alte trebi pe cap, decât să alerge în lungul satului... Se răsuci și o luă îndărăt.

– Cinstite vornice! îi strigă Rață din urmă. Să stai acasă... Că eu, după ce mă întorc de la curte, vin ață la domnia ta...

– Bun, stau... De ce să nu stau? Dar să nu mă tot porți cu vorba încolo și înapoi... Că eu nu pentru umblete – pentru treabă primesc simbrie...

Văzându-se scăpat de-o belea, crâșmarul din Rață se prefăcu în struț: nu știu nemic, n-am văzut nemic. Deși îi venea greu, se silea să mâie cât mai repede la deal – acum era încredințat, că aici nu-i treabă curată, că amiroase a tâlhărie,

și, decât să fie el paguba, mai bine să cadă năpasta asupra boierului, că-i nemăsurat mai bogat ca dânsul... Ce-i drept, boierul cel tânăr, jupân Ioniță Palade, se afla cu slujba la leși, doar nepoata Marina putea fi pe loc, nemaigrăind de bătrâna maică-sa care era surdă de-a binelea. Numai că Rață se temu să-l ducă pe călugăre la dânsle – le-ar fi crăpat inimile de frică. Văzuse Gheorghe crâșmarul destule la viața lui, fusese prădat de tâlhari, fusese lovit de tătari, pățise de acestea și acasă, și în călătorii... Socotea că de data asta lucrurile s-au întors în bine pentru dânsul, căci Corbea (îl recunoscuse după vorbă și purtări) iată că nu-l puse să-și scoată pungile de pe unde le avea îndosite, inima însă îi bătea nebună. Ajungând la poarta conacului, îl păli un gând: „Ghinița! A pus ochii pe Ghinița... Deaceea nu s-a lăcomit la averea mea...” Și când îl întrebă sluga ce-i deschise la ce-a venit și ce pofteste, căci boierul nu-i și nici jupâneasa, Gheorghe Rață îi spuse cu glas răgușit, că tocmai din partea boierului vine cu poruncă anume, dimpreună cu sfinția sa părintele Ioanichie și... să fie duși amândoi la vechil...

Vechilul Vâlcu, un bărbat mătăhălos, cu un negel pe nas, când auzi despre ce-i vorba – lăsându-l pe Rață dincolo de ușă, Joldea fără multe marafeturi îi aduse la cunoștință porunca lui Corbea, – apoi când mai auzi că ceata stă în jurul curții, și dacă în câteva minute nu-i pune în palmă cinci sute de galbeni, dă foc caselor, iar pe dânsul îl ridică pe creanga părului din bățatură („sfinția sa“ îi pomeni numele lui Gheață, de care și-a bătut joc!), se făcu galben ca ceara, prinse a se căina și a se plânge, că are în lada de fier numai câteva zeci de galbeni, iară ceilalți... ceilalți i-a luat jupâneasa plecând azi dimineață la Bârlad. („Bun!“ își însemnă Joldea în minte. O ajungem și pe dumneaei!), dar poate să le arăte unde-s îndosite cele scule și podoabe... De fapt, Vâlcu vroia să întindă vremea, doar ar oblici: într-adevăr acei tâlhari au împresurat

conacul? „Călugărele“ însă îi puse țeava pistolului în coastă, după care ieșiră amândoi și se duseră înspre odăile unde se aflau banii și sculele de argint și aur...

...Peste o jumătate de ceas Rață crâșmarul, cu sufletul la gură, bătu la poarta vornicului:

– Ieși, vornice! Ieși mai repede! Tâlharii... Ne-au călcat tâlharii!..

După dânsul veni și vechilul boieresc cu barba răsflocită, strigând și el ca un apucat și urmat de-o droaie de slugi... Dar Corbea cu ai săi ieșiseră din sat și goneau pe drumeagul ce ducea în sus către pădure. Coborâseră trei, dar erau cât pe ce să se întoarcă patru, a patra fiind Ghinița, fiica lui Rață crâșmarul, pe care babacu-so cu mare greu reuși s-o oprească, ea strigând din iatacul ei:

148 — Să m-aștepți, flăcău viteaz! Am să fug și am să vin la tine... Ori de nu, am să-mi curm zilele....Spune-mi unde să te caut?

— În codru, preafrumoasă zână! îi răspunse Corbea, care în acel ceas cât stătu cu fata apucase a-i fura inima. În inima codrului să mă cauți. Să mă strigi și am să alerg să te întâlnesc...

Când ieșeau din sat, auziră dintr-o cocioabă bocetul deznădăduit al unei femei, care ba ieșea afară, ba iar intra în bordei, rupându-și părul din cap, acum jeluindu-se, acum blestemându-și zilele. Corbea opri și-l trimese pe Joldea să înștiințeze ce-a pățit acea femeie de se risipește de atâta plâns. Aflară că i-a pierit bărbatul; fiind pescar la curtea boierească, s-a înecat, și ea, sărmana, n-are cu ce să-l îngroape – nici scânduri pentru sicriu, nici bucate pentru praznic, nici bani pentru popă și are o casă de copii, unul mai mic decât altul. Aducând vestea, Joldea își făcu cruce și zise că i-a dat un galben din cei luați de la vechilul boierului, la care Corbea porunci să-i dea bani mai mulți, dar să fie mărunți, căci poate s-o pață rău, biata de dânsa, luată mai apoi în răspăr, iar de spus să-i

spuie că banii sunt din partea lui Corbea și a cetașilor lui, apărătorii celor săraci și obidiți...

Tovarășii îi așteptau cuprinși de mare nerăbdare; aveau știri că potera a pornit pe urmele lor și se află aproape. Când îi văzu pe cei trei, Ghiță Oboroc se încreți la față, supărat rău. Corbea nici nu descălecă, ci strigă să încălăreze cu toții și o și luară din loc.

Ținură sfat din mers: din dreapta lui călărea Ghiță cu cojocica pe umeri, fără a o trage pe mâneci, legată dinainte, la piept, cu o curelușă, spre a mânuși la nevoie mai slobod pistoalele și paloșul; din stânga Buză cel cu ochi de veveriță și cu botul mereu umblându-i, parcă ar fi morfolit ceva. Era flăcăul acesta fire închisă și tăcută peste samă: durerea, care-l băgase în codru nici singur Corbea n-o prea cunoștea, dar cu simțul lui tainic îi citise-n suflet și avea nemărginită încredere într-însul. Ene Buză îl asculta orbește pe capitan, gata fiind a se arunca și în foc și în apă. Pe când Ghiță, rudă de sânge cu Corbea, îl pizmuia pe acela într-ascuns pentru atare încredere, dar fățiș n-o arăta. Din urmă venea pe mârtoaga lui Zmâc, cu pălăria pleoștită dată pe frunte, după cum îi era și sufletul: o băltoagă tulbure. Și avea cuvânt: mândra și frumoasa Ghinița nici macar nu se uitase în partea lui! Iar el, sărmanul, el, care... Vai de steaua lui! Acum, pe măsură ce se îndepărtau de acel sat, Zmâc se uita tot mai înrăit la ceafa lui Corbea, la pletele negre, bogate, vărsate pe umeri, iar în sinea lui blestema clipa când căzu de învoială să coboare în sat....

Ajunghând la marginea pădurii, se opriră să vadă, pe care drum s-apuce, fiind mulți și ținându-se laolaltă, ar fi fost lesne zăriți de departe de oamenii stăpânirii... Murgul lui Corbea juca pe loc, bătând cu copâta pământul jilav, presărat cu frunze din an și din ist an – stăpânul îi strângea frâul, de-i sângerău zăbalele, îl bătea cu pintenii, parcă s-ar fi pregătit să sară peste prăpastie.

„Ce l-a apucat oare pe Corbea? Își zise Zmâc cu ciudă. Să fi simțit și armăsarul focul din pieptul stăpânului?.. pentru copila cu ochi scăpărători și brațe ca două aripi de porumbiță?..“ Îi vâjâiră zavistnicului în urechi vorbele fetei: „Ești zburătorul meu!.. Ai venit în vis la mine azi dimineață-n zori... Du-mă cu tine, căci fără tine mor!“ – „Te-aș lua, mândruțo, dar blestemul meu singurătatea este! Vrei tu să-mi plângi la cap, când voi cădea răpus?..“ – „De ce vorbești așa? Îmi bagi cuțitul în inimă... Orice s-ar tâmpla, mă duc cu tine, căci și eu sunt singurea pe lumea asta... Mai bine să pier alături de tine...“. Cuvintele îi şuierau în urechi, făcându-l pe bietul Lae să-și piardă mințile. El, omul vesel și fără griji, era acum negru la chip, precum fundul gropii.

– Fărtașilor! strigă Corbea, nălțându-se în scări. Faceți-vă cu toții către mine!

150 Oprindu-și Murgul sub un copac rotat din marginea pădurii, duse mâna streășină la ochi și cercetă depărtările.

Era un loc nu prea nalt, dar se vedea bine până hăt în zare. Peste văi și coline plutea o pânză albăstrie. Soarele scăpăta către asfințit. Nu se scursese prea multă vreme de când pornise la drum, dar, mergând cu pas grăbit, iată că ajunsese pe ridicătura unde se varsă Tutova în Bârlad. Corbea năzuia să ajungă cu ai lui în lunca Siretului, deci, mai aveau de trecut pâraie și râulețe, fie în vad, fie pe pod, iar la treceri totdeauna te pânđește primejdia. Ceea ce însemna că nu era chip să înainteze mai departe toți grămadă – trebuia să se răzlețească câte doi-trei, iar după aceea să se tâlnească într-un anume loc și la un ceas sorocit. Lucru, pe care îl cântăriră bine și-l hotărâră cei trei, din mers. Acum, însă, opriră pentru o pricină grea și, am zice, urâtă: alți câțiva dintre tovarăși se făcură nevăzuți. Pe nebăgate în samă. Că s-or fi rătăcit de ceată și or să-i ajungă din urmă ori au părăsit-o cu bună știință? Știrea îi izbi rău pe cei trei, dar mai cu samă pe Corbea, care clocotea de mânie, dimpreună cu armăsarul de sub dânsul.

– Toți s-au strâns? Atâția suntem? scrâșni din măsele Corbea, rotindu-și privirea asupra ortacilor îngrămădiți în jurul lui. Dacă suntem atâția, atunci descălărăm să judecăm pe așezat ele...

Voinicii se dădură jos, încet, fără grabă, fiecare ținându-și calul de frâu alături ori la spate. Paisprezece de toți, al cincisprezecelea fiind Gruie, de care uitaseră, dar care se ținea de ceată cu îndărătnicie... Stătea mai la o parte, căutând cu ochi mari și plini de mirare la astă adunare a vitejilor de codru...

– Grăiește tu, Ene, îl îndemnă Corbea, sprijinindu-și brațul de Murgul său, care acum se potolise, plecase capul și stătea cu gâtul întins, cuminte. Zi despre cei mișei, care au fugit părăsindu-ne... Unde crezi că sunt? De ce-au fugit? Ce au de gând să facă?

– Corbeo! sări cu gura Zmâc. Eu am să-ți spun. Dar la ureche.

– Tu să taci! îl țistui voinicul. Să nu bleștești neîntrebat. Auzitu-l-ați? La ureche! Dar ce: suntem boieri în sfat? Să urzim amestecuri unii împotriva altora? Fieștecare să spuie tot ce are a zice. Și atunci când îi vine rândul. Să nu prefacem sfatul în hărmălaie, măi Lae...

– Lae-hărmălae! pufni în răs Neghină cel cu un ochi scurs. Hai, Buză, zi să te auzim.

Ene, omul de credință al lui Corbea, cunoștea pe fiecare dintre ortaci mai bine decât pe părinții săi, pe care îi pierduse de mic copil, el singur crescând ca argat pe la tot felul de stăpâni. Se încruntă, deci, își întoarse privirea către adâncul pădurii, după care grăi cu buzele subțiate:

– Eu cred, că ei au fugit dintre noi cu gând vrăjmaș... Ca să ne vândă!

– Să ne vândă! se încruntă Corbea. Pe noi toți? Ori numai pe mine?

– Pe tine, Corbeo, pe tine! sări iar cu gura Zmâc ghidușul.

– Dar ai să închizi odată leoarba ceea au ba? răcni Corbea cu supărare și-l plesni cu palma. O dâră de sânge i se prelinse aceluia din colțul gurii...

Nu se așteptau voinicii la o atare întorsătură și, în clipa dintâi, nu știură cum s- o înțeleagă; dar iată că răsé unul, apoi al doilea și cu toții izbucniră într-un nestăpânit hohot de râs. Chipurile, așa-ți trebuie, moară stricată ce ești. Zmâc se făcu a râde și el, ștergându-și gura cu podul palmei.

– Iaca amu am să tac. Așa-mi trebuie. Dar tot este adevărat ceea ce am spus: Zâmbrea, bunăoară, de mult am simțit că umblă cu gânduri de vânzare...

Ene Buză aruncă o căutătură iute către Corbea, apoi se întoarse iar spre pădure.

152 – Adevărat: Zâmbrea nutrea gânduri de trădare. L-am văzut încă pe când ne aflam încongiurați de poteră. De câteva ori a dat a porni la vale de pe muchia dealului către slujitorii stăpânirii... Credea că nu-l vede nimeni. Dar l-am prins și s-a întors înapoi...

– Ai văzut cu ochii tăi?

– Da, Corbeo! Am văzut.

– De ce-ai tăcut?

– N-am tăcut, îi întoarse vorba Ene. Când treceam puntea, am rămas pe lângă dânsul. L-am cercetat din căutături și el a înțeles că am știre de gândurile lui.

– De ce nu mi-ai spus mie? strigă Corbea.

– Am vrut să mă mai încredințez o dată.

– Acmu te-ai încredințat? Iuda a și apucat calea vânzării de frate.

– De frați, Corbeo, îl îndreptă Giță Oboroc. Că s-a dus să ne vândă pe toți, nu doar pe tine.

– Să fie prins! scrâșni Corbea din dinți. Să-i facem jiudecata! Care știe unde s-a oploșit câinele?

– E... eu! sări iar cu gura Zmâc.

– Tu?! făcu mirat Corbea. De unde, adicătelea, ai putea ca să știi tu astă treabă? Ai ținut sfat cu dânsul? Ori ți-a împărțit gândurile și te-a îndemnat să te duci cu dânsul? Hai, du-te de ne vinde stăpânirii!..

– Eu? ! făcu Zmâc cu glas tremurat. Fraților! Cum se poate? N-am dat eu giurământ de credință să fiu cu voi dimpreună? Să merg și-n foc gheață și-n pară... Și la bătaie, și la moarte...

Corbea duse mâna la mănunchiul hamgerului, strângându-l până i se învinețiră degetele. Bărbia îi tremura, ochii însă și întreaga făptură îi erau ca de Gheață. De cum ieșise din sat, de la crâșmar, simți, cu tainicul lui simț, că nu-l mai poate suferi pe Lae. Și nu i-a spus o vorbă împotriva! Dar iată că i s-a lepădat. Da, după umblarea la crâșmă și la conac, l-a ghicit că are și el, Zmâc, gânduri ascunse...

– Fraților! grăi Corbea. Am apucat calea codrului ca să ne răzbunăm împotriva boierilor și păgânilor. Pentru toate nedreptățile și silniciile ce le fac. I-am bătut și pre unii, și pre alții. Dar iată că acum ne bat ei pre noi. Ne încolțesc... Ne strâmtorează. Iar de ici iarna cea grea... Care are unde a se duce, să spuie! Iar la primăvară, dacă dă domnul și scap, vă adun iarăși. Care n-are unde a se aciuia, să meargă cu mine... Unde? Am de gând să mă trag către munți. De ne lovesc oame-nii stăpânirii, scăpăm în Țara Muntenească. Ori trecem la Ardeal... Ne poștește la dânsul Ivanco Sârbul, prietenul nostru de altădată, care ne așteaptă pe valea Siretului, mai sus de Adjud. A fost Gheață la dânsul și avem înțelegere. Iar până acolo mai este drum de mers... Cu toții grămadă nu ne putem ține – trebuie să ne răzlețim, dacă vrem să nu ne prindă ca pe niște pui golași... Vă poruncesc, deci, să înaintăm mai departe câte doi, câte trei, iar acolo să ne înturlocăm iară...

În vreme ce Corbea grăia aceste, iar cetașii pribuluiau fiecare cu cine să-și facă drumul mai departe (cei trei se

gândiseră și la asta), Zmâc, pe nebăgate în samă, ieși dintre ceilalți. Era ca la o azvârlitură de băț, ducându-și calul de cap și de-acum scăpăta într-o vâlcică.

– Hei! Încotro?! strigă Gheață. Uitați-vă, fraților: Zmâc fuge!

Corbea se răsuci și, când dădu cu ochii de acela, se învineți la chip.

– Prindeți-l! Legați-l!

Nu mai fu nevoie să spună și a treia oară. Ghiță Oboroc, în câteva salturi, fu lângă Lae, îl înhăță de guler și-l târâ îndărăt. Zmâc prinse a striga, că se ducea până la tufarii de colo... că-l curmă rău la mațe. Dar când îi zise Ghiță: „Iar calul de ce l-ai luat?“, înțelese că s-a prins cu minciuna și porni a blestema:

– Tu, Corbeo! Iată că ne lași de izbeliște. Vrei să scapi de noi. După ce că am umblat împreună, te lepezi de noi...

154 Corbea râse. „S-a speriat Zmâc – se teme să rămâie fără mine“. Gândul îl măguli. De pedepsit nu vroia să-l pedepsească. Destul că-l pălise peste bot. Îi părea rău acum. Deaceea grăi, cu înțelegere:

– Măi Lae, măi! Dar nu s-a auzit oare, că nu vă părăsesc? Ori nu-mi dai crezare? N-am spus eu că mai sus de Adjud ne întâlnim iarăși?

Era moale glasul căpeteniei. Dar vezi că Zmâc izbucni ca un apucat. Țipa și se strofolea, și atunci Oboroc îl împinse în mijlocul cetei.

– Fraților! Să nu-l credem! zise Zmâc, împungând cu degetul spre Corbea. îi pornit pe amăgeală. Și tu, Ghiță, ești înțeles cu dânsul. V-ați grăit amândoi, că sunteți rude. Știu că aveți bani mulți, comori îngropate... Vreți să le împărțiți în de voi!..

– Comooooori?! se holbă Corbea, întorcându-se către ceilalți. Auzit-ați ce dă din astă javră spurcată? Văzut-ați ce duhoare puturoasă iese pe gura lui? Ce i se cuvine?

– Moarte!
 – Spânzurătoare!
 – Zboară-i capul, Corbeo! strigară voinicii, de clocoti codrul de glasuri.

Zmâc se ghemui – văzu că a dat greș și prinse a râde cu hohote, ca un nebun:

– Nu ți-a fost de ajuns, că ai pus mâna pe bănetul nostru. Ai vrut să-mi iei și fata?

Aici îl înflă și pe Corbea râsul.

– Fata? Ți-am luat eu fata, bre Lae? Să spună Joldea că a fost și el. Crâșmărița s-a băgat singură peste mine. N-am tras-o de poala catrinței... Slobod ești s-o ceri de la babacu-so...

Corbea pe neașteptate amuți, pătruns de anumite bănuieli. După care strânse din măsele, de i se ridicară noduri veneții în obraji.

– Vorba lungă – sărăcia omului! Trebuie s-o luăm din loc cât nu ne-a călcat potera... Așa dar, ce facem cu vânzătorul de Lae, fărtaților?..

De data asta nimeni nu dădu glas – se văzu limpede că nu-i vorba de bani, ci că e la mijloc o fată, ceea ce schimba socoteala.

– Ducă-se într-ale lui, își dădu cu părerea Gheață. Îi un zăpăcit și nemic mai mult. Nu cred să ne poarte gând rău...

– Adică?! vru să știe Corbea, mai lămurit. Să-l lăsăm din mâini fără pedeapsă?

Atunci se ridică Ghiță Oboroc:

– Te-a măscărit cu vorbe de ocară, Corbeo! Deaceea zic: să-i luăm calul! Iar pe dânsul...

– Pe dânsul... duse Corbea vorba mai departe. Pe dânsul... îl legăm de copacul ista!.. Arătă la un stejar gros: Legați-! Repede!

Gheață și Oboroc scoaseră din trăistile de la șeile cailor niște funii, îl apucară pe Lae, îl duseră la copac, și, întorcându-i

mâinile la spate, i le lipiră de truchină. După care-l înfășurară bine, de jos, de la picioare, până sus, la gât. Zmâc striga, cerea îndurare, blestema, se ruga de Corbea, de ceilalți, să aibă milă că-l așteaptă maica bătrână... Dar zădarnic! Când se văzu ținut de lemnul copacului, își aminti de chinurile Mântuitorului și dădu ochii peste cap:

– O, Doamne milostive! Primește în mâinile tale păcătosul meu suflet... Iar pe tiranul de Corbea, vărsătorul de sânge și făcătorul de rele, așijdere să-l pedepsești...

– Rămâi, potaie, să trăești, rânji Corbea. N-am să-mi spurc sufletul cu tine: Băgați-i o cârpă în gură să nu țipe până ne îndepărtăm. Încolo – cum i-a fi norocul...

Îl scuipă în obraz, se întoarse, sări pe Murgul său și, dându-i pinteni, porni pe-o potică în jos, ieșind din pădure. Câțiva dintre tovarăși îl scuipară și ei, ceilalți doar se uitară îngrețoșiți, alții râseră cu poftă, strigându-i:

– S-auzim de bine, Zmăcule! Lasă că vine ea frumoasa crâșmărită să te dezlege...

Și o luară pe cele cărări și potice. Bineînțeles, împărțiră între cete frățeste și merinde, și bani, și plumbi, și iarba de pușcă... O mică pricină se iscă: ce să facă cu calul lui Lae. Erau din cei ahotnici a pune mâna pe dânsul, iar alții ziceau să-l lase slobod. Dar se găsi unul, care-și dădu cu părerea, că un cal ca aista poate să-și dezleje stăpânul cu dinții – s-au mai tâmplat de acestea. Până la urmă Corbea porunci să-l ia Gruie. Ghiță Îboroc însă își dădu cu părerea, că, adicătelea, ori cu cal ori fără cal, la ce bun să-l târâie pe băietan coadă după dânsii... Auzind acestea, Gruie se văzu ajuns povară pentru voinicii codrului. L-au scăpat din ghearele morții, iar acum vor să se spele de dânsul... Deodată se simți legat de ceată. Unde să se ducă, de bună samă? Fie cu cal, fie fără de cal. Se uită spre Corbea: „Încotro va să mă trimeată?“ La început voinicul îi hotărâ să se ducă cu Ghiță, dar nu zăbavă se

răzgândi și-l chemă la dânsul: „Ai să te ții de mine, Gruie! De mă pierzi cumva din ochi, îl cauți pe părintele Ioanichie... pe Joldea... Ce zici? Mergi? Ori, poate, ai alte gânduri?“ Gruie încuviință cu capul: „Merg cu dumneata“. Numai că nu prea era încredințat că va să se ție pe spinarea calului, căci acela, de cum îl simți în șa, începu să sară, să întoarne capul îndărăt, să azvârlă... Corbea și Joldea îl luară între ei, până armăsarul cu nărav se domoli...

Se făcu iar noapte. Deși le încetinea înaintarea, întunericul îi ascundea de ochi primejdioși. Drumurile le știau bine și le găseau cu ușurință. De câteva ori micile cete se apropiară una de alta, dar, având înțelegere a-și da semne prin țipete de pasăre, lătrat de câini sau chihnit de vulpe, schimbau o vorbă două și porneau mai departe.

Au trecut apa Bârladului.

Apoi și pârâiașul Tutova.

Mai sus de satul Poiana, pe celălalt mal, s-au strâns să vadă de nu s-a rătăcit careva. După ce s-au hodinit și au ospătat câte ceva, cum răsărise luna, au purces mai departe, spre valea Siretului. Iarăși în cete mici, a câte doi-trei în fiecare.

Cum înaintau pe un drum nalt, pe o culme de deal, de se vedea în toate părțile ca-n palmă, căci luna mare apucase a se ridica, Corbea, care călărea în frunte, porni a zice cetinel:

– Foaie verde de negară,
A ieșit Corbea în țară.
S-a oprit pe-un deal înalt,
Cu glas mare a strigat:
„Helelei, fărtații mei,
Cei viteji ca niște zmei...“

Gruie venea din urmă. Auzindu-l așa, avu un fior în tot trupul, iar întinderea dimprejur: adormitele costișe, pâcurile de tufari încremeniți, firele ierbii, nevăzutele viețuitoare – toate se tănuiră, ascultând glasul voinicului... Corbea își

cânta viața, bucuriile și durerile... Viersul izvora din nebănuite adâncuri, aici potrivit, aici noduros... Pe măsură ce se desfășura povestea, băietanul simțea tot mai mult, cu sufletul, viața plină de primejdii a aistor viteji apărători ai celor obidiți și năpăstuiți. Auzise despre ei destule cântece de voinicie și acolo, în munți, și mai târziu, la Ion Țarălungă, dar nici că visase să-i cunoască din aproape. Deși chinuit de oboseală și somn, Corbea se scutură, urmând cu glas de jale:

– Hei, fârtate, ce-ai lăsat,
Plugu-n brazdă răsturnat,
Și-ai venit la haiducie-
Nu ai teamă de domnie?

Feciorul, care-a lăsat și mamă și tată, și casă, îi răspunde cu durere:

158

– Am avut o mândră fată,
Dar bogatul mi-a luat-o,
Și-am venit, Corbeo, la tine
Să învăț a pușca bine,
Să plătesc durerea mea...

Corbea deodată amuți.

Cei doi însoțitori ai săi opriră și ei, trăgând cu urechea împrejur: vreun semn de primejdie? Voinicul se întoarce către răsărit, înălță ochii la luna mare, rotundă, apoi îl chemă pe băietan lângă dânsul.

– Au cunoști, măi Gruie, povestea celor doi frați, care, bătându-se de la un petic de pământ, s-au omorât unul pe altul, iar sufletele lor s-au mutat acolo, în lună, de se văd până azi?

– Am auzit de cea jalnică tâmplare, răspunse Gruie. Numai că la mine-n sat acei doi frați erau ciobani și s-au bătut de la niște mioare...

Corbea râse:

– După sat și povestea. Dar pretiutinderea frații se omoară. De ce e oare zidită astfel lumea? Să se omoare frații în de ei, în loc să trăiască în pace și bună înțelegere... De ce-s bogați unii și săraci alții, gânditu-te-ai la asta vreo dată?

Gruie clătină din cap: nu, nu s-a gândit. El crede că așa trebuie să fie. Așa a fost totdeauna, așa va fi în veci.

– Iar sfinția ta, părinte Ioanichie, care ești față bisericească, ce poți ca să ne spui în astă privință?

Joldea se jâmbi a râde: de bună samă, viața l-a mânat pe-o vreme la mănăstire, dar, când a văzut că nedreptățile se înmulțesc și în sânul tagmei slujitorilor domnului, a părăsit acel lăcaș și s-a întors în lume iarăși. Auzind de viteazul Corbea, a venit și l-a rugat să-l primească în ceata lui, căci va să-i fie de folos. După ce l-a încercat la o năvală asupra unor zlotași, care îi jecmăniseră pe bieții țărani dintr-un sat, Corbea a legat frăție cu dânsul, apropiindu-l și făcându-și-l om de credință.

– Domnul nostru Iisus Hristos, care a pătimit pentru păcatele noastre, a lăsat sfântă și dreaptă poruncă: să trăim în dragoste și înțelegere unii cu alții... Dar diavolul lucrează zi și noapte împotriva, pe toate căile semănând pizmă, lăcomie, ură, sete de avere și mărire... Așa se înmulțește nedreptatea și fătura în lume. Și cum nu ajunge numai cuvântul Domnului pentru a lupta împotriva nedreptăților și silniciilor, nu-i păcat să apuci sabia și pistolul spre a sădi binele și dreptatea acolo, de unde au fost izgonite...

– Așa! încuviință Corbea. Auzit-ai, Gruie, ce-a cuvântat sfinția sa? Iar tu ce ai de zis?

Gruie lăsa capul în jos. Atât cât trăise, amar destul gustase, dar încă niciodată nu-i trecu prin cap, că ai putea să te răzvrătești împotriva nedreptății. De mult, în tinerețe, se războise în felul aista și părintele Nicodim, și Țărălungă, dar pe urmă s-au potolit, lăsându-se păgubași... Mai deunăzi au pornit

către domnie să le facă Vodă dreptate... Dar iată că Corbea cu voinicii lui au luat altă cale – a luptei, a răzbunării...

– Dar dacă vă prind oștenii și vă omoară?

– Să ne omoare, zici? râse Corbea. Dar nu e mai grea viața în robie decât moartea? Noi, măi Gruie frate, ne-am ridicat nu pentru că ne-ar plăcea vărsarea de sânge ci pentru că așa nu se mai poate trăi: ca vita-n jug, din zori și până-n noapte... Norodul ne ține parte. Ne ajută la greu...

Corbea tăcu iar. Deodată trase de frâul Murgului, întorcându-se către cei doi, ce stăteau înapoia lui.

– Ascultă, Gruie băiete! Îmi spune inima că în curând va să mor. Așa, se vede, mi-i scris. Vreau să te rog ceva. Ești martor, Joldeo. Ascultă aici și de vei avea parte de zile, să ții minte vorbele mele... Când vei crește flăcău, măi Gruie, să-ți aduci aminte de Corbea... De faptele și cuvintele lui... Și să nu uiți cântecul lui. Îmi făgăduiești, băiete?

Gruie simți cum i se ridică un nod în gâtleej. N-ar fi crezut niciodată că neînfricatul voinic ar putea nutri gânduri grele și mahnicioase. Omul acesta l-a slobozit din mâinile răufăcătorilor păgâni. De unde oare aceste presimțiri negre?

– Nu, Corbeo! îngăimă Gruie. N-ai să mori. Nu trebuie să mori... Să ai parte de viață lungă... Iar eu... totuna n-am să te uit niciodată. Îți făgăduiesc. Iată, îți jur...

Corbea își scutură pletele și, așa cum stătea cu spatele către lună, desfăcu brațele și-l strânse pe Gruie la piept.

– Să dea domnul să fie precum zici... Iar acmu să mergem! Iu-hu-hu!.. chiui, după care își luă iarăși, cântecul de la început:

– Frunză verde de negară,
A ieșit Corbea în țară,
S-a oprit pe-un deal înalt
Și voinicii și-a strigat...

A treia zi, pe la zori au ajuns la locul însemnat. Obosiți, după drum lung, se trântiră la somn, iar pe la chindie Corbea își chemă ortacii la sfat. Erau în păduricea din susul Adjudului, nu departe de Berești, în niște desigururi cu stânci oable, de pe a căror vârfuri se vedea valea Siretului – mare și lat. De-a mirării: se înfățișară și doi dintre cei pierduți pe drum: Chirică-ochi-de-bou și Ciogolea, care îl aduseră cu ei și pe Zmâc, peste care dădură în pădure și care le spuse cu lacrimi în ochi, că a fost legat de niște slugi de-ale crâșmarului din Băcani, pentru că a vrut fie-sa să fugă cu dânsul... Mare haz au făcut voinicii noștri văzându-i, iar Corbea îl tipări pe Zmâc cu palma pe umăr, zicând că mare noroc are... Pe ceilalți doi îi luă la cercetări: „Unde ați fost? De ce-ați rămas? Cum de ne-ați găsit?” La care unul: că a dat pe la satul lui, care se afla tocma în cale, iar altul: că avea în acel sat un prieten și s-a dus să-l vadă, dar s-a tâmplat de-au fost opriți de neprevăzute împrejurări, în sat aflându-se oameni înarmați ai stăpânirii, de sub ochii căroră... au reușit să scape.

161

Joldea, isteț și bănuitor cum era, îi șopti lui Corbea să-i descoase mai bine, pentru căci, zise el, nu-i lucru curat aice, mai cu samă că-l aduseră și pe Zmâc. De unde aveau știre de acest popas? Cum de-au nimerit drumul? Deci, după ce-i scuturară ca pe niște măhuri, îi puseră la popreală, poruncind câtorva să-i păzească bine, iar ei, Corbea, Gheață, Oboroc și Joldea și încă alți câțiva cetași de încredere s-așezară roată la sfat, care la pământ, cu picioarele încrucișate, care pe niște buturugi...

Grăi Corbea așa:

– La apus de soare am a mă întâlni cu Ivanco. A fost omul nostru la dânsul. Corbea arătă spre Gheață. Acuma am să vă mărturisesc tot. Prăpăd mare în țară. Cele cete de prin ținuturi au fost bătute toate și împrăștiate... S-au găsit și dintre aceia, care, prinși fiind, au plecat capul, au cerut

îndurare, și Vodă i-a adus în fața vlădicăi... S-au jurat că se lasă de haiducie și s-au făcut slujitori domnești. Auzit-ați, fărtașilor? Slugile lui Vodă!..

– Căinii! strigară voinicii codrului. Vânzătorii de frate!..

– Mai rău! adăugă Corbea. Aceștia sunt iudele acelea, care au și pornit pe urmele noastre, ca să ne prindă și să ne pedepsească pe toți până la unul...

– Cum?! Au intrat în poteră?

– Întocmai așa! întări Corbea. Zi și tu, măi Gheață.

– Așa este. Mi-a spus Ivanco. Dar mai avem și alte știri...

– Cât despre aiștea doi... Corbea își roti privirea, aiștea doi, care au fugit, apoi au venit după noi, mă tem să nu se afle trimeși anume de stăpânire, să ne dea de urme...

Ortacii săriră în picioare, punând mânilor pe paloșe, hamgere și pistoalele de la brâu:

– Îi omorâm!

– Îi tăiem în bucăți!

– Îi tragem în țeapă!..

Corbea făcu semn cu mâna, să se așeze la loc și să păstreze tăcere...

Cei trei aflați sub pază, auzind gălăgie și strigare, înțeleseseră că despre ei se poartă vorba și că nu e a bine. Se izbiră, deci, din loc, s-o ieie la sănătoasa, dar voinicii puși de strajă îi ajunseră iute din urmă, îi legară și-i târâră îndărăt. Aflându-se și Gruie pe acolo, fu chemat să ajute, dar cu greu se mișcă din loc, parcă i-ar fi înțepenit mădularele. Înmuindu-i pe zurbagii, unul dintre paznici, Ghinea, se uită chiondorăș la băietanul nostru și zise printre dinți: „Se vede treaba că ești de-ai lor! Ești înțeles cu dânșii... Acușica mi te legăm burduf și pe tine!“ Ceea ce o și făcu în câteva clipe: îi răsuci mânilor la spate și-i puse un cetlău bun. Se zbătu Gruie, vru să strige la Corbea, dar Ghinea îi făcu vânt într-o groapă și nu-i mai rămase altă nădejde decât să aștepte când sfârșește Corbea sfatul și o să-l caute...

Corbea, apăsător de gânduri și griji, nici nu prinse de veste cele ce s-au tâmplat.

– Ascultă, Ghiță! grăi către vărul său. Te duci la Ivanco, care se află pe dealul de deasupra râpii, și-i arată o culme. Îi spui așa: „Corbea cel viteaz te așteaptă la apus de soare în sat la Berești, la cârciuma lui Glinge. Are să șadă la masa de la fereastra dinspre apus, cu un burlui dinainte, fără bucate. El să între, să se așeze în fața lui și să ceară de mâncare. Crâșmarul o să-l întrebe: „Dar băutură să-ți aduc, jupâne?“ El să zică așa: „Băutură se află în deajuns în acest burlui...“ După care lasă că știm ce avem de vorbit între noi... Și să-i spui, măi Ghiță, să nu vină decât cu doi-trei oameni de ai lui... Eu am să fiu singur...

– Singur? strigă Oboroc. Cum: singur?

– După cum ai auzit. Ca să nu stărnim luarea aminte a vrăjmașilor. S-ar cuveni să vie și Ivanco singur, dar îl știu peste samă de bănuielnic și n-are să primească.

– Nu, Corbeo! grăi Ghiță. Dacă nu vrei să te însoțim câțiva, atunci ne ducem și o să intrăm în crâșmă înaintea ta și acolo am să te așteptăm. Singur nu te lășăm, să știi asta...

– Haide, lasă! se răsti Corbea. Vorovim mai pe urmă. Acu ridică-te și du-te. Că noi mai avem a limpezi unele lucruri...

Ghiță Oboroc se gândi să se codească o vreme, doar ar auzi ce va sfătui Corbea cu ceilalți. Nu-i venea la socoteală că anume el fu trimis la Ivanco. Simțea că se pregătește ceva. Vrea Corbea să-l îndepărteze cu totul? Ori nu dorește, ca el să ieie parte la sfat și să schimbe cumva mersul lucrurilor? Ghiță, s-o spunem pe șleau, era împotriva întâlnirii cu Ivanco. Și cu totul împotriva înturlocării... Dar, întâlnind privirea tăioasă a lui Corbea, sări de jos, încălără iute și dădu bici armăsarului, luând-o la vale. Corbea îl petrecu din ochi până dispăru după copaci, apoi căzu pe gânduri. Cumpănea în tăcere cele ce avea a tocmi cu Ivanco. Vru să se lase cu spatele

de ceva, dar nu găsi sprijinul trebuitor, ridică brațele amândouă, își prinse degetele clește la ceafă, le strânse cât putu de tare, după care se lăsă cu spatele la pământ. Rămase cu fața în sus, cu ochii deschiși către cerul ce se întindea deasupra lui, cu nori albi plutind peste vârfurile stejarilor.

– Măi fărtașilor! Așa am să-i spun Sârbului: eu aduc optsprezece oameni, tu tot pe atâția – și mai mari rămânem amândoi.

– Ba tu să rămâi, Corbeo! dădură glas voinicii. Nu vrem să ascultăm de Sârbul.

– Au credeți că el va să vrea? răsă Corbea. Îi avan și n-are să primească.

– Îl îmblânzim, n-ai nici o grijă...

– Cum?! zvâcni de jos Corbea.

– Știm noi cum, grăi Buză, care era și el aice, în loc să stea sus într-un copac, luând aminte împrejur cu ochii lui vultu-rești. Îl miruim... Așa, ca din greșală...

– Ești nebun! strigă Corbea. Ai lui ne culcă pe toți la pământ... Și cel dintâi pe mine. Te-ai gândit la asta?

– Nu m-am gândit...

– Anume că! Lasă că găsesc eu alt mijloc de-a ajunge la cuvenita înțelegere, zise Corbea și, strângându-și degetele încheștate pe grumaz, se lăsă iar cu spatele la pământ.

Sus, în slăvi, un uliu se rotea lin, cu aripile întinse. Buliharul își căuta prada, asupra căreia să se sloboadă ca piatra și s-o înhațe în ghiare...

Privind la pasărea răpitoare din înalturi, Corbea prinse firul cântecului ce i se înfiripase în piept când călărea pe lună, pe zarea dealului:

– Iar în loc de mândră fată

O frânghie sus, legată.

Iar în loc de săbioară

Un plumb greu la subțioară...

Închise ochii și rămase tăcut. Poate că-l fură somnul pentru un pătrar de ceas. Tovarășii de credință stăteau și ei duși pe gânduri: unul la nevasta și copii lăsați departe în sat... altul la părinții bătrâni... altul la iubita lui...

Deodată răsună tropotit de copite. Dintre copaci se ivi Ghiță Oboroc, gonind înapoi.

– Corbeo! Corbeo! strigă din fuga calului. Mai repede! Mai repede!

Voinicul se zmulse din mrejele somnului ce-l pălise, se ridică în capul oaselor și-și frecă ochii cu pumnii.

– Ce-i Ghiță? Ce te-a apucat? Ai fost la Ivanco? Ce-a zis?

– Nu! grăi Oboroc, mai să-și dea sufleutl. N-am ajuns... Am văzut venind din sus, pe drum la vale... un rădvan bogat... se vede, un boier mare... un negustor... și numai cu două slugi.. și aceea niște prăpădiți...

– Un negustor? Vazut-ai bine?

– Cum dară? Întări Ghiță Oboroc. Are legate lăzi și dinapoi, și sus, pe rădvan... Slugile și ele poartă legături pe cai... Chilipirul nostru, Corbeo! Să-i lovim fără zăbavă... Că de-l zărește Ivanco de pe dealul lui, ne-o ia înainte...

– Pe cai! strigă Corbea, într-o clipală fiind sus, în șa.

Luă cu dânsul doar șase voinici, celorlalți poruncindu-le să rămână pe loc, dar să fie cu ochii după ei, și de văd că-i bâja, să le sară într-ajutor.

Pe drumul ce cobora de-a lungul Siretului, într-un rădvan prăfuit, încărcat cu lăzi prinse în funii, urmat doar de doi călăreți pe lângă surugiul care sălta pe spinarea înaintașului din stânga, călătorea binecunoscutul nouă negustor de la Țarigrad, Hasan-bei, pre numele lui adevărat Toros Acopean, care fusese mai deunăzi prădat, pe când venea de la Focșani spre Iași... Iată-l că merge pe acelaș drum și prin aceleași locuri, unde pățise ceea ce pățise, dar făcând cale întoarsă. Cum trăsura abia se târa, Hasan-bei, carevasăzică, arunca priviri

speriate ba în dreapta, ba în stânga, așteptând că acuș o să iasă iar, fie de după o stâncă, fie de după un pâlc de tufari, tâlharii cei fioroși. Lua aminte, dar nu vedea pe nimeni și jupân Hasan-bei ofta adânc, trăgându-se el singur de barbă, cum avea proasta deprindere să facă ori de câte ori era cuprins de mare tulburare. Ofta nu pentru că i-ar fi părut rău că nu se arată răufăcătorii – lăzile și cuferele cu care călătorea se aflau boștore și n-aveau ce să-i ieie, ofta pentru că nu vedea pe slujitorii ce trebuiau să-l însoțească și care, după cum fusese încredințat la domnie, vor fi mereu și nelipsiți în preajma sa. Și amărât nevoie mare era negustorul pentru că, iată, ajunge și trece de locul unde a fost lovit și nemic, dar nemic nu i se tâmplă. Îi spuse inima că va să fie nevoit a se întoarce îndărăt tot așa cum a purces, cu mânilor goale ori... „Ori, îl pâli un gând, ori m-or mâna dincolo, în Țara Muntenească, doar ar scăpa de mine! Îi știu eu pe moldovenii iștea! Sunt mari amăgei și călcători de cuvânt!”

– Am să mă plâng padișahului! strigă deodată, cu glas țuivit, de muieră...

Când dădu acest strigăt, iată că văzu răsărind, pe neașteptate, niște chipuri cu bărbi negre și ochi scânteietori împrejurul rădvanului – unii din dreapta, alții din stânga. I se păru că visează! Pe dată se trezi, căci ușa trăsorii se izbi, trasă în afară, și un bărbat spătos, voinic, cu mustață frumoasă, îl pofti să binevoiască a-i face loc, căci vrea să urce și el alături.

– Ce-i? Cine ești? se bâlbâi Hasan-bei. Am să mă plâng la domnie!.. Am să mă jelui padișahului. Și se ghemui într-un colț, adunându-și mânilor la piept, ca să-și apere barba, cel mai de preț odor pe care-l avea...

Corbea îi grăi cu binișorul, zicând că n-are să-i facă nici un rău, decât că vrea să afle încotro ține calea, ce are de vânzare și să fie bun să-i arate și lui marfa, că vrea să cumpere oarecare lucruri.

– Dar n-am! N-am nemica! Am fost prădat o dată. Acuma n-am nemica...

– Prădat? De cine: prădat?

– De hoți... De tâlhari! De-ai voștri... Și să nu cutezi... Că vin oșteni în urma mea... Mulți slujitori...

– Oșteni; zici? tresări Corbea. Care oșteni? Ce fel de slujitori?..

Cum vorba scăpată de negustorul păgân îi trezi bănuielile de mai adineaori, voinicul călcă pe scara trăsorii și scoase capul afară (bineînțeles, după ce-l pipăi mai întâi pe călător, de-i luă pistolul ce-l avea înfundat în sân).

– Hei, voinicilor! strigă către ai săi. Cercetați iute lăzile și celelalte legături!..

Tovarășii îi și lipsiseră pe slugi de arme, dezlegau lăzile și, deschizându-le una după alta, le aruncau cu urlete de mânie care încotro, văzându-le bătute cu pietroae și cârpe vechi.

– Corbeo! strigă unul. Nu-i negustor aist turc. Un amăgeu este!

Dându-și sama de vicleșug, Corbea se făcu foc de mânie. Băgă mâna în rădvan, îl apucă pe păgân de barbă, și, în vreme ce voinicii lui tăiau cu paloșele legăturile de pe caii slugilor, îl scoase pe negustor afară, strigând către surugiu să oprească. După care îl dădu jos:

– Câine! Ce-i cu pelivăniile aestate? De ce-ai umplut lăzile cu pietre și terfe?

Hasan-bei căzu în genunchi:

– Nu eu!.. Nu-i vina mea!.. Iertare... Milă! Pentru bunul și îndurătorul Dumnezeu al creștinilor. N-am avut știință ce-i în lăzile acelea... Așa am fost pornit de la Eși, de la domnie...

– Nu ești tu negustor?

– Sunt. Adicătelea, am fost!.. Dar m-au prădat... Mi-au luat ai voștri tot...

– Ai noștri? Minți, câine! Noi nu luăm – noi cumpărăm! scrâșni Corbea, lovindu-l cu ciubota peste genunchi. Ați auzit? Flăcăi! strigă către ai săi. Cercetați cu de-amănuntul rădvanul pe dinlăuntru...

Când năvăliră ortacii la trăsură și se apucară s-o scotocească, iată că se întâmplă ceva, la care Corbea, în sinea lui, de la bun început se aștepta (pornind la treaba asta, îi vorbise un glas dinlăuntru, îngerul său de pază: „Ferește-te, Corbeo! Primejdia te paște“. Dar n-a dat ascultare – nu s-a ferit...): slobozindu-se ca din văzduh, înființându-se din nemic, din toate părțile îi împresură potera. Atunci se văzu că oamenii stăpânirii cu adevărat însoțeau rădvanul negustorului, dar ascunși pe din laturi, ținându-se nevăzuți...

Și începu lupta.

Începu bătaia.

Nu pe viață, ci pe moarte.

Căci fiecare voinic avea a se bate cu zece poterași...

Fu o luptă grea.

Fu o luptă crâncenă.

Fu o luptă cum nu mai fusese niciodată.

Se învârtea, cu sabia fulgerând în mână, Corbea, care nici nu apucase a încăleca pe Murgul lui. Se învârtea, izbind în dreapta, izbind în stânga, chiuind, strigând, îmbărbătând pe-ai săi... Dar văzu că un voinic cade colo... Al doilea se apucă de pânțelele spart de suliță... Al treilea se prăbușește lovit de plumbul slobozit dintr-un pistol... Al patrulea se izbește să iasă din împresurare, spre a chema într-ajutor pe ceilalți ortaci, dar îi sare în spate un slujitor în strai roșu, și-l strânge cu ghiarele de gât...

Văzându-se rămas singur, dădu Corbea acel strigăt vestit, pe care-l știau ținuturile Țării de Jos – să-l audă voinicii rămași în pădure, să-l audă Ivanco Sârbul cu haiducii lui, din celălalt deal...

– He-he-heeei! Maică-măicuță dragă! Unde ești, să vezi cum piere feciorul tău?!

Se auzi un vâjâit – și lațul arcanului îl înfășură, strângându-i grumazul mândru...

Capitolul al patrulea

Iaca-i săptămâna de când Țărălungă răzașul se zvârcolește prin Iași cu acea jalobă a lui, și nicicacum nu-i chip să răzbată la judecata domnească.

Acum, în ceasul aista, șade pe lespede de piatră, proptită pe alte două, îngropate în pământ, sub perețele bujdei paznicului de la poarta bisericii Trei Sfetitele (aici a poposit dimpreună cu părintele Nicodim, crezând că pe-o zi două și, cumu-și fac trebuința, purced îndărăpt acasă, dar sfinția sa l-a lăsat pe câteva ceasuri și nu se ivește de-acum a patra zi). Șade Ion și se perpelește, parcă ar fi încinsă acea piatră de sub dânsul. Tot duce mâna la piept să se încredințeze, că hârtia-i la locul ei, iar ochii îi fug ba către poarta curții domnești, ce-i în dreapta (intră și ies rădvane, călăreți, gonind la fuga, duduie bârnele cu care-i așternută Ulița Mare), ba înainte-și, la casa cu două caturi și ferestre boltite, în care trăiește singur preosfinția sa vlădica, la care acum i-i toată nădejdea: că o să iasă și o să treacă pe lângă dânsul, și o să-l întrebe, de ce stă atâta amar de vreme aice și așteaptă... Dar nu iese și nu vine preosfinția sa, ci numai călugărele îmbrăcat în negru, cum șade pe scăunelul lui în fața porțiței, strigă din când în când, cu glas gros, răstit, către cei calici și cerșetori ce cutează a opri în dreptul casei: „Haide, hai! Duceți-vă... Cărați-vă, că n-are vlădica vreme de pomană să asculte pe toți pârlitii și prăpădiții...”.

— Ooh, geme răzașul cuprins de adâncă deznădejde. Cumu-mi pierd eu zilele aiurea și fără-nici un folos... Că, dacă știam ce

mă așteaptă, mai bine nu porneam și nu pățeam ce-am pățit, păcatele mele cele grele... Că nici pe Ilie nu l-am putut găsi...

Ca gospodarul care și-a lăsat casa și muncile câmpului (a gândit: pe-o zi două, dar ian-te câte s-au scurs!), îl apucă un clește de inimă, la care de i-am zice dor de vatră, n-am istovi adâncul tot al durerii, căci pe de-asupra se adaugă apăsarea vinovăției pentru pierderea bietului Gruie (amândoi cu Mutu au încălecat atunci, la căderea amurgului, și au pornit în josul apei, dar nemic n-au izbândit, întorcându-se cu jalea-n pumn); apoi și umbletele, ploconelile și huiduielile, de-acuma aice, în cetatea de scaun (ispitindu-se marți să-și dea jaloba, s-a vârât sub caii unui boier ce intra la curte, boierul i-a cetit hârtia și i-a întors-o, zicând că n-are el putere și Vodă n-o să-l asculte; atunci, ca omul cu nevoia, s-a gândit Ion că nu-i bine ticluită jaloba, a găsit cu ajutorul aistui paznic, care nu mai vine, un diac... fost diac la cântăleria domnească, și acela pentru oarecâți bani și trei căiușuri de brânză de oi, i-a scris-o de iznoavă)...Dar mai rău îl arde rușine ce i-a fost dat a trage: cercând mai ieri a se strecura printre rădvane la curte, a fost îmbrâncit de acel slujitor groaznic, cu musteți ungurești, mai să dea în șanțul cel mare. Cei lucrători – un bărbat și câteva muieri, care dădeau cu var zidul curții pe afară, au dat în hohote de răs...

– Ian la ce-am ajuns, oftează Țărălungă. Să-și afle toți răs de mine!

Parcă-l aude pe musteciosul: „Al-dată să știi să nu te bagi! Că nu-i fi rudă cu Măria sa, ca să întri la curte ca la tine-n bordei...” Iar când s-a ridicat de jos Țărălungă, cu oasele nășadite, acela, bărbatul, îi zise mai departe: „...Ori la cumătru-to Căcărează din Pârliți! Hă-hă-hă!” Vreo două muieri, cheflii ca și tovarășul lor, azvârliră periile-n căldări și se puseră pe răs și ele, dar a treia îi luă apărarea: „Ia nu vă mai rânjiți ca ceea-n târg! Nu vedeți că bietul om îi rău amărât?” După care,

apropiindu-se, îi grăi cu bunăvoință în glas: „Să te ferești, creștine, de Mogâldea ista din Broșteni... Îi un rău și un cuțitar cum rar s-a văzut... L-a tăiet pe tată-său, iar acu a ajuns mai mare aici, la curte...”.

– Ooh, geme răzașul, iar în mintea lui își zice: se cheamă că am venit cu sfinția sa, dar iaca s-a dus și a uitat de mine... Cine să se îndure de-un biet pementean în târgul ista mare?..

Se saltă de pe lespede și pornește a umbla de colo colo, în lungul zăplazului bisericii – scândurile sunt puse nu culcat, cum se fac părcanele, ci în picioare, la vârf ascuțite, întră pe portiță, se uită-n bujda paznicului: dar nu mai vine odată Costache... să mă duc... poate-l găsesc pe Ilie... Când își aduce aminte de frate-său, pe care l-a căutat deunăzi la acea negustoreasă – dacă știam că n-am să-i dau de urme, nici că mă urneam de acasă – simte că-i se aprind tălpile în ciubote și ar lua-o din loc, dar îi răsună-n urechi vorba părintelui Nicodim: „Să zici bogdaproste, că nu te-au înhățat cei strajnici să te puie la gros...” „Și l-a mai oprit cu strășnicie: „Să nu te înde părtezi de aice până nu mă întorc eu...” Unde face Ion, parcă sfinția sa ar fi de față: „Te-ascult și stau, dar cât pot sta așa?” îl apucă ciuda: „Sfinției tale îți vine a da sfaturi și povețe, dar de ajutorat cine să mă ajutoreze?” Oh, nu mai are putere să aștepte cu mâinile-n sân... Nu-i el, Ion Țărălungă, din aceia – trebuie să facă ceva, să pornească încotrova... Când îi vine gândul ista, iaca se și vede tăind ulița drept către casa vlădicăi... „Mă duc așa... dau buzna... intru, nici nu mă uit la ist călugăre. Preosfinția ta! strig. Preacucernice! Preamilostive! .. Îndură-te și apleacă-ți urecea la durerea și necazurile unor bieți oameni cu paguba... Pune cuvânt pe lângă Măria sa Vodă să ne asculte jaloba și să ne facă dreptate...”.

Când îi trec aceste prin minte – ia niște năzăriri, pe care prea bine știe că n-are să le facă; a văzut el ce-a pățit, cercând să răzbească la curte, a doua oară nu se bagă așa, orbește... rușine și batjocură! – iată că se stârnește un zgomot mare.

Pocnete de bici... Duduit de roți... Tropotit de copite...
Strigăte de crainic...

Prin fața lui Țarălungă gonește o căruță, în care-i dus, legat cu frângii groase, de gât, de brațe, de mijloc și de picioare, un bărbat zdravăn, cu obrazul împodobit de-o frumoasă barbă neagră – îi tânăr! și ochii arzându-i în cap...

– Aist tălhar, strigă crainicul ce călărește înaintea căruței, ...aist răufăcător au cutezat a prăda și omorâ...

Cel legat nălță capul și zice cu semeție în glas:

– Spui mincuni! Apoi: Îameni buni! Să nu-l credeți: n-am prădat și n-am omorât pe nimene...

– Să taci, câine! se îndârjește crainicul cu harapnicul. Are să te spânzure Măria sa de limbă, ca să nu mai poți grăi vorbe puturoase...

172 — Lasă că Măria sa nu-i păgân la inimă ca tine, i-o întoarce
voinicul prins în legători și o dată își înflă brațele cu atâta
putere, că cele funii cad toate de pe dânsul, ca niște cârpe.

– Oșteni! răcnește crainicul. Săriți de-l legați la loc... Că de-l scăpăm iarăși din mâni...

Atât o mai văzu, căruța – s-a dus în clipala ochiului. Se freacă Țarălungă la ochi: să fi fost cu adevărat? Îl cuprinde o slăbiciune, înmuindu-i mădulele. Se lasă pe lespede la el, ținându-se cu mâinile de muchie. „Iată că mai sunt bărbați de inimă în Țara Moldovei! își zice. N-a pierit sămânța vitejilor“. Asta vroia să însemne: „Alde noi venim și ne milogim pentru milă și dreptate, și nu suntem nici ascultați, nici miluiți. Se găsesc însă îndrăzneți, care se scoală cu sabia și pistolul în mână, de-și fac singuri dreptate... Unde ești, cuvioase părinte Nicodime, să-mi talmăcești astă tâmplare?..“. De acuma nu necazul, ci curat mânia pune stăpânire pe răzașul din Siliște. „...au cum mi-aș face și eu singur dreptate?.. ce alta-mi rămâne?.. să lupt... să mă zbat... ori-ori...“.

Să-l fi văzut cum s-a săltat iarăși de pe lavița de piatră... Și-a apucat traista – să pornească! Taman în vremea asta, însă,

pică și paznicul – un călugăre dolofan, cu nas mare, borcănat, urmat de un băiețandru, încărcat cu două coșuri, o legătură, o pereche de desagi și un burlui pe de-asupra – care aninate-n gât, care pe umeri, care ducându-le-n mâni, așa că abia-l zăreai de sub cele poveri.

– Ufff! pufnește cuviosul plin de suflet și-și șterje fața cu mâneca anterului, de parcă el s-ar fi opintit cu toate cele. Au s-a arătat cumva preosfinția sa?

Răzașul clatină din cap: de unde? n-a binevoit să iasă... Cu glas tare zice:

– Mai rămâi, sfinția ta, sănătos, că eu m-am dusu-m-am!

– Stai! Oprește! strigă călugărele-paznic. Cum: așa? Ai uitat, oame, ce ți-a poroncit cuviosul părinte Nicodim? Să nu scoți nasul în târg fără sfinția sa...

Așa era, dar cât putea să-l aștepte? Își așază Țărălungă mai bine traista în umăr: de stat aș sta eu, dar iaca vremea nu mă îngăduie. Costaiche-Ghelasie (aista din urmă era numele de călugăre al paznicului) unde făcu o strigare, neștiind cum ar grăi să-l înduplece pe aist îndărăptnic om să șadă cuminte locului.

– Că mai bine nu ieșeam nici eu în oraș!.. Doamne, doamne! ..

– Ți s-a prilejit ceva? grăi Ion, simțind un fior rece în sân. Vre-o strășnicie? Că ești, sfinția ta, galbăn ca ceara...

– Scumpete! Nemaipomenită scumpete, creștine! Te belesc negustorii ziua-n amiaza mare... Unde s-a mai văzut: pe un boțișor de brânză să dai doi potronici? Aista-i jaf. Dând cu ochii de micul hamal, care stătea cu poverile asupra-i, unde strigă cu furie: Și tu, măi nătăfleață? Ce-mi stai ca un măgăruș? Lasă cumpărăturile jos și – mandea de aice!..

Băietanul atâta aștepta – să-l slobozească. Puse repede poverile: unele jos, altele pe lespede de piatră. Călugărele se apucă să le care în bujda lui, nu cumva să treacă vreun frate și să-l pună la cheltuială! – după care, întorcându-se și văzând pe acela stând locului, se făcu vână la față.

– Și acu ce mai aștepți? Aha! Ți-ai pus în gând să mă jefuiești și tu? Crezi că punga mea-i fără fund? Băgă mâna în buzunarul anteriorului, scoase o para și -o azvârli în țărână. Na! Și piei din ochii mei că-ți frâng duligele! ..

Băiatul se făcu nevăzut în clipala ochiului. Era unul din acei zdrențăroși, care se învârt pe la bazar, doar le-ar pica ceva – fie de ciordit, fie de pomană. Pe aista, se vede treaba, paznicul de la Trei Sfetitele îl cunoștea bine, o dată ce-i încredințase cumpărăturile. Avea fața sămănată cu pistrui, pletele lăptoase îi acopereau urechile, opincile căscate la bot și purta o cămașă lungă, încinsă cu o sfoară... de mătăasă...

Văzând cum își cercetează paznicul cumpărăturile, Ion se pomeni că-i lasă gura apă – avea brânză, ouă, păstramă, poame fel de fel, iar în burlui își cumpăraseră băuturistică cuviosul călugăre... Se scutură de mirosurile ce-i umflară nările și se suci să pornească.

174

– Pe la 'mneavoastre, prin ținutul Orheiului, tot așa scumpete? îi făcu întrebare Costaiचे-Ghelasie. Pe acolo lumea-i mai rară, banii mai puținei și bucatele or hi mai ieftine?.. Zicea părintele Nicodim că pe la -mneavoastre îi mai ușor de trăit...

– Eh! gemu Ion Țărălungă. Ușor unde nu suntem noi. Își scoase traista din umăr și o puse pe laviță. Iaca m-ai întrebat, dacă n-a trecut preosfinția sa pe aice. Apoi eu, cuvioase, îl aștept a câta zi și-n darn. Părintele Nicodim mi-a jiuruit că mă agiută, dar a cherit, parcă l-a înghițit pământul... Și nici vlădica nu mai iese din casa lui...

– Hă-hă-hă! se făcu a râde, din gâtlej, călugărele paznic. Destui proști și pe la voi, pe la Orhei... De-odată tuși, văzând că l-a luat gura de dinainte. Vorbi cu oarecare întristare: Dară ce pohtești de la vlădica?.. Aha, cu boulenii aceia... Să vi-i întoarcă Vodă ori să vi-i plătească... Măi creștine! Șterge-te pe bot și uită. Uită de cele vite ca și când nici nu le-ai avut...

– Cum: așa? strigă Ion Țărălungă, care tot se proțăpea în credința-și, că o să-și scoată dreptatea. De ce mă mai vârcolesc eu pe aice, dară? Și încă atâtea zile...

– Asta mă mer și eu... Mai bine ai face să te duci cumișel acasă și să-ți cauți de cele nevoi – iaca sfatul meu!

Ion rămase cu gura căscată: nu se așteptase să audă una ca asta. Adică, la dreptul vorbind, simțea el în sine-și că aista-i adevărul, dar se tot lua cu alt gând. Acu, dacă i-a spus-o verde-n ochi și aist Costaike-Ghelasie, parcă l-a pălit cu ciomagul în creștet, nu alta. Se lăsă moale pe lavița de piatră.

– Apoi că la ce bun să te zbugumi, să alergi, să te mănânci degeaba?.. Hai mai bine să te cinstesc eu cu un păhăruț și ai să vezi că o să-ți treacă de la inimă... Iar în vremea asta ori vine părintele Nicodim și te dau pe mânuile lui, ori... ori... ori...

Tot luând aminte către casa vlădicăi, de ceea parte de uliță, apoi mai aruncând câteva căutături peste gard, în curtea bisericii, călugărele-paznic întinse pe un petec de pânză, chiar aici pe laviță, ceva bucate, scoase un păhăruț din sân și turnă din cel burlui.

175

– Băutura este ce este – toate celelalte sunt deșertăciuni... Așa zice și la Sfânta Scriptură: deșertarea deșertărilor toate sunt deșarte... Numai ist potir să fie plin, că... de deșertat îl deșertăm noi cât ai zice pește...

Nu trecu multă vreme la mijloc, și, mutându-se de câteva ori din mână în mână păhăruțul cu licoare, cei doi, așa șezând pe lespede de la poarta mării biserici, se pomeniră că pun la cale, cu glas tare, ba chiar destul de răspicat, cele trebi ale Țării.

– Eu... hâc! icni Costaike-Ghelasie. Să nu fie de gura mea grăit... că-mi mănânc pâinea la preosfinția sa... dar îți spun: la vlădica Sava să nu tragi nici o nădejde.

– Acum de ce: așa? se sili să se arate mirat Ion, deși nu era. Dar n-a zis părintele Nicodim că numai preosfinția sa mă poate ajuta?

– Hâc! Ptiu, ce s-a legat de mine pacostea asta, unde zise cu năduh Costaiचे-Ghelasie. Tu să ai răbdărică și să mai aștepți olecuță, creștine... De grabă va să se întoarcă vlădica nostru cel adevărat – vlădica Dosoftei din Țara Leșască, din surghiun. Preosfinția sa are să ne facă dreptate – și ție, și mie... Da, da! Și mie! Înaltă glasul Costaiचे-Ghelasie, îmbujorat la față și amețit de-a binelea. Dar ce-ai crezut? Că eu m-am născut să hui arhireu! Și ipiscop, dacă vrei! Da, frate-meu cel iubit și bun! Și se apucă să-l pupe pe Ion. Dacă nu pleca vlădica Dosoftei cu craiul din Țară, demult purtam toiag argintat... Eram ori ipiscop de Huși, ori chiar de Roman! Ei, acmu ce ai de zis?

Deodată Costaiचे-Ghelasie se ridică și se duse după bujda lui, unde zăbovi o bucată de vreme cu nevoile trupului. Atunci Ion Țărălună își înhăță iute traista, se ridică și – pe aici ți-i drumul!..

176

Cum ieși în uliță, se pomeni într-un șuvoi de norod și dobitoace: călăreți, trăsuri, slugi urmându-și stăpânii, fie spre curtea domnească, fie de la curte... O îmbulzeală și o glogozeală, parcă pornise târgul din loc – toți se duceau încotrova, numai că nimeni nu știa unde anume, fieștecare croindu-și drum după cum îl tăia capul. Sub bârnelor așternute-n curmeziș, roase și tocite, prinre crăpături, se zăreau băltoace murdare – din ploi, din scursurile de prin curțile caselor – unde foșgăiau viermi, broaște și alte vietăți...

Ion aruncă o privire către curtea domnească și cum dădu cu ochii de poartă, avu un junghi la lingurică: amin! Nu mai calc pe acolo... Își mută privirea mai la vale: lângă fântâna cu fiorosul butuc, alături trebăluiau, cu măhuri și lopeți, câțiva oameni. Mai într-o parte se înălțau câteva furci... Îi veni să întrebe pe careva: „Dar ce se pregătește acolo?” tot atunci, însă, răsună de-asupra-i strigăt de surugiu, urmă plesnet de bici la ureche, și răzeșul se lipi de gardul bisericii, apoi o luă

aplecat, de-a lungul lui. Bine îl sfătuisese paznicul, dar, o dată pornit, îi bun pornit! Ia numai ciubotele... Stând lângă bujda aceea, n-a prididit a le șterge cât de cât. Lasă, scapătă într-o hudicoară, găsește ceva și le curăță.

Își săltă traista în umărul stâng, aruncând-o dinapoi, își așează țațoș căciula și pași înainte. Ținea marginea, pe sub gardurile curților și zidurilor caselor, mai departe de cai și călăreți, dar și aici te puteai trezi cu o căldare de zoi în cap ori încolțindu-te vreun dulău. Ulița Mare era îngustă, abia treceau pe alătura două rădvane. Pe alocurea era așa de strâmt, că, de se întâlneau față în față doi boieri și amândoi cu harțag, se izbeau oiștile una în alta, caii dădeau piept în piept, surugiii urlau dând cu bicele, se încăierau la bătaie, și atunci să vezi capete sparte! Cât despre trecători, aceștia se cuveneau să mulțumească, dacă se alegeau doar cu coastele rupte. „Aici, dacă nu te holbezi bine, își zise Ion Țărălungă, poți s-o pați rău!...” Dar nici plouat nu putea merge – orișice haimana îl va călca și bruftui. Așa-i lumea: până să te afle ce om ești, te judecă după straie și pașit. După îmbrăcăminte Ion putea semăna a târgoveț. Cât privește ținuta și pasul... Așa că, nu zăbavă vreme, răzașul nostru călca pe Ulița Mare, parcă s-ar fi preumblat prin Siliștea Bâcului...

Ei lasă, că nu era chiar așa.

Se ținea mândru și țațoș Ion Țărălungă, dar era cu ochii în patru... Trecea pe lângă porți mari, zăvorâte pe dinlăuntru. În spatele lor se înălțau case de bârne ori de zid, cu pereții de jos orbi, sus cu ferestre boltite și cu pridvoare, ce spânzură de-asupra uliței. Se uită Ion și vede un hodgeac negru, a ars casa și n-a mai avut cine o dregel.. Alături – un acoperiș nou de șindrilă... Colo lucește ceva – să știi că-s ochiuri de sticlă! Aista trebuie să fie un boier putred de bogat! Gândul îl duse la bordeiele siliștenilor, cu bășici de oaie în ferestruicile cât palma.

Cum merge, vede sus într-o fereastră pe-o jupâniță cu pelița feței albă ca hârtia, cu bujori în obraz, iar ochii jucăuși se întorc ba spre cățelușă de pe privaz, i-a legat cordele la gât... și cercei în urechi i-a aninat!.. să te crucești! – ba jos în uliță, făcând semne cu mânușița albă.. Când o zări, i se păru lui Țărălungă că visează: „Îmi face semne... Mie îmi face...“. Tocmai îi vâjâi în urechi, când preafrumoasa zână zâmbi, vădind un șirag de dinți ca mărgăritarele... „Dar cine ești, măroge, de să-ți faci semne? îi șopti un glas dinlăuntru. Ori... crezi... că“ „D-apoi cum? i-o tăie Ion. La trăgurile mari se tâmplă minuni... ca-n povești! Hotărât că-i domniță! M-a văzut așa chipeș și vrea să-mi spuie dorința. Babacu-său, carevasăzică, a închis-o, și ea, sărmănica, îi ahotnică a schimba o vorbă-două...“. La aist gând pe Țărălungă îl apucă amețeala. Ridică mâna, flutură preafrumoasei domnițe, care vai! se strâmbă, fulgerându-l cu ochii, după care îi întoarse spatele și se trase în adâncul odăii cu cățelușă cu tot...

178

În vremea asta asupra-i se repezi mugind un cogeamite găligan îmbrăcat arnăuțește, cu pieptar roșu și tichie rotundă cu canaf la ureche – răzașul îi speriasc mândruța, pe când stăteau de vorbă... Până să prindă de veste Țărălungă, se și alese cu câteva măciuci la ceafă și în spate. Nu mai stătu să ceară lămuriri, într-o clipală înțelese, că și-a băgat nasul în oala altuia și, aplecându-se, tăie iepurește ulița-n curmeziș – tocmai treceau niște harabale cu legături mari, în urma cărora veneau cămile cu poveri. Se șupuri printre dobitoace, năzuind a scăpa de păliturile îndrăgostitului înfuriat, care-l suduia într-o românească stricată: „Câinele tu, na! Stai! Mai na! Mai na la tine, câinele...“.

Peste o bucată de loc Ion încetini pasul. Porni agale, nu cumva să-l ieie lumea drept tâlhar și răufăcător. Din când în când trecea în lungul uliței câte un slujitor al agiei, cu sabia la sold. Apoi au început dughenile, tot una lângă alta – jos

dugheană, la catul de sus odăile stăpânului. Se opri lângă unul care vindea hamuri, șei, tot felul de curele, potcoave... Marfa, parte atârnată în cuie, bătute-n perete, parte pe funii întinse sub streășină, parte înșirată de-a dreptul jos, la pământ... În mijloc, gras și umflat la chip, stătea dughenarul cu pălărie de postav negru în cap. Căuta printre genele mijite, dar parcă ar picura de somn. Când zări ciubotele răzașului, căscă gura și strigă:

– Hai la șei! Hai la hamuri! Potcoave împărătești... Ce-i, jupâne? Cumperi o șa? Adă calul să ți-o aleg și să ți-o măsor...

– Calul meu îi departe, răsse Țărălungă. Dus la bătlăie...

– Bătlăie? ridică ochii dughenarul, cătând alb în sus.— Șuguiești, jupâne... Când însă văzu că are în față un om prost, se înăcri pe loc: Haiti! Cară-te de aice! Ce stai și mi te belești?!

Vorbă care nu-i veni răzașului pe gust. I-o întoarse cu mânie.

– Ca să cumpere omul ceva, cade-se să cerceteze mai întâi marfa...

Punând mâna pe o șa, o ridică și o răsuci ca pe-o jucărie. Dughenarul, văzând atâta putere în brațul mușteriuului, o lăsă mai moale, dar tot nu tăcu:

– Ca să cumperi ceva, trebuie s-ai parale-n pungă! Iar la tine-n chimir, vād, suflă vântul de mai anțărt...

Țărălungă zvârli șaua din mână.

– Îi din piele verde. Nu dau un ban frânt pe dânsa.

Și, stuchind, trece pe altă parte a uliței. Aici un băcan vinde toate celea de pe lume... Iată o dugheană cu lumânări și iconițe... Alături – o tejgea cu mărgele, cercei, bolduri și tot felul de podoabe pentru muieri... Țesături de postav, de urșinic, de matasă... Șepci, pălării, fesuri... Tutunuri fel de fel... Cafele... Iar jos, în pivnițe adânci, cârciumarii își vând băuturile: vin, rachiu, horilcă... Din fundul pământului se aud cântece... Iată un chefliu. În urma lui vine un țigan cu

scripca și, alături, un copil ca de vreo zece ani bătând într-o tobă cu zuruiele...

– Hop! Hop! Hop! face chefliul și, ajungând în gura unei pivnițe, vrea să coboare. Țiganul îl apucă de haină, cerându-i plata. Chefliul îl apucă de plete.

– După mine, cioară! N-auzi?!

Țigănașul îl trage pe taică-său îndărăt: „Hai acasă, tăicu-tule...”.

În vremea asta Țărălungă simte că l-a atins cineva și se întoarce repede. Vede alături pe arnăutul, ce-l fugărise mai adineaori... „Gata! M-a găbjit!” Dar – minune! acela-i zice oarecum speriat arătând cu ochii în lungul uliței:

– Tătarii! Vin tătarii...

180

Ca la o azvârlitură de băț înainte, Ion zărește strălucind o pădure de vârfuri de sulită. Pe una flutură o fâșie de pânză neagră, lungă de vreo doi coți... Se înalță și peste capetele norodului, pe deasupra carălor, vede pâlcul de călăreți cu ochi pieziși, care vin la pas grăbit, pe cai joși, iuți. Au arcuri aruncate peste umăr, tolbe cu săgeți la spate și poartă căciule de blană de jder pe cap. În fața lor merge, pe un armăsar alb, un mârzac burduhos, cu fața lată și musteață subțire sub nasul turtit. E în haine cusute cu fir, poartă la șold iatagan în sealef de argint bătut cu pietre scumpe și ține mâinile dinainte, pe șa...

– La o parte! La o paaarteee! răcnesc oamenii stăpânirii, alungând cu bicele norodul din cale.

Trăsurile se izbiră în laturi. Țărălungă se dă din drum, lipindu-se de stâlpul unei porți, cu gândul că, după ce va trece bulucul, să-și vadă de drum. Dar vezi că slujitorii stăpânirii au ochi buni! Un găligan asodat ghioalcă vine drept la dânsul și când izbi cu biciul o dată, se încolăci de câteva ori cureaua pe stâlp. Bine că nimeri ceva mai sus, altfel i-ar fi sfărtecat pleasna obrazul. Ion, fără de sine, apucă biciul și trage către dânsul, bondocul scapă coderiștea și când vede treaba asta, scoate sabia din teacă să lovească în cel ce cuteză a-l sfrunta...

– Fugi, moșulică! se auzi un glas de la spate. Ia-o pe aice, pe aice!

Răsuci capul și văzu o spărtură în gard. Se strecură ca o șopârlă prin acel pârlaz. Slujitorul rămase năucit: cum dracul? acumă era răufăcătorul și – nu mai este! L-a îngițit pământul?

Avu noroc răzașul nostru – lângă parul acela era o scândură care se dădea într-o parte și se puneă la loc – o trecere tăinuită. Când se văzu scăpat de primejdie, Țărălungă se uită să vadă pe binefăcătorul său. Era băietanul acela desculț și zdrențăros, încins cu sfoară de mătăasă, care cărase cumpărăturile lui Costaiche-Ghelasie.

– Tu ce făceai aice, măi feciorule?

– Ai noroc, moșulică! De nu eram eu, te tăia Pârvu...

– Pârvu zici că-l cheamă?

– Îhâ... Îi slugoi la agie... spaima calicilor și hoinarilor din târg...

– Dar pentru ce... să mă taie, măi feciorule? grăi mirat Țărălungă. N-am făcut nici un rău...

– Ha! răspunse băietanul, întocmai ca unul bătrân. Ai făcut, n-ai făcut – te taie și gata!

Adică de ce mai întreb? „Te taie și gata! Și du-te de te plânge, dacă ai cui!” Țărălungă își roti privirea împrejur: ia te uită în ce fundătură s-a băgat! Curat ca într-un sac: dintr-o parte zidul nalt al unei case, din alta un zăplaz de lemn tot înalt; în față o stâncă oablă, crescută cu câtină deasă ca peria...

– Măi voinice! grăi Țărălungă, băgând mâna în traistă. Ține bucata asta de colac... cam uscată, dar o înmoi tu... Numai arată-mi pe unde să ies către Mori... N-aș vrea să mă arăt iarăș în Ulița Mare...

Băiatul mușcă o dată lacom cu dinții lui ascuțiți din ruptura de colac, o înfundă într-unul din buzunarele nădragilor, după care făcu din ochi:

– Haida cu mine!

Se lăasă pe brânci, dădu cătinișul la o parte, Țărălungă se aplecă și el, și peste o mică de ceas ieșiră într-o hudiță îngustă și strâmtă, cu bojdeuci și bordeie... Băiețașul își scutură colbul de pe genunchi și-l întrebă pe Ion cu glas vajnic:

– Dar ce treabă ai matale la Mori? La cine te duci?

– Asta de acuma numai eu o poci ști. Ție nu ți se cuvine!

– Ba s-ar cuveni, grăi istețul.

– Auzi-l? săltă Țărălungă dintr-un umăr și o luă într-o parte...

– Măi creștine! auzi la spate glasul băiatului. Ori îmi spui la cine te duci, ori ai să rățăcești prin coclaurile și hățișurile acestea trei zile și trei nopți și n-ai să le mai dai de capăt.

– Cum așa?! se întoarse Ion, râzând pe sub musteață.

– Cum ai auzit! Eu am crescut aici, iar matale, precum văd, te afli străin în târg...

182 — Ha! îl îngână Ion. Străin... De unde ai tu știre că aş fi străin aice?

– Eu toate cele le știu...

– Dacă-i așa, se înmuie Țărălungă, atunci hai de mă scoate iute la casa Tarsiței negustoresei și ai o para de la mine!

– Două!

Ion răsă. Bătură palma și, după nici un pătrar de ceas, erau în fața casei cu pricina.

Tot drumul răzașul s-a frământat în mintea lui cum ar lua o pe grecoaică să afle măcar ceva despre Ilie (muierea purta aist nume, dar când l-a întrebat odată de mult Ion pe Ilie: „Cum te înțelegi cu dânsa, măi?“, frate-său i-a răspuns: „Nu-i grecoaică, numai numele-i așa. Îi un fel de corcitură... Bine că-i frumoasă și-mi place!“ Mai deunăzi, când a fost Ion la dânsa, negustoreasa nici nu l-a lăsat să-i calce pragul, parcă l-ar fi văzut pe dracul!). Îi veni un gând: „Ce-ar fi să intru și să strig: „Iat-o! Asta-i Tarsița dughenăreasa! Pe ea, flăcăi!“ Adicătelea, să creadă că stau afară ortacii lui veniți s-o prade...

Bun gândul, dar dacă... taman când strigă așa, în prăvălie sunt niște mușterii, care... pun mâna pe dânsul? „Nu! își zise. Undeva în codru ai avea unde fugi, pe când aice mă prind ca pe un pui de potârniche...“. Se lăsă de gândul aista și... purcesse în căutarea altuia, mai așezat. Dar de unde să-l iai? Pe Tarsița fără viclenie n-o prinzi. Deci, pășind în urma băiatului, pe ulicioare și cărării, ce urcau pieptiș, îi veni alt gând: „Ori... ce-ar fi să-i spun că l-am văzut azi dimineață pe Ilie?.. Aice, în târg... Tare-ar vrea s-o vadă, dar teamă i-i de iscoade și copoi. N-am să spun: unde l-am văzut. N-am să-i spun: ce face... Am să mă uit țintă în ochii ei: are să se bucure? are să pălească la față? După care semne...“. Curând, însă, i se păru că și acest gând îi cu primejdie... „Dar dacă Ilie, așa cum mi-a spus mai deunăzi Năstase, băiatul din dugheana Tarsiței, de bună samă a fugit din oastea lui Vodă la leși, și până astăzi oamenii stăpânirii îl caută? Grecoaica, dacă aude că am știre de dânsul, cheamă pe cei câini și mă înhață! Nu, nici asta nu-i treabă curată...“. Fruntea i se acoperă de nădușală – de gânduri, dar și de mersul anevoios. De acuma era să-i zică băiatului că s-a răzgândit, nu se mai duce la negustoreasă, când iată că acela se opri în loc și-i arătă casa:

– Asta-i. Am ajuns.

După care întinse palma desfăcută: banii. Țărălungă îi dădu cele parale, și în clipa următoare micul călăuz se făcu nevăzut. Rămas singur, se pierdu cu firea. „Cum așa? Dar deunăzi era altfel“. A trebuit să treacă o bucată de vreme spre a se dumeri că a fost adus din altă parte, dinspre grădină. Da, Ion Țărălungă se băgase în grădina Tarsiței: meri, peri, pruni, tufe de pomușoare de tot felul, straturi de flori, unele scuturate de acum, altele încă înflorite... Mai încolo se aflau față în față două lavițe de lemn, cu spetează, iar între ele așternut năsip galben, mărunț. Sub un copac cu frunza verde, lucitoare, stătea un pat împletit din nuiiele subțiri, galbene, și un jilț la fel... Din

partea asta casa era naltă, avea catul de sus cu ferestre, iar la cel de jos o ușă largă...

Se uită Ion și văzu ivindu-se în ușă un chip, care îl privi o clipă și-ndată se feri. Să fi fugit să dea de veste stăpânei? Simți că i se aprind tălpile și cât pe ce s-o ia la sănătoasa, dar își zise: „Fie ce-o fi! Nu mă duc până nu scot dintr-însa măcar ceva despre bietul Ilie“. Merse, deci, înainte, se lăsă pe una din cele două lavițe, punându-și traista alături. Se propti cu spinarea de spetează, hotărât să vadă ce-o să se tâmple mai departe.

De după tufari se iți un cap îmbrobodit cu o cârpă pestriță.

– Auleu! țipă ascuțit sluga dughenăresei. Stăpână! Jupâneasă! Un străin la noi în grădină... Un fur!

„Na-ți-o bună, că ți-am frânt-o! se încreți răzașul nostru. N-am clintit o frunză din loc și de-acuma-s tâlhar! Strânse din fâlci: Adică poate să cheme agia să mă prindă? Dar ce le-am furat?“ Nu zăbavă vreme dinspre casă se arătă Năstase, pe care Ion îl îndulci, dăunăzi, cu niște bani. De îndată ce-l zări, băietanul își scoase pălăria și zise:

– Domnia ta erai, jupâne Ioane? Credeam că ai plecat din târg...

– Măi! se răsuci Țărălungă supărat. Ți-am spus și rândul trecut să nu-mi zici: jupân. Eu nu-s boier. Sunt om ca toți oamenii! Băiatul plecă ochii, vinovat, iar Ion: Nu m-am dus, că nu poci să mă duc fără-să știu ce-i cu frate-meu, ai înțeles? Pentru treaba asta am bătut atâta amar de loc, ai înțeles?.. Așa că fii bun de te du la stăpână-ta și-i zi: șede Ion Țărălungă în grădină și așteaptă să-i spui ce te-a întrebat rândul trecut, ai înțeles? Până nu-i spui, nu se clintește din loc, ai înțeles?..

L-ar mai fi dăscălit răzașul pe Năstase, dar iată că o văzu apropiindu-se cu pas rar pe cărăruia așternută cu năsip galben și împrejmuțită cu flori pe singură Tarsița. Era într-o rochie largă, de mătăasă galbenă, cu încrețituri, încinsă peste mijloc

cu un colan roșu, iar pe umeri avea aruncat un șal cu flori albastre... La gât purta șiraguri de mărgele, unul strâns pe gât, celelalte tot mai largi, slobode, și-n urechi cercei cu pietre scumpe... Ceea ce-l miră pe Ion erau ochii Tarsiței: strălucitori, iar fața îmbujorată („S-a dat cu sulemeneli, își zise el în sinea lui. Când am văzut-o deunăzi în dugheană, era curat o smochină tăvălită prin cenușă). Năstase, dându-se mai aproape de Țărălungă, vru să-i împărtășască, pe semne, vre-o taină (i-au plăcut banii, pe care i-a dat rândul trecut!), dar o zări pe stăpână și-i făcu cu ochiul chipurile: „Iscodește-o singur și ai să afli ce vrei a ști“, după care o luă într-o parte.

– Năstase! strigă negustoreasa. Cum a ajuns străinul aista aice? Poftește-l să curățe locul.

Băiatul mormăi:

– Îi Țărălungă... Acela care a fost și mai alaltăieri...

– Așa, orheieanule îndărăptnic? Tot încă umbli prin Eși cu plângeri și jalobe? Tulburi lumea, în loc să te duci acasă. Ferice de tine că mi-i plecat grădinarul... Acela bărbat voinic! Mi te scotea de aice cât ai zice pește... Că băiatul ista nu-i în stare a-mi păzi casa și gospodăria...

Ion o măsură din cap până-n picioare, cu oarecare îndrăzneală, apoi își scoase deodată pălăria și se închină cuviincios:

– Mă rog de iertare, cucoană Tarsiță! Chiar mă gândeam că trebuie să purced îndărăpt. Nu mai ajung să-mi dau hârtia la domnie... Atâtea trebi mă așteaptă acasă... Cine-o să le isprăvească pentru mine? De-amu m-am hotărât să mă duc. Dar, mi-am zis, hai să mai trec o dată pe la domnia ta – poate ai vre-o veste pentru mine.

– Măi! strigă Tarsița către băietan. Lasă pomușoarele-n pace și fuga în prăvălie. Vezi bine cine vine, cine trece pe drum, ce fel de oameni, ce vor... Și să-mi spui mie totul tot. Și Catincăi să-i zici să fie cu ochii în patru. Auzitu-m-ai?

Băietanul o luă la picior, mai băgând un pumn de boabe în gură, iar Ion, privind printre copaci, zări în geamul de la

catul de sus un cap ce alici și se făcu iarăș nevăzut. Întâia dată se gândi că-i stăpâna, iar acuma cine putea să fie? Îi fulgeră prin minte: la Tarsița în casă mai este cineva, afară de cele două slugi! Și gâtul ei plin de mărgele... Și ochii strălucitori... Așa-s muierile: azi petrec cu un mândruț, mâine își găsesc altul... Nu se mai usucă de gânduri... Și cum se gândi așa unde-l prinse o ciudă pe muieria asta, ca și pe toate femeile din lume...

– Care: veste? îl îngână negustoreasa, așezându-se pe scaunul din față. Parcă ies eu în târg? Stau zi și noapte-n dugheană... Căci – mă fură! Cum mă depărtez o clipă, îndată îmi lipsește ceva... Doamne, unde mai găsești astăzi slugi cinstite? Niște răi, niște stricați, niște tâlhari toți... Uite-l, vezi cum bagă într-însul! Ori nu i-am dat de mâncare? Om străin de față, iar el se-ndoapă...

186 — Așa-s tinerii, luă Ion apărarea lui Năstase. Din zburdăciune o fac, nu din foame, zău... La noi în sat tot așa: mai scuturăm câte un prăsad străin, mai spârcuim câte un cireș de-al megieșului...

– Asta-i pe la voi, la codru. Dar aice-i târg, cinstite oame. Nu se cuvine așa!

– Ba eu cred că la târguri se fac mai multe răutăți, decât oriunde.

– Crezi de bună samă?! se arătă supărată Tarsița.

Ion prinde a-i depăna cele pățite de dânsul numai vremea de la urmă: boulenii luați cu hapca, lovitura de bici... sabia ce era să-l pupe mai adineaori... Ascultându-l cu luare aminte, jupâneasa deodată își schimbă părerea.

– Ai dreptate – s-a stricat lumea. Dar oare nu-i nici o nădejde să se îndrepteze? Mare-i Dumnezeu...

Ion iarăș aruncă o privire la geamul de sus. Femeia îi prinde căutătura și pălește la față. „Ce tot ia aminte într-acolo orheieanul aista îndărăptnic? Nu care cumva a simțit ceva?“

Și prinde a se foi pe scaun, așezându-se ba așa, ba altfel. Deodată se ridică, dându-i a înțelege că n-ar fi rău să se ducă de unde-a venit. Ion, de partea lui, intra tot mai mult la bănuiele că ea știe ceva, dar ascunde.

– Auzit-ai că Vodă pornește la oaste? spuse Tarsița. Iar împotriva craiului...

– Am văzut tătarii trecând spre curte, grăi Ion. Amu când veneam...

– Doamne, Dumnezeule! Or să facă iarăș prăpăd în târg... Atunci Ion zvâcni de pe laviță și, năvălind asupra-i, o apucă de peptii rochiei:

– Tarsiță! Unde-i frate-meu Ilie? Spune! Simt că ai știință de dânsul, dar ascunzi...

Și o zgâlțâi. Bunînțeles lucru, n-avea de gând să-i facă nici un rău, dar dacă nu vroise cu binișorul să mărturisească atunci... poate măcar cu frica. Dughenăreasa bâigui speriată, și Ion își ascuți auzul: „De astă dată îmi spune! După ce-mi spune, mă duc în drumul meu și nu mai calc pe la dânsa în vecii vecilor... Iar dacă mă amăgește? se întoarce. Dacă știe ceva, dar ascunde, înseamnă că nu-i lucru curat la mijloc... Înseamnă că l-a și îngropat pe bietul Ilie! Deaceea ține că nu l-a văzut de ani de zile... Atunci am să mă răzbun pentru dânsul“... Ion apucă matasa rochiei cu altă mână mai sus la gât, și prinde a o răsuci...

Tarsița țipă și se izbi, scăpând din prinsoare. Ion rămase cu mâna ridicată: alături se înființă singur Ilie.

– Tu?! se holbă Ion. Tu, frate? Ori mi se năzare...

Se dădu un pas îndărăt. Ilie era într-un halat alb cu dungi albastre, în papuci de casă (îi albise pleata de când nu-l văzuse) și cu mâna dreaptă atârând într-o legătoare neagră.

– Eu, Ioane... Nu te așteptai să mă tâlnești?...

– Credeam că... spuse Ion cu glas găuit, de mult îți putrezesc oasele pe undeva...

– Încă nu... Încă nu, Ioane, clătină din cap Ilie. Dar tu ce cauți prin Eși? Și cum de te-a dus capul să mă găsești? Ce-i pe la voi, la Siliște?..

Abia acum se încredință Ion, că în fața lui stă Ilie Țărălungă, frate-său bun. Se repezi și-l strânse în brațe.

– Iaca, s-a milostivit bunul Dumnezeu... Ai înviat din morți... Unde-ai fost până acum? Căci femeia asta... s-a jurat că n-are nici o știre...

Ilie îl bătu cu mâna teafără pe spate, apoi desprinzându-se din îmbrățișarea lui Ion, se întoarse către Tarsița.

– Sărmanica... De bună samă nu știa nimic... Astă noapte am picat...

– Haidem în casă! zise Tarsița, luându-l pe Ilie de mână. Mai repede...

188 Nu vom lungi vorba, cât de tulburătoare fu întâlnirea, după atâta vreme, a celor doi frați. Ceea ce i se tâmplase lui Ilie, Ion află din chiar gura lui – frate-său trecuse acum câțiva ani în slujba craiului și se afla în steagul lui Turculeț, vestitul căpitan moldovan în oastea leșască. Mai amănunțit oșteanul făgădui să-i povestească altădată, când or să aibă răgaz, acum însă ar fi bine să stea la masă, căci așa se cuvine la ceas de bucurie. Deși bucuria era amestecată cu destul amar: Ilie venise mai ieri noapte cu un podgheaz până aproape de Iași, cu gând să-l umfle pe Măria sa pe sus și să-l ducă plocon craiului. Mai sus de Copou se ciocniră cu o ceată de slujitori domnești, câțiva tovarăși fuseseră omorâți, alții o rupseră de fugă, iar Ilie se alese cu mâna tăiată de sabie, după care, scăpând ca prin urechile acului, prin râpi și locuri dosnice, ajunsese la casa Tarsiței, pe care n-o uitase în toți acești ani... Tarsița turnă în pahare vin rubiniu și îndemnă pe cei doi să guste din bucate. Cu paharul într-o mână, cu cealaltă ea mângâia gâtul și pieptul lui Ilie, își purta degetele pe la urechi, pe la rădăcina părului – vede-se, tot nu-i venea a crede că acesta-i el, viteazul oștean

și drăguțul ei dorit. Ilie tot vroia să știe: ce face sora Măriuca... dacă au primit punga de zloți pe care o trimisese cu Toderică Frimu... Ion se silea să răspundă, dar nu uita să-și pună gura la cale, – cam postise zilele din urmă.

– Ne-a ars și pârjolit rău seceta vara asta... Ne-a pălit spurcata de lăcustă... S-au prăpădit oameni, dobitoace... Am avut noroc de părintele Nicodim, că ne-a ajutat cu grăunțe și ceva fân. Am mânat vitele în codru, prin râpi, unde mai rămăsese câte ceva iarbă... Dar au dat năvală într-o zi, pe amurgite, răii și ne-au furat boulenii...

– Cum? Pentru ce? întrebă Ilie.

– Au zis că în socoteala birului. Dar nu se cuvenea să dăm bir, pentru că ne-a iertat domnia pentru prăpădul lăcustei... Atunc au întors-o că... se trebuiesc vite zaherea pentru turcii din cetatea Cameniței...

Ilie sări de la locul lui:

– Pentru Cameniță? Lasă că nu stă el păgânul mult acolo. O să-i vină craiul de hac și degrabă...

Vinele de pe gât i se umflară, fața i se aprinse, Ilie ridică paharul și-l goli pe nerăsuflatele... Cum să nu se mânie, dacă el își varsă sângele, războindu-se cu turcul și slugoii lui, iar în vremea asta vitele lui frate-său sunt duse drept hrană afurisitului de păgân! Ilie să uită la barba bătută de cărunție a lui frate-său, la ochii obosiți și-și aminti copilăria. Își aduse aminte de biata lor soră, pentru care a luat atunci de mult calea ostășiei, doar ar agonisi bani ca s-o ajute cu zestre... Apoi a trecut la leși, în nădejdea că i-a izgoni craiul pe păgâni din țară. Dar anii trec, se duc și turcul tot se ține. Ori că-i tare încă puterea lui, ori că... noi, moldovenii, nu suntem uniți... unii tragem încolo, alții încoace...

– Eh! trânti Ilie paharul. Unde-i dreapta cea sănătoasă? Că acu m-aș duce întins la curte, să-l întreb pe Vodă și pe cei boieri ai lui: „Cât aveți de gând să-l lingeti în ... pe turc? Nu v-ați săturat încă?”

– Liniștește-te, Ilie! Nu striga... îl potoli Tarița. Se aude în uliță și umblă fel de fel de porod pe sub ferestre...

– A fugit o dată la tătarii lui. A doua oară nu ne scapă, boșorogul ce este! – urlă viteazul oștean și, făcând o mișcare cu brațul betejit, se încreți de durere.

– Rogu-te... ogoiește-te, îl potoli femeia. Auzind zgomot în odaia mejieșă, se duse să vadă ce-i acolo. O găsi pe Catinca și o repezi: Tragi cu urechea pe la uși? Să te cari jos – nu care cumva să intre cineva în grădină. Iar lui Năstase spune-i să stea în dugheană și, cum bagă de samă ceva, să-mi dea de veste...

Când se întoarse iar în odaie, Ion și Ilie se sfădeau de-a binelea, ca doi frați ce erau.

– Măi Ilie, măi! zicea Ion. Iaca, am venit la Ieși cu nădejdea că ai să m-ajuti să-mi fac dreptate, dar tu?.. Tu singur alergi după dânsa și n-o poți găsi...

– Dreptate vrei? striga Ilie. Vii cu jalobe? Cu plângeri? O mie de ani ai să aștepți și nu ți-or face boierii dreptate. Că ei de ce-s boieri? Să-l jupească pe bietul țăran. Ori crezi că Vodă o să-ți facă dreptate? D-apoi că tot el a trimes poruncă să adune zaherea pentru turc...

– Vodă? Ion își făcu cruce. Doamne ferește! Vodă nici cu spatele nu știe. Asta-i treaba boierului și a ispravnicului...

– Dar prost mai ești, măi! rânji Ilie. Că tare mai sunteți proști voi, țăranii! Credeți că Vodă și boierii lui îs buni, și numai cei din ținut îs răi. O brânză! Toți îs de-o teapă...

– Ilieș! Ilieș! îl mângâie Tarsița. Nu striga așa... S-aude jos, în uliță.

– sAudă-se, că nu-mi pasă! Iaca stau de vorbă cu frate-meu. Trebuie să-i dăresc odată mințile celea -n cap...

Ion de-acuma nu mai știa dacă să se bucure că l-a găsit pe frate-său ori, dimpotrivă: de ajutat nu poate să-l ajute cu nemica, iar de amărât îl amărăște... Ian de-ar fi sfinția sa părintele de față, ar descâlci treaba asta...

– Amu, dară, ce-i de făcut, măi Ilie? Sfătuiește-mă, că ești umblat prin lume. Ce să ne facem noi, bieții năpăstuiți? Unde să ne găsim mila și dreptatea?

Ilie îl privi îndelung. Își zise în sinea lui: „Unde, mă întrebi? D-apoi că nici eu nu știu. Am intrat în oastea lui Vodă, dar n-am găsit-o, dreptatea aceea. Am trecut la craiul, dar nici acolo n-am dat de dânsa. Craiul are grijile lui... Crezi că tare-l doare pe dânsul de alde noi? El vine să se bată cu Măria sa Vodă ca să puie mâna pe biata noastră Țară, iar, luând-o de la turc, s-o stăpânească el după placul lui...”. Cu glas tare zise:

– Nu știu! Nu mă întreba, că nu știu. Iată, eram să rămân fără de braț. Și pentru ce? Pentru ca craiul să apuce Moldova și să-l puie pe unul din feciorii lui în scaun...

– Pe feciorul lui? se minună Ion. Cum, adică, pe feciorul lui?

– Nu care cumva ai crezut că o să te facă domn pe tine? Ori pe mine? Noi de dat boi sântem buni... De vărsat sânge sântem buni, atâta...

Ion își făcu cruce:

– Ce tot grăiești, frate-miu? Aiestea-s lucruri domnești... crăiești! Noi n-avem nici un amestec într-însele...

Deși înfierbântat de vin, Ilie își dădu sama că-a cam luat-o razna. A prins a o mângâia pe Tarsița: pe spate, pe șolduri, pe sâni...

– Atâta-i, măi țărane, al nostru: muiera. Atâta mângâiere ne mai rămâne. Tu ți-ai luat femeie la casă ori tot singuratic ești?

– Eu? Femeie? se încruntă Ion. Asta-mi mai lipsește. Înainte mă gândeam uneori, iar acu...

– Auzi, Tarsițo? Se gândea... Se gândea numai... Deodată își aminti ceva: Dar tu? Cât am lipsit eu? Tot te-ai gândit? Cu cine ți-ai scurtat nopțile, drăguțo? Ia pune mâna pe inimă și mărturisește!..

Obrazul femeii luă foc. Zvăpăiată cum era, ridică palma desfăcută, dar de data asta nu spre a-l mângâia pe viteazul

oștean, ci cu gând de a-l pălmui: cum de îndrăznește? Nu mai avu vreme, căci jos, în uliță, răsunară bătăi puternice în poartă.

– Tarsișo! Deșchide! strigă un glas gros, fioros. Tot amu să deșchizi...

– Agia! pâli negustoreasa. Ne-a vândut careva... Și-l înlănțui cu brațele pe Ilie pe după gât. Deodată se întoarse cu spatele, acoperindu-l cu trupul ei și, în aceeași vreme, grăind răstit către Ion: Tu pleacă! Să te duci tot acum de-acea... Tu ai adus căinii asupra noastră... După tine au venit...

Ion pâli:

– Eu? Dar nu știu nici cu spetele... Luat din scurt, răzașul nostru nu putea să priceapă ce să însemne acele bătăi în poartă. Iaca... mă duc... Dacă zici așa, mă duc...

192 – Stai! strigă Ilie. Unde-l gonești? Ascunde-ne undeva: în pod, în pivniță, în vre-o hrubă – numai ascunde-ne de grabă. Auzit-ai?

Tarsișo prinse a-și frânge brațele.

– Doamne! Pentru ce pedeapsa asta pe capul meu! Dacă vă găsesc strajnicii aice, îmi dărmă casa... îmi iau tot ce găsesc... Îmi dau foc... Se alege scrum și cenușă din truda și agoniseala mea de ani de zile...

Iar răsunară strigăte jos:

– Tarsișo! Ori deșchizi, ori rupem porțile și intrăm cu sila!

Femea fugi la fereastră, o descise, scoase capul și grăi cu glas prefăcut:

– Dar ce s-a tâmplat, cinstite Calistrat aga? Oare cine tulbură liniștea oamenilor cumsecade?

Calistrat aga se dădu înapoi, în mijlocul uliței – era un slujitor dolofan, cu barbă, – și, mătăhăind cu sabia ridicată, strigă:

– Suntem pe urmele unui răufăcător... a intrat în târg .. și urmele aice ne-au adus...

Tarsița aruncă o căutătură îndărăt, către cei doi frați: „Un răufăcător? Carevasăzică, unul dintr-înșii, iară nu amândoi... Înseamnă că pe Ilie pot să-l ascund... Iar Ion să plece!..”. Răspunse celui de jos, din uliță:

– A fost un strein pe aice... Mai adineaure... Dar s-a dus!

– Cum? Încotro a apucat? Să nu mă amăgești, Tarsițo, că cu mine nu ți-i de șagă. Deșchide tot amu, să cercetăm casa... De nu, rupem ușa... Slujitori! strigă Calistrat aga. Ia opintiți mai târșor. Văz că jupâneasa ne duce cu vorba...

Când auzi astă amenințare, negustoreasa țișă, înfricată:

– Ba rogu-te, zi-le să nu bată... Că iaca vin să deschid... Năstase, măi! Catinco, fa! Unde sânteti, lua-v-ar dracul să vă ieie și să vă ducă în fundul iadului.

Cele două slugi nici se vedeau, nici se auzeau: se tăinuiseră, pe semne, ori că plecaseră de acasă. Așa făceau când avea stăpâna mosafiri: se duceau în târg de dorul lelii.

Dându-și sama că nu-i de șagă, Ion se repezi la frate-său și-l îmbrățișă.

– Tu ascunde-te pe unde știi... beteag ești... iară eu m-am dusu-m-am... Să se ieie după mine...

Ilie îi făcu cruce cu mâna cea teafără: „Să te ajute Dumnezeu!” Apoi: „Cum se duc aiștea, să-mi dai de veste, auzi?”

– Bun!

– Ia-o pe răpă... acolo-s mărăcinii deși și nu te-or dibui... Tot în sus ține...

– Bun! – făcu Ion semn cu capul și zbură pe scară în jos. Sărind câteva trepte deodată, o ajunsese pe Tarsița, care cobora ținându-și poalele, și, din fugă, îi zise printre dinți: „Să-l tăinuiești pe Ilie cum știi și unde știi! Că de-l dai pe mâna ogarilor, vin și-ți dau foc la casă, auzit-ai?”

Nefiind femeie proastă, Tarsița pe loc își ticlui răspunsul, bucuroasă că a scăpat de țărănoiul ista. Alergă, deci, spre poartă, strigând:

– Cinstite Calistrat aga! Cinstite Calistrat aga! Iată-mă că vin... Fie-vă milă de-o biată femeie nevinovată... Nu se află nici un răufăcător în casa mea. Jur pe sfânta cruce și pe Maica Domnului cea preacurată...

De dincolo de poartă bubui glasul slujitorului agiei:

– Asta o s-o vedem noi singuri. Asta o s-o cercetăm noi cu ochii noștri...

Încă înainte de-a ajunge la poartă și de-a da zăvorul la o parte, Tarsița țipă ca mușcată de șarpe:

– Auleu! Iacă furul! Iacă-tă-l pe răufăcătorul pe care-l căutați... A stat ascuns în grădina mea și eu nici n-am știut...

Poarta se deschise ca izbită de furtună și prin ea dădu năvală Calistrat aga cu trei slujitori înarmați.

– Pe el, feciori! urlă Calistrat aga, arătând cu mâna spre fundul grădinii, unde ajunsese Ion, gata să se mistuie după tufarii de pe mal.

194 Slujitorii o luară într-acolo, ca ogarii după vânatul stârnit. Dar lasă că la fugă Ion îți era meșterul! De atâtea ori îl scăpa-seră picioarele. Dar vezi că o cotigești cu spor acolo, unde cunoști locurile, iară Țarălungă călca pe aice pentru întâiași dată. Și se afla fugărit de trei, iar el era unul. Când se văzu pe buza acelei râpi, o cuprinse dintr-o ochire – era adâncă și povârnită râpa, crescută cu porumbrei deși, cătină și niște copăcei nalți și noduroși; colo, sus, se îngusta și, pe semne, se sfârșea; în partea stângă, dimpotrivă, se lărgea și dădea în lunca largă pe fundul căreia curgea Bahluiul... Într-o frântură de clipă socoti răzașul ce-i de făcut. Iată-l gonind pe mal în sus, tot strigând din gâtlee: „Hep!Hep!Hep!“ Parcă ar fi fost la vânătoare ori... ar fi fugărit el pe un altul, iar nu aiștia pe dânsul. Când crezu că le-a arătat bine încotro se îndreaptă, odată se prăvăli în râpă, se suci și o cotigi înapoi, la vale, pe după tufari. Merse o zvârlitură de băț și se piti într-un desiș, stând nemișcat, mort, cu urechile ciulite. Îi auzi pe cei trei

venind până la locul unde-l zăriseră adineauri, pe mal – pași grei dudură de-asupra capului – apoi care mai de care dându-și cu părerea:

- Încoace, băieți!
- Departe n- a fugit!
- Unde naiba, că nu se vede!
- Să nu-l scăpăm să fugă departe...

După care se îndreptară tustrei pe mal în sus, iar Ion o luă în patru labe la vale, tot oprindu-se și trăgând cu urechea: „Nu s-aud?.. S-au dus...“. Ajuns la loc limpede, porni cu pas agale, încet, în susul Bahluiului pe un drumeag de cară, pe lângă niște bordeie înconjurate cu copaci și pomăt de tot felul. La un cot văzu un bolovan de piatră și se opri să se hodiească.

Puse traista jos, își scoase ciubotele, le așeză alături și se apucă să-și spele picioarele obosite. Răcoarea apei – ce-i drept, nu prea curată, îl mai învioră. Alte gânduri, mai așezate și mai limpezi i se iscară în minte. Poate mai limpezi și mai așezate, dar deloc îmbucurătoare. Pentru ce avea să se bucure, dacă, găsindu-l pe Ilie, abia porniră vorba și se văzu nevoit să fugă... Apoi și Ilie! Nu mai este acel om. S-a schimbat și cu mare greu te înțelegi cu dânsul. Și cum l-a găsit? Olog... În slujbă la străini... Ce are să se aleagă de capul lui? De amu, dacă era oștean la Vodă, mai trăgea el, Ion, nădejde că-l poate ajuta cumva. Dar așa? Dacă oblicește stăpânirea că are un frate, care și-a lăsat țara, îl ridică în ștreang. La aist gând Ion simți un sloi de gheață în spate...

Deodată i se păru că stă cineva alături. Niște ochi care-l urmăresc... „Să fie ogarii? S-au furișat tiptil și eu nu i-am simțit?.. Să mă țin drept... Să nu mă dau de gol... De unde pot ei ca să știe că eu îs anume acela, pe care l-au gonit?“ Și, fără să se întoarcă, luă cu căușele palmelor apă, și-o turnă peste picioare și, totodată, se iți pe sub brațul stâng, la ciubotele puse să se zvânteze.

Nu erau!

– Ce-i?! strigă Ion, făcând un salt de pe bolovanul de piatră.

La câțiva pași stătea un omulean zdrențăros, ca vai de el: ținea ciubotele ridicate-n sus, parcă ar fi fost doi pești mari, pe care i-a pescuit cu multă trudă. Nenorocitul se uita ba la încălțări, ba la Ion, și fața-i se lăți într-un zâmbet prostesc. Ion crezu că are năluciri. „Tâlharul... Era să-mi șterpelească ciubotele... Să mă lase desculț, lighioana. Văzutu-l-ai?”

– Măi! urlă Ion. Dă-le-ncoa!

Se repezi, i le zmulse din mâni și-i dădu o bleandă. Acela, nenorocitul, se duse de câteva ori peste cap, într-un fel caraghios. Apoi se ridică de pe jos și prinse a plânge cu hohote. Plângea și-și ștergea obrazul cu pumnii mânjiți de colb.

– Hă... Hă... Hă...

196 „Iaca încă unul cu mintea neîntreagă. Atâția pe lumea asta! își zise Ion. Dar de ce taman peste mine să dea?” Își luă traista, o puse pe umăr, strânse cubotele la subțioară și porni grăbit tot în susul pâraului, aruncând din când în când o căutătură îndărăpt.

Bietul nebun se opri din plâns, îl privi cum se îndepărtează, apoi duse mâna la gură. Atunci răzașului i se făcu milă – făptura lui Dumnezeu și aista! Băgă mâna în traistă, scoase o coajă de mălai și o puse jos: „Vino de-o ia!”, și se duse mai departe. De acum de pe puntea aruncată peste pârau, când să treacă dincolo, – o punte de prăjini cu parmaclâc tot din prăjini, – aruncă o căutătură și-l văzu pe omulean. Rodea posmagul și juca tontoroii, de bucurie.

...Curând Ion ieși în marginea orașului și, când socoti că s-a îndepărtat de orice primejdie, se opri pe un dâmb și se uită îndărăpt. Eșii se vedeau ca în palmă. „Mamă, mamă ! Ce de-a case!” își zise răzașul nostru.

Era spre sară. Soarele scăpătase către chindie, și dintre copaci se înălțau turlele bisericilor, cu cruci în vârf, câteva

lucind să-ți ieie ochii. Ion căută cu privirea curtea domnească și biserica Trei Sfetitile de unde pornise și unde avea a se întoarce. Poate că l-o fi așteptând părintele Nicodim... Și, cum își aminti de călugăre, simți ca un val ferbinte la lingurică: „Așa-mi trebuie, dacă n-am stat să-l aștept. Era să cad în labelle ogarilor... Dar încaltea l-am găsit pe Ilie... Și, chiar de nu poate să mă ajute cu nemică, măcar știu că-i viu...” Aici dădu cu ochiii de zidul nalt, cu zimți sus și câteva turnuri pe la colțuri... „Mamă, mamă! Ce mare curtea lui Vodă! Cum au crezut ei să răzbească într-însa, să-l prindă pe Măria sa? Își zise răzașul. Nu, nu-i treabă creștinească asta... Să ieie moldovenii pe Vodă al lor și să-l dea pe mâinile leșilor?... Nu, asta nu-i treabă...”. Iată dar că ajunsese Ion să-l judece pe frate-său. Uitase de acuma, cât de obijduit fu și de domnie, și de alți oameni ai stăpânirii... Uitase de necazul ce-l pornise la drum greu și lung... Uitase de jaloaba ce-o purta în sân și-i stătea pe inimă ca un bolohan de sare...

În clipa asta răsună ca un bubuit de tun, în cealaltă parte a orașului. „Iată, se gândi Ion, începe războiul și mă apucă aice... Ori că leșii sunt aproape de Eși? Ori tătarii își fac de cap?”. Altceva era la mijloc: pe neprins de veste veni o bură de ploaie și, ropotind pe iarbă, pe frunzele copacilor dimprejur, se așternu, învăluind firea dimprejur cu mii și mii de bulbuci. Și, cum veni, așa și trecu – tunase pe undeva! și Țărălungă, răcorit și împrăștiat, cu sufletul și gândurile limpezite, ridică mâna și-și făcu semnul crucii.

– Iartă-mi rățăcirile, milostive Doamne... Iartă-mă pe mine, păcătosul... Îți mulțumesc pentru semnul ce mi-ai dat...

Căzu în genunchi, bătu câteva mătănii, după care se ridică și porni repede mai departe. Numai că nu o luă de-a dreptul, ci pe ocolite, căci îi era în grijă să nu dea ochii cu cei care-l fugăriseră... Nu cunoștea Ion drumurile, dar știa că, dacă are o margine dinspre răsărit, pe unde intrase dimpreună cu

călugărele și cu Mutu, atunci are și alta, dinspre apus, și pe acolo răzbește el îndărăpt la bujda paznicului de la Trei Sfetitele... Iar acolo, cum ajunge, nu mai stă – îi spune sfinției sale că se duce acasă. Chiar mâine dimineață porcede! Cum își aduce aminte de casă, îl prinde iar ghiara amarului de inimă... „De ce trebuia să pornesc? Cine se uită în gura unui obijduit și nedreptățit? Destule griji are Măria sa! Vin tătarii – dă-le! Vin turcii – dă-le! De unde să ieie, dacă nu de la noi, de la bieții pământeni?” Curat i se făcu milă de Vodă: îl văzu ca aieva, stând înngenuncheat cu căciula-n mână, cu pletele albe, în fața scaunului aurit, în care stă turcul cel mare – Împăratul. „Ai dat birul? zice Împăratul. Mai dă! Am oaste multă și trebuie s-o hrănesc!” Vodă își pleacă fruntea la pământ: „N-am de unde da, mărite împărate. Țara-i sărăcită, mâncată de lăcuste...”. Dar când vede ridicându-se sabia de asupra capului feciorului său, ținut ostatic la Împărăție... zice Vodă înăbușit: „Dau... iaca dau cătu-mi ceri, Împărate... Să știu că moare țara de foame, dar dau...”. Și trimete slugile să ieie tot ce-or găsi prin sate: grăunțe, oi, boi – și să toarne în gura nesăturată a păgânului. Iar păgânul înghite și se îngrașă, și se întărește... „Poate-a crăpa!.. Poate-a crăpa!.. Până la urmă poate-a crăpa...” – se gândește Ion și de acum îl vede pe turcul acela în chipul unei uriașe căpușe cape-a supt și a tot supt sânge, s-a umflat și iat-o plesnește, se desface... A și crăpat!.. Peste o bucată de vreme gândurile răzașului o iau pe alt făgaș: de acum îl cearcă mândria pentru frate-său Ilie, care n-a stat cu mâinile în sân să-l vadă pe Vodă cum cere îndurare la păgân, ci a trecut la craiul și de acolo a venit să se bată pentru dreptate... Iese că frate-său n-a plecat capul, cum a făcut Măria sa... Iar dacă-i rănit, lasă că se vindecă și ia din nou sabia în mână... Numai de-ar scăpa cu zile... Și Ion zice în șoaptă o rugăcune într-o scăparea bunului său frate: „Ajută-l, Doamne. Sprijinește-l, Doamne... Ocrotește-l, milostive, și nu-l da pe mâinile răilor și ticăloșilor...”

Luat de gânduri, trece Bahliul și, pe lângă niște vii și livezi cu pomăt, ocolește orașul prin partea de asfințit, apoi ține mai departe, pe un drumeag, până iese într-o vale largă, ce se întinde în partea de miază-noapte a Ieșilor. Acum scăpat de orice primejdie, se simte slobod și pășește sprinten. Își îngăduie a se opri pe-o vreme la niște câpițe de fân. Se lungește pe una cu fața în sus și iată-l ascultând strigătul prepelițelor și chițcăitul țistarilor în iarbă...

Obosit cum este îl cuprinde somnul și curând, adoarme. Adoarme și visează un vis minunat. Se face că merge la drum în doi cu sfinția sa părintele Nicodim – nici călări, nici în căruță, ci curat pe jos. Adică nu pe jos, căci au un măgăruș răpciugos, pe care urcă ba unul ba altul, pe rând. Ion duce desagii cu de ale gurii, iar sfinția sa poartă în mână o cădelniță, pe care o tot repede ba înainte, ba înapoi, parcă ar fi un toiag... Și cum merg ei așa, iată că ajung la un târg mare. Mult mai mare decât Eșii, căci are case și biserici mai multe și mai înalte și mai frumoase. Îi Țarigradul, despre care a auzit răzașul povești în copilărie de la bunică-sa, Dumnezeu s-o ierte... Tot târgul strălucește de lumini – atâtea cruci aurite, că arde văzduhul... Deodată porniră să tragă clopotele, răsunând din toate părțile... Se cutremură întreaga fire dimprejur... Părintele Nicodim merge înainte, măgărușul vine cu capul plecat, iar din urmă – el, Ion Țarălungă, răzaș din Siliștea de pe Bâc, cu desagii de-a umăr... „De ce-o fi trăgând clopotele?” Se întreabă răzașul nostru prin somn. „Mai întrebi? răspunde părintele Nicodim. Să bucură norodul de intrarea noastră în cetate!” Sări călare pe măgăruș și de acu se făcea că nu era părintele Nicodim, călugărele de la mănăstirea Căpriana, ci chiar singur Mântuitorul... Și norodul, cumu-l văzu, căzu îndată la pământ, nălțând cuvinte de slavă: „Mărite Doamne! Întinde dreapta și ne binecuvântează!” Ion răzașul care venea din urma măgărușului, cu desagii pe umăr,

și care acuma era singur Sfântul Petru, scoate din desagi pâine și măslina și împarte celor flămânzi și nevoiași. Dă la dreapta, dă la stânga – orbilor, calicilor, leproșilor... Mulțimea apucă bucatele cu amândouă mâinile, le duce la gură, strigând cuvinte de laudă... Când colo, vede Ion cu uimire că desagii i s-au golit și atunci vrea să-i spună sfinției sale că nu mai au ce împărți... Dar băgă de samă că nu mai este nici părintele, nic măgărușul, ci-i numai el unul, înconjurat de mâni slabe, osoase și toate se întind spre dânsul, cerșind de ale gurii. Bagă Ion mâna-n desagă, desaga-i goală. „Ce mă fac? Or să mă sfâșie!“ Își strânge desagii, își rotește privirea împrejur, căutând pe unde s-o cotigească... Când colo, îl vede răsărind în fața lui, călare pe un cal alb, pe Gruie! E în veșmânt de domn, înconjurat de boieri călări, cu toții în straie cusute cu fir de aur... Ion răzașul cade cu fața la pământ: „Ajută-mă, Măria ta... Adu-ți aminte de binele ce ți l-am făcut... Nu mă lăsa să mă sfâșie gloata turbată...“. Dar Gruie, lucru de mirare, nu-și aduce aminte de dânsul, nici nu-l vede și trece cu tot alaiul pe alături... Ion strigă în urma lui, cu glas plin de jale și se trezește...

Sare drept în picioare. Câteva clipe nu poate să-și dea sama ce-i cu dânsul. Își freacă ochii și vede trecând pe alături un pâl de călăreți. Sulițe ridicate în vânt... Săbii legănându-se la șold... Ochi înguști... Iată de unde zgomotul care l-a trezit! Se trânteste la loc, înfundându-se în căpița de fân.. (Răzașul nostru se aciuase la vre-o douăzeci-treizeci de pași de drumul mare, care aduna alte două mai mici, ce veneau dinspre târg, – aista era șleahul ce ducea în Țara de Sus, și mai departe, către Țara Leșască.) Se ghemui în culcuș și nici nu sufla, iar în gândul lui se ruga de Dumnezeu să-l apere și să-l ocrotească, nu cumva să-l zărească vrăjmașii...

Pământul se cutremura sub copitele cailor... i se năzări că le simte suflarea pe obraz... Așa cum îl fripse odată, demult,

în copilărie, când năvăli un caembul peste satul lor... Acuma era el prepeliță, el țistar... Acuma el se lipise de pământ, făcându-se una cu țărâna. „Că, numai dracul m-a împins încoace! – își zise Ion. – Fug de răi și tot peste dâșii dau...”.

Când s-au amestecat călăreții în zare, Ion s-a ridicat și s-a apucat să-și cerceteze încălțărilor. Trebuia să se întoarcă mai degrabă că-i sară și sfinția sa o fi clocotind de supărare că lipsește atâta vreme. Iaca, își strânge obelile, iese la drum și așa intră în Iași. De ce să se ferească prin râpi și țarini, dacă aice nu-l cunoaște nimene? De ce s-ar teme?

Ajungând la drumul domnesc, în care dădeau celelalte două, Ion opri. Opri, căci văzu venind dinspre oraș doi călăreți: unul pe un drum, altul pe celălalt. Și nu așa cumva, dar goneau mâncând pământul. „Or fi niște tătari rămași de bulucul lor“, se gândi răzașul, și dădu să se îndosească după vreun tufar. Dar, uitându-se mai bine, iar călăreții apropiindu-se, i se păru că-s niște olăcari, care o fi ducând niscai porunci, și ieși iar la drum.

201

Lucru cu totul ciudat, însă: cei doi călăreți băteau din răspuțeri cu biciuștele în cai și, din fugă, întorceau capul unul către celălalt și strigau ceva. Ce ziceau anume, răzașul nu putea să audă, dar vedea că amândoi sunt înfierbântați nevoie mare – chiuiau, răcneau, făceau cu pumnul unul către celălalt. „Ce-o mai fi și asta oare? se minună, muiereste, Țărâlungă. – Să se fi luat la întrecere? Ori că i-a trimes Vodă după tătari, că a uitat să le spuie ceva...”.

Cei doi călăreți – niște zdrahoni îmbrăcați în haine de postav, cu căciuli făcute tot din postav (numai că la unul erau verzi, iar la altul roșii), legate cu curelușe sub barbă, căciulile, se nu le cadă din cap – cei doi călăreți goneau ca smintiții. Ion holbă ochii a mirare: dacă ajung odată la înturlocarea drumurilor, hotărât lucru că dau unul peste celălalt, cal peste cal, om peste om, și n-o să se aleagă nimic dintr-înșii.

– Geaba graba! răcni cel din dreapta. Fă napoi!

– Ba tu! strigă cel din stânga. Tu! Tu fă!

Când drumurile li se înturlocară în șleahul domnesc, amândoi opriră-n loc, proțâpindu-se față în față. Caii gâfâiau, iar călăreții erau learcă de sudoare. Cel din dreapta avea fața lată, buzele mari, ochii rotunzi și spatele de urs. Cel din stânga era uscățiv, osos, dar cu niște fălci așa de puternice, că te-ar fi înghițit cu tot cu nădragi și ciubote.

Înțepeniră-n loc, fără a căta unul la celălalt, și Țărălungă înțelese că, înainte de-a porni la drum, cei doi au avut o sfadă aprigă între dânșii, iar socoteala avea să se încheie aicea, la răscrucea drumurilor.

– Fă-napoi!

– Ba tu fă!

– Fă! îți spun.

– Tacă-ți leoarba!

– Așa?! urlă cel spătos.

– Na! îl izbi ososul cu pumnul.

Și se încinse bătaia.

Caii se rotesc sub dânșii, ba apropiindu-se, ba îndepărtându-se, iar călăreții năzuiesc a se otânji cât mai zdravăn unul pe celălalt. „Măi tu, măi!“ – se minunează Țărălungă și, în loc s-o ieie la sănătoasa, se pomenește ațâțându-i pe bățăuși.

– Dă-i! zice către unul.

– Și tu dă-i! strigă către celălalt.

Ursul taman se pregătise să lovească în dușmanul său, dar Ososul se aplecă, și acela izbi în screaua calului, atingând marginea șei. Se vede că și nășădi bine pumnul, căci întoarse doi ochi albi către Țărălungă și icni:

– Hâc!

Ososul, prinzând prilejul potrivit, aduce pumnul și mi-l pocnește pe Ursu drept la ureche.

– Văleu, mamă!

– Iac-aşa! zice Ososul. Mai na! Şi mai na!

Când îl aude pe zdrahon răcnind ca un copil, răzaşul nostru izbucneşte într-un hohot de râs, mai să se tăvălească pe jos. Comedie nu alta! Pune traista la o parte şi râde, ținându-se cu mâinile de pân-tece.

– Ce dai, bre? întreabă Ursu, frecându-şi urechea. Crezi că dacă stăpânul tău îi mare hatman, poţi să baţi pe fiştece-ne?

– Nu eu am sărit la bătaie. Tu ai sărit.

– Eu am sărit?! scânci Ursu. Ba tu ai început. Şi cum Ososul întoarce canul să se uite înapoi, într-acolo, de unde venise adineaure, Ursu, prinzând el prilejul potrivit, ridică pumnioiul cât un baros şi i-l coboară drept în moalele capului. Primind lovitura, acela stătu o clipală drept, apoi începu să se încovo-aie, până ce lunecă de pe cal, aşternându-se lat la pământ. „Că bine mi ți l-o trăs-nit! bate din palme Țărălungă. Deodată îl fulgeră un gând: Dar dacă l-a omorât? Ursu o ia din loc, iar eu rămân şi cad vinovat... Să fug tot amu!”. Şi, întorcându-se după traistă, vede că nu-i. Până s-o găsească, iată că aude dinspre oraş strigăte, chiote, Țipete...

203

Ridicând nouri de colb, pe cele două drumuri vin gonind două cete – unii de-a călare, alții pe jos. Şi cum vin, așa vin, mă-tăhăind cu ciomege şi săbii. Cei dintr-o ceată tot amenință pe cei din altă ceată şi – dimpotrivă.

– Acum o să vedem o bătălie în tot bunul, zice Țărălungă şi uită că trebuie s-o cotigească.

La înturlocarea drumurilor cetele se ciocnesc, se învâlmăşesc şi începe ciomăgeala. Țipete, răcnete, văicăreli... Unii călări, alții pe jos, ba se mai ivesc şi câteva căruțe.

Țărălungă se pomeneşte Țintuit în loc de astă neaşteptată privelişte – văzuse odată în tinerețe la bâlci, la Orhei, cum se trânteau doi voinici, un arap cu unul de-ai noștri: așa-și mai suceau oasele, așa se mai rupeau unul pe altul!.. numai că atunci erau doi, iar acuma-s mai mulți, unii în haine roșii,

alții în haine verzi, lăcuste și cărăbuși... Tot uitându-se de la o parte, lui Ion i se năzări că asta nu-i bătaie, ci așa, numai o hârjoană! Cum să se pumnească și să se păruiască și să nu cadă nic unul mort la pământ? „Ba eu zic, că sunt vorbiți între dânșii, hotărâ răzașul nostru. Anume să stârnească lumea la răs“. Acum cei doi, Ursu și Ososul, s-au apucat unul pe altul de cingători! Cel roșu s-a umflat ca un curcan, nasul i s-a făcut cât o pătlăgică, nările i s-au lărgit... Gâfâie, tot încercând să-l azvârlă pe cel verde peste cap. Dar de unde – nu poate! Cel verde-i de două ori mai greu decât dânsul, are un cogemite bîrdăhan, un tobultoc cu sare....

– Apucă-l! Dă-i! țipă Ion. Pune-l la pământ!

Cel roșu îl saltă pe cel verde, dar numai de-o palmă, căci tot atunci i se frîng picoarele și cade, cu tobultocul peste dânsul. Și-l prăpădește din ochi...

204

„Dă-i încolo că-s niște mocoșiți! își zice Ion. Ia să văd ceilalți ce fac!“ Iar ceilalți... fiecare își vedea de treaba lui. Doi – unul într-o căruță și altul în altă căruță, cum stăteau în picioare, se apucară de gât, pe după grumaji, de credeai că vor să se pupe. Dar, nu se pupau, ci-și strânsesă frunte de frunte, față de față și cum se strângeau, așa se strângeau.

– Ce faci, măi? strigă Ion. Nu vezi că-l gâtui? Lasă-l că-i iese sufletul pe altă bortă...

Alți doi, de-a călare, se aninaseră unul pe altul cu niște cărlige și năzuiau a se doborâ de pe cal – cel roșu pe cel verde, cel verde pe cel roșu. Acuma lui Ion iarăși i se năzări că cei doi se hârjonesc, iară nu se luptă cumu-i legea luptei drepte. De bună samă, aceștea se învârteau pe loc, dar fără nici un spor. Degeaba obosesc caii!.. Deodată, de sub o căruță, iese în patru labe un bărbos și se aruncă spre cel verde, îl apucă de picior și prinde a-l trage în jos. Dar greșise: el fiind verde, s-ar fi cuvenit să-l doboare pe cel roșu. Deaceea semenul lui nu se gândește mult, ia măciuca ce-o avea legată de șa și mi țî-l croiește la moacă.

– Ce faci, măi?! strigă Ion. Îi de-al vostru... dar bărbosul s-a și lungit la pământ, ceea ce i-a căzut pe plac răzașului.

– Așa! Așa! Așa! prinse el a striga, întorcându-și privirea către niște slăbănogi, unul nalt, cât o prăjină, altul josuț, mai până la brâul celui alt, care se dădeau înapoi, apoi odată se izbeau unul asupra celui alt, ca doi cocoșei. Cel mic năzuia să-l apuce pe cel nalt de picioare, dar acela odată se săltă în sus și, cu picioarele crăcănate, îl izbea unde se nimerea. Când se uită răzașul mai bine, vede că cel josuț îi un copilandru, abia de-i iese tuleiele.

– Ce-l bați, măi?! strigă Ion și, de data asta, nu se mai poate stăpâni.

Învârte traista ca pe-o sabie, se repede în mijlocul învălmășei și, cum intră în mulțimea oarbă de furie, dă, fără să știe cum, cu mâinile de-o oiște, o zmulge dintre cai și o ridică sus.

– La o paaarte, măăăi!!!

Și cum nimeni nu-l aude, toți fiind asurziți și amețiți, începe a o învărti ca pe un îmblăciu. Se aud oase trosnind, țeste crăpând și se stârnește așa un pârjol, că-i destul să se învărtească răzașul nostru de câteva ori, și unde numai ce era vânzoleala aceea de trupuri se face loc curat, ca pe-o fățare, după ce-ai strâns vraful și ai măturat bine. Parcă i-a suflat vântul pe toți – a rămas el singur în furca drumurilor.

...Când au sosit cei doi mari boieri, unul pe un drum, altul pe alt drum, fiecare cu însoțitorii lui, amândoi călări pe cai mândri, și când l-au văzut pe viteazul care a potolit pe slugile lor, trimese -nainte, amândoi au oprit. Ion Țărâlungă pusese oiștea cu capătul cel gros în pământ și se sprijinea ca într-un toiag. Făcu o plecăciune către boeri, grăind lat, moldovenește:

– Să-mi fie cu iertare, domniilor voastre, i-am răcorit olecuță. Că prea se înfierbântase sângele cel rău într-înșii... Amu că le-au venit mințile la cap, pot ca să mă duc în drumul meu. Să fiți 'neavoastre sănătoși...

– Stai! strigară boierii. Spune-ne, voinice: cine ești, de unde vii și încotro ții calea?

Boierul în haine roșii era Velicico, semețul Velicico Costin, marele vornic al Țării de Sus; celălalt, în haine verzi, era Lupu Bogdan, ginerele Măriei sale Vodă și mare hatman al Moldovei... Oastea craiului leșesc iar călcase fruntariile de miază-noapte ale Moldovei și acești doi mari dregători se aflau trimeși de Vodă anume: Lupul Bogdan, împreună cu tătarii, să scoată pe leși din Țară, iar Velicico să facă orânduială în cele ținuturi de Sus, adică: să întărească stăpânirea domnească, să strângă dările și birurile de la locuitorimea, care nu vroia de la o vreme... să le plătească. Porniră, deci, fiecare pe drumul lui, de la casa lui, cu însoțitorii lui, dar vezi că drumurile li se întâlneau aici, iar slugile, trimese înainte, se luară la comăgit, semn rău pentru amândoi: unul, că, dând față cu oastea craiului, nu o va putea scoate din țară afară; altul, că iar n-o să-i dea ascultare ținuturile de Sus, și iarăși o să se întoarcă cu mâinile goale, și Măria sa o să-l privească cu ochi răi... Se îndușmăneau rău cei doi mari boieri, se urmăreau în taină unul pe altul, având oameni puși anume care să iscodească cele mai mici mișcări ale celuilalt... Și de data asta: trimesese pe cele slugi să oblicească, pe care drum o s-o ieie neprietenul său. Și cum slugile știau de vrajba săpânilor, cum se zăriră de departe, cum începură a se măscări cu tot felul de vorbe...Apoi bătaia, păruiala, ciomăgeala celor veniți după dânșii... Marii boieri, bineînțeleș, nu vroiau să se arăte mojici, deaceea se prefăcură bucuroși de întâlnire, iar față de necunoscutul voinic se arătară binevoitori.

– Ia sunt un biet om ca vai de mine, dădu răspuns Ion Țarălungă. Am pornit în lume după dreptate. Dar nu am știre unde-o fi trăind ea, sărmana...

– Dreptate? zâmbi boierul în haine roșii. Nu știi zicala veche? La fundul mării...

– Ba! îi tăie vorba boerul în haine verzi. Despre care dreptate grăiești, creștine? Căci are și ea pe lumea asta fețe multe...

– Anume că!.. Anume că, hatmane domnia ta!.. se băgă în vorbă un boier ce stătea mai în spatele ginerelui lui Vodă, unul bucălat la față, cu ochi mari ca de bou și cu urechi de prepelicar. Dreptatea are o mulțime de fețe... Așa zicea și babacu-meu Enache, Dumnezeu să-l ierte...

Era clucerul Ilie Țifescu, care avea obiceiul de-i îmbăta pe țăranii dimprejurul moșiei lui, și, amețiți de băutură, îi puneă să-i vândă locul.

– Ba sunt oameni cu mai multe fețe! grăi semețul Velicico, parcă ar fi dat răspuns la Judecata de apoi. Dreptatea una este, precum soarele din cer și Dumnezeu de asupra oamenilor...

În pripă Lupul Bogdan nu găsi ce să răspundă: pe de-o parte, nu știa atâta carte câtă știa aiști frați Costinești, pe de alta, pomenirea numelui lui Dumnezeu îl opri să sloboază vorbele ce-i veniră pe limbă, căci printre însoțitorii săi se afla și sfinția sa episcopul de Huși...

– Dreptatea-i după cumu-i și omul care o caută, o întoarce Lupul Bogdan, nevrând să se lase bătut la voroavă. Dacă o caută un om de neam, și dreptatea este naltă... Iar de-o caută un om prost, și dreptatea-i joasă... proastă...

– Adevăr grăiși, boier domnia ta, zise răzașul nostru. Domniile voastre sânteti porniți cu alai încotrova, ca să faceți bine Țării și Măriei sale Vodă. Și purceserăți în straie strălucitoare, cum strălucitoare este dreptatea pe care aveți a o înstăpâni... Iar dreptatea, pe care o caut eu, este săracă...

– Zi odată, ce vrei?! îi porunci semețul Velicico. Spune, omule, limpede și curat!

Atunci mărturisi Țarălungă pățania cu boulenii lui și ai altor locuitori din Siliștea de pe Bâc, despre tâmplările ce i

s-au prilejit dimpreună cu prietenii lui de la plecarea din sat, de cele pătimate aici, în cetatea de scaun (bineînțeles, de frate-său Ilie n-a suflat o vorbuliță!), despre jaloba cu care venise, dar n-o putu înainta la divanul domnesc, fiind fugărit de către strașnici...

– Văzut-ai, Lupule? strigă Velicico semețul. Văzut-ai cum sunt întâmpinați și ascuțați bieții pământeni în această Țară a Moldovei?.. Ai pilda de față. Ia-o de-o dezghioacă și ai să vezi de unde lacrimile și gemetele celor săraci și obijduiți...

– Dă la mine jaloba! hotără Lupul Bogdan hatmanul. Acum Măria sa n-are vreme a ține divanuri. Neprietenul au călcat hotarele Țării... Iar, după ce se așază vremea, să vii la curte... Am să te chem chiar eu, ca să-ți arăți pricina în fața Măriei sale și a întreg divanului...

– Să nu dai hârtia din mână! zise Velicico răzașului. Rămâi și fără dreptate și fără hârtie...

Auzind acestea, Țărălungă, care apucase a scoate jaloba din sân, unde-o avea înfășurată într-o bucată de pânză, stătu la cumpene ce să facă. Nu avea știre de unde purced vorbele potrivnice ale celor doi mari boieri. Atunci se băgă iarăși cu spusa lui, Ilie Țifescul:

– La ce bun peticul de hârtie, boieri dumneavoastră? Să-l luăm chiar pe dânsul cu noi... Pe aist zurbagiu... Că n-avem vreme a ne întinde la voroave în mijlocul drumului.

Și până să-și dea samă ce putea să însemneze astă vorbă a boierului cel bucălat și cu urechi de prepelicar, bietul Ion se pomeni înhățat de cei doi călăreți, Ursu și Ososul, care atâta așteptau, să se răfuiască cu dânsul – luat și trântit într-o căruță, după care tot alaiul (verzii înainte, cei roșii – după dâșii), porni la drum, mai departe...

Capitolul al cincilea

In vremea asta părintele Nicodim ținea calea înapoi de la vestita mănăstire a Dragomirnei, unde se duse din porunca vlădicăi. Cum zice vorba: pornise de acasă cu graba, dar se întâlnise cu zăbava. Când, sosit mai deunăzi la Iași, crezu că, iată, preosfinția sa, în sfârșit, o să-l primească și o să-i asculte necazurile și durerea, și rugămintile cu care venise din partea starețului și a celorlalți frați – să ni se ușureze cele dări către Sfântul Munte... anul greu... seceta... ne-a mâncat rău lăcusta... prisăcile n-au adus nic a zecea parte din miere... – părintele Ioanichie, mai marele peste gospodărie, îl opri: „Nicodime, să nu ai a te băga în ochii preosfinției sale că-i supărat foarte... Tună și fulgeră... Mai îngăduie până ți-oi spune eu...“. Bunînțeleș lucru, călugărele nostru n-avea de unde să știe, de ce-i așa mâniat vlădica Sava, și i-a dat crezare, iar părintelui Ioanichie atâta i-a trebuit: l-a rânduit pe trimesul mănăstirii Căpriană, cu tot cu cai și căruță, să meargă hăt departe la acea monastire din Sus. Ce era să facă? A purces la drum lung, dimpreună cu alte două căruțe de la Trei Sfetitile.

Mergând acum prin locuri necunoscute, călugărele nostru tot ia aminte îndărăpt, în lungul drumului, străjuit de-o parte și de alta de brazi nalți, drepti ca lumânările. Tovarășul de drum, părintele Chirică, un călugăre cu barba roșcată, șede alături de-a stânga, în scaun, deși pirotește de somn, îi simte îngrijorarea și dă glas, fără să deschidă ochii bine:

– Degeaba te uiți, cuvioase... Au luat-o înaintea noastră... Că dacă veneau din urmă, de mult ne-or fi ajuns...

Vorba e că, de cum au ieșit de la mănăstire, pe întunec, încă până la revărsatul zorilor, s-au și răzlețit de celelalte două căruțe, pomenindu-se singuri. Să fi apucat aceia pe alt drum, greșit? Ori că ei singuri au rătăcit? Iată dar că vremea-i către sară, și încă n-au dat unii de alții...

Părintele Chirică a grăit și și-a văzut de hodină mai departe – cum de se înhâțește sfinția sa să doar mă, dacă-i drumul numai hopuri și zdruncinături? I-ar urma călugărele nostru pilda, dar gândurile nu-l lasă, grijile îl apasă. „Acmu, tâmplându-se ceva... acmu lovindu-ne niscareva hoți... acmu rămânând fără cai... stricându-se căruța... lui Chirică ce-i pasă? Își suflecă poalele și fuge... Iar sfinția sa... că-l mai are și pe Lupul Mutu, care mână caii și nici bănuiește cum se frământă și se zbuciumă stăpânu-său...”

210

„Acmu ce-om fi ducând în cea ladă, căreia Chirică îi zice: săcrei? se întreabă iarăși părintele Nicodim. Tare mă tem că-i deșartă boștoră, cum am pus-o în căruță, la plecare“. Așa a înțeles din vorbele adiate de părintele Ioanichie: că au a aduce de la Dragomirna, cât mai de sârg, o samă de sfinte odoare – ce anume or fi acele odoară și de ce trebuie să le aducă fără de zăbavă, călugărele nostru n-are știință... Numai că, dacă n-aduc nemica, după ce au călcat atâta amar de drum, cum va să se înfătoșeze dinaintea preosfinției sale? Cum va să-i spuie rugămintea, dacă n-a fost destoinic a-i plini porunca? Ori, poate, să le fi încărcat, acele odoară, alte două căruțe, care au apucat pe alt drum, mai fără primejdie? Iar pe dânșii anume i-au lăsat în urmă, că, de-o fi să se tâmple cevași, lor să li se întâmple?

– O-o-oh! zbucnește un geamăt din rărunchii părintelui Nicodim. Numai de ne-ar feri Dumnezeu...

Brazii nălți, nemișcați, trec pe alătura trăsuri, privind de sus, la călători. Câte-o pasăre mare, necunoscută, cade pe

neașteptate, ca piatra, dintr-un vârf de copac, dar, înainte de-a ajunge la pământ, se răsucește din zbor și se înfibge în zidul verde al pădurii. Alteori prin cetina brazilor soarele săgetează întunericul verde, căzând asupra spinărilor aburite ale cailor, și atunci călugăreului nostru i se năzare că nu merg pe drum, că s-au ridicat cu tot cu căruță și plutesc în văzduh, pe nevăzute aripi...

Când au ieșit de la mănăstire, și după o bucată de drum, au oprit, celelate două căruțe nici se vedeau, nici se auzeau, — părintele Chirică zise: „Dar știi, cuvioase, că am luat-o în altă parte? Dacă ținem tot așa, ajungem la mănăstirea Putna...” Atunci părintele Nicodim simți un val fierbinte la inimă. „Putna? Dar n-am fost niciodată să văd acel sfânt lăcaș... Și nu știu de voi ajunge să-l văd la viața mea bătrână...” Parcă l-a luat un vârtej. A venit, l-a și l-a dus... Nici nu mai ține minte cum a deshămat un cal, Lupului i-a zis să-l deshame pe altul, au încălecat și s-au dus, lăsându-i părintelui Chirică vorbă, că ei degrabă se întorc....

Așa că amu, chiar dacă se întorc cu săcreiul deșert, dar sufletul părintelui Nicodim îi plin de lumină — o negrită lumină, și liniște și împăcare...

Iată că i-a fost dat, înainte de a închide ochii, să vadă mormântul Marelui Voievod...

... A aprins o lumânare și a pus-o la căpătâiul lespezii de marmoră verde, frumos lucrată și scrisă...

...Ochii i s-au împlut de lacrimi...

... A ridicat privirea și a văzut ca aievea, arzând mii și mii de luminițe, aprinse pe tot întinsul țării, de la munte și până la mare...

...Se ridicau de pe văi și dealuri, din adâncuri de codri, hăt de la Dunăre, de la Nistru, dinspre munți...

Venea acea mulțime de făclii, ca o oaste... Spre a se aduna toate în jurul lespezii, sub care-și doarme somnul de veci viteazul domn...

– Preacuvioase părinte, se întoarce călugărele nostru către tovarășul său de drum. Să nu fie cu supărare, dar aș dori să-ți fac o întrebare...

Părintele Chirică nu răspunse – îl furase somnul, dar la atingerea cotului călugărului nostru, deschise ochii.

– O întrebare? poftori el cuvântul din urmă. Și mie mi se învârtea pe limbă o întrebare... Mă gândeam, carevasă-zică... dacă n-ai nemica împotrivă, să facem un popas și să mai punem ceva drept inimă. Că, după cum văd, tot singuri o să mergem și mai departe...

Părintele Nicodim se gândise la lucruri înalte, din altă lume. O dată ce tăvarășul a binevoit să atingă partea asta, n-are nemica împotrivă. Făcu semn cu capul, a încuviințare, apoi luă aminte împrejur.

212 Se aflau pe o culme de deal. Curând avea să dea în coborâre. Ca la vreo milă, pe vale, se zărea un sâtișor, o mână de case și o bisericuță, și ar fi fost nimerit să poposească acolo. Pe când aice locurile se arătau sălbatice. Părintele Chirică cercetă și el împrejurimile și găsi că nu-i locul potrivit, deaceea grăi către Lupul Mutu să măie înainte, căci degrabă va să fie o mică poiană și alături un șipot cu apă răcoroasă...

În legănatul trăsurii și tăcănitul măsurat al roților, gândurile părintelui Nicodim iarăși se întorceau la cele minunății văzute. Cum au putu oare să dăinuiască zeci de zeci, sute de ani acele chipuri de pe ziduri, de parcă-s zugrăvite ieri? (Tot așa, din fugă, pe drum încolo văzuse mănăstirile Voronețul și Humorul). Să fi cunoscut meșterii de altă dată tainele boielilor, care, o dată așternute de piatră, să rămână vii, neșterse în veci? Nu se putu stăpâni să nu grăiască iarăși către tovarășul de drum, dorind să-i afle părerea în astă privință, dar părintele Chirică răspunse în bobote, și călugărele nostru înțelese că n-are rost a lungi vorba...

Lupul Mutu a fost și el mișcat de cele minuni văzute la mănăstire. Dar mintea lui, oarecum mai altfel, lăsa să rămână

acele icoane și priveliști la o parte. Acum lua aminte la brazii frumoși, se întorcea către văile și culmile lovite de lumina soarelui în coborâre... Deodată simțul lui prinse trecând prin văzduh un tremur subțire, un fel de larmă abia deslușită. Aruncă o căutătură către sfințiile lor, care ședeau spate la spate cu bărbile-n piept, picurând de somn. I se părură ciudate slăbiciunea și neputința lor, și avu un zâmbet în colțul gurii: curat niște copii îmbătrâniți înainte de vreme...

Drumul se lăsă pe-o clipă, căruța se dădu și ea după loc, sfințiile lor se înclinară, dar se înclinară fiecare de marginea loitrei, fără a-și scutura somnul de pe gene: ale călugărului nostru albe și stufoase, ale părintelui Chirică gălbui.

După pădurea de brazi începu alta, de foioase – stejari, frasini, pâlcuri de tufari și poiene crescute cu iarbă. Pe încetul drumul porni în coborâre și cailor le venea mai ușor să poarte căruța – chiar dacă săcreiul era deșert, se aflau destule butoiașe și tăbultoci, de care călugărele nostru nu se despărțea niciodată...

Lupul Mutu, în cămașa lui de pânză tort în tort, descheiată la gât, își răvășea cu coada biciuștei, din vreme în vreme, părul negru și creț de pe piept, doar nu l-ar copleși somnul și pe dânsul.

Ceea ce se petrecu în clipa următoare, nimene nu s-ar fi apucat s-o spună cu limpezime, pentru că nici chiar Lupul Mutu, care era treaz nu prinse mișcarea. Mai bine zis fuga acelor vietăți, care de-o vreme le ațineau calea. Zbucniră de tot aproape; frunzișul din dreapta se învârteji – erau niște tufărișuri nalte, mai bine de un stat de om, după care licăriră dintr-un luminiș picioarele lor lungi și frumoase și sprintene, și abia după aceea se auzi pârâitul ramurilor rupte. Iar când zvâcniră, stol, ceva mai în față, Lupul vizitiul scoase un strigăt din gât „Huo!”, iar caii se repeziră într-o parte de erau să răstoarne căruța.

– Ha?!

– Unde?!

– Ce-i?! grăiră sfințiile lor speriați. După care strigară amândoi:

– Săriți!

– Tâlhaarii!

Care dintre ei se speriasse mai tare – părintele Chirică? părintele Nicodim? n-are, credem, însemnătate, căci amândoi își scuipară în sân, apoi își făcură cruci, cruci... Se uitară unul la celălalt, rușinați și-și zâmbiră îngăduitori: de, oameni suntem...

Un cârd de cerbi – vreo opt-nouă – le tăie drumul, înfundându-se în pădurea din cealaltă parte. Nu le-a fost din senin spaima, cum n-a fost fără temei starea de îngrijorare. Își văzură de drum sfințiile lor, dar acum tulburați binișor – li se speriasse somnul și se luară pe gânduri.

214

„Cerbi? își zise părintele Chirică. Dar de ce erau să dea peste noi?”

„Da, cerbi! parcă i-ar fi răspuns părintele Nicodim. Dacă nu cumva m-a înșelat vederea. Dar de ce-au săgetat așa iute? Și așa de aproape?”

„Ba eu zic, parcă le grăi Lupul Mutu la amândoi, că vietățile iestea nu degeaba au tăiat-o pe lângă noi. Să știi că le fugărea cineva. Au fost stârnite din locurile lor de pășunat. Poate chiar le-a urmărit careva până aproape... Dar cine? Cine avea să le stârnească? Cine le-a fugărit?»

Și îndemnă caii. Apoi se întoarse și, prin semne și mormăituri, își vădi bănuielile, după care părintele Nicodim pricepu ce vrea să spună sluga.

– Lupii?

Omul făcu semn, a îndoială: lupi, dar, poate... oameni. Ce fel de oameni?

La astă întrebare vizitiul răspunse: oameni cu arme.

– Tâlhari de codru? Au, poate, vânători?

Lupul Mutu strânse din umeri: „Orice n-ar fi, să fugim din aceste locuri. Și cât mai degrabă!”. Prinse deci, a bate în cai. Trăsura se rostogoli iute pe drumul în coborâre, de se părea că o să i se desfacă roțile...

Aceste toate se petrecură în câteva clipe. Întâia mișcare pe care-o făcu părintele Nicodim: duse iute dreapta să găsească crucea, ca să întâmpine vrăjmașul. A doua: aruncă o ochire peste umăr, către fundul trăsurii, unde erau butoiașele, tobultocii și săcreiul. Apoi, cu stânga, căută sub fânul de la picioare bărdița... Da, bărdița aceea cu coadă lucioasă, bine netezită, de care nu se despărțea niciodată. Știa sfînția sa, că puterea unui slujitor al lui Dumnezeu în milosârdia și ocrotirea celui de sus stă, iară nu în unelte pământești. Și, totuși, nu se putea desprinde de năravul ista din tinerețe. La urma urmei o purta nu pentru a o ridica asupra căreiva făpturi a lui Dumnezeu, ci pentru a reteza un lemn, a ciopli o osie, a drege o roată... Când dădu de lemnul bărdiței, ciurda de cerbi taman zbura peste pânza drumului! În frunte căpetenia cu coarne rămuroase, lăsate ușor pe spate și picioarele din față avântate înainte – curat Împăratul Cerbilor. Păreau poleite cu aur acele podoabe din frunte, așa luciră în bătaia soarelui. I se mai năzări că Cerbul Împărat întoarse capul și-i făcu semn cu ochii mari și limpezi: „Să ne fie cu iertare că v-am tăiat calea – ne grăbim foarte...”. Călugărele nostru putea să jure că i-a auzit aievea cuvintele...

Cât despre părintele Chirică, dacă te uitai de la o parte, ai fi zis că nu era el așa nepriceput în ale lumii cum putea ori vroia să pară. Deși mai tânăr decât părintele Nicodim, era de postrig tot de la mănăstirea Căpriană – părintele Chirică știa să urce din treaptă în treaptă, ajungând cu slujba la Mitropolie. Când se întâlnea cu vreunul din cei cu care se știuse pe vremuri, rămânea cu fruntea încrețită. Într-un târziu

plesnea din palme: „Slavă domnului! Mi-am adus aminte cine ești, sfinția ta...”. Și începea să înșire anevoie amărunte, deși, la dreptul vorbind, de la bun început își amintise tot despre celălalt. Așa și mai deunăzi, când îl văzu pe fostul său frate. Așa se tâmplă și când se hotărâ plecarea lor în Țara de Sus. Tot drumul părintele Nicodim nu l-a slăbit din ochi, simțind că părintele Chirică, afară de a aduce cele odoară, mai poartă asupra-i o poruncă tăinuită. Care anume, nu avea știre, căci acest roșcat călugăr era, pe drept, om închis de felul lui...

Când se dădu semn de primejdie, sfinția sa duse mâna la piept, în partea stângă, unde purta, pe semne, un lucru, pentru care se temea cel mai mult. După aceea o coborî spre brâu... Văzând care-i pricina spaimei, scoase un oftat de ușurare și-și făcu cruce cu limba în gură: „Bogdaproste că a fost numai atât...”.

Părintele Chirică slujea de mai bine de zece ani la Mitropolie. Se schimbaseră multe în țară: se rânduiau vlădici, episcopi, domni, iar el tot în slujba lui rămânea. Nu cerea nimic preste fire de la viață, ci se mulțumea cu puținul, făcându-și datoria cu cinste. Avea prințipul lui: sunt sluga vlădicăi, dar pe drept slujesc domnului nostru Isus Hristos, sfintei noastre biserici oropsite. Pentru a ajunge la aist adevăr nu era nevoie de multă minte, și nici de învățătură. Iar învățătură cuviosul Chirică nu prea avea. Adică știa să citească Sfânta Scriptură, cărțile de slujbă trebuincioase unui călugăr, mai departe, însă, înțelegerea lui mergea pe căile cele obișnuite ale vieții de toate zilele. Sfinția sa însă purta o mare cinste pentru știința de carte și oamenii cărturari. Poate deaceea că dorise și el, în tinerețe, să ajungă printre ei? Poate pentru că, odată cu anii, vedea cât de înțelept este întocmită lumea și se pătrundea de nemărginită dragoste față de Atoateziditorul? Sau, poate, pentru că anii trăiți în preajma vladicăi Dosoftei i-au rămas ca cea mai frumoasă parte a vieții... În vremea de la urmă sfinția sa se

pomenea tot mai des întorcându-se cu gândul la acele vremuri. Ce putea să însemneze asta?... Că se strânge funia la par? Se împutinează zilele?... Căci, lucru deobște știut, la sfârșit de cale valurile vieții îl poartă pe om iarăși către malul, de la care a pornit odănoară. Potrivindu-l pe vlădica de azi cu neuitatul vlădică, ce se afla în afara țării, când se gândea la felul de-a fi și a se purta al fiecăruia, mai îi venea a crede că a fost cu totul stârpită omenia de pe pământ. Vlădica Dosftei se apleca asupra durerilor fiștecăruia, ca un părinte. Când te aflai în preajmă, simțeai cum te învăluie căldura inimii sale, întocmai cum soarele încălzește orice făptură, orice fir de iarbă. Avea mare trecere la curte vlădica Dosoftei, cuvântul său apăra și ajuta pe orice năpăstuit. Iară când îi mulțumea cineva și pomenea bunătatea sa, preosfinția sa grăia astfel: „Domnului Dumnezeu să mulțumești, iară nu mie. Căci toate câte le fac, cu îndemnul și sprijinul Lui le fac...”. Gânduri pe care părintele Chirică nu le mărturisea nimăru, deși mai erau frați la Iași, care simțeau și gândeau la fel. Lucru de înțeles, Măria sa vodă îl chemase în câteva rânduri prin scrisori să se întoarcă acasă, dar în zadar. Se zice că nu-i îngăduie craiul, dar se zvonea că el singur n-ar vrea, ceea ce îl supăra rău pe Vodă și îi strica inima.

Când se hotărâ călătoria asta, cuviosul Ieronim de la biserica Sf. Nculae domnesc îl rugă pe părintele Chirică să afle în taină de la starețul mănăstirii Dragomirna ce se aude nou din Țara Leșască. Avea părintele Ieronim acolo un frate, care plecase dimpreună cu vlădica Dosoftei și se afla în slujba preosfinției sale la Liov... Cuviosul călugăre l-a văzut pe acel stareț, care pe lângă că i-a vorbit cu grai viu cele ce știa, i-a dat și o carte pentru părintele Ieronim, pe care o are părintele Chirică, pecetluită, asupra sa. De dânsa s-a îngrijit mai întâi, când zbuclniră acele viețuitoare ale pădurii... Ce-o fi stând scris într-însa, părintele Chirică nu știe, deși mult ar da să

afle... Îi trecu un gând năstrușnic de-a o desface... Să zică pe urmă că s-a rupt pecetea din nebagare de samă... Dar dacă-s scrise știri primejdioase?... De câteva ori se simți îndemnat să mărturisească taina părintelui Nicodim, dar... Ce poate pricepe un călugăre ca dânsul în treburile mari ale țării, domniei și bisericii?... Bine că n-a băgat de samă mișcarea mâinii...

Caii suflau din greu, obosiți de fugă, și călătorii noștri hotărâra să oprească pentru popas. Era și vremea, cu atât mai nimerit că părintele Chirică zări în dreapta poiana, la care îl purtase gândul. Amarnic frumos loc! În margine o vâlcică, unde curgea un izvor cu apă limpede ca lacrima și rece ca gheața. Trăsura coti într-o parte, lăsând pe iarba moale și deasă două dungi, și se opri sub niște copaci rotați și umbroși. Lupul Mutu ajută pe călugări să coboare, le dădu lucrurile trebuitoare, apoi trase căruța cu vreo zece pași mai înainte, deshămă și dădu cailor opalca cu orz.

218

Cum se văzu pe pământ, părintele Nicodim întinse picioarele și prinse a le freca cu palmele de la genunchi în jos. Apoi se ridică și prinse a țopăi pe loc.

– Nici bănuiam că ai hi așa sprinten și vioi, Nicodime...

– Apoi că nu sunt, dădu glas sfinția sa. Dar după atâta șezut mă simt mort de la brâu în jos... Și dacă nu pornesc sângele, se ridică amorteala și mă cuprinde tot...

Părintele Chirică zăcea nemișcat pe țolișorul așternut pe iarbă – asudat la față, răsuflând cu greu, de-i umblau pistruii pe obraz ca vrăbiile.

– Iar eu... chiar să mă ieie cineva la bătut cu varga, că nu m-aș clinti din loc. Și iarăși: – Mă mer, mă mer, zău, cât de sprinten ești, sfinția ta...

– He! râse părintele Nicodim. Ian să iasă ceva, vreo juvină... un lup, un mistreț... la urma urmei vreun balaur din desișul de colo, te-aș vedea, zău, cum ai sări țurcă de la pământ...

„Hotărât lucru, își zise în sinea lui părintele Chirică, călugărașul ista își află răs de mine. Cât am mers încoace, s-a

ținut ca un mieluşel și numai întreba: „Da ce apă-i asta? Și cum se cheamă? Ce sat aista? Ce monastire asta?“ La monastiri mă ruga să-i deslușesc cutare și cutare lucru. Iar acmu, după ce-am apucat calea înapoi, a prins la îndrăzneală...“.

– Sfinției tale îți vine a râde, dar mie nu-mi arde de șagă. Acmu mă gândesc că nu trebuia să pornesc la drum așa lung. N-avea decât să trimeată preosfinția sa pe unul mai tânăr...

Părintele Nicodim se opri din țopăit și, lăsându-se în genunchi pe țolișor, se apucă să deznoade una din cele câteva traiste date jos din trăsură.

– Dar văzui că ai purces cu bucurie și chiar plăcere...

Dacă s-ar fi uitat spre tovarășul său, ar fi băgat de samă pe chipul lui un semn de uimire.

– Ai simțit, sfinția ta, așa ceva din partea mea?

– Poate... m-am înșelat! dădu înapoi părintele Nicodim, scoțând merindele și înșirându-le pe strecătoare: păstramă, brânză de oi, câteva cepe și ce mai avea acolo. După care prinse a scotoci prin alte două traiste. Unde să se fi zăhăit oare? făcu călugărele nostru cu năduh și se suci spre partea trăsurii, către Lupul Mutu ca să-i facă întrebare, dar în vremea asta degetele simțiră rotungimea ploscăi și se liniști. Se lăsă pe țolișor, întinse și el picioarele și răsuflă adânc. Ce liniște de jur împrejur!.. Ce liniște, Doamne... Nu știu, sfinția ta, cum crezi, dar dorința mea cea mare îi să mă trag uite-așa într-o fundătură de pădure, și acolo, în singurătate, să-mi duc zilele ce mi-au mai rămas. În post și rugăciune... De mult mă arde dorința asta, dar nu știu de-am s-o văd plinită vreo dată...

Părintele Chirică întoarse o ureche către părintele Nicodim: „Ian cată la aist preacuvios călugăraș! După ce că țopăie ca o capră, iaca pornește a-și vărsa sufletul în mărturisiri...“ Cu glas tare, însă, zise:

–Ai putea duce, sfinția ta, viață de pustnic?..

—Aname pustnic — asta am vrut să zic! se bucură ca un copil părintele Nicodim. Oare-aș putea?.. Când am văzut cu ochii mei chilioara sfântului Daniil, când m-am închipuit în locul lui , m-au trecut fiori prin măduva spinării... Au fire-aș eu în putere să-mi petrec zilele și nopțile în bolovanul acela de piatră? Și vară, și iarnă?..

Părintele Nicodim mărturisea adevărul curat: așa s-a gândit și așa a simțit când pășea în chilioara aceuia, care în vremi grele de restriște a îmbărbătați cu vorba pe viteazul voievod, umplându-i inima cu noi puteri spre a se război cu păgânul. Da, își zise iarăși, iacă mi-a fost dat să văd acele sfinte locuri... Acum poci ca să închid ochii împăcat... Și iarăși oftă: „Nu... n-aș fi în stare... Sunt slab, prea slab sunt...”.

Dar viața-i viață, și sfinția sa trebui să se întoarcă la cele pământești. Se mai tâmplase să stea la masă, și pe drum și la mănăstiri, și băgase de samă, că părintele Chirică nu se prea arunca asupra bucatelor, iar păhăruțele le întorcea îndărăt, zicând că nu-i îngăduie sănătatea. Aducându-și aminte aist amănunt, părintele Nicodim stătu la cumpene, dacă să scoată plosca ori să mai aștepte...

— Eu zic, sfinția ta, să gustăm ce-a dat Dumnezeu, că asta nu-i păcat...

— Apoi că nu-i, încuviință părintele Chirică, scoțând și el merindele lui.

După ce-a grijit de cai, Lupul și-a luat traista și, așezându-se ceva mai la o parte pe iarbă, se apucă să îmbuce din ce-avea. Părintele Nicodim se uită la slugă, apoi se întoarse către părintele Chirică și văzu că acum nu se sinchisea defel: fărâmituri și bucățele de colac și brânză se aflau presărate pe jos în fața lui, ba i se bătuseră în barbă, încât, văzând atare lucru, călugărele nostru se gândi, că ian de s-ar ivi o cloșcă cu pui, i-ar sătura pe toți... Când își închipui cum ar sări acea cobaie spre barba sfinției sale, se pomeni chicotind înfundat.

– M-ai întrebat de acel pustnic, grăi printre molfăituri cuviosul Chirică. Crezi oare, sfinția ta, că n-a fost și el om ca toți oamenii? Ba a fost. Dar cum de-a ajuns sfânt? Cum de i-a dăinuit slava până-n veacul nostru... Sfinția sa ridică privirea, purtând-o peste vârfurile copacilor, ce împrejmuiau poiana asta minunată. Eu așa mă gândesc cu mintea mea cea proastă: după cum Ștefan voievod păzea hotarele, uitând de odihnă și de plăcerile trupului, tot așa și călugării se îngrijeau cu aprigă sârguință de cele ale sufletului... Da, au fost vremi...

– Ai dreptate, sfinția ta, încuviință părintele Nicodim. Aș vrea numai să adaog: toate-s după voia Domnului. Cum voiește Atoatestăpânitorul, așa se întorc și vremurile...

– Am spus că ar fi altfel? se grăbi să cadă de învoială părintele Chirică. Numai că și atunci țara noastră era ținta lăcomiei străinilor, care ne călcau pământul în picioare...

Auzind încotro a întors vorba sfinția sa, părintele Nicodim rămase cu bucațica la gură: „Stai că are el câte ceva, părintele Chirică aista, în căpățâna lui! Nu-i așa prostatec și neștiutor, cum vroia să pară“. Deaceea, ca să-l îndemne a grăi mai departe, spre a-i afla gândurile, călugărul nostru scoase un oftat.

– Așa este... Se vede că au greșit bieții noștri strămoși cu ceva, de spânzură aist blestem asupra noastră...

– Crezi, sfinția ta? se arătă mirat părintele Chirică. Și eu uneori, tot așa mă gândesc. Dar alteori, după ce mă frământ îndelung în singurătate, alte gânduri îmi vin. Au poate numai una sabia face ceva? Nu, fără cuvântul Domnului, fără puterea credinței nimeni nu e în stare să făptuiască un lucru statornic. Iar ce-i cu credința noastră astăzi? A slăbit credința. Acuma banul a stăut la putere. Toți aleargă să apuce cât mai mult, să se pricopsească. Și nu numai cei din tagma boierilor și boiernașilor, dar și unii dintre slujitorii bisericii... Eu aș zice: chiar destul de mulți...

„Iaca asta-i bună! se minună în sinea lui părintele Nicodim. Să știi că-mi plăci, măi Chirică! Haide, zi-i mai departe!“ îl lăudă, de parcă acela ar fi fost un flăcău oarecare. Dar părintele Chirică își dădu sama că a cam întrecut măsura. („Naiba să-l știe ce zace în aist călugăre orheian... Te pomenești că, la întoarcere, se duce de mă părăște la mai marii mei...“) Își mușcă limba și amuți. Se lăsa tăcere, așa că se auzeau cum ronțăie caii la grăunțe, fornăind în opalcă și, din când în când, Mutu plescăind din limbă.

În poiană domnea o liniște netulburată, doar din vreme în vreme trecea câte o pasăre, ducându-se undeva cu grijile ei. Prin iarbă fojgăiau nevăzute gânganii, care iarăși se grăbeau cu trebile lor, fără a băga în samă pe cei trei călători. Părintele Nicodim părea că înlemnise, așa cum ședea... Poate chiar ațipise. Dar avea ochii deschiși... Dădu glas într-un târziu:

– Băgat-am și eu de samă că s-au stricat năravurile și obiceiiele. Dar credeam că numai pe la noi, în biata monastire din fundătura aceea... Dar dacă zice sfinția ta, care te afli cu slujba în chiar cetatea de scaun...

– Omu-i făptură slabă, supusă greșalelor, vru să se pună la adăpost călugărul.

– Dar are într-însul scânteia lui Dumnezeu. Și dac-o păzește și-o ocrotește, atunce-i mai tare decât oțelul, decât aurul. Decât piatra cea scumpă, care toatele se fărâmă și ruginesc și se macină până la urmă. Eu mă gândesc că noi am prăpădit din noi scânteia lui Dumnezeu. Si acel sihastru de demult, care se chema Daniil, înmulțise în inima lui, făcând dintr-însa o făclie ce lumina calea vieții nu numai a oamnelor de rând, ci și a mărișilor voievozi...

– Iar noi astăzi... oare să n-avem asemenea oameni? vru să știe părintele Nicodim.

„Stai că sfinția să mă iscodește, se gândi părintele Chirică. Vrea să-mi afle gândurile. De partea cui oare-i aist călugăraș?“

După care apucă traista cu merinde, băgă mâna într-însa și prinse a căuta.

– Ian că era să uit. Aveam o ploscuță cu niscai rachie... De-o tâmplare de răceală... De frecat mădularele... De ce n-am gusta câte un pic...

– Întocmai, sfinția ta! sări bucuros cu gura părintele Nicodim. Și eu aveam una îndosită pe undeva...

Pe dată se înființară între ei două ploști arătoase, din lemn de cireș, cu flori încrestate pe margini, de parcă ar fi fost de-o mână meșterite.

– Ia și gustă, sfinția ta! îl pofti părintele Chirică pe părintele Nicodim

Își întinseră unul altuia, fiecare plosca lui... Când le rupseră de la gură, ochii călugărilor noștri arătau altfel: vii, scânteietori, plini de viață, de parcă întineriseră...

– Iacă, m-ai întreat, dacă avem oameni drepiți și tari cu duhul asemenea celorla din vremurile de demult. Nu știu ce gândiți voi acolo, în pădurile acelea, noi însă la Ieși socotim cum știm, iar de grăit nu grăim – tăcem mâlcom...

– Întăleg, făcu semn cu capul părintele nostru. Întăleg... Și te rog să nu mi-o ei în nume de rău... N-am avut nici un gând ascuns, când ți-am făcut acea întrebare.

„La urma urmei, își zise în mintea lui părintele Chirică, de ce m-aș ascunde? Suntem numai noi, în mijloc de pădure. De-o să încerce a mă grăi de rău, marturi nu are, iar fără marturi cine-o să-l crează?“ Cu glas tare zise:

– Este... Este un bărbat cu inimă tare și cuget curat...

„Cine oare să fie?“ se întrebă părintele Nicodim.

– Dar... se află acel bărbat în afara țării...

– Vlădica Dosoftei?

– Întocmai! oftă adânc călugărele. Și tare ne mai lipsește. Și nouă, tagmei bisericești. Și mirenilor. Și Măriei sale Vodă...

Când auzi pomenindu-se de Vodă, părintele Nicodim își aduse aminte de vremile de demult, din tinerețe, când

purcuse dimpreună cu alți răsculați spre Ieși, ca să scape Țara de Duca Vodă cu grecii lui...

– Oștean bun Vodă! urmă părintele Chirică. Dar vezi că-i silit să ducă război cu frații noștri, creștini. Cu craiul...

În vremea asta dinspre vâlceaua de mai încolo se auzi un răcnet, ba parcă un fel de urlet. Cei doi călugări ciuliră urechile: ce poate ca să fie? Luați cu vorba, nu băgară de samă că Lupul Mutu se îndepărtase, apucând spre izvor. Iată-l ivindu-și capul de după dunga malului crescut cu buruieni. Împingea de la spate pe un omulean scund, cu fața stricată de vărsat, în ȋtari peticiți, opinci și cu o cămașă largă, încinsă cu un chimir lat (de furat, că prea era frumos pentru dânsul!) și cu o traistă tăvălită în țărână. Mormăind supărat, îi dădea ghes cu un băț lung spre cei doi călugări, dar, fiind cam departe, nu se înțelegea ce-i spune. Călugării noștri se arătară nemulțumiți că le-a stricat liniștea și masa, dar totodată mirați de tâmplare.

– Cine-i păcătosul aista? întrebă părintele Nicodim. Și ce-a făcut de te stropșești la dânsul?

Mutu zbugni: „Uite-l, ședea la izvor și împrășca cu bulgări în apă“.

– Așa, măi creștine? întrebă călugărele nostru. Și de ce făceai tu astă faptă urâtă și nesocotită?

– Milă! Îndurare! strigă făptașul către călugări, căzând în genunchi și plecându-și fruntea. N-am dat cu pietre în izvor... Și nici cu bulgări... M-am îndârjit numai, că era o broască acolo și eu vroiam să beau, dar mă temeam... Că eu mă tem de broaște... Am vrut s-o alung... Dar el, arătă spre Mutu, m-a înhățat de guler... Milă! Îndurare!

– Iar asta? Măciuca? arătă Mutu ghioaga, pe care o ținea în cealaltă mână.

Adicătelea cu ghioaga aceea a vrut nemernicul să lovească într-însul. Omuleanul stricat de vărsat prinse a se dezvinovăți iarăși:

– Martor mi-i Dumnezeu, n-am vrut să-l lovesc.. Și nu-i măciucă – îi bățul meu... Dă-mi-l înapoi... Ziceți-i, cuvioși părinți, să-mi deie bățul, că-i al meu...

Era un toiag noduros din salcâm, destul de greu, care de bună samă putea fi folosit ca măciucă.

– Dă-i-l, zise părintele Chirică. N-are să facă nici un rău. Așa-i, omul lui Dumnezeu?

Nenorocitul prinse a-și face cruci și a se jura că n-o să facă nici un rău... Aici călugării noștri băgară de samă, cu câtă lăcomie se uită sărmanul la bucatele înșirate pe strecătoare..

– Dar cine-i fi? Și de unde vii? Hai, ia bucățica asta și spune...

– Bogdaproste... Bogdaproste... grăi omuleanul. Ia sunt un biet nenorocit... Oh, oh, oh! Numai cine nu știe nevoia, acela nu te-a crede...

– Dar ce-ai pățit, mă rog, de te căinezi așa? Fii bun de ne spune și nouă...

– Nici nu știu, zău, cum să vă vorovesc ca să nu supăr urechile sfințiilor voastre... Oh, oh, oh! Nu dea Dumnezeu nimănui ce mi-a fost dat mie a păți... Am avut și casă, și copii, și nevastă am avut... Dar într-o zi toate s-au dus pe vânt. Au năvălit căpcăunii și mi i-au luat... Eram în munți la tăiet pădure... Când m-am întors, numai o grămadă de cenușă am găsit. Femeia nu-i, copiii nu-s... Oh, oh, oh! – se jelui iarăși omuleanul.

Părintele Nicodim plecă, mâhnit, capul:

– Și n-ai auzit ce s-a făcut cu dânșii?..

Iar părintele Chirică, de colo:

– Dar cine-au fost acei căpcăuni?

– Tătarii!

– Și de prin ce locuri vei fi, omule?

– De sub munți... Iar păgânii, când trec în Țara Leșască la pradă, trec peste satul nostru – și la dus, și la întors. Ce

văd, nu mai lasă... Dacă eram acasă, prindeam de veste, ne îndoseam cu toții și scăpam... Dar mă aflam dus, iar femeia bolnavă... Băietul – cu vitele la păscut, pe coastă...

Auzind aceste amănunte, părintele Nicodim tresări: „Ia te uită! Și cu bietul Gruie al nostru, pe unde-o fi sărmanul, tot așa s-a tâmplat... Taică-său tot la tăiet pădure era, când le-a călcat satul ceambulul tătarăsc...” Cu glas tare grăi:

– Iar băiatul câți ani avea?

– Doisprezece pe treisprezece...

– Acum ori când s-a prăpădit?

– Doisprezece pe treisprezece. Iar acum ar trebui să aibă... Stai să socot... Și se apucă a număra pe degete...

Veni rândul părintelui Nicodim să ofteze: taman atâția ani are acum Gruie, câți i-au eșit la numărătoare năpăstuitului istuia... Se simți îmboldit a-i mărturisi bănuielile, dar iată că tăcu. Pentru că se știa vinovat de pierderea flăcăuanului? Grăi, deci, clătînând din cap:

– Și amu umbli așa, prin lume... N-ai cuibul tău?

– Așa-i, părințele, sfinția ta... plecă fruntea aburită omuleanul. Umblu, poate-oi auzi de la cineva, poate-oi afla de copilă măcar... Că despre băiat am auzit că a fost luat de păgâni și mânat în robie... Poate-a scăpat... poate a fugit, că era ager...

– Măi?! strigă părintele Nicodim, cuprins de mirare.

„Să hie oare aista tatăl lui Gruie?” urmă în gândul lui.

– Mare-i Dumnezeu! dădu glas părintele Chirică, fără măcar să bănuiască ce gânduri trec prin mintea tovarășului său de drum. Are să se îndure de voi, și de-or fi cu zile, și femeia, și copiii, are să vă întâlnească și are să vă adune iarăși pe toți...

Omuleanul rămase cu gura căscată și cu ochii sticliți.

– Uneori, când mă aciuiez pe sub vreun mal, la truchina vreunui copac, și mă fură somnul, îi visez... Se face că suntem

iarăși tuspartu în căsuța noastră, de pe costișă... Iarbă verde de jur împrejur, copaci... O minunăție nu alta... Eu mă joc cu băiatul, iar copila stă alături ori aleargă după fluturi, culege floricele și face cununițe dintr-însele... Dar, cum numai mă trezesc...

În vremea asta, dinspre drum, se auzi sunet de corn, după care un glas glăsui:

– Hei, oameni buuuni! Voi, lăcuiitori ai Țării Moldovei, care-ți fi pe aieste locuri și auziți!.. Vă grăiesc vouă, din înalta poruncă a Măriei sale... Săriți și vă gătați! Neprietenul au călcat hotarale Țării...

– Ce-a zis? Își scutură urechea părintele Chirică.

Pricepând ce va să însemne acea strigare a crainicului, părintele Nicodim dădu a se ridica de pe țolul așternut pe iarbă, dar se suci rău și-l apucară niște cărcei sub genunchi.

– Ajută-mă, Doamne, și nu mă părăsi! gemu sfinția sa. Nu lăsa să mă prăpădesc departe de casă, prin locuri străine...

În fața ochilor i se arătă mănăstirea dragă... chilioara cu toate ale ei lucruri... frații călugări, cu care se împungea uneori, iar acuma erau atât de doriți... sfinția sa bătrânul stareț, care-l blagoslovi, pornindu-l la drum... I se năzări că n-o să-i mai vadă, că aice, departe, o să-și găsească sfârșitul, sfârtecat de sabie ori străpuns de sulița vreunui vrăjmaș... De atâta milă și părere de rău pentru sine îl podidiră lacrimile și simți trecându-l prin spinare fiorul rece al morții... Dar nu ținu mult, căci sub antereul călugăresc părintele Nicodim avea o inimă bărbată, care, la primejdie, vădea pe voinicul de altă dată. Băgă, deci, mâna în fân să se încredințeze că-și are arma la loc, după care fugi cu sprinteneală spre drum.

Văzu pe un oștean domnesc, în dulamă roșie și cu căciulă cu marginea albastră, pe un cal nalt, negru, tot sunând din corn și strigând aceleași. Dând cu ochii de călugăre, crainicul grăi:

– Grăbește-te, sfinția ta, că dușmanu-i aproape... Eu abia am apucat a scăpa. Și s-o ei, sfinția ta, tot peste câmpuri și ogoare, ținând-o către Soceavă...

– Dar cine vine, viteazule oștean? Și de ce trebuie a fugire așa avan?..

– Leșii! .. Oștile craiului ne-au călcat! Au trecut Prutul și acmu zoresc într-acoace...

– Iar Măria sa are știre despre asta? Întrebă părintele Chirică, ivindu-se șontâc! șontâc în marginea pădurii.. Să-i dăm de știre Măriei sale și cât mai de grabă ...

– N-aveți nici o grijă! Vodă a și repezit oaste într-o întâmpinarea nepriatenului. Sfințiile voastre căutați a vă scăpa pieile...

– Cum?! Ce-a zis? făcu părintele Chirică.

228 Crainicul domnesc tăie prin iarba naltă, peste peticele de țarină și se duse grăbit în drumul lui. Călugărilor noștri mai nu le venea a crede ochilor că l-au văzut și urechilor că l-au auzit.

– Cum socotești, cuvioase: adevăr să fie ce-a grăit acel crainic? se întoarse părintele Chirică către tovarășul său.

– Eu zic că nu-i de șagă! Trebuie s- o luăm la picior... Parcă poți să știi ce ne pregătește norocul cel rău?..

– Așa socotești, cuvioase? se îndoi părintele Chirică.

– Sfinția ta fă cum vrei, iar eu urc în trăsură și dusu-m-am!

– Încotro?!

– Cum: încotro? Dar n-ai auzit? Către Soceavă...

– Către Soceavă? îl îngână Chirică. Dar nu te-ai gândit oare, sfinția ta, că leșii tot într-acolo s-or fi grăbind?..

– Crezi, sfinția ta? se arătă nedumerit Nicodim.

– Dar cum altmintrelea?

– Apoi fie și așa! făcu semn cu mâna călugărele nostru. Unde în altă parte să ne adăpostim decât în cetate? Iar dacă vin asupra noastră, ce-or păți alții, om păți și noi...

Părintele Chirică avea acea carte tăinuită în căptușală, care, la primejdie, ar putea să-l ajute, dar se luă după spasma părintelui Nicodim. Strânseră deci, iute lucrurile și, urcând în căruță, porniră grăbiți la drum. Văzându-i că se duc, nenorocitul cu fața stricată de vărsat și sufletul năpăstuit rămase în mijlocul poienei, petrecând cu ochii pe fugari, în vreme ce pe față i se lăți un zâmbet de câine bătut și lăsat de izbeliște...

În vremea asta, tot pe acel drum înainta spre vechea cetate de scaun a Țării Moldovei o ceată de oșteni. Erau vreo cinci-sprezece la număr, toți pe cai buni, unii cu sulite, alții cu sânețe, pe care le țineau în cumpănă ori de-a curmezișul, pe șei, în fața lor. Țineau șirul, având în frunte pe un bărbat în straie de negustor, după care venea cel ce trebuia să fie căpetenia, căci afară de sabia de la șold, mai avea și două pistoale la oblânc. Acesta din urmă era un bărbat gros la trup, lat în spete și cu o privire vulturească, ce săgeta depărtările, oprindu-se din când în când asupra călăuzei din față.

229

Mergeau pe șleahul cel mare, care era pustiu. Numai departe înaintea se zărea o căruță cu coviltir, care se ducea în goana cailor...

Dacă ar fi fost să judecăm după haine, n-ai fi putut spune cu încredințare cine sunt. Îmbrăcămintea le era pestriță, de adunătură: vreo doi purtau caftane roșii, ca acelea ale oștenilor lui Vodă; alții scurteici de cojoc și cușme rotunde, ca ale tătarilor; hainele câtorva aduceau cu cele ale oștenilor craiului leșesc; iar alții erau îmbrăcați nemțește și încă vreo câțiva ca niște țărani sadea. Așijderea le era și vorba – amestecătură de felurite graiuri. (Asta, dacă ar fi fost să grăiască, dar ei mergeau în tăcere).

Veneau dinspre Rădăuți, pe drumul ce coboară de-a lungul apei Sucevei. Se vedea că erau trimeși cu poruncă anume, căci înaintau, luând aminte la cele dimprejur, și ocoleau

satele. De bună samă, era una din cele două cete, trimese de hatmanul coronii Iablonovski, una spre Câmpulung, și alta – adică asta – spre Suceavă. Din urmă venea o parte din oastea craiului, grosul căreia opri la Lențești pe Prut (în vechea tabără de pe vremea craiului Olbraht și a domnului Ștefan cel Mare, care tabără acum câțiva ani fusese înnoită de craiul Ioan Sobeschie; acolo se dăduse apriga bătălie între leși pe de-o parte, și moldovenii lui Constantin Vodă Cantemir și tătarii chemați de dânsul, pe de altă parte).

Era mijloc de septembrie. Toamna aruncase marama frumoasă peste păduri și coastele văilor...

Gândul oștenilor era să ajungă nestingheriți la vechea cetate și s-o pregătească pentru sosirea oștilor crăiești, (Aveau vești cum că din jos, dinspre Eși vine oastea lui Vodă dimpreună cu nelipsiții tătari).

230 Cel ce călărea pe o iapă pântecoasă se numea Ioan Bălăiescu, negustor moldovan, care-și avea casele și dughenile în Suceavă. Era în bune legături cu leșii, pentru că avea destule prăvălii și pivnițe la Liov și chiar la Cracovia. Fiind unul dintre mai marii breslei, Bălăiescu fusese împuternicit să meargă într-ascuns la tabăra craiului și să arăte credința negustorilor față de leși, căci aflară că aceștia au de gând să se întărească în Suceavă. De data asta se duse într-ascuns, deși pârcălabii cetății, duhovnicii aveau știre de legăturile lui cu oamenii craiului, la care purtase în mai multe rânduri cărți și vești din partea Măriei sale Vodă. În cei din urmă ani, de când se potoliseră năvalele leșilor, așa ceva nu se mai tâmplase, dar și jupân Ioan își cam schimbase drumurile, umblând mai mult peste munți, la Brașov. După oștirile craiului asupra Moldovei, după atâta prăpăd ce făcu locuitorilor ei, tot încercând să scoată pe păgân din Cameniță, stăpânirea nu se mai uita cu ochi buni la umbletele Bălăiescului, deaceea el lăsa trebile negustorești din Țara Leșască pe sama unor

oameni de încredere, până vor veni alte vremuri mai prielnice. Avusese de suferit mari pagube, dar ce putea face? Așa-i negustoria: aici câștigi, dincolo pierzi. Anul trecut, când oștile împăratului Leopold se apropiară de Moldova, se părea că a pierdut tot ce avea în afara hotarelor Țării. Iar în primăvară i-au sosit vești că craiul se gătează a lovi iar, să răzbească până-n Bugeac și să curețe pământul Moldovei de păgâni... A așteptat Ioan să pornească bătaia, dar lunile treceau, s-a dus vara, a venit toamna și de acuma pierduse orice nădejde, când... iată că sosește un sol de la hatmanul Iablonovski să fie gata. Ioan îi adună de sârg pe cei mai de vază negustori, și aceștea l-au ales în sfat pe dânsul să iasă întru tâmpinare...

Cel care venea la câțiva pași mai în urmă și era căpetenia cetei, răspundea tot la numele Ioan. Îi mai zicea, pe leșește, Tamașevski, dar tot moldovan se afla, de aproape cincizeci de ani în slujba craiului. Om înaintat în vârstă, carevasăzică, dar, la nevoie, se scutura și dădea iute la pas... Născut în satul Tămășeni din părțile de Jos, a intrat de tânăr-tinerel în oastea craiului, a luat parte la războaie și bătălii: și cu șvedul, și cu cazacii, și cu turcii și tătarii, cu ungurii, cu nemții.. S-a dus tinerețea, cei cu care a mers la război, mai toți și-au găsit sfârșitul și de mult le putrezesc oasele, el, însă, a scăpat cu zile și, iacă, se află în treabă și astăzi. Nu și-a înjghebat avere, moșii și sate nu și-a cumpărat, nici de dregătorii nu s-a învrednicit. Oștean a fost, oștean a rămas și pe ziua de astăzi, dar, așa împovărat de ani, se ține bine în șa, încât este trimes de mai marii săi cu sarcini de răspundere, căci, la vreme de grea încercare, e în putere să-i culce la pământ pe alți câțiva mai tineri... „S-a slăbănogit lumea, se gândește Ioan Tamașevski în sinea lui. Nu mai sunt voinicii de altă dată. Acumu, dacă ajunge omul la patruzeci, socotește-l moșneag și-l dă la râpă... Altu-i aluatul din care se fac oamenii...”. Gândul îl duce îndărăpt, în trecut... L-a avut Ioan de tovarăș la oaste, apoi

și de rohmistru, pe Constantin Cantemir. Amândoi au slujit în oastea craiului Cazimir, apoi la Mihail Vișniovețchie... Numai că, adicătelea, Cantemir, neplinind nici douăzeci de ani de ostășie, s-a întors la vatră. A fost.. în slujba unui domn, apoi la altul, iară acmu, la bătrânețe, a ajuns el singur în scaon... Viteaz oștean, om de inimă, păcat numai că a intrat în slujba turcului... Când îl aducea gândul aice, Ioan Tamașevski își amintea vorba veche: „Nu știe omul ce-i pregătește Domnul... Fie că-l înalță pe neașteptate, fie că, înălțat fiind, odată-l coboară... Și nu așa cumva, ci cu capu-n jos...” .Dorința cea mare a aistui oștean de ispravă era, ca, înainte de-a închide ochii, să-l vadă scos pe păgân din Camenița, apoi din Țara Moldovei și aruncat peste Dunăre... Călărind la pas volnic în urma aistui ursuz negustor, cu ceafa lată și asudată, bătrânul oștean parcă auzea ca aievea spusa lui pan Iablonovski: „Măria sa Craiul Ioan a adunat puterile într-un pumn și de data asta va să dea păgânului lovitura de moarte...” Apoi și privirea vulturească a căpitanului Turculeț, ce stătea în dreapta hatmanului...

Oștenii ce-i urmau pe aiștea doi alcătuiau o ceată pestriță nu numai după felul îmbrăcăminții, dar și după împrejurările vieții, care i-au adus în slujba Craiului. Erau între ei câțiva oșteni vechi, dar cei mai mulți purceseră de puțină vreme pe cel hăugaș. Aiștea trei în haine roșii păreau a fi oșteni domnești, fugiți la leși cu tot cu straie. Dar nu era așa, căci Mitrea, Vlăsie și Dediu, cel dintâi un handrălău față de ceilalți doi mai mărunți la trup, s-au tâlnit și cunoscut abia de câteva zile, tustrei fiind din Ținuturile de Sus, fiecare pentru o pricină a lui: dăjdii apăsătoare... sfadă pentru o codană... o bătaie, soră cu moartea... Cât despre straie, apoi le-au căpătat de la niște oșteni ai lui Vodă, pe care i-au găsit dormind beți. Așa că atunci, când au fost aduși în fața hatmanului, ca niște doritori a porni către Suceavă, Turculeț căpitanul, văzându-i,

răcni să arunce acele cârpe de pe ei, dar hatmanul râse, zicând, că, adicătelea, dimpotrivă, acei flăcăi mai ușor vor pătrunde în cetate... Așa au și purces la drum...

Cei îmbrăcați tătărește iarăș nu erau tătari nici cu numele, nici cu sufletele, ci se aflau cazaci sadea, care, fiind ba în slujba craiului, ba a domnilor Moldovei sau ai Munteniei, cunoșteau bine drumurile și locurile și grăiau sprinten moldovenește, totodată binișor leșește și tătărăște și, la nevoie, puteau să se dea drept tătari și să răzbată prin orice strâmtori... Unul se numea Taras, altul Dima, iar al treilea – Fiodor.

Mai erau și câțiva în straie leșești, carii cu adevărat leși trebuiau să fie, dar numai în parte era așa, căci tot de moldoveni se răspundeau, deși se aflau plecați și trăitori în Țara Leșască cu buneii sau părinții, și abia de mai știau ceva din limba strămoșască...

În sfârșit, cei țărani la chip și la straie, țărani și erau, tot de prin satele ținutului Dorohoiului, care auzind că s-a oștit craiul asupra păgânului, lăsat-au casă, plug, coasă și au alergat într-un suflet... Mai cu samă că Ghiță Poțordei, Vasile Doni și Ilie Hostropăț, cum le erau numele, mai fuseseră și alte dăți la atare trebi.

Acum să vedem ce i-a strâns pe toți laolaltă și i-a mânat la drum. Ioan Bălăiescu negustorul căuta să între din nou în stăpânirea bunurilor sale pierdute, iar, pe de asupra, să ajungă staroste al frăției negustorilor din târg; Ioan Tamașevski – să facă cercetările trebuitoare asupra zidurilor cetății, pentru ca oamenii craiului să se poată întări într-însa; cei trei în haine de oșteni domnești – Mitrea, Vlăsie și Dediu – se uitau cu ochi lacomi înainte năzuind la prăzi, după care... lasă că știu ei încotro s-o cotigească; despre cei trei cazaci, de care am pomenit mai sus, putem adăuga atât: le sfârâiau gâtleurile și nu aveau răbdare a ajunge la cea mai apropiată pivniță, ca să usuce câteva ulcioare fiecare; așa zișii leși, deși moldoveni

din talpă, se uitau fudui și vajnici la soții lor, vrând parcă să arate că întruchipează în ei toată semeția șleahței, care de sute de ani se știa stăpână a aistor binecuvântate, dar pierdute locuri; cei trei din urmă – Ghiță, Vasile și Ilie – trăgeau cu ochiul la căpetenie, la ceilalți oșteni, dar în gândul lor chiteau cum și pe ce va putea pune mâna fiecare de-i întâlnește pe oamenii domniei și-i bat, ori cu ce se pot alege de la aiști oameni ai craiului: unul pusese ochiul pe calul „tătarului“, altul pe pistoalele lui Ioan Tamașevski, al treilea... tot pe acestea, dar pe de-asupra și pe chimirul umflat al negustorului...

De asupra acestor gânduri și porniri mărunte ale slujitorilor se înălța voința și gândul cel mare al craiului: curățarea Cameniței și izgonirea păgânului, pentru care măreț scopos Măria sa luptase o viață...Șleahta, însă, se împotriva, căci se temea că, întărindu-se Măria sa în tron, și-l va păstra pentru totdeauna casei sale, lăsându-l fiilor și nepoților săi. Deaceea se aduna greu oastea la chemarea Măriei sale... Pe de altă parte, voința craiului se izbea de aceea a împăratului nemțesc Leopold, care și el ținea să ocupe Moldova, nu numai Muntenia... Lupta diplomatică se dădea cu îndârjire, dar neamțul își râdea de năzuința craiului, purtându-l cu vorba la cererile de ajutor. Deaceea Măria sa luă nestrămutată hotărâre să apuce cu armele țărișoarele de la Dunăre, dar cum nu-l ținea cureaua pentru amândouă, hotărâ, până una alta, să ieie Moldova, iar, având-o la mână, să pună aice în scaun pe fiul său mai mare Iacob, la care ținea nespuse și pe care îl purta alături în toate drumurile și războaiele...

...Principele Iacob Sobieschie avu, deci, fericitul prilej de a veni mai acum câțiva ani cu părintele său la Iași: văzu orașul, văzu bisericele, văzu curtea domnească. Moldova îi plăcu foarte, și de atunci se visează stăpânind peste aist neam de oameni, și peste aceste pământuri binecuvântate, încăpute

pe mâna păgânului. Iacob e un tânăr de douăzeci și patru de ani, învățat la cărți, știind multă istorie, viteaz și ager la minte. După marea biruință câștigată de crai la Viena a fost martor la războaie cu mai puțin noroc, dar asta nu-i scăzu cât de cât încântarea ce-l copleși atunci. Iar în acel an când îl însoți pe părintele său în Moldova, a dus un diarius al întâmplărilor și locurilor văzute. În chiar ziua purcederii la drum, de asupra craiului, sus în slăvi, se ivi cu aripile întinse un vultur, vestind înfrângerea păgânului. Craiul singur era incredințat de izbândă: fruntea boierimii Moldovei, domnul singur aveau a trece de partea sa și a-l sprijini. Dar s-au întors altfel lucrurile...

Văzând că dintr-o lovitură nu izbutește, sfătuit de hatmanul său, craiul hotărâ să cuprindă și să întărească cetățile din susul Moldovei, pentru ca să facă un zid de foc împrejurul Cameniței și s-o silească a se preda. Principele Iacob era și el de astă părere întru totul. El nădăjduia, că acum, în toamna aistui an, augustul său părinte se va pune în fruntea oștii, dar, fiind craiul bolnav (mai mult de inimă rea, pentru că iarăș, nu se putu ajunge la unirea strânsă a tuturor puterilor), rămase să porceadă hatmanul. De ce nu ar fi putut duce oastea el, Iacob? Se află destul de vârstnic și încercat! Când îl rugă pe crai, părintele nu-i îngădui: „Nu vreau ca fiul meu să ajungă rob la turci“. Și apoi se află destui dregători, care nu văd cu ochi buni ridicarea feciorului drag, întărirea casei...

Într-o noapte principele se rupse cu o ceată de prieteni și veni, în taină până la malul Prutului, unde se afla tabăra. Aflând hatmanul de astă abatere a fiului de la poruncile părintelui, dădu de veste craiului, și fu nevoit să străbată calea îndărăt mai de grabă de cum venise...

Astfel, pe când cei cincisprezece oșteni de strânsură se apropiau de cetatea Sucevei, slăvitul principe gonea pe valea Nistrului în sus, prin locuri, unde acest falnic râu abia își adună apele din pâraiele de munte. Avea alături pe bunul

său prieten Boleslav, un tânăr de sama lui, prieten din copilărie și fiu al unui mare dregător la curte, de care se simte legat.

Iacob e o fire năvalnică, iute la gând și la vorbă. Boleslav e domol, cumpătat, mai încet, dar mai adânc la judecată. Au învățat împreună la aceeași dascăli în Polonia, amândoi au petrecut o vreme în Franța și Germania, desăvârșindu-și cunoștințele. Au făcut împreună o călătorie de pomină în Italia, după care tânărul principe s-a întors altul. Adesea stau de vorbă, sfătuind despre trebile crăiei și ale Evropei întregi. În multe privințe părerile lor se deosebesc, ba chiar se bat cap în cap: principele Iacob susține că un crai se cuvine să aibă mână tare și să facă tot ca să-și impună voința șleahței, căci numai așa va putea aduna toate puterile sub ascultarea lui spre a le duce în luptă împotriva turcului. Întărind acestea, principele se gândea la vremea când va ajunge el crai și, deci... cum va face ca să înalțe iar Patria iubită la slava de mai nainte. Boleslav era de uneală cu astă părere a principelui, dar văzând mai larg lucrurile, nu doar dinlăuntrul, ci cu ochi evropean, susținea că au trecut vremurile când șleahța era într-o voință cu craiul și asculta orbește. Țara fiind slăbită, este firesc ca înlăuntrul ei să se alcătuiască felurite partide, care să se războiască între dânsese, scăzând astfel puterea crăiască. Mai e și alta la mijloc: firea leșilor cea semeață și pornită spre neascultare, spre răzmeriță, ei vroind să se asemenea întru totul cu alte neamuri ale Evropei, neavând însă puterile și alcătuința politicească a lor. Iar mai însemnat și mai trist lucru este că puterea și slava Recei Pospolita în aist veac a dat în scădere și numai minunea biruinței craiului la Viena a scos pe-o vreme din uitare strălucirea măreției de odănoară...

— Crezi tu, Boleslave, că n-o să ne mai putem ridica nicio dată la ce-am fost pe vremuri? grăi principele, pătruns de gânduri frământate.

– Asta, răspunse Boleslav, nu poate ca s-o știe decât numai unul Dumnezeu!..

Răspunzând așa, subțirele la purtări prieten nu vroia să-l amărască pe Iacob, carele-și purtă privirea grea peste culmile împădurite ale munților. Gândul i se întoarse iar la Camenița, împrejurul căreia călăriseră amândoi, ca să se încredințeze cu ochii lor de puterea turcului. Văzură țevile lungi ale tunurilor osmanlâilor, fesurile roșii ale străjerilor în turnuri și se umplură de aprigă mânie.

– Iar turcul? grăi într-un târziu principele. Cum crezi, Boleslave: turcul va să se mai țină mult?

Boleslav vru să răspundă în aceeași cheie, dar se gândi să-și cruce prietenul.

– Eu cred că o țară așa de mare ca Împărăția Otomanicească, dacă s-a alcătuit pe încetul, în sute de ani tot pe încetul are să se și destrame. Așa că nu prea văd vreo putere în stare a o da la pământ dintr-o singură lovitură...

– Nu! răbufni cu supărare principele. Dacă s-ar uni toate țările creștine, ar sparge-o!..

– Au fost uniți... adică au încercat să se unească și n-au izbutit...

– Nu vrea Dumnezeu, așa-i? privi Iacob peziș.

– N-a venit ceasul.

– Dară... cum crezi... va să vie degrabă ceasul acela?

Boleslav ridică din umeri, după care lăsă ochii la pământul presărat cu bolovani de piatră și rămase tăcut.

– Zi că n-o dorești! strigă înfuriat Iacob, dând pinteni calului și luând-o săgeată înainte. Asta-i!

Boleslav nu se grăbi să-l ajungă, lăsându-l să-și potoale pornirea... Mai sfătuiră dăunăzi în astă privință, și atunci principele spuse că, dacă ar dori domnul Moldovei să treacă de partea craiului, Camenița n-ar sta nici trei săptămâni. Dar s-a dat cu păgânii, și el, și fiii lui, și numai încurcă socotelile

crăiei. Ba ajunseră și la feciorii lui Vodă, Antioh și, îndeosăbi, Dimitrie, despre care se spune, că, cică, ar fi aplecat spre învățături și, cu toate că aflat ostatec la poartă, crește un principe cu rare însușiri. Zise atunc Iacob: „Ce nădejdi poate nutri un ostatec? Soarta lui robia este. Chiar dacă ajunge domn, tot o să-i atârne mereu asupra capului sabia păgânului. Nici o învățătură n-o să-i folosească...” La care Boleslav, scepticul și fatalistul, răspunse: „Nu se știe... Nu se știe ce pregătește viitorul... Poate încă o să-ți încrucișezi sabia pe câmpul de bătae cu acel Antioh ori Dimitrie... Ori o să vă îmbrățișați și o să întoarceți dimpreună armele împotriva păgânului...”. Cum se îndepărtară unul de celălalt, principelui îi veniră iarăși în auz spusele lui Boleslav. Își domoli armăsarul, așteptând să-l ajungă din urmă, după care călăriră, în tăcere, mai departe. Sub acea tăcere, însă, gândurile își urmară calea: principele se gândea, că, dacă va ajunge în scaunul Moldovei, atunci și șleahta o să-l primească cu bucurie, și așa i se va deschide cale largă spre tronul crăiesc. Dea Domnul numai ca astă campanie ce a început să aibă sorti de izbândă... Și izbânda? Cine lucra pentru acea izbândă? Și când avea să vină?

Și oare avea să vină ea vreodată?

Răspunsul plutea în cețurile necunoscutului...

În vremea asta căruța călugărilor noștri gonea, pe cât erau în stare s- o ducă bieții cai. Lupul Mutu striga în limba lui, iar sfințiile lor, cu mâinile încleștate pe scândura scaunului, amu căutau înainte – mai este mult? dar ajungem o dată? – amu îndărăpt, la ceata de oameni înarmați ce se apropia.

Iată că, la un cot al drumului, se iviră de sub un mal de râpă câțiva hojmălai, care se uitară pe sub sprâncene la trăsură:

– Ce, părinților? Fugiți de vă scapără călcăile? Lasă că vin ei leșii și vă arată pe unde se ... vrabia...

Sfinția sa părintele Nicodim bagă mâna la fundul căruței să scoată din fân securea, dar părintele Chirică îl opri la vreme.

– Graba noastră are altă pricină, zise acesta către tâlharii, cară pășiră spre căruță. (Bineînțeles, minți!) Avem drum lung de mers și iată-i sară... Iar leșii... Ce au cu noi, niște bieți călugări purtați pe drumuri pentru nevoile lor? Și apoi sunt și ei creștini...

– Cum, dară? se răsti unul mărunțel la trup, dar lăcomos la căutături. Dacă n-or avea ei, atunci avem noi!..

Și dădu să oprească caii de frâu, dar Mutu răcni așa de tare, încât dobitoacele făcură un salt și căruța zbură cât pe ce să-l doboare pe cel îndrăzneț... Nu făcură decât vreo sută de pași și hop! li se dădu căruța pe-o parte, mai să arunce pe sfințiile lor în șanț.

– Ce-i? Ce s-a tâmplat, sfinția ta? înrebă părintele Chirică, ridicându-se anevoie de sub greutatea trupului părintelui Nicodim.

– Drăcia dracului! S-a stricat o roată... sudui acesta. Bles-temul Domnului pe noi. Acum să ne gătim a da păcătoasele noastre suflete în mâinile celui de sus...

Pe loc înțelese sfinția sa, că scăparea li-i în picioare. Și ar fi luat-o la sănătoasa, lăsând și căruța și boclucuri, dar părin-tele Chirică îi vorbi împăciuator:

– Stai binișor, cuvioase! Fii fără de teamă. Oamenii craiului n-or fi ei mai răi decât tâlharii noștri... Va da Domnul și ne vom înțelege și cu dânșii...

Zicând acestea, cuviosul călugăre își punea nădejdea în cartea, pe care o purta în sân și care avea să-i ajute la primej-die... Cei trei de la gura râpii, văzând că trăsura s-a prăvălit, o luară chiuind într-acoace și nu se știe cum s-ar fi desfășurat lucrurile, dacă oștenii craiului, în frunte cu acel negustor de Suceavă, nu s-ar fi apropiat cu mare iuteală.

Lupul Mutu se apucă să îndemne caii ca să scoată trăsura din șanț, ridicând totodată de osie, dar cum nu putea să facă două lucruri deodată și amândouă cu spor, se pomeni strigând

la stăpânul său. Nepricepând în graba mare ce i se cere să facă, apoi mai văzând pe cei trei că se apropie dintr-o lature, iar pe cei cincisprezece din alta, părintele Nicodim prinse a țopâi când spre cai, când spre căruță. Odată, păcatele lui, se împiedică fie de-o rădăcină, fie în poala anterului și unde mi se duse cu nasu-n pământ, ca cel mai nemernic dintre oamenii aistui pământ. Pomenindu-se în țărână, mai că-i veni să buhnească în lacrimi. Dar avu fericitul gând s-o întoarcă în așa chip, încât să iasă cu obrazul curat și să păzească buna cuviință. Și anume: de cum căzu, iar potcapul îi sări cât colo, nu-l mai ridică, ci își nălță fruntea, ridică dreapta și prinse a-și face sfântul semn, zicând cu foc o rugăcune, pe care o știa de la biata bunică-sa...

— Sfinte Dumnezeule, sfinte tare, sfinte fără de moarte... Rogu-te în genunchi... Nu mă lăsa pierzaniei... Și, aducându-și aminte că nu se află singur, adăugă: — Nici pe cai... nici pe acești doi păcătoși! Că, dacă mă scapi de astă mare cumpănă, am să bat o sută... două sute de mătăanii... Am să postesc trei săptămâni la rând... și... și...

Nu știa ce-ar mai făgădui celui de sus, când întoarse capul și-l văzu stând alături, în picioare, drept și neînfricat ca un adevărat mucenic, pe părintele Chirică.

— Ce faci, sfinția ta? Ridică-te! îi porunci acesta. Ți-ai găsit vreme pentru rugăciuni? Hai să scoatem căruța din hen-dechi!..

— Dar nu vezi, sfinția ta, că vin asupra noastră? căută să-l dumirească părintele Nicodim. Ne-au văzut fugind, și unii, și alții... și acum ne-ajung — și unii și alții! Vai de pieile noastre, sfinția ta... Fac dobe dintr-însele.

— Mare-i Dumnezeu! grăi părintele Chirică, și nu-și mai sfârși vorba, căci cei trei tâlhari împresurară căruța și se aruncară asupra ei.

Unul apucă de osie, dându-l la o parte pe Mutu; altul băgă mâna sub coviltir, pe la fundul trăsुरii, și se apucă să tăbărească ceva de acolo; al treilea sări pe scaun și apucă de hățuri...

– Stați! strigă părintele Nicodim. Ce faceți? Săriți, oameni buni! Ne pradă!..

Dar vrăjmașul cel mititel și cu ochi lăcomoși ridică pumnul să-l trăsnească pe sfinția sa în moalele capului, strigând către cel ce se opintea să dea jos din căruța un tobultoc: „Mai iute! Fuga!“ Avură noroc, căci tot atunci pe dâmbul de alături răsăriră cei doi Ioani călări: Bălăiescu și Tamașevski, iar pe ambe părțile, înșirați de-a stânga și de-a dreapta, cetașii lor.

– Ce se tâmplă aici?! tună Tamașevski, care-și roti ochii mari, cu sprâncene bogat înspicate. Cine sunteți? Ce fel de oameni?..

Cel care dădu dovadă de îndrăzneală și limpede judecată fu părintele Chirică. Sfinția sa pași destoinic către căpetenia cetei și făcu o plecăciune:

– Ia sântem niște bieți călugări drumeți, care ne întoarcem de la monastiri, unde am călătorit din porunca preosfinției sale vlădica Sava și ținem calea spre Soceavă... Iar de acolo va să mergem spre Eși...

– Aha! ce bucură Ioan Tamașevski. Spre Eși mergeți... Bun! Iar aiștea ce fel de oameni s-or afla?

Și arată către cei trei, care rămaseră nemișcați în jurul căruței, și la Lupul Mutu, care se foia pe loc, năzuind să pună cumva mâna pe securea părintelui Nicodim.

– Aiștea? prinse glas părintele Nicodim. Acela este, din mila lui Dumnezeu, sluga noastră, iar aiștea... trei... care-i vedeți uîmprejurul trăsुरii sunt... sunt... Și când vru să spună cine-s de bună samă, unul tuși sec, cu subîtelesuri, la care semn părintele Nicodim avu un fior rece-n sân, gândindu-se că, lasă, oștenii dau în cai și se duc mai departe, iar tâlharii

se apucă de ne spârцуiesc. Aiștea-s niște bieți drumeți, care, văzându-ne la greu... iaca, ni s-a spart o roată... au sărit să ne ajute a scoate căruța din șanț...

– He-hei! strigă mititelul cel cu ochi lăcomoși. Noi! Și arată spre fărtații săi: Noi pe toți îi ajutăm! Care cum îl vedem, îi sărim într-ajutor.

Tustrei se opintiră și, dimpreună, săltară căruța din groapă, punând-o cu ușurință pe marginea drumului, parcă ar fi fost o pană.

– Doamne! Doamne! Sus ești și vezi tot ce se face jos, zise cu patimă în glas părintele Nicodim. Mulțumescu-ți, Doamne, că ne-ai auzit ruga și ne-ai scos de la, nevoie...

Ridicându-se, prinse a se foi și a mulțumi căpeteniei tâlharilor.

Ioan Tamașevski schimbă câteva vorbe cu Ioan Bălăescu, apoi grăi către cei doi călugări:

242

– Peste scurtă vreme pe aici va trece oastea Măriei sale craiul. Noi suntem trimeși să cercetăm drumul spre Suceava. Dacă sfințiile voastre n-aveți altă roată ori nu puteți s-o dregeți pe asta, vă poftim să îngăduiți o habă și obuzul care vine din urmă va să vă ajute...

– He-hei! strigă iar tâlharul cel cu ochi lăcomoși. Mergem și noi cu domniile voastre spre Soceavă... Să gonim pe oamenii lui Vodă!.. Că ne-am săturat de atâtea jecmăneli și asupreli...

Ioan Tamașevski grăi ceva către unul dintre oștenii îmbrăcați tătărăște, și acela îi chemă la dânsul pe cei trei ieșiți de sub malul râpii. În vreme ce aiștea se înțelegeau între dânsii, cei trei în straie țărănești, din ceată, se apropiară de trăsura și prinseră a o cerceta din toate părțile: Mitrea – roata, Vlăsie – osiile, Dediul – coșul. Ba se băgară și pe sub coviltir...

– Lasă, domnia ta! făgădui Mitre. Îi dregem noi roata, cât ai zice pește. Numai să ne îngăduiți a zăbovi aice olecuță. O dregem, o punem la loc și pe dată vă ajungem din urmă...

Bieții călugări, când auziră că s-au și găsit meșterii, nu știa cum să mulțamească mai fierbinte omului crăiesc...

Negustorul și Tamașevski, cu ceata lor și cu cei trei ce li se alăturară, porniră pe vale-n jos, spre târg, iar cei trei țărani rămaseră să dreagă roata. Nu trecu multă vreme la mijloc și, cu ajutorul uneltelor ce le aveau drumeții noștri, o înțânară – călugării erau bucuroși să pornească de sârg, fără a mai aștepta obuzul care... numai Domnul știe ce alte încercări le va aduce! După ce aceia plecară, sfințiile lor urcară să-și vadă de drum mai departe, dar băgară de samă că ușa săcreiului îi descisă (acum se văzu că de bună samă-i deșert!), apoi că de sub coviltir lipsesc: un tobultoc cu posmagi... o tășulcă cu brânză de oi... alta cu păspramă... Se întristară rău de tot, aflând că și amândouă ploștile cu rachie se făcură nevăzute...

Capitolul al șaselea

a trei săptămâni pe-a patra după acel divan domnesc logofățul Miron purcese, în sfârșit, din ținutul Putnei, mai drept zis, din Focșani, înapoi, spre cetatea de scaun.

Era trecut de mijlocul lui octombrie. Apucaseră a cădea câteva brumi. Frunzele copacilor se răsuciseră și se scuturau la pământ, rădind pădurile.

Porniseră ploile mărunte de toamnă, și logofățul făcea drumul de-a călare, deși îi venea greu la anii lui. Rădvanul îl trimesese înainte mai deunăzi, de teamă să nu se desfundeze drumurile cu totul... Cum nu avea a se mai întoarce pe aceste locuri, încârcase într-însul cele lucruri și boclucuri, în afară de o lădiță din lemn roșu, ferecată, cu hârtii și hrisoave, pe care o purta cu grijă, dinainte pe șa, bătrâna și credincioasa slugă, ce călărea în laturea domniei sale.

Pe acele vremi drumul din părțile de jos, de la marjinea muntenească, urca de-a lungul apei Siretului, trecea prin orașele Adjud și Roman, apoi, cotind spre Târgul-Frumos, lovea către Iași.

Ușor de zis, greu de ajuns. Cam zăbovise logofățul în ținut, dar, dacă-i să grăim cu mâna pe inimă, nu numai din pricina acelor tâlhari, pentru care îl trimesese Vodă, dar având și oarecare alte trebi, știute numai domniei sale. De n-ar fi fost acestea, demult ar fi pornit, tare nerăbdător fiind a ști, ce se lucrează la curte, acum, când, după cele vești sosite de la al său bun prieten din Țara Leșască, oștile craiului aveau a se

mișca iar la hotarul de sus al Țării. Au reușit-au să se adune, oștile? Au lovit-au asupra păgânului? Ori iarăși s-au întârziat, rămânând pe loc?

– Tot se ține aceala pe urmele noastre? grăi cu glasul jumătate logofătul către sluga sa, fără a întoarce capul.

Tare nu-i era pe plac lui Miron, când avea vre-o coadă după dânsul. Iar Manolachi Ruset stătu toate aceste zile în capul domniei sale. L-a dus, i-a arătat cele moșii cu pricina, și hotarele, și drumurile, și podurile, i-a înșirat trebile făcute și nefăcute, îi dăduse Vodă lui stărostia ținutului Putnei! dar fratele vistiernicului n-avea răbdare să-l vadă plecat, de parcă se temea nu cumva să se răzgândească. Pornind logofătul, l-a petrecut până-n afara târgului, să se încredințeze că se duce! ba după aceea a mai trimes pe un cirac al său să-l însoțească, la oarecare depărtare, o bucată de loc...

– S-a sucit și se duce îndărăpt, răspunse Gheorghe scurt.

„Uff! bufnește supărat, în sinea lui, Miron. Grec, dar mare prost! Nu cumva crezu că va să apuc către munteni?“ Cu glas tare:

– Acmu, dară, putem să ne vedem de drumul nostru în voie.

De gândit așa se gândi și de grăit așa grăi logofătul, dar lasă că știa el, Manolache, ce știa. (Să fi primit poruncă anume? Ori să se fi răsuflat careva dintre răuvoitorii focșeneni?) A așteptat Miron carte de la stolnicul Constantin Cantacuzino, trimesese un om de olac, a zăbovit mai bine de-o săptămână peste soroc, dar degeaba, nu s-a întors acela. Să i se fi prilejit ceva? A fost oprit de aprigul vodă al Munteniei la curtea lui? Ori a încăput în labelle unor răufăcători și nici n-a apucat a ajunge?

Logofătul își poartă căutătura peste costișele de colo – în viile golașe se mai văd oarecâți culegători cu coșurile pe umăr... amarnici lucrători și aiștea! acmu s-au trezit la culesul strugurilor, și dă pinteni calului. Oștenii însoțitori, – puțini

la număr, pe ceilalți i-a trimes din vreme la domine, pe alții i-a slobozit pe la casele lor, – și cele câteva slugi se grăbiră să nu rămână de stăpân. La coada tuturoră călătorea pe deșelate, pe un cal scund, Gruie al nostru...

– Gheorghe! porunci Miron. Bag-sama bine la cea lădiță, mi se pare că iar burează. Îi dădu apoi de grijă: Și să te ții mai aproape de mine...

– Am învelit-o bine, boier domnia ta, răspunse bătrâna slugă, după care, întorcându-se îndărăpt, strigă: Grăbește-te, Gruie băiete! Să nu rămâi în urmă, că aice-s locuri cu primejdie...

O luaseră în susul Siretului, de-a lungul malului presărat cu nisip și pietriș, și mersul li se făcu mai cu spor. Nu se mai ținea așa hleiul de copitele cailor, și apoi și drumeții răsuflau mai ușor, având alături lărgimea apelor ce mânau domol la vale...

246 Când se văzu cu gândul rupt de la cele griji și trebi, ce-l ținuseră în prinsoarea lor zilele din urmă, Miron simți o plăcută ușurare – aruncase o povară de pe umeri. Tare ar fi vrut să dureze starea asta cât de mult! Dar nu apucă a face lungă cale – acum năzuia să ajungă cât mai deprabă la Roman!.. să facă un ocol pe acasă, pe la Bărboși... după aceea va porni mai departe, și iată că-l năvăliră alte gânduri, alte griji, acum din față.

Oftă: „Din ce oare greimea și apăsarea asta? Au nu cumva i-am greșit lui Vodă, trimețându-i-l plocon pe acel cap al tâlharilor, care, cică, i-ar veni de fin Măriei sale?“ Deprins să lămurească până la capăt cele din afară ca și cele dinlăuntru, Miron, în mersul calului, purcese a descâlci ghemotocul. „Stărostia? Dar eu singur m-am lepădat de dânsa – de ce mi-ar părea rău?“ Aici îi țiu un glas, dintr-o parte: „Ai nădăjduit la dregătorii mai nalte, deaceea te-ai lăsat de asta!“. „Să nu mă învețe nimene! strigă în sinea lui logofătul. Eu știu mai bine. Am socotelile mele, hait!“

- Ai binevoit a porunci, stăpâne?
- Ba!.. Adicătelea tot cu dimonul mă războiam.

Vremea de la urmă se tâmplă să-l audă pe logofătul vorbind singur. De ce s-ar mira, dacă și el, Gheorghe, are aist păcat. Așa-i omul la bătrânețe... Iar George îi de sama boierului, poate cu vreo câțiva ani mai mare. Se trage din țărani fugiți în Podolia de urgia lui Vasilie Vodă. Acolo, luat de lăncu hatmanul, tatăl logofătului, s-a lipit de casa Costineștilor. După ce s-au pristăvit amândoi părinții și au rămas coconii singuri, Gheorghe i-a urmat la Moldova. S-a oprit în ținutul Dorohoiului, de unde-i erau părinții. Acolo Gheorghe s-a însurat, și-a făcut un bordei, dar... n-a avut noroc – nevasta nu zăbavă i-a murit, lăsându-l singur cuc. Când a prins a se ridica Mironașco în dregătorii și a ajuns staroste de Hotin, și-a adus aminte de fosta slugă, l-a căutat, l-a găsit și l-a poftit să se întoarcă la domnia sa. Nu i-a fost greu: n-avea Gheorghe nici ce lăsa, nici ce lua...

În vremea asta logofătul dădu cu ochii de flăcăuanul ce călărea în preajma slugii sale – se ține bine!... cum îl ceamnă, că ciudat nume are? iar bătaia copitelor pe prundiș îl izbi în auz, și se pomeni răsărindu-i, nespuse de vie, o amintire din vremi de demult. Se văzu călărind de unul singur... fecior de paisprezece ani... câmpi deschiși de jur împrejur... gonește de la Novosilca către Bar, la școală... Gheorghiuță a rămas în urmă... el, cu cărțile în tașca de piele la oblânc, fuge, tăind cu pieptul vântul fierbinte... soarele dogorește... văzduhul curge ca para...

Praefuit hic, Grecine
 Ripa ferox Istri...
 Hic tenuit...
 Hic arcu fisos...

„Au de ce-mi răsăriserăți în minte acele vechi, de mult trecute vremi? Și aceste stihuri de unde sunt? Ce legătură între neuitata vară și aceste rânduri poeticești... sfâșiate... ca și inima mea.... ca soarta aistui pământ?”

Întrebări ce răscoliră mintea logofătului. Au era, într-adevăr, un fir, care să lege cele două lucruri: drumul la școală și stihurile marelui surghiunit, care și-a sfârșit viața departe de maica Romă, aice, între geții barbari? Au știut-au dascălii, aruncând sămânța, ce va răsări din ea și ce rod va da în inima domniei sale? Iar nemuritoarele slove ale lui Ovid îi vor sluji de mângâiere a vieții, de toiag la bătrânețe:

Ripa ferox Istri sub duce tota fuit

Hic tenuit Mysas gentes in pace fideli...

248

Pierzând firul, Miron fu cuprins de întristare. Vru să ceară slugii lădița, să scoată izvodul... să cetească... să plinească golurile... mi-a slăbit ținerea de minte... memoria... Dar, în loc de asta, dădu pinteni calului.

Vremea nu îngăduia.

Lăsaseră în urmă Zoreștii, Mărășeștii... Aveau a străbate drum lung, cu o noapte de mas – unde? Aveau a trece ape. Cum le vor trece: în vad, pe poduri? Trimesese din vreme om înainte, să cerceteze locurile, dar parcă poți ști cu ce vești se întoarce? Îi toamnă și, dacă pe aice ploile sunt slabe, la munte fără-decât toarnă cu găleata.

Șerpuind pe sub mal, drumul se lipi de-o stâncă mâncată de vânturi, crescută cu tufari țepoși, apoi porni lin în urcuș. Caii nu-și încetiniră pasul – și oștenii și slugile căutau a se ține de armăsarul voinic al boierului, care îndemna, de parcă s-ar fi grăbit la capăt de drum, unde-l așteaptă odihna. Să fi simțit asta de bună samă ori iarăși îl zorea stăpânul pentru cine știe ce pricini ale sale?

Ajungând pe-o măgură, deodată se ivi un sat întins, cu o biserică de zid pe-o ridicătură, împrejmuită cu copaci desfrun-

ziți, iar mai sus, pe deal, fosta curte domnească, cu gardul odănoară nalt, acum surpat în destule locuri și piatra lipsă – cărată ori... furată de oarecine și dusă oareunde...

Logofătul zmuci de frâu.

Însoțitorii opriră și ei, bucuroși să răsuflă.

– Gheorghe! strigă Miron. Iarăș satul ista ne iese-n cale! Cum de-am apucat drumul pe aice?

Se auzi ceva greu, înnăbușit în glasul logofătului. Numai bătrâna slugă prinse aist amănunt. Vru să zică: „D-apoi... dacă pe aice duce șleahul“, dar, văzând cum se schimbă domnia sa la față, grăi:

– De-a dreptul, prin țarini, drumurile sunt desfundate.

– Hm! pufni logofătul, blestemând pe dimonul. A biruit de data asta, purtându-ne prin ceste locuri de pomină...

Alte grele amintiri veniră asupra-i. Aice, la Domnești, la curtea ce se zărește colo, învăluită în pâclița ploii... atunce, după întoarcerea cu Duca vodă de la Beci... în ziua de Anul Nou... au fost făcuți prinși de oștenii lui Ștefan Petriceicu...

– Trecem valea și am scăpat, căută să-l abată Gheorghe de la cele urâte aduceri aminte.

Când purcuse logofătul la oaste, el, Gheorghe, rămase acasă, la Bărboși. De-ar fi fost să fie cu domnia sa, n-ar fi încăput boierul pe mâinile răilor... în miez de iarnă, despuiați de blănuri, și Vodă și boierii de pe lângă dânsul au fost purtați prin ger...

Cearcă să se ieie cu altele, dar cum s-o facă, dacă toate se învălmășiră acum în mintea lui Miron. Iată-l copilandru de școală... Iată stihurile fără de moarte ale marelui surghiunit... iată sania în care-i dus de slujitorii vrăjmașului său... anii petrecuți în pribegie... dorul de țară și casa părintească... cântecul de jale, țâșnit din inimă: „Cânt țara-mi înlăcrimată și pe bieții locuitori ai Moldovei...“. I se păru că desface ghemul din piept, dar mai tare se încâlci...

Zvâcni în tâmpile: „Veni-va oare ceasul izbăvirii tale?.. Au datu-mi este să te văz slobodă?.. Ori voi închide ochii înainte de-a scăpa de tirania păgânului?..“.

Izbi frâul, dădu pinteni calului, și mica ceată de oameni coborâ, apoi urcă grăbită costișa, lăsând sub fumul ploilor tomnatică aceste mult întristătoare locuri.

Sus, pe pisc, văzură venind în goana calului înspumat un om, care, apropiindu-se, opri în fața logofătului.

– Boier, domnia ta! Am cercetat locurile. Totrușul s-a îmflat. Vadurile înecate. Podurile așijdere. Se mai ține cel de la Ruginoasa.

– Iară Bistrița? vru să știe Miron.

– N-am ajuns acolo. N-am cutezat a merge. Drumul greu. M-am întorsu-m-am să aduc știre. Dacă-mi poruncește domnia ta și am cal de schimb, mă duc fără de zăbavă...

250

Gheorghe, în vremea asta, întoarse capul.

– Ce-i cu tine, băiete? grăi el către Grue, care se plecase înainte, peste gâtul calului. Vezi că te prăvali!

Gruie tresări, rușinat, și se îndreptă.

– Iertare, nene Gheorghe... Mi s-a îngrelat capu...

Avu băiatul noaptea-n ajun somn greu, cu năluciri. Parcă uitase cele pătimite când cu prinderea cetii lui Corbea, dar iată că se trezi iar groaza într-însul. N-a văzut năvala asupra rădvanului acelui negustor, dar de față a fost la judecata lui Corbea și alor lui. Boierul, mâniat, zise că-i taie pe toți, acolo, pe loc și-i ridică-n prepelece! Zmâc și alți câțiva prinseră a se ruga de iertare, jurându-se că ei n-au prădat.

– Să tăceți, mișeilor! strigă Corbea. Așteptați milă de la aist boier? Domnia sa anume îi pus să ne stârpească pe rudă, pe sămânță!

Gheorghe, stând alături de stăpân, grăi așa:

– Vodă ne-a trimes să vă prindem, pentru căci tulburați liniștea Țării, și așa zdruncinată... Domnia sa boierul nostru

va să vă trimeată la Vodă, ca să vă dea Măria sa pe calea cea dreaptă. De veți da semne de ascultare, mărturisind totului tot...

– Dar nu avem ce mărturisi! strigă Corbea cu așa glas, de parcă n-ar fi fost legat în lanțuri și cu obezi la picioare. Pe păcătosul ista de negustor îl văzui întâiași dată în ochi. Noi, dacă lovim, pe păgâni lovim. Iar magaziilor de la Țuțora, lasă că le punem până la urmă foc, să rămâie scrum...

Miron, care ședea pe scaun, în pridvorul isprăvniciei din Focșani, auzind acestea, simți o oarecare înțelegere și chiar creștinească milă față de acest viteaz și neînfricat flăcău. Zise, însă, cu glas răstit:

– Așa dară, întărești că nu tu ai jefuit pe aist negustor? Hasan-bei stătea alături, răsfirându-și plin de nerăbdare cu o mână barba, cu alta mățaniile. – Și mai zici, că te-ai războit împotriva păgânului?

– Așa este! întări Corbea cel semeț. Și să știi, domnia ta, că eu nu aștept milă nici de la boieri și nici de la păgân!

251

Aice aga Dumitrașco Racoviță, – tânăr boier, care se afla sosit de câteva ceasuri de la Iași (logofătul nu avea știre cu ce trebi și porunci anume), se dădu la urechea domniei sale și îi șopti ceva, în taină. Miron păstră tăcere o bucată de vreme: au să fie adevărat ce zice Dumitrașco, cum că acest răufăcător a fost botezat la vremea lui de Măria sa? ori vrea să mă pună la încercare aga Racoviță? își trecu degetele prin barbă și astfel grăi:

– Răzgânditu-m-am! Am să vă trimet la domnie. Hotărască-vă Măria sa vodă singur viața și moartea. Nu vreau să iau asupra-mi păcatele voastre.

– Să nu-l ierți! țipă Hasan-bei Acopean. Aista-i și altul nu! Doar că se făcea a vorovi stricat moldovenește. Aista m-a prădat!

Miron zâmbi:

– S-o hi spus de la început, jupâne. Stricat, zici? Se vede treaba, că altă ceată te-a lovit.

Corbea: „Capra face, oaia trage. Pentru fapta lui Ivanco plătesc eu“. Ar fi strigat, că n-a luat un capăt de ață de la aist armean turcit, dar la ce bun? Unii dintre ortacii lui, puși la cazne, s-au scăpat cu vorba despre trebușoara cu vechilul de Băcani. Aga Racoviță pe dată hotărâ să pună el mâna pe gălbănași. Șterge-te pe bot, boiernașule. Corbea i-a îndosit la vreme, iar când va să scape, or să-i prindă bine și lui. Numai să-l ajute Dumnezeu să facă ce și-a pus în gând! Deci, când să fie băgați iarăș în pivnița de sub isprăvnicie, hotărâ „să vândă“ pe Ivanco, spunând boierului că știe unde se ascunde acela. Logofătul ținu sfat cu aga Racoviță și hotărâ să-l pună pe Corbea să trimeată pe careva din ortaci la Ivanco, să-l cheme să vină la un loc anume ales. Corbea nu primi. Zise că acela, trimesul lui, poate să fugă, ci să-l trimeată chiar pe dânsul!

Boierii au râs.

Gheorghe n-a râs – el cunoștea firea aistui viteaz flăcău. Dacă a jurat, va să facă întocmai.

Aici dădu glas Ghiță Oboroc.

– Boieri domnia voastră! Și voi, oșteni! Când ați prins pe Corbea, eu am putut să fug. Dar am rămas cu dânsul. Și dacă s-a tâmplat așa, Ghiță aruncă o căutătură către văru-său, dacă ați fost mai hâtri ca noi, atunci ne lăsăm la mila Măriei sale...

Boierii îl priviră țintă: ce vrea, adicătelea, să spună aist flăcău oacheș?

Ghiță o dată duse palmele la gură.

– He-he-heei! strigă cu toată puterea rărunchilor, de se răspunse hăt către munți.

– Hei! Cum s-a brodit!

Cum s-a nimeriiit!

Voinicul codrului,

Feciorul dorului,

Corbea cel viteaz,
Că s-a dat prins azi,
Prins de stăpânire,
Pus la pedepsire...

Mai marele slujitorilor se repezi cu sabia zmultă să zboare
capul nerușinatului tâlhar.

– Să taci!

– Las-să zică mai departe, se auzi din nălțimea pridvorului
glasul logofătului.

– Boier, domnia ta! Dar aist nelegiuit dă de veste tâlharilor
din munți să le sară într-agiutor!

– Apoi că lasă-i să ne vină singuri la mână, grăi Gheorghe.

Căpetenia oștenilor clipi din ochi și clămpăni din urechi:
bine-ar fi să fie cum zice astă slugă, dar boierul singur de ce
tace?

Iar Ghiță Oboroc:

– Și maica bătrână
Are să rămână
Fără de fecior,
Uscată de dor...

253

Fața lui Corbea se făcu neagră, cumu-i pământul.

– Dar contenește o dată!

Miron porunci lui Oboroc să zică mai departe.

Și acela:

– Măriți boieri! Și voi, oșteni! Aist Corbea nu este un răufă-
cător. Are-n piept o inimă bună și-i blând ca un miel.

Hohote de râs în mijlocul oștenilor.

– Miel cu sabia în mână!

– Ascultați, dară! strigă Ghiță. O ticăloasă slugă a Măriei
sale vodă l-a bătut pe strâmbătate! Pe degeaba! Din obidă și
nedreptate a luat Corbea calea codrului. Vodă s-ar cuveni să
pedepsească pe sluga sa, iar nu pe văru-meu aista...

Miron și aga Racoviță căutară unul la celălalt: e vremea să se pună capăt unor atare vorbe, ce pot stârni tulburare în sufletele celor de față – în afară de cei prinși și oșteni, se mai strânseseră mulți din târg să vadă judecata hoților.

– Lasă vorba! Spune: cântecul tu l-ai făcut?

Ghiță Oboroc:

– Corbea l-a urzit. Pot a o întări toți cei de-l cunosc...

– Adevărat! strigă Gruie. L-am auzit într-o noapte cu urechile mele cum alegea și potriveau cuvintele și jiersul. Și mai zicea așa:

– Și când m-or lega

Și m-or ridica

Pe cea grindă albă,

Netedă și naltă...

254

Frământ mare se stârni între tâlharii prinși și oștenii ce-î țineau împresurați. Aga Racoviță duse mâna la straja săbiei – i se păru că cei de jos, oșteni și tâlhari, într-o clipală se fac una. Miron zvâcni în picioare, poruncind lui George să aducă pe băietanul ce vorbise.

– Ziceai că nu ești de-ai lor! Aflu că le cunoști și cântecele...

Inima lui Gruie se zbătu. Când fu prins Corbea, iar ortacii lui omorâți, el cu alți doi se afla în pădure legat. Zmâc și celălalt se dădură drept dușmani ai lui Corbea, dar tot au fost închiși. Văzându-l oștenii așa tinerel, îl crezură pe cuvânt cine-i, iar Gheorghe îl luă sub aripa lui. Și Corbea, și Ghiță ziseră că băiatul n-are nici o vină. Uitară apoi cu toții de dânsul, așa că ar fi putut lesne să fugă. Dar nu putu, nu se îndură a părăsi pe Corbea la nevoie.

– Boieri dumneavoastră! grăi Gruie tremurând. Cinstite bădiță Gheorghe! Vă rog: nu omorâți pe Corbea...

Strigăte între oșteni. Miron făcu semn să fie liniște, poruncind băiatului să ducă vorba la capăt.

– Sunt de felul meu de la munte... Am avut mamă, am avut tată și o soră am avut.. Dar păgânii ne-au călcat satul și ne-au ars casa... Pe oameni i-au mînat în robie și pe mine așijdere... Dar pe drum am scăpat din mânila tatarului, m-am ascuns într-un desiș, acolo a dat peste mine un om bun, m-a luat și i-am fost ca și un fiu... Îl cheamă Ion Țarlungă, din Siliștea Bâcului... Când m-am ridicat, m-a dat la mănăstire, la Căpriană, și acolo părintele Nicodim m-a deprins a ceti și a scrie... Iar mai deunăzi am purces cu dînșii la Eși, dar pe drum iarăși am fost răpit de păgâni... Mă duceau în țara lor să mă vîndă rob...

– Auzit-ați? făcură, mirate foarte, mai multe glasuri. Să facă ei rob pe un biet copil...

– Mă duceau cu corabia pe Prut în jos. Dar la un cot am sărit în apă și am pornit să fug. M-ar fi arcănit, dar aist flăcău viteaz, Corbea, fiind prin apropiere, m-a scăpat din mânila răilor... Vă rog: nu-l omorâți!..

– Ooh, averea mea! jeli în gura mare armeanul. Să-mi întoarcă tot ce mi-au furat. Că de nu, mă plâng Măriei sale, că boierul moldovan lasă slobozi pe tâlhari...

– Jupâne Hasan-bei! .. grăi logofătul. Tâlharii își vor lua pedeapsa cuvenită, fii pe pace...

– Ba nu! Eu nu mai pot să aștept. Să mi se întoarcă și averea, și slugile, și caii..

– Facem cât ne stă în putință, zise Miron împăciuitor. Pierd împărății împărății, omul se tâmplă de-și pierde copiii, viața... Au putem noi face ceva împotriva voinței celui de sus?

– Așa?! se strîmbă de mînie negustorul. Atunce să mi-l dați pe aist tâlhar. Lasă că scot eu și mațele dîntr-însul!..

Așa legat și cu obezi la picioare, Corbea înălță fruntea și grăi:

– Poți să faci, jupâne, și pastramă din mine. Nu-mi pasă... Dar să știi că nu zăbavă or să-ți iasă toate cele pe nări...

– Să taci, tâlharule! Toți sunteți niște hoți în țara asta! Ai bani mulți! Ai comori ascunse prin păduri! .. Să-mi întorci averile! Toți sunteți tâlhari în țara asta! Am să mă plâng marelui vizir. Prealuminatului sultan am să mă plâng! O să scoată pieile de pe voi – de vii o să vi le scoată!..

„Ia te uită! Își zise Miron. Aist negustoraș mă amenință!“
 întoarse o căutătură către aga Racoviță – nu era domnia sa dintre cei fricoși, dar nici ținea să se arunce orbește în gura lupului. Își purtă privirea asupra oștenilor, asupra tâlharilor... Se văzu pentru o clipă acolo, jos, și o pâcliță i se așternu peste ochi. „Vizirul... Marele împărat... Au pot eu să le stau împotrivă? Vodă se află pus de împărat. Eu sunt sub ascultarea Măriei sale. Deci, sunt rob al sultanului?“ Gândul îl ameți. Se scutură: „Ba! Sunt supusul lui Dumnezeu! Numai el unul are putere de viața și moarte asupra mea!“

256

...Și iată în clipa asta, Miroane, în fața ochilor tăi, dați cu toate relele, dar și cu faptele de milostenie ale acestei lumi, se înfățișară cei patruzeci de tâlhari, pe care i-ai prins în primăvară și, tăindu-i în câte patru bucăți, i-ai pus în prepelece, de-a lungul drumului. Crezuși atunci că faci o dreptate sfântă, iar nu doar plinind o poruncă domnească... De ce dar, trecând mai apoi pe acele locuri și văzând adunați sub un par câteva făpturi... o femeie cu copilașii ei... străduindu-se să strângă laolaltă oasele omului ei și tatălui acelor copii... bocind și blestemând pe cel ce li l-a omorât... de ce auziși un glas întrebându-te: „Au știut-ai, logofete, ce om a fost acela? Pentru care pricini s-au făcut tâlhar? Au nu se cuvenea să fie îndreptat și întors pe calea cea bună? Cu ce drept i-ai ridicat viața?..“.

Logofătul avu o tresărire. Privirea i se opri asupra lui Corbea. Căpetenia tâlharilor îl privea țintă. Uite-l, a băgat de samă că mă aflu încercat de îndoieli. A înțeles, nelegiuitul, ce se tâmplă în inima mea. Ce voi face acum? Voi să-i hotărâsc

de unul singur moartea?“ își întoarse privirea asupra lui Racoviță: „Ce-i în mintea lui? Cine i-a poruncit să fie față la astă judecată? A cui iscoadă este?“ Se uită către armeanul, roș la chip, ca racul fiert, la credincioasa slugă Gheorghe... Închise apoi ochii, rămânând tăcut, cu mâinile încleștate pe sprijinitorii jilțului...

Tăcere deplină – și-ntre oșteni, și-ntre tâlhari. Ce va să hotărască bătrânul boier?

În vremea asta dădură năvală pe poartă câțiva călăreți în frunte cu Apostol ispravnicul, un bărbat scurt în trup, care își opri bidiviul sub pridvor.

– Boier domnia ta! grăi acesta, scoțându-și căciula. O ceată de răufăcători, ca vreo douăzeci de capete, au lovit niște negustori turci, i-au prădat, iar pe dâșzii i-au lăsat legați de tulpinile copacilor, pradă fiarelor...

– O, Allah milostive! dădu drumul unei strigări armeanul. De-acu n-o să mai stați la gânduri. Să-i spânzurați pe aiști tâlhari aici pe loc! Și împunse cu degetul către furcile din fața isprăvniciei.

– I-ați prins? întrebă logofătul cu nerăbdare.

– Ba! plecă fruntea ispravnicul. Prea puțini oameni aveam sub ascultare și prost într-armați. Pe când ei – toți cu pistoale și sânețe. Au tăiat către munți, hăulind și chiuind ca niște antihriști ce sunt.

Corbea zâmbi: „Ivanco a fost. Dar de ce n-a bătut într-acoace să mă slobozească?“ Logofătul și aga Racoviță dibuiră zâmbetul și se gândiră cu îngrijorare: „Dacă acei tâlhari lovesc la noapte, slobozesc pe aiștea, iar pe noi ne taie?“

Miron se ridică și grăi cu asprime în glas:

– Căpitane Toadere! Hoții să fie închiși în pivniță. La ușă pusă strajă întărită. Iar aist nelegiuit, logofătul împunse către Corbea, dus și închis sus, în tun. Să nu fie scăpat din ochi câtu-i clipa! Am poruncit!

Se întoarce și păși, obosit, în încăperile dinlăuntru, urmat de aga Racoviță, de Gheorghe și de Apostol ispravnicul...

Trotușul, apă repede sus, în munți, la șes se domolește.

Când au ajuns călătorii la trecere, văzut-au că râul de bună samă s-a revărsat. Dar nu într-atât ca să-i oprească. Și, totuși, s-a tâmplat ceva!

Podarii – doi, în sumane roșcate și cu cușme mițoase în cap – aleargă în josul apei strigând. Podul! S-a rupt funia și se duce podul la vale. Iar pe pod – o căruță cu cai, câțiva țărani și al treilea podar.

– Asta ne mai lipsea, zise cu năduf Miron. Să prăpădim vremea de pomană!

Ceata opri pe malul nalt, iar Gheorghe se duse să spună podarilor, că boierul este grabit foarte să treacă.

– Ce putem noi, bre? răspunseră aceia cu năduf. Mihiu căscatu n-a legat bine otgonul pe butuc la celălalt capăt și iaca – ne-a căzutără nouă colac! Ian ajiutați-ne, dacă poftiți să vă vedeți dincolo.

– Bucuroși, dar cum? întrebă Gheorghe și porunci oștenilor și slujilor să sară să ajute.

După vreo jumătate de ceas – care fugind pe mal, care băgându-se în apă, cu cârlige, cu funii, – au prins podul și l-au târât în susul șuvoiului, la locul lui. Rămânea să-l lege de parul de dincolo, dar vezi că otgonul se afla cufundat în apă. L-au tras ei, podarii, de capătul aista, dar tot trebuia să se ducă cineva pe celălalt mal, să-l lege. Avură o barcă, dar le-a luat-o puhoiul..Stăteau la cumpene ce să facă. Să caute alta? Ori că satul departe, ori că... n-aveau chef, căci tăragăneau vremea.

– Hai! Hai! îi îndemnă Miron. Dregeți-l odată, că pân-într-amurg trebuie să fim la Adjud.

Podarii se uitară acru la boier – erau asudați și necăjiți.

– Dar îngăduie, domnia ta, să ne tragem sufletul... Că n-om fi boi nici noi!

– Dar îi sară, măi! se răsti supărat logofătul.

– Și mâne-i zi, – îi răspunse cu năduh mai marele podarilor, un bărbat nalt, deșirat, cu barba roșcată, rară.

Văzând că n-a rămas mult să-și iasă boierul din sărite, Gheorghe îl luă pe roșcatul într-o parte și-l dumeri cine se află în fața lui – trimesul Măriei sale Vodă! la care acela își zmulse cușma din cap și se închină plecat:

– Iertare, boier dumneavoastră! Mi-a luat necuratul mințile. S-a burzului Trotușul și ne-a făcut-o. Apa n-o poți zăgăzui...Iaca trecem unul dincolo și, într-o bucată de ceas...

În vremea asta cineva se azvârli în vâltoare, și funia prinse a șerpui pe nisipul de pe mal. Până să se dumirească podarii ce și cum, Gruie fu pe celălalt mal.

– Măi băete! îi striga mai marele podarilor. Fă laț, nod, iar laț și iar nod! Dar să nu întinzi otgonul prea tare... Că iaca vin și eu!

Podarul se apucă cu mânilor de funia legată, își prinse cârligul de la cingătoare de un belcug mare petrecut pe otgon și se duse, bălăbănindu-se ca o momiță, pe de-asupra apei, cu tot cu traista ce-o avea aninată-n gât.

Sub mal podarii aveau un bordei.

Descălecând, logofătul vru să între la dos să-și desmortească mădularele, dar văzând numai niște culcușuri de paie, nici tu scaun, nici tu laviță, se trase înapoi. Rămase afară, sub streășina joasă. Gheorghe aduse de pe undeva o buturugă mânată de ape, o puse, așternu pe ea pielea de urs, ce-o purta la drum, logofătul se așeză și întinse picioarele.

– Tragem cubotele, stăpâne?

– N-ar strica, zău, că rău mă dor ciolanele iestea bătrâne... Dar mi-i să nu mă ia răceala!

– Lasă că învelim picioarele.

Șezând așa, Miron își simți tălpile zvâcnindu-i. Drumul înainte-i lung... Ce-o fi făcând jupâneasa, feciorii? .. Pleoapele

se lăsară, și îl fură somnul. Pe-o clipă numai. Veni de undeva miros de curechi murat. Din bordei? Din altă parte? Ori, poate, din alte vremi, de mult trecute?

– Gheorghe! strigă Miron, scuturându-se. Ia dă lădița încoace...

Gheorghe o aduse de sârg – iarăși și-a amintit boierul ceva și vrea să-și însemne, ca să nu uite până acasă.

Miron găsi cu degetele tremurânde între hrisoavele, făcute sul, un petic de hârtie. Ținându-l în mâinile întinse, ceti:

„– Ghieții ținea într-o vreme
Râpa scump-a Dunării...”.

260

Dibui într-un colț al lădiței condeiul cu capăt de plumb, tăblia neagră și încreastă cu buchii mari aceste: „Cine au fost în Italia să vadă pre italieni... nu-i va trebuiu mai mare dovadă, să creadă că un neam sunt cu moldovenii... În casa noastră au fostu această voroavă, în Iași, cu un episcop italian.. mi-au zis cuvinte de aceste neamuri...” „Mie nu-mi trebuiește să mai citescu la istorii de moldoveni, cine sîntu; pre o samă de obiceiuri foarte bine îi cunosc de unde sîntu, așa liubovnici la oaspeți, așa femeile loru se ferescu de vederea streinilor și să dau în laturi, așa să nu treacă femeia pe dinaintea bărbatului... așa toată viața, în mâncare cu dulceața curechiului, numai aceștea sărat... aceia și iarna și vara tot verde, nemurat. Toate acestea atocma cu italienii sunt și a vedere să mărturisește o fire”.

Miron își trece podul palmei pe la ochi, apoi urmează: „Cu multă mirare am stătut de mărturia acelui vlădică, de mare agiutori istorii mele...”.

– Gataaa! strigă mai marele podarilor.

Miron puse lucrurile la loc în lădiță, o închise, și până să alerge Gheorghe, își trase cu îndemânare ciubotele.

– Măi Gheorghe, zise, dar ajutorul tău... să știi că-i băiat de ispravă!

– Gruie...

– Zic că n-ai dat greș luându-ți-l. Se poate tâmpla să ne facă slujbe și mai departe vreme... Ai grijă de dânsul!

Nu trecu multă vreme la mijloc, și boierul cu însoțitorii lui fu trecut pe celălalt mal. Luându-și plata cuvenită, podarii le urară drum bun călătorilor.

Au înnoptat la Adjud.

Pornind a doua zi, în zori, și mergând iarăși pe Siret în sus, au ajuns la apa Bistriței. Aici iarăși greu cu trecerea. S-au văzut nevoiți a o lua în sus, către Bacău. Întorcându-se omul trimise anume înainte, aduse vestea, că într-o întâmpinare domniei sale vine Pătrașcu.

Se întâlniră – tatăl și feciorul – în fața bisericii celei mari din mijlocul târgului. Lui Miron nu-i venea să-și crează ochilor: în mantaua de ploaie și ciubotele nalte ce le purta, Pătrașcu arăta mai voinic, mai bărbat, cu toate că nu-l văzuse decât vreo două luni. Se bucură foarte logofătul. Așa, călări amândoi, se îmbrățișară, în văzul celor ologi și calici și cerșetori de pe medean.

– Tato! grăi Pătrașcu pe rutenește. Te afli sănătos, tato? Ești bine teafăr?

Avea obrazul rumen, ca de fecioară, Pătrașcu, și Miron își aminti sfaturile lui cu jupâneasa în lungile nopți de iarnă. Miron: „Prea gingaș băiatul aista al nostru... S-ar cuveni să hie mai pietros“. Jupâneasa: „Când l-am născut, am crezut că-i fată. Apoi, oftând: El va să ne fie sprijin la bătrânețe. După ce-i vom face nunta cu domnița Safta, ne-om drege și noi starea, iar viața ne va fi mai cu temei, mai cu îndestulare...“.

– Precum mă vezi, fiule! Și-l sărută pe frunte. Vii de la Eși? Ori trecut-ai pe la Bărboși? Ce face mama? Te-a îngăduit Vodă să pleci?..

– Am fost pe acasă... Mama te-așteaptă... Iar Măria sa m-a slobozit pe două-trei zile. I-au sosit veste că ai bătut o ceată mare de tâlhari și se află bucuros foarte.

– Așa?! făcu logofătul mulțămît. Bucuros, zici... Da, n-a fost ușor...

– Tare ne temeam, tato, să nu ți se prilească cevași...

Se lăsa amurgul.

Vremea se făcu rece.

Ploaia se întetîi, învăluind case și copaci, și ulițe.

Se îndreptară spre casa ispravnicului, unde aveau a rămîne peste noapte.

Tănase Șendrea, om de vîrsta logofătului, avuse o slujbă la curtea Ducăi vodă, apoi, scurtă vreme, și la domnia lui Dumitrașco Cantacuzino. Dar acesta curînd îl urgisi, îndepăr-tându-l. Venind Cantemir vodă în scaun, îl apropie, dar Șendrea nu primi altă dregătorie, decît cea de ispravnic de Bacău. Zise: „Vreau să fiu mai departe de curte și să am viață liniștită“.

Îl primi cu bucurie pe Miron. Se îmbrățișară ca doi prieteni. Slugilor și oștenilor le dădu două odăi la catul de jos, iar pe logofăt și pe fiul său îi găzdui la cel de sus, în încăperi frumos împodobite cu covoare, ca pe oaspeții aleși.

Iată-i șezînd în jilțuri moi, căptușite cu catifea, Gheorghe se îngriji să fie făcut foc bun în cele sobe, și întinzîndu-se la sfat. Frunzărîră, cum se zice, cele vești de prin ținuturi, ajun-seră cu voroava la Iași și chiar la Împărăție.

– Cum o duce cu sănătatea Măria sa?.. Că noi... tot cu grija birurilor... Nu le mai istovim și ne vin altele pe cap...

Cum se afla plecat de mai lungă vreme de la Iași, Miron spunea o vorbă-două, apoi se întorcea către Pătrașcu. Acesta, rușinos de felul lui, îngăima ceva în loc de răspuns, apoi amuțea. Atunce logofătul îi venea într-ajutor, dar astfel că lua întrebarea lui Tănase și o întorcea pe toate fețele.

– Grăești într-adins ori șuguiеști, Miroane? zicea din când în când ispravnicul cam încurcat.

– În tot adevărul este un pic de minciună, zâmbea Miron. Iar în toată minciuna – un dram de adevăr!

Fu adus al doilea rând de bucate, calde, și înnoite cele cofe cu vin de Odobești.

Voroava își luă vânt mai cu spor.

– O tempora, o mores! grăi Miron, trăgând cu ochiul către fiul său: să vedem cum are s-o spargă-n dinți Șendrea pe asta?

Ispravnicul ciuli urechile, dar geaba – nu pricepu vorba latinească a logofătului.

– Iar pre limba noastră așa ar hi: „Vai ce vremi trăim! Și mai vai de năravurile acestei lumi!“

Ispravnicul se înecă cu o mușcătură zdravănă dintr-un sold de iepure, tuși, iar Pătrașcu zâmbi subțire.

– Ce zile am ajuns la bătrânețe! se jeli Miron. Să alerg prin păduri după cei tâlhari și răufăcători...

– Am auzit, cinstite logofete, se făcu a nu pricepe Șendrea. Bine le face Măria sa, că-i stârpește. S-au înmulțit și-și fac de cap, de nu mai au oamenii liniște. Sunt de aiștea și pe la noi... Ridicând ochii în bagdadie: Aici îi tăiem, iar ei mai mulți se fac.

– Asta-i! împunse Miron cu degetul către Tănase. Dar de ce? Pentru ce crește și se lățește răutatea, când s-ar cuveni să scază?

Șendrea clămpăni din ochi.

– Răspunde-mi, ispravnice, când se înmulțesc relele: cându-s legile mai aspre ori, dimpotrivă, cându-s mai blânde?

– Legile? Ca-are: le-gile?

– Legile! poftori Miron. Legile, după care este ocârmuită țara... Legile, după care este pedepsit răul...

– Iaca na! se bâlbâi ispravnicul. Zău dacă pricep... Luă aminte împrejur – mai știi ce are-n gându-și logofătul? Mă trage de limbă, apoi se duce și mă părăște la domnie... Și –

rămâi cu bine, isprăvnicie! Ba și casa mi-o calcă! Zise cu glas tare: Eu-s boier prost. Nu-s cetit la cărți ca domnia ta... Nu mă vâr în cele trebi ale stăpânirii...

Întorcând capul, Tănase avu un fior înlăuntru: un străin stătea la spate-i! Până să-și dea sama că-i sluga logofătului, fața i se acoperi de nădușală. Șiroaie porniră-n jos, pe piept și pe mijlocul spinării...

Gheorghe intrase după ghiubeaua și ciubotele boierului. Cu dânsul veni și Gruie: să ieie hainele și încălțările lui Pătrașcu. Pomenindu-se în odaia asta mare, căptușită – pe pereți și pe jos – cu covoare, scăldată în văpaia lumânărilor în sfeșnice de argint, băiatul stătu uluit. Uită pentru ce-a intrat și căscă gura la cele ce sfătuiau boierii între dâșii. Greutățile țării... Birurile grele puse de împărăție... Sărăcirea boierilor... Tâlhăretul din Focșani la Dorohoi... Deodată auzi numele lui Corbea. Boierul vorbi ceva pe leșește cu Pătrașcu, din care se înțelegea că viteazul flăcău fu tăiat în săbii. „Cum?! era să țipe Gruie. Corbea mort? Dar de ce? Pentru ce ucis?“ Îl apucă amețeala, picioarele i se tăiară, și el se lăsă cu umărul de muchia ușei.

– Aidem! îl zori Gheorghe. Ia cele lucruri și să mergem. Când ieșiră în tinda lungă, îl întrebă: Ce-a fost cu tine? Te-a lovit fumul lumânărilor la cap?

Gruie plecă fruntea: fumul... După ce-și veni în fire, întrebă: adevărat este ceea ce auzi? Gheorghe îl privi mirat: n-a uitat!... nu poate să uite... tare verde și neștiutor pe lumea asta băietanul... Târziu... când se aciuară, în ietacul lor, o odăiță alături de cea a stăpânilor, după ce pliniră poruncile logofătului (Gheorghe duse o carte la agia târgului, aduse și răspuns), atunci, aducându-și aminte de întrebarea băiatului, avu prilej a-i depăna tâmplarea.

– Așa, se vede treaba, i-a fost scrisa: să piară de sabie. Ori, poate, așa a vrut el? Ca să nu fie pus la cazne și, la urmă, spânzurat...

Gruie asculta, tremurând.

– Logofătul Miron avu poruncă de la Vodă să prindă pe tâlhari și să-i omoare pe loc, fără județ. Dar n- a păzit a face așa. Șagă-ți pare? Să iei asupra-ți atâtea morți! Gheorghe închise ochii – îl înmuiase somnul. Căscă. Și apoi vru să prindă și pe Sârbul acela. Corbea s-a apucat să-l momească-n capcană, cu hâtrie. L-a chemat să vie la o căsuță, în pădure. Și acolo, chipurile, să se tâlnească – Ivanco și Corbea... numai că Sârbul știa de hâtria pusă la cale. Și a trimes în locul lui un om prost... S-a mâniat rău boierul nostru – era să taie pe Corbea! Dar boier Racoviță l-a oprit: „Nu se poate, că-i botezat de Măria sa și el are poroncă să-l ducă la Eși“.

Gruie prinse la inimă.

– Și l-a dus? Atunce-i viu și teafăr!

Gheorghe tăcu, plecând capul. Ochii i se închiseră. Abia într-un târziu, când părea că a adormit de-a binelea, grăi:

– L-a pornit... în lanțuri și obezi... Cu strașnică pază. Dar a doua ori a treia zi s-a zvonit că a vrut să fugă și slujitorii l-au hăcuit cu săbiile. Singur și-o fi dezlegat lanțurile și și-o fi sfârâmat obezile... ori, poate, careva dintre fărtații lui, rămași slobozi, l-au ajutat la vreun popas – asta de-acum nu mai știu...

– Dar, poate, n-a pierit, nene Gheorghe? Și Vodă are să-l ierte?

– Eu tare știu? căscă Gheorghe. Omul, trăind și pătimind pe lume, de la o vreme se satură de toate și caută a-și pune capăt zilelor. Și încă vrea să moară și nu poate...

Scăpă capul pe umăr și prinse a toarce un sforăit ușurel.

Gruie a stat o vreme pe gânduri, cuprins de nespusă amărăciune – el m-a scos din mâinile păgânilor, iar eu cu ce l-am ajutat? Îi sunară în urechi cuvintele cântecului ce-l urzi viteazul flăcău în acea noapte cu lună, și lacrimile-l înecară.

Se ridică, ieși și, pășind pe lângă ușa odăii, unde sfătuiau boierii – era ca de-o palmă deschisă ușa, se vede, n-o trase

după dânsul careva dintre slugi, ori anume fusese lăsată așa, ca să se răcorească înlăuntru? auzi vorba aceasta:

Pătrașcu: Judecând despre un om, o faptă ori un lucru, cade-se a-l vedea din două părți.

Miron: Să nu fie cu supărare, cinstite ispravnice, că fiul meu și-a vădit părerea.

Ispravnicul: Doamne ferește! Doamne ferește! Bucuros foarte să-l aud. Ian de-ar ști feciorii mei, Iancu și Vasilie, unul de douăzeci, altul de douăzeci și patru de ani, zic, ian de-ar ști atâta carte! Dar de unde? Pe la noi dascăli nu se află. Isprăvniceasa îmi face zile fripte, că nu-i duc la Eși, să vadă și ei curtea. Dar am eu vreme, cu dările și birurile și tot feliul de pricini?..

Miron: Doiani m-am aflat, cinstite ispravnice, în Țara Leșască...

Ispravnicul: Știu, știu...

266 Miron: A fost greu, dar, stând acolo, mi-am dat băieții la școală. Au umblat la carte, cum am umblat și eu în fragede tinerețele mele. Sunt școli în Țara Leșască!..

Ispravnicul: Am auzit, am auzit...

Miron: Eu zic... dacă se va îndura bunul Dumnezeu să scăpăm de jugul turcului. Că Măria sa craiul... după cum avem știre, a și pornit oastea...

Ispravnicul: Chu! Chu! Chu!

A doua zi, dis-de-dimineată, logofătul și fiul său o luară de-a dreptul, peste dealuri, ca să treacă pe acasă, pe la Bărboși.

Cerul se însenină peste noapte și se făcu vreme.

Porni să sufle un vânt cald.

Pătrașcu călărea cu Gheorghe și alți câțiva înaintea, după ei venea Miron, iar la coadă se târau, pe caii lor, oamenii, pe care boierul, la rugămintea ispravnicului de Bacău, îi primi pe lângă ceată, căci se temeau de tâlhari. Nu mai întrebă cu ce trebi merg la Iași, căzu de uneală, bucuros că Tănase nu-i aminti de banii ce-i datora – 250 de lei – de pe când fusese așezat în

stărostie. Lasă că avea el, Șendrea, hâtrenia lui: nădăjduia că, la apropiata încuscrire a logofătului cu Vodă, cei lei dați cu împrumut întoarcese-vor la dânsul întreit și înzecit...

Pe măsură ce se apropiau de sat, urcând dealuri, coborând văi, străbătând păduri, trecând peste pâraie, – gândurile îl purtau pe domnia sa le cei de acasă, la jupâneasă (n- o văzuse mai bine de-o lună și cam boleacă, sărmana), la fete, la fecorii mai mari, cari rar dădeau pe acasă, prinși fiind cu slujba – unul la Iași, altul tocmai hăt la Orhei... Și domnia sa mai mult lipsă- tot pe drumuri! I se arătă-n ochi biata Ilinca, obosită... griji cu torsul, țesutul, vopsitul... Lucrează de-a valma cu slujnicele... gătește zestre pentru fete... Miron oftă: va să facă două ori chiar trei nunți, una după alta! Cum? Pe ce? De unde, dacă satele de odănoară le-a pierdut, cele ce-au mai rămas, jumătăți și șferturi, au sărăcit... Nădăjduia să strângă toamna asta roadă mare din vii și pomăt, și miere, dar n-a ieșit. Semănăturile slăbuțe și ele... I se arătară în fața ochilor ispisoacele: la stânga, într-un stâlpușor, datoriile – mari; la dreapta, în altul, veniturile – mici, și grele gânduri îl copleșiră...

267

Logofătul dădu pintenii calului – mai să se amestece cu cei păcătoși, ce mergeau la coadă. Zări pe băietanul, ce și l-a luat Gheorghe – dacă-l caută ai lui?.. lasă că-l dau lui Pătrașcu să-l ducă la Iași... să-l dea la agie. În pasul grăbit al calului se apropie de fecioru-său, care călărea în fruntea cetei – a venit să mă tâlnească... În câteva rânduri a cercat să-l cerceteze: ce s-aude la curte? ce vești din Sus?, dar hojma urechi străine pe aproape – și-n casa ispravnicului, și pe drum. Miron oftă iară: „Lasă, ajungem, acasă...”.

Pătrașcu – cu gândurile și grijile lui. Lăsase cele trebi pe sama cămărașului al doilea, Toderică din Todirești, cu care nu se prea împăca. Mereu se opintea acel țărănoi proaspăt boierit să se arăte mai priceput ca dânsul la rânduiala cămărilor. De-ar fi numai să se bage în tacâmuri – în cele de argint, căci de aur Măria sa, slavă domnului, n-are! – dar el se apucă

a împărți fără cap orezul, nucile, făina, zahărul, untdelemnul cu asupra de măsură! Mai și amăgește! Își înseamnă că a dat atâta la cele cuhnii, la cele cuptoare de copt pâine, la oșteni, la curteni, dar când ia Pătrașcu înscrisurile, se vădește amăgeala. Se foiește Toderică din Todirești, găfăie, aduce pe cei, cui a dat, – știut lucru, sunt înțeleși cu dânsul! – ca să mărturisească... „Josan fără de obraz!” – bufnește în sinea lui marele cămăraș. Lasă că-l învață el minte pe Toderică, chiar dacă acela îndată fuge la moșu-său Țifescu să i se plângă că-l urgisește...

Pătrașcu urcă pe-o creastă de deal – în dreapta un clin de pădure, în stânga arături de toamnă, în față, jos, ce așterne Valea Neagră, – și cel dintâi vede înălțându-se firicelele de fum ale satului de pe coastă...

Când vine acasă, adeseori îl încarcă un simțământ îndoit: bucuria de-a o vedea pe mama, pe surori... dar și o umbră-n suflet, un fel de rușine... Alți feciori de boieri au case mari, frumoase la Iași. Ei n-au!... Se ține tata de conacul ista... o fi fost el pe vremuri ceva, dar acmu-i cuprins de paragină... Tata! Dacă ar fi domnia sa mai altfel, l-ar fi vândut... Ar fi cumpărat casă la Eși, că sunt câteva de vânzare în Ulița Mare... Se ține de satul ista, de casa asta, moștenită încă de la bunelul. Tot odăi mici, tot tinzi înguste. Unde să aduci niște prieteni? La Bărboși? Chiar nume și aista: Bărboși!..

Pătrașcu tresare, pătruns de fiori. Parcă ar fi auzit glasul tatei: „Aice sunt la mine acasă... Voi, tinerii, vă duceți în lume... Unde poposiți, acolo vă e bine. Ubi bene, ibi patria. Eu așa nu poci. Se vede că am îmbătrânit cu totul...Mă trage firea la obârșie!..“ Întoarce capul și, de bună samă, îl vede pe părinte alături.

Pătrașcu roșește, tulburat. Întinde mâna și mângâie fruntea armăsarului tatei.

Miron prinde acea tulburare din ochii fiului.

– Cată să nu întârzii la slujba ta...

Așa îi dădea de grijă de fieștecare dată.

– Să nu cumva să superi pe Măria sa...

– Mult n-am să stau... Un ceas-două și pornesc la drum.

Miron face semn cu capul:

– Așa, așa... Iar eu am să rămân până pe vineri... Pe oșteni și aiști nemernici de la Bacău să-i iei cu tine. Și încă pe băietanul acela... Poate l-o fi căutând careva pe acolo...

– Dar înțeles-am că vroiai ca să-l lași pe lângă domnia ta.

– Zicea Gheorghe. Atunce, dară, te înțelegi cu dânsul, cu Gheorghe. Băiat de ispravă! S-a zvârlit în apa Trotușului și a legat otgonul. Cu rară îndrăzneală s-a băgat... Vezi!.. Poate să și rămâie de data asta aice... Și am să-l duc eu mai pe urmă. Iar tu, acolo, află, poate-l caută careva de-ai lui...

Coborau la vale, pe lângă un ogor semănat de toamnă. Grâul răsărise bine. Se arăta frumos.

Pe drumul ce urca pe lângă bisericuța dată pe afară în roșucărâmișiu se văzură alergând într-acoace câțiva oameni – boierul și însoțitorii lui fuseseră zăriți de la curte. Unul se repezi spre căsuța preotului din apropiere, să-i dea de știre că vine stăpânul, ceilalți luară în grabă caii de frâu – pe-al logofătului și pe-al lui Pătrașcu – și-i duseră așa...

În fața casei zarvă mare. Cei din încăperile din lăuntru dădură năvală afară și cele dintâi fiicele: Ileana, Ioana și Anița. Se îmbulziră în pridvor.

– Tata!

– Tătuca!

– Tătucuțul nostru cel drumeț și obosit.

Anița, mezina, se cățără cu genunchii pe corlate, apucându-se cu mâinile de stâlpul de stejar, ca să vadă mai bine. Se înălțau jupânițele, care cum putea – logofătul cu ai săi tocmai trecea pe după odăile din răsărit – întindeau gâturile, iar Ioana se izbi cu fruntea de șoldul Aniței, și amândouă zbucniră într-un râs zgomotos.

– Tătuța vine de pe drumeri ostenit, le probози Ilincuța, cea mai mare, iar voi vă hliziți ca niște țigănci!.. iacă, vă aude ea mămuca!

Jupâneasa își punea în grabă încălțărilor – slujnica îi lega șireturile, turetcele cuboțelor înalte, găuri multe! Se ridică în picioare, dându-i zor: „Hai! Mai ai? Lasă, nu le prinde pe toate, că nu mă duc la mari depărtări – până-n prag și-napoi...”. Strigă la fiici, dar nu primi răspuns și înțelese că-s ieșite cu toatele.

– Să se caște ele la streini! bombăni supărată. În sfârșit, se ivi în pridvor, îmbrăcată în cațaveică de urșinic naramgiu, pe umeri cu un șal cu flori roșii pe câmp negru. Când se auzi scârțâitul ciuboțelor stăpânei, pe dată se făcu tăcere și liniște.

Stăpânul intra pe poarta larg deschisă.

Slugile se rânduiau pe două părți, la scară, spre a-l tâmpina.

Logofătul și Pătrașcu descălecară la prag.

– Bine-ai venit, boier domnia ta! îi ură Jupâneasa, ducând băsmăluța cu horboțică la ochi. Nic nu mai știam ce să credem tot așteptându-vă...

– Bun venit, tată, zise Ilincuța.

– Bine-ai venit, tătucă...

– ...tătcuțule...

Miron întinse fiicelor mâna spre sărutare, pe mezina o apropie la piept și o mângâie pe frunte.

Urcă pragul, pășind încet.

Firitisit și el de surori – plecase de acasă alaltăseară – Pătrașcu veni în urma părintelui. Ioana cea cu drăcușori întrînsa îi făcu chip: „Ne-ai adus ce te-am rugat?” (Poftise ele niște mărgel, dar în taină, să nu afle mămuca.) Pătrașcu roși, făr să răspundă. Zgâtia de fată le șopti surorilor, la ureche: „Are el ceva în tașca lui, dar nu pentru alde noi – pentru logodnică-sa. Dar lasă că-l cotrobăim noi mai pe urmă!..”.

Scăpătat și strâmtorat după întoarcerea din Țara Leșască, Miron nu ținea vâtaf de curte – ducea singur trebile și soco-

telile gospodăriei și moșiilor. Când se afla plecat, rămâneau toate pe sama jupânesei. Nepoată de domn și din neam de oameni învățați, jupâneasa Ilinca știa carte de mică, de acasă. Cetea, scria, se pricepea la făcutul socotelilor (nici boierii de pe vremea ei, mulți, nu știau boabă de glagorie, necum boieroaicele!), dar rareori le trecea pe hârtie, având bună ținere de minte. Le deprindea și pe fiice, dintre care mezina, Anița, se arătă isteată foarte. Afară de cele ce-o învăța maică-sa, trăgând cu urechea la vorbele fraților mai mari, Anița prinse multe lucruri dintre ale cărturăriei – istorie, geografie, filosofie, – și uneori, când sfătuiau ai casei, iar ea se afla pe acolo, pe neașteptate își dădea cu părerea și o nimerea așa de bine, că stăteau cu toții mirați foarte.

Jupâneasa socoti de datoria ei, mai întâi, să facă cunoscut boierului toate cele lucrate în gospodărie în lipsa lui. Dând porunci pentru cei străini veniți cu dânsul – n-avea de gând să-i țină pe noapte! iar cailor să le dea fân, orz, n-avea de unde! Miron trecu în odaia mare din dreapta, unde se afla o masă mare, lungă și mai multe scaune cu spetează puse pe lângă pereți.

Se așează, pe-o parte a mesei.

Jupâneasa șezu și ea, din cealaltă parte. Pătrașcu stătu între ei, în picioare.

– Dar cum, boieri dumneavoastră? întrebă jupâneasa Ilinca, văzând că amândoi stau îmbrăcați de drum. Nu aveți a rămâne pe noapte acasă?

– Nu te îngrijora, jupâneasă. Eu rămân pe-o zi-două, iar Pătrașcu dator este să se ducă. Îl așteaptă slujba. Crez că avuși vreme să sfătuiești cu dânsul?

Jupâneasa se mai lumină: așa este, au stat la voroavă o sară. Deci, prinse a-i înșira cele ce avea.

– Acmu cu lemnele de la pădure. S-au adus șapte cară de la Gogești, din clinul care ne-am înțeles să-l rărim. Și grâul de sămânță, șezeci de banițe, l-am pus de-o parte, vânturat

și ciuruit, pentru ogorul de la Mitroae, din deal... Iar oile de la stâna Bereștilor, de sub munți...

Ascultând-o, logofătul își întoarse privirea asupra lui Pătrașcu și se pomeni purtându-l gândurile la alte lucruri. Jupâneasa pe dată simți astă schimbare și rămase descumpanită: „S-a tâmplat ceva?“ S-a gândit numai, dar Miron i-a și cetit gândul. Zise:

– Să ne ierți, Ilincuță dragă. Am a schimba câteva vorbe cu Pătrașcu, înainte de-a purcede el la drum... Că de ieri sara, când ne-am văzut, n- a fost chip să ne însingurăm de ochii și urechile lumii...

În loc să se întristeze, jupâneasa se bucură în sufletul ei: „Lasă-i să sfătuiască... Să-l pună pe băiat pe calea cea bună...“.

Logofătul se ridică de pe scaun și, trecând spre iatacul lui, porunci lui Gheorghe să aducă lemne și să încălzească soba. Deschise lacătul cu cheița ce-o purta mereu la dânsul și păși înlăuntru.

...Aici era lumea lui.

Aici, între dulapurile cu cărți, la masa încărcată cu hârtii... călimara grea cu două fântâni... paharele de lemn pline cu pene de gâscă, – aici se știa alt om, cel adevărat... Aici primea pe feciori, când veneau să-l vadă... La iatacul aista îl purta gândul, când se afla departe de casă... Aice năzuia să ajungă mai degrabă... Aici, de cum intra, se vedea scăpat de grijile mărunte și trecătoare ale vieții. Aici, cetind cu sete, se cufunda în cele vremi slăvite de altă dată, în lumea gândurilor de aur, a veșnicei, neperitoare înțelepciuni omenești... Aici se zbătea luptând de unul singur cu amarul greutăților și nenorocirilor, ce se abăteau asupra Casei și Țării...

Tatăl și feciorul ședeau pe un fel de pat jos, tare, acoperit cu un macat vârstat, de lână (ros, vechi macatul), – unul într-un colț, altul în alt colț. Ușa fu bine închisă – Gheorghe avea poruncă a nu lăsa să se apropie nimene, ferit-a sfântul!

Miron vroia să afle un singur lucru de la fecioru-său: ce-a izbutit a lucra oastea craiului în Țara de Sus. Pătrașcu ridică din umeri:

– Nu pot a-ți spune nemica cu încredințare, tată...

Miron se făcu a zâmbi:

– Asta nici ca cum nu se poate. Ești hojma la curte. Iar acolo se aude și se știe totul tot...

– Dar domnia ta ai știință că.... eu... cuteză a zice iarăș Pătrașcu.

Miron se încruntă.

– Nu-ți place a te amesteca în cele trebi politicești? Te ții mai cu drag de talgere și pahare și putini cu seu și saci cu orez?.. Dar spusu-ți-am, fiule, și-ți mai spun o dată: fără politichie nu se poate trăi astăzi. De trebile Țării, de mersul lor atârnă soarta casei noastre și a noastră zi de mâine!..

Văzând logofătul că Pătrașcu de bună samă nu are știrile trebuitoare și nu este gata a da răspunsurile așteptate, hotărâ a-l descoase pe încetul, pe ocolite, cum bine se pricepea domnia sa, ca încercat dregător, cu pracsis de peste patruzeci de ani, adânc cunoscător al trebilor domnești și celor împărătești și celor crăiești...

Craiul!

Ce-a izbutit de data asta craiul?

Au s-a întărit bine oastea lui acolo, în cele cetăți din Țara de Sus?

Domnița Safta fugi la fereastra boltită a iatacului și privi jos, în curte. Era numai în cămașa lungă de mătăasă, cu părul desfăcut, căzut peste sânii bourei. S-ar fi convenit să tragă-n picioare papucii de brocart, cu blană albă de pisică de mare pe la margini, dar uită, când zvâcni din așternut. Îi plăcea să umble așa, desculță, cum se deprinsese de acasă, de mică – cine mă vede în aist ceas al dimineții?

274

Avu somn neliniștit în noaptea asta domnița. După făcliile purtate încolo și încioace prin curte, după zgomotul rădvanelor și carălor, pricepu că s-a tâmplat ceva. Adormi târziu și visă strășnicii. Se făcea că s-a rătăcit într-o pădure și s-au luat niște tâlhari pe urmele ei... Dar acei tâlhari aveau chipurile unor oameni de la curte. Năzuiau s-o prindă, deaceea se zmulse din mrejele visului...

Prin gratiile legate cu verigi de fier la cruci, se vedea, tăiată în bucăți, o parte din curtea domnească. Era pustie curtea, numai urmele arătau că fusese umblet și zarvă, astă noapte... Dintr-o parte răzbătea hârșcăit de măturoaie – îngrijitorii strângeau gunoaiile și băligarul.

Colo, în fund, la odăile siimenilor, pâlpâia o făclie, și, în turnul de de-asupra porții celei mari, se mișca o gânganie ciudată – straja.

Iatacul fusese încălzit bine de cu sară, noaptea slujnica avu grijă să mai pună lemne-n sobă, dar domnița simți că o ia cu rece. Aduse brațele amândouă, cruciș, la piept. Mânecele

largi se lăsară către coate – avea brațe voinice, ca de fecior. Degetele mâinii drepte cu buricele tari, cornoase, de atâta învârtit fusul... Josuță domnița, îndesată, semănând la făcătura trupului cu frații săi. Când se tâmpla să rămâie în două cu Ruxanda, se lipea de soru-sa, o îmbrățișa, zicând cu alint: „Oh, de ce nu-s și eu nantă ca tine?“ Iar Ruxanda: „Ești fiica lui Vodă, fato! Așa că te afli mai presus de jiupânese și fiicele de boier“. „Așa zici domnia ta, ca să mă ogoiești“, ofta Săftița, gândindu-se la ascunsă taina ei.

Au cine poate cunoaște taina unei copile? Și ce-o face cu adevărat să sară din pat și să se repadă la fereastră: visul ori, poate, altă ceva? Și de ce-a uitat de papuceii aruncați care încotro: unul sub pat, altul lângă măsuța cu ghergheful, cu gheme de tot felul... Să fie din pricina gălăgiei din curte, a visului din zori – cine poate spune, dacă ea singură nu știe ce-i cu dânsa de la o vreme încoace?

Îi liniște la curte, după cum linnște-i în țară. Atât că, cică, au călcat iarăș leșii ținuturile de Sus, dar, slavă Domnului, aice n-au ajuns. Domnia a stat pe loc, n-a trebuit să părăsească Iașii, ca rândul trecut... De mică a cunoscut Safta fugi de noapte, dimpreună cu părintele, frații – fie că veneau oșteni trimeși de cutare domn vrăjmaș al casei lor, să-l prindă pe tata, fie că erau loviți de tâlhari ori de podgheazuri și ciambuluri venite de dincolo de hotare. De când se ține minte, a trăit cu frica fugii și urmăririi, de i-a rămas în suflet. Și acum, când s-a ridicat fată mare, bună de măritat, tot îi bântuită noaptea de spaime și vedenii...

– De ce nu dormi, maichii? se auzi o șoaptă la spate. Tița! Cum a simțit oare? Te-au trezit cucoșii din târg?.. Bătrâna îi pune pe umeri șalul cel mare, pe care i l-a trimes Dumitrașco de la Țarigrad. Acoperă-te, să nu-mi răcești, maichii...

Slujnica se lăsă în genunchi, înfășurând-o ca pe un prunc.

– Valeu, maichii! Dar ești desculță... De ce n-ai încălțat papuceii?

Și prinse a se văieta, dând dintr-o parte în alta, în căutarea încălțărilor. Vru s-o repadă domnița: „Sforăi câtu-i noptilița de mare, de se răsună Eșii, și mai vrei să poată dormi cineva pe aproape!“, dar, văzând-o cum se învârte ca o oaie capie, o umflă râsul.

– Lasă, n-o să-mi fie nemica. Și, deodată, cu glas tăios: Iară de-oi răci și m-oi bolnăvi, nu-i mare pagubă...

Țița se târa în genunchi, cu un papuc într-o mână, iară cu cealaltă băjbâind după al doilea. La auzul acestor vorbe, înălță capul grăind cu glas plângăreț: Doamne, doamne! Dar ceai, copila maichii?

Știa ea ce-o usucă pe domniță! Inima de fată visează mângâieri, iar ele întârzie. Și iată-te stând la fereastra cu zăbrele și privind la lumea de afară. Știe, căci fost-a și ea tânără o dată. Iar la astă boală alt leac fără numai căsnicia nu se află.

276 Până atunce însă: răbdare și iar răbdare...

Găsi și celălalt papucel și se apucă să-și încalțe stăpâna. Cuprinsă pe neașteptate de duioșie, Safta căzu în genunchi, o cuprinse pe bătrână și-și înfundă capul la pieptul ei. Rămasă de mică fără măicuță, Savastița îi fu ca și o mamă – ființa cea mai apropiată și înțelegătoare. Inima îi bătu cu putere și un cutremur îi străbătu trupul. Fu plâns? Fu răs? Ori greu înnăbușită durere? Era tare de fire domnița, dar... toate până la o vreme. Bătrâna slujnică își purta palma uscată pe spatele copilei, o mângâie în creștet, fruntea...

– Doamne, Dumnezeule! Pe toate le vezi, pe toate le știi, pe toate le pătrunzi... Milostivește-te și ajută pre biata fecioară... Ferește-o de ispitele necuratului...

Deși cu gândurile învâlmășite, domnița desluși vorbele slujnicei.

– Lasă! Nu mă mai ispitește el nici un necurat... Sunt alte pricini... Zicea Dumitrașcu, frate-meu, că Dumnezeu are grijă numai de trebile împărătești și domnești – aceste mici rămân

pe sama omului... Și mai zicea că farmecele și vrăjile scorneli băbești sunt toate...

– Vai de mine, domniță! Dar acestea-s ereticii! Acmu, vezi, dacă-i departe de oblăduirea părintească? Acmu vezi ce gânduri îi vin în târgul acela, unde șede păgânul cel mai mare? Of-of-of! Sfântă și Preacurată Născătoare de Dumnezeu! Îndreaptă-ți mila și îndurarea asupra nenorocitului al nostru copil, Dumitrașcu, și nu îngădui a se lăsa de dreapta credință strămoșască...

Așa se ruga Tița, când venea vorba despre feciorii lui Vodă, care ba unul, ba celălalt se aflau trimeși ostateci la Țarigrad – îi îngrijise și pe dâșii la vremea lor...

– Băut-ai, maichii, zeurile ce ți le-am pus la cap? Nu care cumva iarăși ai uitat și de asta mi te zbuciumi?..

„Valeu, cum și-a pierdut domnița somnul și liniștea!.. se vaită în gândul ei bătrâna slujnică. De-aș ști din ce i s-a iscat boala, aș ajuta-o, dar așa...” Tița prinde a depăna tâmplările, care-au putut-o scoate pe copilă din sănătate. „Să hie de atunci când, întorcându- ne din plimbare de la vie, am văzut cum au fost trași în țeapă cei răufăcători, chiar la intrarea în Eși? Cum de n-am știut s-o feresc? Ori că i se trage din deochi, când eșit-am în târg (fără știrea lui Vodă) și a dat țiganca aceea tânără peste dânsa? Ori că...” Bătrâna Savastița își aminti pe dată că asară a chemat-o la poartă Chilina, sărmana, tucma de la Brânza a venit! s-o roage pentru fiu-său, care s-a dat cu tâlharii, a fost prins de poteră și acmu moartea îl așteaptă. Și a zis că din pricina blăstămatului de Macrei, care l-a bătut, bietul băiatul ei a fugit în pădure... Pentru ce? Pentru că a cutezat a grăi domniței niscăi vorbe.

Oftează biata Tița. Cumu-i lumea asta? Pe mulți i-a ajutat în viața ei, dar pe bietul nepotu-său (Chilina-i vine de soră Savastiței), nu poate ca să-l ajute. Bietul Corbea! Moartea îl adastă. Și de se tâmplă astă nenorocire, își face sama și

Chilina! Cum oare să-l roage pe Măria sa să-l ierte pe băiat, că tare-i tânăr și neștiutor... Dacă Vodă singur i-a spus cu groază, că de se mai bagă cu atare rugăminți, poruncește s-o tundă și s-o trimeată la mănăstire...

„Ori, poate, s-o îndemn pe domnița să grăiască Măriei sale? Să încerce ea să-i strecoare o vorbă. Oh, nu, nu! Ne taie Vodă pe amândouă, oftă Tița. Păcătoasă viața asta a noastră, Doamne, Doamne!“.

Mângâind-o pe cap, așa, șezând jos amândouă, bătrâna zise:

– Are să vie ziua, scumpă domniță, când Eșii de la un capăt la altul, toată țara are să răsune de muzici și veselie. Și are să se ducă vestea departe-n crăile megieșe, că se mărită domnița Safta cu Pătrașcu, învățatul fecior al logofătului Miron...

Aista era leacul – vorba, dacă zeurile de ierburi nu mai
278 ajutau.

– Iar eu? zvâcni copila. Eu voi fi în rochie albă de mătăasă. Voi merge în rădvan deschis tras de patru cai albi... Și vor bate clopotele la Svetii Neculaiu și la Tri Sfetitile și la toate bisericile și monastirile din Țara Moldovei...

– Și eu, urmă fata, eu voi merge alături de ursitul meu...

– Așa, așa va fi, grăi bătrâna, văzând aievea acel ceas, acea zi...

Flăcăruia lumânării, din sfeșnicul de pe colțul măsuței pâlpâi tare și-și trase bobul de lumină în jos... Prin zăbrelele ferestrei se revărsară în iatac zorii roșietici, răzbind printre norii grăbiți. Domnița își săltă părul nelegat, se ridică și stătu dreaptă, cu mâinile lăsate de-a lungul trupului și privirea dusă... Se simțea ușoară, purtată de glasul clopotelor, de cântările preoților – ea plutea slobod prin văzduhul albastru, curat. Ochii i se umplură de lacrimi. „Au mă va vrea de nevastă acel tânăr fecior?“ Fire deschisă și îndărătnică, domnița punea adesea lucrurile lumii la îndoială.

– Ce ți-i, maichii? zise Tița, care taman îi pune celălalt papuc.

– Să mă lași odată în pace, zgripturoaico! strigă domnița plină de mânie.

Pe loc își mușcă buza: îi săriseră pe nevrute din gură cuvinte grele și necugetate.

– Oh, iartă-mă, buna mea măicuță! Necuratul m-a împins...

– Da, da, el te-a împins... ducă-se pe pustii... Oh, oh, ce-i cu tine astăzi?

Safta porni să plângă.

În vremea asta ușa se deschise, și un cap înfășurat în negru zise într-un grai ciudat:

– Dumnița Safta! Măria sa Vodă a puruncit să ti gătești a mergere la sfânta slujba. Într-o bucată de ceas să fii gata, căci Măria sa este îmbrăcat și așteapta...

Când sosi porunca, Safta se îndrepta spre patul desfăcut. „Tătăroaica!“ zise ea printre dinți și se repezi înainte, vârându-și capul sub căpătâi și stând așa o vreme, nemișcată. În acel răstimp i se arătară niște strășnicii, de i se încreți pielea pe trup. Fu prelungirea visului din zori? Poate, dar iată că în acea fugă prin pădure ea nu era singură – înaintea ei fugea un tânăr chipeș, în bogate straie, iar după el gonea o fiară sălbatică... Fata ar fi vrut să-i vină într-ajutor, să strige măcar, dar cuvintele-i înghețaseră pe limbă. Domnița se răsuci cu fața spre perete: „Cine ești? De ce fugi? Și ce fiară te gonește?“ Deși îl vedea de la spate, făcătura trupului lui îi era cunoscută și atât de apropiată, încât simți că se înnăbușe de necaz că nu poate să-l ajute. Inima ei muri, nu mai bătea...

Pogorâse o liniște adâncă în iatac, de parcă ar fi fost într-o groapă... Când, într-un târziu, își veni în fire, auzi, mai bine zis simți în preajmă-i suflarea cuiva. „Vodă! îi trecu prin gând. A intrat tătuța!“ Sări din așternut și se așează pe marginea patului. Era Tița cu alte două slujnice, tinere, cu lumânările aprinse.

Veniseră s-o îmbrace.

Stătu în mijlocul iatacului, cu fruntea plecată. Slujnicele se apucară s-o ipeptene, să-i împletească părul în cozi lungi, să-i pună hainele, să-i potrivească colțunii, încălțările. Peste un pătrar de ceas domnița era în veșmânte cernite, cu o broboadă neagră pe cap, peste căciulița din blană albăstrie de sobol, cu pietre scumpe la o parte.

Aveau a se duce – Vodă, domnița, beizadeaua, ginerele și alte rude și boieri – la biserică, la slujba de pomenire a răposatei jupânese a Măriei sale: se împlineau cincisprezece ani de la moartea ei (nașterea mezinei o costă viața) ...

Trecu în lungul șirului de uși ale odăilor din casa domnească și în fața uneia văzu pe frățâne-său, care o aștepta, gata îmbrăcat. Cum îl zări, Safta avu un fior în inimă: își aminti iarăși de visul din zori. Da! Acel fecior chipeș semăna cu Antohie, dar... Nu! nu era el... Nu putea să fie el...

280 Beizadeaua o privi cu mustrare, și domnița lăasă ochii în jos.

– Eu stau de te aștept, și tu faci mofturi cu noaptea în cap, grăi Antohie în șoaptă, căci se apropiaseră de iatacul lui Vodă.

– Ba nu mai fac! răspunse domnița răspicat. S-a tâmplat ceva... Și aș dori să-ți vorbesc și domniei tale... Dar dacă ești botos, n-am să-ți spun...

– S-a tâmplat ceva? zâmbi Antohie, dând capul pe spate. Dar ce, mă rog, putea ca să se tâmple noaptea?

– Nu-i vorbă de-o tâmplare careva la curte, grăi Safta. S-a tâmplat ceva departe – tocmai la Țarigrad.

– Văleu! o îngână Antohir, așa cum făceau în de ei, când erau mititei. Și tu pe dată ai și aflat. A venit un călăreț zburător și ți-a șoptit vestea la ureche...

– Nu râde, bădiță, că nu-i de răs, i-o tăie Safta. Ajungând în fața iatacului domnesc, ușa se deschise în două părți – beizadeaua și domnița se pomeniră în fața părintelui lor, care ieșea, însoțit de-o samă de boieri. Cum își văzu copiii, Măria

sa Constantin Vodă Cantemir avu o dulce zvâcnire a inimii, fața i se luminează și ochii i se umplură de bucurie.

– Ia-cătă și voi, iubii mei! Veniți la mine...

Beizadea Antohie și domnița Safta sărutară mâna părintelui, Vodă îi atinse ușor pe cap, apoi merse departe spre ieșire, iar ei îl urmară din aproape. De-o parte și de alta, în lungul trecerilor înguste, abia luminate de lumânări înfipite ici-colo în sfeșnice aninate de pereți, stăteau cu săbii goale pe umăr, drepti, nemișcați, străjile domnești.

Coborâră scara de afară, unde-i așteptau rădvanele, cu ușile deschise și alți oșteni călări.

Vodă, susținut de subțiori, urcă în cel dintâi; beizadeaua și domnița Safta în al doilea; după ei urmară Lupul Bogdan hatmanul, Tudosie Dubău marele logofăt, Ștefan Cerchez marele comis și încă alții, pe care îi poftise Măria sa, dorind să-i aibă la acel parastas.

La poarta bisericii Svetii Neculaiu, din chiar apropierea curții, alaiul domnesc fu întâmpinat de mitropolitul Sava cu soborul de preoți și arhieriei...

281

Intrară în biserică.

Vodă șezu în scaunul său, vlădica șezu în dreapta Măriei sale, într-un scaun mai jos, feciorul, fiica și ginerele în spatele lui Vodă, iar ceilalți mari dregători mai în urmă.

... Slujba începu...

Ardeau lumânări, multe, și dăre subțiri de fum urcau către tavanul nalt, boltit...

Luceau bogat icoanele și dverele frumos zugrăvite. Se înălța către slăvi glasul preotului, cari citea din sfânta Cazanie slove dulci și adânci și înțelepte, ce mergeau drept la inimă, făcând-o să tresalte, să se bucure și să se întristeze totodată pentru nestatornicia vieții... Răsună cântarea de argint a cântăreților din strană... Slovele vechilor psalmi aminteau de viața trecătoare a omului pe acest pământ, de zădărnicia

celor lumești și fericirea ce-i așteaptă pe cei buni și drepti dincolo de mormânt.

Au fost pomeniți ctitorii acestui sfânt lăcaș. Au fost pomenite numele buneilor și părinților Măriei sale. Când veni rândul răposatelor jupâne, Vodă simți că-l ia cu căldură și-l strânge în piept. La ce s-o fi gândit oare? La aceea care în viața ei se numise Ana Bantăș și care-i aduse pe lume trei copii ca trei flori, ca trei stele, ca trei sori... La feciorul și la fiica ce stăteau aice, la spatele său? Ori îl purtă gândul la mezinul Dumitrașco, aflat departe, la Țarigrad? Oare-i bine sănătos? Au tot uneltesc vrăjmașii ca să-l piarză, după cum lucrează fără oboseală împotriva acestei nenorocite Țări? Mult ar fi vrut să-i aibă pe tuspătru lângă dânsul în ceasul aista... Și așa ar fi vrut să le spuie: „Mult prea iubiții mei copii! Ați crescut fără grija și mângâierea mamei. Vă rog de iertare. Dară să știți că voi să fac tot ce-mi stă-n puteri, ca să vă croiesc un rost în viață...”. Așa ar fi vrut să spună Vodă, și o lacrimă îl încercă, dar se făcu a tuși. Ridică apoi un deget și-și scutură urechea dreaptă, spre a desluși mai limpede cele ce citea preotul din sfânta carte...

Măria sa asculta, plin de evlavie, cu fruntea ridicată și pleoapele lăsate.

Cu obrazul ascuns în marama neagră, domnița Safta privea plecată către lespezile roase. Glasul preotului se apropia, apoi se îndepărta, stingându-se mai cu totul. Gândul ei se întorcea iarăși la ceea ce visase la crăpatul zorilor.

Nu se putu stăpâni și, înălțându-se pe vârfuri, șopti beizadelei la ureche:

— E ceva rău cu Dumitrașco... Mi s-au arătat azi dimineață în vis...

Antohie n-avea obiceiul a se gândi cu îngrijorare decât numai la dânsul singur, deaceia, auzind-o pe soră-sa sâcâindu-l, îi întoarse un obraz supărat.

– Mhm!

Safta, însă, nu se lăsă și, apucându-l pe frățâne-său de cot, îi șopti iar:

– Dacă știi ceva, să-mi spui mie. Să nu ascunzi! Altmin-trelea știi...

De data asta beizadeaua o privi o clipă țintă, zicându-și în sinea lui: „Ce-i cu fata asta?“ Și cu glas tare:

– Ai face bine să te astâmperi, Safto, suntem în biserică!

Domnița puse buzele pe dos. Aista frate se cheamă. Nu-i pasă de sârmanul Dumitrașco. Îi întoarse spatele și se mută un pas mai într-o parte. „Bine, că Măria sa ascultă cu luare aminte slujba, se gândi Antohie. Că de-ar vedea cumu-și arată mofturoasa asta mânzii în lăcașul Domnului.“...

În vremea asta beizadeaua își aruncă privirea peste capetele boierilor din urma sa. Zări în ușa bisericii pe marele cămăraș Pătrașcu și pe Mihai Racoviță. Cei doi taman se uitară unul la celălalt și beizadelei i se păru că... se împunseră din ochi într-un fel cu totul ciudat. De parcă ar fi vrut a se împinge unul pe celălalt din loc, spre a se da el mai aproape. Beizadeaua se miră mult de atare purtare din partea celor tineri boieri. Nu mai avu vreme să-și depene firul gândurilor până la capăt – preosfinția sa vlădica se ridică din scaun, păși foșnindu-și odăjdiiile în fața altarului, ridică dreapta și, făcând semnul crucei asupra tuturor, zise, cu glas nalt și sunător cuvinte de laudă pentru sănătatea Măriei sale, binecuvântând înțeleapta-i otcârmuire și dorind pace și belșug în Țara Moldovei...

Pătrașcu venise cu întârziere și, de bună samă, năzuia să se strecoare mai aproape de altar. Înghesuiala însă era așa de mare, iar boierii stăteau zid, unul lângă celălalt, încât nu-i rămase alta, decât să ofteze adânc, rămânând pe loc... Abia azi dimineața aflase, că Vodă va să meargă la biserică (s-a întors târziu de la Bărboși și nici n-a avut vreme să se odihnească

cum se cuvine) și hotărâ să facă ce-o face, dar s-o vadă pe Safta! N-o văzuse de lungă vreme – ba el fiind umblător pe drumuri, ba ea plecată cu slujnicele la moșiile părintești... Tot atunci se simți împuns de-o privire. Întoarse capul și dădu cu ochii de Mihai Racoviță.

Fiul vornicului era un tânăr înalt, subțirel la trup și cu musteață – pana corbului. Stătea sprjinit cu umărul la muchia ușorului și căuta printre genele mijite către altar. Deși numai comișel, se străduia să se ție cât mai aproape de Măria sa. Când zicea Voda o vorbă, el o sorbea pe dată, aprinzându-se la chip, în vreme ce Măria sa nici nu-l băga în samă. Era boer tânăr, iar Vodă avea de oameni apropiați și de încredere pe boerii bătrâni. Bunăoare, pe acest Ștefan, zis Cerchezul, marele comis, care stătea chiar în dreapta sa. Pre ceilalți, tineri, Constantin Vodă Cantemir doar că-i răbda pe lângă domnia sa. Iar printre aceștea pe frații Costăchești, care, de când a răpăusat părintele lor Gavriliță vornicul, s-au cam întins și înrădăcinat...

Dară Mihai Racoviță? Ce gânduri or fi roit sub osul frunții sale? Dacă s-ar fi găsit să le cetească cineva, iar felul cum privea aist boier la Măria sa, l-ar fi ajutat mult! – ar fi putut desluși cam acestea: „La ce bun să faci Măria ta parastas jiupânesei, dacă de multu-i vremea să te duci la dânsa singur și acolo s-o firitisești...”. Deșucheate gânduri, așa-i? În clipa asta Racoviță se simți împins de cotul cuiva. Întoarse capul și-l zări pe Pătrașcu marele cămăraș. Iată că se strecurase până aici. „Se bagă precum musca...”, se gândi cu răutate Racoviță, iar cu glas tare zise:

– După cum văd, nici domnia ta n-ai putut a răzbate mai aproape... Macară că ești de casa lui Vodă!

Pătrașcu primi ghimpele – așa era năravul aistui Mihai Racoviță: fire trufașă, tot vorbe cu împunsături. „Cum, adicătelea? Își zise Pătrașcu cel gingaș și rușinos. De ce zice

că aş fi de casa lui Vodă, dacă nu sunt încă?..”. Se feri într-o parte, ca fript, şi se lipi de celălalt uşor. Săltă pe muchia pragului şi astfel se pomeni la aceeaş nălţime cu Racoviţă. Vru să-i spună ceva, drept răspuns, dar i se uscaseră limba în gură. „Ah! răsări un geamăt din măruntaiele bietului Pătraşcu. Când ţi-e sufletul plin de dulce aşteptare, când ţi se pare că iată-iaţă ai să vezi cu ochii chipul celei dragi, atunci, pe neprins de veste, se pune între tine şi dânsa cine ştie ce dihanie îngrozitoare...”. Nu era acel Racoviţă om groznic, dar în închipuirea lui Pătraşcu aşa se arăta... Buzele lui Pătraşcu prinseră a tremura, ochii a scăpăra, genunchii parcă-i scutura cineva. Răspunse, cu greu:

– Ți-ai lăsat caii de capul lor şi ai venit la biserică, comişele. Bag-sama c-or fărâma grajdurile şi te va pune Vodă să alergi toate ceairurile şi dealurile să-i prinzi...

Şi Racoviţă:

– Frumos miroase aice a tămâie şi a ceară, dar tot parcă ar aduce a oale cotlite şi a tigăi arse. De unde să vină oare aceste izuri?

Şi râse, chicotit.

Căzu cerul pe capul lui Pătraşcu. Lasă că află el prilejul să se răfuiască – altădată şi-n alt loc.

În clipa asta soborul de preoţi, în frunte cu preosfinţia sa, înălţă slavă Domnului Dumnezeu. Măria sa Vodă, ridicându-se din scaun, îşi făcu semnul crucii, se închină în faţa altarului, se întoarse şi porni încet către ieşire, urmat de rude şi boieri.

Domniţa Safta avea obrazul scăldat în lacrimi – o văzu pe buna maică-sa când, sub bolţile nalte, răsună cântarea dumnezeiască. O văzu venind de dincolo de flăcările tremurătoare ale lumânărilor. Luă aminte către părinte, dar Măria sa era cu gândurile în altă parte şi n-avea de unde să ştie de frământul din sufletul ei feciorelnic... „Oh, maică, măculiţă

dragă, îngânără neauzit buzele ei. De ce ne-ai lăsat de-ai nimăru? Mai bine să nu mă fi născut pe mine și să fi trăit tu, măicuța noastră scumpă...” Măria sa băgă de samă ochii înlăcrămați ai fiicei, o atinse ușor cu mâna pe umăr, după care făcu semn beizadelei să aibă grijă de soră-sa. Păși, ținând capul drept, iar beizadeaua îl urmă din aproape, fără să se uite la domniță...

286

Era Antohie beizadea aspru de firea lui. Câtă vreme ținut slujba, abia de-și aminti pentru ce-au venit la biserică. Și asta atunci, când a aprins și a pus o lumânare mare, frumos împodobită cu foițe lucitoare de cositor într-o pomenirea răposatei mame. Nu că ar fi fost un nesimțit, ci pentru că, pe când încă era în viață maică-sa, el, având vreo șase anișori, se simțea oarecum departe de dânsa, toată dragostea ei întoarsă fiind asupra mezinului, a lui Dumitrașco. Mai avea Antohie părerile lui în trebile lumești: cine se ține de poala mamei, departe în viață nu ajunge, iar el de miic se vroia vârstnic, luându-se-n purtări după cei oameni mari. Chilina, mamca lor, sara, la povești cu zâne, feți-frumoși și balauri, îi spuse odată: „Domnia ta, coconașule, când îți cânta biata maică-ta cântece de leagăn să te adoarmă, mai rău te întărtai la plâns. Porneai a țipare cu mult supăr – nu-ți ticneau...”.

Beizadeaua o luă, totuși, pe soru-sa de braț, dar o duse numai câțiva pași și-i dădu drumul. S-ar fi convenit să poarte capul plecat, el însă, ieșind pe prag, se înălță pe vârfuri și se uită spre rădvanele ce așteptau în uliță, la poarta bisericii. Era mișcare de norod acolo, și i se păru că-l zărește pe Lupul Bogdan cumnatul între călăreți. Slujitorii agiei împingeau la o parte prostimea ce se îmbulzea să vadă pe Măria sa. Oștenii strigau, făcând zid, dar tot răzbi un glas, zicând de grele dări, jaloare asupra unora dintre boieri... „Ce vor acești nenorociți? se gândi beizadea Antohie. Vin să se plângă taman acmu, când Măria sa, ieșit din biserică, îi plin de întristare pentru amintirea răposatei...”.

Când urcau de acuma în trăsură, iată că dintr-o parte, răzbătând cine știe cum printre cai și străji, ieși în fața rădvanului domnesc o bătrână uscată, cu fața pământie, în fuste largi, cu capul descoperit și părul cărunț, rășcirat pe spate. Se aruncă la pământ, sub picioarele cailor, strigând:

– Îndurare, Măria ta! Îndurare! Un fecior am, numai unul. Nu mi-l lua... Nu mi-l omorâ...

Vodă, stând de acum în rădvan, porunci să afle cine-i astă muiere și ce necaz o împinge la atare faptă necugetată – puteau s-o calce caii. Cum Tudosie Dubău, marele logofăt, încă mai zăbovea la scara trăsurii sale, întinse mâna, zicându-i să se ridice și să spuie ce are a spune. Cu obrazul scăldat în lacrimi bătrâna mamă grăi, plângând cu sugițuri, că fiul ei s-a luat după capul altora mai bătrâni și s-a dat la tâlhării, dar tâlhar nu este, că ea l-a născut și l-a crescut de mic... Auzind Vodă astă rugămintă, făcu semn străjerilor s-o ieie din calea lui. Oștenii săriră să plinească porunca, apucând-o de brațe, dar bătrâna se aruncă înainte, agățându-se de căpăstrul calului.

287

– Măria ta! strigă. Au nu mă cunoști? Sunt Chilina, credincioasă Măriei tale slugă. Ți-am grijit copiii când erau mătâțai. Mi-ai botezat pe aist băiet al meu, născut hăt târziu, către bătrânețe. Este finul Măriei tale...

Vodă se ridică în picioare.

– Așa?! Tu erai, Chilino? Cum de-ai cutezat să mă oprești aice, în drum, și să mă rogi pentru cel răufăcător?.. I-am dat numele meu, Constantin, ca să fie om drept în viața asta, iară el au luat calea relelor, zicându-și Corbea... A fost prins și moartea îl așteaptă...

– Omoară-mă pe mine, Măria ta, iară pe dânsul să-l ierți, că-i tânăr și neștiutor.

Măria sa se mânie:

– Tu, femeie zăludă și păcătoasă ce ești! Să nu mă rogi pentru nelegiuitul fiu al tău, ci lui Dumnezeu să te închini și

să te rogi pentru păcatele și fărădelegile lui. Află că, numai plătind cu viața, își va putea el ispăși greșalele și păcatele...

Auzind acestea, sărmana leșină. Fu luată de niște femei, târâtă până la un zid, sprijinită și lăsată să zacă acolo fără de cunoștință...

Domnița Safta nu auzi ce-l rugă femeia pe Vodă, doar văzu de departe tâmplarea. Și nici pe Chilina n-o recunoscuse, așa era de schimbată la chip. Dar hotărâ că, de cum va să ajungă acasă, are să-l întrebe pe frate-său. Dar nu mai avu prilejul potrivit, căci, sosind la curte, o găsi pe sora Ruxanda șezând plânsă într-un colț, cu fața la icoane, arăta așa mâhnită la chip, parcă ar fi avut un mort în casă... Se opri în ușă, neștiind ce să creadă. S-ar fi convenit să vină și Ruxanda la slujba de pomenire a mamei, chiar de se afla născută din altă mamă... Două slujnice se iviră de după un polog și se apucară s-o dezbrace pe domnița de straiiele de deasupra.

— Dar ce-i cu tine, Ruxando? o întrebă Safta, zâmbind subțire. Te-a gonit cumva domnia sa hatmanul de acasă?

Trecută de patruzeci, Ruxanda era o femeie trupeșă; mai naltă ca frații și sora mai mică, semănând mamei sale. De felușagul ei era cam lăcrimoasă, mereu jeluindu-se și plângându-se de ceva: ba că o împunge într-o coastă, ba că o frige coala, ba că cutare jupâneasă o grăiește de rău, din care pricină nu poate dormi noaptea; ba îi spunea inima că răii au pus gând vrăjmășesc asupra bărbatului ei, vrând să-l piarză, umblând primprejurul casei, noaptea; ba că, știindu-l dus la oaste ori cu alte trebi domnești, ea, fiind singură, duhurile necurate se vâră în casă, cotrobăiesc prin pod, prin cămări, prin pivniță...

— Ori iarăși te chinuie cele duhuri?

Hătmăneasa își trecu peste față palmele cu degete scurte, încărcate cu inele cu pietre scumpe, și dând capul pe spate, grăi cu hotărâre:

– I-am spus: fii cu ochii în patru, hatmane, domnia ta! Vrăjmașii te pândesc! Îți calcă pe urme! Pun la cale stingerea casei noastre...

„Poveste veche, își zise Safta. Se teme pentru viața bărbatului“.

– Și domnia sa?

– Râde de mine. După cum râzi și tu! Dar lasă că-ți vedea voi...

– I-ai împărtășit Măriei sale temerile tale?

Ruxanda scăpără din ochi.

– Dacă m-a oprit hatmanul cu strășnicie. Săftico, sora mea cea scumpă! Iaca te rog în genunchi: spune-i tu tatei... Așa să zici: toată curtea grăiește, numai Măria ta nu ai știință. Se prefac buni acei vrăjmași, dar numai de ochii lumii. Știm noi cine sunt ațâțătorii! Cel dintâi îi Velișco. Când au mers mai deunăzi dimpreună cu oaste la Câmpulung și Soceavă... a vrut Velicico să-l dea pe Lupul... să-l dea cu vicleșug pe mâinile oamenilor craiului...

Adevărat că cei doi mari dregători se cam împungeau cu vorba, dar nu era chiar așa cum o zugrăvea hătmăneasa. Plecând în Țara de Sus, Velicico vornicul și Lupul Bogdan hatmanul se pomeniră în fața faptului săvârșit: cele două cetăți fuseseră apucate de către leși, iar lăcuiitorimea îi tâlni cu vorbe de ocară, ca pe niște slugoi ai turcilor, de care lucru Lupul se plânse lui Velicico, întrebându-l ce să facă și cum să dreagă ca să nu cadă mânia lui Vodă asupra-i (bietul, deși ginere, tremura de frică în fața Măriei sale!). Velicico vornicul l-a sfătuit ca, atunci când vor da samă de cele făptuite, să mărească mult numărul oștilor crăiești – și tunuri, și călăreți. Astfel se va vădi că, având puțini oșteni de țară, ceva lefegii și oarecâți tătari, hatmanul nici nu putea să scoată pe leși din cele cetăți. Se întoarseră, carevasăzică, mai prieteni decât s-au dus.

Ruxanda, însă, în scornirile ei urmărea altăceva. De vreun an încoace stăteau în casele unui fost boier de-al lui Dumit-

rașco Cantacuzino, dar hătmănesei tare-i căzuseră pe plac casele lui Velicico, grădina mai cu samă, și de câteva ori îi dădu a înțelege lui bărbatu-său, că ar face bine să pună mâna pe aiestea, pentru că ei au copii, iar Velicico n-are și la ce-i trebuie case așa mari și frumoase? Hatmanul o ascultă, dar în sinea lui își zise, că, de se bagă cu asemenea vorbe la Vodă, își aprinde paie în cap. După ce mai chibzui o vreme, îi veni un gând drăcesc: să-l îndemne pe Vodă să puie pe Velicico să plinească el singur dările câte se cuvin a fi vărsate în vistierie de cele ținuturi ale Țării de Sus. Cum banii nu se scot din apă, să i se ieie casele...

– De mult mă gătez să mă duc la Măria sa să-i spun... Pentru aist lucru am venit pe mânecate, dar nu l-am găsit...

– Am fost la biserică. A poruncit Vodă slujbă pentru pomenirea mamei noastre...

290 Ruxanda se ridică, se întoarse către colțul cu icoane și, zicând „fie-i țărna ușoară“, își făcu de câteva ori semnul crucii cu multă smerenie. Se întoarse, veni lângă Safta și o îmbrățișă, strângându-i capul la piept.

– Vrei să mă ajuți să mergem amândouă?.. Că eu, proastă cum sânt, pot să trântesc o vorbă nechibzuită și mai rău să-l supăr. Măria sa și așa are destule pe cap, iar acmu-i și boleac... Oh, de l-ar ajuta Dumnezeu să scape biata Țară de vrăjmași...

Acum, pe lângă tulburarea ce i-o cășună visul din zori, domnița se văzu cuprinsă și de frământul surorii- si. Podidită și ea de lacrimi, o încolăci cu brațele, așa că nu zăbavă boceau amândouă, că, de le-ar fi văzut cineva de la o parte, ar fi crezut că s-au smintit de-a binelea. Au cine ar fi putut spune cu încredințare, care era pricina adevărată, pentru care se risipeau de plâns? Omul, când îl apucă jalea cea mare, rareori își dă sama, de ce jelește, iar când aist om mai este și femeie, treaba se încurcă rău de tot. Ruxanda de acum uitase de primejdia ce-l păștea pe bărbatu-său, uitase de casele încă-

pătoare ale vornicului Velicico – își plângea nenorocita ei soartă de jupâneasă hojma părăsită, nebăpată în samă. Aflase din anume guri, că boierul ei face ochi dulci upor jupânese mai tinere, că chiar s-ar fi ajuns cu o mândruță din casa Ruse-teștilor. Pentru întâiași dată în astă noapte ajunse a-și da sama de ce se tâmplă: îi bătrână de-acmu, nu-l mai poate ține pe lângă dânsa așa strâns ca mai nainte. Cum să facă să ajungă purtarea necuviincioasă a hatmanului la urecile lui Vodă? Și dacă află Măria sa, cum va să-l pedepsească?.. Dar dacă, își ia de samă hătmăneasa, dacă acele guri anume ținesc să bage zâzanie în casa lor?.. Lacrimile deodată conteniră, ochii se uscară, strălucind ca o zi senină de vară. Domnița Safta tot mai suspina – avea și ea destule temeiuri. Nu era fântână nesecată ca soru-sa, de aceea cu greu mai storcea câte o lacrimă. Nu se mai gândea la iubitul ei frățior, aflat departe la Țarigrad, ci la soarta ei de fată ținută mai mult închisă, tot printre slujnice, pusă mereu la treabă: tors, țesut spălat... Domnița însă avea porniri mai nalte: apucase a deprinde ceva buchii de la frați, când aceștea învățau cu dascăli acasă; auzise despre cele fapte ale hatmanilor vestiți din vechime; auzise că în vremile vechi, în împărăția Grecească și cea a Râmului și a Eghiptului au fost trăind temei viteze și învățate foarte, a căror pomenire a rămas să dăinuie peste veacuri... Nu, nu se putea măsura cu acele doamne, nu avea îndrăzneala decât a se gândi la măreția lor – îi plăcea numai să se închipuie ea singură ca fiind pe potriva lor. Iară nu ca fiicele aiestea de boieri de la Moldova, care nu pot ieși în văzul lumii, nu au dreptul a lega prietenie, nu pot sfătui și a-și împărtăși unele altora gândurile și simțirile. Era ținută din scurt domnița Safta, ținută în iatacul ei și nici măcar cu logodnicul nu putea a se vedea, fie și de departe, necum să schimbe o vorbă, două. Nici nu-l cunoștea măcar din vedere, cum arată de aproape. Doar de la fereastră îl vedea când trecea, fie călare, fie pe

jos, de la cămărilor lui către poarta cea mare a curții. „Iată, acela ți-i ursitul“, i-l arăta uneori Tița cu degetul printre zăbrelele ferestrei. Se uita și parcă-l cunoștea, ba parcă nu era el. Când încerca s-o descoase pe bătrâna slujnică, dacă nu cumva tânărul boier a întrebat ceva de dânsa, Tița, vrând s-o bucure cu o vorbă, cu o veste, dar neavând ce-i spune (Pătrașcu, rușinos și neîndemânatic, nu cuteza a-i da nici o veste Saftei), prindea a născoci fel de fel, până la urmă se dădea de gol și mai rău o întrista pe biata copilă.

– Iar eu, leliță, cum să trăiesc pe lumea asta?..

Așa, îmbrățișate, le găsi beizadeaua. Venise cu poruncă din partea Măriei sale: aveau a prânzi împreună...

Beizadeaua Antohie se opri în prag. Cum era neluminat colțul unde ședeau surorile, crezu că bătrâna Tița o mângâie pe Safta pentru cine știe ce necaz. Dar când văzu că-i Ruxanda, izbucni într-un râs plin de voie bună.

– Ian te uită! Se giugiulesc, hulubițele...

Ruxanda se ridică iute de pe laviță și-și îndreptă blana și broboada pe cap. Crezuse că-i singur Măria sa. Venindu-și în fire, se simți rușinată și-și lăsă privirea-n dușumele – Antohie purta ciubote roșii cu paftete aurite.

– Ia ne-am mai plâns și noi una alteia, zise. Surori suntem, dar ne vedem rar de tot... Și tu tocmai acmu intri și ne prinzi...

– A poruncit Măria sa să veniți de sârg, căci masa-i pusă. Dar să mergeți tot amu, că altfel se supără Măria sa...

– Valeu! Ce vorbă-i asta, frățioare? plesni din palme Ruxanda. Gata sânt! Și taman mă porneam să sărut mâna tătuței. Aflând, însă, că ați fost la biserică, m-am întristat foarte. Tare-am vrut să merg și eu...

Aici vorbea, aici se plângea, aici își cerea iertare... Apoi prinse a se foi împrejurul Saftei, ajutând-o pe Tița s-o îmbrace, dar mai mult încurcând-o. Nu zăbavă vreme era gata și domnița. Una o stingherea: nu știa ce broboadă să-și pună pe cap.

– Știi ce să faci, Săftico? zise Ruxanda. Să-ți pui una cernită deasupra, iar pe desubt să ei una mai așa. Acolo ai să vezi...

Constantin Vodă Cantemir nu era dintre cei prea bisericoși. Oștean din fragedă tinerețe, deprins mai mult cu sabia și sulița, degetele mânilor se strângeau mai ușor pe arme decât pentru semnul crucii. Dar acmu, ajuns la o vârstă înaintată – degrabă avea a rotunji optzeci de ani – tot mai des își aducea aminte de cei cu care ostășise dimpreună, împărțise și necazuri și bucurii, dar care demult se făcuse oale și ulcioare. El, însurat târziu, se pomeni cu copii tineri, unii nevârstnici încă, pe care trebuia să-i grijască, să-i vadă scoși în lume, deaceea se cuvenea să facă după obiceiul pământului, și nu-i venea ușor, căci, rămas fără jupâneasă, văduv trăia, singuratic. A ținut câteva jupânese, dar iată că cea care rămase a sălășlui în sufletul său fu asta din urmă, Ana din neamul Bantășilor, care-i dăruie trei copii, doi feciori și o fiică. Pe celelalte le uitase, iar în vremea de la urmă prinse a o uita și pe asta... Hei, că prin multe trecuse boier Cantemir! Necazuri, fugi, frici de moarte, de toate avu parte, dar totdeauna cel mai mult s-a temut pentru viața copiilor... De când fu ridicat domn, necazurile n-au scăzut, ba, dimpotrivă, s-au adăugat. La anu-ntâi de domine se apucase cu multă hărnicie să se bată cu vrăjmașul de leah, care călcă hotarele țării. Merse singur, cu securea a mână, în fruntea oștenilor de-i potopi pe leși la Pădurea Boianului... Dar asta a fost cu ani în urmă... După aceea, după ce a încercat craiul să cuprindă Țara, momindu-l și pe dânsul să treacă de partea sa, dar a fost silit să se tragă îndărăpt, au venit, în sfârșit, vremi de liniște și pace, dar în aiști ani a simțit că-i scad puterile – a brațelor și a picioarelor, – că nu mai poate călări și purta oastea ca altădată... Îi lăasă pe cei tineri să apere marginile, să lupte cu tâlharii și tot felul de nelegiuți și răufăcători... Bucuria lui cea mare sunt feciorii, care s-au arătat destoinici de neamul

lor; ba mai mult, știu să deprindă nu numai meșteșugul armelor, pe care le mânuiesc cu rară dibăcie, dar se arătară și buni cunoscători la carte – astăzi cărturăria se află pusă pe aceeași treaptă ca și vitejia ostășască...

Șade Vodă în scaunul său din spătăria cea mică, unde a hotărât să facă praznicul întru pomenirea răpăusatei sale jupâneze Ana – uitase că se plinesc cincisprezece ani; Savastița i-a adus aminte; dar nu, nu i-a spus de-a dreptul Măriei sale, ci fiului Antohie, aista i-a dat de veste lui Dumitrașco, la Țarigrad, Dumitrașco i-a trimis carte și așa s-au limpezit lucrurile. Șade, zic, Vodă, cu mâinile pe sprijinitorile jilțului și se uită la masa întinsă în fața lui – nu prea lungă masa, căci sunt poftiți doar cei ai casei și cei mai apropiați boieri, – se uită la talgerele cu bucate, aduse de slujnice tăcute, la ulcioarele cu vin, aduse de păhărnice, dar gândurile îi sunt departe. În mintea lui se iscă frânturi din visul ce-l avu mai ieri noapte... Se făcea că a venit jupâneasa Ana la dânsul – cum și în ce chip a intrat, nu avea știre! și, oprindu-se la căpătâiul lui, cu ochii plini de jale, îl privi lung, prelung. Văzând-o așa tăcută, precum a știut-o la viața ei, a întrebat-o: „De ce nu hodinești în pace acolo?... De ce te-ai trudit să vii?...”. Ana a tăcut și n-a spus nemica, ci numai a oftat și a lăcrămat... Tot în clipa aceea Măria sa s-a trezit – numai cât ațipise în jilț, pentru câțeva vreme, ca bunăoară acuma, și și-a zis: „Da. Trebuie să poruncesc a se sluji o liturghie întru pomenirea sufletului Anei...”. Apoi gândul îl poartă la beizadea Dumitrașco, departe, la Țarigrad și dorul îl apucă. Ar vrea să hie și el aice, într-o zi ca asta. Dar ce poate face? Bine că măcar feciorul mai mare și mezina sunt, ba a mai oblicit că se află aice și Ruxanda, care dă cam rar pe la curte – n-o fi lăsând-o bărbatu-său? Și iar se întoarce cu gândul la răpăusata jupâneasă: „Ce-a vrut să-mi spuie? Cevași despre copii? Ca să am grijă de dânsii? Au poate să aibă un părinte grijă mai mare de odraslele sale de cum

am eu?“ Nu crede Vodă în vise și năluciri, dar tot se gândește, că dacă vine un mort prin somn la tine, are el a-ți spune ceva însemnat.

Vodă își strânse degetele butucănoase pe lemnul scaunului – pe inelarul mâinii drepte avea inelul greu, de aur, cu pecetea domnească. Închise pleoapele: „Că doar n-ai venit să mă chemi la tine! Mai am aice trebi de pus la cale“. Deschise ochii și întoarse o cătătură către cele slugi: „Dar mai aveți de umblat încolo și încoa?.. Gata-i masa asta au ba?“

– Iată că vin și copiii, șopti marele stolnic Ștefan Dumitrașco, un bărbat josuț, burduhos, căruia anevoie îi venea să se închine, deaceea, îndoindu-se, haina de la spate i se bârliga ca la copiii cei mici; era încins peste mijloc cu un brâu lat, cusut cu fir. Îngăduie Măria ta, să fie aduse încă vreo câteva scaune...

Beizadea Antohie păși în odaie și, făcând un pas într-o parte, le lăsă pe surori să între. Ruxanda, ca cea mai mare, s-ar fi convenit să treacă ea întâia, dar se fâstâci, se înălbi la față, și o împinse pe Safta înainte. Când dădu cu ochii de boierii ce stăteau lângă perețele celălalt, cu șilicele în mână, vru să se întoarcă și să fugă, dar o părăsiră puterile și rămase ȣapănă pe loc.

Vodă tuși cu înțeleș.

– Hai, dă-te mai aproape să te văd... Lungă vreme n-ai mai călcat pe la curte... Hm! Cui să-i fie dor de un moșneag?

Și zâmbi, mișcându-și nasul mare, cărnos, cu nările largi.

– Treci. Apropie-te. Sărută mâna Măriei sale, o îndemnă și Antohie.

– Hai, lele, că-i rușine, șopti Safta.

Ruxanda făcu câțiva pași – nu pași, ci adevărate salturi, cu toată greimea trupului! – ajunsese în fața scaunului domnesc și căzu în genunchi, cu fața la pământ.

– Măria ta! strigă cu glas înnăbușit. Părintele nostru drag și scump, și bun... Nu ne lăsa la pierzanie... Pedepsește pe vrăjmașii tăi și ai Țării!..

Fură vorbe cu totul neașteptate, deaceea în spărtărie se lăsă o tăcere ca de mormânt. Boierii, ce adăstau să fie poftiți la masă, căutară unul la altul cu ochi rotunjiți – domnia sa hatmanul venise mai târziu și se rânduise taman când intrau copiii lui Vodă pe cealaltă ușă. Se uitară către Lupul Bogdan – așa îți ții jupâneasa? – apoi își întoarseră privirile către hătmăneasă, iarăși către Măria sa și ridicară din umeri a mare mirare. Având știre de temerile surori-si, domnița Safta se înălță către urechea beizadelei și-i șopti câteva vorbe. Antohie, la rândul său, se apropie de Vodă și iarăși îi șopti. Aflând Măria sa despre ce-i vorba, se aplecă din scaun și, punându-i fiicei mâna în cap, zise cu blândețe:

– Hai, ridică-te! Și liniștește-te, cinstită jupâneasă... Bine-ai făcut că mi-ai spus de cele griji și temeri ale tale. Dar să ne punem nădejdea în bunul Dumnezeu, carele nu ne va părăsi... Iară noi, din partea noastră, vom vegea neadormiți... Scoală-te!

Ruxanda se ridică de jos, și Vodă îi șterse cu mâna lui lacrimile de pe obraz. Stolnicul cel mare vru să-i întindă un prosop, pe care-l luă de pe umărul unui stolnicer, dar Safta dădu surori-si o băsmăluță de-a ei, subțire, cusută cu flori. Vodă o mângâie pe Ruxanda și o așeză pe un scaun lângă al său...

Se așezară și ceilalți, după rudenie și rang.

Preosfinția sa mitropolitul Sava își făcu datoria cetind sfânta rugăciune, după care fiecare luă din masă o bucată întru pomenirea sufletului răposatei, fostă jupâneasă a lui Vodă și mamă a aistor copii.

Chiar dacă praznic, dar după vechi-străvechiul obicei masa se cuvenea a fi masă. Păhărniceii, în frunte cu vâtaful lor, Macrei, erau aice în păr. Macrei stătea de-o parte, cu o mână în șold, iar cu cealaltă pe straja hamgerului în teacă aurită; porunca din ochi păhărniceilor ce să facă, doar uneori mișcând buzele late, cărnoase, roșii... (Fusesse de curând adus la curte și pus de Măria sa în astă dregătorie).

Era acel Macrei din Ținutul Fălciului, de unde se trăgea și neamul lui Vodă. Se ținuse slugărnîcînd ba la un boier, ba la altul. A fost în slujbă și la casa Costăcheștilor, la Gavriliță bătrînul, și la casa Paladeștilor, și la alții. Oriunde ar fi slujit aist bondoc, peste tot se zicea mai în șagă, mai într-adins că ar sămăna rupt capul clucerului Cantemir. Și așa era: îi sămăna și la trup, și la cap, și la mâini, și la picioare – numai cît hainele de pe dînsul erau altele. Iar dacă îmbrăca o manta peste toate cele, n-ai fi zis că nu-i vine de frate geamăn. Văzîndu-l într-un rînd Scarlatai Rusăt, capichehaiaua lui Vodă la Țarigrad, – era pe ocolo în trecere spre Iași – l-a cerut pe acest Macrei de la stăpînul său cel din urmă, un boiernaș scăpătat, pre nume Ursachi Benga din Ținutul Covurluiului, spunîndu-i că vrea să-l înfătoșeze la curte. Avea Scarlatachi un gînd al lui, adînc și tăinuit. Ajuns la curte, stînd la sfat cu Vodă – bunînțelea lucru, îi grăi de uneltirile Brîncovanului la Poartă, de pârile aistuia cu gînd de a-l mazăli pe Măria sa, la care lucrături Brîncovanul era ajutat de o samă de boieri din

lăuntru și din afara țării – și, la urmă, ajunse Scarlatachi și la găsita ce-o făcuse pe drum. „Măria ta! – zise capichehaiaua cu ochi lucitori și fața zâmbitoare. – Să nu fie cu supărare, dacă am să-ți dau un sfat“. Vodă îl privi cu luare aminte: „Să vedem ce vrea să-mi mai spună grecul ista“. „Măria ta! Viața unui crai, a unui împărat, cît și a unui domn este hojma pîndită de primejdii... Și se cuvin a fi luate măsuri de apărare. Iată, ți-am adus aice un om, care îți samănă întru totul...“. „Macrei! strigă Vodă, care îl știa de demult pe acel ipochimen. D-apoi că-l cunosc ca pe un cal breaz. Și ce vrei, să-l faci domn în locul meu?“ – „Ferit-a sfîntul! o întoarse în șagă Scarlatachi. Dimpotrivă! Te-aș sfătui să-l iei în slujbă la curte, să-l ai mereu în preajmă, ca să-l poți trimete unde vei socoti de cuviință, să bage frica în vrăjmașii domniei tale... S-au mai pomenit și la alte curți în lungul istoriei atare lucruri și au

fost de mare folos crailor și împăraților...“ Vodă ascultă cu luare aminte voroava capichehaialei și găsi ceva de folos în cele auzite. Adus și înfătoșat, îl întrebă Măria sa cu glas aspru: „Vrei, nemernicule, să fii sluga mea credincioasă?“ Macrei căzu la picioarele lui Vodă: „Vreau! zise, sărutând papucul domnesc. Sluga Măriei tale cu trup și suflet“. Vodă se jâmbi a râde: „Îți plac muierile, păcătosome?“ – „Nuu! răspunse nemernicul. Să nu le văz în ochi. Măria ta! sunt cu toatele niște scorpii!“ – „Ia sama!“ îl amenință Vodă. Apoi: „Îți plac banii?“ „Ochiul dracului sunt! Totdeauna i-am urât...“ urmă răspunsul. „Vinul de Cotnari îți place?“ – „Și cel de Huși! Și cel de Vaslui! Și de Odobești!“ Răspuns care plăcu peste samă lui Vodă. „Te iau păhârnice, hotărâ Măria sa. Iar peste scurtă vreme, de te vei arăta vrednic, te fac vâtaf!“

298

Bucatele fiind aduse – în talgere mari, toate bucate de sec, fiind postul Crăciunului: pește prăjit în untdelemn, grâu fiert, îndulcit, fasole făcăluite, varză proaspătă, găluște cu orez, mere frumoase, domnești, paharele fiind umplute cu vin ca lacrima, închinare înțâi întru sănătate Măritului Împărat, apoi întru pomenirea răpăusatei... „Să ne trăiești ani mulți, Măria ta! strigă deodată Ștefan Cerchez. Și să ne otcârmuiești Țara în liniște și pace!“ Boierii strigară și ei, de uneală. Tot așa, până cand, la un semn abia văzut al marelui stolnic, câteva slujnice au început a împărți pomenile (avu Tița grijă de treaba asta): câte un colac mare, împletit în șese vițe, cu un prosop pus de-asupra și o lumânare aprinsă, înfiptă într-însul. Slujnicele aduceau colacii, iar bătrâna slujnică îi lua și-i punea în fața Măriei sale. Vodă se uita la fiecare, arăta cui să-l dea, apoi când boierul venea la dânsul, îi întindea mâna pentru sărutare. Mulțumind, boierii se trăgeau de-a-nădăratelea, spre ieșire.

Așa se perindară, unul după altul.

Când veni rândul Lupului Bogdan să zică „Sărut mâna, Măria ta“, Vodă îi grăi:

– Tu să rămâi, Lupule.

După dânsul veni și Ruxanda.

– Sărut mâna, Măria ta...

Vodă iarăși zise:

– Dacă știi și ai oblicit ceva, să taci, cum tace peștele.

Acum du-te acasă.

Fiica plecă ochii și se trase îndărăt.

Veni Safta.

– Sărut mâna, tătuțuțule Măria ta...

Vodă o pupă în creștet...

– Dute și vezi-ți de trebi...

Domnița se făcu nevăzută pe ușa din dreapta.

Beizadea Antohie:

– Sărut mâna, tată...

Vodă nu zise nemica și beizadeaua rămase nemișcat lângă Măria sa.

După cei ai casei veni marele logofăt Tudosie Dubău.

– Să rămâi, logofete, la sfat de taină...

Veni Vasile Costache vornicul de Țara de Jos.

– Sărut mâna, Măria ta...

– Tu, Vasilache! grăi Vodă. Tu ai să-mi săruți mâna mai pe urmă. Acum să te duci în spătăria mare și acolo să aștepti până-ți vine poruncă de la mine...

Veni și Velicico Costin, vornicul de Țara de Sus.

– Măria ta... dacă-mi îngăduiește... să-i spun, ... „țărna ușoară“... Adică, răposatei să-i spun! Își drese domnia sa vorba în doi peri și scăpă un râs scurt, pentru șotia ce-o făcu.

– Și domniei tale! grăi Vodă, tot în șagă. Tot fapte mari ca acelea de până acum.

Velicico se întunecă la față: nu săvârșise nici o treabă privitor la dăjdiile și birurile ce se cuveneau a fi ridicate din ținuturile de Sus, de unde s-a întors acum câteva zile cu mâna goală.

– Îți poruncesc să aștepți în spătăria mare, dimpreună cu domnia sa Vasilie vornicul...

Veni și Ștefan Cerchez, carele de mult își aștepta rândul... Veniră și alți boieri, mai puțin însemnați, care se tâmplară la curte în acea zi. Luându-și fiecare pomana, se trăgeau de-a îndăratelea spre ușă, plecând pe la casele lor...

Când șirul celor poftiți la praznic se sfârși, Vodă trecu în iatacul de alături, ca, rămânând aice singur oarecâtă vreme, să-și hodinească oasele și sufletul.

Capitolul al optulea

Dar nu fu chip! Parcă veni și masa cu toți mesenii asupra-i. Iată, bunăoară, hatmanul ședea de-a stânga, fără-să ieie din bucate. Când îl îndemnă Măria sa, el se săltă în scaun, ca trezit din somn. Vodă îl privi mâniat: „Te-am trimes la oaste, dar n-ai făcut nici o ispravă. De n-am fi la astă masă de pomenire...” Îl lăasă Măria sa în pace – și-o fi amintit el, poate, de părintele său Ioan Bogdan, pierit de satârul lui Duca vodă... Își mută ochii la Ștefan Cerchez, boierul de credință. Îl văzu și pe aista cu gândurile în altă parte. „Au ce să hie?” își zise Mărisa sa, căci prinse și unele căutări pe furiș de la unul la altul... Apoi și ieșirea hătmănesei, repezită și necuviincioasă...

După ce s-a tras Vodă pentru hodină, boierii prinseră a se șopti între dâșzii: Lupul Bogdan cu Iordache Ruset, Ștefan Cerchez cu beizadeaua Antohie... Ce să facă? Să aștepte? Dar cât să aștepte, căci Măria sa nu le-a îngăduit să plece, dar nici să stea aice, nu le-a spus (cei doi mari vornici adăstau și ei, în spătăria cea mare).

Acum, șezând în scaunul în care-și petrecea nopțile albe, Vodă închise ochii, doar ar ațipi. Câteva clipe i-ar fi fost de ajuns, mult îi trebuiește unui om bătrân? iată însă că i se vâra în ochi acea păcătoasă de muiere, care s-a aruncat dinaintea rădvanului, când a ieșit din biserică. Da, o recunoscu pe loc – Chilina era, fosta pe vremuri a sa slugă în casă și mamcă a feciorilor!.. „I-am botezat băiatul, iar el? S-a dat

cu răii, apucând calea fărâdelegilor... Acum ce vrea nemer-nica? Să i-l cruț? Ba nu! El singur și-a pecetluit soarta...”.

...Abia izbutea să se dezbrace de nălucirea acelei muieri, și-i țiuu în urechi glasul Ruxandei hătmănesei: „Să pedepsești, Măria ta, pe vrăjmașii țării și casei noastre! Să nu-i ierți, Măria ta...”

Vodă deschise ochii, dădu cu pumnii în sprijinitorii scaunului și mai că răcni:

– Să se înfățișeze făr-de zăbavă domnia sa hatmanul!

– Îndată-l chem! răspunse Macrei, punând cofa și paharul pe măsuta din colț.

Lupul Bogdan auzise el singur, prin perete, porunca domnească. Făcu semn marelui comis că el se duce, iar când va fi nevoie, îl va chema și pe domnia sa. Și-i mai spuse repede lui Ștefan Cerchez la ureche, să aibă grijă de vornicii opriți de Măria sa în spățaria cea mare.

302

Pășind spre iatacul lui Vodă, hatmanul se simți cuprins de un tremurici în picioare. Când îl auzea pe socru-său răcnind, îl apuca frica. Iar acum avea și pentru ce se înspăima. Se întorsese astă noapte din ținuturile de Sus, unde-l trimise Vodă să dea război leșilor și să-i scoată din țară, dar zadarnic – nu reuși nemica. Stătu acolo câteva săptămâni, pornind olăcar după olăcar cu rugămintea să-i trimeată Vodă ceva mai multă oaste, dar nici unul nu s-a întors, și a înțeles că n-are ce aștepta ajutoare. A încercat să se apropie de câteva ori de zidurile Suceavei și să pornească vorbă cu cei dinlăuntru, dar a fost întâlnit cu gloanțe, ba chiar și cu focuri de săcălușe, așa că s-a tras îndărăpt. A ieșit o samă de oaste, toți moldoveni în slujba craiului, în frunte cu Turculeț cel tânăr, și s-au fugărit după domnia sa hatmanul. Au căzut uciși trei slujitori și alți câțiva au fost răniți... Tot prin acele părți se afla și Velicico, vornicul Țării de Sus, care îl tot îndemna pe domnia sa hatmanul să se întoarcă, pentru că nu va putea face nici o

treabă numai cu o mână de slujitori împotriva a atâtor oameni ai craiului bine într-armați și deprinși la războaie. Lupul Bogdan i-a grăit supărat, că, decât i-ar da sfaturi și povețe, mai bine ar pune mâna pe arme și ar sări într-ajutor (avea Velicico pe lângă dânsul oarecâți oameni, cu care venise în acele ținuturi să strângă dările pentru domnie). Vornicul se jâmbi a râde: „Cât fost-am eu hatman, gata eram să mă bat. Acuma luptă-te domnia ta, că eu n-am de gând să-mi pun viața în primejdie...”. La care Bogdan: „Mare scofală ai făcut, hatman fiind”. La care Velicico: „Dar nici din domnia ta Alexandru Machidon!” S-a înfuriat rău Lupul Bogdan, era să pună mâna pe sabie, dar ce putea să-i facă, dacă acela avea dreptate? Mai mare necazul, că n-avea cu cine merge la război. Pe de altă parte, se gândea în mintea lui, că Velicico o fi trimes negreșit un om al său la cei din cetate să le spună să nu aibă teamă de-o năvală mai aprigă, pentru căci oștenii domniei sunt puțini, iar întăriri nu se văd și nici n-or să vină. A intrat domnia sa hatmanul la gânduri: „Să știi, că olăcarii pe care i-am trimes la Vodă, fost-au unul câte unul prinși de către oamenii craiului, care, bunînțelese lucru, au fost puși la cale de singur Velicico vornicul...”. Dovezi hatmanul nu avea, dar în sinea lui, când se gândea cum va să dea sama în fața lui Vodă de umblare a sa fără rost, pe alții dădea vina, și dintre aceia întâiul ieșea Velicico vornicul...

S-a întors astă noapte la Iași, dar nu s-a dus la Vodă, deși știa că Măria sa noapțile mai mult veghează, ca un moșneag ce este.

Acum, mergând către iatacul Măriei sale, hatmanul își ticluia în gând răspunsurile ce avea a le da. Până să ajungă în fața ușii, i se pără, pentru o clipală, că are în mintea lui răspunsurile gata. Când, însă, văzu pe cei doi oșteni, ce stăteau pe din părți cu săbiile goale, se pierdu cu firea.

Nici mai ține minte cum a intrat.

Vodă avea ochii închiși și capul lăsat ușor înainte.

Lupul hatmanul se opri la câțiva pași.

Vodă deschise ochii.

– Măria ta! grăi hătmanul. Îngăduie-mi să-ți fac știre că, întors astă noapte târziu în cetatea de scaun, n-am cutezat a-ți tulbura liniștea, iar dimineață, când am venit, porneai la sfânta biserică...

– Hai! făcu semn cu mâna Vodă. N-o mai tămânji atâta. Zi că te-ai temut să vii...

– A fost și asta, Mărite doamne, dar mai mult...

– Și mai zi, hatmane, că mare brânză n-ai făcut acolo...

Aici hatmanul avu un fior de gheață în sân – trebuia să vin întins la Vodă și să-i spun toate cum s-au prilejit și abia după aceea să mă duc acasă...

304 — Dar trimes-am carte, Măria ta, de sub cetatea Soceavei. Nădăjduiesc că a ajuns, după cum nădăjduiesc că au ajuns și celelalte vești, ce ți-am trimes...

Vodă se lăsă cu spinarea de speteaza naltă a scaunului, cu săpături în ea: capul de bour, o stea cu șase colțuri între coarne, soarele și luna pe din părți și câteva frunze de viță de vie pe margini... Se uită la ginere-său: „Vai de voi, cărturarilor! În loc să învățați a mânuși sabia, v-ați dat cu toții la mângăleli!”

Cu glas tare zice:

– Știu! Știu tot și fără cărțile tale.

– Măria ta! îngenunche hatmanul. Dar n-am putut să-i opresc cu o mână de oameni...

– Ai avut destulă oaste! răcni Vodă. Și ai putut să-i oprești, dacă ajungeai înaintea lor și intrai în cetate. Dar tu ai sosit mai târziu ca dâșii...

– Apoi că... încercă a găsi hatmanul o îndreptățire, hanul făgăduise să trimeată o mie de oșteni, a trimes însă numai două sute, dar își înghiți cuvintele. Așa este, după cum spui, Măria ta – nu-s eu bun de hătmănie...

Vodă se uită câteva clipe la ciubotele roșii ale ginere-său, apoi ridică ochii și grăi cu glas mai moale:

– Hai, lasă! Nu te mai sudui și tu...Destul că-s eu amărât rău... Dacă nu mă pălea durerea asta de picioare, încălăram și porneam singur...Dar mă ține a șesea săptămână... Vodă prinse a-și freca genunchii cu palmele. – De mânuit sabia mă mai simt în putere. Cât despre picioare... Se vede că se apropie baba cu coasa... și Vodă gemu, dar nu ca unul ce se lasă pradă jelaniilor, ci, desfăcându-și aripile, aidoma unui vulture bătrân. He-hei! Unde-s anii mei cei tineri, să vă arăt eu cum se taie în leși ca-n curechi! Căci slabi sunt și fricoși. Numai cât văd oștean viteaz în ochi, dau dosul!...

Și Măria sa își aminti războiul ce l-a dat oștenilor craiului în toamna anului când a urcat în scaun... A fost la Boian și Lențești... A mers atunci cu moldovenii lui, din urmă tătarii, el singur cu securea a mână... Și au dat oamenii craiului îndărăpt, de erau să piară cu toții, dimpreună cu căpeteniile... Când îl auzi pe ginere-său că n-ar fi hătmănia de dânsul, Vodă mișcă supărat din sprâncene.

– Măria ta! îndrăzni hatmanul să vâre cuvânt. Află că lăcuitorimea cetății – negustori, preoți, breslași – sunt toți înțeleși cu leșii, iar pârcălabul Soceavei le-a deschis porțile și i-a lăsat să intre. Ba sunt încrezut că anume el i-a chemat să vină de sârg, știind că oastea noastră se apropie...

– Oance pârcălabul, zici?! Am să-l scurtez de cap. Unde-i? L-ai adus cu tine? Să se înfătoșeze tot amu...

Nu era bucuros Lupul Bogdan, că se pomenise acel nume. Nu, nu l-a adus. Acela, printr-un sol al său, i-a spus în bătaie de joc să se întoarcă de sârg la Iași, să-l ridice pe socru-său, că iaca, vine craiul și-l ia pe Vodă al vostru ca din oală...

– Măria ta! grăi mai departe hatmanul. Acolo toți târgoveții s-au dat cu craiul. Iar după dânsii și cei din ținuturi ieșit-au de sub ascultarea Măriei tale... Velicico vornicul a pornit să

adune dările și birurile pentru domnie, și știi ce-a strigat prostimea de la Câmpulung și de la Soceaba? Nu dăm, căci am dat craiului...

– Cum așa?! răcni ca un leu Vodă.

– Întocmai! făcu hatmanul chip cu capul.

– Iarăși ne vine sminteală, grăi Vodă roșu la față. Află că au ajuns vestea la Împărăție... Au cine să strecoare aceste voroave otrăvite?...

Prinse a sufla greu – i se răscoli gâlgâarul din gât. Întoarse capul. Privirea i se opri asupra topuzului aurit, ce ședea pe colțul mesei, așternută cu urșinic verde. (Îi fusese dat de preaputernicul Împărat, pentru a face dreptate în Țara Moldovei).

– Macrei! strigă Vodă. Toarnă hin!...

Macrei care stătea în tindă, împinse ușa și intră, călcând greoi. Veni, gros, burduhos și buzat, și dădu lui Vodă paharul plin.

306 – Să-ți fie de bine, Măria ta! Și să fii hojma cu ulcica în mână... Și să ai parte...să ai parte...

Vodă, căruia îi plăcea să stea serile cu vătavul la tăifas, nu se putu drăpâni să nu zâmbească pe sub musteață.

– De ce să am parte, măi păcătosome, când nemica nu-mi mai trebuiește?

– De sănătate, Măria ta! Și beizadelele să fie sănătoase...

Aice Macrei nimeri pe struna din inima lui Vodă.

– Toarnă-ți și ție un pahar și să-l bei întru sănătatea mea și a copiilor mei, deși ești un ticălos și un mare păcătos...

– Așe m-au lăsat bunul Dumnezeu, Măria ta... Dar tot cu sprijinul și ajutorul Măriei tale am ieșit la calea cea dreaptă...

Aici Vodă dădu cu ochii de domnia sa hatmanul, își aminti de voroava lor și făcu semn lui Macrei să lase cofa și să piară din ochii lui. Trecu o bucată de vreme până se potoli, după care se întoarse către ginere-său.

– Așa-i, măi Lupule? Iac-asa vă pricepeți voi, marii dregători, să vă faceți datoria față de domnul vostru.

Hatmanul simți deodată cum i se îngrelează mădulele. Se clătină, ridică brațele și-și apăsă tâmplele cu palmele... „De ce nu intră careva aici? Nici Ștefan Cerchez, nici beizadea Antohie...” (După ce petrecu pe boieri de la praznic, beizadeaua se duse în iatacul Saftei să afle ce necaz are hătmăneasa și de ce plecase așa, dintr-odată). Iar Ștefan Cerchez ședea în odaia alăturată, de unde auzea limpede vorba dintre Vodă și hatman și era plin de nerăbdare să fie chemat și el.

– Ești slobod a te duce, îi îngădui Vodă, închizând ochii. Dar, spre marea sa mirare, după o habă de vreme, deschizându-i, văzu că hatmanul tot acolo, în acel loc, stă.

– Măria ta, grăi Lupul Bogdan. Rogu-te de iertare, dar socot de datoria mea să-ți fac știre că...

– A?! tresări Măria sa. Ce mai este? S-a tâmplat cevași?

– Măria ta... Măria ta... Măria ta...

– Grăiește odată! se răsti Vodă, scăpărând din ochi. Ci nu mai bălmăji atâta sub nas.

În vremea asta întră beizadea Antohie, dar hatmanul zise mai departe cu mult foc:

– Măria ta! Nici în mormânt n-am să uit binele ce mi-ai făcut... Când ura lui Duca se abătu asupra casei noastre...

Vodă făcu semn cu capul: „Da, țin minte bine acea noapte firoasă, când Duca tiranul au pus de-au tăiat capul lui cuscrumeu...”.

– M-ai ocrotit, Măria ta, și m-ai primit în sânul casei domniei tale...

Asta așa era, dar vorba se lungea, și Vodă simțea că-și pierde orice răbdare: prea o întindea hatmanul. „I-i frică să grăiască? se gândi în sinea lui Vodă. Ori nu vrea să audă și beizadeaua?”

– Spune ce ai a spune față de Antohie... Și nu uita: vorba lungă, sărăcia omului.

Hatmanul se foi, își întoarse trupul mătăhălos, îmbrăcat în blănuri, și se uită în părți după un loc, unde să se așeze. Broboane de sudoare îi ieșiră pe frunte.

– Ei?! îl mai îndemnă o dată Vodă și dădu să se ridice.

– Măria ta! răsună un glas din ușă. Eu am să-ți spui, Măria ta. Numai să nu-mi iai capul...

– Tu, Ștefane?! făcu mirat Vodă. Grăiește! Poate măcar de la tine am să înțeleg ce s-a tâmplat.

Auzind Ștefan Cerchez neîndrăzneala hatmanului, dădu năvală singur în iatac – avea intrare slobodă la Vodă.

– Boierii, Măria ta! spuse marele comis. S-au grăit boierii împotriva Măriei tale!..

Vodă Cantemir simți că-i trece într-o clipală aburul vinului.

„Asta era! Bănuiam eu că-i vorba de o amestecătură, dar nu mă așteptam să mă pălească vestea chiar azi. Azi, când mi-am pus în gând să-mi curăț sufletul prin post și rugăciune și să mă rog lui Dumnezeu pentru sufletul răpăusatei mele jiupânese... Dar, se vede treaba, așa a vrut atotputernicul...” Vodă oftă.

– Cum ai aflat, Ștefane, de acele lucrături murdare? Tu singur ori dimpreună cu hatmanul?

– Domnia sa, întări Lupul Bogdan. Domnia sa a aflat întâiul. Apoi mi-a dat de știre și mie... Astă noapte, când m-am întorsu-m-am din Țara de Sus... S-ar fi cuvenit tot atunce să venim la Măria ta, dar vreme târzie era...

– Cine sunt? strigă Vodă, trecând cu repejiune în gând la numărătoare pe toți boierii săi. Sunt de aice? Ori din cei fugiți din țară?

– Măria ta, plecară amândoi capetele – și hatmanul, și marele comis. Sunt de aice, Măria ta, dar și din afara țării. Și lucrează să atragă și pe alții de partea lor...

– Și pe voi?! răcni Vodă.

Ștefan Cerchez căzu-n genunchi și întinse brațele către Vodă.

– Adevărat, Măria ta! glăsui. Au încercată să-o facă...

– Ti-că-lo-șii! spuse Vodă aspru, dar potolit.

A trăit o viață lungă între boieri și-i cunoștea bine. Lesne le ghicea gândurile și nu aveau cum să-l înșele. De cum a urcat în scaun, s-a văzut nevoit a alerga la război spre a apăra țara de dușmani... Veni craiul de-l scoase din Iași, dar tot a fost silit să se tragă înapoi. Apoi și tâlhării – plină țara. Apucase leșii unele târguri de margine, iar ținuturile de la Iași în sus erau pustii... Dar au venit ani de liniște, Împărăția a iertat Țara de bir, și Vodă Cantemir a răsuflat mai slobod. Își înmulți turmele și hergheliile, își drese conacele din satele de jos. Aduse dascăli pentru feciori, printre care preînvățatul grec Ieremia Cacavela. Vremurile parcă se ostoiră. De amestecături nu se auzea, dar se făcu simțită bătrânețea cea neîndurătoare. Măria sa tot mai des pirotea în scaun. Putere în braț avea și ar mai fi mânuit armele, dar picoarele îl dădeau de sminteală... S-a văzut nevoit a trece trebile Țării asupra celor apropiați și de credință boeri. Printre aceștea întâiul era hatmanul, ginere-său. Da, feciorilor avea să le lase Țara, dar tineri încă erau, iar vremea când avea să-l cheme Dumnezeu la dânsul parcă putea s-o știe? Noaptea stătea la sfat când cu Dumitrașco, când cu Antohie – care dintr-înșii se afla acasă – ascultând din cele cărți ale lor... Cât a fost în viață Șerban Cantacuzino, care l-a sprijinit la suirea în scaun, i-a dat ascultare. Cu multă mărire și pohfală se ținea Vodă al Țării Muntenesti- se trăgea din spiță împărătească. Într-ascuns se sumeți chiar împotriva Împărăției! Vodă Cantemir asculta plecat, căci își avea fecior ostatec la Poartă... Când simți că Șerban Vodă vrea să-l tragă de parte-și, chemându-l la București, trimese pe Gavriliță Costache. S-a dus vornicul, dar, nu zăbavă după ce s-a întors, a murit. L-a otrăvit Șerban cu otravă anume, care lucrează încet, n-a vrut să se dea după voia și sfatul lui. Dar lasă că și Șerban n- a dus-o mult: l-au sfârșit de zile singur frate-său

stolnicul Constantin și cu nepotu-său, care i-a și luat scaunul. Acum vrăjmașul de Brâncovanul îl sapă la Împărăție. „Doamne, păzește-ne, se roagă în sinea lui Constantin Vodă. Ferește-mă de primejdie, până-mi voi vedea rostuiți copiii. Apără, Doamne, astă țară de vrăjmașii cei neadormiți!..“

– Acum mărturisește, comise, cine sunt răuvoitorii și în ce chip au cercat a te trage de partea lor...

Ștefan se ridică, ajutat de hatman – era și el om bătrân, cu oasele pline de sare, și începu a povesti cum a fost tâmplarea...

Era Ștefan cerchez de neamul lui. În ce împrejurări să fi ajuns la Moldova, nu avem știință. Poate că fu adus de vreun negustor de la Țarigrad. Sau venit cu vreunul din domni... Ori poate sosi aice pe vremea lui Vasilie vodă Lupu, cu cea de-a doua a sa doamnă, Ecaterina, care era cerchezoaică. (După ce se stinse din viață doamna Tudosca, Vasile Lupu trimise pe Catargiul logofătul în munții Caucazului să caute cea mai frumoasă copilă și să i-o aducă de jupâneasă – cerchezoaicele erau vestite în toată împărățiturcească. Acea Ecaterină, venind la Iași, se legă foarte de domnul său, ajunse bună prietenă a copiilor lui). Iar acest Ștefan fu ridicat din oameni de jos și făcut boier de Cantemir Vodă. Se înțelegeau ușor între dâșșii, Vodă și marele comis, având aceeași făcătură a minții. Vodă îi cerea sfatul și-l miluia. Îl făcuse mai mare peste grajduri, pentru că Ștefan era priceput la astă treabă – se pricepea la alesul, prăsitul și îngrijitul cailor de soi. Caii moldovenești erau vestiți în toată Împărăția și în țările vecine. Încă pe când era gospodar la casa lui în ținutul Fălciului, Cantemir îl băgase în samă, Ștefan, din partea lui, se avea de bine și cu câțiva viziri de la Împărăție, cărora le făcea slujbe, dăruindu-le cai aleși, iar acei viziri îl răsplăteau cu sprijinul lor, care sprijin în folosul lui Vodă se întorcea. Iar Măria sa, vremea de la urmă, tot mai mult avea nevoie de ajutor și

sprijin, căci Brâncovanul lucra din răspuțeri, căutând a-i scoate mazălie...

– Grăiește, Ștefane! Nu-ți fie teamă...

Marele comis înghiți un nod. După care, săltând din sprâncenele albe – spicul stufului, glăsui:

– Drept ai făcut, Măria ta, că i-ai oprit... Să grăiască gura lor cea păcătoasă...

– Cine? tresări Vodă.

– Domniile lor marii vornici!

– Macrei! strigă Vodă, scrâșnind. Du-te în spătăria cea mare, de vezi: nu care cumva domniile lor vornicii au purces pe la casele lor! De-au și pornit, să fie opriți din drum și întorși înapoi!

Vodă ceru să i se dea topuzul aurit, care ședea pe măsuta învelită cu urșinic verde. Îl apucă strâns în mână și făcu cu capul către marele comis:

– Grăește cum a fost. Tot cu de-amăruntul!

– Spune! îl îndemnă Lupul Bogdan hatmanul.

– Iacă, mi-i sfânta cruce! se jură Ștefan Cercez. Jur că am să spun tot, fir cu fir, cuvânt cu cuvânt... Martor mi-i Dumnezeu din ceruri... ³¹¹

Marele comis înghiți iarăși un nod. Pufni pe nări, apoi zise cu glas șoptit, de taină:

– Fost-au tâmplarea astă noapte, pe la ceasurile trei. Eu, după cum știi, Măria ta, m-am dus târziu acasă... Toți ai mei se culcă devreme, iar eu cel mai târziu- așa m-am deprins. Mai întâi să mă încredințez de grajduri, că sunt bine închise și caii grijiți. Că străjile-s puse la locul lor și stau de veghe neadormite. Așa și de data asta: am făcut cătarea împreună cu Gheorghiță căpitanul și Schwarz rohmistrul. Am trecut, bunăntele lucru, și pe la Mehmet aga... Toate bune. Pretutindene rânduială. Caii ronțăiau liniștiți la iesle... Atunci am chemat rădvanul, m-am suit și am zis să măie către casă. La poartă, când ieșeam, taman bătea ceasul întâi al nopții... La Măria ta în etac ardea lumânarea...

– Așa au fost cu adevărat... încuviință Vodă. Am privegheat până de către zori, având a merge la biserică.

Ștefan Cerchez, după o scurtă tăcere:

– Când să ies pe poartă, iată îmi aduc aminte că nu mai departe ca ieri, de acmu putem zice: alaltăieri, mă întâlnește jos, în curte, domnia sa vornicul Vasilie și, uitându-se cam ponciș la mine, unde zice: „Dar văd, comise, că te-ai fudulit amarnic de când te-a luat Măria sa sub aripa lui...”. M-am merat cumplit: „Ce vorbă-i asta, cinstite vornice? Da ce, adică-telea, m-aș fuduli?”

– Ei? Ei? Și mai departe?

– Domnia sa dintru-ntâi parcă și-a tras cuvântul înapoi – tătâne-său, bietul Gavriliță răpăusatul, întâi se gândea, abia după aceea grăia, iar domnia sa vornicul mai întâi grăiește și abia după aceea se socotește la ce-o să iasă... Marele comis își șterse fruntea de sudoare. M-am gândit în mintea mea: adică ce-a avut în vedere vornicul? Că m-ai iertat, Măria ta, pentru acel harmasar, care s-a bolnăvit și a pierit? Pe care aveam a-l trimete marelui vezir... Dar, știi și singur, Măria ta, că a ajuns blestemata de muscă până la dânsul, în grajd...

– Lasă povestea cu harmasarul, făcu Vodă semn, și zi ce-a grăit vornicul mai departe...

– Apoi eu întrebându-l-am: „Cum poroncești să-ți înțeleg spusa?” Atunci vornicul unde se face a râde: „De mult nu ne-ai mai poftit la domnia ta la masă. Înainte vreme ne chemai ades, dar de când te-ai făcut omul casei lui Vodă...” – „Vai de păcatele mele, cinstite vornice! am strigat cu prefăcută supărare. Te poftesc chiar acmu ia să mergem, cu toate că nu știu ce va fi având jiupâneasa spre a ne pune pe masă...” Martor mi-i Dumnezeu Sfântul, eram gata a mă face de rușine, numai să-l primesc de oaspete... Dar domnia sa vornicul Vasilie m-a tipărit pe umăr, parcă am fi de-o samă...

– Așa, așa, încuviință Vodă.

– M-a tipărit pe umăr și a zis, că acmu taman are o treabă, un drum de mers, iar pe înserat, când se va întuneca, va să hie la mine, căci... are a-mi spune ceva tare însemnat!

– Așa?! ridică din sprâncene Măria sa Vodă.

Marele hatman, care asculta cu luare aminte, puse astă vorbă:

– A zis: „ceva tare însemnat“. Și a mai adăugat: „care se atinge și de domnia ta!“

– Întocmai așa, Măria ta, întări marele comis. Îți mântă-măsc, cinstite hatmane, că ai venit cu aist amărunt, că taman aicea-i băgată săgeata...

– Săgeata? Care săgeată? repezi Vodă capul înainte.

– Așa zicea bietul tătâne-meu: săgeata! Și mai adăuga: otrăvită!

Vodă făcu altă mișcare cu capul (se trezise-n Măria sa aprigul oștean de pe vremuri, gata să apuce sabia și să o îndrepte împotriva vrăjmașilor).

– Și tu?

– „Dacă ți-i voia, zic, vină, vornice, pe înseratele și o să mai sfătuim... Că eu, om bătrân, cu somnul nu mă prea împac și-oi hi bucuros să te am de oaspete în casa mea... Om închina și un pahar de hin, ca să ne încălzim... Și ai să te încredințezi, domnia ta, că nu mai sunt așa fudul, cum poate să pară...“

Marele comis se îmbujoră.

– Asta, după cum am spus, a fost ieri, adică...de acmu alaltăieri... Iar ieri m-am grăbit de-am făcut toate cele trebi, cerând Măriei tale îngăduința de a mă duce mai de vreme acasă. Dar domnia sa vornicul s-a lăsat destul așteptat, de credeam că nu mai vine... Iată-că, într-un târziu, când eram să mă întind și eu pe lejancă să mă hodinesc, sosește...

– A venit!

– Întocmai așa, Măria ta! De acmu apucasem a închide ușile. A venit cu o slugă numai, și nu cu rădvanul, ci călare.

Calul l-a lăsat cu sluga aceea mai departe de casă, care lucru l-am aflat de la oamenii mei...

– Dar spune o dată, comise! îl întrerupse Vodă. Cu ce treabă îl trimesese părtașii lui?

– Măria ta! Dar nu știam pentru ce! Deaceea m-am ridicat repede de pe lejancă...

– Și v-ați așezat la masă! V-ați așternut la chefuit! Întră în vorbă Lupul Bogdan. Hai! Ia taurul de coarne, cinstite comise!

– Grăiește, zise încet Vodă, căscând de atâta voroavă tărăgănată. Și mai pe scurt, Ștefane, dacă te duce capul...

– Măria ta! N-aș hi crezut niciodată că aistui Vasile Costache, pe care-l știm amândoi de mititel, n-aș hi crezut că pot să-i dea-n cap atare negre vrăjmășii. După ce-am luat pahare, am băgat de samă cu mintea mea proastă că are domnia sa un gând anume, și n-a venit de florile mărilor. Din vreme în vreme tot dădea să-mi spuie...

314

– Zi, comise, cum te tot îndemna să ei paharele până la fund, îi aduse aminte hatmanul.

– Adevărat, Măria ta! Luam paharul, apoi îl iscodeam să-i aflu gândul, pentru care a venit... Iar domnia sa îmi dădea ghes: „Să mai luăm! Să mai bem, cinstite comise!“ Și mai zicea: „Vezi? Numai după ce ți-am dat în obraz, m-ai poftit la domnia ta. Iar acmu am venit, dar nu ești bucuros de mine, căci nu vrei să bei“. „Cum: nu vreau? Cum: nu vreau? Iaca beau! Iaca beau!“. Și am prins a lua pahar după pahar, pahar după pahar!

– Iar el? Domnia sa vornicul lua? vru să știe Vodă.

– Cum, dar?! Bea și domnia sa. Numai că nu atât se îmbăta, cât se prefăcea. Pe când eu m-am cherchelit rău de tot...

„Așa? Își zise Vodă. Care va să zică, vroia să scoată din tine, comise, niscai taine“.

– Ce-a vrut a știre? Și a cui iscoadă s-a vădit a fi?

– Să mă trăsnească Dumnezeu, dar o știi prea bine, Măria ta, se bâlbâi Ștefan Cerchez. A Brâncovanului!

– Irrra, răcni Vodă. Iarăși Brâncovanul de la București! Dar de ce-ai întins-o atâta, comise? Au nu vezi că-s mort de oboeală? Așa s-o hi spus de la bun început. Și la ce te-a îndemnat domnin sa vornicul, după ce v-ați închefăluit amândoi?

– La trădare, Măria ta! gemu marele comis și căzu în genunchi...

– Trădare? strigă Vodă. Te-a îndemnat, adicătelea, să mă lași și să te dai cu vrăjmașii mei?

– Așa, Măria ta. Numai că domnia sa vornicul grăia pe ocolite, mai mult în cilduri...

„Și tu, Brute!“ își aminti Vodă spusa lui Chesarie, împăratul Râmului auzită de la Dumitrașco într-una din seri, când îi cetea din scrisorile celor vechi istorici. Iar cu glas tare grăi:

– Te-ai dat cu dânșii, Ștefane!

– Oh, Măria ta! La început mă amețise vinul și am căzut de învoială cu cele ce spunea domnia sa vornicul. Dar numai pe-o clipală. Căci a venit îngerul cel bun și m-a zmulș din tunerecul beznei...

Ușa se deschise, și întră beizadeaua. Vodă îi făcu semn cu mâna să se apropie. La acea mișcare a mâinii Macrei se strecură înaintea beizadelei cu ulciorul cel mare și pântecos, gâfâind zgomotos.

– Macrei! strigă Vodă. Cine te-a chemat? Piet tot acmu!

– Vinovat sunt, Măria ta! se izbi vâtaful cu fruntea de pământ. Crezui că m-ai strigat...

Și ieși, lăsând cofa cu vin. (Uneori, când ședeau noapțile amândoi, luând câte un pahar, zicea Măria sa; „Mare minune licoarea asta pe pământ. Ce ne-am face noi, bieții păcătoși, fără dânsa?“ – „Ne-am hi uscat și desfăcut demult, ca niște poloboace fără cercuri“, răspundea Macrei. „Adevărat, întări Măria sa. Numai că unii, bând, își beau mințile, iar alții...”

„Alții prind la puteri spre a se arăta viteji și destoinici de fapte mari...” „Adevărat, Macreiaș dragă. Deaceea te-am luat pe lângă mine...” Gândul Măriei sale era, după cum îl luminase Scarlatachi, capichehaiaua sa, că, de cade Vodă bolnav ori dacă, Doamne ferește, îl cheamă Dumnezeu la dânsul înainte de vreme, ca să nu se iște prilej de gâlceavă între boieri, să-l arate pe Macrei în locul său, până se lămuresc trebile Țării la Împărăție...

– Măria ta, grăi beizadea Antohie cu tulburare în glas.

– Ce este?! S-au burzului cumva domniile lor mării vornici?

Beizadeaua făcu semn cu capul: așa este. Apoi, dându-se la urechea lui Vodă, îi șopti în scurte cuvinte, că, ducându-se în spățăria cea mare și apropiindu-se de ușă, îi auzi pe domniile lor mării vornici sfătuind în de ei. S-a oprit și a prins câte ceva, din care a înțeles că au știință de ce-i ține Măria sa aice. „Ne-a vândut careva, zise Vasile vornicul. S-a aflat taina noastră...”

– Străjile de nădejde sunt? întrebă Vodă cu glas tare. Să stea la uși până voi porunci eu... Grăiește, comise, dar mai scurtează-o că-i vreme târzie...

– Mă duc eu să-i străjuiesc! sări Lupul Bogdan.

– Așa să faci, hatmane! încuviință Vodă. Să stai cu ei, că n-ai a aștepta mult...

Marele hatman ieși cu pas furtunos, zângănindu-și sabia, iar marele comis își urmă vorba:

– Măria ta, mi-a spus vornicul Vasile că s-a și hotărât mazălirea Măriei tale la împărăție.

– Minte, câinele! scrâșni Vodă. Scorneli de-ale Brâncovanului, ca să-i tragă pe boierii moldoveni de partea lui. Ce-a mai spus vornicul, când s-a îmbătat?

– A zis: „N-am venit să te sparii, nici să te înfricoșez. Am venit, comise, să-ți fac știre... Că, dacă-i iese lui Vodă mazălie

și ne vine alt domn de la Împărăție, să știi cum să-ți grijești trebile...“.

– Iacă la ce le stă gândul boierilor mei! făcu Vodă. Eu îi pun în dregătorii, îi ajut să-și facă averi, iar lor la mazălia mea li-i gândul. Alt domn așteaptă. O, lume nebună și nesățioasă... Am să-i tai! Am să-i spânzur!

Așa strigă Constantin Vodă Cantemir, dar își aduse aminte de jurământul dat, la urcarea sa în scaun, părintelui lui Vasilie, lui Gavriluță Costache: să nu se atingă sabia sa nici de dânsul cât va trăi, nici de feciorii lui. Om de cuvânt, Vodă: după moartea tătânelui lor, pe feciorul mai mare îl făcu vornic al Țării de Jos, și nici pe ceilalți nu-i lăsă fără dregătorii. „Iar ei? De ce danțuri se apucă ei? Și după a cui cântare dănțuesc? Stai, vornice, dacă așa ți-i vorba. Aice Vodă își îndreptă gândul pe alt hăugaș. Dar sunt doi în spătărie! Care va să zică...“.

– Dar Velicico, comise? De el nu ți-a grăit vornicul Vasilie?

Ștefan Cercez își încreți fruntea, și-o frecă îndelung, apoi clătină din cap:

– Țin bine minte, Măria ta. Nu, n-a ieșit nici un nume din gura domniei sale.

– Poate ai uitat, comise? Stai de-ți adu aminte poate-au fost pomenite și niscăi nume?..

Auzind porunca lui Vodă, comisul își încreți iarăși fruntea, mișcând sprâncenele stufoase: nu, n-a rostit vornicul nici un nume, dar lasă că el, Ștefan Cercez, știe ce-avea în mintea lui Vasilie. La ce bun să tacă și să tănuiească? Că, dacă tace și pe urmă se vedește, își mănâncă toată încrederea în fața Măriei sale. Mai bine să-i înșire pe toți câți crede el, că or fi părtași la amestecăturile Brâncovanului.

– Măria ta! Au fostă ră și nume. Acum mi-aduc aminte. Deși n-au fost rostite cu glas tare... Domnia sa vornicul, grăind, tot zicea: „Noi“. Noi, adică tealea el și frații lui: întâi Lupul și Solomon. Sunt toți de-o teapă, Măria ta...

– Asta știu. De alții zi.

– Îngăduie-mi să mă mai gândesc, se rugă marele comis, după care izbucni cu putere în glas: Dar de unde crezi, Măria ta, că pornește tot veninul aista? Numai că de la...

Și, când vru să spuie numele aceluia, pe care se tot ferea să-l rostească, iată că se auzi glas tare la ușă: cineva cerea să fie lăsat să între la Vodă.

– Ce se tâmplă acolo? întrebă Măria sa.

Beizadeaua se duse iute la ușă și, curând, se întoarse.

– Măria ta! Vornicii cer să fie sloboziți să se ducă pe la casele lor. A venit domnia sa hatmanul să-ți spună, dar tot amu s-a dus îndărăpt, să-i oprească. Nu cumva să cuteze a pleca fără îngăduința Măriei tale...

Vodă Cantemir închise ochii: „Au simțit ce-i vorba. Aflat-au că descoperite li-s gândurile și dorințele, și acmu vor să arate că nu știu nici cu spatele. Să-i chem și să le cer socoteală... Da, dar s-ar cuveni să hie față și alți boieri. Să am martori! Cu unul marele comis... mare brânză n-am făcut. Va trebui, deci, să-i las să plece. Și, pe la o vreme de noapte, îi chem la mine. Îi scot din așternut ca pe niște raci de sub pietre“.

– Beizadea, du poruncă hatmanului să-i slobozească pe domniile lor marii vornici. Să le spună, că Vodă este obosit, având astăzi praznic de pomenire a răpăusatei jiupânese... Iar când voi avea trebuință, îi voi pofti la mine. Așa că slobozi sunt să se ducă pe la casele lor. Dar din cetate să nu se îndepărteze, Doamne ferește!..

Beizadeaua duse porunca.

Vasilie vornicul, ieșind, – i se cam uscaser în gâtlee, stând atâta vreme în spățarie, la masa goală, – se uită cam chiorâș la hatman, apoi, mai îndepărtându-se, îl trase pe Velicico de mânecă și-i șopti la ureche: „Ce-ar, fi, vornice, să facem sara asta un chiolhan la mine?“ Velicico pe loc căzu la învoială, dar peste câțiva pași, când să urce în rădván, își aminti ceva

și plesni din degete: „Poate ne strângem la mine sara asta? Aștept un oaspe, care poate a și picat de acmu...». Curând ieșiră pe poarta cea mare. Nu aveau, însă, știință, că domnia sa hatmanul dăduse porunci oamenilor săi să urmeze din aproape pe domniile lor vornicii, să bage de samă și să însemneze unde se duc, ce fac, ce vorovesc și ce pun la cale:...

Mai sfātuind oarecâtă vreme cu Ștefan comisul, Vodă îi îngădui să se ducă la casa lui și, rămânând singur, așipi în scaunul său... Avu un vis. Se făcea că era tânăr oștean, sub steagurile marelui hatman Ioan Sobieschie... Era într-o bătălie pe malul priporos al Nistrului... Rohmistrul Cantemir gonea o ceată de tătari, iaca să-i ajungă. Se fugărea după un mârzac cu ceafa groasă. Vedea cum sare glodul de sub copitele calului... Vedea săltându-i pletele unsuroase... Deodată se pomeni că-i singurul în tot largul câmpilor... Unde să se fi amistuit voinicii lui? Parcă-i înghițise pământul! Tătarii îl împresurară și acum veneau asupra-i cu arcaneele.. De jur împrejur loc gol ca în palmă – nici tu copac, nici tufă, nici o răpușoară. Un gând nebun îi veni: să taie orbiș prin desimea păgânilor. Dar vâjâiră-șuierară funiile cu păr de cal la capăt și lațuri multe îl încolăciră: brațele, pieptul, picioarele, mijlocul. Unul îl strânse de gât. „La pământ, ghiaurule! La pământ!“ – răcnește mârzacul, rânjindu-și dinții lați și galbeni. Rohmistrul Cantemir se zvârcolește, dar zadarnic. Sudorile îl varsă șiroaie... „Copiii! – îi trece prin minte. – Or să rămână de-ai nimăruii copiii. Cum or să crească? Cine va să aibă grijă de dânșii, sărmanii?“ (Așa, prin vis, dar tot își dădu sama, că... de unde copiii, dacă încă nu-i însurat?) Cade-n genunchi și se roagă: „O, viteazule Ali-bei! Îndură-te de mă lasă slobod... Sunt Cantemir, auzi? Cantemir, rudă cu mârzaccii Crimeii... Nu mă tăia...“ „Știu că ești Cantemir, zice Ali-bei. Dar ești în slujba craiului. Ești vrăjmașul nostru și, iată, am să te tai bucățele!“ Tătarul se apleacă din șa, aducând sabia asupra-i.

„Nu! strigă Cantemir. Nu mai sunt în slujba craiului. M-am lepădat. Acum sunt sluga preaputernicului sul... sul... sul...”.
Și se trezi cuprins de groază.

– Care-i aici? Întrebă Măria sa, deschizând ochii. M-a furat somnul... Am avut un vis strașnic...

În fața Măriei sale, gros și mătăhălos, stătea, cu capul plecat, domnia sa marele logofăt Tudosie Dubău, ținând în mâinile întinse o carte făcută sul, cu pecete de ceară roșie spânzurând pe-o ață de mătăasă.

– Măria ta! Carte de la domnia sa Miron, starostele de Putna...

– De la Miron? Când și cum a sosit?

– A fost adusă adineaure de o slugă a domniei sale...

– Ce scrie? Ce vrea?

320 Tudosie întinse lui Vodă cartea, dar pe loc o trase îndărăt –
prinse-n ochii lui Vodă acea lucire rece, care însemna: „Ce-mi
bagi hârtoaga asta? Cetește ce scrie într-însa!”

– Măria ta! zise Tudosie Dubău, desfăcând cartea. Domnia sa Miron biv vel logofăt dă de știre despre zvonurile ce se aud în Țara Muntenescă...

– Așa... Așa... se învioră Vodă. Și ce zvonuri sunt acele, despre care ne scrie Miron?

Logofătul ceti, că, adică, au ajuns până la urechile lui Miron, plecată slugă a Măriei sale, cum că la curtea Brâncovanului se vorbește de mazălia lui Vodă al Moldovei... De unde pornesc și ce temei au, Miron n-a putut să afle, dar se va strădui să oblicească neîntârziat și va să scrie fără zăbavă Măriei sale.

Vodă ascultă cu luare aminte, apoi ceru lui Dubău să-i arăte locul unde scrie de mazălia sa. Logofătul îi puse hârtia dinainte, arătă cu degetul gros cuvintele, Măria sa își propti privirea în ele și stătu îndelung pe gânduri... Au la ce s-o fi gândit? Să-și fi amintit de cele auzite acum câteva ceasuri din gura lui Ștefan comisul? Să-l fi purtat iar gândul la Gavriliță

vornicul? Ori se gândi la Velico, care cu toate că frate cu Miron e om lunecos și rău la suflet?.. Ori, poate, făcu legătură între visul ce-l visase adineauri și vestea venită de la margine de țară?.. Într-un târziu Vodă înălță fruntea și zise:

– Bun, logofete... Să-i scrii domnia ta lui Miron să-și dea osteneala să afle, prin iscoade ori altcumva, cine scornește atare zvonuri și ce anume țintă urmărește... Dar să afle cât mai de sârg! Și să ne dea de știre fără zăbavă!

– Iaca-i scriu... chiar acu mă așez să-i scriu...

Și Dubău se duse să plinească porunca domnească.

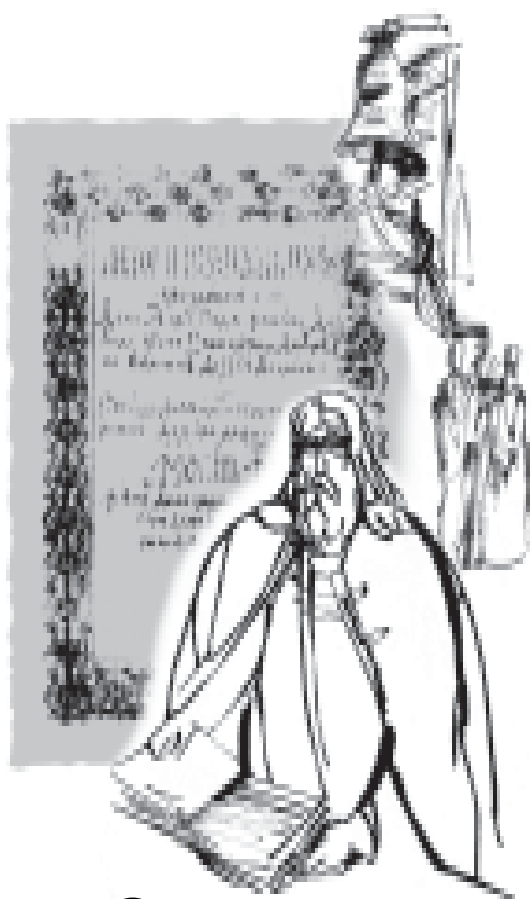
– Nu uita, cinstite logofete, îi strigă Vodă din urmă, nu uita să adaogi aceste: cuscre Miroane, să cauți a fi către noi cu sufletul curat și cu credință cum ai fost și până acmu... Nu care cumva să se dea cu cei ce răspândesc acele otrăvite zvonuri...

– Măria ta! Domnia sa Miron Costân vă e boier cu credință, știți bine...

Vodă zâmbi în sinea lui. Cu glas tare zise:

– Știm noi prea bine, cum este și ce fel de boier se află domnia sa... Că doar ne avem de cuscri... Mâne-poimâne jiucăm nunta copiilor noștri, logofete Dubău... Ai să joci și domina ta la acea nuntă. Vezi să hii gata...

După ce ieși boierul din odaie, Vodă sări din scaun și porni să dea din colț în colț, ca un lup întărâtat, tot purtând-și fălcile, – ar fi scrâșnit, dar nu prea avea ce ce: îi cam lipseau măselele...

Gartea a doua

Prolog

*„...Și să gătasă, și cu celalt (ficior al lui) să e
fata lui Cantemir-vodă, să s-încuscredze, și
nice cu gândul nu gândiè că i-a vini o furtună
ca acie“.*

I. NECULCE. Letopisețul Țării Moldovei.

324 **A**h că ceas târziu este, mult târziu, se gândi Miron și se uită pe de latura limbii galbene a lumânării la ornicul mare ce stătea pe masă, în fața sa, dincolo de calamară, între ferestre – era ca de-un cot de nalt ornicul, din lemn de copac roșu de țara Hindiei, carele se cheamă santal, meșteșugit în chipul unei porți cu turn ascuțit: în vârful sfera pământului cu fața scrijelată de meridiane și cu crucea de-asupra, iară către ea năzuind a urca pe acoperiș dintr-o parte un răitar, în zale, cu sulița în cumpănă, din alta, cu iataganul lucios în mână, un turc gol până la brâu... Arătau săgețile de pe Țircalamul alb că-i trecut de ceasul al triilea al nopții – oh, mișelnicul de mine, m-au furat somnul, așa șezând în aist jilț... nici măcar să-mi scot contășul... iar jupâneasa?... o hi adormit, trag nădejde, și ea, sărmana... i se mai ostoiseră durerile când am părăsit-o ieșind din iatacul ei... doamne milostive, de-am ajunge până mâine... să le văd venite și pe fete de pe la satele și cașale lor... încai poate găsește Pătrașcu un doftor și-l aduce de la Ieși... oh, că amar-nic mai trece greu vremea... Propti mâinile pe marginea mesei, cu degetele prinse clește, și porni a le frânge să le dezmoștească, precum îi era obiceiul, tot poftorind în sine-a-i: „vremea“, „vremea“, cel mai potrivnic omului cuvânt din toate câte sunt... Când, iată, privirea îi căzu pe coala de lângă braț, cu șiruri de buchii mari, drepte rânduite unul în josul celuiilalt.

...Suptu vreme stăm, cu vremea ne mutăm viața,
Umblăm după a lumii înșelătoare față...
Vremea începe țările, vremea le sfârșește,
Îndelungate împărății vremea primenește...

Dăduse, fără să știe cum, de aceste stihuri alcătuite demult, în tinerețe – joc i-au părut atunci, acum vede că mult și adânc adevăr cuprind... Cum de-au ajuns aici, pe masă?... cine să le hi pus?... Gruie, poate?... să-i poruncesc să le bage în cel mai afund loc... căci nămol de amare și grele gânduri răscolesc în mintea mea...

Se propti în aripile jilțului, se ridică anevoie, se duse la fereastră și, doar s-ar scutura, cercă a crăpa oblonul ca să arunce o căutătură afară. Zadarnic: înghețase în jgheaburile lui oblonul, nu se dădu clintit, iar stihurile îi sunară mai departe în auz, cu putere întreită:

Unde-s ai lumii împărați, unde este Xerxes,
Alexandru Machidon, unde-i Artaxerx,
Avgust, Pompei și Chesar? Ei au luat lume,
Pre toți i-au stins cu vremea, ca pre niște spume...

325

Se smunci din loc, înturnându-se la masă. Văzu iarăși rotunjimea albă a ornicului, care-l aținti asemenea ochiului vrăjit al vasiliscului din basnele pentru prostime, – acu am și năluciri... de oboseală, de nesomn sunt toate – își frecă ochii și atunci cele două săgeți negre porniră a se roti, fugărindu-se una pe alta, tot împrejur, nebunește.

„Cum fuge, curge și se duce vremea...”

Se așază în jilț, luă acea foaie scrisă și, răsucind-o pe altă parte – de-ar putea omul să îndăpărteze tot așa și cursul vremii! – își prinse iar degetele în clești. Dar abia le împreună, că simți într-un ciudat chip, – nu doară cu pielea palmelor, ci și cu zgârciul nărilor, cu albia limbii din gură, – simți că

parcă ar veni și ar trece prin făptura sa toată ceva uscat, ceva fierbinte, ceva fărâmicios... Ca năsipul pustiului...

„Viața este... Se scurge și se duce-n goana ei vremea și cu dânsa viața. Ah, oricât te-ai osteni, oricât te-ai opinti, – nu o vei înturna, nu o vei opri...”

Atunci se lăsă asupra-i întunericul.

Și peste tot și toate întunericul Doamne.

Așa trecut-au clipe...

Ori, poate, veșnicii...

326

Când, gemând cu fruntea udată-n sudori, se rupse din acea ameteală, din acea uitare, văzu că săgețile ornicului și-au potolit nebuneasca lor goană și păreau moarte acum, neclintite. Întinse mâna – lângă calamară, pe-o bucată de scândură cât palma, învelită cu matasă albă stătea un ban de aramă galben. Îl luă, îl aduse aproape de ochi și mai degrabă ghici decât ceti: Markianopolis... Și numai se gândi: atâtea sute de ani a zăcut în țărâna acelei năruite cetăți de lângă Galați până să-l gălesc eu... – și năvăliră anii, anii cei trecuți și duși... Se văzu sub zidurile nalte ale Sucevei, bătute de tunurile lui Ștefan Gheorghe-vodă după ce doborâse din scaun pe Vasilie-vodă – eram tânăr atunci... I se arătară pragurile de piatră ce le văzu în apa Dunării, la Turnu-Severin, rămășițele podului râmlenesc... Iar: ca niște stânci rupte din munți, căderea Cameniței sub turci, când a dat răspuns marelui vezir, că nu ne pare bine nouă, moldovenilor, să se lățască Împărăția asupra țării noastre... Șanțul Troian, ce se târăgănează de la Dunăre până la apa Niprului... Iarăși: sol mergând cu porunci domnești și împărătești la Craiul... Trimes domnesc la Împărăție... Și rana sângerândă încă, din toamna asta: Măria sa craiul trăgându-se în țara lui și lăsându-ne pierzaniei...

„Ah, ce s-au ales din viața mea?... Nemic... mai nemic...”

Puse banul la loc – au să hie o bucată de aramă mai trainică decât omul?... Au nu cumva neamul acesta al moldovenilor au pășit sub semnul pieirii? Zice înțeleptul: tot ce naște, moarte îl așteaptă... N-am fost dintru începutul lumii, ne numărăm așa de trei sute de ani și câțva de asupra... Dar moșii noștri? Moșii moșilor noștri? Se simți rușinat. Iată că, om bătrân, mă întreb precum un copil...”

Un foc aprig îi zbugni în privire.

„Nu! se răzvrăti logofătul dând cu mâinile grele-n scândura mesei, de se clătinară calamara și penele de găscă din pahar. Scrisoarea este! Și ea nu pierde – rămâne să dăinuească pentru viitorime, răzbind prin ani și veacuri...”

Trase un clit de foi ce le avea așezate și rânduie cu grijă, izvodul „De neamul moldovenilor”... la care trudea când avea un pic de răgaz, ridică pe una, întorcându-o către lumânare și ceti pentru sine, fără grai, cu buzele:

„Nemții italianului zic valios și noao, moldovenilor și muntenilor, iar așa, valios, franțozii italianului valașhos, noao și muntenilor valașhos, leșii italianului vloh, iară noao voloșin... Și Țării Italiei leșii zic Vlosca Zemlea, adecă țara Vlohului, iară Țării noastre: Volosca Zemlea”...

Rămânând o vreme pe gânduri, luă altă coală.

„Se miră un historic anume Cavație, dzicând: „De mirat lucru este că limba moldovenilor și a muntenilor mai multe cuvinte are în sine râmlenești, decât a italienilor... Un historic, anume Eneas Silvii... și câțiva alții, pre urma și pre cărarea lui, au scris... cum moldovenii, carii lăcuiesc pe pământul Dachii de Sus și muntenii pre Dachia de Jos, acestu nume, vlah, îl trag după Fleacu, hatmanul Râmului... Și această părere... nu este de aiurea, numai au cetit niște stihuri a unui dascăl anume Ovidius... de aceste stihuri s-au legat întâi acela Eneas Silvii... și... alții... între aceia aflu și eu pre Ureche... următoriu... Carion istoricul stă împotrivă și cu

dânsul și Topeltin de Mediaș, anume zicând deșchis: „Ceia ce au scris că numele vlah acestuia neam... este de pe hatmanul Râmului Fleac, basne sunt“. Eu... cu acești doi ți-u... acel Fleac... la descălecatul țărilor acestora, nici o treabă nu are, care sântu târziu... discălecate, de Traian împăratul“...

Caută-te dară acum, cetitorule, ca într-o oglindă și te privește de un de ești, lepădând de la tine toate celelalte basne, câte unii au însemnat de tine, din neștiință rătăciți, alții din zaviste, care din lume între neamuri n-au lipsit niciodată...“

Luă o pană, o înmuie în cerneală și adăugă, pe margine, cu scris repezit, plin de mânie: „... alții de buiguite scripturi și deșarte...“

Puse pana culcată pe marginea călămării – buiguite scripturi și deșarte! se lăsă ostenit pe speteaza scaunului, lăsând mâinile grele, ca plumbul, pe genunchi și închise, obosit, ochii. Acum, cu datoria plinită, simți cum coboară liniștea în suflet, în locul tulburării și grijilor se înstăpânește împăcarea... împăcarea cu lumea, împăcarea cu sine... și curând, fără veste, îl cuprinse somnul cel binefăcător... Adormi și nu auzi când veni Vulpea, care de la o vreme, nopțile, dădea târcoale curții. Simțind-o, câinii porniră a bate, Gheorghe sări cu săneța, dar obrăznicătura apucase a sări pârlezul. Gheorghe, întorcându-se, – o văzu amistuindu-se în mărăcinii de pe vale, – zări lumină-n crăpătura oblonului și hotărî să afle ce face boerul: îl găsi hodinind în jilt, cu capul plecat spre umăr, descoperit. Vru să se tragă îndărăpt, neauzit, să nu-i strice somnul, dar logofătul se trezi.

– Ce-i, Gheorghe?

– A fost puinița de hulpe iară...

– Mhm! făcu Miron. De aceia am visat... Se făcea că tot dedea o jivină să mă încolțească: ba hulpe era, ba lup. Se ridică și luă sfeșnicul cu lumânarea. Vezi la cai, se poate tâmpla să dai o fugă până la Roman. Fetele cam zăbovesc cu venitul...

Să se hi prilejit ceva lui Gruie?... Luminându-și calea singur, porni prin cele tinzi lungi și înguste către cealaltă parte a casei: „Cum m-am luat cu ale mele griji și trebi... Și am uitat de jupâneasă... Sărmana, măcară de s-o fi îndurat să-i dăruie bunul Dumnezeu un ceas de somn și hodină“...

Nu ținea minte jupâneasa Ilinca ce-a fost cu dânsa după ce s-a întors cu rădvanul de la Roman și i-a venit acea amețeală și acea durere în piept, în partea stângă, sub sân. Apoi toate câte-au urmat le vedea ca prin sită, venind hăt de departe: strigătele și bocetele fetelor, Anița zgâlțâită de sughițuri: „Măm'cuță, ce faci? Nu ne lepăda, măm'cuță...“, îmbulzeala slugilor, care lăsând trebile gospodăriei, alergară să vadă ce-i cu stăpâna; popa Nistor venit la fuga cu cele trebuitoare lucruri preotești ale lui; boierul scos din iatac, rupt de la ale sale hârtii: „Oh, Ilincă, ți-ai găsit și domnia ta când să te bolnăvești... Amu când nu ne vedem capul de griji și nevoi...“, toatele s-au învălmășit în mintea ei, strângându-se și făcându-se una, curat un pietroi, ce-i apăsa neslăbit trupul, îi încleștase picioarele de n-o mai purtau, n-o mai slujeau. Ea însă, ca femeie tare de fire ce era, își dădu silința să facă chip că n-a biruit-o slăbiciunea – vorbea către fete, le dăscălea și dădea porunci slugilor, dară se lăsă culcată în patul mare, lat, ridicându-i-se capul pe două perne, înalt, să-i vie mai ușor a răsufla, învelită cu iorganul cel gros, roșu vârstat cu negru, iar la picioare schimbându-i-se vasul cu apă fierbinte, înfășurat într-un prosop – un frig afurisit îi întrase-n oase și nu mai ieșea...

„Tare ne la cale bolezna asta a mea, își zise a dojană jupâneasa Ilinca. De nu s-ar lungi numai... O zi, două și... Că s-a mai tâmplat“... Dar îi șopti un glas rășărit din cine știe ce adâncuri, că... așa ca aiastă dată n-a mai fost... să fie gata... Gata: cu ce? Gata: cum? Nici să se gândească nu cuteza, necum să întrebe ori să le grăiască fetelor, boierului – erau

aici, pe lângă dânsa îngrijindu-se să aibă la îndemână cana cu apă, sticluța cu zemuri de leac, să n-o tragă rece din vreo parte careva...

„Greu, amarnic greu mai trece vremea“, își zise biata femeie și iar vru să afle, de nu s-a întors Pătrașcu, de n-a căzut veste de la Nicolaie, ce-i cu fetele... Dar răspunsurile ce-i veneau erau la alte întrebări, nu ale ei, și atunci înțelese că toți căutau s-o ieie cu cele bune, odihnitoare... Într-un târziu, când vru să-și întoarcă privirea, să deschidă gura spre a spune ceva, băgă de seamă că-i vine peste seamă de greu, nu izbândește...

Atunci oftă întru sinea ei și se văzu cuprinsă de mâhnire. Și căzu ca într-o amorțeală...

330 Cându-și veni în fire, era târziu demult trecut de miezul nopții. Sus, în colț, pâlpâia candela în fața Maicăi Precistei, alături, lipită de scaun, puțintică și uscată, cu o lumânărică între degetele înnegrite, Muma bătrână, iar în horn vuia vântul iernii. Se strădui să-și aducă aminte cum de-au plecat cu toții așa, fără să știe ea, dar abia sclipui câte ceva: Anița se tot ruga s-o îngăduie să doarmă pe lângă dânsa, iar logofătul se aplecă asupra-i, urându-i somn bun și hodină și atingându-i fruntea cu buzele și obrazul cu barba... Tot atunci răsună limpede un glas în tăcerea iatacului: „Să ne lepădăm de cele pământești și de suflet să ne grijim... Curând va bate ceasul și fi-vom chemați în fața Celui de Sus să dăm sama de cele făptuite în viață ori numai gândite...“ Proptindu-se, Ilinca se ridică să vadă cine grăi. Nimeni. „Am năluciri, păcătoasa de mine...“ Și se lăsă pe perne. Semăna cu a părintelui Nistor glasul. A fost și sfinția sa astăzi... A venit să mă împărtășască, nu l-am primit. „Mai am trebi pe lumea asta, părințele!... Așa că să mă mai îngădui oarecât, sfinția ta!...“ L-am gonit, păcătoasa de mine... Și găleata aceia de mazăre... Rușine! Nu mă voi spăla de blestem și rușine până la mormânt...

Și iarăși îi veni amețea: prea se știu vinovată – și în fața oamenilor și a lui Dumnezeu. „Oh, mult-preamilostive, îndură-te de mă ajută și mă luminează... Măcar acum, ajunsă la aiști ani, să înțeleg: au trăitu-mi-am drept viața? Mi-am făcut cinsteși datoriile? Am fost tare cu duhul la greu ori m-am lăsat dusă pe căile rătăcirii?...“

Ce putea să pună pe cântar? Tinerețea. Dar, la dreptul vorbind, nici n-a avut-o. Rămasă orfană, departe printre străini, fu luată de unchiu-său Moise-vodă și crescă la casa lui, acolo, în satul acela din Podolia... Tors, nevedit, țesut, împletit – mai nici își aduce aminte de acei ani... Odată, copilă, era s-o ieie apa, cum se băgase în pârau să se scalde... Apoi s-a bolnăvit de lingoare într-o vară și a zăcut, de-a rămas umbra de dânsa... „De muream atuncea, nu ajungeam să văd câte am văzut, nici să trec prin câte am trecut: tot lipsuri și zbućium, zile de frică, nopți de groază“...

„Au fost și zile bune, nu numai greotăți, dădu glas logofătul din lumea lui. Când s-au așezat vremurile câtuși de cât, erai la curte ca și doamnă – în mare cinste și îndestulare“.

331

„A fost și precum zice domnia ta, lăasă jupâneasa pleoapele în jos. Numai că doamnă nu m-am vrut niciodată“... Când plecă Duca-vodă la Cehrin în Ocraină, Miron logofătul fu lăsat să ocârmuiască Țara. Atunci Ilinca logofeteasa în blană de soboli, cu șal persienesc și ciuboțele de Țarigrad stârni zavistia jupâneselor din Iași. „Am ieșit și eu de vreo câteva ori în lume – la o nuntă, la un botez, – că de primblări pe la vie ca alte jupânese vreme n-am avut, – trebuia să caut și să grijesc de copii, unul la școală, altul boala... Apoi, și domnia ta mai mult călător decât acasă, de te-am așteptat mereu cu ochii pe fereastră să te întorci de pe cele drumuri lungi și cu primejdie“...

O luă cu rece pe la inimă: „De las să se depene firul tot așa, ajung și la nenorocirile acestea din urmă, cari se țin lanț,

căzând asupra noastră ca un blestem“... Când a plecat logofătul cu Împărăția la Viena, și au biruit creștinii, și s-a dus bucuria cea mare în toată lumea, tot așa de Crăciun, îl aștepta să vie acasă... Dar a picat vestea, că-i prins la Domnești de leși și dus a fost în Țara Craiului, de nu l-a văzut doi ani încheiați... A vândut atunci ce-a mai avut, să-l scoată și n-a putut... De atunci au ajuns scăpătați și nu-și mai pot face la loc gospodăria... „Iar în toamna asta, când a coborât iarăși Maria sa Craiul... Ne-am gătat să fugim... De ce n-am murit în noaptea aceea, ca să nu mai pătimesc atâtea?...“

Miron, întrând în iatac, o găsi cu ochii deschiși, înecați în lacrimi, dar făcu chip că n-a băgat de seamă. Jupâneasa, auzind ușa, își înturnă fața spre perete și, dându-și cu colțul testemelului pe la ochi, îl întâmpină, de parcă acum s-ar fi trezit.

332 — Dumneata erai? grăi. Mă gândeam: oare care umblă?... Eu, dacă nu pot... Să văd măcar fetele...

— Dorm... Iar tu, Ilincă, ai hodinit cevași? Oprindu-se la căpătâiul ei. Iarăși s-a cercat hulpea la noi... Amu, de către ziuă... A gonit-o Gheorghe...

Nu se astâmpără, proclata. Tot vrea să-și lase pielea pe degeaba, zise a voie bună jupâneasa, dar nu se putu stăpâni și zbucni tot amarul din suflet. Nevoile noastre cele multe nu-mi dau pace și hodină. Ce-om să facem, ce-om să facem, Mironașco? Cum să le biruim, că tare nu-i de șagă câte-s de trebuință... Aici și boala mea... Și bietul Neculae purces la drum de iarnă... Și fetele nu vin... Și Pătrașcu dus...

Miron răsuflă adânc, puse sfeșnicul cu lumânarea pe măsuță, trase scaunul și se așeză. Până la ziua hotărâtă de vodă nu a mai rămas atâtea. „Îți poruncesc să hii gata de nuntă, precum ne-a fost tocmeala, cuscre Miroane. Numa ieșim din postul Crăciunului și o facem, nunta, nu mai avem ce tăragăna“. „Așa mă gândii și eu, Măria ta, dar tot nu cutezam

a porni voroava întâiul, pentru pricina boalei ce te ține...”
 „De amu dacă ne uităm, Miroane, la slăbăciunile bătrâneții, rămân băieții neînsurați și fetele nemăritate. Noi cu bolile, ei cu bucuriile”... Grăi, deci, Miron:

– Tu să te îndrepti, Ilincuță dragă, că le-om scoate cu bine-n capăt. Am mai văzut greu și nu ne-am prăpădit. Om ieși și din asta...

– Oare chiar să ieșim? vru să se încredințeze jupâneasa.

– Numai fără decăt! întări logofătul...

Tot în fierbere și necutență alergătură zilele acestea: buți de vin, mierțe de orez, balerci cu untdelemn, berbeci și porci și două ialovițe tăiate, putini cu brânză de oi, pâine coaptă, colaci o mulțime, rădvanul, săniile, căruțele drese și pregătite, unele bucate aici, altele duse la Ieși, că nu se știe cum va fi vremea, de-or să poată răzbate nuntașii la Bărboși ori ba, iar fără masa cea mare, nuntă unde s-a văzut? S-au înțeles s-o facă la Velișco, acasă, în altă parte unde? Numai cu iată nunii greu s-a hotărât. S-au gândit tot la Velișco, dar el singur încă nu-i cunutat cu jupâneasa. Atunci Măria sa porunci Lupului, ginere-său, și cu fiică-sa Ruxanda, ei să ție tinerilor piros-triile...

– Bine ar fi... să fie... așa, precum... zici domnia ta, grăi cu greu Ilinca. Numai că eu... mâinile nu mă ascultă... capul nu pot întoarce... picioarele sloi... trupul ba fierbinte, ba amortește... pe ochi mi se pune o ceață... îmi țiuie-n urechi și surzesc... nu văd, n-aud nemica...

Prinse a se schimba la față: amu era galbenă, amu albă, amu stacojie... Dacă văzu asta, Miron îi prinse mâna într-a sa – cum de m-am înduplecat și am luat-o ieri la Roman? drumul, zdruncinul, oboseala... Vru s-o îndemne, s-o roage să-și adune cumva vârtutea sufletului... la greu să nu te dai, că de te lași, lesne te prăpădești, dar gândul îl purtă la altă zi, la altă noapte, din 4 spre 5 octomvrie, sunt două luni și

mai bine de atunci... Războiul între oastea Craiului și ordia tătarască ajunsese în coastele satului... Se dădea pe celălalt deal. Băteau tunurile, se cutremura pământul, valea plină de fum, gema văzduhul de zângănit de săbii, nechezat de cai, răcnete de oameni, strigătele celor spintecați, urletele sălbatice ale tătarâmmii... S-au dat de la vale de casă și priveau. Jupâneasa se agățase de brațul domniei sale... „Ce-o să fie cu noi, Mironașcule, dacă iese păgânii de-asupra? Vodă are știre că ai trimes Craiului bucate... Va să ne ceară socoteală... Și bieții ginerii noștri?... I-or fi prins păgânii... Oh, Mironașcule, de ce n-am stat și noi ascunși, cum au făcut alți boieri?... Tare mă tem, tare mă tem... Mare primejdie ne paște“... A potolit-o cum a putut. Iar dacă s-a făcut noapte, l-a apucat și pe domnia sa spaima. A dat poruncă să înhame, să pună-n rădvan oarecare lucruri – poate va răzbi spre tabăra Craiului. Singur vru să se ducă – feciorii la oaste, pe lângă vodă – dar jupâneasa s-a ținut și ea, apoi și copilele... Făcând o bucată de drum, pe Valea Neagră în sus, să ocolească locul băătăliei, le ieși o aripă a ordiei în față. Se pomeniră cu acel mârzac în cale. „Încotro, ghiaurule? răcni ridicând sabia. Dar recunoscându-l la flacăra torței cu păcură, rânji pe sub musteață și scăpără din ochii pieziși: „Fă-ndărăt! De nu, strig la oșteni să pună mâna pe codanele ce le ai, că tare li-s pe plac alor mei moldovencele“... Câtiva, de bună seamă, se și repeziră asupra rădvanului. Țipând, jupâneasa le acoperi pe tustrele cu brațele ca pasărea puii... Gheorghe dădu în cai, de goneau ca turbați... Înturnându-se la conac, găsiră un buluc de tătari mușluind prin curte și prin casă după pradă...

– Eu sunt de vină pentru boala ta, Ilincuță... Numai eu...
Băgă de samă că jupâneasa are ochii închiși și abia răsuflă.
Se așternu tăcere în iatac.

Se scurseră clipe. Ori, poate, veșnicii?

Ce tăcere poate fi între doi oameni, care au trăit o viață laolaltă, s-au bucurat și întristat laolaltă, au suferit și nădăjduit

spre mai bine tot laolaltă. Au ei nevoie de cuvinte, dacă-n tăcere sufletele și mai bine știu a-și vorbi și a se înțelege?...

„Eu sunt vinovată de toate, Mironașcule. Dacă nu mă țineam scai de domnia ta în noaptea aceea de grea amintire, poate nu-mi dă râmam așa sănătatea. Dar, crede-mă, altmintrelea n-am putut. Îmi spunea biata inimă mea, că dacă ne părăsești și de data aiasta, nu te mai vedem înturnat la noi... Și așa toată viața mereu te-am așteptat... Dacă ne era scris să pierim, încaltea să pierim dimpreună“. Și logofătul: „Gonește gândurile acestea, Ilincuțo. Spune zicala: moartea nu vine când o chemi, ci te ia când nici te temi... Avem noi vreme-acuma de-a muri? Mai bine hai să sfătuim de ale noastre trebi, ce nu așteaptă și nu sufără amânare“.

Se întoarseră la nunta lui Pătrașcu.

Vorbiră de Neculae purces la drum greu, de iarnă.

Își dădură cu părerea de ce zăbovesc fetele a veni de pe la casele lor, după cum le-au trimes poruncă.

Se întoarseră și la copilele care dormeau tustrele într-un pat mare, în iatacul lor – fiecare cu perna și învelitoarea ei, cum le-a văzut părintele prin ușa pușintel deschisă...

Începu să se crape de ziuă.

Se auziră zgomote prin tinzi și pe afară – slugile porniră la trebi.

Jupâneasa ațipise.

Îl fură somnul și pe logofăt, așa șezând pe scaun, la căpătâiul ei. Cu trupul erau amândoi aici, dar sufletele lor pe alte și îndepărtate tărâmurî rățăceau. Numai Muma bătrână, cu lumânărica între degetele înnegrite, priveghea. Demult n-o mai lua nimeni în samă, parcă ar fi fost un lucru oarecare, un prosop uitat pe culme, o haină pusă-n cui, un păretar prins pe perete, o icoană veche, afumată, de nu se mai cunoștea nimic din cele ce-a închipuit odănoară pe dânsa zugravul... Simțind că jupâneasa și boierul au ațipit,

cufundându-se în apele tăcerii, Muma bătrână deschise puțin ochii, buzele uscate se mișcă, degetele ridicară lumânărica, vrând ca și cum să dea de știre: „Aice sunt... Sunt și priveghez“... Nici vorbă însă și nici suflare nu se auzi, căci nemișcată stătu: ochii se închiseră la loc, gura se strânse, lumânărica între degete coborî și făptura ei uscată, puțintică se făcu iarăși una cu lemnul scaunului.

Prima se trezi Anița, mezina – era ziua albă. Vru să sară băiețește drept în picioare și să strige ca de obicei: „Sculați, somnoroaselor, că vă ling mâțele!“, dar dădu cu ochii de năframă – Ileana n-o lăsa nici să se apropie, necum să puie un deget. Se mută pe șezutele, fără zgomot către marginea patului – locul ei era la mijloc – lăsa picioarele și lepăi pe dușumea cu picioarele goale. Pusă pe speteaza scaunului, năframa ardea – parcă era vie... Ridică mâna, degetele-i tremurau, și era s-o atingă... așa, ușurel... când auzi un zgomot la spate. „Ileana... S-a trezit... Mă spânzură dacă mă prinde!“... Tustrele lucrau, fiecare la darul ei, pentru nunta lui Pătrașcu: ea și cu Ioana coseau câte o băsmăluță de flori, Ileana – astă năframă. „Pentru domnița Safta! Pătrașcului jiupâneasă, iară nouă prietenă“... Podul năframei i l-a dat măm'cuța, din zestrea ei, din vremile de demult – așa năframe nu se mai află astăzi. Firul l-a cumpărat unchiul Velișco, de la un negustor de la Brașov. „S-o lucrezi cu dragoste, a povățuit-o măm'cuța. Ai s-o închini Saftei. De amu în casa noastră întră: mie – fiică, vouă – soră“... Nu se trezise, doar suspinase prin somn Ileana. Acum, cu inima ticăind ca ceasornicul mare-al tătcuțului, Anița își trecu degetele peste pânza năframei și i se umplu de bucurie pieptul... Am să-i dau lui Pătrașcu darul meu... Ioana pe al ei... o băsmăluță pentru mire, alta pentru mireasă... Când s-or duce la biserică și le-a zice vlădica să-și împreuneze mâinile, băsmăluțele noastre o să le ție în palmă – așa-i la cununie. Și are să întrebe vodă: „De unde-așa

frumoase podoabe?“ Și are să răspundă domnița: „Pătrașcu le-a adus“... Iar Pătrașcu are să zică: „Surorile mele le-au cusut: Anița și Ioana“... Uitând Anița de-i îngăduit ori ba, se apucă și mângâie năframa cu mâinile amândouă – firele de aur o fripseră la palme. „Oh!“ mai să strige, căci tot atunci se văzu cu năframa pe frunte – mireasă! Și pe dată veni ceva ca o apă, o umflă din loc și o purtă la vale...

Se auzi patul trosnind.

Anița săltă spre măsuța, unde stăteau băsmăluțele – dacă se trezește Ileana și sare cu gura, are să spuie că nici s-a atins de năframă. Se uită și văzu că nu-i frumoasă băsmăluța ei. „Phi! Trebuie s-o descos și s-o iau de la capăt. Maci am să fac în loc de viorele. Ba... maci vârstați cu viorele: un mac – trei viorele, un mac – trei viorele“... Hotărând așa – Ioana cum o vrea! – Anița se înturnă la pat.

Ileana dormea cu palma sub obraz. O mână o adunase la piept, ferindu-se parcă să n-o lovească cineva – prin somn Ioana cam bătea din picioare, și Ileana își ținea sânii. Anița se înălță pe vârfuri: rochia Ilenei se desfăcuse și din tăietură se ițea o țâțîșoară albă ca un boț de omăt... Se dădu s-o gâdile, dar își aminti de ghioldumul ce-l mâncase aseară și-i trecu pofta. Smulse o pană din căpătâi și trecând-o pe la nasul Ilenei, se aplecă iute. Ioana se încreți la față, dar nu se trezi – avea somnul adânc. Mai chibzuind ce poznă ar face, Anița pe neașteptate se întristă: „Măm'cuța bolnavă, iar eu dă-i cu hârjoana“. Apucă rochia de pe culme, și-o trase peste cap, băgă picioarele-n papuci, se duse la ușă și se uită în lungul tinzii. Zări la ușa măm'cuței ceva ca un țuhal. Dându-i-se ochii cu întunericul și venind mai aproape, văzu că-i om încotoș-mănat în suman, iar după duhoarea tutunului, pricepu și cine-i anume.

– Ce faci aici, strigoaico?

– Auleu, conîto, m-ai spăriet! făcu Stanca lucindu-i ochii de sub glugă. O fugit Marghiolița până undeva să se... cela

și m-o pus pe mine... Nu-i voie, conîto! zice țiganka văzând că fata vrea să deschidă ușa. Oprit cu strășnicie!

Ce să facă Anița? Puse urechea – nu se auzea nimic. „S-a tâmplat ceva!” Oftă cu năduf și fugi spre cealaltă parte a tinzii – văzuse o spinare mișcându-se. Gheorghe adusese lemne și le așeza la gura sobei de la iatacul logofătului.

– Bau! îl sperie fata, împungându-l cu degetul la ceafă.

– Tot dumneata, draga moșului, mai harnică decât toate... Dar știi că noaptea asta ne-o venit hulpea pe ospețe?...

– I-ai luat blana, moș Gheorghe?

– De unde? Cum a văzut sâneața, a și zbughit-o peste gard, hicleana – numai cât coada i-am văzut. Ian să hi fost câinii dezlegați... Dar las-că nu ne scăpă, obrăznicătura ce este...

Când s-au trezit surorile, Anița le știricise pe toate: și de surorile mai mari, măritate, Maria, Tudosca și Safta, care din clipă în clipă aveau a sosi, și de hulpea cea hoată; și de tăcerea din iatacul măcuței, unde întrase și tătcuțul; și de paza pusă la ușa...

– Să mergem la mămcuța! strigă Ileana.

– Cu toatele întrăm noi, dădu glas Ioana.

Numai Anița tăcu: simțea ea că s-o fi întâmplat ceva. Le-ar fi împărtășit și surorilor temerile, dar numai gândul o îngrozea și i se încrețea pielea pe trup. Când, îmbrăcându-se de sârg și punându-și broboadele pe umeri, veniră să vadă ce face mămcuța, îl găsiră, lucru de necrezut, pe Gruie proțăpît în ușa. Au înmărmurit: dar asta ce să mai însemne? Să se fi prilejit de bună seamă ceva din cale-afară de-i pus haiducul aice? Că, zău, numai flinta-i lipsește, jungherul la cingătoare îl are.

– Măi frumosule, grăi Anița ca cea mai îndrăzneată. Lasă-ne să vedem cu un ochi ce face mămcuța. Ne uităm printre ușa și o închidem la loc...

– Oprit cu strășnicie, conîțelor! Am poruncă de la domnia sa boierul să nu îngădui nimănuui a intra. S-aude?

„Las-că vine el Pătrașcu și va să-ți arăte el cum s-aude!“ bufni într-însa supărată Anița. Auzi: nimărrrui!“ Mai trase cu urechea prin scândură – tăcere dincolo. Atunci făcu semn surorilor, se strânsă cap la cap, și le șopti tainic: „Nimic... Nimicuța nu s-aude... Credeți că: de ce? Hotărât că ne-a lepădat măncuța...“. „Cum? întrebă Ileana. Ce vrei să spui cu asta?“ Când înțelese, o fulgeră din ochi și aduse mâna: „Tacă-ți fleoanca“. „Mămcuuuțăăă!“ țipă Anița, dar Ioana în acoperi gura cu palma: „Nu striga, fa! Mămcuța și așa ca vai de dânsa, iar tu îți arăți mânzii...“

Să fi auzit jupâneasa zarva de la ușă? Deschizând ochii, îl văzu pe logofăt și aici se bucură, aici se sperie: „A stat domnia sa lângă mine, iar eu...“. „Lasă, nu-ți fă griji, cinstită jupâneasă, răspunse tot așa, pe tăcutele, Miron. În iastă vreme m-au furat somnul și pe mine“... Iar cu glas tare:

– S-a întors Gruie... Nu zăbavă or pica și fetele.

Ilinca făcu semn cu pleoapele: „N-am vrut să le pornesc la drum... Dar mai mult domnia ta ai stăruit“... Adevărat, logofătul trimese după ele – cine știe... cine știe?... Iată or veni și or da o mână de ajutor, că la nuntă multe-s de trebuință...

– Gruie tu! se întoarse logofătul către ușă. Zi lui Gheorghe să aducă cel catastiv. Îi pe colțul mesei ori sus, pe dulap, în iatac. Tu să n-ai a te urni de la ușă. Și, peste-o habă de vreme, către jupâneasă, deschizând catastivul, mare, greu pe genunchi. Am stat și aseară și am socotit. Cu cheltuielile om s-o scoatem în capăt...

– Numai de nu ne-am îngloda mai tare-n datorii...

– Chm! Chm! tuși logofătul. Așa era: aveau bani luați cu împrumut – parte de la acel Șendrea ispravnicul de Bacău, parte de la Ramandi vornicul, alta de la Antohie Jora, dar... aiștea mai puteau fi amânați. La alta îi era gândul: cum vor istovi cu bucatele, mesele să fie mese, apoi și rădvanele pentru tineri, pentru nunii cei mari, trăsurile pentru nuntașii rude

mai apropiate... Zise: Ia aminte încoace, jupâneasă, și ai să vezi că mai gata suntem cu de toatele. Am însemnate aice măsurile: și de pâine, și de carne și de altele ce se mai cuvin; iar dincoace banii, straie, daruri la nunii cei mari, la rude, la nuntași și... care s-or mai prileji... prizăriți și scăpătați...

– Ooh! gemu Ilinca auzind de daruri. Numai să nu ne facem de rușine. Că-i nuntă domnească, nu boierească, așa cum am mai avut...

Fruntea logofătului fu tăiată de-o încrețitură spre rădăcina nasului. Grăi într-un târziu:

– Mde! Dar suntem înțeleși cu Măria sa s-o facem după puteri, nunta. După vremile ce le trăim... Aist pârjol, prin care-am trecut... Om să punem pe masă din ce-avem și cât putem... Și zestre tot din atâta... Și darurile ce se cuvin...

340 Ceti din cele două stâlpușoare de țifre, ce le avea rânduie-n dreapta și stânga catastivului, dar uitându-se, văzu că jupâneasa nu-l ascultă – iarăși îi cu ochii închiși.

„A obosit, sărmana... Las-să se hodiească... M-am apucat și eu să-i împuiez capul cu fel de fel“... Jupâneasa, însă, nu dormea. Zise deodată.

– Mironașcule... Dar ce-om să înhămăm la rădvanul mirelui? Atunci când va să se ducă după mireasă, să ieie mireasa?

– Aha, la rădvan. Dar și cu asta ne-am fost înțeleș. Patru cai albi. Doi ai noștri, alți doi de la Velișco.

Jupâneasa se încruntă:

– Nu-i bine, Mironașcule... De-amu dacă-s albi, să fie șase! Ca la nunta noastră, Mironașcule...

Logofătul simți că-l iau ametelele: ian ce-și aduse aminte Ilinca – nunta lor! Dar ce vremi erau atunci? Și cu ajutorul și sub oblăduirea cui au făcut-o? A lui Toma vornicul și a lui Iordachi vistiernicul Contacuzeno – amândoi boieri cu stare, bogați... Iară noi... acum... de unde să luăm atâția cai buni? Știind-o boleacă și la mare greu, cum era să nu-i facă voia?

– Bine te-ai gândit... Și drept ai grăit, cinstită jupâneasă. Șase cai albi ca șase cai împărătești om să înhămăm la rădvanul mirelui...

Jupâneasa iarăși:

– De grăit am grăit eu, dar... de unde am să luăm acei armăsari împărătești?

Aici mai greu, dar logofătul găsi pe dată răspunsul potrivit:

– Eu zic să-l rugăm pe domnia sa Ștefan comisul. Ni-i dă cu împrumut... Că doar pe-o zi-două, mai mult nu or să ne trebuiască... Îi omul casei lui vodă, Ștefan. Iară amu... noi... dacă ne încuscrim cu Măria sa, iese că-i și de-al casei noastre...

Obosit – destul sfătuiuse! Miron hotărî a se retrage pe-o vreme din iatac. Ieșind, porni în lungul tinzilor strâmte și întunecoase. Copilele se feriră către pereți – tustrele cu broboadele strânse-n pumni și cu mahnire-n ochi. Parcă l-ar fi întrebat: „Mai bine mămcuța? Amu putem și noi să întrăm?” „Oarecât... Dar lăsați-o să se odihnească... Voi să vă vedeți de ale voastre”. Și merse mai departe. La cotul tinzii îi ieși gura sobei în cale: lemnele trosneau, flăcările dănțuiau... Logofătul se aplecă, luă o despicătură și o puse pe jar. „Cum focul bucură ochiul omului. Și curăță sufletul amărât și necăjit”. Gheorghe se feri, dându-i scăunelul, dar domnia sa îl apăsă pe umeri, la loc: „Altă dată, lasă... Am altele pe cap acumă”. Și Gheorghe a întrebat din căutături: „Rău cu jupâneasa”. „Rău, Gheorghe. De ce te-aș minți? Cu fieștece clipă se duce viața dintr-însa. Numai o minune o ar înzdrăveni. Dar unde sunt minunile în veacul nostru strâmb?” Și-și urmă calea zicându-și: „Am lăsat ale mele și am privegheat la căpătâi, cu nădejdea s-o ajut. Am sfătuit, tot gândind c-am s-o iau cu cele bune. Nimica n-am izbândit – mai rău am obosit-o”... Lângă ușă, cu desagii pe genunchi, ședea pe un scaun popa Nistor. În manta, cu barba înghețată și obrajii rumeni, sufla în mâini. „Ai venit, părințele? Ori nu ți-ai făcut ieri treaba

deplin?“ Preotul înclină capul: „Întocmai, boierule... M-a gonit jupâneasa. Au se cuvine așa? A treia oară să caute pe altul“... Miron îl privi pieziș: „Du-te, Nistore. Acum n-are să te trimeată îndărăpt“... Și apucă de belciug să între în iatac. Ușa nu se dădu. „Tu, Gheorghe, ai încuiat-o?“ Gheorghe nu era – se dusese cu popa Nistor. Stătu Miron îndelung în fața ușii și, mult mirat, își ceti gândurile parcă scrise pe scândura ei: „La ce bun înțelepciunea lumii, dacă n-o pot ajuta pe jupâneasă? La ce bun scrisorile mele, dacă nu pot ușura soarta bieteii țării? La ce bun am trudit la izvoade, dacă n-am putut să dau nemic la tipar, ca, pierind eu, să rămână măcar unul?...“

Ușa iatacului era ca ușa veșniciei...

Se văzu Miron dincolo, în scaun, cu mormane de hârtii în față. Și-și auzi glasul: „Nu, nu sunt o deșartă mângâiere, ca atâtea altele!“. Dar jupâneasa îl certă: „De te-ai îndeletnici, domnia ta, cu treburile gospodăriei, cât ostenești la hârtii, poate am sălta din lipsuri și nevoi“. Nici nu încercă a deschide – prea îl lovise spusa Ilincăi. Se rupse mânios: „Tot la averi să se gândească omul? Pământuri, sate, dobitoace, semănături... Dar datoria cea mare: față de neam și țară? Cine să se îngrijească de ea? Domnii? Ei vin și se duc... Ureche a lăsat scrisă învățătură urmașilor, că l-a durut inima... Am cutezat și eu, tot din durere... Am trudit și n-am așteptat răsplată. Căci nu-i târg istoria, unde vii să te pricopsești – îi mărturia unui rând de oameni altui rând, porunca moșilor și părinților către fii și nepoți, cum să trăiască și să lucreze mai departe“... Mare supăr avea la inimă domnia sa și nu putu să calce în iatac.

Ieși în pridvor, coborî scările pragului și porni să umble, cum făcea când se simțea apăsător. Era nins afară. Viscolul clădise suluri de omăt. Numai de la prag spre poartă duce o cărare. Pe ea păși Miron... Zăpada scârțâia pe sub tălpi. Vântul venea de pe dealuri, cercându-se a-i smulge blana de pe umeri,

căciula din cap. Lua omățul de pe jos și-l clădea sub zid, la tulpinile plopilor... Ridică Miron ochii – plopii stăteau șir drept. Cum îl văzură, îl și întrebă: „Ce ai, tătcuțule, de nu-ți afli loc?“. „Mare supăr am, dragii mei... Să grăiască? Să tacă? Stau plopii în așteptare, precum copiii lui. De la jupâneasă supărarea. De la a voastră maică... Am trăit o viață, ne-am înțeles cum mai bine... Dar acum, copiii mei, sunt supărat“. „Pentru ce, tătcuțule?“. „M-a nedreptățit maica voastră... Vorbă grea mi-a vorbit. În ce am mai scump m-a lovit... M-a certat pentru scrisorile mele. La care lucrez noaptea... Ar fi vrut să audă părerea copiilor... Dar plopii, desfrunziți și goi, tăceau. Ci numai se legănau înfruntând vântul iernii...“

Și jupâneasa rău scârbită: boierul numai caută s-o ieie cu vorba, dar nici el singur nu-i încredințat de ce spune. Cum a înțeles aist lucru, frigul din picioare se lăți, cuprinzându-i și mâinile și trupul. Prinse a tremura, de sălta învelitoarea pe dânsa. Trebui să-i pună slujnica alte oale cu apă fierbinte și pe la părți și s-o mai acopere cu un iorgan. „Omul cât îi teafăr, și aleargă și se zbuciumă, la toți li-i de trebuință. Iar când cade la zăcare, macăr dă-l la râpă... M-am gândit vreo dată să ajung aieste zile?“ Ochii iarăși i se umeziră și se întoarse cu fața la părete. „Grele peste samă încercări, doamne... Îndură-te de mă mai lasă. Atâtea trebi și greutăți am înainte...“ „Destulă vreme ai avut, Ilinco. Acum să mergem, că-i târziu“. Și mulțime de lume – femei și copii, bătrâni și tineri – se revărsă de pe toate drumurile și cărările, umplând curtea, tinzile, odăile. Preoți în odăjdii, boieri în haine alese, prostime și calici de tot felul, iar de asupra, aurite, praporele... „După tine, Ilinco. Au venit să te ieie și să te ducă. Să dai seama în fața Judecătorului de cele săvârșite“... Un suspin i se rupse din piept: „Nu sunt gata. Nu m-am lămurit: au mi-am trăit viața drept? Ori m-am lăsat dusă pe căi greșite?“ I se îngădui să mai zăbovească. Și-și făcu, deci, aspră, nepărtinită cercetare:

„Te-am vinovățit, Mironașcule. Dar de ce-ai căutat toată viața să mă iei cu vorba?“. „Lasă, Ilinco. o vom birui și pe asta“. Și eu de ce te-am crezut? Acum, fiind bătrâni, am ajuns săraci, copiii nedați la cale, eu încă bolnavă... Dar domnia ta? Parcă n-aș vedea că abia te ții? Iar de cazi și domnia ta, ce s-alege de casa noastră? Biata casă... Bieții noștri copii...“ Își șterse ochii cu testemelu, într-ascuns. Gândul o purtă la Nicolae...

Sosi într-amurg la Podullung Nicolae. Înnoptă la han. Dez-de-dimineată urcă iar în rădvan și acum gonea prin câmpi deschiși, de-a lungul Bârladului înghețat, o slugă înainte, pe capră, alta venind din urmă, călare, lupii adulmecând prin coclauri, iar tâlharii pitiți prin râpe... Învelit în cojoace – unul al lui, altul de la unchiul Velișco „Să vadă și cojocul meu Țarigradul!“ Nicolae moțăia. A dormit rău noaptea, sâcâindu-l zgomote: au trecut olăcări domnești, și hangiul l-a cercetat în câteva rânduri... Moțăia domnia sa și iată îi răsări în ochi fața dată cu miere a hangiului: „Târzior, boierule – te-am așteptat ieri“. „Ieri? De ce: ieri?!“. Îi răsună în auz vorba tatei, spusă la Roman: „Să fii cu băgare de seamă, fiule: tot felul de oameni la drum“... Și mama: „Să ne dai de știre: cum călătorești, unde-ai ajuns...“ Mâhnit glasul mamei... Cu barbă neagră, frumos retezată, gonește tânărul și învățatul boier Nicolae Costin pe drum de iarnă înzăpezit, către Împărăție, trimes de vodă al Moldovei să facă slujbă pe lângă preaputernicul vizir... Are asupra-i cărți domnești de trecere, dar și un izvod de la părintele său ca să-l dea la Brăila omului trimes anume de către Constantin stolnicul; și o carte a lui Vasile vornicul pentru beizadea Constantin Duca... Moțăia Nicolae, dar auzi sunet da zurgălăi – poșta domnească! și tresări. Vizitiul feri din drum, dând în troiene. Poșta trecu pe alături în goana mare, și rădvanul își urmă drumul mai departe. Iar gândurile lui Nicolae ba fug înainte, la dorita logodnică, ba se întorc îndărăt. „Să fi fost iscoadă hangiul?...

Și cartea lui Vasile vornicul de ce mi-a dat-o unchiul Velișco?“ Taine, ce nu le poate dezghioaca, și atunci tulburarea îl cuprinde... „De-aș ajunge cu bine la Dunăre, că de-acolo până la Țarigrad nu-i atât... De-aș găsi-o sănătoasă pe domniță“... Își aminti că ast' noapte la han avu un vis greu, întortocheat. Se strădui să-l uite, dar o frântură tot i se vârî în ochi. Se făcea că l-a strigat mama din iatac: „Adă-mi o lumânare, Nicolae, că-i întuneric și nu văd“. Aprinse repede o lumânare și i-o duse. „Poftim, mamă“. Când s-o ia, lumânarea-n mână mamei se rupse-n două și se stinse... „Ce să fie: rău cu mama?“.

Iar jupâneasa cu întrebare către logofăt: „Au fost-am noi pereche potrivită pe lumea asta? Au nu cumva am mers împotriva noastră și a lumii? Dacă am alergat și ne-am zbuguiat și am adunat moșii, bani, dobitoace... unde sunt acum? Ne erau copiii mici, și eram bogați, acum sunt mari, băieții trebuie însurați, fetele măritate – cu ce-i înzestrăm? Să ajungem iarăși la Măria sa vodă? Să umblăm iară cu împrumuta? Cai de la cutare, bani de la cutare... Crezi că-mi vine ușor să aud? Dar te ascult. Așa-i data noastră, a femeilor“... Șirul gândurilor o purtă pe căi, pe care jupâneasa n-a călcat niciodată în viața ei. „Iarăși mă gândesc: au fost-am destoinică de domnia ta? Au nu cumva de la bun început greșeală s-au făcut fiindu-ți juruită de mică? De se tâmpla să fiu dată altuia, și domnia ta ai fi dus-o altfel, și eu n-aș fi ajuns să te judec și să-mi rog moarte. Oh, și omul pe lumea asta: păcătuiește, se pocăiește, iar păcătuiește, iar se pocăiește, Dumnezeu îl iartă, și el se crede curat. Dar iaca vine ceasul, când îi chemat să dea seama. Și atunci?“ Un oftat îi rupe pieptul. „Păcătoasa de mine... Am ajuns să cârtesc. Nu mi se va ierta în veci... Iadul îi partea mea, iadul...“ De odată se văzu din altă parte și vina nu i se păru așa mare... „Dar am născut copii. I-am grijit și crescut – n-am trăit pentru mine, ca unele jupânese. Zece, și toți ruți din trupul meu. Vor pune

mărturie... “Dându-și seama că nu-i poate lua la Judecata cea mare – numai pe sârmanul Teodosie, mort de prunc, își aminti de Pătrașcu: „Tu, mamei, unde ești?...“

Venind carte de la tata, să caute un doftor, Pătrașcu grăbi spre casa unchiului Velișco. Nu-l găsi. Mătușa Anița nu avea știre unde-i. „Dar pan Herman?“ „De când a plecat, bun plecat“... Mai să plângă Pătrașcu. Ieși glonț în Ulița Mare, pornind spre pater Benedict. Dar... tata îi oprise să meargă pe la sfinții părinți seara. Îi dădură lacrimile și se înturnă la curte. Se duse la beizade Dumitrașco: poate-i da un sfat, poate trimete pe doftorul Măriei sale. Beizadeaza îl primi în strai alb, cu ciubucul fumegând, înconjurat de cărți, cu tamburina alături. „Ajută-mă, Măria ta: mi-i mama greu bolnavă“... „Iarna îngreuiază drumurile și sporește slăbiciunile bătrânilor, grăi beizadeaua. Dar doftorul Măriei sale singur este bolnav. Stă la pat, că-i și el om și trecut de ani...“ Pătrașcu ieși pe ușă, pornind a plânge. Afară văzu nori negri și grei, aco-perind cerul. Zidurile curții, îmbulzindu-se. Se simți mic și neputincios. Căută lumina din geamul domniței, dar nu văzu decât întunericul umed... Fugi la odaia căpitanului Schwarz – poate-i da pe doftorul lui. Își rânduia slujitorii neamțul – le făcea cătarea... „Căpitane Schwarz! Împrumută-mi pe-o noapte doftorul domniei tale. Mi-e mama bolnavă și nu găsesc pe nimeni s-o ajute“. „Jupân Pătrașcule! Medicul meu îi beat și l-am închis să se răcorească“. Și către oșteni: „Sănețele la umăr! Seara asta avem mult de lucru!“. Ieși în fuga calului de la curte Pătrașcu și o luă iarăși spre casa unchiului. Mătușica Anița bocea. Cică, a venit un olăcar cu vestea că vornicul: ori împușcat la vânătoare, ori s-a prăbușit cu tot cu cal sub gheața Moldovei, ori l-au sfâșiat lupii – nu se știe lămurit, pentru că acel om avea zăbranic pe față și nu și-a spus numele... Pătrașcu luă pe Ioniță, o slugă a unchiu-său, și goni spre Bărboși. Către ziuă era la Roman, iar acuma se apropia în fuga calului de casă...

Și iar jupâneasa către logofăt: „Tu să mă ajuți, Mironașcule... Ești cetit la cărți și știi ce-i omul pe pământ. Să-mi spui: au ți-am greșit cu ceva? Au nu ți-am făcut voia? Ți-am ieșit vreodată din cuvânt cu bună știința mea?” Logofătul, de colo, iar cu vorbe mângâietoare. Dar jupâneasa nu mai vrea să le primească. I-a dat ascultare o viață, acum cutează să-l înfrunte. „Ți-am făcut voia, că așa am fost învățată de mică: lege voia bărbatului. Dar de atâtea ori, rămânând singură, plângeam și-mi căinam soarta. Nu ți-am spus niciodată, acum vreau să-ți spun. Ca să nu duc cu mine supărările-n mormânt. Crezi domnia ta, că tot ce-ai făcut, drept a fost? Bine a fost? Și eu credeam, dar văd că am greșit... Mai bine să nu te fi băgat domnia ta în cele trebi domnești. Să fi trăit de-o parte, ca alți boieri de țară. Dar mereu ai năzuit să fii în frunte. Mereu pe lângă domni... Și acum la ce-am ajuns? Să nu avem cu ce face o nuntă ca lumea. Să umblăm iar milogindu-ne și împrumutând...” Prea grele învinuiri îi făcea logofătului, și se cutremură. Se strânse sub învelitori, dar i se făcu și mai frig. „Ah, ce gânduri mă bat... Ce vânturi sturlubatece îmi trec prin minte... În loc să-mi curăț sufletul, mai tare mă întinez. Și m-am jurat să uit de nuntă. Ce-i nunta, dacă nu una din deșertăciunile vieții? Și parcă nu-i totuna: de-or fi albi sau negri caii? Oh, cum ne lăsăm cuprinși de îngâmfare. Dar până la urmă tot cu o moarte ne alegem: de ești domn, de ești boier, ori un mișelnic oarecare... Asta-i: cum ți-ai trăit viața? Dacă ți-ai făcut datoria creștinească?”. Amintindu-și de părinte, se simți arsă de rușine. „Cum l-am gonit... Cum s-a tras bietul popa Nistor, tăbârcindu-și desagii... Bun la suflet sfinția sa, dar cam prostatec din fire. Cât citește din carte, este cum este, cum încearcă a grăi de la sine, dă-n gropi și calcă'n străchini. Nu știe a vedea în om, ce-l doare și-l macină. Dacă s-ar pricepe alt popă mai bun nici ar trebui... Oh! Iarăși mă încarc de păcate, nebuna de mine: ba învinuind pe boier, ba ocărând

pe popa, ba cârtind împotriva lui Dumnezeu... Ce-a dat în mine? De unde-atâta răutate? Aceste otrăvite porniri..." Își strânge pumnii sub învelitoare, își sucește pielea cu degetele: „Iată, nici trupul nu mă ascultă – am înțepenit cu totul“. Se gândi, că de apuca altă cale, alta i-ar fi fost și viața. „La mănăstire să mă fi dus“. Și se văzu iar copilă, în casa unchiului Moise-vodă. După ce s-a mai ridicat, ades o povățuia: „Din os domnesc ești, Ilincuțo. Neamul Movileștilor a dat domni Țării. Suntem nevoiți a trăi departe, dar tot la Moldova ne vom întoarce. Acolo ne așteaptă mărirea. Sunt bătrân, n-am nici o nădejde, dar tu va să ajungi boiereasă mare ori chiar doamnă, Ilinco"... Când a fost să se mărite – avea 7 ani, când unchiul Moise-vodă a juruit-o lui Iancu Costin pentru fecior-său – crezu că altă mai mare fericire decât să fie mireasă pe lume nu se află. „Așa-i data fetelor. Așa crede și domnița Safta. Nu știu sărmanele, că soarta le-o pecetluiesc părinții, rudele, și nu altminteri decât gândindu-se la moșii și averi"... Iarăși o săgetă în piept: „Dar Mironașco de ce m-a luat? Pentru cele bogății ce aveam a i le aduce zestre? Știam eu ce-i asta? Știau Toma și Iordachi Contacuzeno, care l-au povățuit și îndrumat pe Mironașco... Și acei șase cai albi – de unde-au fost? De ce?“ Jupâneasa își trage învelitoarea pe cap: „Cum să scap? Cum să fug de aceste gânduri urâte, păcătoase? Vreau să ies, dar mai rău mă afund... Nu, nu mi-am trăit viața drept. Greșit am trăit-o, de la bun început. Altă scăpare n-am, decât să mor“...

Și întră în iatac preotul. Și-i ceti din cartea lui.

Și-i dădu sfânta împărtășanie.

Jupâneasa se smulse ca dintr-un vis rău: „Dar copilele? Pe copile cui le las? De ce trebuia să le aduc pe lume? Văzu-n ochi pe Anița, pe Ileana și Ioana, mititele și neapărate. „Am să le las fetelor: una Mariei, alta Tudoscăi, alta Saftai... Băieții îs mari... Iar logofătul"... Miron întră în iatac, îl găsi pe popa

Nistor cetind, își luă catastivul și se așeză la fereastră, pe laviță. Iar jupâneasa: „Domniei sale mâncare să nu-i dai, ci numai cerneluri, pene și hârtie... Parcă ar aduce bogății scrisoarea aceea a lua“... Jupâneasa se zbătea între lumină și întuneric: „Trebuie să mor... Trebuie să mor... Altă scăpare n-am... Ah, dar n-am făcut oare nemica bun pe lumea asta? Mai înainte mă duceam de sărbători prin sat, pe la casele celor sărmani și nevoiași, dădeam pomene... – anul ista nu m-am dus. Mai înainte aduceam de la biserică cerșetori, calici și-i adăposteam, îi hrăneam – anul ista n-am adus. Cum îmi va ierta Dumnezeu păcatele, dacă fapte de milostenie nu fac?“ Ilinca prinse a zice o rugăciune din copilărie – pe celelalte le uitase toate. „Mulțumescu-ți, doamne, că m-ai îngăduit... Acuma vin să dau seama pentru toate... Nedreaptă viață am trăit, nedreaptă și păcătoasă... I-am avut pe toți de răi, pe toți i-am împrășcat cu noroi, i-am lovit cu vorbe grele. Vin să-mi dai pedeapsa ce mi se cuvine“... Acum hotărî să moară. Lesne a hotărî, greu a muri. „N-am să răsuflu și – m-am mântuit“... Și-și opri suflarea. O bucată de vreme așa, dar gura deodată se descleștă și femeia prinse a tuși rău... Cu greu, își potoli tusa. Mai așteptă o vreme și iarăși își opri suflarea. De astă dată mai ușor... Iarăși îi veni tusa... La al treilea rând se mișca ceva înlăuntru, porni... Întunericul, ce stătuse de-o parte și pândeă, veni asupra ei, des ca un zid... Să fi vrut acum să-l oprească, nu era în stare... Lucru de necrezut: frigul o părăsi, și o căldură plăcută i se vărsă prin mădulare... Simți o ușurare în tot trupul... Nu-și mai ținea suflarea, dar nici era nevoie – era slabă, scurtă, nici era...

Și Întunericul se dădu aproape...

Întunericul se așternu sub dânsa, ca o apă...

Și porni să lunece ca într-o barcă...

Și o ducea barca, cu fața în sus, pe întinderea aceea neagră... Era barcă ori, poate, o plută, așa cum văzuse în copilărie, pe râul acela de munte...

„Mai este?... Mai am mult?“.

Și atunci văzu, jos, gura unei peșteri.

Și barca o mâna spre peșteră...

Odată închise ochii și se repezi în gura aceea neagră...

Și nu mai știu nimic...

Un țipăt straniu, ca de pasăre mută, venind din altă lume... O scurtă bătaie de aripi, în lemnul patului... Muma bătrână simți că se stinge nepoată-sa fără de lumânare și dădu de veste, lovind cu oasele mâinilor ei uscate în scândura patului... Miron deschise ochii. O văzu pe Ilinca ridicându-se de mijloc, arcuindu-se, apucând văzduhul cu gura, ca, dându-l afară, să-și dea cu el și duhul. Săltând de pe laviță, strigă:

– Anițo, Ioană, Ileană! Veniți de grabă, că maica voastră se prăpădește...

350 Auzind, copilele îndată alergară, dar nu singure, ci împreună cu surorile mai mari: Tudosca, Maria și Safta, care taman picaseră de la drum. Dădură cu toatele năvală în iatac – speriate, răvășite, pierdute cu firea. Unele se repeziră spre pat, altele se opriră la câțiva pași, cu ochii plini de lacrimi, mâinile tremurânde, neștiind ce să facă. Și numai Anița, mezina, veni de-o acuprinse pe maică-sa cu amândouă mâinile de umeri și, înfundându-și capul la pieptul ei, prinse a striga ca o apucată:

– Vaaleu... Ce faaaci, mamaică?... Nu te du de la noi!... Nu ne lepădaaaa!... Mamaicaaa noastră... mamaică...

Celelalte izbucniră în plâns și ele, de se cutremură casa... „Ți-am adus mere, mamă“, zise printre sughituri Maria. „Buruieni de leac“, boci Safta. „Colțuni calzi, să nu-ți înghețe piciorușele necăjite și oboseite“, răsună glasul Tudoscai. Miron, deși își pierduse cumpătul – văzuse în viața lui destui oameni murind: unii tăietji de sabie, alții străpunși de suliță ori doborâți de glonț, unii secerăți dintr-o dată, alții mai zbătându-se... numai maică-sa, se petrecu senin, fără de jelanii, – veni la pat să le îndepărteze pe fiice.

– De acuma lăsați-o în pace... De acuma nimic nu-i mai trebuiește... De acuma de toate are...

Și-l biruiră și pe domnia sa lacrimile.

Jupâneasa, însă, mai avea, pe semne, un pic de viață într-însa. Cu capul dat pe-o parte, albă la față și cu ochii deschiși, ea deodată deschise gura, trase adânc văzduh într-însa, pieptul i se ridică și, când căzu iarăși, un geamăt i se rupse din adâncul inimii.

– Oh!... Cum m-ați înturnat din caaale... Cum nu m-ați lăsat să mooor...

Fetele înmărmuriră, neștiind să creadă ori ba minunii ce s-a săvârșit. Miron făcu semn și popa Nistor, gata să certe fetele pentru necugetata lor faptă, își strânse desaga și ieși. Logofățul se duse la căpătâiul jupânesei și-i luă mâna într-a sa. Ceața, pe încetul, se rări, și llinca văzu niște chipuri de oameni adunați, apoi, cu greu, recunoscă cine sunt, mai mult după glas.

– Tudoscă, tu ești?... Și tu, Marie?... Și tu, Săftico?... Iaca, ați venit... Credeam că am să închid ochii și n-am să vă văd... Amu ce stau eu ia așa, lată?... Ajiutați-mă careva să mă ridic... Și, proprtindu-se în mâini. Am eu vreme să stau culcată? Iată, se ridică pe jumătate, luă aminte împrejur... Ah, dar unde sunt? Iar veni ceața și i se așternu peste ochi... Nu văd... Dar este careva? Ajiutați-mă să mă ridic.

Fiicele, văzând-o albă la față, se uitară una la alta și își feriră ochii într-o parte – mama nu le cunoștea! iar Miron o rugă să nu se trudească, să se culce, să se odihnească, are să se facă sănătoasă, are să prindă la puteri și atunce...

– Mă ai de becisnică? Să stau culcată?... Dar avem atâtea de făcut!... Duse mâna la ochi, și-o trecu peste față. Voi ce stați aicea? Ce v-ați adunat cu toatele? Fuga la trebile voastre, hait! Și făcu semn cu mâna, a poruncă, de parcă ar fi fost slugile în fața ei. Lenoaselor! Numai a trândăvi vă pricepeți...

Luată așa, în răspăr, fetele, una câte una, ieșiră din iatac – să n-o supere pe biata mămcuța... lasă, îi trece... se mai

limpezește... își vine în fire... Cea din urmă ieși Anița, cu pumnii la ochi, cu pieptul cutremurându-se de plâns...

Dang!

Femeia tresări, înălțând capul:

– A, dar ce s-a auzit? Clopotul... A bătut clopotul!... Mironașcule, gata ești? Mergem mai repede. Că întârziem... Și rușine, mare rușine...

Până să-și dea seama ce se întâmplă, jupâneasa își lăasă picioarele din pat jos, poala rochiei i se ridică până la genunchi, dezvelindu-i pulpele – se îndreptă și, de-a mirării, stătu în picioare.

– Ce faci, Ilinco?...

– Tăceee... unde făcu femeia, ridicând degetul. Amuș are să bată iară clopotul... Și, deodată, supărată, către logofăt. – Haidem, Mironașcule... Întârziem la biserică...

352

Atunci pricepu Miron, că jupâneasa aiurează.

– Care biserică, Ilincă? Ce să facem la biserică? Hai să te culci, că nu prea ești sănătoasă... Te mai hodinești, mai prinzi la puteri...

– Mă ai de becisnică?... N-am eu vreme să stau culcată. Zi să-nhame la rădvan... Ne ducem la biserică, Mironașcule. Auzi? Bate clopotul... Întârziem... Dă mâna, Mironașcule... Să intrăm în biserică ținându-ne de mână... Aa, ce frumos... Ce de-a lumânări!... Ne cununăm, Mironașcule... Azi îi cununia noastră... Oh, dar ce-i cu mine?

Spunând acestea, jupâneasa se prăbuși, ca retezată, la pământ...

Dang!... Dang!... Dang!... răzbi până aici, în iatac, de peste vale, glas de clopot – lung, tânguios...

Aciuat într-o fundătură, din trei părți cu dealuri până-n cer, împădurite, dintr-o parte o văgăună îngustă, pe fundul căreia o părere de pârlăuș fugea clipocind spre Bâc, satul Seliște, – o mână de căsuțe și bordeie, împrăștiate pe coastă, niște ciuperci mici, negre, ce abia se ghicesc sub pălăriile de omăt, – se lupta cu greul iernii, ca și alte așezări ale Țării Moldovei, în acel ghenar al anului de la Nașterea Mântuitorului 1691.

Părea pustiu satul, părăsit – de atâtea ori l-au călcat hoardele, l-au pârlolit, lăsând numai cenușă; oamenii se înfundau în codru, cei prinși erau mânați în robie: peste-o vreme, care scăpau se întorceau la vatră, ridicau pe jariște alți pereți, puneau alte acoperișuri, îmbrăzdau, însămânțau... se nășteau copii... și iar veneau puhoai de căpcăuni, îl prădau, îl ardeau, dar satul, în îndărătnicia lui de veacuri, se scutura de scrum și iarăși se ridica din neființă...

Vremea înclina către seară.

Un fir de fum se iscă, prelingându-se dintr-un nevăzut hogeac, dădu a se repezi spre slăvi, vrând parcă să facă știre, că se află trăitori în această întroienită, depărtată și uitată de lume așezare, dar se trase speriat în jos, ca și cum s-ar fi temut c-o să fie zărit de ochi răi, se așternu ușurel, mai făr-să se vadă, peste sat și se topi în văzduhul înghețat. Un câine se cercă să latre, dar slab, neputincios – poate prin somn, poate răgușit, – bătu de câteva ori și amuți...

Când ieși din țarc, o răbufnire de vânt amestecat cu zăpadă o izbi pe Măriuca în față. Ținând cu o mână la piept botul viu, de curând venit pe lume, ea prinse-n par leasa de nuiiele, merse la fuga – în colțuni de lână, tălpușiți cu piele verde – pe sub streășina joasă și întră repede-n casă, trăgând după dânsa ușa cu dungi de promoroacă de un deget de groase între scânduri.

– U-u-u... – se auzi un geamăt de pe cuptor. Strașnic mi-i frig... Îngheț... Drrr...

Desfăcu poalele bonditei și puse pe paiele așternute pe fața casei un ghemotoc cu blana neagră-linsă, cu urechiușe mici și ochii bunghiți a mirare. L-a găsit încovrigit la pântecul maică-si – împungea cu botul să sugă... Răzbătu de după casă behăitul bârsanei, mieluțul se propti în piciorușele ca niște cozi de lingură și se ridică... „Ptiu, da frumușel!... Să nu fii de deochi, cinghilică“, îl scuipea nevasta și se uită după lână roșie să-i lege la gât, când iar dădu glas Gheorghită de după sobă:

– U-u-u... Mi-i cald... Mă prăpădesc... Brrr... Are arsură, sârmanul, nici nu se poate întoarce, i-i trupul numai răni și nășădituri. Haidăii, având ciudă pe Terinte pentru că i-a prins cu furtișag, l-au ucis de moarte cu bâtele, dar au zis, că... la tăiet pădure, s-a dărmat un copac peste dânsul. Gheorghită a văzut, și ucigașii, de frică să nu-i vădească la stăpânire, i-au tras și lui o uciganie – și a doua, tot într-ascuns, – și amu, iaca, de atâta amar de vreme, nu se poate ridica de pe coaste...

– Dacă-mi vin în fire... Mă duc și-i pâărăsc... Dacă nu, îl prind pe Țoașcă...

– Șezi binișor, Gheorghită... Unde să te duci?... Vezi cum vremuește afară?...

Măriuca îi șterge cu o cârpă fruntea și pieptul de nădușală, îi mai aruncă un țol pe picioare; mieluțului îi prinde o zgărdiță roșie, apoi pune piciorul pe vatră, se saltă și se așează pe

patul de scânduri cu un capăt sprijinite pe marginea cuptiorului, cu altul în perete – își bagă furca-n brâu și toarce. Se învârtește fusul repede, repede, cade până la pământ, mai să prindă paiele, deodată se repede-n sus, strânge firul pe dânsul și iarăși se răsucesce repede, neodihnit: în jos, în sus, în jos, în sus... Sfârșie fusul, frățiorul răsuflă greu, mielușul se căznește să pășască, iar gândurile femeii se rup din strâmtoarea casei și se duc departe... Pe unde-o fi oare Ion? S-a dus după Ilie și s-a prăpădit și el... Amu și nevoia asta cu Gheorghită... „Of, maică, măicuță, oftează nevasta, cu amar. Ce mi-a fost dat pe lumea asta...” Când s-a auzit în sat ce s-a întâmplat, a fugit, despletită cum era. Nici nu ține minte cum și pe unde a ajuns – de-a dreptul, prin spini și mărăcini și curături... Zăcea bietul Terinte cu fața la pământ, capul dat într-o parte, mâinile întinse înainte, degetele înfipite în țărână... Parc-ar fi vrut să se scoale... S-a aruncat în genunchi să-l ajute și atunci a văzut rana de la ceafă, băltocul de sânge, lătit pe iarba și frunzele din an amestecate cu omăt... „A!” a țipat ca o smintită și-n acea clipă s-a rupt ceva într-însa... A pierdut pruncul acolo, în pădure, lângă omul ei mort... A doftoricit-o baba Ștefana lungă vreme cu buruieni, dar nu-i trece: parcă i s-a vârât aici, în pântec, o lighioană și o suge, o suge, mai ales noaptea, în somn, aducându-i visuri de groază...

Iar s-aude behăit din țarc.

– Zgheară, sârmana, – să luminează la fața Măriuca.

Pune furca de-o parte, coboară din pat, ia mielușul în brațe și, învelindu-l în bondiță, iese.

Când aude ușa, Gheorghită zvâcnește-n sus: „Ce-i?! Cine?! Întinde gâtul de după sobă: Au venit după mine... Vor să mă prindă...” Se dă de-a dura jos, își prinde opincile-n picioare, înhață sumanul, cușma și o zbughește afară, lăsând ușa vreaște.

Peste-o vreme se întoarce Măriuca: găsește casa răcită, de la prag până-n mijlocul casei se întinde un sul de omăt, iar fratele nu-i.

– Of, Gheorghiuță lelii... Unde mi te-ai dus? Ai să te prăpădești prin cele troiene...

Măinile i se lasă-n jos. „Și-aista frate m-a lepădat... Așa mi-a fost scris: să rămân singură...” Când s-a ridicat fată mare, fiind fără părinți, s-au înhamat la treabă cu toții, – pe cele fălci de țarină, în vie, la boier, la pădure, – ca să adune zestre s-o mărite, măcar ea să aibă noroc pe lumea asta... De bărbat n-a avut parte. Frații cei mai mari s-au rătăcit prin lume, dacă or mai fi fiind cu zile. Avea sprijin și nădejde-n aist mai mic – ș-aista s-a dus. „Am să-mi ieu lumea-n cap. Dau foc la casă și mă duc... Cât să stau singură ca o pustnică?”...

Iese-n prag, dă capul pe spate și prinde a boci și a striga:

– Of-of-of, ce să faaac eu?... Oameni buuuuni!... Dacă nu mai am trai pe lumea asta... Oameni buuuni... Care sunteți și mă auziiți...

356

Viscolea. Gonind din cine știe ce depărtări, vântul călca peste creasta pădurii și, învântejind mânios omătul, îl clădea peste fundătura satului, năzuind să-l acopere de istov... N-o auzi nimeni – baba Ștefana, dacă se închidea în bordeiul ei, nu scotea capul afară cu săptămânile, doară pentru defoc; iar un gospodar din cealaltă margine, care tocmai își adusese boii din pădure și-i băgase în locul tănuit de lângă casă – o bortă săpată-n coasta dealului, acoperită cu strujeni, parcă desluși ceva, dar nu dădu luare aminte. Bocește o muiere? O să jelească și o să-i treacă... Ian de-ar arde o casă! De-ar da niște răi ori un ceambul tătăresc, rătăcit cine știe cum la această vreme pe aici... Ar sări satul în păr...

Strigă Măriuca, stă și ascultă – nici un răspuns, nimeni nu s-arată s-o întrebe ce are. Atunci pornește bocind în jurul casei. Bordiul babei îi la o azvârlitură de băț: fum nu iese, ar trebui să treacă s-o vadă, poate demult și-a dat duhul?... La colț îi fuge un picior și cade. „M-oi mai șoldi și cine-are să-mi poarte de grijă?” Mai strigă după Gheorghiuță și prin

viscol zărește pe vale, în mijlocul satului, casa arătoasă, șindrilită, a lui Neniu crășmarul... „Oare să mă duc la Vasile? M-a ajutat poate cu ceva... Dar or fi oameni băuți acolo! Ce-or crede de mine?“ Se sprijini cu mâna de peretele de la deal și prinse a striga:

– Oameni buuuni!... Oameni...

Nu-și mai găti vorba: văzu, coborând din pădure, un călăreț: locul fiind povârnit, se dăduse jos și ducea calul de cap. Rămase cu gura căscată. „Un răufăcător... Să fug în casă și să încui ușa“... O luă din loc, băgând de seamă că omul poartă dulamă roșie. „Un oștean! Vine cu porunci de bir de la stăpânire... De aceia întră-n sat într-amurg“. Speriată și mai tare, – vine peste mine-n casă! porni într-o parte. Străinul, însă, apropiindu-se, o zărise.

– Măriuco! strigă cu glas cunoscut. Stai! Nu fugi... Eu sunt, nu fugi!...

Nevasta încremeni – doamne, să fie Ilie? dar îi mort, i-am făcut o slujbă de pomenire... am năluciri... Își duse mâna la gură: dar îi roibul nostru, numai că slăbit...

– Ioane! se rupse cuvântul dintr-însa. Tu ești?

– Eu, soro! Eu sunt, fratele tău...

Veni o coasă și o reteză ca pe un fir de iarbă – căzu în genunchi, pe omăt, cu mâinile întinse, parcă a rugă: iaca, s-a îndurat Dumnezeu, m-a auzit... Și porni a plânge, de bucurie. Tot vroia să zică ceva, dar sughițurile o înecau și nu putea. Cu calul de frâu după dânsul, Ion veni, o ridică de subsuori, se îmbrățișară, apoi, când își mai veniră în fire, merseră amândoi spre casă, tot întrebându-se unul pe altul, fără să asculte până la capăt răspunsul celuilalt.

– Of, of, of... De-amu eram să-mi ieu lumea în cap... Unde m-or duce ochii... Te-ai dus, frate, și te-ai prăpădit... Nici o veste... De la Ilie tot așa... Ai dat de dânsul? Macar știi unde-i zac osișoarele?

Tot drumul Ion s-a gândit: numai de-ar ajunge acasă... O nădejde îl sprijinea: poate este vreo știre de la Ilie... Oriunde-ar fi, tot are să dea de veste, cum are să poată și cu cine are să poată...

– L-am găsit, Măriucă, oftă Ion. L-am găsit și tot atunci l-am pierdut. Cumplite vremi trăim de ne răzlețim frate de frate și copii de părinți. S-au întors toate cu fundu-n sus în țara asta... Am scăpat cu zile, singur mă mir cum de-am scăpat din acel foc... Dar, iaca, suntem iară împreună... Măriucă, sora mea dragă și scumpă...

O lacrimă i se prelinse pe obraz, ascunzându-se-n musteața pornită pe căruntețe.

– Îi viu Ilie? Ai grăit cu dânsul? Când vine și el acasă, că eu... de amu...

358 Vru să mărturisească cum că a dat la popa să-l pomenească laolaltă cu părinții, cu Terinte, cu femeia și copiii lui Ion și alte rude, dar... se opri. Ion, din partea lui, chiar de-l văzuse și apucase a sta de vorbă cu dânsul, dar a trecut vreme de atunci, multe s-or fi putut tâmpla, mai cu seamă de cele rele. Ca să n-o amărască, întări că-i sănătos Ilie, și, cum s-a așeza vremea, are să dea și el o fugă, că tare dor i-i de sat și de casă și de soră și de fratele Gheorghiță... Inima Măriucăi zvâcni, ca străpunsă de-o andrică – Ion n-are știință ce-a pătimit frățiorul lor – să-i spuie ori?... Cum au căzut toate dintr-o dată în capul ei: s-a întors un frate, dar a pierit celălalt... Așa, ținându-se de brațul lui Ion, porni a boci în gura mare:

– Maică, măicuța mea... Ce să fac eu, ce să fac?... Că iaca mi-a venit frățiorul din lumea neagră... Prăpădit o fost și s-o găsit... Că mai bine mă prăpădeam eu, că nu am viață...

Au ajuns la ușă... „Dar ce-i cu Măriuca? Ce-a apucat-o?” se întrebă Ion și dădu să-i acopere gura cu mâna:

– Nu striga, Măriuco. Nu trebuie să știe nimeni că m-am întors... De asta am venit prin pădure... A mai auzi vreun suflet de câine și-a da de veste vornicului ori boierului...

Măriuca amuți. Iac-așa. Ion dezlegă cele două trăiste de la oblânc, în una avea grăunțe pentru cal, puțin, pe fund, în alta lucruri trebuitoare la drum, una o luă el, alta i-o dădu femeii și intrară în casă. Calul rămase în fața ușii, în așteptarea stăpânului...

Tot bocind și jelind, dar de-amu cu jumătate de gură, deși erau în casă, Măriuca prinse a căuta ce-ar pune drumețului de mâncare. Scoase din cuptor o oală neagră-arsă, trase de sub laviță măsuța rotundă, găsi o bocnă cu buza sărită și răsturnă într-însa niște găluște învelite-n frunză de vie. Flămând Ion de pe drum, dar hotărî s-o bucure pe Măriuca mai întâi cu darul ce i-a adus. Scoase din traistă o basma, pe care o purtase cu dânsul toate aceste luni de zile – a cumpărat-o astă toamnă, la Iași, s-a cam boțit, dar lasă, o întinde și se dă la loc – și câteva căpățâni de zahar pentru frate-său... Ridicând capul, se uită împrejur, se dădu la cuptor – poate doarme Gheorghiță? cuptorul gol, numai o grămadă de țoale...

– Va-leu, Ionică frate! țipă Măriuca, văzând că nu mai poate tăinui nenorocirea ce-a dat peste dânșii. An iarnă l-au mântuit de zile pe bietul Terinte... Și pe Gheorghiță au vrut să-l vâre-n pământ, dar l-am pus pe picioare... Să-i dea Dumnezeu zile mamei Ștefana, că ea l-a doftoricit... Amu, în postul Crăciunului, iar a venit ucis acasă... A căzut la pat, mai rău ca dintâi... Iar azi m-am dus în țarc la oi, când am venit în casă, nu-i, a cherit. Nu-i și nu-i! Mă tem c-o înghețat pe undeva...

Veni rândul lui Ion să rămâie înlemnit: asta-i bună! Nădăjduia să-l găsească pe Gheorghiță sănătos. Ascultând pățania fratelui mai mic, înțelese că, în lipsa lui, iar au călcat haidăii boierului casa lor... Tot mâna lui Ghilan se vădește a fi lucrat... Stătu îndelung pe laiță, bătut de gânduri – de acuma pe mine or să mă pândească, numai să afle că am venit... „Nu! răbufni. N-are să le meargă. Am să le scot posoaca pe nări. Și acelui viclean și sălbatic vechil și ogarilor lui... Răzbunare și atâta tot!“.

Ogoind-o pe Măriuca, potolindu-și mânia, Țărălungă puse calul în țărcul oilor, într-un colț, unde înjghebase cu Ilie încă un șopronaș jos – parii înnegriți de vreme, paiele de pe aco-periș cam vechi, – dar la dos roibul rău ostenit de pe drum...

Se făcea seară.

Sus, pădurea se ridica, neagră, ca un zid.

Ion închise țărcul cu ușa de nuiele, prinzând-o în par, iar Măriuca, simțind că o curmă la mațe, fugi într-o parte, după glugile de strujeni, ce stăteau mai încolo, legate la vârș cu vițe lungi de curpăn de bostan. I se răscolise durerea – și de atâta bocit, și de bucuria întoarcerii fratelui. Nu zăbavă se auzi țipând:

– Valeu, frățioare! Sări-iți, oameni buni!...

360 Cum ținea în mâni șaua, luată de pe cal, ca s-o ducă în casă, Ion o trânti jos în omăt și alergă să vadă care-i pricina. Măriuca stătea la gluga din mijloc, iar de sub strujeni se vedeau ieșind afară niște picioare de om – unul încălțat în opincă, altul numai în colțun...

– Sări, Ioane, că iaca unde-i Gheorghiță!

Cuprins de fierbințeli și spaimă, băietanul zbughind-o din casă, se băgă în glugă să se ascundă să nu-l prindă răii să-l omoare... L-au scos amândoi, l-au întors cu fața-n sus – înțepenise, mai ales picioarele, dar sufla. Bine că avea sumanul pe dânsul... Se zbatuse, o opincă-i sărise ori căzuse pe undeva... L-au adus în casă, Măriuca îl bocea: iaca, a venit bădița, dar tu-ai fugit din casă... Ion a scos plosca cea cu rachiou, l-au dezbrăcat și suindu-l amândoi pe cuptor, l-au frecat bine, din cap până-n picioare... Târziu după miezul nopții bietul flăcăuan parcă-și veni în fire, deschise ochii și ceru apă... Era scaldat în sudori... Ion îi ținu ulcica la gură. Măriuca îi tot spunea că a venit bădița. Gheorghiță s-a uitat, dar nu l-a cunoscut, ci iarăși s-a zbatut, găvozduindu-se-n fundul cuptorului. Și iar a prins a aiura, tot spunând ceva, din care se

înțelegeau numai unele cuvinte: „sacul...“, „văleu, capul!“, „Țoașcă“...

Pe unde numai n-a umblat Ion Țărălungă în aieste câteva luni! Atâtea a văzut, atâtea a pătimit... Când credea că: gata, i-a cântat cucul, din asta nu mai scapă, atunci i se arăta în ochi valea satului, dealurile cu horboțică verde pe creste, căsuța pe care-a durat-o dimpreună cu frații și sora nu zăbavă după ce s-a luat cu Ghinia... „Doamne, se ruga, ajută-mă să mă văd acasă... Nu mă mai pornesc pe drumuri... Nu-mi trebuie boi... Nu-mi trebuie dreptate... Acasă să mă văd“. A venit. Iaca s-a văzut acasă... Credea că are să-i stea sufletul la loc. Are să-și găsească liniștea... Amarnic s-a amăgit! Tot acele nevoi și griji. Ba, pe de-asupra, și năpasta asta cu fratele ist mai mic...

Măriuca, cu furca-n brâu, torcea fus după fus, la lumina opaițului – muc de feștilă într-o ulcică cu untdelemn, pusă pe colțul mesei. Gheorghită se zvârcolea, sărmanul, pe cup-tor, bătând din picioare a fugă. Ion s-a culcat pe laiță, dinspre asfințit, cu capul spre icoane. După atâta vreme hodinea pe pernă, iar de învelit tot cu mantaua s-a învelit. Ciubotele lângă sobă, cu obelele desfăcute pe turețe, să se usuze.

Măriuca îi vorbea de gospodărie, îi înșira noutățile din sat: cum au muls oile, câtă brânză au luat, grâu și mălai cât le-a rămas, fân, paie, strujeni pentru oi și vacă... de pojarul care-a mistuit vreo cinci case și niște bordeie părăsite, se vede că niște pripășiți, plecând, au lăsat focul nestins... că a fost chemată cu alții la Orhei, la isprăvnicie, unde i-a iscodit despre boi un trimes de la domnie, pe dânsa a întreat-o unde i-s frații, a zis că nu știe, la care omul stăpânirii a speriat-o c-o bagă la gros... de afurisenia ce-a dat-o popa Roșcatu unui sodomlean din Vărzărești, oblicit de niște călugări că ar face asemenea spurcăciuni... de minunea ce s-a arătat la mănăstirea din acel sat în noaptea de Crăciun, când s-a aprins

singură candela la Icoana Mântuitorului... de izvorul lui Milentie de sub deal, care-a secat într-o bună zi, pe neprins de veste, dar a zburcut pe urmă drept sub crâșma lui Neniu, iar unii zic să fie adus crâșmarul apa pe sub pământ, prin niște țevi de lut ca să aibă cu ce îndoi vinul...

Obosit cum era, Ion o ascultă, tot rupând câte-o vorbă, dar curând somnul îl copleși... Când se trezi, de către ziuă, în casă era întuneric. Măriuca dormea, Gheorghe se ostoise și el, din când în când se auzea câte-o oaie tușind în ocol și roibul sunându-și căpețala.

Vântul afară se potolise.

Acum, după ce se hodinise, i se arătară lui Ion mai limpede cele lucruri. „Rău, bine, acasă sunt. Va trebui să le iau pe toate de la capăt. Să-mi cumpăr o pereche de boi și... măcar un cal... să am cu ce îmbrăzda... la primăvară... Numai, iaca, bani... de-aș putea să sclipuiesc“... Departe fiind, i se părea că... să ajungă acasă și... toate s-or face. Iată-l ajuns, dar grijile și nevoile iar s-au îmbulzit asupra lui – multe, mari, grele...

Părinții lui s-au trezit pe aceste locuri; tot așa părinții părinților; iar străbuneii – zicea tata Toader – coborât-au de sus, de sub munți, pe vremea lui Petru Rareș, fugind de urgiile năvalelor... S-au așezat aici, că era loc slobod – și pământ, și pădure, și imaș, și apă curgătoare, și mai la o parte din calea ceambulurilor și pogheazurilor... Dintru început – zicea tata Toader – altul ne-a fost numele: Poalelungi. Și râdea: „Trebuia adesea să fugă acel străbunel al nostru; ba-n sus, ba-n jos, iar în sus, iar în jos; dintr-o parte turcii, din alta leșii, dintr-o parte tătarii, din alta ungurii și din toate părțile sărăcia... Cum să fugi cu poalele lungi? Le-a tăiat. Și odată, cică, ar fi zis: „Țara-i lungă, dar n-ai unde te-ascunde“. Și așa i-a rămas porecla: Țarălungă“... Era mai nainte vreme mare Siliștea: peste suta de case. Oameni cu stare... De la Movilești încoace a pornit în scădere. S-au înfipt și câțiva boieri în

coastele satului și au început să-l strâmtoreze. A rămas vorba: „De când cu boierii“... Mai înainte rezeșii erau ce erau, boierii mari și tari dincolo, peste apa Prutului. La început – zicea tata Toader – te duceai la boier și-ți făceai dreptate. Da amu? „Amu, – deapănă gândul lui Ion, – amu alde Ghilan vechilul taie și spânzură. Boierul stă la leși ori la alt conac al lui, că are câteva...“ Când s-au luat tata Toader și mama Dochîța, aveau laolaltă cincisprezece fălci de țarină, zece pogoane de vie, imăș destul, un corn de pădure. Când a venit vremea a le lăsa feciorilor, n-aveau ce – la Vasilie-vodă și, mai cu seamă la Duca-vodă, au zălogit, apoi și vândut o mare parte de moșie... Iar înfibgându-se aici boier Stăuceanu, pacoste și mai mare a crescut pe capul siliștenilor și a lozovenilor și a vornicenilor. Viclean și mare nesățul acest boier... Au pornit războaiele între Împărăție și Craiul, de nu se stinge bine unul și s-aprinde altul. S-a istovit satul mai cu totul, au rămas pustii case și bordeie, oamenii au fugit în lume, s-a dus și bietul Ilie... „Frate, frate! zice Ion ca și când Ilie ar fi alături, să-l audă. Ian de mă ascultai pe mine. Eram acasă amândoi și mai lesne urneam carul din glod“. L-a întâlnit sub zidurile Sucevei: Ion prins în oastea domnească, Ilie cu leșii. L-a văzut și l-a pierdut din ochi în vălmășagul bătăliei, abia au apucat a schimba câteva cuvinte. „Zic și eu, își ia Ion de seamă. Dar nici măcar pe mine nu știu ce mă așteaptă“. Numai de-a mirării cum a scăpat, bolnav, necăjit, de s-a târâit acasă...

– Încai am uitat să-ți spun aseară, dădu glas Măriuca, simțind că Ion nu doarme. De două ori a fost Ghilan pe la noi. A scociorât și-n cenușa din vatră, căutându-te pe tine și pe Ilie...

– Cu cociorva să-l fi scos afară – el l-a omorât pe cumnatu Terinte.

Spurcat la suflet acel Ghilan. Odată, ducându-se Ion cu Ilie la târg la Orhei – Măriuca nu era măritată – înțelegându-se

cu un negustor pentru brânză de oi, ceară și ovăz, i-a zărit și s-a vârat peste dânșii. „Vreți să vă îmbogățiți alde Țarălungă? Să ajungeți boieri? Sfatul meu: să nu vă prea crăcănați, că domnia sa boierul nostru și așa nu vă are la inimă“. „Mai încet, Ghilane, să nu-ți iasă ție pe nări fudulia“... I-a suduit și i-a amenințat cu pumnul că o s-o țină el minte, n-o să le-o uite o viață... Așa s-a răfuit cu cumnatul, așa le-au rășluit boulenii, așa l-au ucis în bătai pe fratele mai mic.

– Sârghe vornicul și Neniu crâșmarul au rămas afară, grăi Măriuca. Iar mama Ștefana mi-a spus mai pe urmă că cei doi cu slugile lor au numărat în vremea asta mioarele noastre din ocol...

– Oile? sări-ntr-un cot Ion.

364 Atâta avere le-a mai rămas: astă vară când a plecat de acasă, aveau la două sute, amu le-au rămas o sută și cincizeci... Oile, trei vaci – ce-i drept, una bătrână, fără lapte, trebuie s-o taie... doi porci, unul l-a înjunghiat Măriuca, până la venirea lui, carnea a vândut-o, numai ceva slănină a lăsat. Carevasăzică, ai pus ochii pe stâna noastră, Ghilane. O să-ți iasă pe nări poftetele tale cele mari...”

– Gheorghiță badei! zvâcni de pe laiță Ion, lăsându-și picioarele jos; trăgea rece de la ușă. Să-mi spui, frățioare, care și-a bătut joc de tine în lipsa mea?

Gheorghiță se trezise, dar tăcea chitic, sub învelitorile lui, nefiind bine încredințat că fratele Ion este. Sări de pe cup-tior și, îmbrățișându-i genunchii, zise cu lacrimi de bucurie:

– Oh, bădiță Ioane. Au vrut să mă omoare cu ciomegile...

– Cine? Zi-le pre nume...

Gheorghiță uitase, ori că se temea să rostească numele răufăcătorilor. Îi veni într-ajutor Măriuca.

– Avea arsură mare, băiguia și pomenea numele lui Țoașcă...

– Acela de la odaia boierului? El te-a stâlcit în bătai?

– Întocmai, bădiță Ioane... Numai să nu ajungă la urechile lui că... a zis că a tria dată mă omoară pe loc... dacă mai crâcnesc...

Ion scrâșni din măsele: „Om s-o vedem noi – care pe care!“ Își luă ciubotele și, așezându-se pe scăunel, se apucă să se încălze. „Să văd ce-i cu gropile. Aveau două gropi: una cu grâu, alta cu orz, de anțărt. Le-am ars bine... N-or fi mucegăit grăunțele“. Amu chibzuia cum ar aduna banii trebuitori. Și iarăși îl purtă gândul la Ilie... „Poate are popa Roșcatu din Vărzărești vreo veste de la frate-so... Tot în slujba craiului și acela... Dacă nu l-o fi miruit cineva să-i vie de... hac“. Se ridică să cerce de nu-l strânge pe undeva – spurcat lucru pe lumea asta când te roade ciubota: nici să mergi, nici să stai pe loc nu-i chip...

Avea a lămuri multe Ion Țărălungă.

Le luă pe rând.

Se duse în ocol să cerceteze dobitoacele. Găsi șapte oi fătate – Măriuca îi spuse care și când i-a bucurat. Vacile, simțindu-l, au întors capetele, iar Țintata, neleapca, i-a lins obrazul cu limba ei zgârcănoasă. Luat cu cald pe la inimă – nu m-a uitat! Ion a scărpinat-o la gât. „De Smaranda Măriuca nu mi-a adiat vorba“... Aruncă Țintatei niște strujeni, trecu oile la numărătoare – se luminase bine de ziuă – griji la cal... Apoi s-au dus amândoi la gropi – una în colțul țarcului, alta sub o glugă de păpușoi – au dat la o parte paiele, capacele de scândură, au luat câte un pumn de grăunțe și s-au întors în casă să le cerceteze de uscate...

După ce i s-au prăpădit femeia și copiii, au trecut ani mulți de văduvie. Munca din greu, nevoile nu-l îngăduiau a-și opri gândul la vreo muiere. Dar uneori îl fulgeră pe om din senin. Venind mai an vară cu carul cu snopi, i-a tăiat calea Smaranda. Femeie năcăjită, vădană și ea – bărbatul i s-a prăpădit, lăsându-o cu doi mititei... Măcar să fi schimbat vreo vorbă – nimic.

Numai cât s-au uitat lung unul după altul. Ion s-a dus în drumul lui: hăis! cea!, femeia s-a amestecat între răchiti – se ducea la prăsit în vie... A visat-o noaptea aceea, ca un băietan oarecare. Curând a uitat-o – nu și-a mai adus aminte. Acum na! i-a răsărit în ochi acea zi fierbinte de vară și Smaranda cu burluiul plin de apă proptit în șold, topindu-se-n verdeața răchităilor...

Măriuca de colo, de pe pat, sfârâindu-și aprig fusul:

– Mă vede dăunăzi Smaranda: „Tot singură?“ „Cu Gheorghiță“. „Da alde Ilie și Ion?“.

„Mhm! bufni în sinea lui Ion. Ce griji au apucat-o“... Și cu glas tare:

– Om să vindem grâul. Și din orz o parte – la Lăpușna ori la Orhei... Numai, iaca, prețurile nu știu cum or fi...

Un gând îi dădu ghes: în sat! Ar fi pornit, dar ziua-i cu primejdie. Coborî din pod sacii deșerti și se apucară să scoată grăunțele. Au aburcat toată ziua și bună parte din noapte. Până la urmă i-au văzut puși într-un colț și acoperiți cu paie.

Obosit Ion, dar n-avea vreme pentru hodină. Tot în aceia noapte făcu o roată prin Seliște. Să bâjbâie cum se-nvârte lumea și vremea...

L-a cercat, mai întâi, pe Milentie de sub deal. Păgubaș și el, când cu rășluirea boilor. Furișându-se, bătu la oblon. A așteptat lungă vreme – n-a ieșit. S-a pornit, dar peste-o bucată de loc – lună, omăt, se vedea ca ziua – zări o umbră în marginea pădurii. S-a tupilat iară. Numai peste vreun ceas s-a ivit Milentie, dar de pe la vale de casă. L-a strigat pe nume, și acela l-a cunoscut... Au stat afară și au sfătuit – tot lua aminte Milentie și grăia în șoaptă. L-a povestit ce-a pățit de când nu s-au văzut. Ion i-a spus de umbletele și pățaniile lui. L-au speriat rău haidăii boierești: aflând că și-a cumpărat Milentie alți boi – ziua îi duce-n pădure, noaptea îi bagă în ascunzătoare – l-au amenințat că-i otrăvesc ca să se răfuiască cu alde dâșii care au dat jalobă la domnie...

– Să nu mai dai, Ioane, pe la mine... Nu vreau să pat ce-am mai pățit...

A înțeles Ion că nu-i nici o nădejde-ntr-însul. Becisnic și fricos aist Milentie...

Cealaltă noapte iar a coborât în sat. A îmblat pe lângă crășma lui Neniu și pe la casa lui Stârcea vornicul... Vroia să știe: cine vine? cine iese? L-a luat și pe Gheorghită cu dânsul. N-a izbândit nemic. Atunci – ce i-a venit? a bătut în poarta lui Vasile. Are să deschidă? Are să tacă? Numai a dat glas dulăul, și s-a auzit Vasile: „Care-acolo?” L-a pus pe Gheorghită să răspundă...

Au intrat pe ușa din dos. S-a mirat Neniu crășmarul – la început l-a luat drept Ilie, văzând, însă, la lumânare, că-i Ion, s-a liniștit.

– După gin? N-am. L-am gătit.

– Măi Vasile: cumpără de la mine niște grâu și niște orz. Am de vânzare.

– Pe gin? se învioră crășmariul.

– Pe bani. Îmi trebuiesc bani.

– Mult?

– 20 de saci de grâu și 15 de orz...

– Oho! făcu Neniu crășmarul. De furat? Ion și-a încleștat degetele pe scândura mesei. „Auzi-l? Crede că toți îs tâlhari ca și dânsul”. S-a ridicat și a ieșit. Nici de prețuri nu l-a iscodit – totuna n-ar fi spus drept...

Întors acasă, a tras o ulcică de cel gros ca dohotul și s-a întins pe laiță – să chibzuiască și să cântărească. Torcând, Măriuca tot arunca ochii în partea lui și dacă văzu că nu doarme, porni a-i înșira de-ale ei: a avut un vis... se făcea că a venit Ilie acasă... era făr-o mână, mâneca goală, legată de trup cu o petică neagră... Iar astă toamnă când se întorcea cu socru Nistor de la Lozova de la moară, l-a întâlnit pe Țoașcă răufăcătorul și a întrebat-o fără de rușine: „Nu te-ai măritat,

fa Măriucă?“ Cică: „Îți aduc eu un mire, este unul aici la tăiet pădure și tare i-ai căzut cu hodoronc la inimă“... iar cealaltă săptămână umbla un străin prin sat cu carul și striga că umblă să cumpere grâu și popușoi... pe bani ori schimbă pe vin... avea o bute-n car...

– Cât plătea sacul?

– Grâul cinci potronici...

– Ieftin...

Ion se înecă și tuși. Se răsuci pe altă parte, vru să zică ceva, dar tăcu. „Om să vindem și vreo cincisprezece-douăzeci de oi, nu-i încotro... Și brânza toată... Și mieii îi tăiem, la pelicele de vânzare...“

A patra zi se stârni un viscol de se închise lumea. Ce-i de făcut? S-a strâns funia la par. Așa, pe o vremeială ca asta, Ion Țărălungă hotărî să răzbată la părintele Nicodim. Alt chip nu era – nicidecum!...

368

Cu mare dosală pentru cele ce-i spusese starețul, dar mai cu seamă că erau de față și acei puchinoși scriitorăși de la cântelerie, cu catastivele lor, s-a întors părintele Nicodim în chilia lui și acum clocotea cu adevăratelea, neaflându-și loc. Dădea din colț în colț – auzit-ați? să fiu obrăzat ca un târâie-brâu oarecare, lovit precum un cățelandru – se izbea ba de-un scaun, ba de muchia mesei, ba de marginea patului. Ar fi purces încotrova, dar prăpăd afară, nu alta! Și o lua iar de la capăt, ca un apucat. Barba încâlcită, chica răsflocită, mantaua aruncată jos, potcapul azvârlit pe colțul mesei sub icoană, o ciubotă lângă sobă, alta pe pat... Dumnezeule milostive, viață-i asta? Amu când și dihăniile codrului hodinesc în vizuinele lor, și nemernicii lumii – tâlhari, jefuitori, ucigași – s-au aciuat care pe unde a putut, amu sfinția sa se zbate ca peștele pe tigaia încinsă...

– Pân-aici a fost! Mă duc și-i spun preosfinției sale că-mi scot mantaua și mă... cela-n slujbă. Să-și găsească pe altul

să-l argățească. Pentru mine destul – vreau să-mi grijesc sufletul... Aici m-o ajuns...

Și trase cu muchia palmei la vale de ureche – zbârcit, dar încă tare și vânjos grumazul. Grăi și aruncă o căutătură către țulul spânzurat în două cuie, între ușă și sobă. Un sforăit dulce se auzi dintr-acolo. „Dospești, trântore!“ – dar, întorcându-și privirea, dădu cu ochii de cele tărtaje, rămase desfăcute pe masă încă de aseară – pornise a buchesiri la viața sfântului mucenic Ioan cel nou... I se umplu inima. Trase un scaun și se așeză, lăsându-și obosit pieptul pe masă...

Iute la supărare sfinția sa, dar îi trecea repede. Mai cu seamă dacă-și stăpânea limba și nu se lua la sfadă. Drept, nu era întâiași dată, dar ca azi n-a mai pomenit! Prins cu trebile – împărțea fraților călugări tainul pentru toată săptămâna, rînd, îmbulzeală, sfinția sa dădea porunci, ajutoarele turnau, măsurau, cântăreau, câte unul mai mormăia în barbă, dar lasă că știa cum să-l puie la locul cuvenit! – iată, carevasăzică, sosi gâfa-gâfa Pitac grăsanul – degeaba porecla? avea un bot ca un rât! „Te cheamă de sârg preosfinția sa starețul. Cu condica și toate înscrisurile“. „Mhm!“ bufni cucernicul părinte, dar n-avu încotro, închise cămara și se duse. Iar Pitac ce credeți? Peste lacătul lui mai agăță unul. „Așa a poruncit preosfinția sa!“.

– Auzit-ați? Ce-s eu: tâlhar? Nu! Și dădu cu pumnul în masă: săltă solnița și se vărsă. A sfadă! Ptiu, ca babele și eu, Doamne mă iartă.

Ridică ochii către icoană.

– Iartă-mă, sfinte Neculae. Prost am fost, prost am rămas. Alții în locul meu, la cămări, s-or fi îmbuibat, s-or fi îngrășat. Eu sărac, slab și încă bătut pe nedrept...

Mai îi veni să plângă.

– Poruncește, cucernice! se auzi un glas la spatele sfinției sale.

– Piei din ochii mei, gadină! strigă fără-de sine sfinția sa. La rânit omăt!... Că mi te-ai întins la aghioase... Al-dată nu mai vezi tu satul mâne-ta duminica... Să-mi vii închevăluit hojma... Amin și-un praj verde!...

Capul zbârlit cu ochii înflați de somn și obrajii vineți se trase după polog și nu zăbavă vreme răsună iar un horăit și mai avan.

I-a zis preosfinția sa: „Ai fost harnic, Nicodime. Ai slujit cu tragere de inimă, Nicodime. Dar grele vremuri au venit. Greutăți mari, cheltuieli multe, datorii grele avem pe cap și față de vlădica, și față de Sfetagora. Nevoiți suntem să strângem bucățică la bucățică, grăunte la grăunte, bănuț la bănuț... Iar avutul nostru, de la o vreme, în loc să adaoge și să sporească, scade și se micșorează. Pe zi ce trece, văzând cu ochii...“ Vlădica? Sfetagora? Bietul Nicodim clămpăni din ochi și din urechi, fără-să priceapă cevași. Dar n-a irosit nemica pe de-asupra și fără-de cuvenita măsură... Așa a ieșit, plin de nedumerire. „Pafnutie! îi trecu abia acum prin gând. El, nărtosul de la cântelerie m-a lucrat. A lui lucrătură este! Vrea să-mi ieie locul... De mult se zbate!“. Pe preosfinția sa l-a rugat să meargă singur să vadă cum face împărțeala bucatelor. N-a mers – a trimes în locu-i turma celor scriitorași în cap cu Pafnutie...

– Gata! M-a ajuns aici... Dar alt gând îi trece prin minte. Nărtosul atâta așteaptă: să-i slobozi locul. Atuncea huzureală! Are să coșască sfânta mănăstire dimpreună cu toate neamurile lui. Pagubele? Pe seama șoarecilor și șobolanilor. Cum s-a dezvinovățit, când cu prescurile. Ce-ar fi să-l puie la cramă? Ha-ha-ha! izbucni în râs sfinția sa, după atâta necaz... Pe dată își luă de seamă – m-a apucat veselie păcătoșul ce sunt... încă nu se știe cum va să se sfârșească astă cumătrie la cămări!...

Se îndreptă în scaun, își netezi barba, căscă și, vrând să-și facă cruce asupra gurii, lăsă mâna-n jos: dăduse cu ochii de

cele tărtaje deschise cu șiruri de buchii mășcate curat niște fasole tărcate pe foile galbene, ici colo cu pete unsuroase lăsate de degete. „Te-ai înglodat în rele, frate Nicodime. Și eu, carele aveam nădejde în tăria sufletului tău“, îi țâui-n urechi un glas a dojană. „Uite la dânsul, roșcovanul – mă învață minte!“... Avea cartea asta de la acel fălos părinte Chirică, cu care au făcuteră astă toamnă în doi neuitata și primejduita călătorie la monastirea Dragomirnei. „N-ai cetit sfinția ta neasemuita istorie a vieții pravoslavnicului sfânt și mucenic Ioan cel Nou, ocrotitorul Țării Moldovei?“ Așa cu semeție l-a iscodit de amu după ce s-au văzut scăpați de jefuitori și intrați la adăpost în cetatea Sucevei, unde, în sfârșit, avură răgaz să mai răsufle. Știa el părintele Nicodim de acel slăvit sfânt, dar istoria n-o cetise – la monastirea lor nu se afla... Ori, poate, era și el n-avea știință?... Și, cu toate că s-au dus de-au văzut și s-au închinat sfintelor moaște, aduse încă pe vremea lui Alexandru cel Bun de la Chilia, întorși cu chiu cu vai la mitropolie, harțăgosul de Chirică, deși un zgârcit și jumătate, și-a ținut făgăduiala...

Trage tărtajele mai aproape.

„Cu mare vitejie apărau cei vechi credința, iară noi astăzi? Pentru bogăție ne batem, ca Pafnutie aista... Tare de fire fu acel sfânt. Dar la început om ca toți oamenii. Și încă negustor. Dar vrăjmașii, din lăcomie, l-au dat pe mâinile tătarilor, doar i-ar lua avuția. Iar el nu pentru bogăție s-au bătut – pentru credința noastră“... Fiori îl trecură pe sfinția sa, gândindu-se câte chinuri a îndurat sfântul. „Am să pot eu oare sta împotriva lui Pafnutie și a guzganilor lui?“. Așa le întorcea Nicodim pe toate, la nevoile și grijile sale. „Faptele celor vechi ne sunt lăsate ca pilde: cum să ne luptăm cu ispitele vieții și cu vrăjmașii noștri... Lasă, măi Pafnutie, or să-ți iasă pe nări vicleniile tale“... Oftă – părintele Chirică o fi așteptând să-i întorc scriptura, de-amu la primăvară, va să aștepte că... doar

nu-i țâță de supt să nu poată fără dânsa“ ... Se ridică și păși spre pat. Prinse a cânta sub nas:

Folosește-mi, doamne, și mă sprejenește,
Cu a ta putere, de mă mântuiește,
Că scăzură cei buni și se-mpuținară,
De nu-i dreptate nice într-o țară...
Se fălesc pizmașii că-și vor mări limba,
În cuvânt de svadă, să mulțască scârba...

Era un psalm din Psaltirea vlădicăi Dosoftei și tare se mai potrivea la ceasul aista de greu și cu năduh pe suflet.

Ajuns la pat, se aplecă și dădu poala țolului la o parte – balercuța la locul ei, vrana uscată, pramatia care dospește n-a dat de dânsa. Lăasă țolul la loc și se întinse pe pat cu fața-n sus. „Au să trebuiască să-mi iau rafta de la cămări?“ Al zecelea an, de când stătea sfinția sa în astă slujbă. Greutăți și griji nenumărate, dar se deprinsese cu toate. Preasfinția sa Ghervasie starețul când l-a tocmit, așa a zis: „Te știu din oameni așezați și smeriți. Taman de unul ca tine are trebuință mănăstirea...“ Harnic și ascultător s-a arătat de la bun început, de cum a intrat la mănăstire.

A fost mai întâi poslușnic, cumu-i aist netrebnic care sforăie acum în hruba lui. Amintirile dădură năvală... Se trăgea părintele nostru din satul Gura-Bâcului, de pe lângă Tighina. Avu părinți oameni cu stare, dar când s-a ridicat băietan, le-a ars casa și tot ce-au avut. Tot atunci s-a prăpădit și mamă-sa, vrând să scoată din pârjol niște scoarțe și lăicere... Rămas vădăoi, tatăl l-a dat pe Nechita – așa-l chema de acasă – în grija unui frate de-al său. Făcându-se mare, a fugit Nechita și a intrat oștean în slujbă la leși. După câțiva ani a fugit și de-acolo... Tatăl său murise, moșul bătrân, a trebuit Nechita să-și bată capul singur... A hotărât să se însoare. A găsit o fată cu zestre din sat de la Peresecina, dar cu puțin înaintea

nunții... a fugit după altul. De ciudă și de necaz, dar și de bucurie că nu și-a legat capul, s-a îndobrit cu niște voinici, care ațineau drumurile codrului scuturând pe negustori, popi, boieri și cine se mai tâmpla. Așa au mai trecut vreo câțiva ani. Iar când s-a întâmplat ce s-a întâmplat, adică, la răscoala lui Mihalcea Hâncu și Durac serdarul, când s-a dus și el să alunge pe Duca-vodă, dar au fost bătuți și împrăștiați, atunci era să-și găsească sfârșitul, dar l-au scos fârtății de la pierzanie... „Poate mai bine dacă-mi încheiam socotelile cu lumea asta vicleană și mârșavă atunci, își zise părintele Nicodim. Nu ajungeam să mă încalece un păduche ca aist Pafnutie...”

Din necaz mare aieste porniri mânioase, dar să-l fi picat cu ceară, că n-ar fi lăsat să-i scape din gură o vorbă rea despre cineva, fie chiar și dușmanul lui cel mai înrăit – era blând la suflet ca un miel. Așa, din fragedă copilărie... Numai după ce-a ieșit de sub aripa părintească, a trebuit să dea și el răspuns – la ghionț cu ghionț, la lovitură cu lovitură. „De-a mirării! Își zicea vremea de la urmă sfinția sa, amintindu-și că a dat și cu sabia în om și i-a scuturat pe unii de gălbenași. Oare chiar eu să fi fost acela?... Diavolul m-a împins!”

Sfinția sa împreună mâinile pe piept – de amu numai așa voi scăpa de astă lume răă și stricăță – și deodată se văzu de la o parte și unde mi-l păli o milă și o fără de margini părere de rău după sine! „Așa să mor și să nu mai fiu? Așa să mă prăpădesc și nici măcar să destăinui înaintea de asta cuiva gândurile și nădejile ce le-am avut și purtat în mine pe lumea asta și care așa și nu le-am mai văzut plinindu-se?”

Lacrimi sclipiră sub genele stufoase, se prelinseseră pe la coada ochiului și se rostogoliră-n așternut. Amar și iar amar, dacă ajungând la zile bătrâne și neputincioase, s-a pomenit singur... Crezu că întrând la mănăstire, va avea până-n clipa din urmă parte de căldură și înțelegere frățească, dar crâncen s-a înșelat. Mâncărime și vrăjmășie ca aici, cred, nicăierea-n

lume. Deodată îl pătrunse un fior: „Iarăși cârtesc, păcătosul de mine!... M-am stricat până-n măduva oaselor... Focul gheenei mă cheamă – altă scăpare n-am. Gândul îl purtă la bietul Gruie: „Pentru dânsul astă cumplită osândă. Mi-a fost hărăzit toiag la bătrânețe, dar n-am știut să-l ocrotesc...” După năpraznica tâmplare din acea zi-n de seară la apa Prutului, adeseori își amintea de tânărul prieten. Făcuse-ncercări: poate-l găsește, poate aude ceva... Care cum pleca la Iași, ori de la mănăstire, ori în trecere pe aici, îl ruga să întrebe. Și lui Chirică, tovarășul de drum de astă toamnă, i-a scris carte cu poruncă. Nici o știre... Ba și de Lupul n-a avut parte: l-a trimes preasfinția sa starețul la Căușeni și nu s-a mai înturnat. L-o fi tăiat pe drum niscaiva tâlhari ori... tătarii l-or fi prins... Și nici... Aici îi veni ca o amețeală – parcă-l păli un somn greu.

374 Se dădu sfintia sa pe-o coastă, să se culcușească mai bine, și nimeri cu mâna-n ceva rece, lunguiet, neted și de piele. „Ce dihanie-n patul meu?” Când înțelesese că-i chiar ciubota lui, o apucă mânios și o azvârli cât putu de tare, de să rupă ușa cu dânsa.

– Fii proklet și treclet fii! trase o sudalmă. Savelie! N-auzi, trântore? Ori te-ai înecat în gâlgâr, tot dospind atâta? Nici un răspuns de după polog. Blestem pe capul meu și altă nimic. Iaca, nici putere-n glas nu mai am. Își zise: Ori poate-a ieșit și eu n-am simțit?

Dădu să se ridice, să-l trezească. De lemn ciolanele, nu-l ascultară. „Am înțepenit. Amu mi-a bătut ceasul”. Trase adânc văzduh într-însul, puse mâinile pe piept și se pregăti de nemilosul și ușurătorul a toate sfârșit, de care nu scapă nimeni pe lumea asta. „Ori mor ori încalte... adorm – totuna pentru mine. Mai rău n-are cum fi”...

Pași grei răsunară afară și un glas se auzi sub fereastră:

– Părinte Nicodime! Părinte Nicodime!... Iași că te întreabă un om la poartă...

– Nici să mori nu-i chip, bolmojește sfinția sa. Și răcni din toate baierile inimii: Savelie!!!

Băietanul țâșni de după polog cu pene-n chică și paie pe la subsiori.

– Vezi care mă dodeiește la o vreme ca asta. De-i vre unul care-o fost și ieri, să iei o jordine și să împli pădurea cu dânsul...

În loc să se smerească în fața încercărilor, sfinția sa mai rău se mânia și chiar cârtea. Acel nenorocit de mai dăunăzi se dădu drept rudă de pe moșu-său, – veni să-i ceară pomene, apoi și împrumută de bani, – dar luându-l la cercetări, se îndreptă că-i un minciunos. „Tot unul trimes de dușmanii mei fu!” se dumeri abia acuma sfinția sa, pâlindu-se cu palma peste frunte. Și se îngrozi: i-a vorbit de greutățile slujbei, ba i-a arătat cămăările. Iaca unde duce bunătatea inimii, care adesea se vădește a fi prostie curată...

Părintele Nicodim se luă cu mâinile de cap: dacă au ajuns ei să mă lucreze în felul aista, nu mai am scăpare...

Așa, dărmat cu sufletul, îl găsește Țărălungă. Umblase drum anevoios răzașul nostru – urcase un deal, trecuse o pădure, coborâse o vale, iar un deal, iar o pădure... Ba mai făcuse un ocol, trecând pe la odaia boierului... Dădu năvală pe ușă, învăluit în aburi și omăt. Cu gluga în cap cum era, călugărele nu-l cunoscă cine-i.

– Bine te-am găsit, părinte Nicodime! strigă Țărălungă. Huzurești la cald, sfinția ta, iar eu înot prin troiene...

Cuprins de mirare, călugărele glăsui:

– Tu ești, frate Ioane? Dar cum și de unde?...

Se îmbrățișară ca doi buni prieteni, ce nu s-au văzut de lungă vreme și care, pierzând nădejdea să se vadă, socoteau că-s înghițiți de vălmășagul acestor tulburi și sângeroase vremi.

– Lăudat fie domnul... Te-ai înturnat... Seară de seară m-am rugat pentru tine...

– Rugile sfinției tale m-au scăpat de cele primejdii...

Apoi, dându-se mai la o parte, să se vadă mai bine.

– Când ai sosit, Ioane?

– Mai alaltăieri... Am vrut să-ți dau de veste, dar... M-am temut să nu oblicească răii, iscoadele...

Părintele strigă către sluga sa să închidă bine ușa, iar de întreabă careva, să spună că i-a picat oaspete un nepot din satul părinților... Aflați amândoi, precum bine știm, la strâmtoare – sfinția sa cu cea gospodărie a mănăstirii, Țarlungă cu ale casei – întâlnindu-se acuma, se uitau unul la altul parcă ar fi văzut pe Mântuitorul răsărindu-le în fața ochilor. Aprinzându-li-se nădejdea în inimi, le spori și bucuria întâlnirii. Căci, poate, nu se află apropiere și legătură mai mare între două suflete decât cea între doi bărbați, chiar dacă-s cu deosebire de vârstă și stare, dar trecuți prin aceleași vitregii și nutrind nădejdi aidoma. După ce ajunseră la Ieși, iar acolo s-au răzlețit unul de altul, s-au întâlnit sub zidurile Sucevei, unde Ion era cât pe ce să fie spânzurat, și numai sfinția sa l-a scos din ștreang. După care, nu zăbavă, iarăși s-au răzlețit în vâltoarea hărțuielilor dintre oștenii hatmanului domnesc și slujitorii creștini... Ședea acum Ion pe scaun, ostenit de drum, dar bucuros nespun că l-a găsit cu zile pe sfinția sa. Îi răspundea la întrebări, le făcea și el pe ale lui, dar tot se simțea covârșit de strânsoarea cleștelui dinlăuntru – amarnicele gânduri și frământări din aceste zile și nopți de când se întor-se acasă... Sfinția sa, la dreptul vorbind, pe ochi îl pricepu că are el ce are la inimă, prietenul său, Ion iarăși simți că părintele îi ros de mare necaz. Nici unul însă nu cuteză a se băga peste celălalt așa, dintr-odată, ci se lăsară slobod duși de șuvoiul vorbelor, de întrebări și răspunsuri lăturalnice și fără osebită însemnătate... Un fel de stinghereală, ca un zid rece, se ridică între ei, și deodată amuțiră ambii, parcă ar fi luat apă-n gură. Ca să nu stăruie acea nesuferită tăcere, sfinția

sa, ca gazdă ce se afla, își aminti de tânăra slugă și o strigă. Băiatul nu dădu răspuns. Făcu semn, a ceva tainic, cu cotul către Ion, chipurile, iată ce ajutoare am! se duse de se uită după polog. Nu era acolo. Își trase ciubotele, luă mantaua pe umeri și ieși-n prag. Deschizând ușa, văzu o umbră lunecând grăbit pe sub perete, într-o parte. Strigă: „Savelie!“, crezând că, poate, el o fi, dar acesta-i răspunse de la spate: „Aice sunt!“. Apucându-l de guler, întră cu el, împingându-l în chilie, și zăvorî bine ușa...

– S-a strâns funia la par, frate Ioane, zise călugărele, după o lungă tăcere, șezând pe capătul patului, cu ochii încetoșați, obosit. Nu-i chip de trăit...

– Tot așa zic și eu: a ajuns cuțitul la os...

Părintele Nicodim tresări.

– Nu la mine mă gândesc – la astă mănăstire. Ce-a fost și-n ce hal a ajuns! Nu-mi rămâne alta decât să-mi iau toiagul și să pornesc în lume.

Veni rândul lui Ion să se cutremure: „Dar de ce? Am alergat pentru sprijin și ajutor și, când colo, iată ce aud!“.

– Părinte, m-ai scos din labelle morții astă toamnă, amu mă lași să mă prăpădesc aice?

Cuviosul călugăre ciuli urechile: „Ce vrea să zică cu acestea? De ce, adică, să se prăpădească?“

– Ești tânăr, ai viață de trăit. Eu mi-am mâncat mălaiul – mă trag la un schit și scăp de astă mâncărime și clevetire. La schit, numai la schit!

– Sfinția ta! strigă Ion. Dar cine va să se bată pentru dreptate? Cine va să pedepsească pe mișei – tâlhari și răufăcători? Că de rămân nepedepsiți, se înmulțesc relele-n lume și ne covârșesc de istov.

S-a lăsat demult sfinția sa de asemenea porniri și gânduri. La ce-a mai îmbrăcat rasa și și-a pus comăna pe cap? Luptă, răzbunare la vârsta lui? Destul a păcătuit în tinerețe...

– Să zicem: bogdaproste că am scăpat cu zile și ne-am întors pe la cuiburile noastre. De-emult ne-ar fi ciugulit corbii ochii pe undeva...

Ion sări de pe scaun, grăind cu aprindere-n glas:

– Dar la ce bun, frate Nicodime? Sfinția ta ca să te întorneri la mănăstire, unde, precât înțeleg, nu mai ai trai, iară eu să vin să găsesc gospodăria ducându-se cu totul de râpă? Ce se tâmplă cu biata noastră țară? Unde-om să ieșim până la urmă?

„Mhm! făcu părintele Nicodim. Ion aista, cum îl pălește un necaz, pe dată strigă către nenorocirile Țării. Curat ar fi a lui. Dară... adevărat că... vede lucrurile mai în adânc, pe când eu, păcătosul ce sunt, m-am gânsit îndată să mă găvozdesc oareunde într-o bortă și să mă aflu împăcat...”

– La ce-ți fu gândul, Ioane? Că: ori gândim într-un fel, dar grăim anapoda; ori grăim pre-o limbă, dar gândim aiurea. Înăcrit peste seamă te văd, ce ai?

Și îi spuse Ion despre cele necazuri: n-are boi, n-are cai, cu ce să îmbrăzdeze la primăvară? pe fratele mai mic l-au stâlcit răii în bătai, de nu se știe de-o mai fi om dintr-însul...

– Să-mi dai un sfat, sfinția ta: ce să fac? Să mă trag și eu la un schit undeva? Are pământul, semene și secere alții – eu n-am de gând să muncesc numai ca să plătesc dări și biruri... Că domnia, când mi s-a făcut nedreptate și am fost jefuit...

– Ai mai ajuns să dai jaloba la divan, Ioane? întrebă părintele Nicodim. Că atunci, când ne-am văzut sub zidurile Sucevei, n-ai mai apucat a-mi spune...

Fu legat Ion și aruncat în căruța de cei oșteni. Slugă fu făcut și slugări mai bine de-o lună, cât ținură hărțuielile, acolo, în Țara de Sus. Văzându-l hatmanul om harnic și de ispravă, vru să-l oprească și mai departe pe lângă oaste. S-a străduit să scape, zadarnic. Numai boala și zăcarea ce-a dat peste dânsul – l-a adăpostit o bătrână miloasă în căsuța ei, prin părțile Dorohoiului – l-au ajutat până la urmă să scape și să vie acasă.

– La adăpat caii a dat acela peste mine și a poruncit să mă lege... Striga că-s iscoadă de-a leșilor. M-a luat drept Ilie, pe care, se vede treaba îl știa la față... De amu mă și vedeam bălăbănindu-mă de creanga celui stejar din marginea șleahului, unde mă adusese... Dar te-a scos bunul Dumnezeu pe sfinția ta... Atunce m-am jurat să nu mai purced nici cu jalobă nici așa, cât oi mai avea zile. Nicăirea nu-i ascultat și băgat în seamă bietul omul prost. Să fi știut, nu mă porneam și nu pățeam ceea ce-am pățit. Tot am crezut, că dacă este-un Dumnezeu, trebuie să fie și o dreptate – am văz't că nu-i...

„A ajuns și el, sărmanul, să cârtească, – se gândi părintele Nicodim. – Mare spaimă o fi tras atunce, dacă după atâta vreme nu poate uita...”

– Să fi răzbătut la Vodă...

– Vodă? nu se putu reține Țărălungă. Cei doi boieri mari mi-au făgăduit că dau jaloaba la domnie. M-au întrebat din ce sat sunt, să aștept... Nici unde-am rămas să zac bolnav nu m-au căutat, dar nici acasă n-a venit nimeni să întrebe. Ba au strășnicit-o pe sora Măriuca...

Părintele Nicodim clătină din cap:

– Poate n-au priceput ei, boierii aceia, ceva... Că atunce, când cu primejdia ta, s-au arătat înțeleghători cu noi...

– Zicea tată-meu, Dumnezeu să-l ierte... Zicea că-n vremurile cele vechi aveau răzeșii trecere la domnie ca și boierii. Amu boierii stau zid împrejurul Măriei sale și nu mai lasă pe nimene să se apropie. Ei învârtesc țara, după cum li-i placul... Boier Stăuceanu nu-i tot așa? Luă cu hapca de la alde noi tot ce poate: și țarini, și imașuri, și pădure, și iezere... Până și la sărăcia noastră, la vite s-a lăcomit. Aici grăiește dârz: Ori, poate, crezi că a fost fără știrea lui? Ori fără știrea lui l-au omorât haidăii pe cumnatu-meu și l-au stâlcit în băți pe bietul Gheorghită?

– Dreptu-i: sunt și boieri lacomi și răi... Cât pentru Măria sa...

– Dar vlădica? grăi, făr-să mai audă ceva, Țărălungă. Crezi că-i mai milos? Am stat și am așteptat și am nădăjduit, după cum mi-ai făgăduit sfinția ta și m-a încredințat acel Costache-paznicul. A trecut odată, m-am aruncat la picioarele lui, dar a pășit și s-a dus în calea lui...

– Poate nu te-a zărit, fiule? Încearcă părintele să-l apere pe mai marele său și al bisericii țării. Amintindu-și, însă, de starea grea în care se afla și de halul, la care ajunse mănăstirea, dădu îndărăt. Ce să mai grăim, Ioane frate? Starețul nostru mă dă afară din slujbă, cică, aș fi irosit bunurile mănăstirii. Mă duc la schit, acolo va să-mi sfârșesc veleatul.

Ion se întinse pe dinlăuntru, precum coarda arcului.

– Dar cu grâul și cu ovăzul cum rămâne? Ziceai că mă ajuți să-l vând mănăstirii. Fără boi și fără cai n-am nici o îndreptare. Îmi trebuie bani. Neniu crâșmarul nu vrea să cumpere, zice că-s de furat grăunțele. De ies în târg, la Lăpușna ori la Orhei, mă calcă iar haidăii și pierd și ce mai am...

– Mda! oftă sfinția sa. Încâlcită socoteală. Când am putut, te-am ajutat. Amu eu singur mă înec... Să mă duc la sfinția sa starețul să mă milogesc? Am mândria mea. În fața lui încă aș cădea, dar când știu cine-i cel de mă sapă, – puchinosul și scârna ce este! atunci zău că nu mă pot frânge...

Se prăbuși și astă nădejde a lui Ion. Înturnă capul spre ferestruica înghețată – o bășică întinsă, acoperită cu promo-roacă, de două degete de groasă. Se gândi că va ieși și va pleca de aici cum a venit: fără ajutor și fără sprijin. Va trebui să lucreze într-ascuns: să încarce și să ducă sacii la târg în taină. Cât îs drumurile bune de sanie... Cât n-au amirosit niscai tâlhari... Cât n-au venit alte porunci domnești de noi dări și biruri... Dăbilarii, dacă pornesc din casă în casă, mătură tot ce găesc, nu se uită la zapise că ai plătit, ce-ai avut a plăti. S-a cam grăbit cu scosul afară – în groapă grăunțele erau fără primejdie...

Se înstăpâni iarăși tăcerea între dânșii. Se auzea cum roade cariul în scândura mesei. Frământându-se așa, părintele Nicodim deodată se pomeni că-l încearcă alte gânduri și porniri. „Adică de ce m-aș da așa ușor bătut? De ce să se bage aist Pafnutie la cămări, dacă-i poci da-n bot, să-i treacă pofta pentru totdeauna? Ian să mă duc eu la sfinția sa și să-l așez frumușel. Să-l văză și starețul din ce copită și ce poamă este. De ce-a prins puchinosul la atâta inimă? S-a ajuns într-ascuns cu grecul de la Sfântul Munte. I-a juruit că de-l pune pe dânsul la cămări, dă întreit și împătrit mai mult... Oh, obiceiul ista la Țara Moldovei! Cine vrea să suie într-o stepenă mai naltă, nu prin darurile sufletului și a minții, ci prin mituire și lingușeli urcă! Voi, lingăi, care v-ați plodit de nu vă ține pământul, când oare va să vă sece sămânța?”

– Savelie! strigă sfinția sa. Unde mi te-ai amistuit? Masa pune! Ori nu vezi că ne-a sosit oaspe scump în coliba noastră?

Nu se supăra băietanul, auzindu-l așa răstit, știa că sfinția sa îi om bun la inimă și îngăduitor. Ba întrând, ba ieșind, se apucă să gătească bucate la foc, să scoată de prin cele unghere și cotloane cele trebuitoare... Ion stătea tăcut. Sfinția sa la fel, ci numai din când în când arunca ochii către dânsul. Văzându-l luat pe gânduri, zise:

– Ți-i greu, frate Ioane, știi... Și mie mi-i greu...

Ion ridică privirea – un val fierbinte îl lovi în piept. Zise:

– De întors, ne-am întors, dar... Ce-i cu Lupul, părinte? Sănătos?...

Călugărele clătină din cap, a părere de rău.

Răspunse după o habă de tăcere, oftând:

– S-a dus în Jos, cu trebi mănăstirești. Încă la căderea iernii... Nu s-a mai întors. N-avem știre ce i s-a prilejit – și lui și acelui frate al nostru... Nu-i și nu-i și nu-i până azi... Și, după o habă de vreme, iarăși oftând: Dar de Gruie, sărmanul, nu întrebî?...

Părintele Nicodim întâiul pomeni numele aceluia, pe care Ion se tot ferea să-l rostească. Zise:

– Trecând eu pe la mitropolie, mi-a spus Costache-paznicul că a dat pe-acolo un băiețandru și a întrebat de sfinția ta... Dar tare era grăbit, și, cică, spăriet. Au el să fi fost?

– Carevasăzică, știi că-i viu?... Și eu numai atâta știu... Dar ce-a pățit? Pe unde-i? Ce face? Cum a scăpat din prinoșirea acelor nelegiuți? Adeseori mă gândesc, că tot ar trebui să ne dea de veste. Ori îi ținut din scurt, pus la popreală?

Își zise Țărălungă în gândul lui: noi, aiște mai în ani, de când ne ținem minte, bătuți de soartă suntem. Poate că avem vini și păcate... Dar aiștea tineri: Gruie, Gheorghiuță, Măriuca chiar... pentru ce năpăstuiți și pedepsiți?...

Trase părintele celălalt scaun și se așeză la masă. Bucatele puse: jumări, scrob, murături, brânză de oi, ceapă, colac. Două ulcele se iviră destul de arătoase... Și iată prinse a îngâna sfinția sa îndrăgitul cântec:

La ahahaaaa Vahahavilonului,
Jeheheliind de Țara domnului,
Acohoholo șezuum și plâhâhânsem...

– Ți-aduci aminte, Ioane, cum am pornit călări pe malul Prutului, să ajungem acea șeică? Cu tot nacazul, încă atunci mi-a spus inima că Gruie al nostru n-are să se prăpădească...

Ion îl împunse din ochi:

– Să fie precum zici, sfinția ta. Oh, că multe primejdii îl pândesc pe sărmanul om!

– Tomo necredinciosule! Iacă să ții minte, de-oi fi eu cu zile au ba: voi va să vă întâlniți. Și încă alte isprăvi va să faceți dimpreună... Avut-am un vis: se făcea că Gruie călărea pe un cal împărătesc, cu hamuri bune... Și el îmbrăcat bogat.

– Dar și eu, Nicodime, l-am visat. Și tot așa... Boieri îl însoțeau, curat ca pe un domn... Mă furase somnul într-o

căpiță de fân, în preaj, a Ieșilor... Iar noi cu sfinția ta călătoream la Țarigrad. Aveam un măgăruș, călăream pe rând.

Părintele rămase cu gura căscată: își aminti că și el visase un asin. De unde oare? În viața lui n-a încălecat asemenea jigodie...

– Savelie! Adu a treia ulcică. Pentru tânăr prietenul nostru pierdut.

– Și pentru Lupul una, adăugă Ion.

Curând se încălziră pe dinlăuntru cu vin ales, adus de Savelie din satul lui. Vorba li se întări. Părintele Nicodim uită de necazuri și tot îndemna să se umple cel vas cu toartă. Povesti pățania lui când cu întoarcerea de la Dragomirna. Cum era să se răstoarne în apă, la trecerea peste Prut. De popasul făcut la Vărzărești, la popa Roșcatu, vechi și bun al lui prieten, de la care auzi despre niște tâlhari prinși de domnie, pe care popa îi știa și de la care auzi că ei au scos din labele unor negustori turci, umblând cu șeicile pe Prut, pe un băiețandru, care, cică, de prin aceste părți ar fi fost. S-a gândit atunci: au poate să fie Gruie?...

Vorbea aprins sfinția sa, crezând că Țarălungă îl ascultă. Răzașul, însă, era cu gândurile în altă parte.

– Nu, Nicodime! dădu Ion cu pumnul în masă, de săltară blidele din loc. Nu mai este chip a răbda!

Sfinția sa îl privi mirat.

– Cât să mai îndurăm, sfinția ta, jaful și batjocura? Toate au o margine. Toate până la o vreme. Frate-meu Ilie știi ce mi-a spus? Proști sunteți voi, cei de la Moldova. Vă spetiți pentru păgân, iar păgânul vă sugă sângele și se îngrașă...

Călugărele făcu semn: mai încet... nu striga... și arătă cu capul spre fereastră.

– Savelie! Ia vezi, nu-i iar vre-unul pe sub pereți? Am auzit bocănit de pași...

Cu bună seamă: se auziră bătăi de ciubote la prag. Amuțiră amândoi: asta ce să fie? Urmă bătaie la ușă, sluga fugi și

deschise. Marea lor îngrijorare se preschimbă în nespusă mirare: în chilie dădu năvală o matahală îmbodolită într-o cogeamite manta, iar când își scoase gluga, se ivi un cap bărbos.

– Mmm!... Aaaa!... Eeeee!...

Era Lupul Mutul. Iată că se înturnă cu bine la mănăstire și cel dintâi lucru ce-l făcu, veni să vadă pe sfinția sa...

Strigăte de bucurie. Îmbrățișări. Oase trosnite: „Lupule, tu ești? Unde-ai stat atâta? Credeam că te-ai prăpădit cu totul... Teafăr și sănătos, slavă domnului!”. Se alătură și el la masa lor. Nu lungă vreme, și se simțeau tustrei, parcă nici s-ar fi despărțit. Parcă nici ar fi trecut fieștecăre prin atâtea grele încercări. Aflară, că fost-a oprit Lupul de tătari. Văzându-l mut, credeau că se preface, iscoadă fiind. L-au băgat în groapă și l-au ținut până dăunăzi. Pe călugăre l-au îngăduit să meargă mai departe, cu căruța-n jos, către Chilia, unde se afla trimes. Abia la întoarcere l-a scos din mâinile necredincioșilor... Oh, câte bătăi a îndurat... La ce munci a fost pus... A argățit la grajdurile tătarești... A văzut robi moldoveni cu limbile tăiate, ca să nu spuie cine sunt, alții cu ochii scoși, să nu vadă pe unde să fugă... Acestea Lupul le arăta cu mâinile, cu degetele, cu limba, cu ochii...

– Lupule frate! îl bătu Țărălungă pe umăr. Vrei să mă ajutorezi la o treabă?

Părintele îl lămuri:

– Are de dus Ion niște saci cu grăunțe la târg... Să-i ajuți. Nu, nu azi, mai pe urmă. După ce te mai hodinești de pe drum...

Țărălungă strigă:

– Ba azi, sfinția ta! Amu, fără de zăbavă!... Venind încoace, Nicodime, am trecut pe la odaia Stăuceanului – aceea din pădurea de deasupra Siliștei. Am stat în tufișuri. Am oblicit că unul din răii ce l-au omorât pe cumnatu-meu și care și-au

bătut joc de frate-meu, acolo iernează. Am vrut să-l lovesc pe neprins de veste, dar... M-am gândit să te ieu și pe sfinția ta de martore...

– Pe mine? Părintele Nicodim, înfierbântat cum era, din acel călugăr evlavios și blând de mai nainte, se preschimbă în clipala ochiului într-un leu, gata a se bate pentru dreptate, ca-n cele vremi de viață în codru. Adevărat, Ioane! Dacă nu ne-om scoate noi dreptate, cine-are să ne-o facă? Ai de gând să-l sparii olecuță?

– Ba o uciganie, din care să nu mai iasă...

Ion își strânse buzele, până crăpară și se prelinse sânge din ele. Văzând că Nicodim stă-n cumpănă, se ridică:

– Sfinția ta cum poștește – eu m-am dusu-m-am.

– Stai! Încotro?

Mirosea a ruptură. Însemna că frăția lor de zeci de ani se darmă. Deodată se săltă de pe scaun.

– Tu, Lupule, mergi cu noi?

Nu mai întrebă Lupul: încotro și ce trebuie să facă. Se șterse cu mâneca la gură și se ridică: merg! Părintele Nicodim simți o pălălaie lingându-l pe dinlăuntru.

– Savelie! Fuga de pune roibii la sanie. Ieșim la o preumblare cu fratele nostru Ion! Ai venit? Nici un pătrar de ceas nu se scurse, și caii înhămați băteau cu copita la prag...

De cum ajunse vestea la urechile lui – i-a adiat ieri vorba un siliștean, cu care se avea înțeleș să-i vândă niște lemne pe ascuns, iar azi dimineață, coborând în sat și luându-l de-o parte pe Neniu crășmarul, s-a încredințat, că așa este și nu altcum, Iftenie căzu la mare grijă. „Carevasăzică, s-a întors?... Carevasăzică, a venit?... Carevasăzică, nu l-a ajuns sabie să-l taie, glonț să-l spargă, foc să-l ardă, apă să-l înece“... Prinse a se învârti pe loc, precum un lup încolțit... Era acest Iftenie josuț de stat, îndesat, cu ochii puși adânc, mereu încetoșați – fie de răutate, fie de băutura, de care nu se lipsea o zi. Slujea

de mulți ani aici, la odaie, și vara și iarna, având pe seama lui partea asta de pădure, departe de conacul boierului. Mușterii se găseau destui, chicușurile îi veneau de-a valma... Băgă un lemn în sobă, bătându-l cu cociorva – scânteii săriră, o parte repezindu-se pe horn, în sus, altele căzând ploaie peste ciubote. „Ha! tropăi cu ciudă din picioare. Îi viu de hac și aistuia! Numai... care să fie: Ilie ori Ion?” Acel siliștean nu-i zise pe nume. Neniu tot așa. Iar el n-a întrebat, parcă i-a luat mințile. „Drăcia dracului! Dădu iar cu talpa de pământ. Ori unul ori altul – tot dracu!... După o vreme, pâlindu-l un gând neașteptat: Dar dacă-s amândoi?”

386

Știa el Iftenie ce știa: după faptă vine și răsplata. L-au mântuit de zile pe Terinte – de ce și-a băgat nasul în borșul altuia? L-au învățat minte pe prâslea lor – de ce nu și-a ținut gura? Au strâșnicit-o bine pe sora lor... Amu la iertare să nu te aștepți! Dacă s-au întors alde Țărălungă, amândoi ori numai unul, or să-l caute să-i ceară socoteală... Hm! Dacă au venit, de ce se ascund? Vor să se răfuiască și să șteargă putina, ca nimeni nici să-i bănuiască?” Iftenie se răsuci pe călcâie, se duse la laviță, luă bărdița, și-o înfipse-n brâu, îmbrăcă mantaua, trase gluga pe frunte, la ușă smulse din cui funia cu laț la capăt – o să-mi prindă bine! și ieși.

De două zile și două nopți ninge și viscoalea. Odaia abia se vedea. Vântul clădise un munte alb în spatele ei. De pe streșină se lăsa o buză mare, albă, răsucită. Pădurea întroienită. Copacii se înălțau negri, clătinându-se-n răbufnirile crivățului. Colo, în vâlcică, se auzea scârțâind o cracă, ascuțit, prelung, jalnic. Noaptea, prin somn, scâncetul ei îl umplea de presimțiri grele, de spaimă... „Am s-o tai! hotărâ haidăul. Ori dărâm copacul cu totul...” Era ulmul, care-i plăcea mult boierului. Când veni astă toamnă cu Ghilan pe aice, îi dădu de grijă, nu cumva să-l smintească... „Boierului i-i a frumos, iară eu n-am somn din pricina lui...” Pe dată, însă, alte gânduri îl năvăliră...

Auzindu-l pe stăpân, Ursul sări de sub căpița de fân. Avea Iftenie aici și un ocol, în care ținea la iernat vreo treizeci de mioare – cam fără știrea boierului, având știință numai Ghilan, cu care se împărțea, și la brânză și la miei, și la pelicele... Al doilea dulău se afla legat în spatele odăii, la oi.

– Na! îi azvârli Iftenie Ursului o bucată de mălai.

Luă aminte prin părți – liniște. Vântul se mai potolise și, dacă stăteai să ascuți, puteai auzi ce se face până hăt departe. Lovituri de topor nu se auzeau... De când s-a lăsat iarna grea, mai cutează câte un nenorocit de siliștean ori lozovan de se bagă noaptea după defoc. Are Iftenie auz bun – îl simte îndată. Numai se așterne acela pe treabă, hop și el: „Dar ce-mi faci aici, cuconașule?” Câr, mâr... Iaca, niște uscături... „De la tată-tău, hai? Ia dă-ncoa toaiba...” Și-i ia toporul, îi ia funia, îi ia mantaua, cojocul, scurteica, ce are pe dânsul. Ba uneori îl și descaltă. „Amu du-te cu tot cu crengi”. Unde să se ducă, sârmanul? Cade-n genunchi, plânge... Atunci Iftenie se vede mare și tare! De acuma el ți-i boierul. Și, dacă-i vreunul cu harțag, îi trage o mamă de uciganie, de-l lasă mort... Iar ca să nu-l spuie la vechil să-i mai adauge comege, îi zice: „Aduci o oaie... brânză... bani și te iert”. Dacă-i un păcătos, de pe care n-are ce scoate, îi dă un genunchi în fund, lăsându-l în plata Domnului... „Trebuie să dau de știre lui Ghilan”, hotărăște Iftenie. S-ar fi dus de draga dimineață, cum s-a întors din sat, dar l-a așteptat pe Bârlea să vie să-l schimbe – n-a venit până la aista ceas.

Pune zăvorul la ușă, strânge ceatlăul la țarc, strigă la câine să rămâie de pază și pornește, croindu-și cale prin troiene, spre dâmbul cu drumul. Înaintează ca la vreo azvârlitură de băț și, iată, aude pocnete de bici... „Asta ce să fie? Cine îmblă la astă vreme prin pădure?” Dă la fuga, coboară-n vâlcică, urcă dâmbul și, ajungând la stejarul bătrân și gros de margine, se pitește. Nu se aude nimic – i s-a părut...

Pornește mai departe. Peste vreo zece pași vede ivindu-se sus, pe culme, o sanie trasă de doi cai voinici. Vine drept într-acoace. Deși viscolit drumul, lunecă sania ușor, fără zgomot. „Să fie aceia de-am auzit-o ori alta-i?“

Iftenie se răsucesc-n loc și fuge înapoi. Se dă după tulpina stejarului. Ghilan să fie? Caii buni, hamurile bune... El vine pe tăcutele ca să-l ieie cu nepusă masă. Nu-i el... Nici boierul nu seamănă a fi... Numai că-s niște răi, cu gânduri de furtișag.

Se uită de după copac – are ochi buni Iftenie! În sanie-s doi: unul pe capră, altul pe coș. Poate chiar mai mulți?... „Bre! Aiștea nu umblă de florile mărului“. De bună seamă, sania lasă drumul și taie drept spre odaie. Vru să strige Iftenie văzu că-i sania mănăstirii, dar tăcu. De ce? Poate-l opri bănuiala că se înșeală? Și apoi ce să caute sania mănăstirii aici, la dânsul? Ajungând în fața odăii, îl recunosc pe vizitiu: Lupul era, cu capul lui cât un oboroc și trupul mătăhălos și colțuros... În spatele lui alți doi – amu se vede bine. Au venit călugării și la dânsul? Vor să tragă un chef într-ascuns? Da, părintele Nicodim este! De necrezut... Iftenie holbă ochii, văzând cum din sanie se scoală unul în picioare și strigă:

– Măi Țoașcă! Ieși afară că avem a lămuri ceva!

„Țărălungă, el îi! Ca un fulger îl străbătu pe Iftenie. Nu s-a răbdat – a venit. Și nu singur...“ Puse mâna pe coada toporișcăi și vru să răspundă, dar se răzgândi: „Ei trei, iar eu unul...“ Țărălungă trase o înjurătură. După ce mai strigă o dată, se duse până la ușă și văzu că-i încuiată pe dinafară, urcă în sanie, și făcu semn către vizitiu: „Mână!“ Acela lovi cu biciul în cai. Sania o luă în zbor spre drumul pe care venise.

„Se duc, răsuflă ușurat Iftenie. Ducă-se că nu i-am poftit!“ Să nu se fi știut vinovat cu nemica, ar fi dat glas și ar fi ieșit din ascunzișul lui. Dar se știe!...

Ajungând la drum, sania coti și goni mai departe, dar, pe neașteptate încetini. Țărălungă sări jos și făcu semn tovarășilor să se ducă-n drumul lor.

„Bun! strânse din dinți Iftenie, încleștându-și degetele pe coarda bărdiței. Unul la unul suntem. Amu: care pe care!...”

Sania se rostogoli peste culme. Rămâne să stăpânească de jur împrejur tăcerea albă a pădurii, tăiată de trunchiurile negre ale copacilor, ce se legănau ușor. Suflarea i se făcu lui Iftenie rară, adâncă. Ce are-n gând nepoftitul ista? Să se fi înțeles cu tovarășii lui să fure din lemnele tăiate gata? Ori să mă coșască de câteva mioare? Să încerce – i s-a scoate și lui, cum i s-a scos lui frate-său și lui cumnatu-so.

– Ieși, Țoașcă, că aice ești! strigă Țărălungă, venind spre stejar. Se opri mai încolo, cu mâinile ascunse sub poale. Te-am strigat o dată și nu te-ai răspuns. Te-ai temut – amu n-ai încotro.

„M-a dibuit! Dar de unde și cum? Ori m-a zărit de la odaie? Dar nu m-am vădit!”

– Te-au dat de gol urmele pe omăt! strigă iarăși Țărălungă. – Ieși că ți-a bătut ceasul. Ai să răspunzi pentru fărădelegile ce-ai săvârșit!...

Dându-și seama că zadarnic s-ar mai ascunde – cu bună seamă urmele lui duceau de la ușa odăii până la aist loc – Iftenie făcu într-o parte de după trunchiu. Stătu privind pe sub marginea cușmei.

– Ce ai cu mine? Ori ți s-au urât zilele?

– Măi! dădu un strigăt Ion și, făcând o săritură, tot atunci plecându-se – Iftenie aruncase bărdița asupra-i – se opri la numai câțiva pași. Zise cu glas rece, tăios: Ești în mâinile mele. Amu nu-mi scapi. Te-am pândit câteva zile și nopți, dar te-a ferit norocul... Amu – gata!

De sub poala lui Țărălungă scoase botul lung, țeava lucitoare a pistolului.

– Vrei să mă împuști? rânji Iftenie, cuprins de friguri. Dar are a pica dintr-o clipă-n alta Ghilan... Cu câțiva argați. Aude împușcătura și pune mâna pe tine, chiar de apuci a mă da la pământ...

– Eu? Să te omor? hohoti de râs Țărălungă. Să-mi spurc mâinile și sufletul cu o lipitoare ca tine? Ba singur ai să-ți pui juvățul de gât. Văd că ți-ai luat funia. Ai știut ce te-așteaptă...

Asta-i mai rămăsese lui Ifteni – funia. O ținea strâns în mână. Toporișca n-o mai avea – se cufundase vâjâind prin văzduh într-un sul de omăt, du-te de-o caută!

– Dar mai întâi, strecură printre dinți Ion, ai să dai seamă pentru cele făptuite. Și nu cumva, ci târâindu-te-n genunchi, ca un vierme ce ești... Jos! La pământ! În genunchi! strigă, țintindu-l drept în frunte.

390 Nu era un fricos Iftenie. Slujind la pădure, avusese de furcă cu tot felul de tâlhari. Și ziua, pândind prin coclauri, dar, mai cu seamă, noaptea. De multe ori se băgau câte doi și chiar câte trei... Ieșea totdeauna el de-asupra – se pricepea să-i ieie fie prin putere, fie prin vicleșug. Fiind singur, îi făcea să creadă, că mai are pe cineva, că-s mai mulți. După ce le lua topoarele și-i lega, și aflau că-i singur, prindeau a sudui, a blestema, a se zvârcoli – era târziu... Așa și de data asta – o să-l păcălească pe lăudărosul ista de răzaș, care, cine știe pe unde-a umblat vremea de la urmă, iar amu a venit și caută capăt de gâlceavă... Dar ce, la urma urmei, îi el, Iftenie de vină? A fost din porunca și cu îndemnul lui Ghilan, poate chiar a boierului! Numai că amu Ghilan nu-i și nu se știe de va să vie... S-a pomenit el, Iftenie, singur, față în față cu aist ucigaș, cu pistolul în mână. Să aibă oare glonț într-însul? Ce să facă: să cadă în genunchi?

– Jos! La pământ! – strigă Ion furios că acela nu-i dă ascultare.

Răcni tare, și Iftenie se frânse de picioare, căzând în omăt.

– Mâinile pe cap! Iute! îi porunci Ion. Și numai se gândi cum va să-l lege bine pe mâini și peste picioare, ca să-i facă dreapta și cuvenita judecată, că Iftenie se răsuci de mijloc și aruncă fulgerător arcanul. Îl anină de gât... În clipa următoare, înhățându-se în brațe unul pe altul, se rostogoliră ghemotoc ca un trup cu patru mâini și patru picioare, prin zăpadă...

Când unul de-asupra, când celălalt.

Iftenie îl tot împingea pe Ion în partea, unde-i căzuse bărdița, să puie mâna pe dânsa. Ion, reușind să scape de laț, ținea într-o mână capătul funiei și se silea să-i prindă lui Iftenie grumazul.

Tot luptându-se așa, s-au dus de-a dura la vale, ajungând pe fundul vâlceleii. Amândoi erau cu mâinile goale. Sleți de oboseală. Uzi learcă și de sudoare, și de apa din omătul, care le intrase prin sân, pe după guler, la piele. Tari și voinici amândoi. S-au frânt în brațe cu înverșunare...

– Am să te sugrum, scrâșnea Ion. L-ai ucis pe Terinte... L-ai rupt în bătai pe Gheorghită...

– Te gâtui, gâfâia Iftenie. Am să te-azvârî în omăt, să te mănânce fiarele codrului...

Văzând că nu pot izbându, nici unul și nici celălalt, se potoliră.

Zise Ion, șezând într-un genunchi:

– Ce ți-a făcut ție Terinte, de l-ai mântuit de zile?

– Să-l întrebi pe Ghilan, răspunse Iftenie, ștergându-și nădușeala de pe ochi și sângele de pe față. Eu n-am nici un amestec la moartea lui...

– Jură-te pe sfânta cruce!

– Pe sfânta cruce jur!

Scrâșni Ion:

– Dar pe Gheorghită de ce l-ai nenorocit?

– El singuru-i vinovat. Nu și-a ținut limba... Dar tot Ghilan a trimes pe doi argați să-l prindă și să-l învețe minte...

Îl știa Ion pe aist Iftenie. Nu-l credea ce spune, nici cât negru sub unghie. Dar cum nu-l putu doborî de data asta, făcu chip a-l crede.

– Așa, zici că Ghilan? Pui mâna-n foc că el?

– Îhî, pun, întări Iftenie. Boulonii voștri tot a lui trebușoară este. Mințea Iftenie, mințea de înghețau apele. Luase și el

parte, și încă vârtos de tot luase! Dar vroia să scape din labele istui taur de Țărălungă. Să știi, că de oblicește Ghilan că te-ai înturnat la Seliște, nu se lasă până nu te mântuie și pe tine de zile ori te bagă la gros...

– Să mă pupe el unde n-ajunge soarele. Auzit-ai? grăi Ion. – Am la mână carte de la vodă să ne întoarcă boierul tot ce ne-a luat.

Iftenie făcu ochi mari: „Carte? Să aibă asemenea hârtie silișteanul ista?” Ion, bineînțeles, n-avea nici o carte – vru să-l sparie pe Iftenie.

– Dacă-i așa precum zici, spuse haidăul, pot să-ți spun adevărul tot. Nu de la Ghilan, de la boierul nostru au purces toate. Asta-i! Și degeaba te-ai năpustit ca un apucat asupra mea – cu dinții și unghiile...

Capitolul al doilea

Grea iarnă se așternu în acel al șaselea an al domniei lui Constantin vodă Cantemir. Și pentru țară, că chiar de se rărise tâlhăretul, era hojma lovită de pogheazurile leșești și ajunseră mai pustiite de locuitorime ținuturile de la Ieși în sus, dar și pentru jivinile codrului, care, din pricina gerurilor și troienelor mari, anevoie își găseau hrana și abia de hălăduiau, pentru că se înmulțiseră lupii și haitele se băgau prin sate și târguri, de spârčiuiau tot ce le ieșea în cale... Lucru de-a mirării și la alte domnii nemaiauzit: ziua-n amiaza mare, un cerb cu mândre podoabe în frunte, fie rătăcit, fie hăituit, se izbi din fugă în poarta curții domnești, stârnind învâlmășeală între străji, – l-am scăpat, fraților! – strigară oștenii, după ce împăratul codrilor se făcu nevăzut; a doua sau a treia zi, în zori, pe când slugile din oraș intrau pe poarta din dos, un porc mistreț dădu năvală odată cu ei, umplând pe toți de groază, și se afundă sub grămada de lemne de la cuhnii – cu greu îl scoaseră, spărgându-l cu sulite, și atunci se văzu, că era o scroafă; iar ieri se ivi un cucostârc olog, rămas pe semne încă astă toamnă de cârdul lui, și, înfigându-și picioroangele pe creasta zidului dinspre răsărit, prinse a bate toaca, a da din aripi – una-i era beteagă, apoi, spre seară, izbândi a se sălta în zbor scurt și chinuit, mutându-și locul, de colo colo...

393

La acest ceas târziu Măria sa își scurtează din noapte hodi-nind, după obiceiul din anii de la urmă, în al său larg și încăpător jilț. Picioarele i-s înfășurate într-o cergă de lână aspră, ridicate

pe un scăunel nalt, brațele întinse pe sprijinitori, blana pe umeri și spatele lăsat tare înapoi, curat ar fi culcat... Abia după miezul nopții l-a furat pentru o bucată de vreme somnul – grijile zilei: strângerea birului... întoarcerea solului... acea păcătoasă femeie... i-au răscolit nu numai valurile sufletului, dar și durerea din oase! – dar mult n-a zăbovit somnul, și iar s-a zburătăcit. Para lumânării din sfeșnicul pus de beizadea pe marginea mesei din colț – să nu te supere, tată, – ba se izbea în sus, ba iar cădea, obosită, și luminând dintr-o parte capul bătrânului domn, îi arunca umbra pe peretele dimpotrivă, turtită, sluțită până la necuviință...

O bătaie seacă, parcă ar fi mușcat un foarfece de lemn, se auzi la fereastră.

Postelnicul ce ședea țeapăn pe scaun, lângă ușă – un nepot de-al lui Macrei, pe care i-l aduse cu rugămintea să-l ieie, mai dăunăzi, văzând că Măria sa porni a se descotorosi de la o vreme de feciorii de boieri de viță, neavând ochi să-i vază – auzind acel ciudat zgomot, ce încordă, punând mâna pe hamger. Vodă trase cu coada ochiului, din umbră, către dânsul – crud și neștiutor este! și își aminti de ale sale tinerețe, când, oștean tânăr la craiul Cazimir, aduse de grumaz pe un boiarin șfezesc, de avu mare laudă de la hatman.

Altă clănțănitură, de astă dată sunând parcă-n scândura oblonului. Cu jungherul gata, sluga sări și se lipi de marginea ferestrei – ochii îi luceau în cap, mâna și picioarele tremurau, bărbia netedă nu se lăsa nici ea...

– Postelnice Alexandre, zise vodă cu glas liniștit, du-te de cheamă pe Panaiotache la mine. Și pe beizadea, dacă nu doarme.

„Dar? făcu postelnicul chip înspre fereastră. Cineva... este“...

Se zâmbi a râde, în barbă, Măria sa, dând să zică: „Cocos-târcul acela... A venit pe prichiciul ferestrei noastre... Bate cu clanțu“..., dar tot atunci se auzi în tăcerea nopții strigătul ascuțit și afurisit al cucuvelei: o dată, de două, de trei ori...

„Spurcata ce este!“ o certă vodă. Își avu cuibul în turnul de-asupra porții, dar i-l dărmară – prea își făcea de cap. Nu se auzi o vreme, de câteva zile, însă, iar se ivi și prinse a cobi chiar de pe creasta casei.

Măria sa se ridică din jilt, își frecă genunchii – dacă ședea mult nemișcat, i se făceau de lemn încheieturile și-l tăia la tălpi când călca. Făcu vreo câțiva pași – era în colțuni groși de lână țigaie, pe care i-i împleti Săftica – să nu îngheți la picioare, tată – și-n papuci moi de piele, căptușiți cu blană de iepure pe dinlăuntru. După alți câțiva pași se dezmoți și văzu că merge mai ușor.

Se dădu la ușă și, pe după marginea pologului de urșinic, se uită în lungul tinzii, abia luminată de două lumânări fumegăioase, puse-n sfeșnice aninate-n cuie, pe pereți. „Dorm cu toții... Amu ce-ar fi să hodinesc și eu? Ciuli urechea, o lipi de perete. Pare-a se auzi jos zgomot de cai, zgomot de roți... Au sosit-au căruțele?...“ Îi colea vremea a se trimete birul la Împărăție, dar se târăgănează... Numai cât se gândi, porni a fierbe iar mânia în inima Măriei sale. „Am să le ieu capul! Și la ispravnici, și la cei dăbilari, și la boieri... Cum mă dau de sminteală!...“ Pusese treaba asta pe seama lui ginere-său, dar domnia sa și aici se dovedi încet, moale, chitcâit... Adevărat, nu era lucru ușor, dar nici așa! I-a făcut o ocară ieri, că n-avea ce lua de pe jos. Se tot cerca a pune un cuvânt: „Ispravnicii, Măria ta. Pe toți i-am cercetat. Singur, de-a călare. Nu-mi simt șezutul de atâta umblet...“ „Capul, hatmane! Capul să-l pui la treabă. Cu șezutul mare brânză nu faci!...“ I l-ar fi dat și pe Gheorghachi vistiernicul, dar are domnia sa destule pe cap – cu strânsul banilor și sculelor și podoabelor... Apoi și boleazna... „Nu mă poartă procletele iestea de picioare, Măria ta...“ Eh, de-ar fi vodă tânăr, singur ar purcede... Hm, ispravnicii! Iar lor cine le va face coarne? Pe cine se-nghizuie ei? Tot acei zgârçiți și vicleni... S-au înțeleș între dâșșii... Măria sa dădu cu piciorul.

– „Am să scot și jigul din ei. Or să mă pomenească, lasă...”
 Îl păli cu totul pe neașteptate gândul și asta îl cutremură...
 „Așa? Vor să mă muște din altă parte?” Vicleșugul li-l dibui,
 dar iată că nu i se sfeteau și chipurile răuvoitorilor. Prinse a-i
 trece la numărătoare: Bujoreni: Pavăl și cu cei frați ai lui,
 Antohie Jora, Gavrilițești, tot curpănușul...

– Chir Panaiot se îmbracă și vine, Măria ta, zise postelnicul
 din ușă. Iară domnia sa beizadeaua...

– Ei? Zi odată: vine ori doarme?

– Nu se află în iatac, Măria ta...

– Cum?! Dar a zis că-i obosit foarte și se duce la culcare.
 Au uitatu-te-ai bine? Nu ai greșit ușa?

Galben și tremurând de frică, postelnicul întări cu capul
 plecat: m-am uitat bine...

396 Vodă se lăasă iar în jilț: după izbucnirea de supărare îl apucă
 moleșeala. Sluga veni în fugă să-i învelească picioarele, dar
 vodă îl îndepărtă – lasă, du-te – și, dându-se pe spate, închise
 ochii...

Ieșind de la vodă, Antohie zări în celălalt capăt al tinzii pe
 Savastița: mărunțică, uscată, ea trecu, ținând ceva sub poala
 pestelcii și cu ochii prin părți, spre iatacul domniței. Nu-i
 dădu luare aminte – avea alte griji beizadeaua. S-a înțeles cu
 o seamă de tineri boieri să iasă mâine în preumblare. Fac o
 întrecere la călărie... Poate le cade și ceva vânat... Iar la întoar-
 cere trec pe la feredeușul lui Leca, – să se dezmoștească, poate
 chiar să se îmbăieze... Ah, își freacă domnia sa mâinile: numai
 cât se gândi la petrecerea de a doua zi, oboseala curse din
 trup mai toată... Săptămânile de la urmă Măria sa îl mână ba
 încolo, ba încoace, tot cu porunci grabnice: să fie față la pune-
 rea în magazie a bucatelor adunate... să stea la numărătore
 pieilor și pietrelor de ceară albă... să ieie seama, catastivele
 să fie scrise drept și lămurit, că într-o țifără ștearsă ori strâmbă
 se ascunde-o tâlhărie... să vegheze la împărțeala ovăzului la

cai... Ajungând la ușa iatacului, își aminti de Iureș. „Au fost-au potcovit, precum am poruncit?“ Căută cu ochii pe vreun fecior să-l trimeată la grajduri, dar, nevăzând pe nimeni – târzie vreme! – porni singur. Cele două străji de la ușa se îndreptară de spate, așteptând porunca. Antohie trecu fără să-i vadă și ieși. Cei doi ridicară din umeri: se duce beizadeaua în noapte, singur? Jos, în curte, întâlni pe Mihai Racoviță – încăleca pe cal să plece acasă. „Mergem?“ îi făcu semn beizadeua, cu capul. Știindu-i slăbiciunea, tânărul boier nu mai întrebă unde și la ce – lăsă calul pe seama slugii și se duse după Antohie. Pătrunse în cancelarie, înfundându-se într-o odaie și, ceasuri la rând, jucară zaruri... Veni și Dumitrașco Racoviță... Apoi Solomon Costache... Se ivi căpitan Burghеле, de la siimeni... Se încinse o joacă aprigă, ce ținu până trâmbițară cucușii de miezul nopții... Abia atunci se dezmeticiseră și prinse a se împrăștia, unul câte unul. Rămase beizadeaua în doi cu Burghеле. Băgând de seamă cu cine joacă, se săltă supărat și ieși, ducându-se, în sfârșit, la grajduri. Iureș nu fusese potcovit. Strigă la comișel și-i făcu o scărmanătură, încât acela, sărmanul, se rugă plângând de iertare și se arătă gata a porni acum, în dricul nopții în târg, să scoale din somn pe cel mai bun covăliu... Se îndură Antohie și-i îngădui până dimineață. Și iar se întoarse la cancelarie și se băgă în cea odaie și zăbovi singur asupra tablei... Lungă vreme se gândi cum ar putea să arunce zarurile, ca să iasă-n câștig – până-acuma din zece jocuri nouă le pierdea...

Chemat de vodă, Panaiot răspunse că vine, numai cât să se îmbrace. Cu adevărat, însă, nici se dezbrăcase, fiind așa, cu hainele pe dânsul. Sosise veste că jupân Belevici, solul domnesc, a și pornit de la Orhei și ținea calea spre Frăsinești. Alt olăcar aduse veste că solul va să înopteze la Prut, drumurile fiind întroienite. Al treilea jura că trebuie să fie sosit de acuma și se află la casa lui. Ager la minte și bănuitor, chir Panaiot

pe dată dibui în miezul acestor știri un gând ascuns: „Se păzește negustorul de răuvoitori și răufăcători... Ba, poate, și de mine se ferește... Să-i fi dat de grijă, încă la plecare, Măria sa ori altcareva dintre boieri?” Când îl săgetă aist gând, vicleanul grec – sfetnic al Măriei sale, dar totodată iscoadă a capichehaialei marelui vizir, care pe lângă că-l avea cu simbrie, îi mai ținea zălog și femeia și copiii la Țarigrad – hotărî să-l cerceteze el întâiul pe Ioan Belevici. Trimese om să se încredințeze: a sosit sau ba? Nu era încă. Trimese pe altul, cu poruncă: unde-l va întâmpina, să-l ducă drept la mitropolie, – el, Panaiot, acolo va să aștepte. Nu-l întâlni nici de data asta: ori apucase pe alt drum Belevici, ori rămăsese să înnopteze pe celălalt mal, temându-se să treacă noaptea pe gheață. Se zvârcolea chir Panaiot, umblând prin al său iatac de la catul de jos, în care se adăpostea la vreme de iarnă – vara stătea în târg, la casele lui Leca...

Jupân Ioan știa cu câtă nerăbdare este așteptat. Se afla în drum de patru săptămâni pe-a cincea – vreme de iarnă, pe unde cu sania, pe unde cu rădvanul, căruțele ba rămâneau în urmă, ba le repezea înainte. Cât a mers pe pământurile Moscoviei, se simți în afara primejdiilor, – umblase de nenumărate ori, voievozii îl cunoșteau, așijderi și negustorii rosienști... Când se apropie de apa Niprului, se iviră ceambulurile tătărești, cete de tâlhari... Cu tătarii se înțelege mai ușor, ca supus al domnului Moldovei și al Împărăției, cu tâlharii erau rău de tot – aceia nici stăpânire nici lege nu cunosc. De la un târg la altul avea oșteni însoțitori din partea voievozilor locului – și încolo și înapoi, le arăta marfa, de-i mai rămăsese, întreba ce să le aducă, le dădea plocoane – lănuri, mătasă de Persia, scule de Italia... Văzându-se ajuns la apa Nistrului, după ce lăasă în urmă cetatea Tighinei, apoi și Lăpușna, îi veni să zboare. Nu-și văzuse casa și pe ai săi de astă toamnă... Știa din câte văzuse și pățise la viața lui, că nu-i bine să părăsească

căruțele, dar răbdarea nu-i ajunsese decât până se văzu trecut Prutul. Aici încăleacă și dădu bici... Cu cât se apropia de Iași, cu atât îi creștea para în piept – dorul de-a vedea pe cei dragi și apropiați... Când nu mai rămase decât o milă până la cetate – noapte cu lună, se vedea ca ziua, iată că veni într-o întâmpinare un călăreț, care, necunoscându-l, întrebă dacă nu cumva domnia sa este negustorul Ioan Belevici venitor de la Țara Moscului.

– Nu sunt, dădu răspuns Ioan și făcu semn slugii să tacă.

– Au nu cumva văzutu-l-ai, căci tot pe aist drum are a veni... Sunt trimes de chir Panaiot, sfetnicul Măriei sale, cu poruncă tainică...

Acum nu mai putu a se vădi că el este – hotărî să țină tot aceea. I se treziră anumite bănuieli: să fie trimes din partea vreunui vrăjmaș ca să mă prindă și să mă taie?... De la plecarea mea multe s-o fi putut tâmpla. Poate să se fi răzgândit Împărăția să mai facă pace cu rusul? Poate că nici Măria sa nu mai este cu zile și alt domn se află pus în scaun?...

Întrând în Iași – chiar de mă duc acasă, tot voi fi găsit!... dacă nu cumva sunt așteptat să străji să mă înhațe... – Își zise: fie ce-o fi! și merse ață la curte. Aici dădu peste beizadea Antohie, care venea dinspre grajduri cu o slugă luminându-i calea cu făclia. Se bucură solul. Se bucură beizadea.

– Bun întorsul, jupâne Ioane! Când ai picat? Măria sa vodă te așteaptă de aseară...

– Acuma de pe drum. Am lăsat căruțele la trecătoare... M-am grăbit să ajung mai devreme, dar...

Amărât fu chir Panaiot – zadarnice i-au fost opintelile. N-o arătă pe față. Jupân Belevici fu primit fără de zăbavă de Măria sa – aici, în iatac, așa, șezând în jilt.

După ce, pre obicei, povesti greutățile drumului, – trei săptămâni încolo, cu mari primejdii, dar, slavă domnului, a ajuns cu bine! peste alte două săptămâni fu primit de boiarinul M-ov de la Posolschi pricaz.

– Era și vreo față din partea vlădicăi, când ți-ai dat solia? întreabă vodă.

Ioan răspunse, că îl însoți un călugăre, dar că rămase afară...

– Iată, Măria ta, cartea ce-am adus din partea Luminatului și Puternicului Țar al Rusiei. Scoase din sân gramota învelită în mătasă, iar pe de-asupra în alta, groasă, de in. Mulțumescu-ți, doamne din ceruri, că m-am văzut în fața Măriei tale... Am păzit-o ca pe ochii din cap tot drumul...

Vodă o luă, se uită la peceti.

– Cele ce sunt scrise aici le vom afla la vremea lor. Acuma să-mi spui din gură: fost-ai primit cum se cuvine la moscoviți?

– Cu multă pohvală, Măria ta! răsuflă a ușurare Belevici – cartea fusese dată, datoria cea mare plinită! Ca înaltul sol al Măritului Împărat.

400 — Bun... Buuun... făcu vodă și vru să întrebe: „Despre noi făcutu-ți-s-au careva întrebări?“, dar se răzgândi: stătea alături chir Panaiot și s-ar fi putut să înțeleagă, că Măria sa se îngrijește mai mult de ale sale decât de nevoile Împărăției. Fost-ai mulțumit de gazdă? Te-au ospătat cum se cuvine? Nu ai avut întrebări supărătoare? Cercetări asupra Țării Moldovei... Asupra purtărilor boierimii noastre...

Avu Belevici o zi întreagă de asemenea întrebări – fu poftit anume în ospetie la domnia sa Neculae Spătarul, care, pe lângă cele privitoare la ponturile de pace între Țar și Împărat, îi făcu mulțime de alte întrebări asupra boierilor moldoveni pe care-i cunoștea bine... asupra pământului Moldovei, la care îl purta dorul... Partea asta jupân Ioan hotărî s-o treacă sub tăcere. Mai apoi vodă vru să audă dacă cele ce trebuiau spuse prin grai viu au fost ascultate și ce fel de răspuns a primit. Asta era rana cea mai mare a bătrânului domn: cetatea Cameniței!... Ori să fie dărmată, ori să fie dată Moldovei... Dacă rămâne tot așa și pe mai departe a Împărăției, nu mai

scapă biata Țară de năvale și pustiiri... Cum s-a uitat la asta curtea Țarului Moscovei?

Jupân Ioan luă aminte către Panaiot – să vorbească față de domnia sa? Prinzând mișcarea, grecul se foi în colțul lui, chipurile, poate să lipsească din iatac, dar totul fu curată prefăcătorie – n-avea de gând și nici chef să iasă. Dimpotrivă! Fu îmbucurat foarte că a făcut vodă astă întrebare acuma... Pregătindu-se solia, chiar Panaiot fu împotriva acestui lucru cu dărâmarea ori trecerea cetății la Moldova. Zise: „Niciodată n-o să primească Împărăția. Moscovia știe cât ține turcul la astă slăvită cetate“. Vodă însă stăruie. Îl puseră la cale ceilalți sfetnici. Panaiot râse atunci întru sinea lui: „Proști tare boierii iștia de la Moldova – lesne cred năzăririlor lor... Se laudă că ar ști învăța trebile la Împărăție, dar lucrează ca niște copii“. Tăcu atunce, lăsând să se vadă unde-o să iasă. Poftim: să auzim.

– Am spus-o, Măria ta. Boiarinul M-ov, care a sfătuit cu mine o săptămână încheiată, zi de zi, de dimineată până-n seară...

– Așa?! se miră vodă. De dimineată până-n seară...

401

Ioan Belevici cam întrecu măsura spunând acestea. Da, fu chemat preț de-o săptămână la Posolschi prikaz, dar nu chiar în fiește zi și nu toată ziua stătea acolo. Avu destulă vreme ca să-și vadă de ale sale trebi și griji, umblând prin mărita Moscovă, cu strălucitele-i biserici și soboară, cu nemaîntâl-nite iarmaroace și dughene bogate, caravan-seraie, putu să meargă pe la negustori prieteni, cu care își puse la cale trebile ce-avea...

– Așteptarea uneori se trăgăna lungă vreme...

Vodă nu auzi – era cu gândurile la ale sale. Zise:

– Se află pus în această carte răspunsul? Va să ceară Țarul Moscovei să ne dea Împărăția cetatea nouă au ba?

Negustorul păli la față. Nu avea de unde să știe ce stă scris într-însa. Dar iarăși: să spue că nu are știință, tot nu putea. Grăi, deci:

– Acel boiarin M-ov a făgăduit cu jurământ să mă înfățișeze singur Luminăției sale Țarului. Dar mai târziu s-a văzut că este cu neputință. Mi-a dat a înțelege că pace rosianii vor să facă, iară în astă privință va să fie greu ori chiar cu neputință a îndupleca pe Împăratul turcilor... După ce au ținut această slăvită cetate atâția ani, nu vor vrea s-o scape din mâinile lor așa de ușor.

– Da... făcu întristat vodă, lăsându-și capul în piept. Cum se vede, dat ne este să purtăm până la cea de pe urmă zi aist blăstăm pe capul nostru... Camenița! Din pricina ei douăzeci de ai ne curg gârlă nevoile pe cap... N-o să ne ajute țarul, n-o să scăpăm până la moarte...

402 Chir Panaiot se bucură: doar a spus de la bun început că nu-i nici o nădejde în asta. Degeaba l-au îndemnat acei boieri pe Măria sa să ducă astă rugămintă către Moscovia. Văzând pe vodă întunecându-se la față, Belevici nu mai putu să tăinuiască.

– Am văzut pe domnia sa Neculae Spătarul din Milești. M-a primit și m-a ascultat cu drag. I-am spus durerile Țării. I-am grăit de aist mare necaz al Moldovei, care ne stoarce și ne dărâmă...

Vodă ridică ochii către sol: Neculae Spătarul? Boierul acela moldovan pribeag, oploșit la curțile Țarului? La care au mai fost și alte dăți cu rugăminți boierii Țării? Al cui folos veghează? Căci se știa de bine și cu unii boieri fugari în afara Moldovei. Să vrea el cu inimă curată să facă ceva pentru țărișoara noastră? Au mai fost solii, i-a ascultat, le-a făgăduit și alte dăți, dar de făcut... Prea departe Moscovia, iar leșii în coastele noastre, aici... Nu trece anul să nu vie asupra noastră... Ah, cine va să ne ajute? Numai Măritul Împărat – la dânsul ni-i nădejdea...

Închise ochii vodă, după al său obicei. Sulul de hârtie, încuiat în cele peceti mari și grele, hodinea nedesfăcut, pe

genunchi. Nu se știa ce taine poartă într-însul, cum nu se știa ce avea să aducă acel an, aflat abia la începuturi...

Rămas iarăși singur, vodă chibzui în liniște, cu tot temeiul, la veștile aduse. Era mâhnit pe de-o parte, pe de alta se bucura: a izbutit să strecoare în inima rusului ură împotriva leahului celui călcător de lege și jurămintе. Să știe țarul care i-i fața adevărată. Și mai tare bucuros, că și-a plinit cu cinste și credință porunca dată de preaputernicul Împărat. Răspunsul soliei se cuvine trimes de sârg Marelui vizir. Cât nu s-au desfundat drumurile... „Va să-l trimet la Țarigrad pe acest de ispravă negustor: să dea singur deslușirile trebuitoare. Și Panaiot cu dânsul“... Vodă atinse iar cartea primită: „De-ar fi Dumitrașco, mi-ar dezlega-o într-o clipală. Lasă, vine el Lupul mâne și, dimpreună cu Antohie, în doi... În Tudosie încredere nu am... Împle leșii de zvonuri... Dușmanii atâta și așteaptă – să se știe că nu ne-a auzit țarul rugămintea și să se bucure cu toții“...

Toată noaptea au sosit de prin ținuturi căruțe și sânni cu bucate. În câteva rânduri îl supărară vistierniceii. Vru să-l trezească pe beizade, dar i se făcu milă. De către ziuă iarăși îl fură somnul, dar deodată simți, că mai este cineva în iatac și se deșteptă. O văzu pe Savastița, cu colțul pestelcii la ochi. Dădu vodă cu mâna să se încredințeze că nu-i vis – ce caută ea în iatacul meu? Am oprit-o să calce... postelnicelul unde se uită? dar i se păru a zări o umbră albă în tindă. „Așa... Sunt amândouă... Iarăși au venit să mă roage pentru acea îndărătnică muiare“. Făcu semn cu capul: zi ce ai, repede, că n-am a pierde vreme de pomană. Spuse Savastița:

– Iertare, Măria ta... De iertare te rugăm, și nu ne-o lua în nume de rău. Știm că nu se cuvine... Știm că te supărăm... Dar tare ne căznim, și eu și domnița, biata fată... Mare rugămintе de la sărmana Chilina...

– Iar?! se răsti vodă. Încă n-a pierit? Ce vrea?
Savastița înclină capul.

– Se roagă la Dumnezeu să moară. Nu poate. Până nu-și vede feciorul...

– Zi o dată: ce vrea? Și nu mă bateți atâta la cap.

– Să-l aduci de la ocnă pe băietul ei... Vrea să-l vadă. Să-l vadă și să moară.

Căzu vodă pe gânduri. Iarăși bătrâna aceea îi tulbură sufletul. L-a trimes pe nelegiuitul ei de fecior la ocnă ca să-i facă hatârul: să nu-l spânzure. Nici așa nu-i așa! Acuma vin tustrele – au ademenit-o și pe Săftica între dânsese...

– Să ia de seamă! Îl scot de la ocnă, dar de juvăț nu scapă.

Bătrâna dădacă rămase cu gura căscată: vru să facă bieteii surori-si un bine, dar poate să iasă mai rău. Se trase îndărăt, făcându-și cruce și bodogănind ceva, în neștire.

404 Cum veni la Ieși, în toamnă, Chilina atâta știu: să bată drumul la curte, să se arunce în fața lui vodă, a copiilor lui, a tuturor celor de casa lui, rugându-i pentru fecior... Izbândi să-l rupă din ghearele morții, dar aflând că băgat a fost la ocnă, înțelese că nu-i ușoară pedeapsă. De la sare nu scapă nimeni... S-a adăpostit pe unde-a putut cât a fost cald; dacă se răci vremea, nu mai putu să doarmă pe sub clăi de paie și prin buruiene. O oploși o preoteasă văduvă, care o îmbărbăta și o sfătuia ce să facă spre a câștiga mila lui vodă. Dar, nu zăbavă, căzu și ea bolnavă... A treia săptămână nu punea fărâmbă în gură. Se rupea uneori Savastița, îi aducea câte ceva. „Să nu-mi aduci nimica, soro. Nu-mi trebuie nimica... Vreau să mor. Numai să-mi văd băietul înainte de moarte...” Înțelese Savastița că nu i-a rămas mult Chilinei, se duce. Plânseră amândouă. Apoi se sfătui cu Safta, se puseră la cale. La urmă zise: „Fie ce-o fi: mă duc la Măria sa. Dacă o vrea, are să mă ajute... De nu, m-oi duce să mor dimpreună cu Chilina... Pe voi v-am crescut – sunteți mari... Iar de mă omoară pe loc, cu atât mai bine de mine...” N-a omorât-o vodă. A ascultat-o cătrănit. Și tot în acea zi a dat poruncă să fie adus tâlharul

la ieși. Cu strașnică pază. Să nu cumva să scape. Căci s-aude că și acolo, la ocnă, nelegiuitul nu se lasă înfrânt cu duhul și strigă cuvinte ca pe vremuri în codri și păduri...

În acea zi beizadeaua fu prins tot cu trebi și porunci domnești. Abia a treia zi, având învoirea părintelui, ieși de la curte, însoțit de oarecâți tineri boieri...

Iureș juca sub Antohie – nu fusese purtat săptămâni la rând decât numai de frâu, prin fața grajdurilor. Și caii celorlalți dornici de zburdă, dar boierii îi țineau din scurt.

Mihai Racoviță călărea pe dreapta. Urmărea cu coada ochiului mișcările beizadelei. După ce ieșiră pe poartă, Antohie se înălță în scări și-și repezi privirea în lungul Uliței Mari, înspre colinele din răsărit. „Nu se poate hotărî, alege“, îi ghici gândul Racoviță.

– Să tăiem peste Bahlui, Măria ta! zise boierul. Spre mănăstiri...

Antohie privi într-acolo – încântătoare priveliște se deschidea. Largă și albă era valea – bordeiele săracilor se găvozdiseră sub buza malului și nu se vedeau. Dincolo, pe zare, din horbota pădurilor își înălțau mândre turlele: Socola, Vârnova, Cetățuia, Galata... Numai cât le vedeai, ți se tăia suflarea: parcă erau cine știe unde, ba parcă erau aice, să întinzi mâna și să le atingi...

– La mănăstiri, boieri dumneavoastră! strigă beizadeaua, trăgând de frâu.

Calul se ridică-n două picioare, apoi porni la sărita. Zburau bulgări de zăpadă de sub copite... Trecură în zbor podețul peste Bahluiul înghețat. Tot așa urcară costișa. Acum Mihai rămase în urmă. În laturile lui călăreau Solomon Costache, Dumitrașcu Racoviță și Pătrașco Costin, care li se alătură azi dimineață, înainte de a ieși... Au mai jucat din acea noapte boierii zaruri, dar nu orișicine era primit. Pătrașco nu se băga, se ținea de-o parte, mai mult tăcut... Dar se nimeri la curte,

și Antohie îl îndemnă să meargă. Nu prea avea chef – tinerii boieri își cam fac de cap, când scapă la slobodă – dar nu se putu împotrivi... Călărind acum, Pătrașco lua aminte la ceilalți și căuta să le urmeze pilda. Mihai, văzând un șanț înainte, chiui și, dând piteni calului, îl sări. Ceilalți boieri după dânsul. Pătrașco se temu și cârni pe alături. De-ar fi băgat de seamă boierii, știu că ar fi râs de dânsul.

– Stai! opri Antohie, mai să lunece armăsarul pe pânțele. – Vedeți bradul de pe cel dâmb? Odată pornim. Care-ajunge întâiul, acela să ne fie căpitanul. Unu... doi... trei!

Plesni din bici și toți dădură piteni cailor. Strigăte, chioțe, biciuri pocnind...

406

Dintru început în frunte era Antohie. Ieși apoi Mihai Racoviță, cam cât o lungime de cal. După dânsul Solomon. S-ar fi dus înainte, dar Mihai aduse odată biciușca și plesni calul aceuia peste bot. Se fieri într-o parte calul, cât pe ce să arunce pe călăreț jos. Se ținu în șa Solomon... Antohie nu băgă de seamă fapta boierului – își bătea din răspuțeri armăsarul... Pătrașco, însă, văzu bine ce-a făcut Mihai. Când ajunseră la brad, Antohie fu primul.

– Măria ta să ne fii căpitanul! strigară Racovițeștii amândoi – se vede că erau dinainte înțeleși.

Solomon își șterse fața de nădușeală. Vru să zică, că nu-i cu cinste, de ce-ai dat în calul meu, dar tăcu. Antohie își întoarse armăsarul, arătând spre marginea pădurii. Se uită și Pătrașcu într-acolo. Doi țărani dădeau cu ciomegele într-o gloabă, care opintea să scoată la drum un cogeamite copac. Geaba. Una, două și cădea în genunchi. Țăranii îl ridicau cu bețele.

– Ce-i cu voi, măi? Ce chinuiți dobitocul? întrebă beiza-deaua.

Unul, cu niște floace sure în loc de barbă, își smulse cușma din cap și se înclină.

– Să ne fie cu iertare, boieri domnia voastră... Zi de duminică azi, dar... ne îngheață plozii și n-avem cu ce face

focul... Amu ne-a dat învoire starețul să cărăm aist trunchi, că am muncit toată luna la tăiet lemne pentru mănăstire, și iaca... căzătura asta de cal...

– Dar de ce-l ucideți? se vârî Mihai Racoviță. Nu vedeți că-i fug copitele?...

– Apăi, vedem noi, zise iarăși țăranul cu floace în loc de barbă. Dar ne îngheață plozii și n-avem cu ce face focul...

Antohie trase de frâu, tăind de-a dreptul spre mănăstire. Cetățuia... Acolo s-au adăpostit ei cu toată curtea în acele nopți de spaimă și primejdie, când veniră afurisiți de joimiri și o bătură și erau să spargă porțile să-i ieie prinși... De mult n-a văzut pe sfinția sa... De câte ori i-a trimes cuvânt că vine, dar n-a fost chip...

Antohie opri. Mihai Racoviță trase și el de dârlogi. O umbră trecu pe chipul beizadelei. Tănărul boier o zări și bănuie că are în suflet Măria sa: întristat că, în loc să se veselească, dă peste tot felul de sărăntoci... Hotărî să-i împrăștie supărările.

– Măria ta! Află că Solomon, Mihai arătă cu mâna, domnia sa mi-a spus cu oarecare sială că bucuros tare ar fi, dacă i-am auzi rugămintea și am trece pe la crama domniei sale Vasilie vornicul...

– Pe la crama vornicului? Este domnia sa în Ieși?

Luat în pripă, Solomon se cam pierdu cu firea – adiașe el astă vorbă, dar nu se gândea că Racoviță va să-l dea de gol chiar acuma, la început de preumblare; avea domnia sa șetrarul singur de gând să facă poftire. Zise roșind și bâlbâindu-se:

– Îi dus la moșii... Dar mi-a îngăduit să merg cu Măria ta, de va să binevoiești...

– Așa? hohoti de râs Antohie, gros, gâlgâit. Iată că binevoiesc, Solomoane. Pornim fără zăbavă!

Antohie ridică biciul, dar îl lăsă iar. În poarta mănăstirii stătea sfinția sa starețul. Zărise pe călăreți și ieși să-i întâmpine. Era în rasă, încins cu brâu roșu, în capul gol, cu plete colilii.

– Bine-ai venit, Măria ta, făcu bătrânul o plecăciune, când ceata călăreților se apropie. Și domniile voastre fiți bineveniți. Treceți, descălecați...

– Sfinția ta, se împotrivi beizadeaua. N-am vrea să te ostenim. Suntem în trecere pe aici...

– Măria ta, de atâta vreme te așteptăm... Haideti să vă încălziți. Olecuță. Și vă duceți mai departe...

Când ieșiră din odaia cu mese, erau rumeni cu toții – plăcut la gust izvarul mănăstirii, nici bucatele nu fură de lepădat. Voia bună îi umplu pe toți, afară de beizadea. Când să-și ieie rămas bun, starețul îi aduse aminte plecat, că tot trăiește cu nădejdea ce i-a dat-o vodă: să ajute a drege acoperă-mântul sfântului lăcaș, că s-a învechit și s-a spart, și plouă și curge... Alte umbre plutiră pe fața beizadelei. De data asta, fiind înfierbântat, Mihai Racoviță nu le văzu. Așa de grozav îi plăcu la mănăstire, că n-ar fi vrut să iasă până mâine dimineată.

În drum văzură câteva căruțe greu încărcate și acoperite cu poclăzi.

– Cine sunteți și ce duceți? întrebă beizadeaua pe cei vizitii.

– Birul, Măria ta... Birul Împărăției. Trimeși suntem de domnia sa Vasilie vornicul...

Antohie tăcu. Dumitrașco Racoviță, însă, zise cu asprime în glas:

– Hai! Mânați! Ce v-ați oprit? Vodă se perpelește așteptând, iar voi vă moșmondiți pe drumuri.

Pătrașco se simți oarecum izbit de astă purtare: „Îi oprești pe oameni și tot tu-i sudui că s-au oprit. Ian cum sunt unii din boierii noștri“. Pe față, însă, nu arătă nimic... Așa, luându-se pe gânduri, se pomeni rămas singur. Ceilalți goneau după beizadea, tăind de-a dreptul, peste câmpuri. La colțul pădurii se arătă, albă-ninsă, Galata... Îndemnându-și calul, îi ajunse. Dar nu intrară la mănăstire – ținură fuga tot înainte.

Ieșiră la șleahul Copoului.

Acum era limpede – grăbeau la cramă.

Nimeni nu băgă de seamă, că Pătrașco iarăși rămase în urmă. De nu se tâmpla să slăbească chinga la armăsarul beizadelei, s-ar fi dus cu toții, uitând de dânsul. Opriră. Antohie sări sprinten din șa, pornind a țopăi pe drumul bătătorit de roți și sănii, ca să-și dezmoștească mădularele:

– Ia uitați-vă, boieri domnia voastră! zise, luându-l drept unul străin de ceata lor. Cine oare să gonească așa după noi?

În loc de răspuns se auzi Mihai Racoviță strigând cu mânie:

– Care mâi așa, măi?! Și se îndârji cu biciul. Nu vezi că dai peste Măria sa?!

Din sus, dinspre Copou, se rostogolea la vale o cogeamite căruță încărcată nalt cu lemne. Pe capră stătea o mogâldeată îmbodolită într-un cojoc larg, negru, în cap cu o glugă de suman, fruntea legată cu o basma neagră, de sub care se vedea numai un nas bârligat. Când văzu ceata de boieri, vizitiul trase speriat de hățuri, căruța se dădu pe-o coastă, parte din lemne lunecară și se împrăștiară pe jos – unele cu fețe albe, despicate, altele bulumaci întregi.

– Irraa, c-am pățit-o! se frăsui cu glas țuvlit vizitiul și se ridică în picioare.

– O călugăriță, Măria ta! strigă Dumitrașco Racoviță. Și-a pus în gând cuvioasa să ne dărmă cu cai cu tot...

De bună seamă, o maică era. Antohie aruncă o căutătură: zări dezvelindu-se de sub glugă un obraz rotund și rumen și doi ochi lucitori, cu ghimpi.

– Sfinția ta erai, maică Evlampie? Dar cum și de unde? La astă vreme, pe aieste drumuri?...

Pomenindu-se privită cruciș, din toate părțile, de aiști tineri boieri, călugărița se fâstăci. Iar când văzu și lemnele împrăstiate pe jos, mai să-și peardă cumpătul cu totul. Se întoarse către dinapoia căruții și strigă:

– Filuță măi! Ai încremenit acolo ori ce-i cu tine? Sări de adună bețele și le pune la loc.

De după grămada de lemne se înălță un flăcău oacheș, în haine de postav, cam vechi și peticite, dar care-i ședeau turnate pe trupul vânjos și voinic. Avea barba neagră, pana corbului, musteața lungă, ochii cu draci și vorba mândră, răsunătoare:

– Zi istui strajnic să-mi dezlege mâinile și picioarele și ți le pun eu pe dată cum au fost...

Lui Antohie nu-i veni să-și creadă ochilor:

– Tu, Costeo?

– Eu, Măria ta. Eu, Costea, zis și Corbea. Al domniei tale prieten din copilărie, acum nelegiuit tâlhar, vârat la ocnă...

Beizadeaua săltă în șa – nu se aștepta să întâlnească în drum pe feciorul Chilinei. Vru să dea cu biciul și să pornească mai departe, dar se gândi, că nu poate să lese treaba așa, nelămurită: de unde în astă trăsură mănăstirească?

– M-au oprit, Măria ta, dădu răspuns călugărița. M-au rugat să-i ieu...

– Așa este, întări și strajnicul, un omulean mărunt și pistruiat, care abia acuma ieși de pe undeva la iveală. Fost-am doi trimeși la ocnă să aducem pe aist tâlhar. Dar tovarășul meu a dat o fugă până-n satul lui... Aici, peste deal... Mi-a pierit calul pe drum... Bine că ne-a ieșit astă maică miloasă... Ne-am urcat să ajungem la Ieși. Avem poruncă de la domnie să-l aducem azi fărădecât!...

Beizadeaua hotărî:

– Domnia ta, maică, du-te mai departe. Iar ocnașul rămâne pe seama noastră. Tu, strajnicule, ajută-i să puie lemnele la loc. Apoi către boieri: Aist viteaz tâlhar este adus din porunca lui vodă. La rugămintea maică-si, care a fost slugă la casa părintelui meu...

– Întocmai așa! întări Corbea.

– Te-a întrebat Măria sa? îi tăie vorba Mihai Racoviță.

– Cred că a putut să fugă pân-acuma. Mai cu seamă cu niște strajnici ca aceștea. Care ei singuri năvălesc a fugire, urmă Antohie. Dar n-a fugit...

– N-am unde, Măria ta, zise iarăși Corbea.

– Să taci din gură, îl sudui Mihai Racoviță. Nu ți-a îngăduit Măria sa să vorovești.

– Lasă-l, îi șopti Antohie. Acum să mergem. Și tu, Costeo, vino după noi...

– Dar am poruncă să-l duc la domnie? grăi încurcat oșteanul strajnic. Fărădecât azi...

Beizadeaua nu-l mai auzi – goni la fuga înainte, urmat de boieri. Curând intrau pe poarta cramei. Se afla crama lui Vasilie vornicul la via din Copou – cumpăraseră aici mai an vreo zece pogoane și-și duraseră o cramă cu beci adânc și încăpător, cu cuhnii deasupra, odăi pentru odihnă la vreme de vară, pomăt și, de jur împrejur, zăplaz nalt de prăjini. Aice venea și se odihnea, aice făcea petreceri cu mese și ospete, primindu-și oaspeții cei doriți și trebuitori domniei sale...

411

Zarvă se stârni printre slugi. Cum dară? Veni Măria sa feciorul lui vodă! Om de-al casei, Solomon dădu porunci să se pună bucate la foc, să se taie pâine, să se scoată brânză de oi... tot ce se găsea acolo, iar de găsit era ce, pentru că vornicul avea grijă să pregătească toate celea de cu vreme... Când se iscă întrebarea cu care vin vor începe: alb? ori roșu? și unde vor sta: aici? ori jos, în pivniță, la masa cu scaunele din trunchiuri de lemn, așternute cu pelicele, Antohie beizadea, strigă, iar după Măria sa și toți ceilalți, într-un glas:

– Jos! La cele buți! Începem cu alb... Trecem la roșu... Ajungem la negru... Și iar de la început!...

Se încinse petrecerea.

Peste o bucată de vreme, având Mihai Racoviță nevoie să dea o fugă până sus, afară, pentru nevoile trupului, îl găsi

în bățatură pe Corbea. Ședea tot în acei căruță cu lemne, dinapoi, cu cătușele la mâini și la picioare. Coborî Racoviță fuga în pivniță, sărind câte trei-patru trepte deodată.

– Măria ta! Măria ta! Acel tâlhar se află aici, la cramă. Dar nu singur – cu dânsul și maica călugăriță cu tot cu căruță...

– Călugărița, zici? grăi liniștit beizadeaua. Să știți că este ce este la mijloc. I-am poruncit să se ducă în drumul ei și ea...

– I-o fi căzut cu hodoronc flăcăul...

– Ha-ha-ha! râseră boierii.

Urcară sus să vadă: așa să fie? Adevărat, căruța cu lemne stătea în bățatură. Tâlharul încătușat și el. Strajnicul alături. Cum îl văzu pe beizadea, oșteanul se rugă să-l îngăduie să plece: are poruncă să ducă pe ocnaș la Măria sa vodă, altminteri pedeapsă grea îl așteaptă... Solomon dădu poruncă, și cât ai bate din palme masa cu bucate și cele scaune fură aduse de jos, din pivniță și puse aici, în încăperea de sus. Boierii se așezară și-și văzură de petrecere. Acum avându-l la vedere pe Corbea legat. Maica Evlampia lipsea – se băgase pe semne la cuhnii undeva, să se încălzească.

– Și zici că ai fost tâlhar de codru? îl împunse Mihai Racoviță cu vorba rumpând cu dinții carne de pe ciolan. Și mulți boieri ai omorât?

Răzbejit de frig, obosit de drum și flămând, Corbea, văzând cum s-au întins boierii la ospăț, înturnă capul într-o parte. Se făcu a nu auzi. Supărat, Racoviță strigă: „Ține, măi, un os de ros!” Ciolanul lovi în lemnele din căruță și căzu jos, lângă roate. Strajnicul vru să-l ridice, dar Corbea îi scrâșni să nu se atingă. Acela îl ascultă, supus.

– Alde domnia ta, becisnici, n-am omorât nici unul. Și nici oase de la masa altuia nu suntem deprinși a roade...

– Auzi-l, obrăznicătura, ce dă dintr-însul? se zburli Dumitrașco Racoviță, care îl cunoștea pe aist nelegiuit încă de la judecata ce i-o făcuse logofătul Miron la Focșani, iar apoi avu

destul cu dânsul de furcă... Cum nu te-am tăiat eu atuncea, măi Corbea, când ai fost pe mânuile mele?...

– Ți-au fost scurte mânuile, boier domnia ta, răspunse mândru Corbea. Și încă nu se știe care pe care va să taie până la urmă. Vremea încă nu-i trecută.

Dumitrașco porni a clocoti de mânie.

– Poruncește, Măria ta, strajnicului să-l învețe să tacă din cea spurcată gură a lui...

Antohie păstra tăcere. Ținea strâns, între degete, ulcica plină, uitându-se ba la oglinda vinului, ba la voinicul, ce cuteza să se pună în poară cu boierii, apărându-și cinstea și obrazul, fără a se înfrica.

– A căzut maică-ta bolnavă. Pentru răutățile și fărădelegile tale, Costeo. L-a rugat pe vodă că vrea să te vadă...

– Măria ta, zise Corbea, știu că vinovat sunt. Dar îngăduie-mi să mă duc. Vreau s-o apuc cu zile...

Trupul i se încordă cu atâta putere, încât lui Solomon i se păru că acum cad cele cătușe de pe dânsul și se pomenește slobod tâlharul. Fără să știe cum, își aminti în acea clipă de o întâmplare – tata Gavriliță trăia încă pe atuncea, erau la moșia lor din ținutul Fălciului, ei, tuspatri frații, pe drumul dinspre Galați, alteori prin Bugeac, mai dădeau iama prin hergheliile tătarilor, spârceau caravanele negustorilor turci, îi spârceau și se făceau nevăzuți... Odată, însă, erau s-o înfunde. Le dibuiseră vicleșugul tătarii. Le-au întins o cursă, și ei... s-au băgat într-însa. Acolo avea să le cânte cucul, dar s-au ivit niște voinici – parcă i-a adus Dumnezeu! – și i-au scăpat cu zile din labele păgânilor. Căpetenia lor semăna cu aist flăcău. Au chiar el să fi fost?...

– Mergi cu mine, Costeo, răspunse beizadeua.

– Ori te temi, Măria ta, că am să fug? Știi bine, că n-am să fug. De era aista gândul meu, demult îmi pierdeam urma. Poate să întărească mai marele de la ocnă. Poate să întărească

și aist oștean. Tovarășul lui nu se află dus în sat, precum a spus. Ne-au fost ieșit în cale fărtași de-ai mei, care au vrut să mă slobozească. Le-am spus că încă n-a venit sorocu. Dar caii tot ne-au luat, iar pe acela l-au făcut zob, de nu l-am mai putut căra cu noi. Pe dânsul l-au iertat, să aibă cine mă duc...

– Așa? Carevasăzică, ai mințit, oștene? zise cu asprime Antohie. Iată dar că pentru astă amăgitură va să fii spân-zurat!...

– Îndurare, Măria ta! căzu în genunchi nenorocitul. Am copii și nevastă...

– Închide morișca, vierme ce ești! strigă Mihai Racoviță. Rușine! Mai dârz tâlharul decât tine, oștean plătit de vodă. Ia astă tingire și înfulecă...

Oșteanul se repezi la bucate, începând să bage într-însul, înecându-se. Solomon se dădu la urechea beizadelei, îi șopti ceva și, primind îngăduința, se duse cu o ulcică plină la căruță. O întinse lui Corbea. Flăcăul făcu semn cu capul: nu, nu beau. Zise:

– Iar te rog, Măria ta: îngăduie-mi să mă duc. Vreau s-o prind pe maică-mea cu zile...

Antohie iar nu auzi. Se gândea la ale sale. Deodată întrebă:

– Acum ce-i face tu, Costeo, dacă ți-aș dezlega mâinile?

– Te-aș ruga să-mi dezlegi și picioarele, zâmbi a râde Corbea.

Antohie pufni în răs, cu plăcere. Boierii îi ținură hangul, râzând și ei. La dreptul vorbind, de ce s-ar teme să-l dezlege? Așa se gândiră cu toții. Numai Pătrașco simți fiori reci în sân. Dacă se repede, înhață un lemn, o bardă, un cuțit și ne culcă pe toți, iar după aceea fuge? Era tânăr, era temos Pătrașcu. Cu toate că luase și el o ulcică, numai una, dar s-ar fi cuvenit să mai prindă la inimă...

Iată că se ivi și cuvioasa maică. Fără cojoc, deși în strai cernit, semăna mai degrabă cu o muiere oarecare. Ieșind de

la cald – se vede că nu stătuse acolo degeaba: pusese ceva în gură, ba poate... se vedea și mai rumenă la chip. Tinerii boieri toți cu ochii asupra ei.

– Măria ta, zise maica Evlampia. Dacă îmi îngădui, eu am să mă duc, căci am cam zăbovit pe aice...

Râsul celor boieri făcu crama să se cutremure, ba și buțile de jos, din pivniță, se răspunseră în felul lor. Beizadeaua abia de se mai stăpânea. Cum așa? O oprise cineva din drumul ei? De ce-a venit, dacă numai strajnicului și ocnașului i se dăduse astă poruncă?

– Nu te poți desprinde de aist flăcău! grăi în doi peri Dumitrașco Racoviță.

– M-a rugat el, răspunse înțepat călugărița. Și-a fărâmat un picior și nu poate călca. Și m-a mai rugat să-l aduc la casa unde-i maică-sa...

– Adevărat grăiește, Măria ta, întări Corbea. Pe astă călugăriță, altă dată trăitoare în târgul Chișinăului, o știi din vremi trecute. Și pe răposatul stăpânul ei l-am cunoscut...

– Auzit-ai? sări cu gura Mihai Racoviță. N-o fi cumva aist tâlhar drăguțul ei, de care s-a pomenit în toamnă la divanul domnesc?... Dacă-i așa, să știi că de-adevărat n-are să fugă...

– Rușine să grăiești așa, boier domnia ta! spuse jignită călugărița. Măria ta, scutește-mă de aste vorbe deșucheate...

Beizadeaua vru dintru început să ocărăscă pe tânărul boier, dar singur având chef de zburdă, apoi, uitându-se mai bine, băgă de seamă că maica Evlampia strecură între ale ei vorbe și un zâmbet subțire, care vroia să zică: „Sunteți tineri... Vă vine a șegui... știi... Dar sunt pe aice și aceste bucătărese, aceste slugi... Așa o înțelese Măria sa. Nu mai apucase muierușca asta în scurtă vreme să se pătrundă de atâta evlavie, încât să nu creadă unor tineri boieri petrecăreți! Cam aruncă ea căutături într-o muchie spre masa lor. Și nu o dată – de câteva ori. Mucalit cum era, Mihai Racoviță nu se lăsă:

– Iacă te-ai și supărat pe noi... Degeaba, zău... N-am avut nemica rău în gând. Eu zic, Măria ta, s-o poftim frumos pe cuvioasa maică la masa noastră. Nu stă bine: noi să ospătăm și să cinstim, iar domnia ei, că a făcut drum greu, să stea și să se uite. Să vie cu noi, să șadă pe aist scaun, lângă mine... Să ieie o ulcicuță cu noi dimpreună, că până ajunge la mănăstirea ei...

Auzind aceste, Solomon Costache necheză a bucurie și plăcere. Făcu semn să se puie o ulică și să se aducă un talger cu bucate. Slugile porniră ca furnicile. Văzând așa, călugărița grăi cu multă smerenie:

– M-a ospătat mama Ileana, boier domnia voastră. Nu sunt flămândă și nici însetată nu sunt. Dar spre a-ți face cheful și a nu mă arăta supărăcioasă, iaca am să vin și am să șed.

416 Veni. Și se așează. Pe scaunul de lângă Mihai Racoviță care, la dreptul vorbind, nu se prea aștepta la așa întorsătură. Ba chiar se pierdu cu firea, simțind-o prin haină, alături. Ca să-și ascundă slăbiciunea, hotărî să apuce el prăjina:

– Câștigat-ai pricina pentru acele dughene din târgul Chișinăului, cuvioasă maică? Ori te-a prădat acel amăgeu cumnat, frate al fostului domniei tale răpăusat stăpân?

– A fost demult și am uitat, cinstite boierule. Alte griji am acuma – cele lumești departe sunt de mine. Iar dacă m-ai poftit să șed, pentru ca să mă iscodești, ți-oi răspunde. După ce am stat jumătate de an la mănăstire, mă bate uneori gândul să ies. Să mă întorc la viața mirenească. Ușor este a fugi de nenorocirile lumii, greu nemăsurat a le birui. Mă gândesc: unde-i mai de trebuință a sufletului tărie – în lumea plină de păcate ori între zidurile mănăstirii? Numai cât am ieșit dăunăzi până la pădure după lemne și m-am lovit față în față cu aist răzvrătit flăcău. Cât a mers în căruța mea, mi-a spus câte a avut de îndurat din pricina răutăților omenești, a nedreptăților vieții. S-a ridicat cu arma în mână și a purces să se bată pentru dreptate și obida lui și a altora mulți sărmani...

Prins cu ale sale, Antohie nu urmări spusele călugăriței, – se tot uita la Corbea, vrând să înțeleagă ce face el; voinicul părea cu gândurile duse în lumea lui: poate adormise, de obosit ce era, căci nu mai putea căuta cu ochii, – dar când maica Evlampia pomeni de răutăți și nedreptăți, se suci către dânsa.

– Auzit-am, grăi Mihai Racoviță, că unii tâlhari au și muieri în cetele lor... Le poartă nu numai pentru zăbavele dragostei, ci să le fie de ajutor la tot felul de tâlhării. Să-mi fie cu iertare, dar, ascultându-te, mi s-a părut, cuvioasă maică... mi s-a părut că domnia ta într-acolo înclini vorba: dacă ai putea, bucuroasă te-ai însoți cu aist tâlhar...

– Helei! strigă maica Evlampia cu alt glas decât cel de mai înainte. Bine ai zis, boier domnia ta! Iaca amu am priceput, de ce mi-a mers așa la inimă aist flăcău. Adevărat, că m-aș prinde să umblu cu dânsul prin codru ca să mai bag groaza în unii boierinași fudui și lăudăroși...

– Ira-ra-ra-ra! Bine mi l-ai pus, maică, pe boierul nostru în cofă! hohoti Solomon. Umplu cu mâna lui ulcica și o îndemnă pe călugăriță să bea. Veselie mare ne făcuși, cuvioșia ta. Să ciocnim, că-i vin împărătesc – din pivnița lui Vasilie vornicul!...

Pătrașco stătea tăcut. De băut nu bea, decât numai ducea la gură și-și muia buzele. Gândurile la curte îi erau, la cele trebi lăsate baltă. Vru să roage și el pe beizadea să-l slobozească, dar se temu să nu strice masa și să-l supere. Iar când o văzu pe călugărița asta ocheașă așezându-se, se fâstâci de-a binelea. Ședea drept în fața lui, mereu cu ochii într-însul. Cum sunt muierile, zău! Te sfredelesc cu privirea. Tot lăsa ochii în jos Pătrașco, dar, vrând-nevrând, iar îi ridica. Deodată înțelese: călugărița nu la dânsul – peste umărul lui se uită. Unde? Se suci și văzu: în spatele lui căruța era și în căruță tâlharul, pe seama căruia boierii făceau glume. Dumitrașco Racoviță scoase pe neașteptate cuțitul de vânătoare de la

cingătoare – pânză dreaptă, cu două tășuri și vârful ascuțit – îl prinse de plăsele între degete și odată îi făcu vânt, cu putere. Tot atunci strigă, zvâcnind în picioare:

– Măria ta! Tâlharul și-a scos cătușele...

Întoarseră cu toții capetele. Corbea avea mâinile slobode. Cuțitul repezit de Dumitrașco lovise într-un lemn și acum tremura înfipt lângă gâtul lui.

– Rău ochiși, boierule, râse Corbea și smulse jungherul din lemn. Să-ți arăt eu cum bat voinicii...

Cât ai clipi, cuțitul zbură îndărăt și se înfipse în grindă, de-asupra capului lui Dumitrașco. Se auzi un sunet subțire, tremurat, de oțel.

Acestea se petrecură atât de repede, încât ceilalți mai nici pricepură ce s-a întâmplat. La strigătul lui frate-său Mihai smulse pistolul să dea în tâlhar. Antohie îl apucă de mână.

418 — Lasă... Și către Corbea. Ți-ai slobozit mâinile, Costeo. Văzut-am eu că te mocoșești cu cătușele. Dacă-i așa, atunci să iei o ulcică de vin. Du-i, Pătrașcule, să bea și el... Nu-i creștinește să tot stea și să se uite...

Corbea își freca încheieturile mâinilor, strânse atâta vreme. Puse cătușele în brațul căruței. Zise:

– Așa sunt deprins, Măria ta. Totdeauna să mă slobozesc singur. Așa am înțeles pe lumea asta: omul singur să se bată pentru ce-a a lui...

– Dar cum a putut?! Cum? tot striga Dumitrașco Racoviță, silindu-se a-și smulge din grindă cuțitul. Și iar: Cum? Dar cum? Nu puteai pricepe de ce se miră atât: cum de și-a scos Corbea cătușele ori cum de-a băgat așa adânc cuțitul în lemnul grinzii...

– Aist flăcău, grăi Antohie beizadea cu glas liniștit, au crescut pe lângă casa noastră... Eram mici și ne jucam împreună... Dar năravul cel rău l-a mânat pe căi strâmbe... Din asta i se va trage moartea. Să-l mai îngăduim să guste

oleacă volnicia, ca mai greu să-i fie sfârșitul. Bea! Bea, Costeo! Și după aceia vedem ce facem.

Corbea se uită țintă în ochii beizadelei – vroia să ghicească ce pune la cale.

– Am să beau, dacă poruncești. Așa e pe lumea asta: unii sunt născuți să poruncească, alții – să plinească poruncile... ori, aici Corbea zâmbi – ori să nu le plinească. Eu am să beau, cu toate că sufletul meu nu primește... Mi-i maica pe zăcare și poci să nu mai ajung s-o văz și să mă văză...

– Fă ce-ți poruncesc, Corbeo! strigă beizadeaua, și Corbea goli ulcica dintr-o răsuflare. O ridică și o trânti de roata căruței, făcând-o cioburi.

– Să fii sănătos, Măria ta...

– Acuma ia-ți cătușele, spuse Antohie, și să le ții desfăcute. Așa: brățările una de-o parte, alta de cealaltă parte a gâtului. De-asupra umerilor.

Pricepuse Corbea ce are în gând beizadeaua. Apucă repede cătușele, după cum i se porunci. Beizadeaua scoase pistolul din brâu, și, ridicându-l, ochi. Celor de față li se tăie răsuflarea. Dumitrașco își strângea pumnii. Pătrașco lăsa ochii în jos. Solomon rămase cu ulcica la gură. Maica Evlampia își înfipse privirea în pieptul lui Corbea, parcă ar fi vrut să-l acopere, să-l ocrotească de lovitura glonțului.

Răsună împușcătura. Cătușele zburară într-o parte. Glonte-tele lovise în lanț.

– Bine bați, Măria ta. Numai că ți-a tremurat mâna. Se vede că demult n-ai împușcat. Eu, urcând la sare, și mai demult n-am ținut pistol în mână. Dacă nu ți-i cu supărare, îngăduie-mi să încerc o dată. Numai un foc.

Și azvârli cătușele lui Antohie. Beizadeaua le prinse din zbor. Iar ca să nu creadă boierii, că i-ar fi teamă de moarte, apucă de țevă alt pistol încărcat de la brâu și-i făcu vânt. Corbea îl prinse și el, din zbor. Antohie desfăcu lanțul cătușelor, chibzuind cum să țină brățările.

– Măria ta, zise Corbea. Dă-le, rogu-te, boierului, care-a dat cu cuțitul în mine. Să-i arăt cum se ochește.

– Le iei, Dumitrașcule? râse beizadeaua. Nu ți-i teamă că va să te omoare?

– Măria ta, se bâlbâi boierul. Măria ta... Tâlharul aista are ciudă pe mine... De astă vară... Să nu-l ascuți, Măria ta!

– Ridică-te, Dumitrașcule! îi porunci beizadeaua. Nu fă de rușine tagma boierească. Ia cătușele și ține-le precum îți spun: de-asupra capului.

Nu avu încotro Dumitrașco Racoviță. Se sculă în picioare, luă cătușele și, cu mâinile tremurânde, le ridică.

– Să ieie seama, Măria ta! Spune-i să holbeze bine ochii, Măria ta!...

420 — N-avea grijă, boierule! grăi Corbea și, ridicând țeava, ochi. N-am de gând să sparg bunătate de cătușe. Mai am a le purta oarecâtă vreme. Trebuie să văd pe buna mea mamă... Iar domnia ta să ții brățările iarăși în dreptul grinzii. Ca să aibă unde se opri glonțul. Să se vadă borta... Așa, bun...

Mihai Racoviță simți cum sporește într-însul ura față de aist neobrazat tâlhar. Îi face coarne ticălosului beizadeaua. Se ridică Mihai de pe scaun și, chemând pe una dintre slugi, îi spuse ceva. Acela se duse la fuga să plinească porunca.

Bubui împușcătura. Fumul se ridică din țeava pistolului. Dumitrașco Racoviță se săltă de picioare și căzu icnind înfundat, la loc, pe scaun. Se lăsă cu tot trupul pe masă.

– Ah, tâlharul ce este, zise scrâșnind.

– L-a omorât! L-a ucis! Săriți! strigă Mihai.

Geaba răcni. Dumitrașco se îndreptă – n-avea nici o rană. Se sculă în picioare și, întorcându-se, arătă la grindă. O bortă neagră se vedea în lemn. Glonțul nimerise în brățară, fără s-o atingă.

– Bate bine, diavolul... Ai avut dreptate, Măria ta...

Dinspre poartă veni la fuga un om. Era sluga cu care se șoptise adineauri Mihai Racoviță. Ajungând la masa boierilor, se opri și, trăgându-și sufletul, zise:

– Măria ta! Măria ta! A fost acum un călăreț de la domnie: a poruncit vodă să te întorci de sârg la curte... Și a mai spus, că acea nenorocită femeie, a căruia tâlhar de fecior... fecior de tâlhar a fost scos de la ocnă, ca să fie dus la dânsa la leși, feciorul adică, acea femeie a răpăusat acum câteva ceasuri... Așa că aist tâlhar să fie trimes îndărăt la ocnă. Cu strașnică pază, nu cumva să fugă...

N-avea de unde să știe Corbea că era o minciună, că treaba asta fu pusă la cale de dușmanul de boier. Auzind vestea, repezi beizadelei pistolul și rămase împietrit, fără-măcar să geamă. Cuvioasa călugăriță își făcu cruce. Se ridică și se duse la căruță. Potrivi hamurile, urcă și, înainte de a porni, întrebă:

– Amu ce porunciți să fac, Măria ta? Unde să-l duc pe aist de-o sută de ori nenorocit om?...

...Iarăși era noapte și iarăși Măria sa vodă se perpelea în jilțul din iatac – o săptămână mai rămăsese până la trimeterea birului, dar, cu toate asprele porunci și certurile, pe care le făcu unora boieri îndărătnici, strângerea banilor și bucatelor trebuitoare nu fusese încă sfârșită. Era limpede, că de se târăgănează tot așa, pornesc într-o bună zi apele primăverii, se desfundă drumurile – s-au mai tâmplat de aieste! și atunci... Să stârnească mânia Preaputernicei Împărății? De la grijile domniei gândul îl purtă la feciorul mai mic, aflat ostatec la Poartă... Se ridică Măria sa – scăunelul pus sub picioare se rostogoli cu zgomot, postelnicul de lângă ușă tresări, clipocind speriat din ochi, dar se temu să-l puie la loc – se duse Măria sa spre ungherul, unde pâlpâia candela în fața chipului sfântului Nicolae făcătorul de minuni. „Ah, se gândi vinovat, – în aieste zile cam uitam să-mi fac rugăciunea de seară... Măcar vlădica Sava de-ar veni uneori să-mi amintească“... Ridică dreapta cu cele trei degete împreunate, o duse la frunte

cumu-i omul: uită de datoria-i creștinească și numai la greu își aduce aminte, își face de câteva ori sfântul semn, șoptind: „Ajută-mă și mă luminează... și de Dumitrașco ai grijă și-l îndrumează“ ... Lăasă capul, nu-l putea ține lungă vreme în sus, îl durea grumazul, – demult, în tinerețe, într-o bătlălie l-a ajuns un tătar cu ghioaga la ceafă – și dădu cu ochii de măsuță... Joasă măsuța, în patru colțuri, cu gârduț de scândură cât palma de lat – jur împrejur, căptușită cu urșinic verde. Și pe dânsa, lucitoare și negre, cioplite din lemn greu de Hindia, douăzeci și una de boambe, douăzeci tot la fel de mari, cât merele domnești, iar una dintr-însele întreit mai mare – tata boambelor. Stă aici joaca asta demult, de pe când erau băieții mici, le-a adus-o dascălul Cacavela din Evropa – joacă de copii... Iac-așa le înșirau ei, boambele, în două sau trei șiruri, după numărul de jucători. Fieștecare dădea cu asta mare, năzuind să bată pe celelalte – care sărea de pe masă jos, aceea ieșită era și luată câștig... O amintire venită din vremile apuse ale copilăriei aduce un abur cald în inima Măriei sale: aveau tot așa, și ei, copiii din sat o joacă de paști: dădeau cu ouă încondeiate de pe un dâmbuleț – gogeri – de-a runtunușul...

– Postelnice! strigă vodă. Du-te de vezi: s-a întors beizadeaua de la preumblare. Să poftească neîntârziat.

Puse grămadă, cum se nimeriră, boambele – ca niște oi bulucite. Măria se le așează în patru rânduri, tot câte cinci în fieștecare. Se uită de la o parte: stăteau bine acuma, mai altfel. Rămăsese singură boamba cea mare. O rostogoli asupra celorlalte. Rândurile se desfăcură, boambele ferindu-se în părți. Ia te uită: din patru șiruri s-au făcut trei! Câteva numai în față, partea covârșitoare în spate. „Curat boierii Țării! își zise vodă. Cei ai casei... marii dregători și – cealaltți, boierimea de țară“. Un gând îl luminează pe neașteptate, un gând ce-l chinuia și-l necăjea și nu-i dădea răgaz și pic de hodină.

– N-au binevoit a veni, Măria ta, se auzi postelnicul. Dar a fost adus un călăreț știrea că beizadeaua la Leca la feredeu se află...

– Hm! pufni vodă. Și eu de săptămâni de zile mă tot pornesc să mă îmbăiez ca oamenii... Către postelnic: Era un mai aice? Unde-i?

– Pe chingă, desubt, Măria ta...

– Aha... Este... Bun...

Vodă ia ciocanul de lemn în mână – coada subțire, lucioasă, două muchii de bătut, una rotundă, alta în patru muchii – dă să-i facă vânt, dar bagă de seamă că postelnicul stă înfipt alături.

– Ce stai și te holbezi? Du-te unde te-am trimes!

Nedumerită, sluga vru să zică, că a fost unde l-a trimes, dar se bâlbâi și se îndepărtă.

– Să fugă îndată un aprod să cheme pe domnia sa hatmanul. Și pe chir Panaiot să poștească.

– Aice sunt, Măria ta, răspunse sfetnicul din ușă. La poruncă.

Întră cu capul plecat și se opri. Era în strai de casă – halat și papuci moi, – așa cum obișnuia a odihni. De îndată ce se lăsa seara, stătea fie în iatacul lui, sfātuind cu Mehmet-efendi, scriitorul de turcie, fie cufundat în vreo scrisoare. Era cărturar Panaiot, învățase de mic cu dascăli de matematică, medicină, istorie, geografie... Mai presus de toate îi plăcea să citească de la o vreme viețile sfinților și ale marilor mucenici. Găsea tot mai multe asemănări între viața lor și aceia pe care o trăia domnia sa. Departe de casă și ai săi, zbătându-se pentru folosul său și al nenorocitului neam al grecilor, înrobiți de osmanlâi, chir Panaiot se știa ca și pus la nesfârșite cazne. Se străduia să le biruie, să-și facă datoria cu vrednicie, așa cum îi dădea de grijă al său sprijinitor și ocrotitor Alexandru Exaporitul, marele dragoman al Porții. De vreo trei ani se afla venit la Țara Moldovei – îl miluise capichehaiaua țării la Poartă Lațcarache

Rusăt. Intrat în slujba lui vodă Cantemir, fu ajutat a-i câștiga credința de marele vistiernic Gheorgache Rusăt, fratele capichehaialei. La început avea temeri Panaiot, chiar frică avea de acest boier, dar cu încetul își dădu seama că n-a greșit – i-a simțit sporindu-i puterea la curte și a pătruns iscusitele vorbe pe care i le-a spus la început capichehaiaua: „Află-se la beiu Moldovei fratele nostru... Cată să fii una cu domnia sa. De domnia sa să te ții și să asculți. Și te vei pricopsi!... Pentru ce a venit Panaiot în astă țară bătută de soartă, dar mănoasă și bogată, dacă nu pentru a se pricopsi? Mare noroc a dat peste dânsul! De nu era să cunoască pe Lațcarachi – i-a făcut atâtea slujbe, oblicind lucrăturile și mișcările iscoadelor beifului Munteniei! – ar fi ajuns ceea ce este? Anii de la urmă a răsuflat țara și a prins bine domnia sa la cheag. Harnic chir Panaiot la ale sale trebi. Și-a făcut cărare la casa vistiernicului, a prins la mână pe unii dintre boierii țării și tot cu ajutorul lui Gheorghache vistiernicul. Văzându-se strâmtorați de domnie, acei boieri îi caută sprijinul și ajutorul. Chir Panaiot știe ce știe! Un cuvânt pe lângă vistiernic. O șoptă la urechea Măriei sale. Iar ei: „Chir Panaiot în sus, chir Panaiot în jos“... Așa, pe unde cu făgăduieli, pe unde cu măguleli, pe unde și cu amăgeli – primește chir Panaiot daruri, de la alții cere, iar de la unii nesimțiți stoarce... Cine nu păcătuiește astăzi? Încetul cu încetul își sclipui o avere cât de cât. Altfel la ce s-ar chinui și frământa? La ce ar îndura lipsuri, nopți de gânduri și nesomn? Căci de mâncat chir Panaiot mănâncă pe sponci, de îmbrăcat nu se îmbracă bogat, să nu bată la ochi. Ce bănet, scule și podoabe adună, le are ascunse în iatacul lui, în colț, sub dușumea, altele la Leca, cele mai de preț la domnia sa vistiernicul – acolo-i loc de nădejde, acolo tâlhar n-o să se bage, că-i cetate casa vistiernicului.

– Să vezi comédie, chir Panaiot! grăi vodă. M-am împiedicat de ăst joc copilăresc cu ghiulele de lemn. Și poți să știi ce gânduri mi-au venit în cap?

– Cam știu, Măria ta, răspunse grecul cel viclean, dându-se mai aproape.

Vodă îl privi țință: „Să știe oare? De unde? Doar că singur eu să-i fi mărturisit ceva...”

– Zi, dacă știi.

Panaiot se aplecă de-asupra măsuței și arătă cu degetul.

– Sfera asta mare stă la gânduri: ce va face cu acele mici sfere? Cum le va așeza în rânduri, ca ele toate să-i plinească voia și gândul...

Vodă clătină din cap: cu adevărat ager la minte sfetnicul. Dar, dacă stai să te gândești, la mintea cucușului este. Nevoile și grijile pe cine să le puie, dacă nu pe boieri? Și de unde dacă nu de la dâșșii îi vin toate smintelile?

– Adevărat, Panaiotache, zâmbi Măria sa. Dar nu-i tot adevărul. Este ceva mai adânc. Acuma să te uiți bine. Apucă ciocanul de coadă și izbi de câteva ori cu putere în cele ghiulele mici. Una după alta zburară peste margini, ducându-se de-a dura spre pereți. Ce zici? De boamba aceea mare ori sferă, cum îi spui domnia ta, ori de aist făcător de minuni maiu? 425

Panaiot stătu mirat: la anii lui bătrâni, vodă arăta multă iuțeală a gândului și sprinteneală a mâinilor. Ghicindu-i gândul, strigă:

– Aferim, Măria ta! Numai așa îți vor da ascultarea cuvenită și-ți vor face voia. Să fie întru binele Măriei tale și a țării!...

Când sosi hatmanul, vodă hodinea în jilt, iar Panaiot zăbovea de-asupra mesei.

Lupul Bogdan îngădui o vreme, până vodă deschise ochii – tuși domnia sa de câteva ori, dar fie că prea încet, fie că vodă ațipise, nu l-a auzit.

– Ai venit? Demult te așteptam, hatmane. Iar beizadeaua?

– Aice sunt, Măria ta, se auzi glasul lui Antohie de la ușă.

– Iaca bine. Acum poci spune că micul sfat de taină este strâns în păr. Chir Panaiot! Adu la cunoștința domniilor lor cele ce-am fost noi pus la cale. Scurt și pe înțeles.

Panaiot se foi o vreme, vrând să dea a înțelege, că cinstea ce i se arătă este atât de mare, încât... poate ... nu-i vrednic de ea. Tuși de câteva ori, înghiți câteva noduri; se făcu a-și șterge fața de nădușeală cu o basma verde... Dacă-i poruncește Măria sa, îi gata să puie și capul.

– Vremi grele trăiește domnia astăzi, începu sfetnicul. Țara întârzie la strânsul birului Împărăției. Boierii mult târăgănează... Hotărât-a Măria sa a pedepsi cu asprime pe cei vicleni. Cum? Scoțându-i din dregătorii. Puind pe alții în loc, boieri de credință și de ispravă! Schimbări în divan... Am grăit, Măria ta.

426 — Bine ai grăit, Panaiotache. Dar puțin atât. Să auzim pe cine gândești să scoatem. Și, mai cu seamă, pe cine vărăm în loc. Lacomii la dregătorii și mari zavistnici boierii de Moldova! Bârfitori și răzbunători. Cuvine-se să lucrăm cu multă băgare de seamă, dar și cu îndrăzneală. Ieșind cu aceste lucruri în sfat, tuturor limpede să fie că s-a făcut cu dreptate. Spre a nu se isca pe urmă vorbe că am făcut-o eu după voia mea...

— Măria ta! grăi cu glas nalt Panaiot. Ai în mână auritul topuz de la Preaputernicul Împărat. Cu el va să lucrăm, învățând minte pe cei lăsători, neascultători și necredincioși boieri. Domn te afli-n astă țară!

Panaiot grăi mai departe, fără a spune nume, deși îi știa bine pe cei ce se cuvin a fi îndepărtați – cercetase treaba asta dinainte cu domnia sa marele vistiernic, care avea un catastiv anume, în care stăteau trecute averile tuturor boierilor țării – cele tănuite. Destui boieri cu stare se prefăceau săraci, scâncind că nu au de unde da birul, dar îngropându-și banii pe la tulpina copacilor...

— Și domnia ta, hatmane, ce ai de zis? Carăle cu bucate sosesc singure ori tot gonești de-a călare dintr-un ținut în altul?

Roșu la față, Lupul Bogdan zbugni mâniat.

— Destul! Măria ta, pân-aici. Nu mai am puteri să mă lupt. Bine-ai hotărât: afară cu ei.

Și prinse a le zice pe nume: cutare boier de curte se află în înțelegere cu alt boier de țară, ca acela să se ascundă, când vin zapcii; cutare boier mare îndeamnă și pe alții, vecini de-ai săi, să nu plinească cele ce se cuvin. Între aceștia: Bujoreni frații, Costache Lambrino paharnicul, Ursachi Dumitrașco, Scărlat Dabija, Lupul Costachi și Gavril, fratele lui, tij...

La auzul acestora din urmă Măria sa avu ca un junghi sub tăță: „Cum? Și aiștea năzuiesc a-mi pune bețe în roate? Au nu le-am făcut hatârul îndestul?” Repezi o căutătură aprigă către hatman – stătea în picioare domnia sa, cu blana pe dânsul și cușma de soboli în mână, fruntea îi lucea de nădușeală. Își mută privirea asupra lui chir Panaiot – grecul stătea în colț, curat un stâlp drept și mulțămît că lucrurile într-acolo au luat-o cum se aștepta... Zise vodă, cu greu stăpânindu-și mânia:

– Beizadea Antohie! Trimete pe căpitanul Schwarz cu câțiva ofițeri să aducă pe domnia sa vornicul Vasilie. Grabnic!... Auzit-am că se află sosit la Iași, dar... la curte s-a ferit să calce pân-la aist ceas!

427

Adevărat: după acel lung și greu la vreme de iarnă drum făcut la moșiile din jos, în ținutul Fălciului, zăbovisc mai bine de-o săptămână cu trebi ale gospodăriei: iernatul oilor, vitelor și cailor pe la stâni, grajduri și ocoale, în sate și câșle; poruncile domnești de-a cerceta câteva pricini în ținuturile vecine, Putna și Covurlui, unde o seamă de boieri întârziiau cu răspunsul dărilor și birului – domnia sa Vasile Costache, vornicul Țării de Jos, gătind toate acestea, nici stătu să răsuflă ca alte dăți, ci se întoarse cu mare grabă la cetatea de scaun. În loc de trei zile și trei nopți ajunse în două zile și o singură noapte la mijloc. Iar văzându-se ajuns – de-a mirării lucru! nu trase la casele lui – era într-amurg, ci porunci vizitiului să țină la domnia sa Velișco vornicul, în alt capăt al Uliței Mari. S-ar fi convenit să trimeată om anume, să dea de știre că vine, dar

se lipsi, mergând la întâmplare. Acasă nu-i era a se duce – înainte de plecare se sfădise cu vorniceasa Catrina... Pe de altă parte, de se înștiința la curte că s-a întors, va trebui să se înfățișeze să facă lui vodă dare de seamă de cele văzute, auzite și făcute și tare nu vroia, nici era gata pentru asemenea voroavă. I se urăse aieste chemări și ascultări. Oridecâte ori îl cheamă, boșorogul râgâie, se foiește, gâfâie și-i amintește că li este binefăcător, și lui și fraților lui, amintindu-i că-i ține în dregătorii, iar ei îi sunt nemulțămitori și uită lesne din mâinile cui mănâncă pâine și cu îngăduința cui își agonisesc averi... Nu catadicsește a pomeni de părintele lor pe care l-a avut ca pe un frate și căruia i-a jurat să aibă grijă de dâșșii... Când văzu închizându-se porțile în urma rădvanului, vornicul răsuflă a mare ușurare, parcă ar fi scăpat de urmărirea unei haite.

428 — Ieși de grab', că ți-au căzut oaspeți! strigă cu glasul de trâmbiță încă înainte de-a coborî. Adăugă: Nu aud dulăii să-mi zică muzica!...

Fiind înștiințat de sosirea neașteptatului musafir, Velișco vornicul porunci să fie închiși câinii – să nu facă larmă – și ieși în pridvor, așa ușor îmbrăcat cum era. Stătea la taifas cu câțiva boieri prieteni, între care și Neculai, nepotul.

— Încotro purces-ai, vornice dragă, de ți-ai încărcat rădvanul cu de toate?

— Ba acuma întors sunt de pe drum, răspunse Vasilie. La poarta domniei tale m-a dat de sminteală o roată de la cal, ptui!... un picior la rădvan... că rău m-am hodorogit de mi s-a încleiat limba-n gură... și am tras în curte...

— Ce tot cuvântezi ca un popă – dă-te jos de întră în coliba noastră, îl pofti gazda.

Nu greși drumetul – găsi la Velișco vornicul bună tovarășie – adunați împrejurul mesei, cei boieri se desfătau jucând cărți, bând cafele, fumând ciubuce. Nouri de fum și mirosuri

pluteau prin odaia căptușită cu covoare; pe jos, pe pereți, pe la ferestre...

– Cinstite paharnice, grăi Velișco către Constantin Lambрино, un boier din cei tineri, cu musteața subțire, neagră, mai hodinește o bucată de ceas, iar vornicul Vasilie va să ne fie la joacă de pereche...

– Stai! strigă Vasilie. Mai întâi să pun ceva la inimă...

Pe la al doilea ceas al nopții, când veselia era în toi – multime de cafele băute, ciubuce fumate, Lambrino paharnicul nemaiîncăpând iar la joacă, doar sucindu-și capul când la cărțile unuia, când la ale altuia – iată că dădu năvală pe ușă Lupul medelnicerul, fratele lui Vasilie vornicul. Plin de nădușeală, roșu la față, cu cămașa la gât descheiată, cu ciubotele în picioare... Văzând atâția boieri, se opri cu gura deschisă – să grăiască? să mai îngăduie?

– Ce-i, medelnicere? se săltă de la locu-i Vasilie vornicul. De unde așa speriat? Te-a gonit cineva?

– Te veselești, vornice, dar la domnia ta acasă lucruri cu spaimă se petrec...

– Cum? La casa mea? strigă Vasilie ducând mâna la jungher. Hoții? Ori jupâneasa?... Ori vrăjmașii mei?...

Lupul ridică mâinile amândouă: nu, nu, mai rău.

– Pojar?! Arde casa?

După ce-și trase sufletul – se vede că a tras o frică bună! – medelnicerul se așează pe-o margine de divan și povesti ce se întâmplase. Se înțeleșese, carevasăzică, ieri cu Solomon să se întâlnească azi seară la feredeuul lui Leca. Avea a se duce Solomon în preumblare cu beizadeua și câțiva boieri. După care aveau a trece pe la crama vornicului, apoi să vie la Leca... Nu, el, Lupu, nu s-a dus – întâi, pentru că beizadeaua nu l-a poftit, al doilea, că era prins cu trebi la curte. Către seară, însă, s-a dus. A așteptat la Leca vreo câteva ceasuri, vremea era să sosească beizadeaua, dar nu venea... A repezit un om:

degrabă vine. A mai trimes pe unul: vin! Într-un târziu au sosit. Dar nu singuri – au mânat cu ei o trăsură încărcată cu lemne. Într-însa o călugăriță și un ocaș în lanțuri – acela vestit tâlhar, pe care a vrut vodă astă toamnă să-l spânzure, dar l-a iertat și l-a trimes la tăiat sare... Și – ce-au făcut acolo? Au răsturnat boierii lemnele din căruță, în fața feredeului, și le-au dat focul. S-a făcut un rug până-n ceruri. Iar boierii și-au scos jiubelele și săreau prin flăcări ca și copiii. Și pe tâlhar l-au pus să sară... Și pe călugăriță... Și pe Leca, zicând, că or să-i dea zece galbeni... Și a sărit și el; dar geaba, nu i-au dat bani, l-au păcălit boierii, numai și-a pârlit barba...

– Asta-i tărașenia? făcu Vasilie. Pentru asta m-ai spăriat amarnic?

Lupul amuți. O cam luase razna cu vorba. Ce era mai însemnat nu spusese. Să zică față de aiști boieri, ori să tacă? Se dădu la urechea lui Vasilie.

– Rău de noi, frate. Te caută oșteni...

– Pe mine?! Oșteni? sări vornicul. Pentru ce mă caută? Lupul strânse din umeri: nu știa ce să răspundă.

– Apăi, la feredeu fiind, au venit în două rânduri călăreți de la curte. Să cheme pe beizadea Antohie. Nu se lăsa dus Măria sa... Și iată, mi-a spus Leca, în taină, știricise de la acei oameni de la curte ori altcumva – că în iastă seară Măria sa adună Sfatul pentru a înnoi divanul... Schimbări, adică...

– Schimbări? În divan? râse cu hohote Velișco. Facă, Măria sa, dacă-i place. Știu, că n-are să ne ieie cărțile de joc din mână. Hei, boieri! Ce-ați încremenit? Jucăm mai departe. Pun asul de verde. Cine-l bate? Aha! N-aveți?!

Lui Vasilie vornicul nu-i venea a râde. Au bine-a făcut că nu s-a dus drept acasă? Ori, poate, rău? Vestea adusă de Lupu îl cutremură. Dacă-l caută oștenii din porunca lui vodă? Numai fără decât că de la domnie sunt trimeși. Iar schimbări în divan? Înseamnă că pentru asta îl caută. Se ridică Vasilie, își încălță ciubotele și, închinându-se, zise:

– Petreceți în voie, boieri dumneavoastră. Să-mi fie cu iertare, dacă v-am stricat veselia. Așa-i viața – nu știe omul ce-are a păți în ceasul al doilea. Eu m-am dusu-m-am. Și către gazdă: Domnia ta, vornice, să cauți a trimete ceva mai târziu om la mine... De-o tâmplare ceva... Am să te înștiințez ce și cum... Mă duc să văd ce pofteste Măria sa de la mine... Seara bună și să ne vedem sănătoși, iubiți boieri!...

Lucrurile se înfierbântaseră, și Măria sa nu mai putu să șază și se ridică din jilt. Pe unde mai slobod, pe unde mai împiedicat, porni de colo colo prin iatac. Boierii stăteau care la ușă, care pe lângă pereți, neîndrăznind a crâcni din gură. Era supărat rău Măria sa – tot flutura din cap, zvâcnit. Chiar de nu ocăra ca alte dăți, dar pufnea pe nări ca un bivol bătrân, în stare încă să spargă cu cornul. Nu arătase pe față... Trecuse prin ciur pe cei îndărătnici și cu tăinuită vrăjmășie boieri, îi pisase bine și amu aștepta să vie ceasul când să-și ducă hotărârea la plinire. Mergând câțiva pași, se opri pe loc, morfolind din buze, deodată ridica ochii, ațintindu-i asupra unei bărbi. Stătea de privea așa, pufnea odată cu zgomot pe nări și călca mai departe... Când fu sfredelit din priviri, domnia sa hatmanul se gheboși – mă mănâncă! se făcu mititel, iar în urechi îi vâjâi: „Acuși mă beșteleşte față de toți!...” O fierbințeală îl învălui din cap până-n picioare, se sprijini cu umărul de perete, dar nimerindu-se cam departe peretele, se cumpăni mai să cadă și mută piciorul, tropăind.

– Așa, hatmane? strigă vodă. Mai și bați cu ciubota? Am pus nădejde în domnia ta... Iar domnia ta?!...

Lupul Bogdan căscă gura, dar glas dintr-însul nu se auzi. Și bine că așa – vodă călcă mai departe... Mic iatacul, așa că trebui să se sucească. Dar în fund, la mesuța cu boambe de lemn, stătea Panaiot. Ținea ciocanul în mână. Văzându-l, vodă se opri mirat – dar aista ce caută aice? La aist ceas? Chir Panaiot clătină din cap: dar m-ai chemat, Măria ta. Vodă: și maiul?

Ce ai de gând cu dânsul? să dai în mine? Ferit-a sfântul, Măria ta... Panaiot scăpă ciocanul jos. Iarăși zgomot.

– Ți-au slăbit sfârcurile, Panaiotache, îl probozi vodă a bătaie de joc. Dar tânăr ești, nu ca mine, un bătrân răblăgit.

Grecul vru să-i spună cu lingușire: „Ba ești plin de puteri, Măria ta. Cine-a spus, că ai fi bătrân?“ Vodă pășea îndărăt, spre jilt. Crezură boierii că va să se așeze. Dar nu. Zărind pe beizadea la ușă, întrebă:

– Trimes-ai după vornic? Vine o dată?

– Nu este acasă, Măria ta...

– Cum?! Dar s-a înturnat la leși! Unde s-a înfundat? Găsit să hie. Găsit și cu un ceas mai devreme adus!

Se așează în jilt, răsuflând adânc: ce zile-a ajuns! cei mai apropiați boieri să nu-i dea ascultare. Boierii de credință să nu-i plinească poruncile... Da... De făcut schimbări în divan va să facă, dar cât boieriți și puși în dregătorii... Până-și vor deprinde slujbele, vreme va să treacă! Iar vremea parcă așteaptă?... Vodă se lăsă pe spate, cu toată greutatea domneștilor datorii asupra-i. „Boierilor ce li-i? Își știu de griji, petrec, dorm, joacă-n cărți, adună bogății, își durează case și conace... Iar eu? Iar Țara?...“ Închise ochii, obosit. Adevărat, mare greutate și răspundere pe umerii Măriei sale. De știa că atâtea necazuri și năpaste va avea de înfruntat, nu primea domnia cătu-i lumea... Amu ce poate să facă? Să tragă-n jug până la capăt. Până va veni ceasul să-și plătească datoria cea deobște. Oh, de câte ori se gândește la acel ceas, de care nimeni n-a scăpat încă pe lumea asta, i se umple inima de sânge fierbinte. „Copiii! Cu dânșii ce va fi? Îs mătâțai încă. Măcar Săftica de-ar fi fost mai vârstnică... Și Dumitrașco departe de casă. Mă pălește într-o noapte damblaua și rămân ca niște pui de potârniche“. Vodă tresări.

– Macrei! Toarnă un pahar...

De când îl băgase de postelnic pe nepotu-su, vâtaful de păhârnicea cam bătea lăturile. Avea locuri anume, jos, la

cămări, ori sus, în vreun cotac, unde se chină pe un scăunel ori pe-o căldare și se îndemna la ulcele și ciubuce. Și-n seara asta, închevăluit, dospea pe undeva. Nu auzi, când fu strigat, dar Alexandru îl dibui. Veni, aci pășind omenește, dincolo călcând în străchini. Umplu Măriei sale un pocal nalt, de sticlă fumurie.

– Pune-l aici și piei din ochii mei! Chiflicit să nu mi te arăți că te jupoi de viu.

Se făcu nevăzut Macrei. Vodă lăsa mâna după pahar, dar se răzgândi. Zise ca pentru sine:

– Cum voi ocroti biata țară... Ce-a mai rămas dintr-însa... Leahul rupe cu bucățica dintr-o parte... Neamțul de colo-și ascute dinții și el... Cazacul s-ar repezi din partea lui, dar îi cam vine peste mână... Rusul departe... Ferice de noi, că ne apără Măritul Împărat. Demult ne-ar fi înghițit, nici oscioarele n-ar fi rămas... Și noi? Pentru mare binefacere nu ne duce capul să fim mulțămitori... Postelnice! Du-te de cheamă pe domnia sa Ștefan comisul... Și pe domnia sa Gheorgachi vistiernicul... Să poftească grabnic!...

Lăsa capul în piept. Avea ochii închiși. Boierii căutară unul către altul... Nu zăbavă veniră și cei chemați... Stăteau cu toții tăcuți, mai fără a sufla. Așteptau să se hodinească Măria sa. Poate chiar ațipise, după zile și nopți de zbucium... Tăcere desăvârșită. Se auzeau trosnind mucerile lumânărilor. Și iar liniște. Zgomot de cai și roți nu mai răzbătea de jos – se mișcau pe neauzite ori încetaseră a mai sosi...

O clănțănitură se auzi la oblon. Ca și cum ar fi bătut un foarfece de lemn.

Alexandru postelnicul sări de la locul lui cu jungherul în mână. Se lipi de fereastră, ascultând.

Vodă deschise ochii.

– Cinstiți boieri, zise. V-am adunat să vă spun gândul, care mă chinuie zi și noapte... Dacă mă cheamă bunul Dumnezeu

la dânsul, rogu-vă, aveți grijă de copiii mei. Să nu-i dați spre obidă răuvoitorilor casei noastre... Tu, Antohie, ești martor și auzi... Să știi... Să nu uiți... Să ții minte ce-am zis...

– N-am să uit, tată. Antohie scăpă o lacrimă.

Boierii înălțară mâinile, deschiseră gurile – ești în puteri, Măria ta, să ne otcârmuiești țara și pe noi cu mărire și pofală... să ne duci pe căi drepte și fără de primejdii... că de ne lași, ne prăpădim cu toții... Vorbe drepte și curate? Ori prefăcute și cu lingușeală? Știa vodă năravul fiștecăruia. Nu-i credea, dar se prefăcea a-i crede. Și pe ginere-său îl bănuia, și pe Panaiot, și pe Gheorgachi, și... poate, numai pe Ștefan comisul îl credea, fiind dintr-un aluat cu Măria sa făcut, la trup și la minte. Numai el n-avea gânduri ascunse...

Intră un aprod cu știre că a sosit domnia sa Vasilie vornicul.

– Să între! porunci vodă.

434 Adus între oșteni, fără să știe de ce și pentru ce, Vasilie vornicul intră în iatacul lui vodă așa cum era, cu blana pe dânsul și ciubotele în picioare. De ce-l primește în iatac? Îi bolnav ghiujul? De l-ar strânge Dumnezeu... Cum dădu cu ochii de Măria sa, care ședea în jilț, cu un număr spre ușă, cu chipul în umbră, luminat dintr-o coastă, – i se păru că a intrat într-o peșteră întunecoasă.

– La poruncă, Măria ta... zise vornicul, făcând o plecăciune, cu căciula în mână.

– Cât să te caut, vornice? întrebă cu glas liniștit vodă.

– Fost-am plecat...

– Dar înturnatu-te-ai încă de cu seară... Și pe dată te-ai amestecat în cine știe ce casă streină... În loc să alergi la curte să dai seamă de ce porunci ai fost avut...

„Să știe oare moșneagul unde-am tras? Să fi știricit careva? Lupul zise că oștenii nu aveau știință... Altminteri nu mă adăstau acasă... Se vede că m-a zărit vreo iscoadă când intram în oraș“ ...

– Vinovat sunt, Măria ta... Dar avut-am, înainte de a pleca în jos, sfadă cu vorniceasa. Vroiam să știu întâi de mai ține supărare pe mine...

– Ha! Povești cu nouă nevești, râse vodă. Auzit-ați, boieri, ce pricină găsi vornicul ca să nu vie la curte?...

Chicoteli de răs răsunară de prin marginile întunecoasei peșteri. Abia atunci zări vornicul Vasilie pe boieri. Curat o pânză deasă i se destrăcă pe dinainte. Îl urmăreau cu ochi vicleni, fiecare de la locul lui. Și Panaiotache aici... Ștefan comisul... Hatmanul... De ce i-a strâns atâția Măria sa?...

– Dau seamă în fața Măriei tale, – grăi răsufând greu vornicul. – Făcut-am tot ce mi-ai poruncit. Bucatele cuvenite de la boierii din ținuturi sunt adunate. Încărcate, față de mine. O parte au și sosit... Altele pe drum... Măine-poimăine or să fie aice...

Vodă pufni pe nări, bivolește.

– Cinstiți boieri! V-am chemat să țin sfat cu domniile voastre. Nici o săptămână n-a rămas până la trimeterea birului Împărăției. Cade-se să știți cu toții – și domnia ta, vornice – că nu este adunat birul. O seamă de boieri târăgănează, se ascund, își tănuiesc averile...

– Cum? Care? nu înțelese Vasilie vornicul, crezând că-i despre domnia sa vorba.

– Hatmane! porunci vodă. Mai zi o dată pe nume celor ce nu și-au plinit datoria față de Împărăție...

Hatmanul Lupu îi trecu la numărătoare pe cei boieri răuvoitori și îndărăptnici.

– Vistiernice! Spune domniei sale vornicului Vasilie, urmă vodă, cât bănet ne mai lipsește...

„Și Gheorgache este?” se gândi cu uimire Vasilie. Vicleanul vistiernic dădu glas de alături, de lângă ușă, făcându-l pe vornic să aibă ca o zgâlțâitură în tot trupul.

Vodă păstră tăcere o bucată de vreme.

Boierii așijderi. Numai vornicul Vasilie auzea, cum îi bate un ciocan în urechi: cioc! Cioc! Cioc! Și iar: cioc! Cioc! Cioc!...

– Hotărârea noastră domnească, cinstite vornice, – grăi Măria sa vodă rar, apăsător, – hotărârea noastră este să te rânduim pe domnia ta să duci birul la Împărăție!

Vasilie vornicul simți că i se înmoaie picioarele și, iată-l, va să cadă la pământ. Nu-i venea a-și crede urechilor. Se gângăvi:

– Eu?... De ce: eu, Măria ta?

– Întocmai, precum ai auzit, vornice, întări vodă. Cele trăsurile care n-au apucat a veni din ținuturile de jos, acolo să aștepte. Cele bucate care sunt aici, de aici vor pleca. Cu trei zile mai devreme, vornice. Drumu-i greu, să ajungi la Dunăre... Iar ce bucate și bani vor fi lipsă la bir, ai să pui dintr-ale domniei tale, vornice.

436 Afară chițcăi ceva. Tare, ascuțit. Apoi se auzi glas de pasăre noptatecă prevestitoare de rele:

– Cu-cu-veau! Veau!

O dată, de două ori, de trei ori.

Vornicului Vasilie îi vâjâi în urechi: „M-a ucis... M-a jefuit... M-a ucis cu totul...”

Capitolul al treilea

Cumu-i vremea asta! Și cumu-i viața omului! Nici când poți să știi ce-ți va aduce ziua de mâine și cum ai să hodinești la noapte. Numai așa crede omul, în păătoasa mângâiere de sine, că poate a stăpâni și întoarce lucrurile după voia lui. Deșartă părere! Altcineva este, ori că Dumnezeu preasfântul ori o putere în veci nouă necunoscută, care dinainte ne-a însemnat și rânduit cele ce-avem a faptui și pătimi pe acest pământ. Ori te zbate ori nu te zbate – zadarnică trudă...

Crezu domnia sa logofătul Miron, că, scăpând de stărostie, de acele anevoioase și lungi drumuri, de grelele porunci domnești și pricini de descâlcit în ținut, va să se simtă slobod, așa cum a jinduit dintotdeauna, va să râsufle mai ușor, împăcat... Cât a fost prins cu multele griji ale toamnei, alergând pe la stâni, pământuri și capete de moșii ce-i mai rămăseseră, se lua cu trebile, uita și era cum era. Dar dacă s-a lăsat iarna cu troiene și viscole, s-a fost înfundat în casă ca într-o bortă sub munte, ca într-o pustie. Ar fi îndurat-o și pe asta cu destulă ușurință – omul, cu anii, caută odihna în singurătate, așa-i data vârstei – dar neagra pustie i se strecură în suflet, îi năpădi ființa...

Zile în șir ședea închis în iatacul lui. Uneori cu săptămânile nu primea și nu vorbea cu nimenea. Jupâneasa Ilinca le trimitea pe copile, ba pe una, ba pe alta, să oblicească ce face domnia sa – singură nu cuteza să-i calce pragul nepoftită. Cum se duceau, așa se întorceau. Numai Anița mezina avea

trecere – pe măsură ce se ridica, logofătul întrezărea într-însa trăsăturile buneii sale mame, și la chip și la purtări: jucăușă, blândă, ageră, cu zbuclniri neașteptate de duioșie și alint. Ce se întâmpla dincolo de ușă, nimeni nu avea știință, pentru că ieșind, fata tăcea. Mama cu binișorul, mama cu răstita: ce face domnia sa? nimic. Adevărat, Anița ședea pe scaun, lângă masă, văzându-și de împletit ori depănat, iar tata odihnea ori umbla prin iatac. Arareori când scaunul trosnea ori cădea ghemul jos, logofătul se uita la copilă: „Leit maică-mea... Tot așa ține capul... Tot așa la căutături... Așa ochii... Așa tăietura gurii“ ... Anița ținea mai mult ochii aplecați, dar o dată îndrăzni: „Așa-i, tătucuțule, că nu ești bolnav?...“ Logofătul veni, îi puse mâna în creștet: „Seamăn eu a om bolnav?... Nu, nu sunt, draga tatei... Dar, poate, gândurile aiestea cu care mă lupt?...“ Atâta vorbă să fi fost între ei. Luată iar la cercetări, copila grăi către maică-sa: „Se luptă cu gândurile tătucuțu nostru...“ Și de atunci prinse a i se năzări plin de gânduri iatacul părintelui, și gândurile acelea erau ca niște lighioane fioroase: bouri cu coarne lungi și ascuțite, lei cu coamă până-n pământ și lupi cu colți lucitori, porci de pădure cuprinși de turbăciune, ba chiar și cai cu corn în frunte, și fili cât casa de mare, cu trompe ridicând oameni, cum auzise în istoriile pline de groază din cărțile fraților mai mari... Le mărturisi surorilor, într-o seară, când se băgară sub iorganul lor mare, dar Ileana o răsă, și-i păru rău că le-a spus... Și plânse în taină: tata se luptă, iar ele râd!... Jupâneasa Ilinca, însă, tălmăci vorba într-alt fel: „Cu datoriile se războiește boierul. Roada anului slabă... Dărilor mari... Cum vom scăpa de datorii și datornici? Poate a ajunge la un capăt domnia sa...“ După mângâierea asta scurtă, o păli alt prepus: „Dar dacă iarăși s-a înfundat în hârtii? Iar s-a luat cu cetitul și scrisul și a uitat de nevoile și sărăcia casei?...“

Părerii și prepusuri, prepusuri și părerii...

Dar, de-adevărat, ce se tâmpla de-adevărat în mintea și inima logofătului? Cu greu ar fi putut-o spune chiar și singur

domnia sa. Din cealaltă iarnă însă, iaca-i anul! – simți cum îi scad puterile, tot mai des îl chinuie slăbiciunile trupului – și inima, și mădularele nu-l mai slujesc ca nainte, – iar nesomnul nopților îi aduce și visuri și îndoieli grele, îndoielile lungii vieți ce-a trăit-o și a faptelor săvârșite, visurile scoțând din negura vremii chipuri de mult uitate... Așa, în pat, cu ochii în tavan – afară vântul hăulea, iar casa toată dormea, – își vedea Miron ca într-o oglindă zilele trăite, anii depănându-se unul după altul, fiecare cu oamenii și tâmplările lui. Mulți au fost, doamne... Parcă ieri tânăr era, ieri parcă s-a întors la moșia părintească, lăsând mormintele tatei și mamei departe, în lut strein... „Astăzi iată-mă bătrân, împins către marginea vieții, uitat de lume... Din nemic ce-am fost, am suit dregătoriile Țării, iar într-o noapte am fost căzut la treapta de jos... Oh, oh, oh, nestătătoare lucrurile lumii. Cum se amăgește omul singur pe sine...” Nu era Miron dintre cei ce se iau după umbre, de aceea venindu-i asemenea gânduri, căuta să afle de unde ies și încotro purced. Se ridică și porni spre iatac. „Așa... așa... La ce m-aș frământa atâta? Din înălțări și căderi făcută-i viața. Asta-i legea lumii întregi. S-au dărmat împărățiile cele mari... Căzut-au vestiți hatmani... Casa falnicului Vasilie-vodă în ochii mei s-a risipit...” Se opri la fereastră, trase de oblon să pătrundă lumea albă de afară... Un glas subțire țiu dintr-o lature. Iar acel mic dimon, ce-l auzi întâiași dată pe când se întorcea an toamnă de la Focșani. Dă glas, când se așteaptă mai puțin. O dată de după dulapul cu cărți, altă dată de sub pat... de după ornicul de pe masă, iar alteori chiar de după ureche... „Ce-ai zis?” întrebă domnia sa. „Zic ceea ce am mai zis, răspunse obrăznicătura. Îți pare rău, domnia ta, că te-ai lăsat de stărostie...” „Mhm! La început vodă a fost de uneală, pe urmă m-a rugat să mai rămân. N-am vrut eu!” „Vorbe, Miroane. N-are vodă nevoie de domnia ta. A vrut să te încerce”. „Să taci!” răbufni logofătul. Dimonul

amuți – acum poate-o să tacă oarecâtă vreme. Miron bucuros: va putea să cumpănească și să chibzuiască în voie, nu cu: hu! și cu: tu! Se lăsă iarăși pe marginea patului. Gândurile își urmară cursul... An iarnă făcu vodă înțelegere cu împăratul Leopold să-i închine țara – oastea nemțească se apropiase de fruntarii. Domnia sa și vornicul Velișco fură împotrivă. Răcni vodă: „Vă tai pe amândoi! Și pe feciori ți-i tai, Miroane!“ A iscălit înțelegerea dimpreună cu alți boieri – n-a avut încotro. Dar întru sinea sa tot împotrivă a rămas. Nemții s-au fost înglodat. Altă întorsătură au luat lucrurile. De atunci, din răcnetul Măriei sale, s-a iscat răceala de gheață, ce s-a pus între vodă și logofăt. „De atunci dimonul, ce mă urmărește?...“ Iar se ridică Miron, pornind a umbla: dup! dup! – dup! dup! „Năzuiești la dregătorii mai mari, Miroane!“ țiu din ascunzișu-i obrăznicătura. Cătrănit, cum era, logofătul izbucni în râs: „Îmi trebuie mie acum dregătoriile ca mâței cercei... Sănătate-mi trebuiește. Dregătoriile de-a-le feciorilor, că-i a lor vremea – a mea a trecut“... Feciorii... I-a trimes Ioniță de la Orhei carte, că are poruncă de la vodă să dea serdăria de codru altuia. Cui? N-are știință. De la Niculae așijdere veste: Tudosie Dubău, marele logofăt, l-a înlăturat de la trebi și chiar de vine la curte, nu este luat în seamă. „Pătrașcu a mai rămas... Pe dânsul îl mai ține vodă. Se vede că are Măria sa vreun gând ascuns...“ Se culcă logofătul în pat și numai cât își închise ochii, zbucniră dintr-o margine a minții stranii luciri: valuri în bătaia soarelui? Flăcări jucând pe oțel de paloș? Foc pe muchii de cuvânt? Da, cuvânt este, cuvânt scris... Iată-l, se ivește, iată-l, se ascunde... Parcă să-l prindă cu ochiul, dar iarăși se duce-n ceață... „Mi...“ Numai două buchii. Ce să însemne? „Minune?“ Nu, altceva. „Mi...“ Nimic? Nici asta este. „Mi-ron!“ Da: „Mi-ron! Ah, numele meu este! gemu logofătul, strângându-și tâmplele cu pumnii. Numele ce mi-au dat părinții... Tata“... A treia oară la rând în aceste din urmă zile

îi răsăriră-n ochi aceste buchii... Acest nume. Fără a sa voință. Sună așa străin, ca și cum al altcuiva, așa de rece, ca nicicând știut ori auzit. „Dar al meu nume este!...” Și, ca aievea, răzbind de demult, din copilărie, limpede și plin de fiori, glasul părintelui. Ca atunci, în nopțile lungi de iarnă, la casa din Novosilca Barului, în Podolia... Povestea de groază a lui Barnovschi-vodă, chemat la Țarigrad, să sărute poala împărăției... Neștiutor gândul omului ce va să pătimească, zicea părintele, Iancu Costin hatmanul... Se luă Barnovschie-vodă după făgăduiala boierilor, că-i vor scoate a doua oară domnia de la Împărăție... Un prieten leah cercă să-l dezbată de la aist gând – nu i-a dat ascultare. „Dulce este domnia de Moldova“, grăi Barnovschie. „Iară și obedzăle turcești încă grele sint“, îi răspunse leahul... În fața seraiului i-a fost tăiat gâdele capul. Singur Împăratul au stătut la fereastră de au prăvit... „Ah, se ridică logofătul. Acel domn botezându-mă, numele său mi-au dat să-l port...“ Se duse cu pas repezit la fereastră – să-și răcorească fruntea. Iarăși țiuu pacostea aceea – acuma de pe masă, dintre hârtii: „Turcii cu săgeți de bumbac ucig pre oameni“. Apoi: „Au păgânii și alte strașnice cazne: te pun să înghiți tulpăne, apoi le trag înapoi, scoțându-ți mațele pe gură“... „Aș! dădu logofătul cu piciorul. Acestea lui Antonie-vodă Rusăt i-au fost făcute...“ Își propti fruntea de scândura rece. „Astă mică spurcăciune, ce se ține năpristan de mine, Manolache Rusăt mi-a trimes-o, pe când plecam în toamnă de la Focșani...“ Flutură din cap logofătul – iată că mă las dus de urâte amintiri... Păși la pat, se întinse, înfundându-și capul în căpătâi. Să scape de cele negre umbre. Și nu putu! Chipuri și chipuri se înșiruiră pe dinainte-i – ieșind din întuneric și iar în întuneric intrând. Ocrotitorul și binefăcătorul Iordachi vistiernicul Cantacuzeno... Viteazul și neînfricatul oștean Alexandru Buhuș hatmanul... Nenorocitul Duca-vodă... Fratele Vasilie... Morți, morți toți... Morți, parcă nici

au fost... Parcă nici au trăit pe astă lume... Auzi cum bate, desubt, inima. Boc-boc! Și iar: boc-boc! O dată, adânc, înfundat. O dată scurt, repezit. Și parcă le văzu cum coboară în dușumea, prin piciorul patului, loviturile. De acolo în pământ se duceau, ca niște picuri. Picura viața și se scurgea... Iar pământul o primea, cum a primit pe atâtea, când le veni ceasul. „Ah!“ gemu logofătul, simțind cum o dată cu fiecece bătaie a inimii se duce și ființa, viața lui...

442 Gheorghe și el... S-au adunat anii gheb mare în spinare. Dorul de baștină îl cearcă tot mai amarnic vremea de la urmă — nu și-a văzut satul de treizeci de ani... or mai fi oare Iubăneștii mei? Dar mai rău îl roade mușenia boierului: mai înainte, dacă avea ceva pe suflet, îmi împărtășea, acuma zăvorătu-s-a, nici s-arată, nici dă glas cu săptămânile... Apoi și el, Gheorghe, de când au intrat în iarnă, mai mult pirotește — șade-n hruba asta a lui, Gruie are grija cailor, rânește, le dă de mâncare, îi mână la apă, îi țesală... La celelalte trebi mai vin oameni din sat, dar arar de tot. S-a lipsit boierul de argați. Au rămas el, Gheorghe, și Gruie, pentru treburile curții, Stana și Marghiolița de ajutor jupânesei în casă. Nu-i Gheorghe de uneală: gospodăria-i gospodărie, multe sunt de făcut și pentru toate trebuiesc mâini. Logofătul: „Om scoate-o în capăt și așa...“ Se zgârcește? N-are de unde plăti simbrie? Măcar ar tocmi pe câțiva oameni din sat să păzească curtea. Tot pe seama lui Gheorghe și grija asta. „Cine să se bage? Ce să-mi fure? zise boierul. Căinii?“. Se întâmplă ceva cu domnia sa — parcă-i altul, parcă l-a schimbat cineva, zău. Nici jupâneasa nu-l înțelege.

Ridică Gheorghe capul, luă aminte către patul de la celălalt perete. Acuma, iarna, doarme și Gruie în odăița asta, la cald; vara își are locul lui în podul cu fân. I se păru că a grăit ceva, băietanul, prin somn. Ascultă o habă de vreme: răsuflă grăbit, îngreuiat... Astă toamnă, când s-a aruncat în bulboana rece

a Totruşului ca să lege otgonul, a scăpat teafăr. Dar ducându-se de Crăciun cu câţiva flăcăi din sat la peşte, s-a spart gheaţa şi a dat în heleşteu... A bolit lung. L-a doftoricit cum ştie el: zemuri de buruieni, opărituri la picioare, l-a înzdrăvenit. Se vede că n-a trecut de tot troahna...

Sculându-se, Gheorghe lăasă picioarele jos. S-a liniştit băietul, lasă-l să hodinească. Îşi trase nădragii, ciubotele, îndreptă mukul opaiţului, luă din cui cuşma, mantaua şi deschise uşa, încet. Iac-aşa... A venit bătrâneţea... S-a strâns funia la par... Îl săgetează, pe neprins de veste, la inimă... Se visează, nopţile, alergând pe uliţele satului... I se arată tata... O vede pe mama... Tata muncind pe deal, din primăvară până toamna târziu... Mama torcând, spălând, legănând prunci... S-au călătorit cu toţii, nu-s... Eu am mai rămas... Iaca îmi vine rândul şi mie.

Oprindu-se în prag, Gheorghe oftă. Îşi purtă privirea prin curte... M-am gândit să ajung străin la casa boierului nostru?... Cu jupâneasa Gheorghe nu se înţelege... Dacă m-a uitat domnia sa, înseamnă că nu mai are nimeni nevoie de mine... Pe coconi i-a cărat în cârcă, i-a dat cu sania, i-a deprins călăria... S-au dus cu toţii, fiecare în lumea lui. Când dau pe acasă, abia de mai prididesc a-i striga în graba mare, de departe: „Mai trăieşti? Mai trăieşti, moş Gheorghe?“. Porni, ţinându-se pe sub streăşină, către grajduri... Cercetă caii... Trecu pe la celelalte acareturi. Se opri la cuşca Lupului, dulăul cel drag al boierului. Câinele veni de-i linse mâna. Aşa, aşa, frate... Ai îmbătrânit şi tu... Or să ne arunce degrabă la groapă, pe amândoi... Cui mai trebui?... Veni de i se puse o ceaţă pe ochi. Parcă ar fi curs tot cenuşiu cerului asupra-i... Un cleşte îl prinse de inimă... De-aş ajunge la primăvară. Las tot şi mă duc să-mi văd satul... N-o să mă îngăduie domnia sa? Am să-i spun: simt, boierule, că mi se apropie ceasul. Vreau să merg la mormintele părinţilor, să mă închin...

După aceea vin și pot să mor... O boabă caldă i se prelinse în barbă.

Se scutură Gheorghe – ian cum m-am muiat... Dar îl am pe Gruie pe lângă mine. Dacă celorlalți n-oi fi trebuind, măcar el...

444 Răsucindu-se-n așternut, Gruie lovi cu mâna de perete și se trezi. Poate zgomotul ușii îl deșteaptă? Luă aminte – badea Gheorghe nu era... A ieșit... A pornit să umble pe afară... Se ridică și se sprijini cu spatele de perete. Rece peretele, dar băiatul nu simți. O fi avut un pic de arsură... Capul greu, s-ar fi întors pe cealaltă parte și i-ar fi dat înaintea cu somnul. Ceva îl îndemnă să se proțapească. Își trecu mâna pe la gură, căscând... Rămase ca o boare, o boare ce s-a risipit... A fost și nu-i... Clipi din ochi: am visat? ori aieva a fost și acum mi-am amintit?... Băgă mâna sub căpătâi: dar, era cu adevărat, n-a visat... Scoase o bucată de hârtie de sub căpătâi, fugi la masă, o desfăcu la lumina opaițului. „...Tu, buchisi, tu... Făt-Frumos... de... de sub laiță...” “O duse la piept. Auzit-ai?... Făt-Frumos de sub laiță!... Ce i-a dat în cap! Răsunară pași afară... Scârțâi zăpada.. Badea Gheorghe vine.. Împături iute hârtia, fugi la pat, o băgă sub pernă și se întinse... Tăcere. Pașii se stinseră... S-a dus mai departe... Împreună mâinile la ceafă, închise ochii...

Când nu vin multă vreme boierii cei tineri, boierul îl pune la treabă: să treacă cele ce scrie pe izvod curat, să-i cetească din cărți... La început nu crezu că știe ceti și scrie. Punându-l la încercare și încredințându-se, domnia sa se bucură... Chemat în iatac, Gruie se ducea cu inima cât un purice – se temea să... nu răstoarne cerneala, să rupă vreo pană, să... nu-l apuce tusea... Alteori, cetind din vreo carte – slovenească ori latinească – boierul îl oprea, cetea singur. „Aist cuvânt așa se rostește... Aist semn așa se spune din gură... Aist loc așa să tălmăcește”. Când se afla în dușii cei buni,

depăna la istorii ceasuri la rând. Deodată amuțea. „La ce-ți spun toate acestea măi băiete? La mănăstirea aceea a voastră numai de viețile sfinților de-ai fi auzit...” A cutezat a deschide gura: „A adus odată părintele Nicodim un letopiseț cu povestirea războaielor bătute de Ștefan-vodă cel Bun...” Și spuse un cântec, pe care-l știa încă de copil, de acasă, despre viteazul voievod... Logofătul stătu mirat foarte... Din asta se iscă zavistea cuconițelor – avea întrarea slobodă-n iatac. Prinseră a-l pândi de după uși. Chicoteau pe seama lui. Odată răsturnară o cofă de apă, scăldându-l din cap până-n picioare. Acum câteva zile Marghiolița îi spuse, că una dintre cuconițe a pus ochi rău pe dânsul. Care? „N-am să-ți spun, măi Făt-Frumosule... Numai dacă-mi dai un pup...” Ffu! Țiganca dracului... Cine și când să-i fi băgat în buzunar hârtia asta? Ileana? Ori Anița? Bună zvârlugă și asta...

Gruie se trânti pe căpătâi, cu fața la perete. Scoase hârtia iar – numai o parte scrisă, încolo curată... Am s-o tai... Privirea se duse departe... De-ar veni primăvara... Să dau de știre, cumva, părintelui Nicodim, unde sunt... Scriu și trimet carte la Ieși, la Mitropolie. Călugării de la Mitropolie fac drumuri la Căpriană... O greutate se lăsă pe pieptul flăcăuanului... Pe dinaintea ochilor porniră a vălura niște pânze...

Cercetând partea de la vale – grajd, staul, Gheorghe trecu pe sub fereastra logofătului. Se opri – liniște – și merse mai departe. La prag iarăși se opri. Se așternuse omăt pe trepte, peste noapte. Se uită după mătură, dar se răzgândi – am să fac zgomot. Deodată zări niște urme. De picioare mari, încălțăminte bărbătească. Parcă urcau, parcă coborau din pridvor. Fiori îl trecură: de unde? Cine le-a lăsat? Poate, rămase de cu seară? Se suci și porni grăbit spre căsoaie. Să-l întrebe pe Gruie – nu cumva tu ai îmblat? Dar făcând vreo câțiva pași, zări o lumină în șopron. Licări pe-o clipă, printre ostrețele ușii, și nu se văzu. Doamne, ce-i asta? Și câinii tac... Tâlharii!

Au hrănit câinii. S-au furișat să ne prade. Auzind om, s-au tăinuît. Dar lumina?...

Înhăță Gheorghe barda de după ușa tinzii și se șupuri. Pe după copaci, pe după girezile de paie, pe după stogul de fân. Se vârî cu umărul înainte, prin ușa șopronului.

– Domnia ta? atâta putu să îngaime.

– Eu... Miron ședea pe-o grămadă de lemne, cu blana pe umeri și-n capul gol. Lumânarea pâlpâia strânsă în sticla felinarului. Eu eram, Gheorghe. Ai crezut că furii...

– Așa-i, stăpâne... Mare spaimă am tras... Iaca, barda asta... Logofătul oftă.

– Mă uitam la sanie...

– La sanie? nu pricepu Gheorghe. Aha, sania...

În mijlocul șopronului, pe buturugi, stătea sania cea mare.

446 Pe la începutul iernii a zis Gheorghe: „Ar trebui să înhă-
măm s-o mai purtăm. Să nu se desfacă”. Logofătul nu l-a auzit.
Acuma, în toiul nopții, îl găsește aicea... Ce i-a venit oare?
Ce are de gând boierul nostru?...

Văzând că-l sug gândurile cele negre, că-l trag la adânc, tot mai adânc – așa i s-a tâmplat când a căzut Camenița... așa în noaptea aceea de groază, la Domnești... tot așa acum, noapte de caznă a sufletului – când înțelese asta, parcă-l fripse la măruntaie. Își zise Miron: dimonul... mi-a întins mrejele... să mă rup, că de nu – prăpădit sunt! O dată se propti în mâini, se saltă, porni să alerge prin iatac, izbindu-se de un perete, de masă, de un scaun... Până porni sângele prin vine... Aprinse lumânările – trei în sfeșnic, a patra pe marginea calamării, a cincea pe colțul mesei, a șasea pe ornic... Străluci iatacul de lumini – să scap de năluciri, să mă descotorosesc de grele gânduri. Luă aminte împrejur, se întoarse asupra mesei... „Ah, hârtiile mele! Cum v-am dat pradă uitării atâta amar de vreme”... Se apucă să le mute din loc în loc, să le așeze, să le rânduiască. Ochii prinseră din fugă nume de capete: „De

Dachia“, „De Țara Italiei“, „De Împărăția Râmului“... Îi răscoliră iarăși sufletul – cum am uitat de voi, scrisorile mele... Le acoperi cu palmele. Întoarse capul și zări pe margine, mai încolo, un sul de hârtie, legat cu sfoară roșie, cu pecete neagră – arșă... Îl desfăcu și desluși cuvintele: „...dacă poți să vii, vino fără de zăbavă pe-o zi-două... dacă nu poți să vii, totuna să vii... avem mare trebuință de domnia ta aice“... Logofătul tresări: de unde? când? cum a ajuns aici, pe masă?... Da, mi-a fost adus astă carte un călăreț de la Roman... Trimes de preosfinția sa Mihail... Zise c-a venit un călugăr de la Ieși... L-a rugat Pătrașco... Miron se lăsă pe scaun, sprijinindu-și tâmplele în palme. „Carte de la Pătrașco... Și eu am uitat... Dimonul mi-a lua mințile... Au ce s-a tâmplat de mă cheamă?...“ Întinse iar mâna, luă hârtia... „vino fără zăbavă... avem mare trebuință...“ Începutul scris de-o mână, mai jos de altă mână... Cum vine asta? Și iscălitura: „Al domniei tale fiiu Neculae...“ Numele lui Neculae, dar scrisul al altuia este! Cine-a plăzmuțit astă scrisoare? Și de ce mi-a venit prin mijlocirea preosfinției sale? Temutu-s-au băieții să mă vestească deschis? N-au cutezat? Logofătul simți că se clatină lumea. Se propti în mâini – să nu mă las învăluit... să pătrund taina acestei scrisori...

Cercetând sania și văzând-o în bună stare, Miron porunci să înhame de sârg, să puie într-însa cele trebuitoare. Nici un ceas nu trecu și erau porniți la drum: Gheorghe pe capră, Gruie venind din urmă, călare.

Pe la zori au străbătut târgul Romanului.

Avu logofătul un gând: să treacă pe la preosfinția sa Mihail, poate află amănunte legate de acea carte primită. Se răzgândi, însă, fie pentru că dădu, tot atunci, cu ochii de acea, mai de la vale de episcopie, Fântână a Gâdelui și-și aminti de vremile, pe când se afla domnia sa mare vornic al Țării de Jos, de capetele ce-au căzut pe acel loc, lângă acea fântână... Ori, poate, pentru că plecase pe furiș, de acasă, fără să-i spuie

jupânesei, ci numai lăsându-i cuvânt, prin mijlocirea Stanei, că se duce pe-o zi-două, nu mai mult... Dar, poate, ferindu-se să se arate prea îngrijorat de acea veste adusă, dând prin asta episcopului capăt de bănuieli fel de fel... Porunci să mâie mai departe.

Când, într-amiază, rupse pe-o clipă soarele pânza norilor, călătorii noștri se apropiau de Târgul Frumos.

— Ah! răsuflă ușurat logofătul. Mână, Gheorghe! Să ajungem mai degrabă...

Avea să treacă iarna, și domnia sa să n-o vadă. Avea să se ducă frumusețea zăpezilor, a câmpurilor întinse, a colnicelor cu păduri și să nu i se bucure ochiul de ele... Vântul răcoros... Sania luneca cu repegiune... Alte sânni, ce se iveau de undeva. Cât firul de mac. Iată creșteau, apropiindu-se. Veneau căzând dintr-o altă lume. Veneau, căzând asupra lor. Ia, ia să-i izbească! Dar chiuiau vizitii, și sania zbură pe alături. Prinsese gust domnia sa de iuțelă: mână! mână! mână! Cu cât goneau mai tare, cu atât i se părea că mrejele acelea, în care se încâlcise și care-l ținuseră săptămâni de zile, se rup, rămânând în urmă, sfâșiate... Dar venea somnul, furându-l din când în când. Iarăși se vedea în strâmtoarea iatacului. Iarăși năvăleau gândurile, prepusurile... Iar îi băteau în tâmpile cuvintele-ghicitoare din acea carte... I se lăsa greu pe suflet...

Încă dimineată, pe când se apropiau de Roman, i-a ajuns din urmă poșta domnească. Cinci călăreți. Veneau din jos, de la Dunăre. Poate chiar de la Împărăție. Îl recunosc pe căpetenie. Era Silion, fost în slujbă și la Duca-vodă. Scoțând capul de sub coviltir, logofătul îi strigă: „Dacă ajungi la Ieși, Silioane, spune lui Neculae ori Pătrașcului, pe care-l vei vedea întâi, că eu vin!“ „Am să le spun, boier domnia ta!“ zise Silion din fuga calului... Acum se tot întreba Miron: „Au n-o să uite Silion? Au o să se ție de cuvânt Silion?...“

Măricel târgul, deși nu într-atât de frumos, precum îl arăta numele. Ca vreo două sute de case, bună parte bordeie. Îl

faceau arătos cele câteva hanuri, împrejmuite cu ziduri nalte. Și casa poștei domnești, unde se găseau cai de schimb. Logofătul n-avea trebuință – ai lui buni și nu se arătau obosiți. Dar de oprit tot se vor opri. Și vor trage, bineînțeles, la hanul lui Sucală. Ai unde pune caii la dos. Că hrană au luat de acasă. Grăunțe la cai. Dar și pentru oameni. Bașca ceva cald de la Sucală. Dar, mai cu seamă, odăița cea dorită, unde să se descătărămeze domnia sa și să hodinească. Un ceas, nu mai mult.

– I-ha-ha! se auzi un strigăt! Ta-ta-ta!

Zvâcni un iepure de sub copitele cailor, gonind glonț într-o parte. După dânsul – o vulpe roșcată. Mai să dea peste sanie. Se răsuci hoța și o luă pieziș, îndărăt. Strigase Gruie. Ba chiar se luă pe urmele șoldanului, dar se lăsă păgubaș. Se întoarse la sanie, urmând-o din aproape. Gheorghe se săltă și el de pe capră – se vede că moțâia când se-ntâmplară aceștea. Grăi către Gruie:

– Hai, vină și mai mână tu, băiete. Mi-au înțepenit mâinile...

– Iar calul?

Îl prindem lăturaș.

Opriră. Ajutat de Gheorghe, logofătul ieși din cele cojoace și coborî. Porni a bate din picioare, ca să se dezmoștească. Merse o bucată de drum într-o parte. Se întoarse înapoi, la sanie. Se duse-n cealaltă parte... De acuma se suise la loc în sanie, iar Gruie se așeză pe capră și luă hățurile, când se auzi deodată un chiot dinspre târg. Gheorghe se înălță și se uită într-acolo. Doi călăreți goneau încoace.

– Bag-seama, că vin peste noi! grăi băiatului.

Călăreții zburau nu alta. Drept asupra lor. Și nu pe drum, ci de-a dreptul, peste câmpi. Nici câteva minute nu trecură și, făcând un rotocol, stârnind un nour alb, de scânteii, calul celui din frunte își propti picioarele din față la câțiva pași de sanie. Călărețul purta blană cu guler de vulpe argintie și căciulă la fel. Strigă:

– Tato!

Miron clipi din ochi: da, el era, Neculae.

– Tu, fiule? Dar cum?

– Eu, tato... Eu!

Neculae desfăcu brațele, logofătul se ridică în sanie și, așa, se îmbrățișară. Să te minunezi: uneori nu vezi pe un om vreme lungă, și, când crezi că nici n-ai să-l vezi, iată că-l întâlnești! După ce trimiseră acea carte, așteptară feciorii cât așteptară și, văzând că n-au răspuns și nici logofătul nu vine, se gândiră: s-a tâmplat vreo nenorocire... scrisoarea n-a ajuns... Noaptea asta, în ajun, Neculae veghe până târziu – ședea în gazdă la moș-său, avea două odăi nu prea mari, una pentru dormit, alta plină cu cărți. Gândul că ar trebui să meargă să vadă ce-i la conac, nu-l slăbea o clipă, dar până la urmă îl doborî somnul. Se trezi târziu – era ziua albă. Porunci slugii să gătească caii și o luară la drum.

450

– Un lucru nu pricep, grăi domnia sa logofătul, când se văzură în doi în jinduita odăiță de la hanul lui Sucală, domnia sa dezbrăcat de blănuri, iar caii puși la odihnă și hrană... Iscălitura a ta, dar scrisul al cui este?

Neculae dădu din umeri: cum, adică, iscălitura mea? Cartea Pătrașcu a trimes-o, la îndemnul vornicului Velișco...

– Să văd... Să văd...

Miron scoase hârtia din sân. Neculae o desfăcu, se uită cu luare aminte: da, mâna părea să fie a lui, dar de adevăratele nu era. Răsuciturile buchiei „N“ și „K“ și codița lui „I“ de la sfârșit întocmai cum le încrestează el, dar celelalte altfel, mai apăsate și parcă tremurate... Ține minte bine, n-a iscălit, nici bat n-a fost...

– Tato! Măsluire curată este.

– Hm! făcu Miron cu mirare. Necurată treaba asta. Am băgat și eu de seamă, dar m-am gândit că mă dă de sminteală vederea. Acum dacă zici și tu...

Făptașul avea să se descopere, dar mai târziu. Acuma însă, aflându-se între pereți străini, tăcură, numai din căutături căzând de uneală – ușile au urechi și ferestrele ochi... Se îmbrăcară, ieșiră, urcară amândoi în sanie și grăbiră spre Ieși.

Vremea dădea spre seară.

La căderea amurgului erau la poarta de apus a orașului – la rohatcă, după cum se mai zicea. Ce-i drept, din zidul de altădată, din cele vremi mai bune ale țării, nici urmă nu rămăsese – desfăcut și cărat... Străjile stăteau pe undeva pe aproape, îndosite – când stăteau, căci mai mult lipseau.

– Stai! Cine sunteți?! se auzi un strigăt din niște măracini, de acumă când trecură de acel loc.

Gheorghe întoarse capul și văzu ieșind ca din pământ pe un omulean cu ghioaga de-a umăr. Vreun tâlhar, se gândi, că numai a oștean nu seamănă. Tot atunci se mai înfățișară vreo câțiva, tot cu ghioage. După ei unul cu sâneța, dar tot ținând-o cu mâna de țevă, pe umăr. Înconjură cu toții sania și pe călăreți.

– Ce-i, măi Calistrate? Ai chiorât? îi răspunse răstit. Nu vezi că-i domnia sa Miron logofătul și cu fiiul său?

Calistrat aga – acela care-a cercetat astă toamnă casa Tarsiței negustoresei, se dădu mai aproape și, încredințându-se, zise oarecum îmbucurat:

– Tu, bre Gheorghe?... Iaca ce tâlnire... Credeam că demult ți-au cântat cucu... Dând cu ochii de domniile lor, își scoase căciula, avea capul chel, în schimb mustăți lungi, lăsate pe oală. Iertare, cinstiți boieri, iaca-i seară și nu se prea vede. Avem poruncă de la Măria sa să oprim pe oricine iese și întră în oraș... Lucruri strașnice se tâmplă la Ieși...

Nu aveau vreme să asculte taclalele strajnicului – Calistrat și Gheorghe se știau de vreo treizeci de ani, își vorbeau deschis, fără ocolișuri. Porniră mai departe, dar tot apucară a schimba, ca vechi prieteni ce erau, câteva vorbe, dându-se

într-o parte. Gheorghe: „Ce-i cu cele tâmplări groaznice, de care-ai pomenit?” Calistrat: „Niște tâlhari... Au spart beciurile chisorii, slobozind pe unul de-ai lor, vestit căpitan de hoți... Câtiva au fost prinși și-or să-i spânzure zilele iestea... Tu, Gheorghe, cum mai trăiești?” Gheorghe: „De asta să nu mai pomenim”... Și dădu să plece. Calistrat îi strigă: „Nainte vreme, când veneai la Ieși, aduceai balercuța și mai stăteam la sfat. Acuma te-ai fudulit”... Gheorghe: „Ai greșeală, măi Calistrate... Cearcă de mă găsește mâine și lasă că ne-om aduce aminte cele vremi de demult”... Taman ceea ce jinduia să audă strajnicul din gura prietenului. „Poimâine n-am slujbă, așa că bucuros de poftire”...

452

Era noapte când intrară în Ulița Mare. Miron tăcea. Tăcea și Neculae. Logofătul arunca din când în când câte-o căutătură prin părți. Vroia să vadă casele pe lângă care trece? Ori, poate, întâlnește trăsura vreunui boier venind de la curte? Când pomeni acel oștean de vodă, Miron își zise: „Va trebui să mă înfățișez la Măria sa. Va vrea să mă primească? De trei luni de zile n-am dat pe la curte. O fi crezând Măria sa că-s supărat”. Alt gând: „Și dacă-i Măria sa supărat pe mine? Să hi avut nevoie m-ar fi chemat”. Și iar se întoarse la vorba ce-a avut-o pe drum cu feciorul. „De ce m-au chemat? Neculae știe ceva, dar nu destul. Scurte și nu prea limpezi știrile lui. Poate că Pătrașcu să aibă cunoștință de unele mișcări și gânduri tainice ale Măriei sale. Stai! își zise Miron. Dacă nu știu ei, trebuie să știe Velișco! Iară de nu știe nici el, îl voi pune să știri-cească!...”

Neștiute lucrurile lumii, dar și mai nepătrunse căile gândului. Logofătul se bucură de Neculae, că a ieșit să-l întâlnească, dar iată i se iscă în suflet nemulțumirea, poate chiar supărarea, că a venit el, iară nu Pătrașcu. De ce astă schimbare?... Nu se grăiseră unde vor merge – nici părintele nu aduse vorba, nici fiul nu făcu întrebare, – așa că se lăsase în

voia vizitiului. Când ajunseră la o răscruce, drept înaintea ar fi însemnat să țină la... curte, atunci Gheorghe trase de hățuri.

– Ține la Pătrașcu acasă!

Vorbă să fie: ședea Pătrașcu în casa lui Savin Zmucilă, socru surori-si mai mari Tudosca, care Savin, neavând dregătorie, – fusese și el pribeag, data de la urmă, la leși, cu domnia sa logofătul, – trăia la țară, casa, însă, n-o vânduse, o ținea, nădăjduind că va să vie un domn, care-l va chema iar la curte. Nu era arătoasă acea casă – ba chiar nu-i plăcea lui Pătrașcu, – dar ce era să facă? Să se ducă și el pe capul unchiului său?... Auzind porunca părintelui, Neculae, să fi fost mai simțit, ar fi înțeles că logofătul s-a răcit față de dânsul. Atunci, poate, s-ar fi grăbit să-l poftască la el acasă, adică la unchiul. Dar Neculae, pe cât era de învățat și cetit la cărți, pe atât de greoi și neîndemânatec în lucrurile obișnuite ale vieții. Pentru astă pricină anume îl și puse părinte-său să treacă la moșu-său cu traiul. Pătrașcu, însă, om al domniei, se cuvenea să rămâie mai la o parte de alți boieri, să nu se amestece cu ei, ci să păzească grijile curții cu hărnicie. Greu, dar el se ținea. Neculae, despre partea lui, ar fi putut să se tragă la conacul părintesc, dar... „Ce să stau la țară? Doară nu sunt boier bătrân. Viața mi-i înainte..“ Așa se gândea întru sinea lui și chiar de nu spunea părintelui, logofătul îl înțelegea. Îl înțelegea și-i dădea dreptate: de se duce din ochii domniei, ce nădejde mai are să încapă iarăși într-o dregătorie? Multe se pot tâmpla în viața unui tânăr boier la țara Moldovei. La urma urmei sta pe lângă moș-său, iar moș-său era boier de divan, așa că nu are nădejdea pierdută... „Deși... Cine știe?...“ Din cele ce sfătuiseră pe drum, nu-și putu face o închipuire amănunțită a stării domniei. Pentru a limpezi lucrurile anume hotărî să tragă la gazda lui Pătrașcu... Alt amănunt: cum se văzu domnia sa în Iași, simți ceva cu totul neînțeles: ca și cum aici, în oraș ar fi stat, iară nu departe, la țară. Schimbare de care nu-și dădu

seama, căci pe dată îl năvăliră amintirile. De le-ar fi dat slobodă voie, l-ar fi ameuțit cu totul. N-avea, însă, vreme, trebuia să descâlcească cele nelămurite trebi...

Ajunși la casa lui cuscru-său, traseră în ogradă – slugile veniră la fugă să deschidă poarta. Deși vreme târzie, Pătrașcu acasă nu se afla.

În odaie era cald – Miron aruncă de pe dânsul hainele, rămânând într-un caftan ușor de urșinic, scurt până la genunchi și-n papuci moi, de casă. Spânzurau în cuier câteva halaturi de mătasă, frumoase, ar fi putut să-și puie unul pe umeri, dar... n-aveau să-i vină. Pătrașcu era scurt la trup, semăna maică-si. Slugile, în vremea asta, nu mai așteptară să li se spună – fugiră prin cele cămări și curând pe masă se iviră bucate ce se găsiră la îndemână. Fusesse domnia sa cămărașul dăunăzi la vânătoare și se întorsese cu niște prepele și vreo cinci iepuri...

454

– Așa, așa... zise logofătul, plimbându-se prin iatac și cercetând pereții, tavanul, cele două dulapuri – unul pentru haine, altul cu cărți și vase – cărțile pe polițele de sus, vasele pe acele de jos... Așa, așa... Văd că nu lenevește Pătrașcu... Mai deschide câte-un tom și cetește...

Cum intrase, Neculae se așeză într-un jilt și așa a rămas. Încet de felul lui, avea un dos lat, ca de muiere. „Bun de lucrat la canțelerie, își zicea Miron în sinea lui. Tot cu hârțoage...“ Nu zise nemica la cele grăite de părinte-său. Miron se arătă mirat: „Așa obosit să fie? Eu bătrân și tot mă țin, dar el?“ Deschise ușița și luă de pe poliță o carte mare, grea, învelită în piele neagră, cu cătărămi de argint vechi. Avu o tresărire: iată unde era și domnia sa o crezu pierdută. Desfăcu lacătul, deschise la nimereală și ceti câteva rânduri, mișcând din buze. Ridică ochii către fecior.

– Cartea ispaniolului Ghevara. Și eu n-o găseam... Cum de-a ajuns aici? Doar când ai fost de anul nou, am grăit de dânsa, ba am și cetit unele locuri...

– A?! ridică fruntea Neculae, trezit din gânduri. Ce-ai spus, tato?

– Tu văd că nu auzi? Eu vorbesc și pe alătore...

Neculae roși. Duse mâna, își frecă bărbuța neagră, tunsă rotund. Zise:

– Ba te aud, tato. Dar mă gândeam ce-i cu Pătrașcu. L-am văzut astăzi, i-am spus că mă duc să te întâlnesc. Silion l-a înștiințat că vii... Mi-a trimes și scrisoare, printr-un om... Neculae prinse a scotoci prin buzunare – la contăș, la șalvari... Dar unde s-a zăhăit? A zis că îndată cum sosești domnia ta, să-i dau de știre...

– Bine, Neculae, zise Miron într-o părere. Noi stăm aice, iar el, poate-i la vornicul acasă și acolo ne așteaptă?

– Da... făcu Neculae, rămânând cu gura căscată.

Logofătul: „Ia te uită, el chiar dormitează“. Cu glas tare zise:

– Până vine el, hai să punem ceva în gură...

Asta căzu lui Neculae pe plac. Se aruncă asupra bucatelor, rupând din prepeliță, apoi și din iepure. Miron avea clei în gură. Trase o ulică și-și clăti limba. Spuse, dus pe gânduri:

– Mare și adâncă și înțeleaptă carte acest „Horologium principium sive de vita Marci Aureli, imperatoris“. Numai că la noi prea puțini au chip a o desluși.

Spuse asta, pentru că-i veni un gând să-l îndemne pe Neculae să o tălmăcească pre limba țării – acumă nu se afla prins cu trebi.

– I-am dat-o lui Pătrașcu, tato... A vrut să cetească. Zicea că a avut gâlceavă cu beizadea Antohie atingător la purtările trebuitoare unui domn...

– Bineai făcut, fiule, grăi îmbucurat Miron. Numai că nu știu ce-a priceput beizadeua. A învățat el latinia cu grecul Ieremia, dar tare m-aș mera să-i fi rămas ceva în cap.

– Cam așa este, tato. Antohie beizadeua mai mare aplecare pentru arme și călărie are... Beizadea Dumitrașco, dimpot-

rivă, poate fi numit vivliofag, adică mâncător de cărți. După o vreme de tăcere: Zicea că beizadeaua a cetit de-a ascultat unele locuri și Măria sa vodă...

– Așa?! râse scurt Miron. Își încreți fruntea. Se dă și Măria sa cu cărturarii?... De-a mirării...

Se lăsă pe speteaza jilțului, dând capul pe spate. „L-o fi pus pe fiu-său să-i cetească de mai multe ori voroava țăranului de la Dunăre. Trebuie că l-a tulburat adânc...” Prinse a întoarce filele, căutând locul cu pricina. „Voi, ceti, romanilor, pre steagurile și semnele voastre în loc de simbol aveți aceste cuvinte: a romanilor datorie iaste a ierta pre cei supuși și a supune pre cei mândri. Iară mai dreptul ați dzice: a romanilor datorie iaste pre cei nevinovați, a jecui, pre cei lini a-i învrăjbi”... Pufni pe nări: nu-i căzură pe plac spusele acelui trufaș varvar. Întoarse alte file, căută alte rânduri din povețile prea luminatului împărat Marcu Avrelie, dar ochii nu-l slujeau. Închise cartea, o puse pe colțul mesei. „Astăzi nici un domn nu poate ține mult stăpânia fără să știe carte. Astăzi altfel umblă lucrurile... Dar în Țara noastră a Moldovei... cei învățați ținuți departe, iar prefăcuții și lingușitorii în dregătorii mari puși sunt. Acum nici Neculae nu le mai este pe plac. Oh, oh, oh...”

Miron își lăsă capul în piept. Neculae vru să se ridice să trimeată pe una dintre slugi după Pătrașcu, dar văzându-l ațipit pe părintele-său, rămase pe loc.

Răsună zgomot afară: tropotit de cai, glas de oameni, duduie de pași. Uși se izbiră și înlăuntru dădu năvală, ca un vârtej, singur domnia sa vornicul Velișco. Nalt, mătăhălos, își aruncă din mers blana de pe umeri, cușma din cap – căzură pe jos, căci sluga nu izbuti să le apuce.

– Treabă-i asta, frăține dragă?! strigă cu glas de tunet, scăpărând din ochi cu supărare. Vii pe furiș la Ieși, mi te înfundezi naiba știe pe unde și nici gând să dai de veste! Și tu, nepoate,

ești bun! Taci mâlcom. Dar las-că nu v-a mers șiretlicul... Crezut-ați că n-am să vă amirolesc pașii? N-am să dau de urmele voastre tănuite cu viclenie?...

Cum intră, pe dată umplu odaia. Iar cum se rotește în strâmtoarea ei, pareă că o să dărâme pereții cu tot cu tavan și coperiș. Auzindu-l așa, logofătul își zise: „Au nu cumva îi aghezmuie vornicul?“

– Dar stai. Îngăduie puțin! îi zise, dând să-l apuce de mână, de haină. Vreau să mă uit la chipul tău – mai două luni nu ne-am văzut.

– Trei, logofete, îl îndreaptă vornicul mătăhăind din mâini.

– Bine te-am găsit, îți zic.

Velișco își desfăcu brațele.

– Bine-ai venit, frăține! Credeam, că ne-ai uitat cu totul, înfundându-te la conac, precum ursul în bârlog. Noi aice, asupriți și strâmtorați, dar să știi că nu ne dăm... Ne batem, ne luptăm!

Aista era Velișco Costin, gălăgios, năvalnic, olecuță lăudăros, dar deschis la vorbă și purtări. Deși dintr-o mamă născuți, ce-i drept mai mic ca vârstă, aveau multe trăsături ce-i deosebeau, de cu greu ai fi zis că sunt frați. Miron rostind o vorbă, o cumpănea de multe ori în gând, Velișco, dimpotrivă, cum îi venea pe limbă, așa o lăsa să zboare. A avut și el copilărie grea, destule a îndurat, dar tot mai ușor i-a venit – frații mai mari, Alexandru și Miron, l-au ocrotit și îndrumat. Tot în casele Contacuzineștilor, la Toma vornicul, și-a făcut ucenicia de tânăr boier. S-a însurat cu fata lui Toma, dar viață bună n-a avut, fiindu-i nevasta mereu boleacă. A murit, lăsându-l văduv. De unde Miron avea o casă plină, el, Velișco, n-avu parte de nici un copil. A umblat și el la școala sfinților părinți ieziuiți, dar de dânsul cartea nu prea se prindea, nu-i netezi apucăturile și firea colțuroasă. Domnia sa era mai mult mișcare și faptă, decât gând și frământ lăuntric. Apropiindu-se

de cincizeci, își dădu seama de slăbiciunile firii sale și ale sale cusururi, mai cu seamă că Miron îi trăgea luarea aminte asupra unora și altora. O făcea pe departe, ca să nu-l schimo-sească, să nu-l supere. Cu anii se mai potoli, făcându-se mai chibzuit, mai așezat. Dar asta numai când dădea peste dânsul lehametea și mânănciunea pentru cele lucruri strâmbe ale lumii. Încolo, fiind om petrecăreț, dacă lua pahare, iară ieșea de-asupra firea cea adevărată, dintotdeauna, și clocotea, se zvârcolea, tropotea, făcea zgomot, el numai auzindu-se, el numai văzându-se.

– Vă bateți, zici? se făcu a râde logofătul, cântându-i vornicului în strună. Îi vremea voastră, voi știți mai bine...

Vornicul Velișco deodată amuți. Îl privi câteva clipe ținută pe Miron, vrând să-i pătrundă gândurile, și cum mai ținea dreapta pe umărul lui, i-l strânse cu degetele ca-n clești.

458 – Iar domnia ta, logofete, te-ai dat la o parte și te uiți să vezi unde-o să iasă? Te-ai înfundat acolo, în bârlog, ca ursul la iernat, și nici ne știi, nici ne cunoști?... Răzbătu în glasul lui mânie, dar și amar. Nu te înțeleg, logofete. Cap învățat, istoricul nostru cel mai de seamă, să nu-ți dai seama că la mare greu și mare strâmtoare a încăput țara, că boierii, pe care-i doare inima pentru acest pământ, se zbat s-o scoată din nevoi, s-o scape de asuprelile nesuferite...

Porni vornicul a-i ocări de-a dreptul pe dușmani, lucru care-l făcu pe logofăt a înțelege, că acea carte primită de la vornicul a purces. Dar de ce n-a iscălit-o cu al său nume? De ce s-a dat la plăzmuiri? Miron băgă mâna în sân, scoase petecul acela de hârtie și-l puse pe masă.

– Am fost poftit să vin. Am tras aice, la Pătrașcu, pentru că de mâna lui sunt scrise aceste. Iară iscălitura... Te rog, vornice, să iei aminte aice...

– Ha-ha-ha! izbucni într-un hohot nestăvilit Velișco. Știam, că ai să mi-o pui în nas, logofete! Știam, că n-o să te rabde

inima să o treci cu tăcerea. Așa este – eu am pus pe Pătrașcu să-ți scrie. Iară iscălitura... Iscălitura... Vornicul porni iarăși a râde, înecându-se. Iscălitura... lui Neculae... eu, cu mâna mea făcut-o-am. Uite-așa... Velișco luă dintr-un pahar de lemn o pană de găscă, deschisă călimara și, din câteva mișcări, zugrăvi iscălitura lui nepotu-său. Ce ai de zis? Răduiește? Întoarse o căutătură către Neculae, care stătea roșu, pierdut cu firea. Nu putu zice o vorbă, ci doar privea uimit la părintele său. Iar Velișco, mulțumit foarte: Și iscălitura lui vodă ți-o fac. Înmuie iarăși pana: Uite-aici: „Io Constantin voievoda...” În clipala ochiului am scris toată cartea, câtă o știe Măria sa domnul Moldovei... Se opri, privi pe de-asupra capetelor fratelui său și a nepot-său, apoi cu alt glas: Mai la o adică... de ce: Constantin voievoda? De ce nu: „Io Velișco voievoda?” Ha?! Înmuie iarăși pana în cerneală, vru să puie ascuțișul ei pe hârtie, dar deodată izbucni iarăși într-un hohot de râs. Așa, râzând, întinse logofătului pana: Scrie tu, frate că ești mai învățat ca mine. Scrie domnia ta: Io Velișco voievoda...

459

Trezit din somn și pornit la drum, la ceas târziu de noapte, Gruie parcă păși pe un alt tărâm, tărâm de poveste. Cu fieștece pădurice, sat văzut de-aproape ori numai zărit din depărtare, târgurile străbătute îi aduceau aburi de amintiri, nădejdi... Vedea ca aievea ochii aceea de copilă, care-l fripseră dăunăzi... Apoi îl copleșea gându neguros cum o să trimeată veste bunului părinte, la mănăstire... Adunându-se, îi umpleau pieptul, tăindu-i suflarea... Iar când se văzură întrând în Iași, bucuria pe neăgăte în seamă se preschimbă în tulburare, tulburarea în neliniște și, la urmă, o neînțeleasă frică puse stăpânire pe dânsul. Au ce era asta?...

Poate că Gheorghe n-ar fi simțit astă stare a lui, dacă Gruie n-ar fi scăpat hamurile din mână, dacă nu s-ar fi împiedicat de pragul grajdului, apoi, aducând cu găleata grăunțe, n-ar fi căzut, mai s-o verse. „Ce-i cu tine, băiete? se miră omul.

Dormi de-a-n picioarele? Ori te-a fărâncat careva?“ Și bietul Gruie zise că, chipurile, are amețeli, dar cu adevărat nu știe ce-i cu dânsul... După ce grijiră de cai și se aciuară într-o odăiță alături de grajd, scoaseră merindele luate de acasă, să mesească. Abia atunci, printre îmbucături, avu prilejul să facă, pe departe, câteva întrebări. „Bădie Gheorghe, dar ce zicea acel strajnic: că a fugit un hoț?“ Omul îl privi mirat: „Ți-ai adus aminte! Și dacă zicea?“ Gruie tăcu, morfolind o bucată de mălai. Vru să spună: „Dar zicea de un vestit tâlhar... N-o fi oare Corbea, pe care l-a prins boierul nostru astă toamnă?“ Dar se temu... Lasă, am să întreb pe urmă. Badea Gheorghe îi rău obosit, mai că scapă bucățica din mână... Când se culcară, fiecare pe o lăcioară de scândură, badea Gheorghe dându-i de grijă, să ia aminte la cai, Gruie zise: „Bine“. Iar rămânând singur cu gândurile lui, chibzui: „Am să pot oare să dau o fugă la Mitropolie?... Și pe unde o fi Mitropolia aceea? Poate nici nu se cheamă așa?... Să duc cartea și să rog s-o trimeată la Mănăstire, să știe sfinția sa că-s viu și teafăr“...

Adormi băiatul. Îl cuprinse somnul înaintea lui nenea Gheorghe. Nu zăbavă vreme Gheorghe îl zgâlțâi:

– Scoală! Scoală că ne ducem. Hai să înhălmăm repede.

– Ha? Unde? Cum? Își frecă Gruie ochii, cu greu dumerindu-se unde se află.

N-aveau a face drum departe – numai până la casa vornicului Velișco. După ce stătură o vreme și văzură că Pătrașcu nu se arată, apoi și felul cum vorbea vornicul îi cam dădu de grijă logofătului – aici zidul dimprejurul casei era jos, câini numai doi, iscoadele se puteau furișa ușor – zise atunci: „Lăsăm voroava asta pe altă dată“. Vornicul mai tare se aprinse. Strigă:

– Dar ce stăm? Mergem la mine! De când am venit, îți tot spun: hai la mine!

La Velișco acasă altă treabă. Aici n-o să fie nevoit Miron să tot facă semne: „Mai încet... Nu striga.. Mai domol“. Aice

putea Velișco să-și dea frâu slobod glasului și mâinilor și chiar picioarelor...

Logofătul intră să vadă cum s-a așezat Neculae în cele odăi. Le găsi împodobite cu pricepere: dulapuri cu cărți, masă de lucru cu hârtii, scaune, un divănaș... Mai frumos ca în iatacul domniei sale la Bărboși. Miron se așează în jilț. Răsuflă adânc.

— Așa mi-ar plăcea și mie să am o odaie. Și o masă ca asta... La mine-i strâmt...

Întinse mâna, luă o foaie dintr-un clit, se uită... Scrie ceva Neculae... Ceti: „Pentru începutul lumii...” Aha, a pornit să lucreze la letopisețul ce mi-a mărturisit mai demult. Vrea să-l întocmească dintru începutul lumii... Grea treabă și-a luat... Am încercat și eu pe vremuri... M-au dezbatut din lucru nevoile și valurile vieții...

Închise ochii.

Neculae stătea în picioare la spatele părintelui. Se uita, în tăcere. Se înfioră când logofătul luă și cercetă acea coală scrisă. Se aștepta că o să-l întrebe: ce are de gând? Se simți rușinat. Rușinat, pentru că numai prima coală se afla scrisă, celelalte albe – curate. De mai multă vreme, de vreo doi ani stăteau așa. Ba pornea, ba iar rupea. Nu-i plăcea începutul. Dacă nu-i bine găsit începutul, mai departe cum să înaintezi?... Dacă o să ieie logofătul și a doua coală, să cetească? Dacă o să vadă că-i goală – deșartă? O să se facă de rușine! Mare rușine! Ce-o să răspundă?

Dar Miron nici încercă să vadă celelalte foi. Dinainte știa ce poate fi acolo. Avea Neculae cărți pe care le cetea, după care scria, luând din ele și punând în a sa scrisoare. Nu, își zicea Miron, un cronograf are preț și căutare nu doar atunci când împrumută de la alții, ci mai vârtos când scrie de la sine, el singur fiind martore al vremurilor și tâmplărilor. De unde să aibă Neculae ce scrie, dacă prea puțin a trăit, văzut și pățimit? Îi tânăr, are vreme înainte...

– Bine, fiiule, că nu te lenevești și...

– Dar, tato...

– Lasă, lasă... Nu-i laudă asta. Îmbărbătare este. Și să nu te mâhnești că ai rămas pe-o vreme fără dregătorie. Vei avea ceasuri slobode mai multe pentru lucruri cărtutărești. Nu doară cu pâine trăiește omul, cum bine spune la Sfânta Scriptură... Dar un neam, dar un norod? Cum o să-și cunoască moldovenii tâmplările trecutului, obârșia de unde se trag, dacă nu le vom cerceta și însemna noi, cărturarii? Și nu numai însemna, ci și tălmăci... Astăzi tot mai mulți năzuiesc spre lumina cărții. Vremurile însă sunt grele, crunte, tulburi. Datoria noastră să ținem aprinsă facla cuvântului scris. Vor veni ele, alte vremi, mai bune. Cele însemnate de noi vor ajunge sub ochii nepoților și strănepoților și de bun folos le vor fi... Să facem cât putem...

462

Dădu navală, tot așa ca un vârtej, domnia sa vornicul.

– Iarăși v-ați acufundat în cerneluri și hârțoage?! Curată pacoste pe capul oamenilor cărturăria asta. Nu-i chip să răsuflă de colbul cărților, ca să mai auzi și un cuvânt limpede, așezat și fără filozoficească fosăială... Hai! Gata masa, logofete! După mine, Neculae!...

Miron mai zăbovi câteva clipe, apoi se ridică – vornicul și Neculae își făcură pe la spatele lui semne unul altuia – și, străbătând tinda, întră în odaia largă, bine luminată și încălzită, cu covoare moi pe jos, covoare pe pereți, covoare cuprinzând chiar și ferestrele. Îi plăcea casa asta logofătului: vara să umble pe cărările cu tufari și pomi ale grădinii, pe vreme rece să se tragă înlăuntru. Era pace și liniște aici, nu ca la Bărboși, – acolo nu se mai ostoiu glasurile, mereu dudit de pași, bocănit în pereți... Dar altceva și mai însemnat: casa asta îi trezea aduceri aminte, învia chipuri de oameni și tâmplări din alte vremi, mai bune. Iar cu acestea și gânduri așezate, limpezi, frumoase.

Logofătul făcu ocolul odăii – vreo zece pe doisprezece pași, – luând aminte la cele podoabe de pe pereți: sfeșnice, prosoape, chilimuri; la masa pusă în mijloc, talgerele cu bucate, cofa și paharele de cristal. Făcu o mișcare a greu – iarăși să ospăteze? iarăși să bea? nu mai avea loc unde să bage într-însul, și, ca să arate că nu pentru ospăț a venit, se opri lângă sobă și-și lipi de ea spatele, cu palmele la șale. Acuma, vorba, știa bine, avea să pornească și mai iute. Velișco va căuta a-i răscoli sufletul, dar n-avea de gând să se lase prins în mreje. Îi cunoștea năravul, știa la ce și cât se poate aștepta de la frăține-său. Dar... ce tot șopotește la ușă cu Neculae? Ce-or fi punând la cale? Au nu cumva îl trimete undeva? Așa este: Neculae își pune blana și căciula. Pleacă... Vru să-l întrebe: „Încotro?“, dar Velișco a și închis ușa și iată-l venind la masă. Se opri, cu mâinile pe speteaza unui scaun:

– L-am trimes să aducă pe Pătrașcu. Oriunde l-o găsi. Și să mai poftască pe oarecine dintre boieri...

Arăta ca și cuprins de friguri Velișco: fruntea roșie, obrajii aprinși, mâinile tremurând. Ce-i asta? se gândi Miron, fără însă a da pe față. Ori, poate, mi se pare? Ci se răsfărânge roșeața de pe pereți pe chipul lui? Dar nu sunt numai trandafiri, ci și mult negru pe cele covoare. Hm, își zise cu zâmbetul amar, acel negru s-o fi oglindind pe fața mea, pe mâinile mele. Roșul – pe Velișco, negrul – pe mine! Ce gânduri năstrușnice...

– Șezi, frate dragă, îl pofti vornicul. Până vor sosi cei boieri, să apucăm a limpezi noi în de noi unele lucruri.

„Mhm, ce-adică să limpezim?“

– Ia să-mi dezmoțesc olecuță șalele – plăcut foarte la sobă, după atâta drum și hodorogeală...

– Cinstite logofete! grăi cu glas nalt vornicul. Mă-i crede au ba, dar abia acuma bag de seamă astă sobă. Nici am văzut-o, nici am știut până astăzi că este aice, zău... Și stau de vreo cinci ani în casa asta... Mhm! pufni frecându-și nasul. Trebuia

să vii domnia ta... Ce chițibuș! zise deodată cu glas înfipt: – Așa-s de la o vreme boierii noștri: stau lipiți de sobe, de casele lor, de giupânese... Da, da! Și nu le pasă de ce se face și ce se întâmplă în țară... Lor să le hie cald, lor să le hie bine!

„Auzi-! Sus a luat-o. Și taie de-a dreptul, fără ocolișuri. Zi-i înainte, să te auzim!“ Miron întoarse capul luând aminte pe la cele uși și ferestre.

– Acuma să nu-mi închizi gura, logofete! Acuma să nu mă țistuiești, Miroane!

Logofătul mișcă din umeri: doamne ferește, nici prin gând să-mi treacă.

464 – De ce n-ai fost la Iași atâta vreme? Ai făgăduit să vii! Te ferești? Ți-i teamă să te vâri între noi, boierii, care gemem de asuprel și nedreptăți? Aștepți alte vremi, mai bune pentru domnia ta? Te-ai înfundat la conac, ca ursul în bârlog... A trebuit să te scoatem cu amăgitori...

Iarăși flutură din cap Miron: dar ce vrea vornicul? Nu cumva să-l puie să vorbească ceva cu vodă ca de atâtea ori mai nainte? Ce trecere și ascultare are domnia sa la curte? De astă toamnă nici a călcat pe la domnie, nici a schimbat o vorbă cu Măria sa.

– Dar zi: ce s-a tâmplat de te-ai aprins și clocotești așa vrăjmaș, vornice? Zău, dacă pricep ceva...

Velișco împinse scaunul, veni aproape și, privindu-l în ochi, zise tăios:

– Lucruri mari se așteaptă, logofete. Mari schimbări se urzesc. Iar domnia ta stai de-o parte! Al nostru mare boier, al nostru mare povățuitor...

Râse Miron:

– De unde, vornice? Fost-am când am fost. Acu nu mai sunt. Demult nu mai sunt. Acu domniile voastre...

Velișco îi tăie vorba:

– Ba nu! Cuvântul și părerea domniei tale greu la cântar trag.

– Au tras...

– Au tras și vor trage! strigă Velișco. Boier de viță, învățatul nostru și vestit istoric al neamului...

– Lasă, dădu Miron din mână. Nu-mi aduce aminte... Mă umpli de amărăciune...

Vornicul ridică mâinile să-l apuce pe frăține-său de umeri: buiguieli grăiești, buiguieli de copil de țâță... dar numai pași pe alături spre fundul odăii, acolo se răsuci în loc și, cu ochii scăpărând, împunse cu mâna spre logofăt:

– Pentru asta te-am chemat. Să te întrebăm deschis: cu noi ești au ba?

– Cu voi? făcu a nedumerire Miron. Cu cine: cu voi? Cu tine și... mai cu cine?

Prinse un fel de zâmbet, în colțul gurii logofătului, vornicul. Îl cuprinse mânia.

– Să nu râzi, Miroane! Nu de răs, de plâns este.

– Am răs eu? Ba să mă ferească sfântul... Ci spune odată: ce s-a tâmplat? Să înțeleg...

Velișco veni cu pas repezit la frate-său, îl apucă de piepții hainei:

– Azi-mâine va să avem domnie nouă. Fuge scaunul de sub Măria sa. Iar domnia ta, logofete, stai de-o parte...

– Cum, adică fuge? Tot zvonuri, câte s-aud destule de la o vreme încoace...

– Ori fuge scaunul, ori cade Măria sa dintr-însul. Nu-i tot una?

– Este vreo veste de la Împărăție? Ori iarăși zvonuri?...

Velișco făcu semn oaspetelui să se așeze. Miron trecu la masă. Velișco luă paharul și, făcând o mișcare cu capul: bea... mănâncă... îl dădu pe gât. După care își șterse gura cu mâneca.

– Nu mai are atâta ghiujul. Într-o noapte piere.

– Atât de bolnav este?

– Bolnav-nebolnav, dar își dă duhul! Și atunci? Ce se tâmplă atunci?

Miron dădu din umeri:

– Pune Împărăția domn nou. Poate pe unul care va să fie mai blând cu boierii, n-are să jecuiască așa țara...

– Ba! dădu vornicul cu pumnul în masă, de săltară talgere și pahare. Află că Măria sa trimete pungi după pungi ca să-și cumpere ferman de domnie pentru feciori...

– Pentru feciori? Dar încă tineri sunt...

– Iac-așa! scăpără Velișco din priviri. Dacă dă-n bot bătrânul... și mult nu cred s-o ducă... tușește rău de tot... și podagra îl pisează...

– Are inima tare, vârî cuvânt Miron. Va să îngroape încă pe unii mai tineri...

– Și noi? nu auzi Velișco. Noi să stăm cu mâinile-n sân și să ne uităm? Înfundați pe la conace... Lipiți de sobă... De bucele jupâneselor...

466

– Dar ce-ai vrea să facem, vornice? Zi să știu și eu.

– Să lucrăm! Să luptăm!

Miron oftă: carevasăzică, asta era. Au pe ce se bizuie, când spune acestea vornicul? Are oare știri temeinice, are dovezi la mână ori numai păreri și năluciri de ale lui, porniri repezite și trufașe?...

– S-o luăm domol. Spune-mi la rând, ce s-a tâmplat în astă vreme de la urmă... Ca să mă dumeresc, vornice. Altminterlea, cum am să-mi pot da seama de cele lucruri ale țării? De acele asupreli, la care sunt supuși boierii...

Nu era vorba liniștită în firea vornicului – era făcut tot din zbucniri, scânteieri, fulgerări de cuvinte și gânduri. Miron întreba, el răspundea, dar mai mult zicea pentru sine, decât la întrebările logofătului răspundea. Se tot ridica de pe scaun, pornea să umble prin odaie, se ducea la ușă să vadă de n-au sosit boierii pe care-i aștepta, striga la slugi să înnoiască bucatele, să umple cofa și paharele, după care îi gonea, să nu cumva să tragă cu urechea.

– Duce-te-vei mâne la curte. Vei sfătui cu Măria sa. Dar nu ca să-l rogi de ceva. Așa... să-l iscodești pe departe: ce are de gând? Că s-au răsuflat unii de la curte, că s-ar pune la cale schimbări în divan... Să zici Măriei sale, că o seamă de boieri de treabă și cu inima curată vor să-l ajute, dar că teamă li-i că unii boieri din preajma Măriei sale îl vor ațâța, zicând că vânează ceva pentru dâșșii... Și de mazilie să aduci vorba... Să zici: „Măria ta, umblă zvonuri de mazilie, dar nu sunt fărădecât scorneli de ale vărjmașilor...”

– De asta i-am scris în cartea mea. Încă astă toamnă...

– Hm! Multă apă a curs de atunci pe Prut la vale. Atâtea s-au perindat... Vodă va vrea să-ți afle părerea... Va începe să-ți facă mărturisiri, să-ți ceară sfatul. Măria sa ține la domnia ta... Pune preț pe cuvântul și povața domniei tale...

– M-aș mera, vornice! clătină din cap Miron. Acu Măria sa alți boieri apropiați are, alți sfetnici de taină. Eu m-am depărtat de curte. Stau la casa mea și-mi caut de nevoi.

– Da?! strigă Velișco. Iar te dai cu spatele la gard? Noi, boierii țării, te trimetem la Măria sa. Și va să te duci! „Mă trimet boierii, hm! pufni în sinea-și Miron. Nu cu rugăminți mă duc, ci ca iscoadă. Nu, nu sunt eu omul“.

– Poate că am să mă și duc, Velișcule...

– Stai la cumpene? Atunci de ce-ai venit?

– Dar chemat am fost.

– Pentru asta chemat, o lăasă mai moale vornicul. Iaca, se ridică, se duse în odaia alăturată, de unde veni cu o carte făcută sul, cu sfoară legată și cu pecete de ceară la capăt. Ai scrisoare de la un prieten din Țara Leșească.

– Să văd de la cine-i, făcu îmbucurat Miron.

– Mi-a dat-o pater Benedict. I-a adus-o un călugăre, care-a fost la Cracovia.

Miron puse scrisoarea pe masă, acoperind-o cu mâneca. Sfatul urmă mai departe. De câteva ori își aminti de carte.

Vru s-o desfacă, dar amână. Într-un târziu făcu semn că vrea s-o cetească și se întoarse către lumină.

Se auziră glasuri și pași în tindă.

Ușa se deschise, poala covorului ce-o acoperea se dădu la o parte, și în odaie intra Neculae. Zise:

– Am venit.

– Dar domnia sa vornicul? strigă Velișco cu nerăbdare. L-ai găsit? Vine și el?

Neculae se dădu la o parte, trăgând după el marginea covorului și arătând cu capul spre ușă. Adicătelea: este... l-am găsit... a venit. Cel așteptat, însă zăbovea să între. Miron strânse repede scrisoarea și o îndoi, sub mânecă. Velișco se răsuci în jilțul lui, cu paharul strâns în mâinile amândouă...

La ușă se auzi mișcare – în odaie intra Pătrașcu. În loc să dea bună seara și să alerge să îmbrățișeze pe părinte-său, plecă privirea și făcu loc celui de al treilea sosit. Acela iarăși se lăsă așteptat.

– Dar poștește odată, Vasilie! răcni Velișco. Ce dracu te moșmondești acolo?!

De după polog se iți un cap rotund, făcos, cu ochii verzi, rotunzi și mititei, cu o barbă cam rară și cam încâlcită. Se întinse capul acela înainte, cercetând cu amirosul pe cei din odaie, apoi vru să se tragă îndărăt – nu i-a venit la socoteală ceva? se aștepta să găsească mai mulți boieri laolaltă? ori s-a speriat de cel pe care-l văzu, de logofătul? Deodată, ca împins de la spate, în odaie se rostogoli un trup mătăhălos, veni la fuga spre masă și, frângându-se de mijloc, mai să cadă în genunchi.

– Dumneata! strigă vornicul Vasilie. Lăudat fie bunul Dumnezeu, că ni te-a adus!... De când ne-ai uitat, numai necazuri și nevoi avem a îndura... Oh, oh, oh! Vornicul își duse brațele la ochi, izbucnind în gemete și suspine.

– Ridică-te, Vasilie! Ce te-ai dărâmat așa? Nu-i încă nădejdea pierdută...

Velișco îl luă de subțioară și-l așeză pe scaun, alături de sine. Cuprinși de uimire, Neculae și Pătrașcu stăteau la ușă, unul de-o parte, altul de cealaltă. Miron se simți neîndemână – nu putu să schimbe o vorbă cu Pătrașcu, să afle pricina pentru care a zăbovit până la astă vreme. Pătrașcu, despre partea lui, simți același lucru, în tăcere cerându-și iertare de la tată-său pentru astă tâmplare.

– Cinstite logofete! grăi Velișco, stând în picioare. Am poftit pe domnia sa vornicul, ca să auzi din chiar gura lui și să te încredințezi singur domnia ta câtu-i de mare mișelnicia a unora boieri de casa lui vodă, să vezi nedreptatea și nemai-înduratele asupraei la care sunt puși ai noștri cinstiți și drepti și cu nemica vinovați boieri.

– Și care sunt acele asupraei? puse o vorbă Miron.

– Domnia ta! strigă cu glas sugrumat Vasilie vornicul, tinzând mâna către Miron. Pierdut sunt... Pierdut! Jefuit și sărăcit, domnia ta... Cuvinte n-am să-ți lămuresc, domnia ta... Lacrimile mă îneacă...

– Îngăduie, îl potoli Velișco. Prea ești turburat, ca să poți lega o vorbă ca lumea... Ai și pornit pe jelanii... Pârâie de lacrimi ești gata să verși – curat o muiare...

– Cum dacă m-a sărăcit! M-a băgat de viu în pământ... Nu mai departe decât aseară au venit doi trimeși în frunte cu Iordache vistiernicul, s-au vârat prin toate cotloanele casei mele, și în pivniță au coborât, și în pod au urcat... Cu ce drept? Ori n-a mai rămas pic de dreptate în țara Moldovei?...

– Așa?! făcu mirat Velișco. Până acolo au ajuns? Nu știam... Întorcându-se către frate-său: Iac-așa, Miroane dragă. Văzând vodă că nu poate pune-n genunchi pre unii dintre noi, își luă gândul a ne sărăci cu totul, ca să îmbogățească pe ai săi boieri și pe slugile sale de la Împărăție. Au chemat acum săptămâna...

– Nouă zile sunt... Că eu le număr, zilele, Vasilie vornicul își șterse lacrimile cu dosul palmei. Număr zilele ce mi-au mai rămas a trăi și a călca pe acest pământ...

– Puind aist gând, urmă Velișco, l-a chemat Măria sa pe Vasilie și i-a spus: „Îți poruncesc să duci domnia ta birul la Împărăție...”

– Eu? Eu, cinstite logofete? Asta-i treabă pentru unul ca mine?

– Da, grăi mai departe Velișco. Și a adăugat: dar pentru că birul nu este strâns pe deplin... Pentru că vremea nu mai rabdă și eu... adică Măria sa... eu nu vreau să am muștrări din partea Împărăției... tot ce nu ajunge și lipsește și nu-i adunat încă de la țară, să pui domnia ta, vornice, dintr-ale tale... Fă cum știi, dar în ziua hotărâtă ai să porcezi cu toate carăle și podvezile și săniile către Împărăție...

În sfârșit, se dumeri Miron ce este. Înțelese din ce tulburarea ce-l copleșise pe bietul Vasilie. Dar de ce așa vorbă și pățimașă purtare din partea lui Velișco? Și apoi de ce l-a chemat pe dânsul? Și tocmai acum, în împrejurări ca acestea...

Zise domnia sa logofătul:

– Dar poate s-a gândit vodă să ieie cu împrumută cele trebuitoare? Pe urmă va să-ți întoarcă. S-a mai tâmplat și la alți domni, când birul nu mai putea fi întârziat și atunci venea vodă cu rugămintele la cutare boier cuprins, bogat...

– Eu cuprins, eu bogat? Cinstite logofete! strigă Vasilie. Sunt mai sărac ca mulți...

– Dar iată că Măria sa te știe de bogat...

Velișco dădu cu palma în masă:

– Te prefaci a nu pricepe, logofete! N-o fi Vasilie vornicul nici mai bogat nici mai sărac ca alți boieri – alta este la mijloc. Gândul cel ascuns al vrăjmașilor noștri, care-l sfătuiesc pe Măria sa, este să ne pună-n genunchi. Asta-i! Să ne scoată din divan! Asta-i! Ți-i minte, ți-am spus că astă toamnă ne-a ținut închiși o jumătate de zi în spătarie. A vrut să se răfuiască cu noi. N-avea dovezi. Ne-a strâns cu ușa să ne dăm vinoveți. N-a izbutit. Viperele s-au aciuat. Iarna toată au tăcut. Au tăcut,

dar n-au stat cu mâinile în sân. Au urzit gânduri negre de răzbunare. Acuma, cu trimeterea birului, s-au sfătuit să ne lovească. L-a pus ghiujul, adică vodă, pe Vasilie să-l ducă. Să plinească din agoniseala lui... Iar Iordache vistiernicul își freacă mâinile și se bucură într-asuns...

– Scapă-mă, cinstite logofete! Scoate-mă de la pierzanie...

Miron îl privi cu multă luare-aminte pe Vasilie. „Bărbat așezat la minte, oare nu-și dă seama că ceea ce vrea, nu este în puterile mele? Ce trecere am eu la vodă? Și apoi cum aș putea să-l schimb în păreri, dacă Măria sa, poate, altă ieșire n-are?” Clătină din cap:

– Mult trebuie să adaogi la bir, Vasilie?

Prinseră a înșira vornicii, și unul și celălalt, cât unt, miere câtă, câtă carne afumată, pește sărat... bani... odoară... câte se cuvin puse... Miron asculta și se gândea: aceste, dar câte se mai cer pe de-asupra? Peșcheșuri la tot felul de viziri și cheheiale și pași și cadii!... Are știință domnia sa, că singur a fost în câteva rânduri cu birul la Împărăție. Data de la urmă după întorsul de la leși... Chibzui și socoti. Puse apoi mâna pe mâna vornicului și-i grăi domol:

– De asta nu scapi. Dacă ai poruncă domnească, n-ai încotro. Ai să te duci. Ai să duci birul. Ai să pui dintr-al tău ce se cere și cât se cere. De amu dacă-i așa, caută a ieși, pe de-o parte, cât mai ieftin din astă belea. Dar pe de alta, vezi să tragi foloase...

– Cum, logofete?! prinse la inimă Vasilie. Învață-mă cum?

Miron se uită la Velișco – avea nevoie de vreme să cum-pănească lucrurile, pentru că nici domnia sa nu prea știa cum. Luă aminte la feciori, poftindu-i din căutături mai aproape, să fie și ei martori și părtași la sfat. Zise:

– De bir și alte grele pedepse noi, moldovenii, nu scăpăm și nu știu de vom scăpa vreo dată. Blestemul nostru este. Dar iarăși să nu pierdem buna nădejde. Să nu cădem cu duhul.

Zice o vorbă: după rău vine el și binele. Să nădăjduim. Dar nu numai să nădăjduim, ci să și lucrăm pentru a-l aduce. Asta filosofia... Vouă, însă, așa vă spun și acestea vă învață. Întâi: domnia ta, vornice, să faci hârtii cu socoteli și peceti și iscălituri și martori a tot ce-ai vărsat în socoteala birului. Al doilea: să te arăți gata a ajuta domnia – nu silit, ci de bună voie. Al treilea: să cauți a mulțumi Împărăția și pe cei ce se cuvin a fi dăruți cu daruri. Dar mai presus de toate, Vasilie, carele ești ca un fiu al meu, că am fost nu numai rude, ci și buni prieteni cu al tău părinte, Dumnezeu să-l ierte... Așa îți zic: tineri sunteți, aveți capul și gândurile și părerile voastre... Și Velișco, iată, adesea nu ține seamă de ce-i spun și-l povățuiesc eu... Dar vă zic vouă: de bătrâni să nu uitați, părerile și sfaturile lor să nu le nesocotiți. Noi am ocârmuit țara lungă vreme. Am știut să ocolim primejdiile, Să ne ferim de cele rele și cumplite tâmplări. Și chiar de nu totdeauna am izbutit, am căutat să ne gândim întâi la cele ale obștei, ale Țării și după aceea la ale noastre, partnice... Ai să ai cheltuieli, și vorbe ai să ai... Dar să fii harnic să ți le întorci, să ți le acoperi după aceea... Când te calcă cineva pe picior, străduiește-te nu numai să te ferești, dar pe urmă să-l calci și tu pe dânsul. Asta-i pe dreptate...

– Sfântă dreptate, cinstite logofete! strigă îmbucurat Vasilie. Dar cum? Cum o vom face?

Miron urmă cu glas domol:

– Te duci la Împărăție. Acolo, la Țarigrad, să te silești a înțelege și a pricepe încotro se mișcă lucrurile împărătești. Ca să știți voi, boierii, ce se pune la cale, încotro mână vremea. Altminterlea care dintre boieri ar fi putut să meargă în chiar cuibul răutăților, decât așa, ducând birul? Cine i-ar fi îngăduit? Aici vrăjmașii voștri au cam făcut greșea, trimetându-te pe domnia ta. Căci puteau a te sili să plinești birul, dar de dus altul să-l ducă...

– Oh, domnia ta! Și eu anume aș vrea să se ducă altcineva, zburci Vasilie vornicul.

– Să nu zici. Se poate tâmpla să-și schimbe Măria sa gândul în ziua de la urmă. Ori chiar fiind tu în drum. Să mergi domnia ta până la Dunăre, iar acolo să puie pe altul să meargă mai departe...

– Au poate fi una ca asta? scăpără din ochi Velișco. Să purceadă la asemenea viclenii?

– Mai ai îndoieli, vornice? făcu Miron. Îi știu eu prea bine pe acești Rusetesți. De la dâșii pornesc toate relele. Lațcarachi și ceilalți frați dorm, crezi, acolo la Împărăție? Ha-ha-ha... Lucrurile au rădăcini mult mai adânci, vornice Vasilie. Și să nu scăpați prilejul a oblici ce se face la Împărăție. Dar și a trage de partea voastră pe unii dintre cei puternici...

– Logofete, domnia ta! strigă Velișco. Laudă lui Dumnezeu că te avem. Să ne îndrumezi și să ne luminezi pe noi, cei năpăstuiți și nedreptățiți... Cu cine aș putea face legături la Împărăție?...

Miron rămase pe gânduri: pentru a da răspuns, trebuie vreme spre a chibzui și cumpăni. Lucruri ca acestea nu se fac așa, dintr-o răsuflare. Că dacă te pripești, mai lesne răstorni carul. Atunci mai înțelept este să taci... Zise, totuși:

– Nu numai la Împărăție, unde sunt voitori de bine. În drum spre Dunăre să vă siliți a afla ce se lucrează la curtea de la București. Și nu atât vodă, cât sfatul domniei sale stolnicului Constantin să-l cereți – domnia sa ne este bun prieten și voitor de bine. Eu, să vă spun de la inimă, în domni încredere nu am. Dar în boierii înțelepți de pe lângă ei mă bizui. Și pe de-a întregul mă bizui. Dintre acești luminați boieri, care sunt dăruți nu numai cu minte înțeleaptă, ci au și trecere mare la Împărăție stolnicul Constantin este. Să-l rugați pentru sfat și sprijin. Și le veți avea. Și de mare folos vă vor fi, vornicilor... Și să nu vă pară rău de unele și alte bucate... Noi, moldovenii,

dăm din sudoarea și agoniseala noastră, umplând gura cea nesățioasă a vrăjmașilor noștri... Ca să ne scăpăm viața, a noastră și a copiilor noștri... Ba, poate, și pe a nepoților noștri... Căci de nu le dăm, or să ne înghită pe noi cu totul. Să ne ferească cel preamilostiv de aist nenoroc. Să ne păzească de aist blestem, și pe noi și pe cei ce vor veni după noi pe acest pământ mănos și nenorocit...

– Îneca-s-ar! răbufni Velișco.

– Ușor a zice, zâmbi amar Miron. Vornicul Vasilie ședea cu capul tras între umeri – rumega în mintea-i cam înceată cele sfaturi și povețe auzite de la preaînvățatul boier al Moldovei...

Capitolul al patrulea

Incercă Gruie cu câteva rânduri să se rupă, poate
dă cumva hârtia ce-o purta în sân – în cele două zile
de la sosire tot prins a fost, umblând cu stăpânul pe la
o seamă de boieri, prieteni ai domniei sale, colindând
dughene, o jumătate de zi petrecând la o biserică papistă-
șească, așteptând la curte să fie primit de Măria sa vodă (a
văzut aclo cum doi vizitii țâfnoși s-au luat la sfadă, mai să-și
spargă capetele cu baltagele), – dar nu fu chip să răzbată la
Mitropolie. A treia zi aveau a purcede îndărăt, la Bărboși, așa
că pierdu toată nădejdea. Dar... ori că și-a amintit logofătul
de vreo trebuință a sa, nefăcută, ori că l-a înduplecat bătrâna 475
slugă, ori... s-a milostivit bunul dumnezeu, căci dimineată
pe când țesăla caii în grajd, cu inima grea de amar și
mâhniciune, vine Gheorghe și, luminat la față, zice: „Gătește
mai de grab', băiete, că ieșim în oraș... Ne-a îngăduit slobozi
boierul pre câteva ceasuri... Mergem, poate-ți găsim nișcai
ciubote – aiestea, văz, s-au hrentuit rău...“ Grăita îl năuci pe
bietul Gruie – nu pentru încălțăminte, care de bună seamă
mai mult borți, cârpele și ațe era, ci că izbucni iar năvalnic
într-însul nedejdea de-a răzbi la Mitropolie...

Calistrat aștepta la poartă – vechii prieteni așa și nu putură
a se vedea în astă vreme, după cum se înțeleseseră. Gheorghe
dibui din lădița cu lucrurile stăpânului punga lui și o îndosi
bine la chimir. Avea într-însa și agoniseala băiatului („Asta-i
simbria ajiutorului tău, Gheorghe, zise boierul într-o zi. Nu
mi-i rob și nice slugă și pentru treaba ce-o face la casa mea

dator sunt să-l plătesc”), la care mai punând din a lui bani strânși avea de gând să-l înnoiască... Ajutor numai? Mai mult îi era: pe încetul, din vară pân-acum, bătrânul într-atât și-l apropie, iar băiatul așa se lipi cu sufletul de dânsul, încât, văzându-i, mai cu seamă când rămâneau singuri, în doi, după o zi grea de muncă ori de drum, văzându-i cum sfătuiesc, căutând unul în ochii celuilalt, cum au grijă unul de altul, înțelegându-se dintr-o jumătate de cuvânt, că, pe drept, ai fi zis că-s bunel și nepot ori chiar fiu și părinte, fie și părinte întârziat. Ar fi putut Gheorghe să-l lase la casa vornicului pe Gruie, să se ducă singur, dar l-a luat cu dânsul. Au numai așa, ca să-l aibă alături, cum bine se deprinsese? Ori pentru acea cumpărătură, care, de-adevărat, atunci, pe loc, îi veni în cap? Ori, mai degrabă, văzându-l zilele din urmă călcând nu știu cum, tresărind pe neprins de veste și înțelegând că se zbuclumă rău pentru ceva băiatul, dar neoblicind încă pricina, se temu să-l scape din vedere, fie și pentru scurtă vreme?

476

Zise Gheorghe către oaspele său – era în straie de casă oșteanul, întrase în căsoica lor, golise câteva ulcele și era acum rumen – vesel și-i luceau ochii: „Va să ne însoțească aist făt, Calistrate. Bun al meu prieten și flăcău de ispravă... Să vadă Ieșii, să se mire de cele curți mari și oameni de toată mâna, căci are ochi tineri... Și către băiat: Ai să mă porți de mână, când am să chiorăsc de tot?”

Luat la repezeală, și încă față de om strein, Gruie lăsă ochii în pământ și bălmăji ceva, rușinat.

Umblând cele două zile cu trăsura, cu sania ori cu rădvănul, văzu minunățiile cetății de scaun – case mari, împrejmuite cu zăplazuri nalte, biserici cu turla falnice, ulițe așternute cu bârne, neasemuit de frumoasa curte domnească, acum, însă, Gruie, ținându-se din urma celor doi, băgă de seamă, că o luară în altă parte. Apucară pe-o hudicioară cotită, nu zăbavă făcură pe după niște căzături de bojdeuci, mai cu totul

întrate în pământ, pe sub o rămășiță de zid surpat, iarăși niște bordeie, din care se ridicau funii de fum vânat, urcară pe un colnic presărat cu tufari țepoși și încâlciți... Ceia ce văzu în clipa următoare, îl umplu de uimire. Pe un șes larg, cât l-ai înconjura într-o fugă bună de cal, se buluciseră dobitoace – boi, cai, oi, – oameni mulțime-răzmulțime, cară și căruțe, cu coviltire unele, cu oiștile ridicate-n sus altele, corturi și mai mari și mai mici în margine, multe peticite, zdrențăroase, – o fojgăială de-ai fi crezut că s-a mișcat din loc, cuprinși de spaimă în fața unor hoarde păgâne, o puzderie de oameni, în bejenie... Ori a tăbărât, pe neprins de veste, să-și tragă sufletul, o oaste bătută și fugărită, ajunsă la capătul puterilor... Ori o răzmulțime de norod din zeci și zeci de sate s-au adunat la o nuntă și, văzând că a fost bine amăgită, că nu-i nici un fel de nuntă, se zvârcolește a bătaie, a răzbunare...

Gheorghe și Calistrat, curat niște copii, dădură la fuga-n jos, de pe acel dâmb, Gruie se grăbi după ei, și când tăie în acea viermuială de lume, i se păru că intră în împărăția unei dihanii cu sute de capete, care toatele se mișcă, se întorc, căutându-l anume pe dânsul, să-l înhațe, să-l rupă-n dinți, să-l înghită.

– Bag-seama, băiete! îi strigă Gheorghe. Aice-n târg ușor te rățăcești. Oameni feli de feli, mai cu seamă dați cu relele...

Cuprins de frică Gruie: dacă mă înhață careva de gât, de la spate? Îmi scoate cojocica și mă lasă gol în frig? Mă lipsește de ciubote?... Când îi veni aist gând, îl încercă râsul: să aibă trebuință cineva de dânsule, așa, dărmate? Dar când văzu împrejur atâtea picioare și opinci destul de purtate, altele din coajă de copac, își zise: lasă, se găsesc ei ahotnici la averea mea și așa cum este!... Duse mâna la sân – nu care cumva să-l prade, luându-i hârtia... crezând că are bani îndosiți acolo... Așa, cu mâna la piept, tăie prin viermuiala de norod...

Pe când era boierul în dregătorii mari, având case la Ieși, avea și Gheorghe prietenii destule aici – printre vizitii, slugi

478 în casă, ba... și câte-o bucătăreasă ochesică: era tânăr, nu un hârb ca acuma, de-i clănțănesc oasele la tot pasul... Îi plăcea și lui să stea la taifas, seara, ca să auză o vorbă mai așa, că tot cu dobitoacele și caii, te sălbătăcești. Când grăi lui Gruie de încălțări, iar prietenului de-o ulcică de vin bun, într-un fund de crâșmă, nu cumva îl ispiti gândul că, trăgându-și piciorul prin târg, va să întâlnească pe careva din acele fețe de odănoară? Și atunci: „Mai scârțâim, frăține?“ Ori așa: „Ne-am stafidit cu totul, iar tu, Catincuțo, tot cu bujori în obraji?“ Ajungând aici, văzu bucate înșirate pe cele lespezi de piatră, dar și dobitoace mulțime: cai nechezând, vaci bălegându-se, oi behăind, porci covițând... Către Calistrat cu merare: „Cine-a amestecat de-a valma târgurile? Că-nainte: Târgul Boilor a boilor era; Târgul Cailor a cailor era; iar Târgul-cu-Bucate, Târg-cu-Bucate era...“ „Poruncă de la domnie: toate la un loc și într-o zi să se ție: Joia. Că dacă se fac multe iarmaroace, nu prididește domnia cu strânsul dărilor pe frupt și dobitoace...“ După care Calistrat îl apucă de mânecă pe Gheorghe și-i șopti la ureche:

– Pravila asta nouă pentru boi s-a făcut. A oprit domnia să se vândă boi moldovenești la leși. Negustorii de cai știi ce fac? Chipurile, îi mână către Brașov... Dar de-acolo se sucesc și drept în Țara Leșească îi duc. Acolo au preț bun! Iar leșii ce-s proști? Îi mână la nemți, la Danțig, unde-i vând întreit mai scump...

– Așa?! De și n-auzise de acel oraș, Gheorghe tot înțelese, că negustorii cutează a-ncălca porunca Măriei sale.

Calistrat urmă, mai că vârându-se într-însul:

– A oblicit Vodă aist vicleșug, pune pe ei vamă tot mai mare... Crezi că se lasă? Trec la vedea! o parte de boi, pe ceilalți îi mână noaptea pe drumuri lăturalnice... Dar lasă, că la rohatcă, îi spârcuim noi zdravăn!...

– Și voi? se miară Gheorghe, dar numai ca să zică ceva – de adevăratelea, tot împunge cu ochii prin părți, poate zărește o față cunoscută.

– Cum, dară? Cerce să se pună împotrivă, îi dăm cu curul pe gheață. După o habă de tăcere: Doamne ferește să te scapi cumva cu vorba! Preda Paladi, mai marele nostru de la agie, mă jupoaie de viu. Ca să tăcem mîlcom, ne aruncă și nouă câte cevași... Avem și noi casă de ținut, copii de crescut. Numai cu simbria domnească, eh...

Gheorghe nici asculta – chiar așa? nu mai zi! iară de colo fugea: țup! țup! curat un băiețel, până la un gospodar: „Cât cei pe perechea asta de boi?“, „Da carul ista de lemne?“, „Cât vrei pe perechea asta de cai?“, „Dar numai pe iapă?“, „Cât cei pe carul ista de fân?“, „Părechea de purcei cât îi? Da numai unul?...“ Și tot așa, ba cercând caii de dinți, ba tipărind cu palma boii pe șele, ba apucând de picior un purceluș și ridicându-l în sus, ba smulgând un șomoiaș de fân, cântărind în mâni o despicătură de fag, de salcâm... Nici îți venea a crede că aista-i Gheorghe, omul cumpătat și încet la pas, domol și tărăgănat la vorbă... Se vădise pe dată într-însul precupețul! Ori îl luase vârtejul acela și făcea și el e făceau cealalți? Poate, alta era pricina: având de gând să facă o cumpărătură, nu vroia să dea din pungă banii cu ochii închiși. Numai ce-l văzu Gruie ținând din limbă: „Scump. Prea scump! Atât n-aș da... Auzi, Calistrate, cât vor ei pe-o păreche de boi? Și-a ieșit lumea din minți...“ Calistrat abia se ținea de dânsul, i se aburise fruntea, mai nu era bucuros că a căzut de învoială să treacă prin târg.

– Haidem, bre Gheorghe! Știu că nu vrei să cumperi purcei...

– Purcei nu, da iaca o păreche de cucoși...

Și fugi ață spre o momâie – înfoclită într-un șal mare, târcat, numai nasul ascuțit i se vedea, – care avea pe masa de piatră, legați de picioare trei pîtenați voinici, toți cu creste roșii, iar jos, sub masă, un paner cu capac cu borti, prin care scoteau capul doi curcani mucoși și un gânsac cu frunte naltă.

– Cum dai părechea? zise, apucând pe unul de creastă. Cucoșul flutură, supărat, din cap, o bucată de creastă rămase între degete...

– Ce vâri mâinile cele spurcate, răcni băbătia. N-ai gură să întrebi? I-ai rupt podoabă de creastă! Tot amu să-mi plătești paguba!

Și-l înhăță de mânecă.

– Eu! D-apăi cum? se rățoi și Gheorghe. L-ai adus cu creasta degerată...

Dându-se un pas îndărăt, foașca grăi cu merare:

– Tu ești, Gheorghieș! De unde mi te-a scos Dumnezeu? Credeam că demult ți-au albit osișoarele...

Și Gheorghe:

– Tu, Macrină? Vinzi păsări? Ce te-a apucat? Că doar erai cu țesutul, cu boitul...

480 Întrebări, răspunsuri, aduceri aminte – ploaie! Scoase pre-
cupeața de printre ale ei un ulcioraș, din mânecă un păhăruț
și pe loc cinstiră câte-o dușcă de rachie pentru a lor negândită
întâlnire... Gruie și Calistrat stăteau răbdători de-o parte și
așteptau: Calistrat se apucă să-și înfunde liuleaua cu tiutiu –
o liulea neagră, cu creștături în argint, zimți și pureci așijdere, –
iar Gruie, dat cu mulțimea și scăpat de tremurici, se lăsa de
pe un picior pe altul și umbla cu privirile peste capetele
oamenilor, printre căruțe... Colo un zdrahon cu pestelcă de
piele-n gât scotea cu un polonic murături dintr-o puțină și le
vântura: „Harbuji murați! Pepeni murați! Pătlăgele murate...
Două parale măsura! Numai două parale!...” Colecia un flăcău
cu musteață neagră, subțire și ochi mijiti de hâtru ce era ținea
de frâu un armăsar pana corbului, care juca pe loc. Vin muște-
rii, n-apucă a-l atinge pe gât ori pe crupă, că armăsarul sare-n
două picioare, fornăie, azvârle...

– Sălbatică lighioaie, își dădu cu părerea un omulean, după
straie negustor, grăind pe nas, cu trufie. Ce l-ai adus în târg?...

– Sălbatec ești tu! i-o tăie flăcăul, mai să-i dea un cot în bot. Cal împărătesc.

Acela, fără să se încrețească:

– Pun rămașag că nici pe tine nu te lasă să-l încaleci!

– Eu? Pe mine?!...

Flăcăul în clipala ochiului îi pe spinarea armăsarului, care face-o săritură nebună – să-l zvârlă! dar flăcăul, îndrăzneț, pe dată-l potolește. După ce face o roată, la sărita, apoi la pas, se întoarce. Acela, negustorul:

– Ia să-l cerc și eu!...

Până să se dumerească stăpânul, se azvârle pe armăsar, așa, pe deșelate, și când trage un chiot, când îi dă odată pinteni, – glonț o ia din loc.

– Stai! Încotro? Prindeți-! Tineți-!...

Se dovedi și mai hâtru călărețul ca stăpânul – strigăte, răcnete, îmbulzeală, – căci o luă într-o coastă și du-te de-l prinde dacă poți pe amăgeu. De grab-veniră oamenii agiei, dar... în învălmășeala aceea se făcu nevăzut și flăcăul cu musteață neagră. După aceea Gruie află, că cei doi anume au pus la cale șotia, ca să tulbure norodul îngrămădit în târg, iar ei, tâlharii și pungașii, să poată ciordi mai lesne din buzunarele oamenilor...

De bună seamă nu apucă a se potoli vânzoleala iscată de acel armăsar, și iată ce văzu Gruie: un băietan dus de ureche de un călugăre. Într-un sumănel peticit băiatul, în opinci, dar încins cu o frânghie albă de mătăasă, cu canafuri roșii la capăt.

– Iertare, sfinția ta! striga. Iertare, cucernice! N-am furat ouă! N-am furat, n-am fu-rat...

Al- de gură cască mulți. Unul: „Rupe-i urechea, părințele!“ Altul: „Saltă-l mai tare, să știe al-dată!“ O băbătie cu un coș de papură într-o mână îl ținea, cu cealaltă, de poala sumănelului:

– El! El a băgat mâinile-n ouă! Numai cât m-am întors să număr paralele și să fac nod la basma... Paguba să-mi plătească!... De nu, mi-o plătești sfinția ta...

Auzind aceste, călugărele cu fața roșie, nasul cărnos, îi dădu precupeței un cot – lipsești de aici! habar n-am de paguba ta! – și grăi iute ceva băietanului, la ureche. Nu se auzi, dar Gruie ghici: chipurile, țipă mai tare, să creadă că te doare, dar cu adevărat îl slăbi... Băiețașul țipa ca în gură de șarpe, ochii bulbucați, bălăbănea din picioare. Ia așa, o scâlâmbăială numai, își dădu seama Gruie: și aiștea sunt înțeleși între dâșii... Pe dată, deci, îi pieri cheful de-a mai căska și el gura. Întoarse capul, căutând pe Gheorghe și Calistrat – nu-i văzu. Fiori îl trecură prin spate: s-au dus, m-au lăsat... m-am rătăcit de dâșii... Se izbi din loc, la fuga, dar tot atunci dădu peste un omulean cu ochi mici, cât niște sâmburi de vișină, cu fața îngustă, care-i repezi un umăr în piept:

– Ho, bre! Ești chior?

Stătu stâlp Gruie: și chipul și glasul i se părură cunoscute – răutate pe chip, venin în glas. Parcă l-ar fi mușcat de obraz: unde l-am întâlnit? Când? I se aprinse făptura toată. Se înghe-mui și, strecurându-se printre lume, se șupuri într-o parte. După o bucată de loc, nevăzând iarăși pe bădia Gheorghe, se suci îndărăpt. Peste o altă bucată de loc, iarăși îl căută. De ce s-a ferit, n-a scăpat: s-a rătăcit!

– Ba-de Gheorghe! strigă tare. Unde e-ești?!

Norocul lui: nu era departe, îl căuta și el. Îl auzi, veni și-l prinse de mână.

– Haidem mai de grab. Destul ne-am zgâit...

Nu zăbavă, cu o pereche de ciubote, noi-nouțe subțioară – le-au ales în de lung, tustrei, el le-a măsurat o dată și încă o dată, cu o obială, cu două – Gruie ieșea, urmând pe Gheorghe și oștean, din Târgul-cu-bucate.

– Acum se cuvine să bem adălmașul, zise Gheorghe către al său prieten. Ce zici?

– Numa fără decât! Întări Calistrat aga. Taman că am ajuns la crâșma lui Leca...

– Dă-l încolo de grec, se oțărî Gheorghe. Ne vâram în pivnița lui Sucală. Are Cotnari bun. Și-i moldovean de-ai noștri. Dacă ne toarnă poșircă, îl batem în voie...

Ulița înțesată de dughene și crâșme – de-o parte și de alta. Gruie se simțea parcă ar fi pășit pe alt țărâm: tejghele multe, tarabe, tot felul de marfă de vânzare, de-ți fugeau ochii. Mergea, se uita la toate, dar ades își apipăia ciubotele cu mână: piele bună, tălpile groase, trainice, miroseau a dubală și încă a ceva, necunoscut... Va să le ungă bine cu dohot, să se-nmoaie, așa l-a sfătuit negustorul... Apoi lua aminte, să însemne pe unde trec, de-o tâmplare rătăcindu-se, să n-o pată ca adineauri...

Iată o scară de lemn. De jos, din fundul pământului, răzbat pân-aici glasuri, frânturi de cântec, ies aburi, cârceindu-se în văzduhul iernii... Mai încolo altă scară, de piatră. Mai departe – iară. Simte Gruie că-l cam dor picioarele, ar vrea să se hodinească olecuță... Dar badea Gheorghe și Calistrat tot merg mai departe, sporovăind ei în de ei.

– Ia stai! zice deodată Gheorghe. Uite colo!...

Într-o răscruce de drumuri se proțăpise un oștean domnesc călare. Suna într-un corn, cu putere, întorcându-se ca să se auză în toate părțile. Iată-l, pune cornul pe oblânc, scoate dintr-o tașcă un sul de hârtie îl desface și cetește cu glas mare:

– Voi, locuitori ai târgului Ieșilor, și voi, streini câți vă veți fi tâmplat în cetatea de scaun... Ascultați astă poruncă a Măriei sale vodă al Moldovei.

De prin dughene, de prin pivnițe se ițiră capete de oameni, care își lungiră gâturile și ciuliră urechile. Crainicul zise, mai departe:

– Astă noapte, ajutat da alți răufăcători, au fugit de la-chisoare un vestit tâlhar și cigagș... pre numele lui prefăcut

și strâmb... Luați aminte și vă însemnați... lăcuiitori ai târgului Ieșilor și câți vă veți fi tâmplat aice... Acel tâlhar are ochii negri, musteața neagră... Cine-l va tâlni sau oblici... să-l prinză... să-l deie pe mâinile stăpânirii... va primi răsplată... bani, bucate și un cal de călărie...

Murgul sub crainic țesea din copite a nerăbdare, tot rotindu-se cu tot cu călăreț – amu era cu capul către apus, amu către răsărit – de nu auzai decât rupturi de vorbe. Calistrat: „Înseamnă că încă nu l-au prins?” Gheorghe: „Ieri, la curte zicea un vizitiu, că s-a dosit în târg acel tâlhar. Vezi că nu-i pot da de urme”. Calistrat, zâmbind a râde: „Strajnicii îl caută cu musteață, iar el demult îi ras...” Auzind aceste, pe Gruie îl pâli un prepus: „Să fie oare el, Corbea?...” De acu, coborând după cei doi bărbați în pivniță – adâncă pivnița, vreo douăsprezece trepte, podul, sus, afumat, de largă nu prea largă, dar tot încăpeau vreo patru mese grele, de stejar, cu buturugi grele, așternute cu țolinci, în loc de scaune, – se găvozdi într-un colț, chincindu-se, cu ciubotele pe genunchi. Mușterii să fi fost vreo zece-doisprezece, dar pentru Gheorghe și Calistrat se găsi loc într-o margine. Îndată veni și crășmarul, un bărbat josuț, rotofei, într-o bondă înflorată la piept și pe la margini, cu o cușmă brumărie pe cap.

– Bun găsită, Sucală! grăi gros Calistrat. Un ulcior de Cotnari, dar neîndoit! Că de te prind cu fofârlica, să știi că nu te iert!

– Ferit-a sfântul, Calistrat aga! Creștini suntem, vede bunul Dumnezeu... Nu-s nici jidov, nici grec să...

– Lasă, bre, i-o tăie oșteanul. Te știi eu ce poamă-mi ești. Nu mă încânta cu vorbe – vin să aduci!

– Tot amu! Tot amu...

– Brânză de oi... Pâine albă ori colac, ce ai... Și fripturică... pentru aist al meu drag oaspete...

Obosit, Gheorghe întinse picioarele sub masă. Amintindu-și de tânărul prieten, îl strigă să vină și el, ce stă de-o parte?

Văzând că n-are pe ce să șadă, trase o buturugă de la altă masă. Gruie li se alătură, dar așa, că parcă ar fi stat de-o parte – nu vroia a stingheri pe cei doi a-și depăna amintirile. Iar amintirile îi năvăliră ca niște puhoai. Ba și mai năvalnice când se văzură cu bucatele dinainte și cu ulcelele în mână... „Ții minte, în anul când a trecut Împărăția în sus, să se bată cu Craiul? S-a făcut pâinea bună... La al doilea an secetă, lăcustă...” „Se duc anii, ca turbații. Să ne vedem sănătoși! Gâl-gâl-gâl...” Peste-o habă de vreme: „Tot singur singurel?” (Calistrat) „De-amu... la anii ăștea... Cu băietul ista mă mai ieu... Că feciorii boierului s-au zburătăcit din cuibul părintesc...” (Gheorghe). Peste-o vreme s-aude ca un chicotit de răs. Se uită Gruie: Gheorghe plânge. Nu cu glas, nici cu sughițuri, lacrimi se preling pe lângă nas, rătăcindu-se-n musteață. Tot dă cu monturile degetelor să le scuture și se silește a zâmbi:

– Atâta-i al nostru... Să luăm câte-oleacă... Așa-i viața omului – chin și nacaz, nacaz și chin... Să-ți crească mari copiii, Calistrate!

485

Băgă de seamă Gruie, că la o masă ședea patru, care grăiau tare, odată se plecau, unii către alții, cap la cap și se șopteau între dânșii, făcându-și tainice semne: îndoiau degete, arătau spre gură, spre obraz, spre ureche... Alteori împunea câte unul cu ochii, mișcând din sprâncene, către crâșmarul bondoc, care trebăluia la tejgheaua lui, cărând burluie și ulcioare, ducând deșarte, aducând pline... Unul dintr-înșii tot arunca priviri furișe spre masa lor. Scurt, peste umăr, alteori pe sub brațul ridicat. Ședea acela întors într-o parte, așa că Gruie nu-i vedea bine fața. După umeri, după fecătura trupului i se părea, însă, că l-a mai văzut. Și încă una: ciocnind ulcelele, cei patru le duceau la gură, dar numai se prefăceau a bea, le lăsau la loc pe masă ori le țineau în mână, ridicate. Și pe glas părea a-l cunoaște pe cel ce stătea întors

cu spatele încoace. Gruie chiar prinse mișcarea lui când spuse altuia din față să ia aminte spre masa lor și acela, din vreme în vreme, îl încunoștiința ce fac ei: Gheorghe, Calistrat, Gruie... „Ce să aibă cu noi? Ne urmăresc cumva?“ Se gândi să spuie lui badea Gheorghe, dar badea Gheorghe râde vesel de pățarania ce i-o istorisea oșteanul... Cum, odată, pe când el, Calistrat, umbla în cărăușie, de la Iași la Dunăre, de la Dunăre la Iași, iar uneori și peste munți, la Brașov, cum l-a păcălit pe un hangiu, care a cercat să-l ușureze, noaptea, de câteva suluri de pânză și postav, dar el, Calistrat l-a dibuit și l-a golit el pe hangiu de niște macaturi turcești... De la o vreme cel ce stătea cu spatele încoace a uitat de masa lor și și-a pus ochii asupra crâșmarului. Crâșmarul și el a oblicit ceva și, sucindu-se la teigheaua lui, arunca furișe căutături spre masa celor patru... Din când în când ușa se deschidea, lăsa să între un nou mușteriu, suflând aburi pe gură, ori să iasă câțiva... Și iar se închidea... I se urî lui Gruie să caște gura la cei tainici mușterii și își întoarse privirea asupra ușii – în două canaturi, din scândură grea de stejar, ferecată și cu un cogeamite zăvor spânzurând la o parte... Se umflase peste seamă, se deschidea anevoie – numai un canat, celălalt bătut în cuie – de fiecare dată cel ce venea sau ieșea trebuia s-o izbească năpraznic. Sucală alerga strigând:

– Iaca vin! Iaca deschid!...

Se închina noului venit. Îl poftea să șadă. Și fugea să-i aducă cele trebuitoare.

Dintr-un colț răzbătea fum vânat, amestecat cu aburi – se strecura pe-o nevăzută ușă de la bucătărie, de după teighea – se întindea sub tavanul boltit, încărcat cu picături grele, negre, murdare... Arar câte una se desprindea și cădea pe masă, pe spinarea cuiva, pe-o căciulă... Oamenii nu le luau în seamă, erau prinși cu vorbele lor... De atâta treabă, crâșmarul își scosese cușma brumărie din cap și acum chelia

lucea la pâlpâirea opaițelor când la tejghea, când printre mese. Deodată cel de-al patrulea de la masa de colo se întoarce printr-o mișcare repezită spre partea lui și-l privi țință. Gruie: „Ce are cu mine?“ Și-n clipa următoare îl recunosc: „E cel de azi, din Târgul-cu-bucate!“ Băiatul își strânse iute ciubotele pe genunchi și, cum fusese în câteva rânduri îndemnat să mănânce, iar el parcă nici auzise, se repezi asupra unui ciolan, îl duse la gură și prinse a rupe dintr-însul. Carnea tare, dar el trăgea cu dinții... Aruncă, fără să vrea, o cătătură către acela și prinse un fel de râs pe sub musteață. „Râde de mine? De ce-ar râde, adicătelea?“ Un val de ciudă îl pâli-n față, se aprinse scaunul pe care ședea – parcă ar fi șezut pe jăratec! Văzând că n-o poate scoate-n capăt cu ciolanul, îl apucă cu ambe mâinile, așa că ciubotele se rostogoliră de pe genunchi bufnindu-se jos... Iar aruncă o cătătură spre cei patru – sfătuiau între ei, cap la cap. Dar lasă că Gruie știa că de dânsul grăiesc, pe socoteala lui râd. Se clatină fumul sub tavan, saltă ulcioarele goale pe tejghea și pe polițe – așa râd!

487

– Gustă oleacă! îl îndemnă Gheorghe, împingându-i ulcica. Te-i mai încălzi... Văd că tremuri. Ești vânat – schimbat la față...

Gruie goli ulcica dintr-o răsuflare. Cum o uscă, își apucă ciubotele și, zicând: „Ies o minută afară... Mă curmă la mațe...“ se repezi spre ușă. Urcă în fugă scările și abia sus încetini pasul. Sufla din greu... Mai făcu câțiva pași – nu se aude nimeni venind în urma mea? – și se opri. Să stea olecuță la vânt, să-și tragă sufletul. Pe urmă se duce înapoi... Poate se cară acela de acolo... Poate iese badea Gheorghe cu prietenul lui...

Alături o poartă de lemn, naltă. Printr-o crăpătură între scânduri se vede, dincolo, o curte nu prea mare. În fund un car, la care rumegă doi boi. Niște găini umblând pe sub car... Un buluc de găște. Îl lovește-n nări miros greu de umblătoare. O vazu alături... Cum ar face să răzbească dincolo? Încercă

poarta cu umărul – se deschide. Gâștele strigară, simțindu-l. Cu vorbele pe limbă: „De aici, din crâșma asta sunt... Acolo-s prietenii mei...” dădu năvală în umblătoare, abia dovedind să-și sloboadă nădragii...

Când ieși, ușurat, și se apropie de scară să coboare, cineva îl apucă de braț, cu putere. Întoarse capul, gata să strige.

– Taci! Mai rău dacă strigi.

Era acela, necunoscutul din pivniță, care-i acoperi gura cu palma. Pe dată îl recunosc:

– Tu, Zmâc? Tu erai?...

El era, Zmâc din ceata lui Corbea, dar schimbat, și la chip și la haine. De nu și-ar fi arătat dinții cu strungăreață, cu botul lui de broască, nu l-ar fi cunoscut în veci... Tot atunci își aminti de tâmplarea din pădure, când l-a bătut Corbea peste fălci... Apoi când a vrut să-i ieie ciubotele. El, Zmâc, era jos, în pivniță, printre cei patru? Ori a venit din altă parte? Acela din Târgul-de-bucate, aista de jos și Zmâc – tustrei se învălmășiră în mintea flăcăuanului. Se zăpăci de-a binelea! Se izbi să scape! Să coboare iute-n pivniță. Dar Zmâc îl ținea de braț ca într-un clește.

– Piei! strigă Gruie. Să piei, arătarea iadului ce ești...

Râse Zmâc:

– De data asta nu-mi scapi.

Gruie, gâfâit:

– Las-că-ți arată ei, badea Gheorghe și Calistrat oșteanul...
Îs jos, în crâșmă!

– Ha! Ei acolo, tu aice, în mâinile mele. Și ciuboțețele cu tine. Ca atuncea, în păduricea de pe podișca Prutului. Le-ai ținut cu dinții. Acu ai să mi le dai, n-ai să ai încotro...

...Să-i dea ciubotele de voie bună? Cât îi hăul și pâraul! Iar dădu Gruie să fugă, dar Zmâc i se proțăpi în față.

– Îngăduie puțin. De încălțările tale n-am trebuință. Răspunde: ce oștean acela cu voi? Ce umblă schimbat la haine prin crâșme? Ce caută?

„Ce caută? Carevasăzică asta vrea să știe Zmâc?“ Zise:

– Prieten bun al lui badea Gheorghe. Au venit să sfătuiască... Să ieie un pahar...

– Așa?! Cu sluga boierului care, la Focșani, a bătut pe băieții noștri, iar pe tine te-a miluit?...

Plin de otravă glasul lui Zmâc. Fața împietrită... Ochii sfredelitori... N-a rămas nimic din zâmbetul și bunăvoința de adineaori.

– De aceea mirosea prin Târgul-de-bucate? De aceea fura cu ochii prin părți?... De aceea cerceta fețele oamenilor? Vrea să se îmbogățească, scoțând bani din prinderea lui Corbea?

– Cor-bea? făcu ochi cât farfuriile Gruie. Ai știre de Corbea cumva? Ce-i cu dânsul? Am auzit de fuga lui, când am venit, mai dăunăzi, la leși. Iar azi, cu vreun ceas-două în urmă, iarăși striga de dânsul un călăreț, colo, în drum...

– Aidem cu mine! Îl îmbie Zmâc cu capul. Am să-ți spun. Aice... ne-or auzi urechi...

Fără-să-l mai întrebe: vrea sau ba, îl duse de mână, într-o lature. Trecură de cealaltă parte a hudicioarei. Făcură pe lângă o cârnărie – gospodarul pisa cu barda un șold sângeriu de porc pe trunchi, – se șupuriră pe lângă o magherniță și când crezu că nu mai are gând să se oprească, Zmâc se propti drept în loc. Unde l-a adus? Gruie luă aminte, ca să știe drumul îndărăt. Nu stă mult. Numai cât să afle ce-i cu bietul Corbea.

– Hai, spune! Îi dădu ghes. Unde mă târâi?

Zmâc se așeză pe un pietroi înghețat, punând mai întâi sub dânsul o traistă, pe care o scoase din sân.

– Un-te grăbești? Prietenii tăi s-au încins la chef. Nu ies până-n seară! Doar de-i dă afară Sucală...

Auzi? Îl știe pe crâșmar, nu numai pe Calistrat oșteanul și pe badea Gheorghe. Ce-ar fi să-l iscodească?

– Șed acolo jos, la o masă, patru. Unul tot fura cu coada ochiului la mine. Parcă l-am văzut pe undeva.

– Ha! râse Zmâc. Și el pe tine. Gheață era.

– Ghiță Oboroc?

– Nu. Ghiță, sârmanul... să-i fie țărna ușoară: în bătlălia aceea, când cu lăzile negustorului... pline cu pietre... s-a prăpădit. Aista-i Gheață. Și cu dânsul... Dar ce-ți spun eu? Vrei să dai de știre la stăpânire? Zmâc îl fripse cu privirea. Acu ești cu boierii. Sluga lor... Umbli prin Ieși ca să oblicești pe Corbea?

– Eu?! zise Gruie întărtat. Gândește-te ce grăiești, Zmâcule. Spurcat la limbă ai fost, spurcat ai rămas. Și la inimă tot așa...

Dădu să se ridice și să pornească. Zmâc îl izbi de poala cojocicăi:

– Nu mișca! Ori dă ciubotele și du-te!

– Iar ciubotele?

490 Gruie își strânge încălțările la piept: nu i le dă, cu dinții și unghiile o să lupte. Strigă:

– Tu să nu mă iei cu spaima, Zmâcule. Acu n-ai să-ți bați joc de mine ca atuncea, în pădure. Acu îți dau una și te vâr în petroiul ista, auzit-ai?!

Și-i vârî-n ochi pumnul, un mai făcut din cinci dește. „A crescut, s-a făcut voinic și îndrăzneț băiețica...” Zmâc se scutură, chipurile, ca să-i treacă spaima, și grăi împăciuator:

– Ia-te, măi! Ne sfădim și pierdem vremea de pomană. Ascultă la mine ce ți-oi spune...

„Zi!” îl îndemnă pe muțește flăcăoanul. Zmâc se foi pe petroiul lui, se scărpină sub cușmă la ureche, tuși cu subînțelesuri, după care așa grăi:

– Amu nu cumva să crezi că mare trebuință avem de tine. Și nici frică ni-i!

– Frică? nu înțelese Gruie. Cum, adică: frică?

– Lasă că avem noi știință, că încă de atunci sara, când ați intrat cu ai voștri boieri în Ieși, și acolo, la rohatcă v-a spus acel oștean că a fugit din chisoare un vestit tâlhar, tot atunci v-ați înțeles în de voi ca să ajutați a-l prinde...

– Născocoști! N-a fost vorba de asta! răcni Gruie. Să ajut eu a prinde pe cel care m-a făcut scăpat din mâinile păgânilor? Află, măi Zmâcule, că nu că ești tărcat la mațe și spurcat la inimă, dar și porc de câine ești!

Zmâc a zburat în râs:

– Zi-mi cum vrei, că nu mă răzbești. Nu de mine-i vorba, de căpetenia noastră încăpută la strâmtoare. De-ar fi despre partea mea, ți-aș da una la moacă și aicea te-am culcat. Nu mai află ogarii tăi, care chefuiesc în crâșmă, unde ți-a dat broasca țâță...

– Ho! Mai domol, se îndârji Gruie, apucând de pe jos o așchie de piatră. Închide-ți clonțu și zi: ce vrei de la mine? De nu, m-am dus și atâta m-ai văzut!

– Mâh! pufni Zmâc. N-ai să te duci. Ai să vrei să știi ce-i cu binefăcătorul tău, Corbea.

Avea dreptate lighioana – nu se duce până nu află. Și Zmâc, pe săritele, povestește despre cum au vrut ei, câțiva ortaci, să-l scape pe Corbea, în vreme ce era dus de doi oșteni de la ocnă... N-a vrut să fugă, vroia s-o vadă pe maică-sa, care zăcea bolnavă... Dar a venit veste că s-a săvârșit din viață bătrâna, n-a putut nici s-o vadă, nici să fugă, pentru că vodă a dat poruncă să fie închis...

– Nici la înmormântare nu i-a îngăduit să fie față tiranul de vodă, zise cu năduh Zmâc. Dar l-am ajutat iarăși: am spart zidul temniței și l-am făcut scăpat. Dar din Ieși n-a putut să iasă – vrea să o îngroape pe maică-sa creștinește. Iară vodă, știind acest lucru, s-a hotărât să nu dea trupul bătrânei, să întindă cursă, ca să-l prindă. Foșgăie Ieșii de iscoade – prin hudițe și crâșme, doar ar pune mâna pe dânsul. Strigă Zmâc: V-ați pus și voi pe hăituit... Și tu cu dânsii! Dar v-am ghibăcit!...

– Când strigă așa, ca din senin căzură asupra lor câțiva zdrahoni cu ciomege în mâni.

– Fugim! strigă țiuit Zmâc și o rupse din loc.

– Pe ei! Pe ei! strigară năvălitorii, aruncând cu bâtele după ei; să-i doboare, să-i prindă, să-i lege.

Gruie făcu o săritură într-o parte, se șupuri printre doi haidăi – apucă a se lăsa iute la pământ și o ghioagă vâjâi pe deasupra capului – și cotigind-o iepurește, izbuti să se rupă de urmăritori. O luă pe-o hudicioară la vale, zicându-și: „Oare au pus mâna pe Zmâc? Se vede că anume pe dânsul îl vâneau! Eu la ce le-aș fi fost de trebuință?” Cât să fi fugit așa, mâncând pământul – mult, puțin, – nu știe... Atâta era limpede: când văzu că nu mai are pic de vlagă în picioare – inima cât pe ce să-i crape, iar sufletul să-i iasă pe gură de istov – abia atunci se opri. Se pomeni lângă un zid nalt, loc dosit și apărat. Se sprijini, gâfâind din greu, cu spatele de el, își trase mâneca pe la frunte și când ridică așa mâna, văzu că a rămas numai cu o ciubotă, pe cealaltă a prăpădit-o în acea goană neună a lui.

I se împăienjeniră ochii: de ce trebuia să mă depărtez de crâșmă? De ce m-am luat după capul afurisitului de Zmâc? Cum să răzbat înapoi, să-l găsesc pe nenea Gheorghe? Pe care uliță, pe care drum? Cându-și aminti că a pierdut o încălțare, când se gândi că Gheorghe... o să-l spânzure, lacrimi i se coteliră pe obraji. Se lăsă Gruie pe vine – picioarele nu-l mai țineau – și stătu așa, țeapăn... Gânduri fel de fel îi treceau prin cap, dar nici unul care să-i aducă ușurare. Nici unul care să-l lumineze cum să iasă din astă încurcală, în care el singur și-a băgat capul...

Își șterse ochii cu mâneca, clipi des – toate-n fața lui pluteau ca într-o apă tulbure: de ce n-a stat cuminte acolo, pe scăunel, lângă nenea Gheorghe și Calistrat? Acu ce-i de făcut, dacă s-a rătăcit? I-a dat de grijă nenea Gheorghe să nu cumva să se depărteze... Ba și el, încă pornind noaptea de la Bărboși, simți că are a i se tâmpla ceva... Și după ce-a ajuns

aici, la Ieși, iarăși i se lăsă greu pe inimă. Dar la una ca asta nu s-a așteptat. De unde, Doamne-Dumnezeule, avea ca să știe? Năzuința lui a fost să răzbească cumva la Mitropolie, să roage pe vreun călugăre ori pe vreun preot, să dea de știre cucernicului părinte Nicodim de la Căpriană... „Dar hârtia? Este oare? N-am pierdut-o fugind?“ Bagă mâna-n sân, apipăie, dă de bucata de pânză: „Este! Slavă domnului, este!“ Se mai încălzește. Îi vine inima la loc. „Amu să văd în care parte a orașului sunt? Să cerc să ies către curtea domnească. Pe acolo-i și Mitropolia...“ Lungi gâtul și luă aminte prin părți. Zidul sub care se îndosise era lung, ducând și la stânga și la dreapta. Deasupra lui se înălțau copaci cu trunchiuri strâmbe, scorțoase – salcâmi bătrâni și câțiva plop drepecți, înalți... Mai încolo se zăreau niște trepte ce urcau din vale și se pierdeau sub zid – trebuie că este o scară... Dacă-i scară, este și vreo spărtură, vreo porțiță...

Deodată se auzi sus duduie de roți, furnăit de cal... Gruie se desprinsese de zid – zgomotul răsună chiar deasupra lui. În clipa când se ridică în picioare, dădu cu ochii de un băietan. Stătea la câțiva pași de dânsul, lângă tulpina unui măr pădureț. „Mă urmărea ce fac?“ Îi trecu rece prin spinare! Băiatul avea ochii mici, suri, fața semănată cu pistrui. Era îmbrăcat într-un sumănel peticit, încins cu un cordon de mătasă albă cu canafuri roșii la capăt. Încălțat în opinci, ce-i drept, cam mari pentru dânsul. Ținea mâinile la spate, ca un om în vârstă, care vrea să arăte că nu prea i-i grijă de cel ce s-a îndosit aici, sub gard. Ba încă mai făcu chip că nici îl vede pe Gruie, nici se uită-n partea lui... Odată se aplecă să-și strângă opinca și-n vremea asta puse alături pe zăpadă o ciubotă!

„Măi!“ cât pe ce să țipe Gruie, dar limba nu-l ascultă i se făcu iască-n gură. Ochii, cât farfuriile!

– Ce te-ai holbat așa? zise Pistruiatul, ridicându-se și dosind ciubota la spate.

„Unde l-am mai văzut oare? se gândi Gruie și pe dată își aduse aminte. În Târgul-cu-Bucate! Pe dânsul îl ducea de ureche călugărul, iar el țipa că n-a furat...

– Ai noroc că nu te-au găbuit... Acum te-ar fi ros guzganii în pivnița agiei.

– Ce-ai zis? făcu pe nizmăiul Gruie.

– Crezi că eu nu știu că te-au gonit strajnicii? Am văz-t bine, nu-s chior. A ta-i ciuboata?

Să zică Gruie că-i a lui? Dacă zice, nu mai are încotro, va trebui să recunoască numaidecât că a fost fugărit de oamenii stăpânirii. Iar aist băiețuș se duce ață și-l pârăște. Ori poate să-i cheme pe copoi, să vie și să-l lege... Porni a se trage de-a-ndăratelea, cu pas nevăzut, cu gând s-o ia la goană. Dar pistruiatul i-a prins mișcarea.

– Să nu fugi, zise cu glas de îmbunare. De mine să n-ai teamă. Hai mai bine să ne înțelegem din cuvinte... Tu să-mi spui de acel răufăcător, cu care erai, cine-i el și unde s-a amestecat, iar eu am să-ți dau ciubota înapoi...

Gruie clătină din cap. Vroia să zică, că habar n-are de acel fugar – nici cine-i, nici pe unde-o fi. Și mai vroia să zică: asta nu-i a mea ciubota, n-am trebuință de dânsa, nu știu nici cu spatele.

– Ori vrei să tăgăduiești că-i a ta ciubota? Pune-o alături să le vedem!

Gruie nu mai avu ce zice: ciubotele pereche erau. Dar... ce iese din asta? Au nu pot să fie pe lumea asta două ciubote, care să se potrivească? Și cum îi veni gândul s-o rupă de fugă, tot așa îl pâlă altul: să năpădească asupra Pistruiatului, să-i ieie ciubota și... Nu-l mai ajunge cât lumea și pământul! Oh, numai de-ar ști încotro să apuce. Gruie întoarse capul și se uită, hoțeste, îndărăt.

– Ei, unde-ai să fugi? îi ghici Pistruiatul gândul. Locurile nu le cunoști. Eu îs crescut în Ieși, știu tot cotacul... Tu cât

de colo se vede că ești venit de departe... Când te fugăreau oștenii, fugeai bezmetic... Încă bine că s-au luat după tovarășul tău și s-au lăsat de tine...

– Dar nici îl știu, nici îl cunosc! strigă Gruie. M-a apucat de mână și m-a dus după dânsul cu de-a sila...

– He! răsă puștanul. N-am auzit eu cum vorbeați în de voi la petroiul cea... Cum tot sfătuiți de un tâlhar oarecare? Nu care cumva de acela, pe care-l caută domnia?

Gruie înmărmuri: cu bună seamă a tras cu urechea la cele ce-au grăit ei acolo, pe dâmbul înghețat... Tot o iscoadă și aista.

– N-am vorbit de nici un răufăcător. Și dă-mi ciubota, dacă nu vrei să-și dezbat măselele!

Se repezi asupra băiețașului, dar acela se săltă ca o pisică și iată-l călare pe creasta zidului.

– Pă-rin-te Gher-va-sie! strigă. Ia uite un hoț aice! Vrea să mă bată... Huideo, Lupa! Pe el, pe el...

Cât te-ai șterge la ochi vreo trei dulăi cât niște viței îl înconjură – unul își arată capul cu botul rânjit pe zid, alții doi țâșniră cine știe de pe unde și-l luară din părți ca-n niște clești. Abia apucă Gruie să ridice de pe jos o scurtătură și să-i oprească – l-ar fi sfâșiat acolo...

– Pe loc! le porunci Pistruiatul.

Dulăii se opriră la câțiva pași, cu colții rânjiți.

– Care-i acolo? Ce stârnești puinița, măi Aghiuță?

Pe muchia zidului se ivi capul unui călugăre în potcap, cu fața roșie ori că de ger ori că de căldură lăuntrică.

Aruncă Gruie o căutătură în sus, spre dulăi – tot așa, la mare strâmtoare, se pomeni și atunci când năvăliră căpcăunii peste satul lor... El fugi cu alți oameni și copii... Unii apucară a ajunge la pădure, scăpătând între copaci, iar el cu surioara nu putură, copila fiind mică, neputincioasă, a trebuit s-o ducă de mână... Când călărețul tătar cu ochii înguști mai să-i

ajungă, el îi strigă: încoa', încoa'... și se băgară în niște măracini, crezând că nu-i va zări călărețul, vor sta acolo până va înnopta și atunci vor fugi și ei în pădure... I-a văzut, i-a scos păgânul cu sulita din tihăraia aceia, tot îmboldindu-i... Acum iară se vede înghesuit: dintr-o parte iști doi, din alta dulăii, gata să-și înfigă colții în carnea trupului lui... Și zidul – nalt zidul! n-o să-l poată sări. Chiar de încearcă, îl înhață potăile din urmă... I se clatină lumea-n ochi, de necaz, că tot din prostie s-a băgat în beleaua asta... Numai dacă se face o minune, numai dacă vine cineva care să-l știe... Dar cine, Doamne, cine și de unde să vie? Numai singur badea Gheorghe, dar el îi departe! Și chiar de-ar afla, mai rău are să-l suduie... Că de ce-a ieșit? De ce s-a dus? Așa-i trebuie!... El, Gheorghe, mi-a vrut binele, iar eu ce-am făcut? Ori numai bădița Ion... numai sfinția sa părintele Nicodim dac-ar fi... 496 Și atunci, fără de sine, strigă Gruie, cât îl ținută băierile de tare, de parcă de acolo, din desimea codrului, de la Mănăstire, l-ar fi putut auzi:

– Vină, sfinția ta, vină degrab', cucernice părinte Nicodime de mă ajută, că mă prăpădesc cu totul...

Și se lăsă sub zid, acoperindu-și fața cu mâinile, gata a-și primi osânda: ori îl bat cu pietre ori îl mănâncă dulăii iștea, alta nu i-a rămas.

Văzând aceste, călugărele Ghelasie, căci el era, paznicul de la Mitropolie, și zidul împrejurul lăcașului sfânt al bisericii Trei Sfetitele era, – mai strigă o dată către câini, apoi fugi spre portiță și nu zăbavă fu lângă nenorocitul băietan. Îl atinse cu mâna pe umăr, zicându-i să nu aibă teamă:

– Ce-ai pățit, băiete, de ești așa spăriet? Ori ai făcut vreun rău, spune?

Trebuie să mai treacă o bucată de vreme, până să se ridice Gruie. Îi era rușine că s-a lăsat înfricat așa. El, băiat cu inimă tare, și să ajungă un nătâng. Își șterse repede ochii cu mâneca

și, văzând că dulăii se îndepărtează, amirosind pietrele și făcându-și trebile lor pașnice câinești, întoarse o căutătură către băiețașul ce stătea la câțiva pași, cu un zâmbet de biruitor pe față: vezi? te-am găbjit bine! ai vrut să mă dai la pământ, să-mi iei ciubota, nu ți-a mers! nu ți-a mers! nu ți-a mers! Îi zise așa, fără cuvinte: poți să ți-o ții, ciuboata, n-am nevoie de dânsa, dar... de luat tot am să ți-o iau... nici eu nu știu cum, dar am să ți-o iau. Apoi se întoarse către călugăre, îi văzu chipul blând, de om bun și pe dată se trezi într-însul băiatul cel isteț.

– Sărut mâna, sfinția ta, zise. Ți mulțumesc că ai gonit potăile... Eu m-am dusu-m-am, căci m-o fi căutând badea Gheorghe și domnia sa logofătul ne-o fi așteptând demult, că trebuie să plecăm la conac...

Și tiva iute la vale, pe costișă, să scape cât mai de grabă din astă prinsoare. Aghiuță cel pistruiat, însă, nu-i îngădui să facă decât vreo câțiva pași și răcni:

– Părinte Ghelasie, nu-l lăsa! Să-mi dea ciuboata. Uite-l că se duce cu tot cu ciuboată...

– Stai, băiete! zise și călugărul. Încotro ai împuns-o așa? Spune-mi ce-ai pățit și pe urmă poți să te duci unde vrei...

Auzind glasul părintelui, dulăii se repezîră îndărăt și căzură asupra lui cu atâta furie că de nu-i potoleau cei doi, l-ar fi mâncat acolo, pe loc. Se aruncară înfingându-și colții în el, unul în picior, altul în mânecă, al treilea sărind de pe zid năzuia să-l înhațe de grumaz. Gruie dădea cu ciubota într-o parte, în alta, izbea cu piciorul, dar lasă că lighioanele erau pornite rău... Pe scurt, însângerat, cu haina sfâșiată, îl duse părintele Ghelasie pe nenorocitul de fugar în curtea bisericii... Gruie mergea și tremura, tot uitându-se cu groază la bestiile, care tot năzuiau a-l lua în colți. Călugărele îi amenința cu toiagul, alungându-i mai departe... Ce i-a mai fost a pătimi bietului Gruie: la cele multe nenorociri, s-a mai adăugat una.

Și când? Atunci când nici cu gândul să se gândească... Se uită Gruie la călugăre, de aproape se arată a fi un bărbat între două vârste, cu fața stacojie, dar blajină, rotund în pântec, încins pe sub rasă cu un brâu roșu, lat – taman cum poartă și părintele Nicodim! domol la pas, întocmai ca bădița Ion... Numai cât îi trecură aceste asemănări prin minte, se mai încălzi la inimă Gruie și chibzui cum s-o întoarcă să-și capete îndărăt ciubota de la aist... Aghiuță. Băiețașul venea după dâșii, călcând mândru ca în curtea lui, iar, ce-i mai obijduitor, se uita la Gruie ca la o gânġanie, pe care poate s-o calce cu piciorul. Mai că-i striga: te-am păcălit bine, acu n-ai să te dai în laturi, că nu ești legat cu cei tâlhari, de-al lor ești... Dar cum își venise în fire, Gruie hotărî să cheme lacrimile într-ajutor:

– Eu, sfinția ta, nu sunt din Ieși. Străin sunt, de departe venit. Nu cunosc orașul... Văd că ești, sfinția ta, bun la inimă, să mă îndrumezi, rogu-te plecat, cum să mă întorc la stăpânul meu, carele mă așteaptă...

– Străin, zici? grăi liniștit Ghelasie. Apoi că asta se vede, după căutături... Am băgat de seamă încă acolo, când au dat câinii la tine...

„S-a priceput... Știe... N-am să am cum ascunde“. Cu glas tare:

– Te rog, în genunchi te rog, să mă lași, sfinția ta, să mă duc... Și încă să-mi arăți drumul.

– Să nu-i dai ascultare, părințele, că amăgește! sări cu gura Aghiuță. L-am văzut cu unul din tâlharii de-i caută strajnicii... Au dat peste dâșii, dar au rupt-o de fugă. Pe acela oștenii l-au prins, iar aista le-a scăpat. He, dar lasă că l-am găbuit noi! Să nu ne scape, sfinția ta, că mare plată s-a făgăduit...

„Gata, se cutremură în suflet Gruie. De aicea nu mai scap“. Strigă cu deznădejde:

– Spui minciuni, nătărăule! Tu ești un hoț și un pungaș! Crezi că n-am văzut în Târgul-cu-Bucate cum ai furat ouă de la o precupeață, dar te-a scos din mâinile ei un călugăre...

– Ha-ha-ha! râse Ghelasie. Ai văzut tu acea tâmplare? Cu adevărat ai fost martore la acea urecheală? Măi țiică, dar ți-ai găsit nașul (asta către Aghiută), dar lasă că și neprietenul tău (acum către Gruie) a pățit-o. Erau să-l facă bucățele câinii. Să mergem în bujda mea să aud eu trășenia cum a fost, să mă dumeresc ce-i drept și ce-i născoceală... După aceea am să vedem noi ce-i de făcut, ca să scoatem carul din pietre...

Se arată deodată aspru acest călugăre, dar poate că a mai rămas loc în inima lui și pentru un pic de bunătate? Urmându-l, Gruie cumpăni cum să se țină ca să-i câștige mila. Numai de nu s-ar ține Aghiută scai de dâșii. Băiețașul, însă, nicidecum nu se desprinde – vine și el spre căsuța paznicului de la poarta bisericii. Ba călugărele îl împinge pe dânsul înainte, trage apoi ușa și o închide cu clanța.

Iar Pistruiatul, să vezi, se oprește în ușă, de strajă, nu cumva Gruie să fugă. Unde să fugă dacă și acei firoși dulăi se așezară cu botul pe labe, lângă prag.

– Șezi pe lăvicioara asta, îl pofti călugărele paznic, iară eu am să mă pun dincoace, să-mi dezdoi pârdaľnicele iestea de catalige...

499

Se lăsă pe un scaun, întinzând picioarele și netezindu-le de la glezne spre genunchi.

– Așa, bun. Amu cibota ce-o ții în mână? Las-o, n-are să ți-o ieie nimene. Aruncă o căutătură către Pistruiatul. Și tu! Lasă acea încălțăminte și te du de vezi pe afară, nu care cumva să mă caute sfinția sa părintele Chirică. Iară de mă strigă, îi spui că aice sunt, la locul meu, iar tu vii fuguța și-mi dai de știre...

Aghiută privi pe sub sprâncene, bosumflat – să lase el ciubota din mână? Ba bine că nu! De dus se duce, dacă așa-i porunca, chit că mare chef de a ieși de aici nu are...

– Ce te mocoșești atâta?! se răsti călugărele și băiețașul tușni ca o zvârlugă pe ușă, închizând-o după dânsul.

Rămas față în față cu călugărele, Gruie simți că dacă scapă prilejul să-i înmoaie inima, nu mai ajunge să se vadă slobod, și atunci cine știe ce pățanie îl mai așteaptă. Zise cu glas lăcrimos:

– Sfinția ta! Cucernice părinte! Rogu-te să mă ajuți să mă întorc la stăpânu meu, domnia sa logofătul Miron, care...

– Miron logofătul? făcu mirat peste măsură Ghelasie. Nu mi-aduc aminte de asemenea logofăt. Și, dragă doamne, îi știu pe dregătorii de la curte...

„Adică să nu fie boierul logofăt? îi trecu băiatului nostru prin minte. Numai cât așa i se zice? Da, o dată l-a întrebat pe badea Gheorghe și el a spus, că a fost mare logofăt boierul, mai nainte a fost...”

– Mai demult a fost mare logofăt...

500 — He-he-he! Câți au fost boieri mari, căscă lung și mirat călugărele. Parcă poți să-i știi pe toți? Dar tu... tu, mai bine, istorisește cum pomenitu-te-ai sub zidul bisericii? Adevărat că s-au fugărit străjile domnești după tine?

– Nu-i adevărat, strigă Gruie. Eu, sfinția ta... M-am pornit singur în oraș... Să caut unde-i Mitropolia... Că eu, dacă am venit cu boierul Miron la Iași, pe câteva zile, am vrut să trimet veste sfinției sale părintelui Nicodim, să știe că sunt teafăr sănătos, că pierit și nici vândut în robie n-am fost, ci am scăpat din mâinile păgânilor care m-au răpit în drum spre Iași, la trecătoarea Prutului...

– Răpitu-te-au păgânii? Nu mai spune! se miră călugărele, dar, se vede treaba, nu-l prea crezu.

– Da! întări cu foc Gruie. Și nu o dată, de două ori... Întâia dată, când aveam vreo doisprezece-treisprezece ani. A năvălit peste satul nostru de sub munte un ceambul tătăresc și au robit oameni și femei și copii... A doua oară, astă vară, când veneam cu sfinția sa părintele Nicodim și bădița Ion...

– Cine-i acel Nicodim, de care tot pomenești?...

– Părintele Nicodim de la mănăstirea Căprianei din părțile Orheiului...

– Știu eu unde se află, dar ce ai tu cu acea mănăstire? Și acel călugăre ce ți-i: rudă, neam?

– Nu, făcu din cap Gruie. Adică... mi-i ca și părinte... Și bădița Ion tot ca un părinte îmi este.

– Ha! Iaca asta-i bună! Carevasăzică, ai doi părinți? Căscă iarăși lung. Nu-l crede, îl are de fugar. Nu, nu se leagă povestea asta. Doi părinți având, zici că ai venit la leși cu un boier care-i logofăt, adică a fost logofăt... Iar pe de-asupra, te mai ai în vorbă cu niște tâlhari, pe care-i caută slujitorii Măriei sale... Nu, clatină din cap Ghelasie. Vezi bine, ai încurcat cevași... Și rău ai încurcat, băiete! Mare păcat este că vrei să mă amăgești și pe mine cu născocelile tale. Pe mine, să știi, cu minciunilele nu mă birui. Zi, mai bine, că ești fugar prin lume, că ai fugit de la ai tăi părinți... Ori, încai, ai făcut vreo fărădelege, te caută stăpânirea și tu te ascunzi?

– Sfinția ta! Să nu crezi pe acel pungaș. M-a grăit de rău, m-a ponegрит...

501

La aist strigăt ușa se deschide și în bujdă dă năvală Aghiută. Stătuse în prag, pe semne, și trăsesese cu urechea la vorba lor.

– Sfinția ta! Sfinția ta! Să nu-l crezi... Trebuie să dăm de știre la agie, să vie să-l ieie și să-l închidă... Să-l cerceteze, sfinția ta, e un răufăcător. Simt că știe unde-s ascunși tâlharii ce-au spart zidul chisorii. Crainicii domnești au făgăduit răsplată mare... Să nu ne scape aista tovarăș al lor... Bani și un cal de călărie, sfinția ta...

„Așa! Gruie vede negru în fața ochilor. Iar a venit aist pui de năpârcă. O să mă bage la furdigă. Pe degeaba o să mă bage! Iar de mă închid, nu mai ajung să dau de știre unde sunt și ce-i cu mine – nici părintelui Nicodim, nici domniei sale boierului, nici lui bădia Gheorghe...” Strigă:

– Sfinția ta! Pentru bunul Dumnezeu! Dacă nu credeți spuselor mele, iaca haidem cu mine până la crâșma lui

Sucală... Acolo șade la aist ceas bădia Gheorghe, vizitiul domniei sale logofătul Miron și cu prietenul său Calistrat aga. Eu cu dânșii sunt venit de la conac de la Bărboși din ținutul Romanului...

Veni rândul lui Ghelasie să facă ochi mari: ia te uită, ce amănunte îi dezvăluie aist flăcăuan fugar.

– De la Bărboși, zici? Dar ce-i fi căutat tu la conacul lui Miron Costin logofătul? Iaca asta-i gogonată de tot. Mult te-ai gândit până să scornești una ca asta?

Lui Gruie îi dădură lacrimile: băgă mâna în sân și scoase pânza în care avea învelită cartea, pe care o pregătise din vreme, ca s-o trimeată bunilor săi ocrotitori de altă dată.

– Iată hârtia pe care trebuie s-o trimit părintelui Nicodim la Căpriana și lui bădița Ion Țărălungă la Siliștea Bâcului.

– Țărălungă Ion? Au cunoști tu pe acel îndărătnic răzaș de la Ținutul Orheiului? Întrebă cu oarecare încredere Ghelasie. Ian dă încoa hârtia aceea. O luă, o desfăcu, buchisi cu greu. Da, așa zice aice: Ion Țărălungă... Hm, asta-i bună... Apăi că pe aist Țărălungă îl cam știu. A fost ast'toamnă pe la noi...

– Adevărat! Întocmai! sări îmbucurat Gruie. Era prin postul Sântămăriei... Nu, îndată după ce s-a gătit postul...

– Hm! Anume așa precum spui. Atunci a fost. Și acel Țărălungă încă aștepta pe părintele Nicodim, care au fost trimes de sfinția sa icinomul nostru în sus, la mănăstirile dinspre Soceava, cu căruță cu tot... Dar ce-ți spun eu toate aceste?... Zi, mai bine, că de unde-l cunoști pe răzașul Țărălungă?

– Domnia sa m-a scăpat din mâinile păgânilor... La casa lui din Siliște am trăit câțiva ani...

– Iară ceva nu se leagă, făcu a nedumerire călugărele. Unde-i Siliștea Orheiului și unde-s Bărboșii Romanului? Cusute cu ață albă toate...

– Amăgește, sfinția ta! Minte de îngheață apele! Nu-l credeți, sfinția ta! Aghiuță se repezi și-i smulse ciubota din mână. Iar după ce se văzu stăpân pe amândouă, mulțumit foarte, ieși strigând: M-am dus să dau de știe la agie! Să vie, să-l lege și să-l închidă. Acolo, când o să-l butucească bine, va să spuie tot adevărat, cum a fost și cine este. Iar noi am să ne alegem cu răsplată bună... Să nu-l scapi din mâini, sfinția ta, auzi? Eu pe dată mă întorc...

Și o zbughi pe ușă iarăși.

Cogemite bărbătoi acest Ghelasie – Ghervasie! Să se ieie el după capul lui Aghiuță? Bună bucățică și acela. Dar vorba e că și cei în vârstă sunt adeseori copii la minte. Iar unii chiar toată viața. Dar poate că... copiii au atâta înțelepciune bătrânească într-înșii, încât știu a-i îndupleca și a-i învățti? Auzind de bani și calul făgăduit, pe dată văzu în acest flăcăuan fugar o întreagă comoară. S-o scape din mână?

Cum se duse acela, părintele Ghelasie se propti el în ușă, prefăcându-se a zâmbi: „Așa-i că n-ai să fugi? Numai să încerci, că știu eu ce să-ți fac...” Apoi prinse a căuta pe jos vreun curmei, o sfoară, să-l lege. Iară ca acela să nu-i priceapă gândul, porni a-l iscodi:

– Și zici, măi băiete măi, că fost-ai răpit de cei păgâni? Și o dată și a doua oară ai scăpat cu fuga?

Gruie făcu din cap:

– Scăpat...

Ghelasie-Ghervasie iarăși, minunându-se:

– Da cum ai putut tu să fugi, dacă ei, păgânii, aveau și cai și sulite și te puteau ajunge și sparge?...

– Apoi că eu știu să mă șupuresc ca o mătă... Acasă, la noi în sat, sub munte, de mititei ne jucam... Și dintre toți copiii eu eram mai ager, cel mai bine mă amistuiam...

– Așa, așa, face călugărele. Numai că nu cumva să-ți dea în cap să faci una ca asta și amu – degeaba. Căinii mei stau în prag – bucățele te fac!

În vremea asta se auzi un strigăt dinspre chiliile călugărilor.

– Auzi, Ghelasie măi! Un-te-ai înfundat, somnorosule, de nu te răspunzi?...

Paznicul tresări – îl striga careva din mai marii săi și el... ce să facă? Să se ducă? Dar dacă aist răufăcător face ce face și-i scapă? Amin cu paralele și cu calul... Nu, nu îngăduie sfinția sa una ca asta! De partea lui, Gruie avea o licărire de gând. „Dacă rămân măcar o clipă singur, o șterg de aice. Căinii? Ți-i otânjesc cu melesteu de colo. Sar peste gard și să mă prindă...” Arătându-se obosit peste seamă, închise ochii și-și lăsă capul de perete.

– Mă cheamă... Trebuie să mă duc... Dar cum să te las singur?

504 Zise așa, de parcă și-ar fi cerut iertare. Gruie nu zise nimic. Doarme, se gândi Ghelasie. Și deodată îi pricepu gândul: se prefăce c-ar dormi, hicleanul! Vrea să fugă! N-am să-l las. „Se dădu la ușă, o deschise și strigă: – Cucernice părinte! Să am iertare, dar nu pot să viu în minuta asta – am un oaspete și nu-l pot lăsa. Îngăduie o habă de vreme și viu... Ptiu, drăcie...”

Se învârti Ghelasie pe loc, deodată își aduse aminte de ceva, se descinse de brâu – lung, lat brâul – și desfăcându-l pe mâni, zise către băietan:

– Dar ian spune: cum te cheamă?

– Pe mine? Gruie mă cheamă...

– Așa? Dar ce nume aista minunat? Așa nume se dau pe la voi, la munte?

– L-a adus tata din codri, unde lucra la tăiat lemne. Ajungea până în munții cei mari, în Maramoroș... Pe acolo l-a auzit...

– Așa? călugărele se apropie și-i puse mâinile pe umeri. Dacă zici că așa te cheamă, ian întoarce-te cu spatele la mine. Și nu mai așteptă să se întoarcă, ci îl apucă de umeri și-l răsuci cu toată puterea lui de urs. Așa, amu să te legăm olecuță. Nu cumva să-ți dea prin cap să lipsești...

Îi suci mâinile dinapoi, i le strânse bine în câteva noduri cu brâul, după care, tot cu brâul, îi legă și picioarele împreună, iar la urmă, găsi și un capăt de funie, se lăsă-n genunchi și se apucă să-l lege de piciorul laviței. Așa, cum ședea la pământ, gâfâind și cu pântecul umblându-i ca niște foale, așa îl găsi părintele Chirică iconomul:

– Dar ce mocoșești aice, Ghelasie? Eu te strig și tu umbli beava pe jios...

O sfecli Ghelasie-Ghervasie. Nu se aștepta să binevoiască părintele iconom a veni în bujda lui. Avea de gând să-l lege și să se ducă... Numai de n-ar afla cine-i aist fugar. Atunci își ia rămas bun de la răsplata ce-o jinduia! Lasă că părintele Chirică nu scapă un prilej ca aista de a se înfrupta și el din bogăția făgăduită de domnie. Deci se bâlbâi, ridicându-se:

– Ia căutam cevași pe jos, păcatele mele...

Stând în ușă, Chirică simți că nu-i lucru curat. Oaspetele, care zise că-l are Ghelasie, se afla legat pe mâini și pe picioare, iar el, paznicul, vezi bine, îl mai și întărea de laviță.

– Aista ți-i mosafirul? Dar de ce-l priponești, măi Ghelasie?

– Apăi... să nu fugă! Și strânse cât putu de tare frânghia.

– Să fugă? De ce să fugă?

– Apăi că... dacă veneam la sfinția ta și-l lăsam singur, putea să fugă...

Gruie, cu mâinile răsucite și picioarele strânse, stătea drept, ca un lemn. Inima îi bătea cu putere. Ce-i drept, nu că-l leagă se speriasse, nici că l-ar fi durut mădularele, îi era necaz că iar a încăut la strâmtoare și toate din pricina afurisitului de Aghiută. El l-a întărâtat, el a asmuțat câinii, apoi și pe călugăre asupra lui! Când îl văzu pe al doilea părintel în ușă, se întoarce cum putu și se rugă:

– Îndurare, sfinția ta! Asta-i curată nelegiuire! Eu am pornit la Mitropolie să dau carte cu veste către părintele Nicodim de la mănăstirea Căpriană, dar acest călugăre – aici Gruie

împunse cu capul spre Ghelasie, – acest călugăre era să mă sfășie cu câinii lui... Iar acum m-a legat ca pe cel din urmă nemernic...

– Ce-mi aud urechile? Au cunoști, băiete, pe părintele Nicodim? De unde? Și către paznic: Ziceai că ți-i oaspete. Dar ce rău ți-a făcut de te porți așa varvaricește cu el? Cine ți-a îngăduit să faci una ca asta? Dezleagă-l tot amu!

Ghelasie se ridică de pe jos, își scutură rasa și zise:

– Dar toarnă la minciuni. Îi un răufăcător aist băietan. Tovarăș cu tâlharii care-au spart chisoarea domnească și au fugit mai dăunăzi...

– Așa? Tovarăș de-al tâlharilor ești? făcu ochi merați Chirică. Nu înțeleg nimica. Ba că-l știe pe bunul nostru prieten Nicodim de la Căpriana, ba că-i soție tâlharilor... Nu, ceva nu-i curat aice...

506 Părintele Chirică îl luă pe Gruie cu dânsul, îl cercetă întâi singur, apoi dimpreună cu starețul ascultă toată povestea vieții băiatului, încredințându-se, de bună seamă, că se află în slujba logofătului Miron, luă de la dânsul acea carte pe care o pregătise și degrab dădu de știre la casa vornicului că sluga se află la Mitropolie.

A doua zi veni Pătrașcu și-l luă. Îl duse pe Gruie la unchiu-său. Aici, însă, mare fu întristarea când află că bădia Gheorghe și boierul plecaseră încă de aseară la Bărboși.

Rămase Gruie la casa vornicului Velișco. Însă o bucurie tot avu: părintele Chirică îi făgădui că în scurtă vreme cartea lui va să fie trimeasă la Mănăstirea Căprianei, la părintele Nicodim. Și încă se arătă om cu dreptate acel călugăre – luă ciubota de la sfrijitul de Aghiuță și i-o întoarse lui, iară Ghervasie-Ghelasie fu probozit față de Pătrașcu pentru supărul ce făcu slugii boierești...

Capitolul al cincilea

De afară încă simți că i se încâlceaie mâna, dar grăbit fiind nu dădu luare aminte – noapte, întuneric, frig, – ci numai când călcă în tindă și vru să-și arunce giubeaua de pe umeri, – ținându-se ca umbra de domnia sa, sluga se repezi s-o prindă, – atunci, ridicând-o, fără să știe cum, își văzu degetele tremurând, încârligate. Era streină, o labă de mână a altcuiva, neagră și unghioasă, i se vârî-n față, în ochi, să-l chiorască, să-l gâtuie.

„Ah! gemu, pătruns de fiori reci, marele bistiernic. Spăimoase, îngrozitoare năluciri... Din nesomn și oboseală. Din griji și bătaie de cap preste îngăduită omenească măsură...” 507

Stors de puteri, vlăguit cu totul era domnia sa și, de n-ar fi știut că-l așteaptă soba încălzită, patul cu perine moi de puf, poate că s-ar fi prăbușit aice pe loc și ar fi adormit buștean, cum de atâtea ori i s-a tâmplat, de-a lungul anilor, ani plini de zbulc și fugi de noapte, ca să scape de urmăriile vrăjmașilor... Slavă domnului, trecut-au și s-au dus acele vremi de grea cumpănă și cu primejdie pentru viața sa, a jupânesei și a copiilor. Acuma se știe bine așezat și apărat, la bun și neprimejduit adăpost... Iordache Rusăt se uită la mâna-și, cu degetele făcute cangă, o apropiere de ochi s-o vază mai bine – geaba m-am spăimat, a mea este mâna, nu streină... O întoarce și așa și mai așa, privind-o la lumina lină-albă a lumânării din colțul tinzii și – ce-i veni? – o sărută, zbulcînd într-un răs de bucurie. „A mea este, mâna mea. Așa-i, Spirache?”

Sluga, un zdrahon cu gluga căzându-i pe ochi, deși cunoștea bine apucăturile și neașteptatele ciudățenii ale stăpânului, fu mirat de astă băbească pornire. Dădu să-i scoată de pe cap ișlicul, cu care ieși boierul să petreacă pe al său noptatec oaspete, domnia sa o dată se feri, strigând:

– În laturi! Piei, scârboasă arătare!

Răsufla din greu, fruntea i se coperi de broboane. Înțelegând că nu-i a bună cu boierul, sluga se repezi de-i trase un scaun și îl puse ca pe un copil.

– Hodinește-te olecuță... Și pe urmă ne ducem la culcare...

Ce-l scoase oare așa din fire? Că-i acoperise Spirache lumina cu umbra lui mătăhăloasă? Ori că mâna ce-o întinse să-i ieie șlicul din cap iarăși îl umplu de fiori pe domnia sa, ca adineauri a sa mână?

508 Pe încetul se potoli, așa, în scaun, deși nu de tot – se clătina ușor ba înainte, ba înapoi. Sluga pândea, gata a-l prinde de umeri.

Domnia sa marele vistiernic flutură din cap și fură cu ochii prin părți ca trezit dintr-o scurtă amețelă: „La casa mea sunt... Slavă atotputernicului că sunt acasă...” Cercă a se ridica de pe scaun: își aminti că avu a face ceva, dar ce anume, nu știe: „Doamne, ce-i cu mine de uit așa lesne?”

Sluga îl ajută, luându-l de subțiori:

– Mergem, domnia ta, în iatac... Mergem la hodină, că vremea-i târzie – trecut de miezul nopții...

Dând iar cu ochii de Spirache, se simți îmboldit de mânie: „Iar m-a văzut, a fost martore la întunecarea mea... Măine or să vuiască Ieșii că marele vistiernic are boală neagră... Va să ajungă la Măria sa vodă... N-am să îngădui! Am să-l bag în pivniță, am să-i tai limba!”... Strigă:

– Spirache!

– Aud, boier domnia ta!

– Demult ești aicea?

– Eu, aice? nu înțelese sluga. De cu seară. De când a venit chir Panaiotache.

– Pst! îl lovi Iordache peste gură. Să nu pomenști aist nume. N-a fost nimeni la mine. Auzit-ai?

– Întocmai, boier domnia ta, pleacă fruntea Spirache. N-a fost chir Panaio...

Pleosc! a doua oară peste gură. Și iar se îndârji. Sluga se feri, lipindu-se de perete și ridicând mâna să se apere... Răsufila greu domnia sa marele vistiernic. De data asta se stăpâni. Împinse cu piciorul scaunul greu la o parte – de unde s-a luat aice? apoi deodată auzi lămurit un glas venind parcă din depărtări, ba parcă de dincolo de aist perete: „Când ți se va părea, iubite al meu fiu, că ești în bună pază, atunce să fii cu ochii în patru... Norocul cel rău atuncea te paște...” Glasul părintelui, Constantin Cupariul... Povață lăsată cu limbă de moarte lui, fiului mai mare, pe a cărui seamă au rămas cei patru frați mai mici... Grele tinerețe a avut Iordache. Atâtea a îndurat! Vrajba ce s-a aprins între Rusetesti și Cantacuzinești mult venin i-a turnat în suflet. Cumpene mari a avut! Iar cea de la urmă, – la urcarea în scaun, Măria sa Constantin vodă Cantemir avu poruncă de la Șerban vodă al Munteniei să-l omoare neîntârziat, – aceia a fost cea mai grea... „Să nu lenevești o clipă, fiiule ale meu drag. Să lucrî neobosit zi și noapte. Să strângi averi cât de multe și să le pitești la loc de nădejde, căci cea mai mare putere de când lumea banul este – el și prieteni îți face, el porți îți deschide, el te va ridica pe scara vieții și în mari dregătorii te va pune... De năpăstuita și bogata Moldovă să te ții cu unghiile și cu dinții și vei huzuri în bine și bivșug mereu...” Se umplu de inimă domnia sa marele vistiernic la auzul acestor pârîntești învățăminte. Poftorea în sine-și slovele jurământului dat ori de câte ori se pomenea la strâmtoare și simțea născându-i-se în trup și mădulare puteri nemăsurate. Iată, dar, că întoarse

o privire vulturească asupra slugii ce se lipise de perete și întreabă:

– Puse sunt zăvoarele la porți? Încuiate bine lăcățile la uși? Căinii sloboziți din lanț?

Făcu semn cu capul sluga: da, stăpâne. Vistiernicul, însă, nu e dintre aceia boieri, care să se încreadă în slugi, chiar de le știe cu credință. Domnia sa va să cerceteze singur cu mâna sa orice zăvor și orice lacăt și cuietoare... Deci, făcând semn „după mine“, ieși iar pe ușă – Spirache fugi în urmă-i de-i puse giubeaua-n spate, – și se duse drept la portița tainică din grădină, pe unde-l petrecuse acum un pătrar de ceas pe noptatecul oaspete, cu care sfătui în de lung... Panaiotache, Panaiotache, toată nădejdea în căpățâna ta, Panaiotache... De te vădești isteț și priceput, să știi că mult bine vei avea, și de la mine și de la Măria sa vodă. Iară de te vei arăta necopt la minte și greoi la întorsături, alta decât trimes la grajduri să rânești balega n-ai să ajungi“. Așa îi zicea domnia sa marele vistiernic acelui om al casei lui vodă, grecului țarigrădean Panaiotache, din spița cunoscutului pe vremuri Morona, care... slavă domnului, că nu au știre clonțoșii boieri de țară cine este, că ar sări cu gura și ar stârni zarvă și mare gălăgie... Lasă că știe Iordache cum să le învârtă și să le întoarcă pe toate, ca să nu se răsuflă! Nice chiar cei mai ochioși și răzbătători vrăjmași n-au putut a oblici nemica! Om de treabă, om de ispravă, om drept și cinsteș Panaiotache. Oropsit de lume și viață Panaiotache. Oploșit din milă la curtea Măriei sale, ca un sărman ce este – din milă creștinească...

Iordache găsi urechile zăvorului, le încercă: lăcatul prins bine într-o amândouă urechile. Sucește, trage – se ține. Dar chiar de-i bine încuiat lacătul, domnia sa dibuiește cheia legată cu o sfoară la brâu, o bagă și o mai răsuțește o dată.

– Așa... Bun, își zice împăceluit. Slavă domnului, încuiat de nădejde.

Tropotind de câteva ori, trage cu urechea dincolo, peste porțiță, în lungul medeanului presurat cu tufari pe albul zăpezii. Sluga stă mai la o parte, așteptând cu multă răbdare să pornească îndărăt boierul, dar domnia sa zăbovește. Are vreo treabă? Cu adevărat marele vistiernic se mocoșește, face ceva cu mâinile, și atunci sluga, găsimd prilej potrivit, se descheie și el la prohab.

– Haidem! zice boierul, căci nu făcu decât să-și ascundă cheia la brâu, și Spirache o sfecli neputându-și opri șuvoiul.

– Iaca vin, boier domnia ta.

Mai grea iarnă ca asta nu a pomenit Iordache Rusăt! A mai avut el vremuri de trudă și oboseală, alergătură și bătaie de cap, dar acum la mare aman și-a văzut împinsă casa. Cei patru ani de când a ajuns în mare cinste la Măria sa vodă n-au fost lipsiți de zbucium, dar ca aista din urmă nici unul, zău! După năvala craiului și pârjolul ce l-a lăsat în urma-și la 1686 urmat-au ani grei pentru țară și casa lui vodă, dar lasă că au fost ușori pentru domnia sa marele vistiernic: Lațcarache și Scarlatachi puși capichihăi la Poartă, iar fiind puși capichihăi, au câștigat mila Împăratului de-a fost iertată țara Moldovei de bir pe trei ani de zile. Când a venit atunce vestea, când a fost adusă la cunoștința țării, bucuratu-s-au tare boierii, dară cel mai mult s-a bucurat domnia sa marele vistiernic. Deși pe față n-a vădit. Dimpotrivă, s-a arătat mahnit și peste măsură scârbit. Când l-a întrebat careva, pare-se Velișco vornicul: „Cum? Nu te bucuri vistiernice de mila ce ne-au arătat Împăratul?“, domnia sa așa au răspuns: „Mă bucur, vornice. Dar întristat sunt, că ne-a ajuns țara săracă, și dacă-i săracă țara, n-o să avem de unde să strângem bucate, ca să ne facem datoria față de măritul Împărat. Iar fiind măritul Împărat lipsit de darurile noastre, și nemărginita-i milostivire va să uite de Moldova și va să-și întoarcă fața de la noi. Atâtea noroadе și pământuri și țări sunt sub ascultarea măritului

Împărat, Moldova noastră mică fiind și departe, și dacă nu-i vom îndulci zilele cu mierea și carnea pământului nostru, va să ne uite și n-are să ne trimeată din mila și îndurarea sa...“ Așa zise cu glas spăsit, cu prefăcută jale Iordache vistiernicul, dar în adâncul sufletului abia de-și putea stăpâni nețărnamurita bucurie pentru că cele ce puseseră la cale el și ai săi frați de la Poartă, Lațcarache și Scarlatache, reușise deplin și întru totul... Rămânând între patru ochi cu Măria sa vodă, îi dădu a înțelege Iordache, că nu s-ar fi cuvenit să spuie boierilor țării cu glas tare de acea veste de iertare a birului, iar și mai nimerit ar fi fost să nu le-o spuie defel, ca să nu-și facă gânduri de slobozenie de la dări și angarale... Căci, zise subțire domnia sa marele vistiernic, dacă Împărăția ne-a iertat, pentru binele țării ne-a iertat, iar asta înseamnă că cele bucate ce-or crește și s-or face la Moldova, aice cade-se să rămână. Iar asta mai vrea să însemne, că singur Măria sa are putința să se chivernisească de pe urma mierii adunate din stupii cei rodnici ai țării, iară nu boierii cei lăcomoși și nesățioși, care atâta așteaptă – să li se slăbească hăturile și să se pricopsească ei, ghiftuindu-se și îmibuibându-se... Ascultându-l, Măria sa îi dădu dreptate, iară dându-i dreptate, îi dădu și mână slobodă să facă precum va socoti de cuviință, punând dări pe cele stări ale țării, după a sa socoteală... Numai s-o facă pe nesimțite, ca să nu stârnească nemulțumirile boierilor... Atâta i-a trebuit lui Iordache! Lasă că știe el cum să jupească și pre unii și pre alții. A deprins-o încă de la domnia moșului său Antonie Rusăt, dar mai ales meșter s-a făcut învățând de la răposatul Duca-vodă, Dumnezeu să-l ierte... Trei ani au huzurit frații Rusetești, toți în cap cu Iordache... Pe nesimțite, pe neștiute, au strâns și adunat averi și comori, deși izbucneau uneori cei guralivi boieri, mai cu seamă Costineștii, care, la mese domnești cutezau a-i da în obraz până și Măriei sale vodă... Dar s-au trecut și aceste. Și iată că a venit anul al

patrulea, an când țara datoare este a aduna bir și a-l trimete preabunului și mult milostivului Împărat. Aici s-a stârnit gâlceava!

„Sfădăuși și cârtitori oameni sunt moldovenii“, își zise în gându-i Iordache vistiernicul pășind spre casă, urmat de credincioasa slugă. Dară, grec hâtru și amăgeu cum este, trăitor de atâția ani între boierii Moldovei, ținând a doua fămeie de țară, s-a amestecat de-a binelea cu dânșii, le-a aflat și cunoscut firea și năravurile, dar mai ales slăbiciunea și metehnele și, bizuindu-se pe acestea, adică pe metehne și slăbiciuni, amarnic de bine se pricepea să-i joace pe degete. Pe toți! Chiar și pe Măria sa vodă. Mai cu seamă pe vodă. Bun înțeles lucru, nu fățiș, ci pe înconjuratele. Cu mâinile și gura și mijlocirea altora. Și-n rândul întâi cu ajutorința lui Bogdan hatmanul, ginerele Măriei sale. Căci Ștefan comisul, de la o vreme, se ferește de domnia sa marele vistiernic. Ce-o fi având în gând bătrânul vulpoi? Nu care cumva țințește să se pricopsească și el? N-o să-i meargă! A simțit Iordache aist lucru încă din ajunul anului nou. Când cu acel divan, la care s-au făcut tocmelile cu strângerea birului – cât, ce, de la cine și cum? Tot cu de-a mărunțul. Atunci l-a dibuit pe Cerchezul că-și pune la cale ale sale trebi. Dar a tăcut. Mâlcom. Ci a scris pe dată carte lui Lațcarachi la Țarigrad: așa și așa, frate dragă, unii dintre prietenii noștri de până mai dăunăzi au cam început a ne părăsi și a-și griji de ale lor. De noi uitând. Pe noi împingându-ne la o parte... Și Lațcarache i-a dat grabnic răspuns: nu, așa nu merge. Cine este acel vânzător și nelegiuit? Să-l știm și noi... Și cum domnia sa marele vistiernic nu i-l putu dezvălui pre nume – dacă nimerește cartea în mâinile neprietenilor? Dacă se află domnia de treaba asta? Dacă ajunge la urechile lui Ștefan, și el, omul casei lui vodă, se duce la Măria sa și ne strică trecerea ce-o avem? Nu, mai bine să rămâie taină toate. Taină închisă cu șapte lăcăți...

Așa a ajuns a fi adus Panaiotache tocmai de la Țarigrad. Cu un fel de ferman de la Mărita Poartă, prin care pus om al Împărăției să vegheze la strângerea birului și ducerea lui, fără lipsuri și sminteală, la Mărita Împărăție. Al cui a fost aist adânc gând? Al lui Iordache. Dar așa i l-a strecurat lui Lațcarachi, subțire, printre cuvinte, încât, dacă l-ai fi întrebat pe Lațcarachi, ar fi zis, că lui întâiași dată i-a venit în cap. Iar Lațcarachi a știut să-l strecoare la rândul lui marelui vizir, așa că dacă ar fi fost să-l întrebe cineva pe Marele vizir, ar fi înțeles, că, negreșit, Marelui vizir i-a venit în cap întâi aist gând... Cap mare și minte adâncă are Lațcarache, capichehaia domnului Moldovei. Cum, dară? După trei ani ce-a fost iertată Bogdania, cum numeau turcii Moldova, de bir, se cuvenea ca la al patrulea să vie nu cu un bir obișnuit, ci cu unul cât de mare și bogat! Iar pe moldoveni să nu-i crezi. Iarăși o să înceapă a se plânge, a se căina, a se spăsi, cum că n-au, că nu pot, că nu găsesc... Și atunci? Atunci nu mai scapă nepedepsit Marele vizir câtu-i el de mare. Măritul Împărat de neînduplecat este. Măritul Împărat nu știe ce înseamnă iertare când îi vorba de bir. Măritul Împărat așteaptă darurile ce i se cuvin, iară nu căinări și păsuieli!...

Ani la rând a fost Panaiotache în slujba lui Lațcarache. În casa lui... El l-a înfățoșat chehaei Marelui vizir, zicând: „Iată omul care cunoaște limba și obiceiiele Țării Moldovei și care va să fie urechile și ochii Măritului Împărat pentru vremea cât se va aduna birul Împărăției“. „Acesta este? Bun“, grăi chehaia Marelui vizir și adăugă: „Dar vezi: de lipsește vreun cap de ață din cele ce se cuvin a fi aduse în cazna, unde-ți stau picioarele, acolo îți va sta și capul“. A cam sfeclit-o Panaiotache, căci, la dreptul, nici limba țării nu cunoștea, nici obiceiurile ei. Ba mai mult, nici știință de carte nu prea avea, ca să facă față celor catastive și însemnări, care i se porunceau și i se dădeau în seamă. Dar Lațcarachi, cum ieșiră de la

Marele Serai, îl și încarcă în trăsură, îi dădu cele trebuitoare de drum și fermanul împărătesc și-l porni spre îndepărtata Țară a Moldovei, zicându-i: „Acolo găsești pe fratele nostru Iordache vistiernicul. El va să te îndrume și povățuiască. Cu dânsul nu va să te pierzi în veci“. Și a venit Panaiotache. Și a fost priimit la Măria sa vodă. Și i-a dat Măria sa vodă iatacuri de dormit și de lucrat în preajma a lui său. Și, pe nesimțite, ca să nu oblicească prea mulți și mai cu seamă vrăjmașii, s-a apropiat de marele vistiernic... „Bine, Panaiotache. Ba chiar foarte bine“, zice iar în gându-și Iordache vistiernicul intrând în tindă. Aruncă de pe dânsul jiubeaua și ișlicul, cu gând de-a merge drept în iatacul din fund, la jinduita hodină.

– Stai, se lovește domnia sa cu palma peste frunte. Să știi că bun și fericit aist gând. Așa va să fie, așa va să facem!

Ce gând oare l-a luminat pe marele vistiernic? Să vedeți! Birul ca birul: va fi strâns și dus... Dar Panaiotache? Cu dânsul cum rămâne? Va să se întoarcă și el la Țarigrad, îndărăpt? Apoi că asta nu! Acum că a pătruns în casa Măriei sale, acum că vodă l-a apropiat și îndrăgit, de ce să se ducă? Să rămâie Panaiotache tot în preajma Măriei sale. Căci acel Macrei vâtaful s-a stricat cu totul din beție. I s-a urât pân și Măriei sale, nu-l mai are la inimă ca nainte. L-ar îndepărta, dar se ferește să încalce voia capicheaialei sale care i l-a adus. Lasă că-i scrie el, Iordache, lui Lațcarache la Țarigrad despre astă trebușoară... „Stai, stai, stai!“ și domnia sa marele vistiernic își frământă fruntea, rădăcina nasului drept și ascuțit, își ciupește barba, ca să-și alunge oboseala și somnul. „Este ceva aice! Lucru de mare preț se ascunde în asta. Face de săpat în aist loc, căci peste bun izvor de bunătăți se poate da“...

Pășind în lungul tinzilor, aude iarăși venind de departe glasul părintelui: „Iară când ți se va părea, fiule al meu, că te afli pe cărarea cea dreaptă, să te întorci îndărăpt și să mai cercetezi o dată cu luare aminte, nu cumva ai greșit?“

– Spirache! grăi către slugă. Zăvorul la pivniță-i pus bine? Grajdurile închise? Lăcățile la poarta cea mare dinspre drum încuiate?

De obosit și somn ce-i era, sluga nu se mai ținea pe picioare. Cum văzu pe stăpân pornit la culcare, se grăbi și el către culcușul lui în chilia de sub scară. Avea așternută acolo o piele de oaie și un căpătâi cât o mănăstire, sub care vâra capul, ca să nu scoale casa în picioare cu horăitul lui. Nevăzându-l, Iordache se repezi el singur spre ieșire. Alergă la poartă – bine încuiată. Fugi la ușa pivniței – zăvorul băgat cum se cuvine. La grajduri – trași drugii și încheiați cum trebuie... Numai după asta se întoarse și călcând în vârful ciubotelor trecu de-a lungul tinzilor, oprindu-se pe la uși și ascultând cu urechea lipită...

516

Dorm toți: jiupâneasa Safta în iatacul ei, băieții în al lor, fetele cu fetele... Crapă ușa și se uită – a stins lumina jiupâneasa, nu-l mai așteaptă. Doarme pe-o coastă, acoperită peste mijloc cu iorganul de atlaz, bogat. Ce-ar vrea și domnia sa să-și arunce din mers hainele, să se ducă la pat și să se acufunde în așternutul moale și cald...

Își biruie ispita. Trece mai departe. Să vadă cum dorm băieții. Cum s-au aciuat fetele? La băieți mai poate intra, dar la fete nu cutează – sunt mari, dacă se dezvelesc prin somn... Crapă ușa, o dungă tremurătoare de lumină de la gazornița din tindă se așterne pe pat... Picioarele goale, rășchirate... Cald, foc bun făcut în sobe. Iubitorul părinte le blagoslovește în șoaptă: somn bun. Își strânge brâul mai bine și trece spre ietăcelul din fund, unde a șezut cu chir Panaiotache și unde – he! he! he! de-ar fi știut omul Împărăției – își are tănuite cele adunate cu anii...

Prinde legătura de la brâu, găsește pe nevăzutele cheia trebuitoare, o întoarce-n broască și, când deschide ușa, mai să-l dea jos ameteala: pe colțul mesei, alături de pahare și

talgere cu rămășițe de bucate, mucul lumânării se zbătea-n băltoaca de ceară topită. Ia, ia, să se înece... „Cum? N-am stins-o când am ieșit? Dacă se răsturna și lua foc țoalele?” Vru să strige la slugă, dar își aminti de jiupâneasă și copii: „S-or trezi cu toții... S-or spărie!...” Cu mâna cangă se repezi să strângă feștila între degete, dar zări pe ladă, vârâtă între filele Ceaslovului, colțul scrisoarei aduse de Panaiotache. „Ce-i cu mine astăzi? Nici cartea lui Lațcarache n-am dosit-o... Oh, nătângul ce sunt!...” Punând mâna pe brațul jilțului în care șezu mai acum o bucată de ceas, vistiernicul își rostogoli trupul înmuiat cu totul și-l răsturnă în jilț.

Scăzută cu totul, limba gâlbejoasă sfârâie, să-și dea duhul... Când înțelege că acu va să-l cuprinză întunericul, domnia sa tresare, bagă mâna sub măsuță, apucă din căldărușă o lumânare groasă, rupe cu dinții ceara de la capăt și împunge feștila în bulgărașul de foc... Tremură lumânarea. Tremură mâna. „Dacă nu se aprinde? Să nu se aprindă? Să fiu amăgit și pedepsit, precum am fost de atâtea ori în viață? Și asta când? Acuma când bogățiile țării sunt în mâinile mele?... Și când, pot a spune, cârma țării tot în mâinile mele este? Acuma să nu-mi dea ascultare o nimica de lumânare?” Crezător în semne Iordache Rusăt! Mai cu seamă în prevestiri rele. De atâtea ori, ajuns la ananghie, își întreba norocul: „Ce-mi aduci oare? De ce m-ai împins la strâmtoare? Vreau să ies! Iar ca să ies, trebuie să știu ce să fac și cum să fac să ies cu adevărat!” Căci mai știa domnia sa, povață și învățătură de la preaînțeleptul său părinte: „Norocul ajută pe cel harnic. Norocul să nu stai să-l aștepți cu mâinile-n sân...” Așa a fost când cu pâra boierilor asupra moșului său Antonie vodă la Împărăție. Iar oblicindu-le lucrătura, ar fi fugit să dea de știre cui se cuvine! Nu s-ar fi tâmplat ceia ce s-a tâmplat. Prea tânăr era pe atunce Iordache, tânăr și neștiutor. Încrezător în bunătatea omenească. Acuma nu crede decât în sine-și și-n avere. „Ah!

suspină. Se putea să mă sting și eu, cu toți ai mei frați... Ca astă lumânărică“. Flăcăruia rămăsese cât un bob mic. Încă o clipă și-l îneacă întunericul. Rupse de zor o fâșie îngustă din scrisoarea lui frățâne-său, o aprinse și de la ea luă foc lumânarea cea mare. O puse în sfeșnic și iatacul fu scaldat într-o lumină albă, curată...

Răsuflă adânc, cu ușurare domnia sa. Își duse mâna la ochi și, acoperindu-i, rămase nemișcat. Parcă l-ar fi cuprins somnul dintr-odată, după atâta zbucium și alergătură...

518 Nicăieri nu se simte domnia sa vistiernicul apărât și împăcat ca în iatacul acesta. Nicăieri pe lume. E strâmt iatacul, șese pași pe patru, o cămară bună de ținut saci cu făină, gavanoase cu seu, haine vechi... Așa este cu bună seamă, căci în afară de ușa îngustă și joasă, prin care, intrând, trebuie să te apleci și să te întorci pe-o parte, – ferestre nu-s. Pereții otova, de jos până sus. A fost un ochi de ferestruică, dar a dat poruncă să fie zidit, încă în anul dintâi, când s-a așezat cu traiul în aieste case, pe care și le-a întors, fiind ale lui moșu-său Antonie vodă Rusăt, iar după aceea încăpute pe mâinile altora. Cu mila și ajiutorința lui vodă Constantin și le-a întors. Nu fără greotăți și trudă. A băgat bani destui până le-a dres precum a vrut și a știut... Acuma-i mulțumit. Acuma, când vine din târg, orice necaz ar avea, dacă întră-n curte și aude tras zăvorul la poartă, dacă pășește-n casă, cel dintâi gând la astă cămară este. Patru pe șase pași, patru-n curmeziș, șase-n lung. Numai bine cât să încapă un crivat mic, o măsuță, două scaune... Măsuța și scaunele nu stau aice. Le-a adus pentru sfatul ce-a avut a ține. De adevăratele numai crivatul stă aice... Domnia sa se trage-n singurătate când vrea să-și lămurească sufletul...

Iordache lasă mâna, deschide ochii, își poartă încet privirea de jur împrejur. Chiar în față, mai sus de jumătatea peretelui, e o icoană nu prea mare, – sfântul Gheorghe Biruitorul. Călare

pe armăsar, spărgând balaurul cu sulița... L-a ocrotit de mic sfântul. Îl are-n paza sa de mic și până la aiști ani, la această vârstă. Nu prea strălucit chipul sfântului, abia suflat ici-colo cu aur, vechi, întunecat de vremuri aurul. (Domnia sa Iordache vistiernicul mai are o icoană cu acest sfânt, în odaia mare. Aceia îi numai aur curat, aur limpede, lucitor. Mare icoana, de două ori cât asta. La aceea se închină, când se află oaspeți ori alți oameni de vază. Acelui sfânt își spune rugăciunea cu glas tare, să auză toți. Iar când are a-l ruga pe sfânt pentru ceva ce-l doare și îngrijorează îndeosebi, atunci vine în cămăruța asta.) Aici se oprește, cu mâinile împreunate pe piept și în deplină tăcere îl roagă: „Prea bune și milostive sfinte. Apără-mă și mă ocrotește... Pune cuvânt pentru mine la picioarele preaindurătorului Dumnezeu. Să mă puie pe calea cea dreaptă, să mă ajute să birui pe dușmanii mei...” Și milostivul sfânt îl ascultă, în tăcere, și-i trimete gânduri și sfaturi înțelepte...

Alături, în colț, se află o ladă de zestre, mare, cu flori pe laturi și pe capac. Dar nu zestre se află în ea, ci făină, iar deasupra, clădite clit, țoale și perne. În alt colț, tot în fund, doi saci cu grâu, iar peste ei cățarat un tobultoc. Pe lângă perete niște gavanoase burduhoase, arse, acoperite cu un prosop lat. Într-un cui mare, bătut în perete, aninată o manta îmblănită, o cabaniță, un voloc vechi și cam găurit.

Privirea obosită a măriei sale lunecă de-a lungul cămării și se întoarce la icoana de sus.

„Ah, scoate un oftat vistiernicul. Mulțumescu-ți pre bunule și milostivule al meu apărător, că m-ai ajutat să ies de la grea strâmtoare...”

Sfântul Gheorghe pleacă ușor capul, măgulit de creștinească recunoștință. Parcă ar zice: „Ți-am dat numele, vistiernice. L-am șoptit tatălui tău, când ai venit pe lume, și el a știut că numai eu te voi ajuta în viață, necunten și neuitat...” Iordache

Gheorghe este numai că spus cu alint, ca la greci: Gheorghe – Gheorgache – Iorgache – Iordache... Și iar vistiernicul: „Nu fi supărat, preabunule sfânt, că te port în straie proaste. Acum, că am izbândit în aceste grele vremuri, cu adunarea birului, am să fac precum ți-am făgăduit: va să te îmbrac tot în aur“. Boierul închide ochii și vede icoana mai strălucitoare ca aceea din odaia mare... Astă făgăduială i-a făcut sfântului îndată după anul nou, când, după sfatul de taină, Măria sa hotărî cu tărie strângerea birului, tot greul puindu-l pe seama domniei sale vistiernicul. Zise: „Vistieria poruncim să adune toate cele trebuitoare pentru mărita Împărăție...“ A avut ca o împunsătură în inimă Iordache: „Iată că a venit ceasul răsplatei... Al sărăcirii mele. Ceasul cel greu al încercărilor...“ S-a speriat rău atunci Iordache. Avea a pune dintre ale sale averi, dintru ai săi bani ceea ce va fi fost lipsită în vistierie? Și, lucru știut, vistieria țării goală – numai ceva mărunțiș, niscai haine ieftine, ca vai de ele. Cu ce să plinești birul?

A venit acasă, s-a înfundat în astă cămăruță, a căzut în genunchi, s-a rugat cu lacrimi în ochi la al său ocrotitor. L-a luminat sfântul, i-a dat povețele cele bune. Iordache l-a ascultat și a izbândit. Pentru asta i-a dat făgăduință cu jurământ, că va să-i aurească chipul, făcându-l mai strălucitor decât cel din odaia mare...

Ha! Știe Iordache să ieie cu măguleli. Iordache știe să făgăduiască. Dar numai până trece puntea, cum se zice. Pe urmă las-că...

Domnia sa se ridică din jilt. Se dă la icoană, ridică mâna și, apucând de margine, o trage către sine. Icoana se întoarce – ca o ușiță, ca o cercevea de fereastră, prinsă-n balamale, – se întoarce și se deschide. Acum sfântul s-a lipit cu fața de perete, nu i se mai vede chipul – numai scândurele goale și vârfurile țințelor ca un șirag de pureci.

Iordache într-o clipită uită de icoană.

În locul unde-a fost ea, în perete se arată un capac de lemn, o ușiță vopsită întocmai ca peretele. Nici să te gândești, nici să bănuiești. Numai cel ce știe, poate să priceapă.

Iordache bagă cârligul unghiei și trage. Ţăpăcul se deschide, dezvelind o altă ușiță, mai mică. Asta-i de fier. Cu bortă pentru cheie...

Nu zăbavă domnia sa marele vistiernic (după ce mai cercetează o dată ușa pe care a intrat – să fie bine închisă cu clenciul) șade iar în jilt. Pe măsută o scutură încăpătoare, care are și ea broasca ei. Capacul dat pe-o parte, iar domnia sa vâra mâinile și scoate una după alta scule, scule de preț, scule de mare preț: brățări de aur în chip de viță ori de șerpi, de ape vâlmășind cu ochi de pasăre; cercei lați, mari, închipuind frunze, jumătăți de lună, potire de flori; salbe lungi cu zloți tăărăști și leșești; două tabachere late, grele de simți când le cântărești în palmă; un ochian frumos zugrăvit și bătut cu pietre scumpe, mai de-un cot de lung, abia încapă în scutulcă; câteva ornice de buzunar, cât pumnul de mari, cu capace și lăntușoare, meșterite în Țara Nemțească unele, altele la Sfezi...

Parcă și-ar scălda mâinile domnia sa marele vistiernic, purtându-le prin cele odoară, mâinile dezvelite până la coate... Închide ochii: „Ah, multă trudă, multă bătaie de cap, și alergătură m-au custat până să le văd strânse aici!“ Adevărat, numai domnia sa știe cât frământ de crieri. Pe unul ca Pavăl Bujoreanu nu-l poți amăgi așa ușor, că-i și el căne bătrân și priceput și hătru. Ornicul acesta de la dânsul îl are! L-a învățat, l-a sucit, l-a măgulit, l-a amenințat că-i stinge casa, dacă nu i-l dă... Fără de știrea lui vodă s-a făcut a-i ierta Bujoreanului o parte din birul ce se cuvenea a-l vărsa acela la vistierie. Dar cu strașnic legământ: să nu se răsuflă de ornic nimănu și în veci de veci! Cu antohie Jora cum a fost? Aist ochean îl avea de la Alexandru Buhuș, de la bălălia Cehrinului, apucat de

la un mârzac tăăresc. Și Antohie lup bătrân. Dar iaca l-a scos din minți și pe acela...

Scăldându-și așa brațele în podoabe și scumpeturi, odată simte domnia sa marele vistiernic o atingere la spate, ca o împunsătură. Tresare, ia aminte de jur împrejur – tăcere, nici suflare pe aproape. Și totuși, i se năzăriră ochi privindu-l dintr-o parte, dintr-un colț întunecat – ochi streini și vrăjmași, ochi care-l urmăresc. „Te bucuri? Te înalți în deșarta-ți trufie? Te vezi și te știi ridicat la mare înălțime? Dar căderea? De cădere ai uitat?”

522 Flutură din cap cu mânia domnia sa marele vistiernic. Vrea să răspundă vrăjmașului, care s-a pitit la spate și a văzut cele ce nu trebuia să vadă nimeni pe lume... Îl trece un fior rece. Cu mâinile tremurânde strânge la loc, închide scutulca, o încuie cu cheița, o pune la loc, închide ușița de fier, iarăși o încuie cu cheița, pune capacul pe scândură, întoarce icoana, potrivit-o precum a fost și se așază în jilt, răsuflând ostentit peste seamă. „Ah! Greu a aduna cele ce ți se cuvin după dreptate, nespus de greu. Dar de-o mie de ori mai greu a păstra și păzi cele agonisite...”

Și iar, în gându-și, zice, făgăduiala spusă de atâtea ori sfântului Gheorghe ocrotitorul: „Ajută-mă, îndrumază-mă, povățuiește-mă și mă sprijină să isprăvesc și astă treabă începută, s-o isprăvesc cu spor”...

Își șterge cu podul palmei fruntea de nădușeală. Gândul îl întoarce, zvâcnind în tâmplă, la voroava avută cu Panaiotache. Ah, cum este omul pe lume: destul să se nalțe oarecât și se umple de trufie... „Uitat-ai, bre Panaiotache, cine te-au pus unde ești astăzi? Începi a te gurguța și a da povețe? Dar îngăduie să vedem cum or să se întoarcă lucrurile...” Această pornire împotriva credinciosului său om de la curte se iscă în domnia sa cu totul pe neașteptate. Fu marele vistiernic întru totul mulțumit de cele ce-au sfătuit și pus la cale

amândoi, dar acuma, depănând iar în minte firul vorbei, cercetând iar cu de-a mărunțul, dintr-odată își aduse aminte de schima ce-o făcu acela... Da, se ivi o schimă – strâmbătură pe chipul lui Panaiotache, când domnia sa îi pomeni de Scarlatachi. Adicătelea, chiar de nu-i și Scarlatachi cu noi, totuna de față se află. Așa că, sfătuind, cuvine-se să-i cerem părerea și sfatul, cum vom face ca să fie întocmai după voia și povața lui. Panaiotache se răsuci înspre partea aceea, unde-i arată Iordache și, nevăzând pe nimene, avu pe chip acea schimă trufașă. Zise: „Departa domnia sa Scarlatache capicheaia. Ce știm noi, domnia sa n-are de unde să știe. Noi ne izbim cu fruntea de zidul greotăților, domnia sa va să vadă cele lucruri gata făcute...” Poate că nu rosti aceste vorbe, dar marele vistiernic le citi pe fața proaspătului pricopsit. „Auzitu-l-ai? zbuchni. I s-a urcat mândria la cap! Am să-ți înmoi eu nasul...” Prinde a răsufli grăbit Iordache. Cu mintea-i ascuțită, cu acel nas adulecător, deprins a simți tănuitele schimbări în purtarea boierilor și curtenilor, domnia sa marele vistiernic deodată înțelese că aist Panaiotache, de care și-a făcut milă Scarlatachi trimetându-l la Moldova, iar el, Iordache l-a luat sub aripa sa, aist Panaiotache are gânduri de vânzare. De vânzare și trădare!

Iordache se lasă pe spetează și închide ochii: „Cu cine s-a ajuns? Numai să știu cu cine? Începu să resfire-n gând știrile ce le avea adunate de la sosirea țarigrădeanului încoace. Trăia singuratec Panaiotache, nu se aduna cu nimene. Numai cu Leca, la care Iordache singur l-a trimis în câteva rânduri. Să-i aducă în taină cărțile trimese de Lațcarachi, prin mijlocirea negustorilor veniți de la Împărăție... „Să fi simțit Ștefan comisul și să-l fi amenințat că-l spune la Măria sa vodă? Să-l aibă la mână Ștefan? Ori, poate, s-a făcut Leca vânzător, vrând să-l tragă și pe Panaiotache de partea lui?”

Om cu șapte fețe Leca. Părea că-l slujește pe Iordache, dar de-adevărat își vede de trebile sale. Avea strânse legături

cu boieri și curteni, care venind să se îmbăieze la feredelul lui, cădeau la tainice învoieli între dâșii, departe de ochii și urechile lumii. Până și pe baizadea Antohie știu hicleanul să-l prindă la mână, punând la cale chiolhanuri cu muieri... „Dacă l-a tras de partea lui și pe Panaiotache? Și nesocotitul numai face chip că-mi dă ascultare, dar de-adevăratelea lucrează împotriva mea?...“

Un tremur cuprinde trupul gras, lăbărțat, făcându-l să se clatine din umeri până-n tălpi. „Scorpie! Nu voi îngădui! Am să te strivesc ca pe-o lindină!“ Strigă cu atâta mânie, de parcă Panaiotache s-ar fi aflat în jilt de cealaltă parte a mesuței...

524 Scoate Iordache din sân cartea adusă de Panaiotache și, desfăcând-o, o întoarce către lumânare, căutând locul pe care, citindu-l întâiași dată, nu-l desluși deplin: „Să iei aminte, iubite al nostru frate Iordachi, scrie Scarlatachi de la Țarigrad... Să iei aminte bine, căci trăim vremuri grele, când nu doar sluga ta credincioasă, dar chiar și căsașii – femeia și copiii – te pot da de sminteală, vărându-te la mare nevoie... Și numai noi, frați de sânge, dintr-o mamă născuți, de-un tată crescuți, gata suntem a pune capul unul pentru celălalt“. Buchiile prind a se îmbulzi, cățărându-se unele peste altele. Domnia sa marele vistiernic lasă hârtia pe masă și stă cu ochii ațintiți în gol. Uitându-te de la o parte, ai crede că iar privește la chipul sfântului de pe perete. Că iar îl roagă ceva, în sine-și. Căci buzele i se mișcă a rugăciune. Dar nu ține mult așa. Trece pe chipul domniei sale o umbră, o zare de lumină, apoi iar ca un nour... Ce-i cu marele vistiernic Iordachi Rusăt? Parcă-i altcineva, iară nu domnia sa! Numai straietele ale sale sunt, doar pelița cea văzută și trecătoare pe ale lumii valuri zbuciumate. Dar în suflet ce i se tâmplă? La astă întrebare n-ar fi fost în stare a răspunde nici chiar domnia sa. Toate puterile ființei se adunară într-un ghem de foc, odată zbucniră ca o piatră înfierbântată aruncată în apă, dând la iveală o hotărâre,

mare, nebănuită, care mocrise în de lung în adâncurile sale. Într-o clipă ieși de-asupra, acea hotărâre.

– Așa voi să fac! Numai așa. Mulțumescu-ți, milostive, că m-ai luminat...

Și sări din scaunu-și. Și strigă la slugă să-i aducă armăsarul. Și-n scurtă vreme ieșea la porțița din dos, luând-o în toi de noapte pe drumuri tainice ale Ieșilor. Nu zăbavă bătea la poarta domniei sale marelui hatman Lupul Bogdan, ginerele lui vodă.

Casa hatmanului Lupul Bogdan se afla în apropierea curții domnești, dar din cealaltă parte a Uliții Mari. Dacă avea a veni un trimes de la vodă, acela era nevoit să facă un ocol destul de mare ca să ajungă. Ca vreo trei pătrare de ceas treceau la mijloc, ca să alerge acea depărtare. Trebuia să străbată Ulița Mare de la un capăt la altul, apoi să sucească îndărăpt, să se strecoare pe alte ulițe și ulicioare întortocheate, să urce pieptiș dealul Păcurarilor și abia după aceea să bată-n poarta naltă, de brad așteptând să i se răspundă și să i se deschidă. Așa! Dar vezi că astă treabă se putea face repede și scurt – era un drum de-a dreptul, pe cealaltă poartă, din spate, a curții. Pe acolo în numai câteva minute domnia sa marele hatman sosea la domnie – bunînțele lucru, tot de-a călare. Dar acel drum ca și cum era închis, numai pentru domnia sa și pentru tâmplări de mare grabă și neamânată trebuință. Încolo, oricine ar fi fost trimes, dator era să meargă pe ocolite. De ce? Așa poruncă dăduse singur domnia sa... De care poruncă datori erau să asculte toți. Numai că altă poruncă aveau vreo două-trei slugi de la casa lui vodă, care slugi, în taină, păzeau voia marelui hatman. Și anume: cum se afla trimes omul cu poruncă din partea Măriei sale, care om, bunînțele lucru, o lua pe drumul cel lung, tot atunci, dar alteori chiar cu oarecare vreme mai nainte, oblicind porunca domnească, tușnea sluga de taină de la curte, călare ori pe

jos și, venind în graba mare, îi spunea pe nerăsuflăte voroava ce-i trimese vodă însuși. Așa că domnia sa marele hatman, la vremea când sosea olăcarul domnesc, avea gata răspunsul pentru Măria sa, știa ce să facă, cum s-o sucească, pentru ca, uneori, să scape de mânia lui vodă, care îl ținea din scurt pe hatman, chit că-i era ginere, ca și un fecior al său. Amu că veni vorba, Măria sa îl zgâlțâia pe Lupu hatmanul de parcă i-ar fi fost strein ce-i străinul...

În acea noapte – a câta la număr? domnia sa marele hatman iarăși n-a avut parte de hodină ca oamenii. Îl înhămasă Măria sa la strânsul birului, și cu cât se apropia sorocul, cu atât mai cuprins de neliniște se afla vodă, iar dimpreună cu Măria sa și cei de casa domnească. Atâta hărțuială ca în aceste săptămâni demult n-a pomenit marele hatman! „Lupule încolo, Lupule încoace! Ai grijă de cele cară cu carne murată, care au venit de la munte... Caută să nu strice tâlharii hergheliile ce avem a le mâna spre Țarigrad... Nu lăsa singur pe domnia sa marele vistiernic, că vremea de la urmă s-a zăușit și cam încurcă socotelile... Vai de noi dacă n-om ști să mulțumim cu daruri pe Măritul Împărat și pe Preaputernicul Vizir...”

Seara, căzut de picioare, Lupul Bogdan, cu îngăduința lui vodă, se trase acasă cu gând măcar noaptea asta să doarmă mai mult. Fu chip? Nu apucă să se cotorosească de cele haine grele și asudate, că iaca-i pică bob sositor în prag: Ilie Țifescul clucerul! Curat i-a călcat pe urme. În cursul zilei, alergând de la vistierie la cămări, de la cămări la grajduri, de câteva ori îi ieși în cale Ilieș. Ca din întâmplare. I se uita iac-așa în față: nu drept, ca omul care are a spune ceva curat, ci pieziș. De fiecare dată cu un fel de zâmbet dulceag, a lingușeală. Odată m-ai să-l întrebe: „Ce ai? Ce vrei? Grăiește, bre omule!” Dar îl boldeau din spate trebile și fugea mai departe. Ilie, șupurindu-se pe altă parte, iar îi ieșea înainte... Astea de-amu pe urmă și le-a adus domnia sa marele hatman aminte – atuncea nici că-l vedea...

– Să-mi fie cu iertare, cinstite hatmane și rudă a noastră scumpă, grăi mierios Ilie. Văzând noi că ești domnia ta tot prins cu trebi domnești, n-am cutezat a te ține de vorbă...

Îl privi chiondorâș hatmanul:

– Zi scurt: ce poștești de la mine? Te știi vorbăreț și ahotnic la taifasuri...

Nu se fâstâci Ilie. Știindu-l pe domnia sa marele hatman bun la inimă și îngăduitor, dar simțind și supărarea-n glas, dădu a înțelege că are a-i deschide cine știe ce mare taină, dar ca să fie ascultat, hotărî să facă pe prostovanul, adică, grăind, să se bâlbâie, să se încâlcească și așa să-l amețească de cap. Și vulpoiul de Țifescu reuși să-l prindă pe Lupul Bogdan în cursă. Marele hatman porunci să se aducă bucate și băutură și stătură în de lung la masă ca doi boieri ce demult vroiau să se vadă, dar iată că n-au avut prilejul și priceperea să se adune... După ce, târziu de tot, s-a ridicat Țifescul și, cerându-și îngăduința, a plecat, iar domnia sa a rămas singur, a văzut hatmanul cu multă mirare că n-a înțeles pentru ce-a venit acela la dânsul. Ce țință a urmărit? Ce-a vrut, la urma urmei? S-a apucat să depene voroava lor de la un capăt la altul, să-și aducă aminte cele ce i-a spus, numele de boieri și curteni ce-a pomenit, să caute legături între unele și altele – în darn! Nemica. Nici la o cale voroava lor de câteva ceasuri...

Cu greu, târziu de tot adormi marele hatman. I se păru că abia l-a furat somnul, când veni sluga cu vestea, că au picat singur domnia sa marele vistiernic și poștește să-l vadă.

– Iorgachi?! se săltă într-un cot supărat Lupul hatmanul. Acuma, la vreme de noapte?

– Degrabă-i ziuă, boier domnia ta! îndrăzni sluga.

– Aah! își trosni oasele hatmanul. Iarăși m-ați prădat de somn...

– He-he-he! strigă, dând năvală în iatac, cu glas limpede, de flăcăuan, marele vistiernic. S-a du-u-us somnul nostru,

hatmane! Poate la altă iarnă s-avem parte de dânsul. Acuma, dacă dormim, ne calcă vrăjmașii și amarnic va să ne căim mai apoi de nelucrarea noastră. Scoală, hatmane, că mari trebi avem a descâlci!

Hatmanul se întinse iar, căscă cu mult necaz – dacă tot cu brașoave a venit și domnia sa, ca acel clucer, halal de astă boierie.

– Te-ascult de-a culcatele, grăi Lupul Bogdan. Stors de puteri sunt...

– Nedezmîțit ești pe potriva marelui Alexandru și a slăvitului Chesarie împăratul. Culcat chiar, dar asupra toate biruitor...

Marele hatman clipi din ochi, alungând o nevăzută musculiță – îi plăcu măguleala, dar pe dată simți în dedesubt și picușorul de usturime.

– Nelucrare, zici? Dar de care vrăjmași grăiești, vistiernice? Că doar am sfătuit ieri la încheiatul zilei și, țin bine minte, n-ai adus vorba de careva lucrături sau uneltiri...

Ridicându-și picioarele, le coborî din pat, încălțate fiind în colțuni albi de lână persienească.

– Vorba veche și-nțeleaptă: noaptea-i bună sfătuitoare, grăi Iordache, lăsându-se greoi într-un scaun cu spetează, la un colț de masă. Încrucșișându-și după obicei mâinile pe pântec, urmă: Domnia ta dormi somn dus, iară eu tot la noile Țării mă gândesc. Mi-a fugit somnul și tare-aș fi vrut să am și eu parte de hodină, precum domnia ta...

„Hodină pe dracu! îi răspunde în gându-i hatmanul. Dacă nu venea Țifescul așa era, dar vezi că mi-a mâncat javra mai bine de jumătate de noapte“. Cu glas tare și prefăcută bunăvoință grăi aceste:

– Poate ne-ajută Dumnezeu să vedem trimes birul la Împărăție și atunci vom scăpa și noi la mai slobode zile...

– Irrra! strigă muiereste Iordache, mai să buhnească-n râsul lui mărunțel, cum îi era obiceiul. Dar va să ne scoată-n capăt fără coarne aist bir! S-o știi de la mine, hatmane.

– Cum poruncești să te înțeleg, vistiernice domnia ta?
 – Precum auzi, hatmane. Că poate să fie și cel de pe urmă...
 – Cum: de pe urmă? clipi din pleoapele înroșite marele hatman. Cum poruncești să te înțeleg?

Anume asta și-a dorit, asta a urmărit Iordache vistiernicul – să-l umple de mirare pe domnia sa hatmanul. Mai mult, să-l vadă descumpănit, răvășit în gânduri și simțiri – îi știa prea bine slăbiciunile. Dacă-l văzu așa, mai spăriet, – hatmanul grăi cu amărăciune în glas, cu înnegurare pe chip, – dacă-l văzu așa, își zise îmbucurat foarte: „Hai că te-am prins, Lupușorul! Acum ai a merge un-te-oi duce eu de funie“... Urmă cu tărie, ba și cu oleacă de teamă parcă, luând aminte pe la uși-ferestre:

– Cinstite hatmane! Iordache își trase scaunul mai aproape. Martor mi-i bunul Dumnezeu și sfânta Parascheva ocrotitoare noastră (de sf. Gheorghe nu pomeni, era taina domniei sale) că n-am avut parte-n iastă noapte de-o clipă de hodină și somn, întocmai ca și domnia ta. Drept ai spus când ai spus: am sfătuit ieri până la stinsul zilei, dar luminarea minții a venit târziu de tot, după miezul nopții. Pentru aist lucru am alergat la domnia ta...

– ? îl privi Lupul hatmanul, cuprins de muțenie.

Se umplu domnia sa marele vistiernic de negrită încredere în ale sale gânduri și porniri. Se săltă de pe scaun și cu dreapta întinsă către hatman, parcă ar fi arătat asupra acelor vrăjmași, care-i pândeau de după colț, să-i prindă și să-i doboare, strigă cu mare glas:

– Noi o noapte nu dormim și ne frământăm, iar ei de luni de zile lucrează și uneltesc, hatmane! Ridică-te și fii gata de luptă, hatmane! Ce stai întins?...

Neștiind încă bine, dacă-i poruncă asta ori numai așa, un fel de-a spune – Lupul Bogdan întâiași dată îl vedea cuvântând astfel pe Iordache – hatmanul se ridică-n picioare și stătu

drept, mai tremurând. Iar marele vistiernic urmă, punându-i mâinile pe umăr și privindu-l drept în ochi:

– Amintește-ți cum se mai olecăia și se căina Vasilie vornicul, când l-a chemat Măria sa și l-a pus să adune birul și tot el să-l ducă la Împărăție...

– Mi-aduc aminte... Umbla, parcă ar fi avut mort pe laiță...

– Dar mai dăunăzi ai văzut cât era de vesel și bucuros? Zi: ai văzut?

Domnia sa marele hatman nu-și amintea să-l fi zărit într-atât de bucuros pe Vasilie vornicul, dar dacă Iordache zice, înseamnă că așa este. Și dacă el n-a băgat de seamă astă schimbare, iar domnia sa marele vistiernic a oblicit ceva, cu atât mai mult trebuie să-l creadă. Zise, deci, întocmai precum aștepta Iordache:

– Văzut! Cum să nu văz, dacă el singur nu-și putea ascunde bucuria. Va să meargă la Țarigrad, la Împărăție...

– Asta-i socoteala, hatmane! făcu strecurând printre dinți, în șoaptă Iordache. Socoteala lor cea mare, a vrăjmașilor noștri...

Lupul iarăși nu înțelese ce are-n gând Iordache: „De ce: vrăjmași? Și de ce: ai noștri?“ Vasilie vornicul a lucrat la adunarea birului din porunca lui vodă, iar ceea ce fu lipsă a pus dintr-ale sale bucate și averi. La noapte are să purceadă cu săniile și carăle către Dunăre. Lucru știut de toți, și boieri și curteni. Pe domnia sa hatmanul vodă încă l-a pus de ajutor pe lângă vornicul... De văzut în zilele de la urmă îl văzu de câteva ori – obosit tare și necăjit era Vasilie. Se tot plângea de picioare după atâta alergătură, se frăsuia de unele și altele încă neaduse, nefăcute, dar să-l vadă bucuros, nu, asta n-ar fi putut întări. Pe chipul domniei sale hatmanul se arată un fel de nedumerire, de neîncredere chiar față de cele ce auzi. Lutele și subțirele la minte Iordache prinsă astă schimbare de pe fața hatmanului și zise:

– Prefăcut! Prefăcut întru totul se poartă vornicul. Când te vede pe domnia ta ori pe mine ori pe alții dintre ai noștri

boieri se arată întunecat și înăcrit. Când este cu ai lui binevoitori și prieteni, pe dată înflorește! Nouă ni se plânge, că mare povară a pus pe umerii lui Măria sa. Iar acelora le șoptește la ureche, că lasă, lasă, o să-i pară rău lui vodă de ce-a pus la cale. A vrut, zice, Măria sa să mă sărăcească. Dar nu-s eu, zice, prostul acela – mai bogat am să mă fac! La mai mare stepenă am să mă sui. Cât să mă văd ajuns la Țarigrad, la Împărăție...

– Aș-șaa?... făcu trăsnit domnia sa marele hatman. Așa să fi grăit? Adică... ceea ce înseamnă... carevasăzică...

Nu mai putu rosti cuvintele ce-i veniră pe limbă. Iordache vistiernicul îl apucă de mâini, îl puse să se îmbrace în graba mare și nici un pătrar de ceas nu se scurse la mijloc, când amândoi, Lupul hatmanul înainte, Iordache vistiernicul după dânsul – intrau amândoi la curte pe drumul cel scurt, înființându-se la ușa iatacului Măriei sale.

La acel ceas de către dimineață bătrânul domn al Moldovei ședea în jilțul lui dintotdeauna, cu picioarele ridicate pe un scăunel, învelite cu o blană veche de oaie, și parcă dormea, parcă veghea. Mai bine zis, dormita, aflându-se între somn și veghe, starea lui obișnuită vremea de la urmă, ca de vreun an. Somn se cheamă aista? Mereu careva dintre curteni sau marii boieri îi stătea în față. Măria sa îi dădea porunci, probozindu-l ori chiar ocărându-l de-a binelea. Ori veghe să-i zici? Stând la voroavă cu careva dintre dregători, acela îi spunea una, iar Măria sa auzea cu totul alta, așa că unele erau întrebările și altele răspunsurile, neavând nici o atingere între dânsle. Se încâlciseră toate în mintea și voroava Măriei sale. Lucru ce-l băgară de seamă boierii din preajmă, și cel dintâi – Ștefan comisul, apoi și beizadeaua și încă bătrâna Chilina, care se duse fuga de-i spuse Saftai: „Vodă are fierbințeli... Vodă aiurește... Vodă s-o hodorogit de tot cu afurisitul aista de bir...” Fire subțire și adânc simțitoare, Safta fu tulburată

de astă veste – îl știa pe părinte-său mereu limpede la judecată și drept la purtări. „Nu se poate! Părerii, născociri!“ Și dădu o fugă la frăține-său, în odăile lor, ale băieților, dar nu-l găsi – Antohie fusese încă din ajun trimes cu porunci domnești în ținut. Care ținut? Pe câtă vreme? Când avea să se întoarcă? – domnița nu putu să afle. Iară Ruxanda nu venea, nu călca pe la curte. Căci numai cu dânsa, ca soră ce-i este, ar fi putut împărți această mare îngrijorare...

Pe drept cuvânt, numai așa părea că Măria sa doarme, că Măria sa nu vede, că Măria sa răspunde cam anapoda ori nu grăiește defel. Constantin vodă Cantemir, pe măsură ce se apropia ceasul trimeterii birului la Împărăție, se făcea tot mai cumpătat și mai liniștit înlăuntrul său: înțelepciunea bătrâneței îi spunea, că destul să se ieie cu glogozala curtenilor și boierilor, a tuturor acelora prinși cu trebile împărătești și numaifărădecât vor să se încurce, lucrurile, va să fie uitat, nepus la cale ceva. Du-te pe urmă de dregre dacă poți!

De aceea cei ce aveau datoria a lucra, lucrau, iar Măria sa le cumpănea în mintea-i de-a mărunțelul.

„Așa... Acmu să pornească săniile și carăle duminică spre luni, la ceasul al doilea al nopții. Chiar de vremuiește, chiar de se lasă moloșag, au două zile pe de-asupra și la vremea sorocită ajung la Galați... Acmu cele cară de la Fâlcii să pornească și ele cu un ceas mai devreme, să dovedească...“ Le și vedea, carăle și săniile, înaintând în lung șir pe drumul Siretiului, mai întâi adunându-se într-un loc anume ales, pe urmă coborând către Dunăre... De atâtea ori a făcut calea de la Ieși la Țarigrad Măria sa... La nevoie ar fi putut să zică pe nume tuturor conacelor unde aveau a poposi și a hodini câte-o jumătate de zi ori o noapte obuzurile domnești... Toate se desfășurau limpede, cu rânduială, în fața ochilor Măriei sale.

Când îl vesti aprodul că au venit domnia sa hatmanul și domnia sa vistiernicul și roagă să li se îngăduie a intra, că au

a-i spune lucruri cu totul de neamănat, Măria sa vodă zâmbi în barbă, a râdere: „Ian ce s-au hărnicit amândoi: și ginere-meu și vistiernicul. Pân-acum băteau lăturile, unul plângându-se de picioare, celălalt că n-o poate potoli pe jiupâneasa-și, cu ale ei mofturi...” Cu bună seamă, în loc să pună umărul la trebi, în loc să alerge și ei, cam lăsară greul pe alții. „Ce le-o fi cășunat de vin cu noaptea-n cap?” se întrebă vodă și zise să poftească.

Intră, întâi, Lupul, cam cu sfială, cam pe-o parte (nu mai încolo decât aseară mâncase o papară bună de la socru pentru că se întorsese de la ținuturile de sub munte mai cu mâna goală), după dânsul, peste câteva clipe, și domnia sa marele vistiernic, cu al său trup gras, lat, tremurat.

– Mhm! se făcu a tuși în pumn, după o vreme de tăcere, marele hatman. Și iarăși. Chm! Chm!

Acu, a doua oară, vodă zbugni:

– Da un-ții „bună dimineța”, hatmane?

Se bâlbâi Lupul Bogdan:

– Crezui că... hodinești, Măria ta... și așteptai să...

533

– Eu să hodinesc? Numai voi știți să dospiti cât încape-n voi – eu părăsit de tihnă și hodină de lungă vreme sunt. Și chiar de mă fură somnul o țără, iaca veniți voi și mă pisați la cap. Ce voiți? La ce-ați poftit?

– Apăi, Măria ta... se împletici la vorbă hatmanul. Vru să-l împingă-n față pe Iordache, dar acela se feri, dându-se la spatele lui și făcându-i semn: „Grăiește domnia ta... Eu nu cutez... Pe urmă am să spun...”

– Măria ta, își făcu inimă Lupul Bogdan. Zilele aestate va să pornești Măria ta birul către Împărăție și...

– Aha! Birul... i-o tăie vodă, tremurându-și barba. Bolnav și tu de grija birului. De când? Mai dăunăzi, ba chiar ieri văzut-am că nu-ți prea făceai gânduri cu treaba asta...

– Martor mi-i Dumnezeu, Măria ta! strigă hatmanul. Noptile nu dorm tot gândindu-mă... Alături sunt de Măria

ta în fiecare clipă, în fiecare ceas... Iar că n-am fost în stare să adun cât s-ar fi cuvenit de sub munte, de pricină sunt drumurile grele, apele repezi, gerurile... Dar știu și mă bucur că cele din jos ținuturi au astupat lipsurile...

– Lasă! făcu vodă cu mâna. Nu mai este chiar așa. De ce l-aș fi trimis pe beizadeaua spre Fălci, să vegheze lucrurile? Că alți boieri nu se prea lasă duși – stau pe lângă jiupânese, să nu li le fure carecumva...

Asta era o lovitură dureroasă. O învinuire grea. Domnia sa marele hatman n-avea cum să nu fie de uneală cu grăita Măriei sale. Înghiți gălușca. Când dădu să se dezvinovățească, văzu că-i pieriră cuvintele, făcându-i-se iască în gură. Atunci ori că-l împinse, fără să știe cum pe Iordache în față, ori acela văzându-l pe hatman împotmolit, singur ieși.

– Și tu, vistiernice, aice? Nici domnia ta n-ai somn? Îmi spuse careva că înnoptezi în vistierie zilele din urmă...

O dulceagă lumină se întinse pe chipul lui Iordache Rusăt. Nu, nu dormea domnia sa în vistierie, dar dacă de bună seamă careva din boieri sau curteni spusese aist lucru, care lucru era dovadă a osteninței și credinței sale, marele vistiernic pe dată încuviință că da, așa-i, așa-i, Măria ta, toate puterile ce le am, slujbei Măriei tale le închin, nici dorm, nici hodinesc, ci numai la asta mă gândesc: birul Împărăției.

– Măria ta! grăi Iordache Rusăt. Iertat să-mi fie că vin cu aceste voroave, dar numai cu sfatul și îngăduința domniei sale marele hatman este. Mai întâi la domnia sa am alergat, de cum am aflat acelea vești despre gândurile și amestecăturile a unora dintre boieri...

– Iarăși!? strigă vodă, săltându-se în scaun. Acum când nu-mi văd capul de griji și nevoi, iarăși îmi veniți cu vești de fapte mișelești?

Iordache se uită la Lupul, acela lăsă ochii în jos: „Hai că am rupt cuiul. Amu ce ne facem? Dăm bir cu fugiții?”

Și marii dregători înghițiră în sec, amândoi dimpreună.

Vodă grăi și amuți, parcă l-ar fi cuprins pe dată somnul. O tăcere adâncă se lăsa în iatac. Nici mucul candeliei nu cuteza să sfârâie... Stătură cât stătură boierii; într-un târziu făcură schimb de priviri între dânzii și de-acuma erau gata să se tragă de-a îndărâtelea din iatac, când iată răsună nalt și sunător glasul Măriei sale:

— Spuneți la ce-ați venit, boieri? Aștept, pe când voi ați luat apă-n gură și tăceți. Haide, dă-i drumu: tu, Lupule, ori tu, Iordache. Numai nu îmbii deodată, cum vi-i naravul cel rău...

Asta era. Nu-i ducea capul să vorbească pe rând, ci, grăind amândoi odată, nu se înțelegea nimic din ce spun.

— Măria ta! zise Lupul Bogdan.

— Măria ta! grăi și Iordache.

— Noi am venit...

— Iaca, am venit...

— Iordache a oblicit...

— Lupul m-a îndemnat să-ți spun, Măria ta, că Vasilie vor-
nicul... 535

— Ir-r-r-ra! făcu vodă, bătând din palme. Măi Macrei! Ia adă un șomoiaș de paie, de-l bagă în gura celuia, ca să grăiască numai când i-a veni rândul... Hă-hă-hă!...

Atunci bieții boieri înfierbântați se potoliră. Își dădură rând la voroavă. Grăi mai întâi Lupul.

— Măria ta! Ai dat poruncă lui Vasilie vornicul să adune bucate la bir și ce nu s-a fost acoperit, să puie din ale sale...

— Întocmai așa, încuviință Măria sa. Pentru că-i boier cuprins și are de unde...

— Dar, Măria ta! își vârî glasul-i ascuțit Iordache Rusăt. Precum am aflat, Vasilie vornicul la început n-a vrut. A luat porunca drept o pedeapsă a Măriei mele... Umbla ca și cum i-ar fi căzut podul în cap, Măria ta...

– Anume că așa, întâri Lupul Bogdan. Numai eu de atâtea ori l-am văzut. Mi se plângea, că, adicătelea, l-ai sărăcit, Măria ta... Că de-amu n-are să se mai ridice nici odată...

– Da pe urmă ce-a făcut?

– Ce-avea să facă, vistiernice? vru să știe vodă.

– I s-a întors scârba în bucurie, Măria ta. Umbla de parcă a pus mâna pe-o neprețuită comoară. Bucuros tare se făcu. Mai nici nu vrea să stea de vorbă cu alți boieri.

– Nici cu domnia ta, vistiernice? zâmbi a râdere vodă.

– Curat așa!

Vodă să căută în barbă: „Aiștea sunt boierii de la Moldova noastră: schimbători, zavistnici, bârfitori, lesne aplecați la vânzări de frate“. Întrebă:

– Apoi că-i cinste mare pentru domnia sa să meargă la Împărăție. De aici și bucuria, cred...

536

Ochii lui Iordache străluciră – un foc viclean se aprinse în ei. Aici năzuise să ajungă. Aici a vrut să-l aducă pe vodă. Acu îi acu! Zise:

– Adevărat, mare cinste i-ai dat vornicului. Dar domnia sa pune la cale răutăți împotriva Măriei tale...

– Cum?! strigă iarăși bătrânul domn, săltându-se, pre obicei, în scaun.

– Mai zilele trecute, adică în una din nopțile cele negre, adunatu-s-au o seamă de boieri la vornicul Vasilie acasă. Sfătuit-au acolo în mare taină, ce vor face, ca să lucreze împotriva Măriei tale. Ajungând la Împărăție, să facă legături cu boierii vrăjmași Țării...

– De unde atari vești, vistiernice? Adevărate să hie? Ce dovezi poți aduce?

Iordache luă aminte la Lupul Bogdan. Acela privi către marele vistiernic. Amândoi plecară capetele, grăind cu un glas ieșit din două guri:

– Sunt martori care pot jiura... S-au strâns acei boieri la vreme târzie de noapte, la vornicul Vasilie acasă... Au sfătuit

în taină, Măria ta... Au pus la cale vrăjmășiile lor... Dar s-au găsit suflute, care au auzit. Au alergat de ne-au spus nouă...

– Să vie Panaiotache! porunci cu glas mare vodă.

Iordache, care stătuse de cu seară la sfat cu grecul, se bucură nespus. Panaiotache era omul, care putea fi luat și drept martor și drept ajutor. Despre treaba ce-o urzise Iordache întâi sfetnicului domnesc i-o împărtăși. Acmu Panaiotache, bunînțelea lucru, n-are să vădească deschis că se știe în vorbă cu Iodache. Și, astfel, vor întinde amândoi cursa, pe care a urzit-o cu atâta hărnicie Iordache. Grecul, deși trebuia să se scoale din așternut și să se îmbrace, se înființă repede. Avu ca o tresărire de mirare dar nu-și dădu pe față – nu se aștepta să vadă pe domnia sa marele vistiernic la aist ceas în iatacul lui vodă.

– Grăiește, vistiernice! îi porunci vodă. Să audă și credincios al nostru sfetnic.

Prinse Iordache a înșira cele ce oblicise prin mijlocirea lui Leca, la al cărui feredeu se scurgeau știrile cele ascunse și tănuite de pe la casele boierilor. Vodă asculta cu ochii închiși. Panaiotache asculta și el, dar privind într-o lature, – îi erau toate cunoscute de-a fir a păr dinainte. La urmă zise Lupul Bogdan așa cum se înțeleseseră de-acasă cu vistiernicul:

– Măria ta! Să nu îngădui vornicului Vasilie să ajungă la Împărăție. Că dacă sosește acolo, se adună cu vrăjmașii noștri și ai Țării noastre și-n rândul întâi cu casa Ducăi și cu copoii Brâncoveanului și vor să se înțeleagă să lucreze de-a valma împotriva noastră.

Vodă tăcea. Vodă dormea. Și atunci Lupul nu știu ce să facă – să spuie mai departe ori să tacă și el. Stătu așa lungă vreme, tăcând de uneală cu ceilalți. Când se încredințară că, de bună seamă, vodă a adormit, și voiră să iasă, Măria sa dădu glas, grăind limpede și deslușit. Ceea ce îi făcu pe boieri să scapete de picioare.

– Au crezut-ați voi că am de gând să las pe Vasilie să treacă Dunărea?... Atâta mi-a fost el de trebuință: să adune birul. Încolo va să vadă Țarigradul, cându-și va vedea ceafa... Dacă ți-a venit acel gând ție, Lupule, cu adevărat mă mer de capul tău. Și încă te-am ales de ginere!... Iară de s-au născut în capul altuia, chiar cap și acela...

La auzul acestor spuse marelui hatman, cum zice o vorbă proastă, îi căzură moi urechile. Pe când marele vistiernic, dimpotrivă, se înfoie în sinea lui. Cu adevărat asta era ținta ce-o ochea: să taie pasul vornicului. Deci, domnia sa nu se vâri înainte și nu dădu glas – avea să vină ceasul răfuielii, știa prea bine lordache, că avea să vină! – și isprava fiind făcută, îl trase de mânecă pe marele hatman, ieșind amândoi din iatacul lui vodă.

538 Aveau sau nu prea aveau marii boieri temei de a fi mândri de sine, asta-i altă socoteală, care va să se vădească mai târziu. Acuma, însă, rămânând iarăși singur, Măria sa căzu de iznoavă în acea toropeală a trupului, cu care se deprinsese și el, dar și cei din preajmă. Treceau ceasurile măsurate de bătaia toacăi din turnul de de-asupra porții, alteori însoțite de ciocănitul pliscului la oblon, iar încă uneori și de pașii neauziți, ci numai ghiciți ai domniței, care, de când beizadeaua se afla mereu lipsă, dus cu porunci împărătești prin sate și târguri, venea să vadă pe tătuța și dacă nu putea să-l întrebe ce face și cum se simte, măcar să se încredințeze că nu-i uitat de slugi și are cele trebuitoare...

– Hai, copila mea, du-te... Du-te, îi zicea bunul părinte. Vezi-ți de ale tale. Nu-ți face griji pentru un moșneag... Că eu, ce-a fost al meu...

Safta stătea cu capul plecat, necutezând a ridica ochii, dar vodă știa că în inima-i avană se zbat gânduri și dorințe aprige, care n-o lasă să stea liniștită în ietăcelul ei. Venea pe urmele-i și Savastița ca s-o ieie, chipurile, de mână și s-o ducă...

Dar lasă că știa, vedea Măria sa, că aceste intrări nu erau numai pentru bătrânețele și zbuciumul lui, ci mai mult pentru tot felul de mofturi și rugăminți de-ale lor. Ci mai mult îl supăra pe Măria sa povestea aceia urâtă a păcătosului de finu-său tâlharul, pe care-l adusese de la ocnă să-l vadă maică-sa, dar avu nenorocul, mai drept zis norocul, să închidă ochii la vreme aceea blestemată bătrână, așa că nu-l mai văzu pe fecioru-său... Amu se cuvine să fie trimes îndărăt, la tăiat sare în munte răufăcătorul și nelegiuitul, dar Măria sa amână până va să trimeată birul, căci avea în gând, înainte de a-l porni la locu-i de osândă, să-i facă aspră muștrare în văzul nu numai a curtenilor, ci a târgului întreg... Știa de aist gând al Măriei sale, știa amândouă, și domnița și bătrâna maică, de aceea, intrând în iatac, nu-i aminteau Măriei sale de a lor rugămintă: de a-l lăsa slobod pe feciorul Chilinei, că n-are să mai facă nici un rău – ci numai intrau și tăceau, stăteau așa cu mâinile la gură, și tăceau... Iar după ce mai spunea o dată Măria sa: „Hai, duceți-vă... Duceți-vă la ale voastre.. Că tare prins cu trebi sunt... La o mâine-poimâine vedem noi ce facem cu acel nelegiuit: ori îl slobozim ori îl spânzurăm... După cum va ști să-și poarte capul, aceea i se va alege...” după ce zicea acestea, se duceau amândouă, cu sufletele înghețate, în iatacul lor. Să se îmbrățișeze, una tânără și voinică, alta puțin-tică și uscată, și să ofteze, să suspine și să lăcrimeze amândouă...

Unde somnul în liniștea Măriei sale? În noaptea de la urmă, duminică spre luni, șezu în scaunul pus anume la fe-reastră. Obloanele deschise, ca să vadă cum se rânduiesc jos, în curtea luminată de fanare spânzurate în prăjini, căruțele și săniile. Slugi puse anume, înșirate de la ușa iatacului și până afară, treceau unul altuia știrile: în care trăsură ce și cât a fost încărcat, cine sunt însoțitorii, din ce sat sau ce târg au sosit, de pe-a cui moșie – toate i se aduceau la cunoștință.

Până și roțile luate de-o tâmplare de se strică vreuna la căruță pe drum, cele unelte pentru dres și uns osiile; caii lăturași, hainele pentru cărăuși, numele lor, care de-al cui este, ce vârstă are, câți copii în casă și toate, toate cu de-a mănuntul. Deși cu ochii amijiți, Măria sa vedea și știa totul – tot ce se face jos. Deda poruncă: „Asta să se pună așa“... „Acela să meargă după acela...“ „Caii lui cutare să hie puși mai la coadă...“ „Acolo la conacul cutare schimbați“... Și tot așa...

Domnia sa Lupul hatmanul și Iordache vistiernicul erau și ei jos, în curte și, cu toate că nu aveau a pleca la drum, se vârău și se amestecau în toate: Iordache dimpreună cu ajutoarele sale, vreo șapte vistiernice cu catastivele cercetau și numărau cele putini, butoaie, saci cu bucate, pungi cu bani; Lupul hatmanul avea grijă de trăsuri și cărăuși, nu care cumva să se ducă-n târg și să se piardă, căci la ceasurile două tot obuzul avea să pornească din loc. Vasilie vornicul ca mai marele peste tot aist alai se afla cel mai copleșit de griji și, pe mică pe ceas, trimetea sus, la iatacul lui vodă știrile trebuitoare: întrebări, rugăminti de sfaturi, cereri de ajutor... Când, deodată, văzu că nu-i mai vin de la Măria sa răspunsuri, iar vremea plecării se apropia. Vasilie vornicul avu ca o împunsătură sub coastă: „Va să mă pună la încercare. Acuma, la urmă. Boșorogul ce este!...“ Și ridică ochii către fereastra domnească... Solomon și Ștefan, bunii și credincioșii săi frați, fiind alătura nelipsiți zi de zi și clipă de clipă, prinseră tulburarea sa, îi simțiră starea și căutară a-l alina: „Lasă... Nu ne mai prăpădim noi și fără dânsul... Numai să ne vedem ieșiți de la curte... Încolo...“ Răzbătu în glasul lor acele porniri voinicești de altă dată, pe când erau la casa lor în ținutul Fălciului și ieșeau la drumul mare să mai scuture pe cei negustori de parale și mărfuri. Nu cumva le trece prin cap și acuma ceva? se înfioră Vasilie vornicul. Ferit-a sfântul!“ Și vru să pornească pe scară în sus, dar... Măria sa, ajutat de

câțiva, printre care Alexăndrel, nepotul lui Macrei, singur Macrei și altul pe care nu-l cunosc, cobora scările îmbrăcat în blănuri, încălțat în ciubote de pâslă călduroase și cu o cogeamite cușmă în cap de mai nu i se vedea fața.

– Să ne crești, Măria ta! strigară cei adunați jos, la trăsuri. Să ne fii sănătos!...

La început cei din față, apoi cei mai din spate, unde abia ajungea lumina fânarelor – toată mulțimea de norod și dobitoace se mișcă, înălțându-se să vadă și să firitisească pe Măria sa. Vodă nu zise nimic, făcu semn cu mâna dezmannușată, grăind ceva, dar așa de încet că nu se auzi ce-a spus. Atunci careva din mulțimea de jos întrebă ce-a spus Măria sa, că... vrem să știm și noi... Panaiotache care venea în urmă spuse în stricata lui moldovenească:

– Maria sa ziți voia si lucrați ghini... Maria sa si duți la turnu...

De bună seamă, vodă fu ajutat să urce în turnul de de-asupra porții. Acolo i se puse scaunul. Se așează și, de sus, privea la cele de pe urmă pregătiri. De-asupra fură aninate două fanare cu flacăra lată, lumina cărora se revărsa întinzând pe toată curtea ca niște suluri de pânză.

Rece și jilav văzduhul. Noaptea neagră, înghesuindu-se din toate părțile, ca o nestrăbătută pădure. Numai pe acest mic petec al cetății de scaun se simțea viață și mișcare – târgul tot dormea. Să fi dormit cu adevărat? De cu seară parcă ați-pise, ba chiar se cufundase în somn de-a binelea, mai ales după miezul nopții. Se auziră trâmbițând cântătorii, prin mahalalele din margini, ba și aici, în coastele curții domnești, în Râpa Pruncului...

La ceasurile două totul se puse în mișcare. Fără zgomot, în tăcere. Rar se auzea câte un bufnet de poartă. Un tropot de copite...

Măria sa ridică mâna, și-o trecu alene pe la ochi. Văzu jos, ca prin sită, șirul de trăsuri rânduindu-se. Altele, sosite

de cu seară de prin ținuturi, stăteau dincolo, afară, în lungul Uliței Mari. De colo-colo umblau fanare, aruncând umbre lungi peste casele vecine, peste ziduri...

Tropotind pe scara de lemn, lată, apoi pe lespezile de piatră, veni iute beizadeaua.

– Măria ta! Gata sunt carăle. Dă poruncă să deschidă porțile, să pornească...

Bătrânul vodă mai zăbovi câțeva vreme, în care răstimp gândul său zbură pe de-asupra Țării, de la un capăt la altul – ah, că dragă tare și scumpă îi era, și tare dorea s-o vadă apărată de primejdii, scutită de cele nenorociri, de care avu de-a valma parte în aiști ani de la urmă și de când o știe și se ține minte... Greu, nespus de greu i-a fost Măriei sale să înstăpânească liniștea și buna orânduială pe aist pământ bântuit de nevoi și tot felul de rele. Puterea cea mare a nebiruitului Împărat – numai cu ajutorul lui și cu îndrumarea și ocrotirea bunului al nostru al creștinilor Dumnezeu am ajuns să trăim zile cât de cât liniștite și împăcate. Măria sa nălță mâna și făcu semn:

– Cu Dumnezeu! Să pornească obuzul... Într-un ceas bun!

Apucând porunca de la beizadea, un străjer ce se afla pe o podină mai jos a turnului porții, strigă:

– Pornirea, măăăi! Deschideți porțile, măăăi! Haida, măăăi!

Se urni șirul de cară și sănii, cel de aici, din curte, și odată cu el se cutremură cel de-nafară, așteptând să se ieie după acel ce ieșea... Scârțâind, bubuind, cu huiet mare, dar înăbușit, ca o apă neagră se izbi, se vărsă între stâlpii porții și năboi afară. Străbătu medeanul, se repezi în Ulița Mare, apoi se întinse curgând la vale, lung, cu clipoceli de lumini ici-colo tremurând în văzduhul nopții.

– Într-un ceas bun, zise încet Măria sa.

– Într-un ceas bun! poftoriră boierii ce se aflau în preajmă, aici, în turn. După ei dădură glas curtenii de jos, strigând ca la petrecere...

Numai petrecere nu era. Lua calea spre Împărăție sudoarea și sângele Țării. Adunată vлага norodului, cu sudalme și bice, cu amenințări și bătaii, cu lacrimi și tremurare de frica morții. Pe lângă fiecare trăsură – car ori sanie – de-a strânga și a dreapta, călări oșteni înarmați, de pază. Și ei tot feciori de țărani pământeni, dar acum cu simbrie de la vodă, cu sabie la șold, cu sulită în mână. Gata a sta zid și a apăra birul împărătesc până la cea din urmă suflare.

Panaiotache grăi către vodă:

– Maria ta! Frig aițe... Si cobori Maria ta...

– Nu te-ai dus? Ai rămas? se arată mirat vodă.

– Eu? Undili, Maria ta, si ma duți?

Vodă fu mirat: „Cum: unde? Dar se cuvenea să plece cu obuzul“. Deodată își aminti: „Adevărat. Mai pe urmă. Avea să-l ajungă din urmă: călare ori într-o sanie ușoară. Acum în frunte merge Vasile vornicul, care nu se cuvenea, ferit-a sfântul, să știe ce i se pregătește“.

– Maria ta, grăi cu lingușeală Panaiotache. Sa nu rațesti, Maria ta... Sa coborimi la iatacu, Maria ta...

543

Spusele acestuia îi zgâriară bătrânului vodă auzul. Nu atât pentru că ar fi fost pocite, ci pentru că spuneau alta decât erau cuvintele. Simți chiar de la bun început, când sosi acest om la curte. Nici nu l-a văzut bine, n-a schimbat decât vreo două vorbe cu dânsul, dar de acum l-a și dibuit ce hledenie este. Pe urmă, după trecere de vreme, de bună seamă se încredință, că are Panaiotache și alte gânduri decât acelea, pe care i le împărtășea, seara... Are socotelile lui, pentru care a venit la Țara Moldovei. I-a deschis ochii Ștefan Cerchez, comisul, care a oblicit câte ceva despre purtările și umbletele grecului prin ai săi prieteni de la Împărăție. „Grecul aista îi cu șapte fețe, Măria ta“. „Să fie. Că noi pe toate va să i le vedem...“ Cu greu, pe încet, dar l-a dezghiocat. Adevărat, au mai rămas unele, oarecât întunecate. Va trebui să se sfătuiască pe îndelete cu Ștefan.

– Ei, hai, mergem... Ne scoborâm...

Numai zise Măria sa aceste și se ridică din scaun, să coboare și să se ducă la iatac, la hodină, iată că se tâmplă ceva ciudat și neînțeles. Aruncându-și ochii obosiți într-acolo, peste vale, pe unde se mișca acmu obuzul domnesc, deodată văzu ceva ca niște făclii zbucnind într-o parte și venind spre cele trăsuri. Ce să fie? Tâlharii? Să lovească obuzul aici, în coastele Ieșilor?

– Ce-i acolo? întrebă Măria sa. Ce se face la obuz? Să fugă careva să afle...

Ștefan comisul fu cel mai iute. Cum urca spre Măria sa să-l ajute, auzi porunca și, deși bătrân, coborî iute-n jos.

– Câțiva oșteni după mine! Haide, măai!

544

Când se gândi că ar putea să lovească niscăi răi obuzul împărătesc ori că s-ar fi pitit sub pădure un pogheaz leșesc și acuma s-a năpustit asupra carălor și săniilor, domnia sa Iordache vistiernicul simți, la început, luându-l cu frigul, dar pe loc bucuria îi umplu inima. „Așa! Așa! Acmu cine-ar să știe ce-a fost pus în cele butoaie cu adevărat și ce n-a fost pus? Du-te de arată și dovedește!“ Și-și frecă mâinile, multămit foarte. Dar așa, ca să nu-l oblicească vreunul careva – în mâneci și le frecă... Îl căută din ochi pe domnia sa marele hatman, să-i spuie temerile, dar nu-l văzu – se dusesese să însoțească obuzul până la Dunăre hatmanul. Iordache rămăsese, ca să încuie cele pivnițe ale vistieriei și să aibă grijă să nu piară ceva din cele rămase acolo – chiar dacă trimes birul, Țara avea să se zbată și pe mai departe vreme, înfruntând greutate și lipsuri și cheltuieli...

Pe când vodă aștepta încă sus, în turn, sosi un călăreț în goana calului, cu vestea că niște nemernici, vreo șapte-opt la număr au dădut năvală asupra obuzului, dar repede au fost fugăriți și împrăștiați de oșteni.

– Cine erau? strigă vodă. De unde? I-ați prins? Să-i aduceți de grumaz să scot pieile de pe ei!...

Se liniști Măria sa: vreo șapte-opt nu-i primejdie... Care-vasăzică, nu-i pogheaz. Ia niște nelegiuți de prin apropiere. Oameni hămesiți de băătură, niște nebuni.

Și coborî, ajutat de paici. Se duse spre casele domnești, urmat de curteni. Când urca scările, iată că mai căzu o veste. Neașteptată, smintită veste: acel tâlhar adus de la ocnă s-o vază pe maică-sa și ea pe dânsul, dar a mântuit-o Dumnezeu la vreme, acel tâlhar au scăpat din chisoare! „Scăpat? Cum putea ca să scape, dacă pus era sub strașnică pază? Numai fărădecată că l-a ajutat careva de aici, de la curte!“ Vodă simți că-l cuprîde clocot de mânie. „Dar cine? Cine-a cutezat să-l ajute?...“

Se desprinsă din mâinile slugilor și urcă, sprinten, scările. Din mers, porunci să vie aga Preda Paladi, să dea socoteală de cele tâmplăte... Și se începu fuga și goana călăreților prin târg, prin cele sate megieșe, prin păduri și râpi să caute, să prindă și să puie în obezi, să aducă înapoi la chisoare pe nelegiuitul de tâlhar... „Am să-l jupoi! De viu îl jupoi... Cu capul în jos are să-și dea duhul...“ Tuna și fulgera Măria sa vodă. Iar puterile porniră în toate părțile să-l vâneze...

545

Și-n acea noapte până la ziuă, și-n ziua ce urmă, și-n celelalte zile și nopți fierberea și vânzoleala nu se potoli la curte. Olăcar după olăcar pleca și sosea – aduceau vești de la obuz, cum înaintează spre Împărăție, și alte vești, cum caută potera pe afurisitul de tâlhar...

Numai domnia sa marele vistiernic, aflându-și răgaz, stătea de-o parte, acasă, în cămara lui oarbă, tănuită. La miez de noapte scotea iarăși cea scutulcă plină cu scule, își înnumăra bogățiile adunate, vedea în fața ochilor, ca aieve, pe cele ce aveau să vină, să se mai adaugă, mai pe urmă, își scălda mâinile dezgolite până la coate, apoi le îndosea iar, sculele, la locul lor, punea icoana cum a fost și mulțimea fierbinte, cu mâinile împreunate la piept, bunului și milostivului și viteazului său ocrotitor, Sfântului Gheorghe...

Capitolul al șaselea

546

Dar vii o dată-neata, mamă Ștefană, ori?... grăi sucindu-se îndărăt Măriuca și, cum suia pe coastă-n sus, îi fugi o opincă, se cumpăni, căzu și veni de-a șuiul, pe șezutele, înapoi la vale. Iaca na! zise tânăra nevastă oblindu-se-n truchina unui stejar. Era să mă încarc de păcate chiar azi, venind de la sfânta slujbă... Zise așa, pentru că pe limbă i se oprise celelalte cuvintele... „...ori te-a luat dracu?“, pe care însă le înghiți la vreme. Că, de le-ar fi slobozit, numai fără de cât ar fi trântit-o drept în pâraul, ce clipoceă pe sub gheață și omăt, pe fundul văii.

– Tu du-te, du-te înainte, grăi bătrâna fără să ridice capul să vadă ce-a pățit tovarășa ei, cu care se întorcea de la sfânta biserică a mănăstirii – gândurile îi erau la cele ce sfătuiseră cu sfinția sa părintele Nicodim, care le petrecu până dincolo de poartă și le blagoslovi și le ură întoarcere cu bine acasă pe-o vreme ca asta. Tu du-te, Măriucă. Eu de-amu oi ajunge și singură, că n-o rămas atâta... Ia, peste delușorul ista... Ai gospodărie, ai frați de grijit, da eu... Pe mine cine mă așteaptă? Pe mine nimene nu mă așteaptă...

Se opri de-asupra pâraului, sprijinindu-se în toiag, și, cu toate că nu ridică ochii – era îmbrobodită peste frunte și obraz cu testemelu ei cel negru, gros, pe care și-l punea de zile mari, de sărbători, – auzi, mai bine zis, simți suflarea pădurii, șoaptele și zgomotele ei, venind de pe vârfuri de copaci, de pe coastele albe de zăpadă, de prin tufari; scârțâit de crengi, țipete de pasăre, îndepărtat glas de cine știe ce jivină

necunoscută... Știind-o pe Măriuca departe, dar auzindu-i vorba iar colea, bătrâna se uită și o văzu ridicându-se în picioare, și, cu o mână ținându-se de un copac, iar cu alta scuturându-și poalele.

– Te-te-te! o căina bătrâna. Prea ai luat-o cheptiș. Trebuia să mergi iepurește, mai chezăș. Ei, de-amu du-te, nu mă aștepta... Eu am să mă hodinesc olecuță. Pe urmă am să-mi iau cele uscături pentru defoc și viu și eu...

Măriuca prinse a se cățăra iarăși pe coasta ninsă, acu căutând să puie piciorul mai de nădejde, iar bătrâna își culcă bățul la picioare, se lăasă în genunchi și, făcând palmele căuș și umplându-le cu apă rece din pârliaș, le duse la gură...

Oare să se despartă ele așa, înaintea de a ajunge acasă, în sat? Și unde: aici, în pădure? Că pădurea asta care cuprindea Siliștea din trei părți, boierească era, numai un crac – cel de sus, în văgăună, – a oamenilor se număra. Cam peste mână le venea siliștenilor, dacă și până la biserica mănăstirii trebuiau să treacă printr-însa. Dacă dă un lup peste tine, cine vine să te scoată? Ori te întâlnește vreun haidău boieresc? Nu te mai întreabă ce cauți pe aici, te duce la odaie, mai ales dacă ești singură, femeie, și te pune să plătești gloaba. Măriuca tot la aiașă pădure și-a pierdut bărbatul. Și pe bietul Gheorghită tot pădurarii l-au scos din sănătate... Când să-și ieie rămas bun de la sfinția sa părintele Nicodim, nevasta i-a apucat mâna și l-a rugat: „Te rog, părinte, în genunchi pentru fratele Ion. L-am socotit pierdut în lume, dar a dat Dumnezeu și s-a întors. Simt eu că pune ceva la cale și nu mi-i inima împăcată... Vrea să se înfrunte cu răii care l-au calicit pe Gheorghită... Or să-l dărâme și pe dânsul, părinte. Dezbate-l de la aieste gânduri... Dacă se prăpădește Ion, ne prăpădim și noi, că el ni-i sprijin și nădejde...” Părintele Nicodim a mângâiat-o pe obraz: „De-amu dacă zici că s-a dus cu Gheorghită la târg la Lăpușna cu grăunțe de vânzare și are de gând să se așeze pe gospodărit... Așa că să fii pe pace, Măriucă...”

„Sărmana de tine! o căina bătrâna în gândul ei pe nevasta care urca printre copacii negri, la deal, pe cărăruia șuioasă. N-ai avut nici tu noroc pe lumea asta... Dar cine-l are oare?”

Când zise aceste și plecă iar ochii asupra apei ce-o ținea în căușul palmelor, i se păru vie apa, așa tremura. Ori, poate, pentru că-i tremurau mâinile? Vru s-o bea, să se răcorească, i se aburise fruntea de mers, dar nu putu, degetele uscate se descleștară și se scurse toată, parte pe brațe, spre coate, parte jos, la picioare.

„Așa s-a dus și viața mea... Ca și apa asta“.

548 Trăia bătrâna Ștefana în hâjul ei, de la vale de casa alor alde Țărălungă și nimeni în toată Siliștea n-ar fi putut spune de unde a venit și de când sălășluiește ea în acel bordei. Unii spuneau – mai cu seamă din cei bătrâni ai satului – că ar fi venit pe vremea ciumei, din alt sat, de departe, fiind ea încă destul de tânără. Alții ziceau că a fost găsită, rățâcind prin pădure, nebună, de Țărălungă cei bătrâni, le-a fost milă și au luat-o pe lângă ei... Iar alții mai ziceau că ar fi nălăduit în hățușul pădurii, unde și-ar fi avut borta ei, dar de când stăpân a ajuns boier Stăuceanu, n-a mai putut de răul haidăilor și s-a mutat în sat... Oricum ar fi, mai pricepută ca baba Ștefana la buruieni de leac, la tămăduieli și oblojeli de tot felul de boli – vătămătură, troahnă, gălbănări, friguri și alte câte dau peste bietul om – nu se află... De cum se desprimăvărează și se ia omățul și până toamna târziu, când iar se aștern suluri albe, ea colindă coastele și vâlcelele după ierburi numai de ea știute. Se vâără și prin pădure, chiar dacă-i cu primejdie. A întâlnit-o odată vechilul și a zis că o snopește în bățai, și ea, dacă a auzit așa, s-a dus singură la jupân Stăuceanu să-i spună, că „eu lemne din pădure nu iau, copaci nu tai, numai ierburi culeg, iar ierburile nu le seamănă nimeni, sunt ale lui Dumnezeu... Și eu tot pentru bieții oamenii lui Dumnezeu le strâng, ca să le grijesc sănătatea“. Boierul i-a dat îngăduință

să culeagă, dar cu învoiala: „Când se vor bolnăvi oamenii mei, va să-i trimit la tine să-i doftoricești. Și încă să nu le ceri plată“. Parcă ea cere bani de la careva? Ori altceva? Ar fi păcat de Dumnezeu să facă una ca asta! Nici nu vrea să audă. Chiar se supără. Dar, în ciuda ei, nu rareori, ieșind din hâi afară, găsește ori lăsată pe prag o oală cu găluște, ori legată de căprior, sub streășină de-asupra ușii o trăistută cu făină, niște oușoare... Ori alături de bordei un braț de despicături pentru de foc...

Dădu bătrâna să se lase-n genunchi, să ieie altă apă din pârau, dar își aruncă privirea la deal și văzu cojocica galbenă a Măriucăi scăpătând după colnic. Se răzgândi. „Of, păcatele mele, că-i târziu, fonfăi cu gura ei rărită de dinți. Și eu ce mai stau aici?“ O luă iute, de-a mirării de sprintenă, mai fără a se sprijini în toiag, într-o parte de la cărare – numai urmele lor se vedeau, la dus și acum, la întors, în căutarea celor crengi uscate. „Pe aici trebuie să fie...“ Se uită cu luare aminte în locul unde știa că le-a îndosit, dar sub tufăriș nu se vedea nimic. Nici măcar urme de picior... „Ian te uită, făcu mirată. Ori le-a astupat omătul? Dar n-a nins!“ Călcă pe muchia opincii, nu cumva să-i fugă piciorul și s-o pată ca Măriuca. Se uită după trunchiurile a doi carpeni, frați-îngemănați, unde era o lășatură. „Nu-s beldiile! răsuflă cu năduf. Dar ce-i asta, doamne? Am rămas în urmă de pomană?“ Și mai îi veni a râde ea de dânsa: „Bătrână și proastă! Și ce dacă vedea și Măriuca că am luat câteva vreascuri? Avea să mă pârască? La urma urmei, mai aveam eu cu ce ațâța focul: niște bețe de răsărită, turtele de balebă strânsă vara de pe costișă, după cireadă...

I-i-i!... E-e-e!... se auzi ca un țipăt, parcă departe, în inima pădurii, parcă undeva pe aproape.

„Ce, Dumnezeu, s-a auzit? tresări bătrâna. Vreo jivină flămândă?...“ Simți că o ia cu frigul și porni zor nevoie, fugând într-o parte, în alta, la un pâlc de porumbei, la al doilea,

uitându-se după un copac, după altul. Nu-s crengile, nu-s și pace... „Ian dă-le încolo! Ce, dacă nu-s? își zise. Găsesc eu altele!“ Și își rezezi privirea primprejur în căutare de uscături... Numai cum își întoarse capul, i se păru că alici mai la vale de dânsa, în stejărișul de colo, ceva suriu și pe dată se făcu nevăzut... „A ajuns aici jivina? Mi-a adulmecat urmele?“ Prinse a-i ciocăni în coșul pieptului, uscat, osos. „Ian cată! se liniști pe sine bătrâna femeie. Să mă tem eu, că m-a mânca? Dar va să-și rupă dinții în ciolanele mele...“ Și zâmbindu-se a râde, ce-i drept cam cu sila, își aminti povața părintelui Nicodim: „Cându-ți trece prin pădure să ziceți o rugăciune...“ „Doamne, prinse a bălmăji bătrâna, ajută-mă și mă îndrumează... Ajută-mă să ajung la bordeieșul meu... Și mă iartă pentru păcătoasa pornire ce-am avut-o“. Se gândi la cele câteva crengi, pe care pusese ochiul și de care se lepăda... „Am fost dusă în ispită, Doamne...“ Cu adevărat, ceea ce a fost dimineață, înainte de a sta la sfânta slujbă, una era: în slăbiciunea ei ar fi putut lua din avutul altuia, iar acum cu sufletul curățit de păcate și ușor, cum de-a putut să se lase covârșită de puterea întunericului?

— Păcătos tare mai este pe lumea asta omul, se certă mama Ștefana și o luă repejor îndărăt, spre pârau.

S-ar fi cuvenit, neîndoielnic lucru, să taie pe coastă în sus, să iasă la cărare și să se ducă ață acasă, dar fără să știe de ce, coborî la vale. Neajungând bine la pârau, un scurt țipăt sparse iarăși liniștea pădurii. Răsună chiar aice, alături.

— Tu, pacoste guralivă?...

O coțofană, săltându-și coada, sări dintr-un vârful de stejar pe-o creangă mai spre poale, de-asupra pârauului. Ia uite-o ce supărată-i! Curat vrea să se repeadă să-și înfigă clanțul ei scârbavnic...

— Dar ce ți-am făcut, de te răstești la mine? ocări bătrâna. Ori ți-am luat ceva?

Își culcă toiagul la picioare, se aplecă în genunchi și, făcându-și palmele căuș, luă apă rece. Se îndreptă de spate, ducând-o la gură. Când să plece capul să bea, numai iaca simți, cu umărul, că este cineva lângă dânsa. Ba i se păru că o atinse ușor.

Repezi o căutătură furișă în acea parte și înmărmuri: zări la nici un pas de dânsa două cogemite ciubote, vorba ceea, fiecare dintr-o vacă...

„Doamne! o tăie rece prin trup. De un-s-o mai luat și aista că nu era țipenie pe aicea... Din pământ o ieșit, ce naiba?“ În loc să arunce apa din pumni, să se scoale și s-o ieie la picior, ferice că nu găsisese cele crengi, amu repejor ar fi târâit-o la odaie ca pe-o tâlhărită! – bătrâna se făcu a tuși (chipurile: nici te-am văzut, nici te știu! ce ai cu mine?), vârî botul țuguiaț în căușul palmelor, sorbi apa binișor, ce-a mai rămas și-o dădu pe față (iaca, m-am oprit să mă răcoresc, tare-mi trebuie pădurea ta!), apoi își căută toiagul... Toiagul nu era! Atunci își suci capul către namila de bărbătoi în cojoc, cu cușmă și mustețe negre curse pe oală – nu-i Potoroacă haidăul! cela-i un patric, și simți că-i cade inima în sân. N-o mai lăsă ajungă chiar la călcâie și strigă răstit:

– Măi! Tu cu mine să nu șuguiești! Că eu îs bătrână... Și viu de la sfânta slujbă... Dă-mi bățul, măi!

Acela, cine-o fi fost (hotărât lucru – patricul nu era!...) se făcu a înclina capul spre dânsa, zise niște cuvinte pe care ea nu le înțelese, că erau spuse cu glas înăbușit, și arătă cu mâna la picioarele ei, de cealaltă parte. Nu mai era nevoie, ea singură-și trăsese de seamă că toiagu-i acolo. Îl apucă, se propti în el, se ridică și, sărind peste pârâu curat ca o capră, o luă pe cărare în sus. „Slavă domnului, am scăpat... Știu că n-are să se ieie după mine, nebunul... Bine că Măriuca s-o dus înainte, putea s-o batjiorască... Eu cui trebuie, o javră bătrână!...“ Cățărându-se la deal, îl auzi pe acela zicând iarăși ceva, de data asta cu glas tare, răspicat:

– Stai, mătușico... Stai, nu fugi... Vreau să te întreb, să te rog ceva...

552

„Amu să-i spui surdului ce vrei să-i spui, i-o întoarce-n gând bătrâna. Și tot pe dânsul să-l rogi. Eu, dacă m-am văzut scăpată, nu mai pui tu mâna pe mine“. Și picioarele singure o duseră pe cărare la deal – le era și lor de-a scăpare!... Amu, văzându-se ea departe de primejdie, ce-i veni că, fără a se gândi mult, deodată stătu locului. Glasul acela o făcu să se oprească? Ori ca să-și tragă sufletul? Se suci și se uită îndărăt, pe-o clipă, să vadă: ce face acela? Stă? Se duce-n drumul lui?... Mamă dragă: bărbătoiul în cojoc pășise cu ciubotele lui dintr-o vacă peste pârau și ținea după dânsa. Zvâc! i se zbătu în piept: „Hai că ai pățit-o, Ștefană!“ Și o rupse din loc. Dar așa-i dat omului pe lumea asta: gândul gândit tot în capul lui să cadă. Ori de frică, ori din graba mare – îi fugi o opincă, își pierdu cumpăna și, căzând – porni de-a șuiul, pe șezutele, la vale.

– Na! icni, când se bufni cu șoldul de ciubotele flăcăului. Iaca, am ajuns...

Amu dacă ar fi fost cineva pe acolo (măcar și Măriuca, ori părintele Nicodim, nemaigrăind de Ion), numai fără decât ar fi bufnit în răs: „Ai dat în mintea copchiilor, mamă Ștefană: te dai de-a sania pe cur...“ Dar, slavă domnului, nu era nimeni. Ar fi putut s-o râdă și aist haidău, dar n-a râs, ci a ajutat-o să se ridice, după care a cules de pe jos bățul ce-i scăpase din mână și i-l dădu:

– Iaca toiagul matale, mătușică... Taman îl căutai...

Toiagul? Uitase de toiag. Acu chiar că nu știa, de groază mare, ce să crează: zărise pe poala cojocului aistui strein o pată de sânge! Cât palma de mare. Roșu, proaspăt sângele... Nu, nu i s-a năzărit. Când a ajutat-o să se ridice, a dat, fără să știe cum, și, atingându-se de acel loc – numai necuratul a împins-o! și-a pătat mâna dreaptă... Cu bună seamă, sânge proaspăt! A vrut să dea cu mâna prin omăt, să și-l șteargă –

văzuse destule la viața ei: unuia îi buhnea sângele pe gură și pe nas și trebuia să i-l oprească; primind pruncii, la nașteri, se tâmplau și scurgeri, – dar băgase de seamă și streinul, carele culegând niște frunze uscate de pe jos, i le dădu. Clătina din cap: „Nu!”, își răsuci o poală să-și șteargă mâna, dar tot atunci văzu o altă pată, de data asta pe genunchiul nădragilor... „Vânător să fie? prepuse mama Ștefana. Să se fi mânjit de la vreo sălbătăciune omorâtă? Dar n-are armă cu dânsul... Și nici câini de vânătoare...”

– Vă-hă-hă... zise. Ce-am mai zăbovit aicea... Eu de-amu m-am dus că-i vreme târzie și nici focul n-am atârnat în sobă.

O luă pe cărare în sus, călcând voinicește. Flăcăul – amu, de aproape, văzu că-i tânăr streinul și are nu numai musteața, ci și ochii negri, dar cam rătăciți, – flăcăul stătu pe loc, deși se cunoștea, că ar vrea s-o oprească să-i spuie ceva, o grijă mare, o durere care-l apasă... Însă, înțelese, că mătușica asta nici vrea să-l asculte, necum să aibă treabă cu dânsul... După ce se depărtă binișor, suci iar capul spre partea lui: îl văzu căutând în pământ, cu brațele lăsate moarte-n jos, nehotărât, năcăjit... „Amu ce să mai însemne și asta?” – îi trecu prin minte. Era deprinsă mama Ștefana cu tot felul de oameni, care-i băteau la ușă, îi treceau pragul, cădeau în genunchi, rugând-o: hai, măicuță, că mi se prăpădește femeia!... hai, măicuță, că fata vrea să moară!... Hai, mătușă Ștefană, că nu știm ce-om face cu copila noastră – arde cu pară și aiurează... Și nu numai din Seliștea Bâcului, ci și din multe alte așezări megieșe... Ieșea din cocioaba ei (plină și înlăuntrul, pereții, cu legături de buruiene uscate și pe din afară, pe sub streășină, iarăși cu ierburi de leac, toate adunate pentru cei nenorociți), ieșea și alerga într-un suflet să dea o mână de ajutor, un sfat bun, o povață dreaptă. Așa i-a fost dat pe lumea asta: să caute de sănătate pe alții, iar inima ei să sufere și să sângereze neconținut.

– Ei zi! grăi mama Ștefana, așa cam peste umăr, de teamă să nu se șuiască iar. Zi: ce-ai vrut a mă ruga? Ce-i cu petele celea de pe straiile domniei tale? Ce-ai avut a pățire?...

Ca să vezi: amu streinul era acolo, amu aici, lângă dânsa! O înhăță strâns de braț și zicând cu glas gâfâit: „Hai, mătușico! Hai mai de grab', că se prăpădește...“, o trase după dânsul din cărare, către adâncul pădurii. Vru să întrebe: dar stai, băiete, încotro mă duci? Dar o suliță gândul: dacă-i vreun omucigaș? Se izbi să scape din clești, dar parcă fu chip?

– Iaca aici, nu departe, se rupse din gura tinerelului.

Înțelese mama Ștefana că s-a tâmplat ceva – o nevoie, o nenorocire cu cineva, nu degeaba urmele de sânge. Și cum înțelese, nu mai trebui s-o tragă de mână, porni singură mai alergând. Dădură prin făgetul cel tânăr – până mai celălalt an acolo fusese loc gol – străbătură un pâlc de porumbei și păducei și nu zăbavă ieșiră iară la pârau. Iară la cărarea de unde pornise! „Asta-i bună: el mă poartă pe unde mă poartă și tot acolo mă aduce!“

– Măi băiete, dar tu mă învârtești pe loc...

Flăcăul îi aruncă o căutătură, pe sub sprâncene... Deznădăjduită de tot îi era privirea. Iaca, s-a rătăcit, sărmanul. Mare lucru a te rătăci prin locuri streine.

– Ia zi, băiete, stăruie bătrâna, ce ți s-a prilejit și de ce mă porți cu tine?... Dacă ai trebuință de mine...

Bietul flăcău nu mai știa ce să facă. Se chinci pe vine, cercetă cu luare aminte urmele de pe omăt – urmele lui! și, mormăind ceva, zvâcni din loc, dar de-acuma în cealaltă parte, într-acolo de unde venise. Când văzu bătrâna că o târâie tot așa, ca prinsă într-un cârlig, odată se scutură, cu putere – ia mai dă-mi drumul! merg și singură – și atunci răpitorul ei pricepu ce vrea și-i dădu drumul. Acu el fugea înainte, ea venea din urmă, călcând sprintenă, curat una tânără. Cum altmintrelea, dacă i-a spus cu glas curat că un suflet de creștin

se prăpădește. Nenorocitul, adică, se chinuie, iar el, aist flăcău, bulihărește prin pădure. Treabă-i asta?... Când se aplecă și culese de pe jos un pumn de omăt, dându-și-l pe față și pe la gură, mama Ștefana îi ieși înainte și-l probosi din ochi: să vezi, te-ai aburit! eu crezi că nu m-am umplut de suflet? Hai, dă-i zor, că nici eu n-am vreme de irosit de pomană, trebuie să mă duc și acasă... Streinul care la dreptul vorbind nu-i mai era de acuma strein, ci un fecior careva din sat, pe care l-a trimes taică-său s-o cheme într-ajutor, cât de grab', streinul o înțelese... Cum țineau printr-un hățuș, iaca-și zări într-o lăsătură, la tulpina unui stejar, crengile uscate ce le îndosise încă dimineață și pe care în darn le tot căutase. „Hai că-i bună și asta! se jâmbi a râde. Le-am căutat și nu le-am găsit. Amu că n-am chip să le ieu, hop! și ele...” Crengile, să vezi, s-au mișcat, îngânând-o: „Lasă, vii la altă iarnă...”

– He, bufni supărată Ștefana. Dar mult ai de gând să mă porți, omule?...

– Iaca, aici! și călăuzul împunse cu capul spre un mal.

Era un bolovan de piatră neagră, rupt, se vede, din dealul de de-asupra pădurii și numai Dumnezeu știe cum ajuns aici, proptindu-se în cel mai bătrân și gros stejar, din care rămăsese numai buturuga... Nu văzu nimic mama Ștefana. Se întoarse nedumerită către cel ce-o adusese. Dar acela, nevăzând nici el pe cel ce-l lăsase aici, holbă ochii.

– Cum? Dar pe frunzele aiestea l-am culcat...

Lângă malul de piatră erau adunate un vârf de frunze din anii trecuți, brațuri de iarbă uscată...

– Coste! strigă flăcăul. Unde ești? Și fugi împrejurul tulpinii groase, stând încârligată, pe-o parte. Aicea-i! Este!

Bătrâna grăbi după dânsul și când se dădu mai încolo, văzu pe un nenorocit de om zăcând cu fața în jos, cu mâinile desfăcute și degetele înfipite în zăpada înghețată, picioarele în ciubote grele desfăcute – unul întins, altul îndoit din

genunchi – vru să se târască și nu mai putu... Era într-o manta sură, – largă, îmblănită, cu poalele desfăcute în laturi, pe albul omătului parcă ar fi fost o pasăre uriașă – doborâtă din zbor de o săgeată haină...

– Frate! se aruncă spre dânsul flăcăul. Ce-ai făcut? De ce n-ai stat locului să mă aștepti? Iaca, am venit, Coste...

– Uuu, dădu glas nenorocitul. Ghițăăă... Te-ai dus și m-ai lăsat. Scrâșni din măsele. Aapăă, Ghiță... Arde tot în mine...

– Hai să te mutăm la loc, prinse a se foi Ghiță. De ce te-ai pornit? Te-am lăsat în culcuș, pe uscat... Iaca, am adus pe mătușica asta cu mine... Amândoi om să te grijim, am să te ajutăm...

Apucându-l de sub un braț, mama Ștefana de sub altul, încet, încet îl purtară spre așternutul de frunze și iarbă uscată... Nu era greu, deloc greu rănitul – acum îi văzu rana la șold, grea rană, căci se încrețea și se strâmba la față când i se mișca piciorul, și apoi și spărtura din poala cojocului arăta...

– Care mătușă?... Pe cine-ai adus? Vrei să pună laba pe noi?... La Orhei, să ajungem la Orhei... Ori la Roșcatu, la popa Roșcatu... Ah, câinii ce sunt, scrâșni iar din măsele.

Avea arsură sârmanul, din pricina piciorului. Ian cum s-a umflat, cât butucul s-a făcut.

– Dar ce-o pățit, Doamne? cuteză mama Ștefana, auzind de popa Roșcatul de la Vărzărești, pe care-l cunoștea, Cine i-a fărămat picioru?... Nu cumva tu?

Ghiță izbucni, cu ciudă:

– Eu! Eu cu capul meu cel prost... Eu l-am vârat pe drumul ista afurisit... Văzând că l-a luat gura pe dinainte și mai să se dea de gol – băbuța asta se duce și-i pârăște la oamenii stăpânirii, o întoarce pe loc: Spurcatul de mistreț l-o spart... Aici, în pădurea Țoțorii... I-am ucis scroafa, ia el ne-o pălit pe nepusă masă de la spate...

Rănitul gemu, întins cu fața-n sus, pe așternutul de frunze și iarbă. Era frumos la chip: barbă neagră, mustață tot așa, iar

pielița feței albă ca hârtia, pierduse mult sânge... „Sărmanul, îl căina mama Ștefana, zice el, Ghiță aista, că la vânătoare s-a tâmplat, dar văd că alta-i pricina – vierul i-ar fi hărtănit cu totu cojocul, pe când asta-i lovitură de glonț...” Se prefăcu, însă, a-l crede pe flăcău.

– Vină, măi băiete, să vedem ce are tovarășul tău... Se apucă să desfacă încet, cu grijă, cracul năclăit de sânge – se lipise țesătura, nu se da desprinsă. L-ai culcat aici, pe aieste frunze... Poate să se obrintească... Să aibă aprindere la carne...

– Babă hăi! îi sări țăndăra lui Ghiță. Dar unde-ai vrut să-l culc? Pe cuptior?

„Ian uite la dânsul! îi întoarse bătrâna o căutătură supărată. El încă se zborșește la mine!” Cu glas tare:

– Poi și pe cuptior... La cald. Cum ai crezut? Dacă ți-i tovarăș, și nu dușman.

Sărmanul nenorocit desluși glasuri în preajmă și strecură printre dinți:

– Dar tăieți piciorul cela cu totu... Că amarnic mă frige... Tu ești, Roșcatule? Ai venit?

Ghiță făcu semn: lasă... nu te uita... aiurează. Cu glas tare, scoțând din teaca de la brâu un tesac leșesc:

– Unde să tai? Cum?

Îi arătă: aici. După ce desfăcură amândoi cracul nădragilor sus, femeia cercetă rana, clătină din cap, scotoci prin sân, de unde scoase câteva fășii de pânză – avea totdeauna cele trebuitoare cu dânsa, curăți bine rana – adâncă era, a intrat adânc colțul mistrețului, adică... glonțul, luă omăt curat și o frecă bine.

– Afundă mușcătura, zise. Putea să-i rupă șoldul cu totu...

– Aieșit din desiș... Ca o vijelie... Așa a dat busna peste noi...

– U-u-u! – scrâșni rănitul, când bătrâna vârî o dată cârligele degetelor ei ca niște clești, apucă plumbul, îl zmunci afară și-l azvârli peste umăr...

– I s-o rupt un colț... A rămas în luntru... Bătrân mistrețul vostru... Iaca, l-am ușurat...

Luând câteva frunze late, pe care numai ea știe cum le alese din moșoroiul acela, le suflă, le linse cu limba și le lipi pe rană, apoi o înfășură cu feșele ce avea, legând strâns cu curmeiul. Zvârcolindu-se rău și dând din picior de durere, mai s-o arunce cât colo (Ghiță îl prinse și-l ținu locului), rănitul deodată se înmuie, capul îi căzu pe-o parte, și el se prăbuși într-un somn greu ca într-o groapă. Mama Ștefana trecu palma pe la rană, trase poala de-l înveli, se ridică, stătu câteva clipe așa, cu capul plecat, apoi zise cu hotărâre:

– Ei, eu de-amu m-am dusu-m-am...

Înfigându-și bățul în omăt, porni grăbită.

– Stai! strigă Ghiță, aruncând peste picioarele tovarășului său brațul de iarbă uscată. Încotro?

Bătrâna îl înfruntă cu o privire dârză.

– Ce-ai spus? Să stau? Iaca, ți-am oblojit prietenul, ce mai poștești? Vrei să dea haidăii pe aici? Asta-i pădure boierească. Iar voi cine știe cine-ți fi... Poate niște răufăcători?...

„Aista-i dracul împelițat, nu babă! îi trecu prin minte lui Ghiță. S-a cam priceput. Nu degeaba s-a jâmbit a râde când a scos plumbul...”

– Nu! o prinse de pieptii cațaveicii. N-ai să te duci. N-am să-ți dau drumul... Cum să rămân cu dânsul bolnav? Singur...

Avea dreptate flăcăul ista. Ce putea el face singur? Dar nici ea n-avea chip să stea aici, cu dânsii... Se scutură de mâinile lui, și, să vezi, el o lăsă, fără să se împotrivească. Uite, cogeamute bărbat și... Zise atunci flăcăul, privind cam într-o parte:

– A avut și el, Costea, o măicuță... Bătrână ca 'mneata... A murit... Aflând asta, a venit din lume, de departe, să-și ieie rămas bun de la dânsa, să-i dea sărutarea de la urmă... Dar răii, vrăjmașii l-au pândit... Au tăbărât asupra lui... Nu i-au mai îngăduit s-o vadă... Au dat cu pușca-ntr-însul...

Mama Ștefana ascultă, după care clătină din cap:

– Apăi am văz't eu că nu-i punsătură de porc sălbatic, cum ai zis... Glonț de pușcă a fost... Dar de asta voi aveți a da seamă... Eu n-am nici un amestec... Luând iarăși aminte către cel rănit. – Acum lasă-l să doarmă, iar tu hai cu mine până-n marginea pădurii. Aici, peste culmea asta-i satul... Am să-ți arăt bordeiul meu... Iar deseară, după ce s-a întuneca bine să-l aduci să stea la mine, la cald. O zi-două-trei, câtu-i va fi de trebuință ca să se înzdrăvenească... Numai bag seama: să nu careva să vă zărească... Plin satul de răi. Și adăugă: Ca și pădurea asta...

Ghiță Oboroc – căci el era – stătu pe muchia dealului – pășea iute baba pe coastă-n jos, nici să-ți vină a crede! Își însemnă căsuța, curat un mușuroi nins, apoi o luă înapoi printre copaci... Nu le-a mers și – gata! Pornise bine, de la început: în glogozeala de la curte, cu carăle și săniile, și oamenii și dobitoacele, strigăte, bufnete... au spart, în sfârșit zidul – săpaseră borta mai bine de săptămâna! – când, iată, au văzut capul lui Corbea în spărtură. Îl țineau lanțurile, la mâini și la picioare – de obezi scăpase încă înainte. Li s-a părut o minune: l-am scos! l-am scos!... Au luat-o spre pădure, prin pădure... Mare nenoroc: taman acolo oștenii, puși de-a lungul drumului, pe unde avea a trece obuzul domnesc către Împărăție. „Stați! Cine sunteți?“ „Olăcari domnești!“ „Care: olăcari? Mai adineauri au trecut. Pe ei, oșteni; niște hoți!“ Au dat cu săbiile, au descărcat sânețele asupra lor... S-a rupt ceata în două: Ene cu ai lui a tăiat către mănăstiri, ca să abată pe urmăritori. Ghiță cu Corbea s-au suit către apa Prutului. Trecând pe gheață, s-au afundat în desiş, năzuind către Orhei, unde aveau prieteni buni și credincioși... Iarăși le-a mers de-a ndoa-selea, au dat peste alt pâlci de oșteni. S-au lovit și cu aceștia, taman când se credeau scăpați. „Oh, oh, oh!“ oftează Ghiță. Acum mai mult pentru sine, decât pentru nenorocit de vărul său.

Sălbatic gând, dar așa-i: gata, s-a zis cu Corbea! Aici i-i capătul... Până aici i-a fost dat a călca pământul. „Am să-i fac aici o groapă și am să-l astup cu bulgări înghețați“... Din asta nu mai scapă – obrintită rău rana. Gândul că va să moară vărul său – de atâtea ori îl încercase aist gând, și pe când le era ceata întregă și după ce-a fost spârcuită la Fălciu, iar Corbea băgat la ocnă – îi aducea gândul acesta o mare ușurare... „Am să-mi adun ceata mea“. Pe de altă parte îl făcea să se cutremure gândul: „Dar Ene și ceilalți or să mă găsească... Or să mă întrebe: unde-i Corbea, căpetenia noastră? Ce-ai făcut cu dânsul? De ce n-ai avut grijă să-l scoți de la primejdie?...“

560

Întors la locul unde zăcea bietul Corbea pe grămada de frunze, Ghiță se lăsă cu umărul de bolovanul de piatră și privi lungă vreme la vărul său. Fără să-l vadă. Amu ce era să facă? Să-l lase singur... Trebuie să se ducă... Să vadă ce face Murgul. Calul lui, că al lui Corbea... Când au dat cu foc oștenii și l-au pălit pe Corbea de i-au fărâmat piciorul, i-au calicit și calul... Au crezut aceia că unul era, unul cu doi cai. S-or fi lăcomit la calul lui Corbea, de nu s-au luat pe urmele lor... Amu ce-or să facă cu un singur cal?... Bine că au măcar unul și nu-s ambii pedestri... Ghiță închide ochii, își freacă nasul, apoi fruntea: la mare strâmtoare au încăput. Adică el a încăput. Vărul său doarme, nu știe ce-i cu dânsul... Când se trezește, grăiește în bobote... Aiurează... N-are scăpare: aici a fost să-i fie capătul... Și Ene? Când s-au rupt în două, a apucat a-i striga: „Voi veniți spre mănăstiri, să-i amăgiți... Noi tăiem dincolo... Lovim la Orhei!“ A mai strigat: „Să ne cauți la popa Neculai, la Roșcatul...“ Acmu, își zise Ghiță, ce-ar fi să dau o fugă până la Vărzărești?... Că baba asta... tare mă tem că va să ne vândă... Ne dă pe mâinile dulăilor... Prea avea căutăturile piezișe. Prea îi umblau buzele acelea de broască! Prea se ținea țapănă cu bățul ei, țapănă și fodulă! „Nu, pe Ghiță nu-l păcălești... Dacă se prăpădește Corbea, de-acu nu-i încotro: lovit de glonte,

obrintit, poate și aprindere are... Dar eu? Eu mai am de petrecut pe lumea asta. Nu mi-am încheiat voinicia! Abia de amu încolo au să vadă ei, bogătanii, netrebnicii de popi și negustorii cei cu punga grea cine-i Ghiță Oboroc!“ Când își zise acestea, într-o tihăraie de colo se auzi furnăit de cal, un scurt nechezat. Acolo își lăsase Murgul. A dat glas. „Nu cumva a simțit ceva? Să se fi furișând vreo fiară spre dânsul? Ori a simțit miros de om strein? Zise bătrâna, că asta-i pădure boierească, haidăi pe aici umblă... Dacă dau peste noi?...“ De-o fi unul, îl înmoaie el, Ghiță. Iar de-or fi mai mulți? Își cerce-tează pistoalele de la brâu. Colo, sub frunze, traista cu armele lui Corbea... Nu se dă el, Ghiță, cu una cu două... Dar nici pe văru-său nu mi-l dă în mâini... Se încredințează că pistoalele-s bine încărcate și se mai liniștește. Caută iar la Corbea – doarme, las-să doarmă, poate și-a veni în fire – și pornește iute spre locul unde-a legat calul. Își face drum prin măracini și când ajunge, Murgul iar nechează ușurel, de bucurie. Ghiță-i prinde botul în palme: „Taci, fârtate... Să nu ne audă careva de pe cealaltă coastă!...“ Calul amuțește. Își bagă botul la subțioara stăpânului. Apoi – ce-i vine? odată ridică iar capul, îl întoarce către apus și sloboade un scurt nechezat. Ghiță în plesni peste bot. Murgul clipoci din ochi, parcă ar fi zis: „Iartă-mă... Trebuia...“ „De ce dai glas? Ți-am spus să taci?“ O dată îl lovi cu pumnul pe spate, poruncindu-i: „La pământ! Culcă-te și neclintit stai. Murgul nu-l ascultă – întoarce capul, ciulind urechile. Se auzi limpede trosnet de crengi, dudit de pași. „Este cineva! Cineva se furișează într-acoace! Ne-au oblicit. Or să tăbărescă asupra noastră, să ne prindă...“ Și pe loc uită Ghiță de văru-său, de Murgul. Scoase pistoalele, gata a întâmpina pe dușman. Din partea, de unde veneau zgomoatele, se auzi un nechezat. Călare dușmanul!.. Peste câteva clipe, care flăcăului i se părură că se trăgănează ceasuri la rând, din tihăraie se iși capul unui cal. Fără călăreț?... Vine și

dușmanul din urmă, se gândi Ghiță, dar a descălecat să nu fie văzut... Curând se încredință că-i singur calul – om nu se vede.

– Ne-ai găsit, păcătosule! se dumeri Ghiță, văzând că-i calul pe care călătorise Corbea și care călca șchiopătând. Apoi, cu mânie: Ce-ai venit? Vrei să aduci potera peste noi?

Bietul cal mățăhăi din cap: v-am găsit, ce era să fac? Să stau să mă mănânce lupii?... Încurcat rău fu Ghiță – la una ca asta nu se aștepta. Destulă grijă și bătaie de cap cu Corbea. Acu și calul lui. Doi soldați!.. I se făcu negru înaintea ochilor. Încercă, în fierbințeală și marea lui supărare, să-l alunge. Dar dobitocul nu se lăsa alungat. Bătut cu varga, să dădu câțiva pași într-o parte și stătu ca o stană de piatră. Avea ochii triști, curat un om...

562 A încins mama Ștefana cuptiorul bine, a pus două oale mari cu apă, pentru spălat, a treia cu niște curechi tocat, în care a vârat câteva ciolane de oaie scoase din saramură, ca să fiarbă înfundat, apoi, îndreptându-se de spate, și-a șters mâinile cu pestelca, a aruncat o căutătură spre ochiul de fereastră înghețat: „Doamne, iaca-i seara cea mare și eu mai am atâtea de făcut?..“ Mai să dea cu capul în tavan – mititel hâjul ei, strâmt, dar bun pentru o babă singură. Când, cu mulți ani în urmă l-a sclipuit, ajutată de vecini, cu clacă, după cum îi datina, nici s-a gândit că o să-i pară vreo dată jos și strâmt. Pentru dânsa bună, bună și potrivită chichineața asta, alta nu-i trebuie – ușor de măturat, iarna lesne de încălzit, un braț de lemne, câțiva tizâci... Cât a fost prinsă cu trebile, a uitat, acuma, după ce le-a pus oarecum la cale și s-a oprit să răsuflă, își aduse aminte de tâmplarea din pădure și o dată simți o povară pe umeri. „Doamne-Dumnezeule, m-am dus la sfânta slujbă să-mi ogoiesc sufletul, măcar o vreme să am liniște, că-i postul cel mare, și, iaca, nu mi-a fost dat!..“ Se duce către colțul dinspre apus, ridică mukul candeliei ce

pâlpâie în fața Sfintei Fecioare, șoptește ceva și se lasă pe lăicioară. „Of! De ce m-a împins păcatul să mă duc cu străinul acela? De ce nu m-am rupt din strânsoarea lui să-mi caut de drum? Ba încă i-am arătat bojdeuca mea... Amu stai, Ștefană, de te zvârcolește, dacă ai fost o proastă...” Se blastămă bătrâna rău... Nu-i vorbă, la nevoie gata este oricând să sară, dar vezi că aceia doi... cel fel de oameni or fi? Poate-i caută stăpânirea? După felul cum se feresc de lume, numai că așa este! Când i-a zis celui teafăr să-l aducă pe tovarășul lui după ce se întunecă, s-a bucurat, nici o vorbă n-a scos împotrivă. „Dar dacă vin și mă... gătuie? Cine are să știe ce-i cu mine? Nimeni nu-mi deschide ușa cu săptămânile. Văleu, proasta de mine, se lovi peste frunte. De ce n-am trecut pe la Măriuca?” O ia cu nădușelile. De ce n-a dat pe la alde Țarălungă, să-i roage s-o cerceteze dacă nu azi, atunci mâine-poimâine? Aici alt gând îi vine: „Bine că nu m-m dus. Or sta ei, băieții, o zi-două și s-or călători pe drumul lor...” Aici își aduse aminte că a uitat, în graba mare, să pună la fiert buruienile de leac. Saltă de pe laiță și, umblând cu mâinile de-a lungul corzii tavanului, caută și găsește, printre legăturile înșirate, cele trebuitoare – de rană și obrinteală... Pune ulcica la fiert și altă grijă o pălește: „Dar unde-am să-l culc pe cel flăcău cu piciorul rupt? Are să încapă oare aici, la mine?...” Mică și strâmtă bujda bătrânei, dar avea și ea despărțituri: cum întrai o tinduță îngustă, câțiva pași; în stânga o ușă ce dădea într-o odăiță mică; la dreapta soba și cuptorașul, iar între cuptior și peretele dinspre apus un iatăcel cât ar dormi un om ghemuit! Da, aici va să-l culce. Aici are să-l ascundă... Ea? Ca totdeauna, pe cuptior... Dacă o hotărî și pe asta, i se luă piatra de pe umeri. Se repezi, dădu la o parte gurarul de lut și scoase ulcica cu mâinile goale: buruienile fierbeau. „Las-să fiarbă”. Închise cuptiorașul, trase cu urechea afară.

Se stârnișe vânt.

Se auzi cum vuieste vântul în horn.

O fură somnul... Așa, chincită, adormi la gura sobei...

Nereușind să gonească într-o parte calul, Ghiță prinse a sudui cum îi venea la gură. Se gândi că dulăii, adică oștenii cu care se loviseră, puteau anume să lase dobitocul slobod, ca să le dea de urme. Pe de altă parte îi puteau călca haidăii boierului, după cum le-a dat de grijă baba. Alteori vărsându-și năduhul pe gură, se răcorea, acuma – dimpotrivă! Prinse calul de dârlog, îl legă de un ciot și se întoarse la Corbea.

Stătea cu ochii deschiși Corbea. Deschiși și nemișcați. Privea țintă undeva, în adâncul pădurii.

– Te-ai trezit, vere?

Nici se clinti Corbea. Nici răspunse Corbea. Privea așa, fără a clipi.

564 „O murit! îi trecu un fulger rece prin tot trupul. De rană o murit... De frig... Amu gata, mi-o cântat și mie cucul... Dacă mai zăbovești oleacă, s-a zis și cu tine, bre Ghiță...” Și, fără să-și dea seama ce-i cu dânsul și ce face, prinse a se învârti ca o oae capie pe loc, dând ba încolo, ba încoace, căutând ceva prin frunze, pe după buturugă, prin cei tufari... Amu bălmăjea ceva, iarăși suduia, spunea un capăt de rugăciune, grăia în bobote... Îl acoperiră sudorile, mâinile îi tremurau, picioarele abia de-l purtau... Până la urmă căzu în genunchi la picioarele căpeteniei, își luă fața în mâini și prinse a se zgâlțâi, ca de plâns. Poate că chiar plângea, de neputință ori de mila sa, ori numai așa părea, rupându-se din măruntaiele lui gemete grele și amare.

Nici el nu știa cât o fi ținut – mult, puțin, starea asta, când simți apucându-l cineva de umăr. Și zise un glas:

– Ridică-te!.. Hai să mergem!..

Descoperindu-și fața, spre nemărginita lui uimire, văzu pe Corbea. Stătea în picioare, alături, sprijinindu-se într-un băț, alb cum îi hârtia la față.

– Pornim de-aici, vere, grăi cu glas limpede, parcă nici ar fi avut piciorul rupt. Prea am zăbovit în pădurea asta... Dacă mai stăm ne ia dracul...

Ce bucurie pe Ghiță! Sări din loc, îl acuprinse cu drag și acum curat că-l năpădîră lacrimile.

– Te-ai vindecat, vericule! S-a milostivit bunul Dumnezeu! Iaca pornim... Chiar amu ne ducem...

Și prinse iar a se vînzoli ca o muiere, care și-a pierdut cumpătul și buna judecată. De unde până acuma nu știa ce să facă, avându-l pe bolnav nemișcat, acuma nu știa încotro și cum să pornească: pe jos? călare? Văzându-l așa zăușit, Corbea păși singur, într-o parte, prin omăt fără pîrtie, sprijinindu-se în băț, scrâșnind din măsele, de durere. Nu făcu decât vreo șapte-opt pași... Iată-l se opri, se clătină ca un brad retezat și... De nu sărea Ghiță să-l apuce de braț, s-ar fi dărâmat la pămînt. Își pierdu cunoștința, de atîta încordare, de neomenească durere.

Își veni în fire a doua zi, în zori. Deschise ochii, își purtă privirea, dar nu putu desluși nimic, prin întuneric. Apipăi cu mîna: sunt culcat pe un pătucean de scînduri, așternut cu paie. Trase cu urechea: auzi o suflare, pe undeva pe aproape, arar câte un horcăit. Mișcă un picior – sunt descălțat! și dădu de ceva – un perete! Pe celălalt nu-l simțea... Încercă să-l miște și tot atunci se trezi durerea-n șold... La început i se păru că ar fi tot acolo, în temnița domnească din Iași, dar pe dată își aminti că... a fugit... s-a strecurat pe sub zid... goana prin noapte cu ortacii, călări... încăierarea cu oștenii... a doua încăierare... glonțul ce i-a spart piciorul... Apoi purtat în cărcă de Ghiță... târăit, urcat pe spatele calului – toate ca prin vis...

Se ridică într-un cot – unde-s? dar se lovi cu fruntea de-o muche de lemn. Dădu cu mîna – era o policioară, pe dânsa mănunchiuri de stible uscate. Miros de cimbru, de busuioc, de pelin... Pe încetul privirea i se dădu cu întunericul, zări colo o părere de lumină, o pată mai deschisă...

– Ghiță măi! făcu în șoaptă Corbea. Aici ești?

Nici un răspuns. Întinse Corbea o mână și dădu de-un perete. Întinse pe cealaltă – dădu de alt perete. Cercă cu piciorul teafăr – se propti în ceva cald. Cuptiorul... Dintr-acolo se auzi un glas șepeleag:

– Te-ai trezit, creștine?... Slavă domnului și preasfintei născătoare... Eu de-amu mă gândeam...

Din întuneric, de la picioare venea glasul. Nu se vedea al cui este, dar după suflarea rară și cam îngreuiată și rostirea fonfăită, înțelese că-i o femeie, și o femeie bătrână. „Unde sunt? se întrebă și iarăși, ca prin vis, își aminti, că acolo, în pădure, zăcând pe grămada de frunze, parcă auzi aist glas. „M-a adus la careva în casă“.

– Ghiță! zise Corbea. Unde-i Ghiță? Este pe aici?

566 Se auzi cineva moșmondindu-se pe întuneric, apoi zbură o umbră pe de-asupra – mama Ștefana coborî călcând peste capătul patului. Se duse la cel ce hodinea pe laviță.

– Scoală, băiete, n-auzi? îl zgâlți ea. Te cheamă tovarășul tău.

– Eu?! sări Ghiță drept în picioare. Cine? A, mata erai, mătușică? Își frecă ochii, căscă lung. Dar văr-meu ce face?..

Nu mai era mult până la ziuă.

Bătrâna ieși afară, cu trebile ei, iar în răstimpul cât lipsi, cei doi schimbară între dânșii vorbe de trebuință și de mare taină, înțelegându-se ce vor face mai departe. Întâi și întâi Corbea vru să știe unde-a fost adus. Când înțelese unde se află, se întristă: „Care vasăzică, la om strein sunt, nu la un prieten de încredere. La Roșcatu n-am ajuns... Și nici la Orhei! Ce-i de făcut?“ Ghiță se tot scărpină, căsca – nu și-a împlinit somnul! iar Corbea, suferind cum era, rău se supără: „Așa, măi vericule? Am încăput la strâmtoare, iar tu tragi la aghioase? Crezi că putem avea încredere în baba asta?“ „Putem! Putem! Ea singură ne-a pofțit la dânsa“. „Dar pentru ce, te-ai gândit? Unde s-a văzut om pe lumea asta să-ți facă un bine

făr-să jinduiască la vreun folos? Poate numai noi, tâlharii codrului“. „Lasă, vere, că-i o băbuță bună la inimă... dar de-o simt că umblă cu fofârlica...”

În vremea asta mama Ștefana intră pe ușă. Amuțiră amândoi.

Zise Corbea, cu glas răstit:

– Mătușă hăi! Unde-ai zăbovit atâta? Vrem să sfătuim și cu matale. Iată cum îi treaba: mănțămim de adăpost, dar aist prieten al meu are a se duce. Dă-i niscăi merinde de drum, că-i depărțitor... El se duce, eu mai rămân să-ți fiu oaspe...

– Să mă duc? făcu Ghiță. Să te las?

Corbea urmă:

– Dar să știi una: de se prilejește ceva cu mine... De te scapi cu vorba către cineva... De aduci pe vreun câine, fie vornic, fie haidău ori alt pui de năpârcă, să știi, mătușică hăi, că aist prieten al meu vine și-ți dă foc casei, iar pe mătăluță te închide înăuntru și te face hrib-păstramă...

– Valeu, maichii, ce grăiești? se cruci bătrâna. Cum să-ți treacă prin minte una ca asta? Să mă încarc eu de păcate? Bătrână sunt, cu un picior în groapă... Mi-ești ca și un fecior. Din creștinească milostiveniet te-am găzduit, văzându-te schilod... Iar cât pentru aist prieten al tău, dacă are trebuință să se ducă, altă decât un călcâi de mălai și niște brânză de oi n-am a-i da... Trăiesc singură, să mă credeți – la mine nime nu vine... Numai de-o tâmplare, de-o nenorocire careva: mușcătură de câine turbat, împunsătură de vită, lingoare, vătămătură... Cu zemuri de buruieni îi ajut și tămăduiesc.

Strigă Ghiță:

– Nu ți-am spus, vere? A știut bunul Dumnezeu la cine să ne îndrumeze – la un suflet milostiv și îndurător. Dă, mătușă, cele bucate că pornesc până n-a apucat a se lumina... Peste două zile, cel mult trei, sunt înapoi... Să ai grijă de prietenul meu, că... de pate ceva... Ai auzit, mata?

Încă bine că hârtagosul n-a mai stat, – și-a luat traista și s-a dus în drumul lui – că avea și Ștefana hambățul ei. La o adică ar fi putut să se iște sfadă mare între ei. Bine că s-a dus, dar parcă poți să știi că cu adevărat că-i bine? Rămânând singură, cu rănitul, care își mai venise în fire și părea că dă a se-ndrepta, a început a o tot întreba și a o iscodi: cum se cheamă satul? care alte sate mai sunt pe aproape? departe-i până la Prut? dar până la Orhei? cine-i vornicul și unde-și are casa? ce fel de om îi? cum îl cheamă pe boierul din partea locului... Ori că nu știa ori că vroia s-o încerce pe gospodină? Văzându-și de trebi, bătrâna dădea răspunsuri și, o dată băgă de seamă că oaspetele ei nu se mai aude – taman stetea la cotruță, căutând printre oale una ca s-o puie la foc. Stătu de ascultă o bucată de vreme – bătea vântul afară, bătea din jos, și prinse a se topi omățul, se auzea clipocind pâraiele, picura din streășină, – apoi se dădu încetișor la iatac. Avea ochii închiși rănitul, fața tot o apă, se zvârcolea în așternut, cu mâinile-n părți... „Iară rău cu dânsul – se sperie biata femeie. – Și doar îl slăbise durerea... Obrinteala l-a ajuns. Amu ce mă fac singură?” Găsi o cârpă, o înmuie în apă și i-o puse pe frunte. Bolnavul arar deschidea ochii, dar, se vede treaba, n-o recunoștea, ori poate nici n-o vedea, ci numai ruga: „Apă... Mi-i sete... Dați-mi apă...” Îi dădea să bea, îi schimba cârpa... Cel mai rău că nu putea să-i îngrijească rana. Cum dădea s-o dezlege, sărmanul prindea a geme, a striga, și ea se lăsa păgubașă, de frică să nu se-audă în sat...

Își făcea cruce, stând în ușa iatacului.

Așa mai toată ziua. Către seară iară l-a slăbit. A prins a cunoaște iară, apoi iară uită unde se află. Abia a doua zi i s-a făcut ușor și a gustat oleacă de bulgur fiert. A privit-o lung și a întrebat:

– Unde-i văru-meu Ghiță? A ieșit pe-o bucată de ceas afară și nu se mai întoarnă.

„Nu Ține minte“, se gândi Ștefana.

– S-o dus la Orhei, tovarășul tău, măi băiete. Asta am înțeles din spusele voastre.

– Da, la Orhei avea a se duce, făcu Corbea. Iar eu mă gândeam că a ieșit pân-afară. Când s-a dus?

– Ieri în zori...

– Aha, ieri...

– O trecut o zi și o noapte...

Căzu pe gânduri flăcăul. La ce s-o fi gândit, bătrâna n-avea știință, numai că acum, ziuă fiind și lumină, rău slăbit arăta – i s-au dus ochii în fundul capului. N-a mâncat zilele din urmă mai nemica. Trebuie hrănit bine, să se întremeze... Niște lapte i-ar prinde bine, dar de unde să-l ieie? Să se ducă la careva, în sat, dar cum să-l lase singur?

Așa s-a mai chinuit sărmanul încă o zi și o noapte, piezându-și cunoștința, aiurind. Striga, se zvârcolea, chema în ajutor cu fel de fel de nume, amintea pe maică-sa, apoi blestema, suduia, răcnea la cal. O dată-l auzi: „Am să dau eu ochii cu Măria ta! Ai să-mi răspunzi pentru obida adusă măicuței mele...“ Auzind aceste cuvinte, biata Ștefana se cutremură, înfricoșată. Au nu cumva chiar vodă l-o fi căutând? Că alta de ce i-ar pomeni numele?.. Când îl văzu cu mintea limpede și putu să-i spele rana și s-o ungă, se întoarse la icoană și se rugă să vie mai degrabă tovarășul să-l ieie ca să se vadă scăpată de primejdie.

A trecut și a treia zi și acela n-a venit.

A patra zi arsura a scăzut. Rana a prins a se usca, a se strânge. Tare de fire și răbdător, bolnavul singur își spăla de-acum piciorul, îl lega cu feșele de pânză pe care mama Ștefana i le spăla.

Într-o seară se ridică și se așeză pe dunga patului.

– Te-am cam supărat, măicuță, zăbovind la casa dumitale. M-ai luat pe-o zi-două, dar iaca-i săptămâna de când îți șed

în gazdă... De ce nu vine văru cela al meu? Ce i s-o tâmplat de zăbovește atâta? Mai stau o zi-două și dacă nu se arată, mă duc...

– Cum să te duci? făcu a mirare Ștefana. Unde-ai să te duci? Iaca se desfundă drumurile... Pornesc pâraiele...

– Dar calul meu? S-o înzdrăvenit, cred, și el? Ziceai că l-ai băgat în ocol, la dos... Trebuie să ies să-l văd, sărmanul... Că de mine ai mata grijă, dar de dânsul cine?..

Ghiță se dusese cu calul lui, iar pe al lui Corbea îl lăsase aici. Dar unde, Ștefana nu-i spusese. Ea ocol n-avea, nimic n-avea pe lângă casă, măcar dă cu tunul. Îl băgase la alde Țărălungă, calul. A zis că l-a găsit în pădure, atunci când întorcându-se amândouă de la biserică a lăsat-o Măriuca. De vreo două ori în aste zile bătrâna a dat fuga la dânsii, dar n-a stat. Numai cât a strigat-o pe Măriuca afară și i-a cerut sita: să cearnă niște făină de grâu, să facă niște turte, vreo două plăcinte. Încă s-a mirat Măriuca: adicătelea, ce-a apucat-o pe baba Ștefana să facă aluat bun, dacă până la Sfântele Paști mai este? N-a întrebat-o, numai i-a aruncat o căutătură așa, iscoditoare. Dar mare i-a fost Măriucăi mirarea, când a doua zi iar i-a picat bătrâna bob sositor în prag. Și nu numai că i-a adus sita, dar i-a cerut un ulcior de lapte și un boț de unt și niște brânză... Erau în Postul Mare și nevasta s-a crucit: să mănânce ea de fruct? Ori nu care cumva?.. Și gândul că are pe cineva, poate o lăuză: vreuna care-a născut de fată mare, cum s-a tâmplat mai an, când un gospodar din alt sat... Dar de ce tace? De ce ascunde de dânsa? Îmblă cu mîța-n sac?

Nici când a venit a doua oară, Măriuca n-a iscodit-o. Numai cât și-a însemnat în mintea ei. Iar când a socotit că-i prilejul potrivit, – Ion și cu Gheorghită iarăși erau duși amândoi, de data asta la moară, – a venit la bojdeuca babei și făr-să mai bată la ușă, făr-să mai strige a dat năvală înlăuntru...

Mama Ștefana trebăluia la gura cuptiorului. Auzind ușa se bucură: slavă Domnului, a venit prăpăditul cela de Ghiță!

Când a văzut că-i Măriuca, a sfeclit-o, poți a zice. I-a întors fața înbodelită în vechiul testemel cu frânghii spânzurând curat o barbă de țap și a privit-o ghimpos. Parcă ar fi zis: „Mi-ai venit? Tare te-am poftit! Alteori nu calci cu lunile în bordeiul meu, iar amu mi-ai sosit...” Știa că nevastica a simțit ceva – mare lucru! Să simtă cât o încăpea într-însa! – dar hotărâ să n-o lase să intre, aice în tindă s-o ție. Cum numai ce adusese un braț bun de vreascuri, îl împinse cu piciorul în ușă, ca să n-o poată deschide. Dar nici Măriuca nu se lăsă. Tot grăind și întrebând-o de una de alta – iaca, s-a dus Ion cu Gheorghiță la moară, la Vărzărești, să macine oleacă de grâu de sfintele Paști, au luat toți țuhalii cu dâșii, că aveau mai mulți, dar, când cu vânzarea ovăzului, au dat și pânda cu grăunțe cu tot, și că... poate ai mata un sac, că am a coborî niște orz din pod – tot grăind așa, ochii Măriucăi împungeau prin cele unghere și cotloane ale tinzei, doar ar oblici vreun semn, vreun lucru, pe cine are baba de-l ascunde. Când văzu că degeaba, nu zărește nici o urmă, prinse a-i înșira noutățile din sat.

571

– Auzit-ai, mamă Ștefană? Mai ieri noapte l-au prădat pe crâșmaru nostru tâlharii?

– N-am auzit, de unde s-aud? făcu din cap bătrâna. Nu cred să se vâre cineva la dânsul, că are niște garduri până-n ceri... Și câini plină ograda...

– He! zise Măriuca, privind-o chiorâș. Au venit cu scări lungi... Iar pe câini i-au hrănit cu gheme de tort fierte-n său de oaie de li s-au încăleștat dinții...

– Ia te uită! se miră bătrâna. Și bine i-o făcut. Că-i om rău la inimă... Și lacom și câinos...

– Iar femeia lui Melinte de sub deal... Și-o ieșit din minți, săraca, de necaz... O vrut să-și facă seama, dar a scos-o Melinte din laț... Și amu o ține-nchisă-n casă...

– Doamne! își făcu bătrâna cruce. Ce blesteme pe capul bieților oameni...

Tot înșirând cele vești din sat, Măriuca se dădea mai aproape de ușă, iar când se făcea tăcere pe scurtă vreme, trăgea cu urechea dincolo. Deodată zise, cu glas de taină:

– Dar să vezi-mneata ce vis am visat astă noapte...

Și prinse a povesti, cum, chipurile, se întorceau ele amândouă de la biserică, de la mănăstire, cum au ajuns la pârau, ca să treacă dincoace, dar pâraul se îmflase de viituri, punte nu era! și ele cum să vie acasă? Eu, grăi Măriuca, am zis către-mneata: „Iaca, eu am aripi și am să zbor“. Și s-au făcut mâinile mele aripi și am zburat dincoace. Iar-mneata ai rămas dincolo!“

– Apăi că chiar așa ai făcut, Măriucă fa, se jâmbi a râde mama Ștefana. M-ai lăsat în pădure și te-ai dus. Iar eu am venit singură acasă... Ba încă am găsit un cal...

– Mamă Ștefană! Ion mă tot bate la cap, zice: „Să-și ieie baba gloaba! Nu cumva să se afle-n sat și să cad eu vinovat că l-am furat. Facă ce știe cu dobitocul“.

Dobitocul? Tare-i trebuie ei calul acela! Zise:

– Ducă-l pe deal ori în pădure și deie-i drumul, dacă se teme. Ori vândă-l cuiva, că mie nu mi-i de trebuință.

În vremea asta dincolo de ușă, în odaie, se auzi zgomot: parcă bufni ceva cu putere în perete, ori căzu ceva, ori tuși cineva, pe înfundatele... Mama Ștefana tresări. Ca să acopere acel zgomot – iaca nu s-a auzit nemica, fată hăi! – dădu cu cotul cât putu de tare în horn. Hâtrenia n-a prins și atunci tuși de câteva ori. Măriuca îi prinse șiretlicul și, ca să-i dea a înțelege bătrânei că degeaba cearcă s-o amăgească, tuși și ea. Adică-telea: „Știu, ai pe cineva în hâj... Dar să n-ai teamă, n-am să întru să văd cine-i... Ș-apoi crezi, că n-am oblicit eu, cum, noptile, iese din hâjul tău o umbră naltă și... peste-o vreme înapoi? Apoi și calul... Nu-i el numai așa, găsit, că-i beteag de-un picior, dar beteag îi de altăceva...“

– Văleu, mamă Ștefană! strigă Măriuca. Dar ți-am adus un ulcior de lapte acru... Amu l-am scopt și l-am scos din cuptiot.

Și cum ținea ulciorul cu o mână sub pestelcă, deschise ușa cu cealaltă și năvăli în odaie: Iaca, am să-l pun aicea, pe colțul mesei.

Bătrâna dădu s-o oprească: porni iute după nevastă, dar se împiedică de cele vreascuri și mai să cadă.

– Dă-l la mine, Măriucă fa...

Măriuca de-acuma intrase. Puse ulciorul pe masă și, cu inima bătândă, păși către iatac și vru să dea la o parte pologul să vadă pe cine are baba acolo. Dar înmărmuri! Pologul singur se feri la o parte și în ușa iatacului se ivi, aplecându-se să încapă, un bărbat. Lat în spete, barbă și mustețe negre, într-un cheptar de șiac alb, cusut cu flori negre. Ochii... Avea să-și amintească Măriuca mai pe urmă, mai târziu, atunci îi străfulgerară pe dinainte ochii, negri, lucitori, ochii și brațele goale, voinice, ieșindu-i din pieptar, ca niște aripi... „Curat aripile mele din vis, când am zburat peste pâraul umflat de ape...”

– Ah! țipă nevasta. Ce om aista la-mneata, mamă Ștefană? Cum m-o spăriet, Doamne... Și-mneata nu mi-ai spus...

Se întoarse s-o rupă de fugă. Bărbatul o prinse de mână:

– Stai!.. Nu fugi, te rog... Că și tu amarnic m-ai spăriet...

Dar, cu bună seamă, ce spaimă să fi fost aceea, dacă ochii, chipul lui arăta mirare, sfântă și neașteptată mirare? N-o văzuse încă, îi auzise glasul numai, acolo, în tindă, dar simți într-o fărâmă de clipă că l-a izbit o boare fierbinte în piept, i-a aprins sângele în vine, a făcut să-i bată inima în tâmpile. Cu adevărat l-a deșteptat dintr-un somn greu glasul acela, aidoma morții somnului, cu toate că nu desluși cuvintele, pe unele numai, dar nici era nevoie – rostirea lor ca un viers de cântare fu destulă pentru dânsul. Răzbi dintr-o altă lume, de departe, din tinerețe, poate din copilărie, amintindu-i de-un glas de fată, răsărind fără veste din ani duși, uitați... Îl auzi iar, cu toate că-l credea pierdut pentru totdeauna, uitat pentru totdeauna...

Se smunci din așternut, aruncat ca de un arc întins peste seamă, și tot atunci se trezi, răspunzând fierbinte, tăios, în

tot trupul durerea. Uită de rană – tot trupul era acum o rană, o durere, dar, de necrezut, luminată, plăcută și asta de cum auzi acest glas dulce, binefăcător, ca o ploaie caldă de vară... El, neînfricatul Corbea, de bună seamă se sperie, dar nu de cineva, ci de aceea ce se întâmplă cu dânsul... De unde? Din ce spaima lui? Da, auzind glasul, înțelese, că dacă n-o vede, dacă nu intră, el nu mai are viață, va trebui să se ducă el la dânsa, s-o caute – cine-i? unde-i? s-o caute și s-o găsească, măcar și la capătul lumii...

– Ian cată! plesni mama Ștefana din palme. Aista-i nepotu meu... Nu ți-am spus dăunăzi, când am venit după sită?... Boleac sârmanul, dar iaca se înzdrăveneste... De-amu vrea să se ducă de la mine...

Cam pierdută cu firea grăi. Adicătelea: „Să nu crezi, Măriuco, cine știe ce... Lasă, se duce el... Iar tu fă-te că nici l-ai văzut, nici știi de dânsul... De se aude în sat...”

– Ba nu mi-ai spus, făcu nevasta și întorcându-se către bărbatul necunoscut, care într-o singură clipă i se păru cunoscut de când lumea: Știam eu că ai pe cineva, numai cât nu aveam știre că ți-i nepot. De cum ai adus calul lui beteag și l-ai vârât în ocol... I-am văzut înainte de asta pe doi coborând cu caii dinspre pădure...

„Irra! răbufni în sinea ei bătrâna. Carevasăzică, a oblicit ghiavolița! Hotărât lucru, că le-a spus frățiorilor.. Amu pe unde scot cămașa?...“

– Așa-i, nepoate, că desară te călătorești? Și către Măriuca. Lasă tu aist ulcior la mine, că am să ți-l aduc...

– Ba, mătușică dragă, răspunse vesel Corbea. Amu dacă a venit mândrețea asta de fată...

– Fost-am fată și eu o dată, îi întoarse vorba Măriuca.

– ...Mândrețea asta de nevastă, se îndreaptă voinicul, eu, mătușă dragă, mai zăbovesc o zi-două. Că tare mi-o căzut cu tronc la inimă fata asta...

– Dar ți-o spus că-i nevastă! Îi aduce aminte bătrâna. Numai că n-o avut noroc de om, sărmana... S-o prăpădit an iarnă, la pădure... L-au răpus haidăii.

– Are să-mi spuie ea singură pățania vieții ei, zise Corbea, căci numai cât i-am auzit glasul și am atins-o cu mâna, pe dată am priceput că asta-i femeia care... De unde aveam să știu că bunul Dumnezeu va să mi-o scoată în calea rătăcirilor mele în aist sătuc, în aist bordei? Dar dacă așa a fost să fie, gătește, mătușică dragă, bucatele ce-ai pornit și pune masa... Dar fără de zăbavă, că ea a trezit în mine o foame de lup și tare mă tem că neavând alte dinainte, am s-o înghit pe miegieșamneatale așa cum este, cu tot cu haine și încălțări...

În clipa când se ivi necunoscutul de după polog, apucând-o de mână, Măriuca ar fi trebuit să strige, să se rupă din prisoarea lui, dar ea nici încercă, de parcă atâta aștepta: s-o prindă cineva de braț. Cum îi firea femeii uneori, zău! Mai pe urmă, după ce l-a cunoscut din aproape, după ce el avea să plece în lumea lui, nelăsându-i nici o nădejde de a-l mai vedea vreodată, mai pe urmă stătea Măriuca în de lung pe gânduri cercând să-și aducă aminte, să înțeleagă cum de s-a tâmplat ceea ce s-a tâmplat? De ce-a stat pe loc, împietrită? Și de ce-a zăbovit în bordeiul babei, dacă trebuia să fugă cât mai degrabă, că rămăsese singură casa? Se întreba, căuta să priceapă și nu putea. Curat îi luase cineva mințile! S-ar fi convenit să se blesteme singură pentru atâta slăbiciune, dar nici asta n-a făcut. Când a zis el, mai cu glas de poruncă, mai în șagă, să pună pe masă și bătrâna a ieșit, lăsându-i singuri, atunci el, schimbat la față, o acuprinse în brațe, o aduse la piept – tot trupul lui ardea! și o sărută cu atâta patimă, încât biata de dânsa se clătină pe picioare, amețită, întunecându-i-se mintea. Își aminti de năpraznica moarte a omului ei și-și zise: „Desfă-te, pământule, de mă înghite!.. Ce greu, nemăsurat de mare păcat...” Cum, dar? Nici măcar știe cine-i, cum de-a ajuns aice. Atât cât i-a

spus mama Ștefana: că-i vine de rudă... Dar Măriuca n-o crezu, știa că nu-i adevărat. Și apoi... avea asta vreo însemnătate? Schimba asta ceva pe lume, în viața ei, în soarta ei nenorocită?.. Se lăasă, deci, dusă de pornirea lui – oare numai a lui? dogorâtă de focul lui – oare numai al lui?.. Când sună ușa și pași bătrâna pragul, ea se smulse din brațele acelui nebun bărbat, roșie toată la față, arsă de rușine, se repezi spre ușă și fugi, acoperindu-și ochii cu pestelca...

576

Ce i-a fost dat a păți lui Corbea! Taman când credea, că iată-și vine în fire, iar bătrâna socotea că bolnavul ei a trecut hopul cel mare, – s-a întors arsura iară. Au prins iar a-l scălda sudorile... Se zvârcolea în așternut, aiura, se zbătea, chiar mai rău ca înainte. Zilele au prins a trece greu de tot, nu numai pentru că nu se întorcea – a patra, a cincea, a șasea zi – Ghiță, dar pentru că mama Ștefana pierdu și ea nădejdea să-l vadă scos din boală. Îi veni odată gândul: „Dacă moare? Ce mă fac cu dânsul?“ O mare frică o cuprinse. Să se ducă oare la Măriuca, să se sfătuiască cu dânsa? Se temu să nu oblincească Ion și Gheorghită... Apoi, după altă noapte de chin și zbucium, când bolnavul își veni în fire, se gândi: „Va trebui să-i ard rana. Numai așa am să-l scap!“ Și-i spuse că spălatul nu-i de nici un folos. Auzind acestea, flăcăul zise:

– De ce n-ai spus de la început, mătușico? Ori ai vrut să mă vezi așa, pe laiță?.. Arde-mă, bucățică de bucățică, nu-mi pasă!.. Că tot nu vine tovarășul meu, iar eu singur nu-s în puteri să plec. Fă ce știi: ori mă înzdrăvenesc, ori mor...

Ștefana își făcu cruce. „Aista om năzdrăvan! Se vede că a îndurat destule la viața lui – nu se teme nici de cazne, nici de moarte...“ Și ieși să-și caute cuțitele, ca să le puie pe foc, să le înroșească...

Rămas singur, Corbea stătea cu ochii pironiți în pod – prima dată avea a fi pus la o asemenea încercare, iar gândurile îi erau departe. Se văzu copil mic în satul lor... O văzu pe

mama, buna sa mamă... Văzu jocurile lor, ale copiilor, pe lângă conacul boierului, domnul Moldovei azi... Pe Safta, fiica boierului, domniță a Țării, azi... Și numai cât își aminti ziua aceea blestemată, când sluga lui vodă îl lovi peste obraz cu biciușca, pentru că el cutezase a se apropia și a vorbi domniței, i se făcu negru înaintea ochilor... Gemu. Se încordă din tot trupul, se arcui și se lăsă iar pe pat... Ce sunt, ce-or fi chinurile cu fierul înroșit pe lângă rușinea cea mare, înjosirea ce-a trăit-o și a trebuit s-o rabde de când s-a desprins de casa copilăriei... Dar moartea mamei? Care mai mare durere a sufletului decât să n-o poți vedea pe cea care te-a adus pe lume, înainte de-a se stinge din viață, apoi să nu-i poți sta la căpătâi când este coborâtă în lăcașul ei de veci (Corbea nu fu îngăduit să fie față la înmormântarea măicuței sale, de teamă să nu se stârnească zurbă în târg, și maică-sa fu îngropată în grabă, într-ascuns, aruncată într-o groapă laolaltă cu calicii și nenorociții adunați de pe hudicioarele și de prin cotloanele leșilor). S-a rupt din temniță, a fugit cu gândul nu doar să găsească movila sub care zace mama, dar să-i jure că va să se răzbune pe acei răi și câinoși oameni ce și-au bătut joc de dânsa. Soarta, însă, l-a aruncat în această fundătură, de unde nu știe de-i este dat să iasă...

577

Năvălindu-l aceste gânduri și aduceri aminte, deodată se simți părăsit de toți, atât de părăsit, slăbit și neputincios, încât nu mai știi ce-i cu dânsul. Îi dădură lacrimile. „Oare să nu scap de data asta? De dulăii stăpânirii am fugit, iar de rana asta scris îmi e să mor? Au nu cumva au fost otrăvite gloanțele? Și când se gândi așa, îl apucă furia asupra bătrânei, cari nu s-a priceput de la bun început să-i ardă rana.

– Mătușă hăi! strigă cât putu de tare. Dar vii odată cu fiarele celea? Vino mai repede, că de nu – mă scol eu!..

– Să nu faci una ca asta, băiete, Doamne ferește! Iaca vin, tot amu vin!..

Când apucă în clește cuțitele înroșite și întră în odaie, rășări în ușă și Măriuca. Era cu broboada ei mare și grea pe umeri. Cum sosi, întrebă cu glas găuit:

– Ce face el? Îmi spune inima că i-i tare rău. N-am închis un ochi toată noaptea.

Mama Ștefana clătină din cap: rău, fată hăi, rău de tot. Și-i arată cuțitele înroșite.

– Trebuie să-i ard rana. A prins a se strica la carne...

Nevasta își acoperi gura cu palmele. Rămase în tindă. Nu putea să-l vadă chinuindu-se. Dar nici să se ducă acasă. Ștefana înțelese. Intră și, tot luându-l cu vorba, ca să-i ușureze suferințele, îl îndemnă să se ție bine, că i le pune de câteva ori, cuțitele...

578 Măriuca se lăsă cu spatele de perete. Avea ochii închiși, broboada trasă pe față. Când auzi un geamăt scurt și simți miros de carne arsă, o apucă ameteala.

– Gata... zise bătrâna ieșind, aburită la față. Acu du-te la dânsul... Ia-l și tu cu vorba... I s-au uscat ochii în cap. Dar nu i-a tremurat nici un nod pe față... Tare de fire...

Când a intrat Măriuca, Corbea stătea întins pe pat, cât îi îngăduia locul. Piciorul ars învelit cu o bucată de pânză, de asupra o altă învelitoare, ușoară... Se apropie, călcând neauzit, se opri lângă dânsul... El, fără să întoarcă fața, fără s-o privească, îi întinse mâna, femeia i-o luă într-a ei și nu se mai putu stăpâni – o umplură lacrimile... Doamne Dumnezeule, dar asta ce mai este? Un om străin, venit cine știe de pe unde, din lumea amară, unul pe care mai ieri l-a văzut pentru întâiași dată, despre care nu știe nici atâta și – ian cum i-a răvășit sufletul, cum i-a tulburat inima, cum a răscolit viața ei, până-n fund. Biata nevastă tremura ca scuturată de friguri, ardea poate chiar și mai tare decât omul ista bolnav, schingiuit și chinuit, ce zăcea alături, întins pe pat. Cum? Ea, care se închisese într-însa, ea care după acea mare durere și nenorocire prin care

trecând simți că i s-a împietrit tot lăuntru ființei, iar în piept în loc de inimă purta o bucată de cremene, de-i ziceau frații, văzând-o de la o vreme cu chipul de gheață, umblând ca o nălucă: „Ce-i cu tine, surioară? Parcă ți-a trecut umbra morții peste față...” iată că s-a rupt din înțepenire, din farmecele ce-o înlănțuiseră și se știu iar vie, iar inima și-o auzi bătrând iarăși, bătând tare. Doamne, ce ai de gând cu mine? Vrei iarăși să mă pui la încercare? Pentru care păcate, căci cu nemica nu ți-am greșit, am fost dreaptă, și ascultătoare, n-am cântit împotriva voinței tale...” Oftat după oftat, geamăt după geamăt se ridicau în gât, dar ea le înăbușea, nu le dădea glas... „Ce-s chinurile și frământările mele? Lui ușurează-i, bunule Dumnezeu, durerile că eu cu ale mele m-oi lupta cumva...” Aceste gânduri îi treceau prin minte, aceste cuvinte de rugăciune le zicea în sinea ei și tare se rușina de cele ce gândea...

Ținându-i mâna într-a ei, Măriuca i-o mângâia cu cealaltă și așa-i zicea în mintea ei:

„Iertate fie-mi pornirile de femeie nesăbuită și nestăpânită... Dar oricine-ai fi – om bun ori răufăcător, dorescu-ți numai binele. Ai pășit în viața mea, luminând-o cu ochii și vorba, m-ai înviat precum o floare bătută de îngheț soarele. Poate că a trebuit să mă feresc de tine – nu în zadar, întorcându-ne de la biserica mănăstirii am lăsat-o pe mama Ștefana, ca să nu te întâlnesc! – dar văd că scris mi-a fost să te cunosc, să te știu. Acuma ce să fac? Cum să fug de mine? Ce mă așteaptă în zilele care vin?.. Din clipa în care te-am văzut, am înțeles că bucuria de-a te fi cunoscut am a o plăti cu dureri și lacrimi amare... Ai venit de departe din lume, nu zăbavă vreme te vei duce iarăși în lumea ta, și n-o să te mai văd, n-o să te mai știu... Fie! Împlinească-se cele ce mi-au fost dat a pătimi, n-o să-mi pară rău“...

În clipa asta Corbea își întoarse fața către dânsa și, fără a deschide ochii, zise în șoaptă:

– Ești bună cu mine, femeie... Să nu mă lași... Să nu te duci de lângă mine, dacă poți...

Și îi strânse mâna.

Ca să nu izbucnească în plâns cu adevăratele, Măriuca se aplecă, îl sărută pe frunte, zicând în șoptă:

– Cu tine... Am să fiu cu tine... Să te însănătoșești mai repede...

Și flăcăul îi zâmbi, în neștire...

Văzând Ion că soră-sa s-a schimbat întru totul, și la înfățișare și la purtări, – era plină de însuflețire, făcând câte ceva prin casă, deodată pornea să îngâne un cântec; pe loc se oprea, asculta, numai ea știe ce asculta, se înnegura cu totul, își punea șalul pe umeri și tușnea pe ușă, lipsind o habă de vreme nu se știe pe unde – intră la bănuieli Ion. Îl chemă de-o parte pe Gheorghiță – taman râneau în ocol – și-l întrebă dacă știe ceva. Răspunse Gheorghiță că habar n-are, dar că Măriuca tot treapădă la baba Ștefana, iaca a câta zi după ce s-au întors ei de la târg de la Lăpușna și, mai cu seamă, după ce-au fost la moară. Se liniști Ion Țărălungă: dacă se duce la babă, nu-i nici o grijă. O fi bolnavă bătrâna și are nevoie de ajutor... Dacă n-are pe nimeni!.. O lăasă din caii ei pe Măriuca. Dar iată că într-o altă zi îi trecu lui Ion prin cap: „Dacă-i rău cu baba, de ce, mă rog, ar cânta? Și apoi am văzut-o umblând pe afară... Adesea sora noastră se oprește-n loc, dusă pe gânduri, curat ar înțepeni... Alta-i la mijloc, nu baba! Să nu fie vreun zăcut, vreun dulău de bărbat...” Și se puse s-o urmărească...

Măriuca trăia, poți a spune, ca într-un vis. Un vis frumos, un basm aidoma aceloră din copilărie. Acum avea grija gospodăriei, a fraților – să le facă de mâncare, să-i spele – dar întâi și întâi, asupra a toatele, grija flăcăului venit din lume, care se lupta cu rana lui, era. A aflat, până la urmă, de la mama Ștefana că a dat peste dânsul în pădure, atuncea, când venea de la biserică... Și mai zise baba că nici ea nu știe cine să fie,

zise în taină, că poate-i vreun fecior de boier, ori de popă, ori de negustor, nu pare a fi om prost, căci, vezi bine, avea o slugă cu dânsul, măcar că-i zice văr, dar să crezi? Azi lumea s-a amestecat, azi nu mai poți fi încredințat de nimene și nimic: de unde vine? încotro se duce? ce are-n gând și ce hram poartă?.. Știa, înțelegea Măriuca toate acestea, știa că ar trebui să se ferească, nu face bine ceea ce face... El, flăcăul aista, azi îi aici, mâne se duce-n lume și mergi de-l caută... Dacă-l caută oamenii stăpânirii? Dau aici de dânsul, vor avea ei de pățimit, va să aibă și muma Ștefana... O cuprinse frica! Ar fi vrut să-i spuie și bătrânei, dar veniră niște vânturi, care o purtară, răpindu-i și liniștea și odihna.

Noaptea mai mult veghea. Nu avea răbdare să se facă ziuă, să dea fuga până la dânsul să vadă: l-a mai slăbit durerea? nu cumva sângerează iară rana? nu s-a adunat puroi, cum a văzut când a desprins bătrâna pânda de pe șold, mai jos de locul ranei – avea și o julitură, tot sângerândă, glonteile lovise mai sus... A cutezat de l-a întrebat: „Viteazule flăcău, spune-mi dacă nu este taină, cu câți balauri te-ai luptat, că rău te-au încolțit...” „Era noapte, era întuneric și nu i-am văzut, mândră crăiasă...” „Nu-mi spune crăiasă, nu sunt decât o biată femeie necăjită, care atâta dorință are: să te faci sănătos... Pentru asta mă rog zi și noapte la Dumnezeu, voinicile viteaz...” „Oi fi fost eu cum zici, dar acum vezi ce-am ajuns? Nici să umblu nu pot, nici paloșul să-l port. Rana mă chinuie, rana mă doare, dar nu cad cu duhul... Suflet bun de mamă am tâlnit, acum și pe tine te-am cunoscut și-mi ești ca o soră... Măicuță am avut, dar s-a prăpădit sărmana de jalea și dorul meu, iar de soră n-am avut parte pe lumea asta... Primești să-mi fii a mea soră dragă?” Iar o prinse de mână, iar o privi lung în ochi. Măriuca așa grăi: „Îmi pare rău, voinice, dar am trei frați – doi acasă, al treilea rățacit prin lume... Iar ca să-ți fiu de soră, nu știu de voi putea. Va trebui să întreb pe frații mei, să văd

ce-or zice ei. Noi, fetele și femeile de oameni proști, nu putem face un pas singure, nu putem hotărî nemica... Iar eu, ticăloasa, a treia zi este de când am intrat în vorbă cu tine, om strein, iară lor, fraților mei, o vorbă nu le-am suflat... Oh, mare păcat am săvârșit și mare pedeapsă mă așteaptă când se va descoperi tăinuită fapta mea..." Tresăriră într-un fel ciudat buzele flăcăului: „M-am bucurat că mi-a scos norocul cel bun un suflet curat și milostiv în cale... În ceasurile mele de chin și nesomn mă gândeam, că numai ea... adică tu, stând pe lângă mine, mă vei ajuta să ies de la astă grea strâmtoare, tu, iară nu fierurile de buruieni și fierul înroșit. Acuma ce aud? Că ai putea să te duci și să nu mai vii!..." Și iarăși grăi cu glas tremurat: „Să nu mă lași, te rog... Să-mi fii soră, te rog..." În colțul ochiului străluci un strop de amar, care cerea îndurare... Atuncea Măriuca își rupse mâna din mâna lui și fugi, zicând așa: „Nu știu cine ești, dar ai intrat în inima mea. Știu că va să am parte de chinuri mari, dar vreau să-ți fiu soră, iar tu mie frate. Știu că sunt o păcătoasă, dar de cum te-am văzut, am simțit pătrunzându-mă o lumină. Acum mă duc, dar să mă aștepți – degrabă am să vin iară. Chiar de-o fi să mă închidă într-un turn de piatră, chiar de-o fi să mă bage la temniță ori să mă lege de-un copac în codru, totuna am să vin. Din turn am să sar, temnița am s-o sparg, copacul am să-l rup cu tot cu rădăcini – și am să vin..."

Râzând într-un fel ciudat, se făcu nevăzută...

Rămase iar Corbea singur, să se mire de astă fată ori nevastă ce-o fi: „Tare-i nu știu cum: în fiecă clipă s-ar schimba la chip"... Numai ochii ei aceiași rămân, mistuiți de-un aprig foc, de-o nepotolită patimă...

Se duse Măriuca la frații ei să le spună ce-i cu dânsa. Să le descopere marea ei taină. Așa avea să le grăiască: „Eu, sora voastră, Măriuca, aceea care vă iubesc cu toată făptura mea, iată că am înnebunit. Când mi-a murit ursitul, acela după care m-ați dat, atunci am vrut să mor și eu. La ce să mai trăiesc,

dacă mi-a înghețat sufletul, dacă am ajuns arsă și pustiită pe dinlăuntru?.. Am vrut să iau un topor, să mă furișez noaptea la acel ucigaș, care l-a omorât pe omul meu și să-i dau cu toporul în cap. Aș fi făcut întocmai, dar m-am gândit la voi, frații mei dragi. Cum să vă las singuri? Destul că eu sunt singură. Și nu m-am dus. Și nu m-am răzbunat. Ci am închis în pieptu-mi nemărginită durere, nesuferitul amar... Așa de mult amar, așa de mare durere, că pe încetul, zi de zi, ceas de ceas, m-au potopit și m-au ucis și pe mine. Macară că am rămas să umblu pe fața pământului, să fierb mâncare, să torc și să țes, să spăl cămăși, să mătur, să trebăluiesc pe lângă casă... Aceea umbra mea era, numai umbra rămăsese de mine... Așa s-a plinit anul, așa a pornit al doilea... Și așa era să fiu pe mai departe, pe totdeauna. Dar Dumnezeu alta mi-a hotărât. Mi-a ieșit un suflet în cale, aist străin din lume. Și numai cât l-am văzut, numai cât mi-a grăit și i-am grăit, parcă m-a fulgerat. Din tălpi până-n creștet. Și viața mea s-a răsturnat. Viața mea a pornit pe alt hăugaș... Acum somnul m-a părăsit... Acum loc nu-mi aflu... Acum gândurile numai la dânsul îmi sunt, la dânsul mă poartă... Parcă aș fi nebună...”

583

Când îi mărturisi Măriuca acestea, Ion zise:

– Vreau să văd pe cel din pricina cui ți-ai pierdut mințile, Măriuco. Tot amu să-l văd, auzi?

Și dădu să iasă, să se ducă la muma Ștefana, căci acela acolo sălășluia, sora lor acolo trepăda. Atunci strigă Măriuca, apucându-l de braț:

– Să nu cumva să te duci! Să nu cumva să-i faci vreun rău. Este fratele meu.

– Fratele tău? grăi cu uimire Ion. Dar eu, dar Gheorghită, noi nu-ți mai suntem frați? Pe noi nu ne ai de frați? De noi te-ai lepădat?

– Și voi, Ioane și Gheorghită, frați îmi sunteți. Dar el mi-i mai frate, pentru că-i bolnav tare. Bolnav și pătimind de răni...

– Așa... de răni?.. De care răni? De unde răni?.. De ce răni?..

– Nu știu, strânse Măriuca din umeri. Dar se zbate în chinuri, se luptă cu moartea... M-a rugat să-i fiu soră... M-a rugat să stau mai mult cu dânsul... M-a rugat să șed alături și să-l țin de mână... Zice că așa îndură mai ușor durerile...

Auzind acestea, Ion nu mai știu ce să creadă, cum s-o înțeleagă. Se gândi, că o fi vreun om viclean, vreun stricat, care ori înțelegându-se cu baba Ștefana ori înfricoșând-o, a pus gând rău asupra surorii lor, știind-o fără bărbat, știind-o femeie amărâtă, ca s-o batjocorească... Acum află că-i unul schilod, neputincios, rănit, iar ea, cu inima ei milostivă, s-a și lipit de dânsul. Cine-i el, acel necunoscut? Ce vrea de la sora lor? Nu, Ion nu putea să îngăduie, ca toate cele să se facă fără de știrea lor, a fraților. În pofida rugămintilor Măriucăi, a lacrimilor ei, ieși din casă și tăie drept la bordeiul babei, intrând pe ușă...

Știa Corbea că dacă zăbovește așa mult și nu vine Ghiță – se plinise săptămâna – vor să vină alții asupra lui. Era gata Corbea, n-aveau cum să-l ieie pe neprins de veste. Bine că l-a trecut năpasta asta când avea arsură mare, aiura și se zvârcolea... Acum, dacă piciorul beteag a prins a se înzdrăveni, cu greu, dar se putea ridica... Și-a cercetat pistoalele – într-ascuns, să nu vadă baba – le-a vârât sub căpătâi și așa dormea... De-ar fi dat năvală, pe unii cu gloanțe i-ar fi culcat, pe alții cu cuțitul, după care putea să moară și el... Dar vezi că nu prea avea chef să moară! Dacă a scăpat din temniță, iar mai nainte din încăierarea cu afurisitul acela de negustor, apoi cu oștenii – acum să moară? „Am să mă bat până la capăt...” În ceasurile când îi era mai bine, așa lungit pe pat, simțea cum izvorăsc și se adună în mădulare puterile pierdute și scăzute de boală... Ciocănea pereții, cerceta ferestrele, socotea și chibzuia pe unde va să fugă de-or veni să-l prindă. Alteori îl copleșea iar slăbiciunea și se vedea prins ca într-o bortă, de unde n-are

pe unde scăpa. Numai pe ferestruica de pe cuptiorul babei, dar prea mică și strâmtă era. S-au mai tâmplat de acestea! Ieșind pe înserat afară, dându-se la colțul hâjului, chitea încotro ar putea s-o ieie... Numai la deal, spre pădure. Iar pân-colo, fiind loc gol, ca în palmă, după glugile de hlujdani s-ar fi putut îndosi de ochi răi... De vrăjmași știa cum să se apere, dar de frații Măriucaî?... Era incredințat că până la urmă femeia – ori singură ori silită – o să le spună taina ei. Și dacă vin, la care ceas și cu ce gând? A întrebat-o odată: „Ce fel de oameni frații tăi: buni ori răi?” „Numai fără de cât că buni, roși Măriuca. Iar unu-i dus de-acasă. Nu se știe de mai este cu zile. S-a dus Ion la Iași, dar nu l-a găsit. Apoi l-a găsit, dar era fugar. A trecut din oastea domnească la Iași, la Craiul... Rănit era“...

Văzându-l Măriuca pe Ion ieșind din casă, se luă, înspăimântată, pe urmele lui, așa strigând:

– Întoarce-te, Ioane... Nu te du, rogu-te... Că elu-i bolnav... Poate să facă cine știe ce...

Nu se mai putea opri Ion.

– Să văd eu ce neam este! Să-l întreb de ce-a sucit mințile surori mele...

– Ioane! Dar îi un nenorocit... Eu singură m-am dat la dânsu... Să-l ajut, să-l sprijin...

– Tu singură, Măriuco? se întoarse Ion către dânsa. Cu atât mai mare-i vina lui, stricătorul de femei cinstite și curate ce este!..

Măriuca se strecură ca o helgie pe sub brațul lui, când deschise ușa, și se propti în fața lui, cu mâinile întinse și prin-zându-se de ușori.

– Nu te las!.. Haidem înapoi acasă... Unde ești, mamă Ștefană?

Dădu glas bătrâna de la gura cuptiorului. Ședea pe un scăunel. Cum dezghioca niște păstăi de fasole, stătu cu mâinile țepene și cu ochii boldiți la Ion.

– Dar ce ți-i, maichii? Ce te-a apucat?

Văzând-o pe bătrână, Ion se mai potoli. Zise, mai domol:

– Pe cine dracu ții în casă de treapădă sora asta a noastră la mneata pe mică pe ceas, uitând și de vite și de mâncare și de toate?..

– Vă-hă-hă! îl probози Ștefana. Dar tu ce putere ai asupra ei ca să nu vie la mine?

– Dar îi soru-mea, mamă Ștefană. S-o las de capul ei? Femeia, dacă-i slăbești hățurile...

Cuprins de mânie Ion o împinse pe Măriuca la o parte, deschise ușa odăii și intră. Măriuca vru să țipe, dar numai cât își acoperi gura cu mâna: bolnavul stătea în ușa iatacului cu un umăr sprijinit de colțul sobei, cu mâinile duse la spate. Auzise vorba din tindă, înțelese ce s-a tâmplat între soră și frate. Deci, zise, cu zâmbet pe buze:

586 – Bine-ai venit, frate Ioane! Să am iertare că nu te-am primit mai nainte, dar... nu prea mi-a îngăduit sănătatea... Acu m-am întremat oarecât, așa că poftim de intră și șezi colea, să sfătuim. Îi arată cu ochii lavița de sub peretele dimpotrivă. Numele meu este Costea, Costandin, și sunt de loc din satul Brânza, care-i pe Prut în jos, pe aproape de Fălci. Iar domnia ta ești Ion Țărălungă, precum...

– Adevărat, Ion mă cheamă, Ion Țărălungă, grăi răzeașul nostru mirat nu numai de îndrăzneala cu care se ținea necunoscutul, dar și pentru făcătura trupului, puterea brațelor, frumusețea chipului. Dar de unde ai știință cum mă cheamă?

– Să nu știu eu, cum îl cheamă pe fratele meu? râse curat Corbea, coborând mâinile în față, cu pistoalele amândouă, pe care, dintr-o mișcare, le aruncă pe patul de la spatele lui.

– Eu fratele tău? făcut mirat Țărălungă.

– Cum, Măriucă? se întoarse Corbea către femeie. Nu i-ai spus tu lui Ion că-mi ești... că te-am luat de soră?

Măriucăi îi înțepenise limba-n gură. Numai cât dădu din cap, într-un fel nelămurit... Cuprinsă de frică, se uita ba la unul, ba la celălalt: dacă or să se încaiere la bătaie, ea ce va face? De partea cui va să sară?

– Așa? V-ați luat soră și frate? se descreți Ion la chip. Dar eu credeam... Eu am înțeles... Tu de ce nu mi-ai spus treaba asta, Măriuco? Om de ispravă oaspele ista al mamei Ștefana...

Măriuca plecă ochii, vinovată și rușinată. Abia acuma când s-a repezit să-l apere cu trupul ei, abia acuma a înțeles cât îi este de scump și drag. Îi aruncă pe furiș o căutătură și un val fierbinte o cuprinse. Iată-i pe amândoi: Ion și Coste, față-n față. După cum or vorbi în de ei, după cum se vor înțelege, așa fi-va soarta ei, viața ei de mai departe... Biata de dânsa! Ce nădejdi putea să aibă, dacă aist om, destul să vie tovarășul lui, avea să se ducă-n lume și nicicând să-l întâlnească, nicicând să-l mai vadă.

Biata ei inimă de femeie îi spunea că așa avea să fie.

Oh, blestemul cel mare al Măriucăi...

Când îi arătă găzdașul cu capul spre laviță, Ion avu un zvâcnut în umăr: „Îmi poroncește ca în bordeiul lui!..“ De bună seamă, Corbea avea în gând să-l ție la depărtare până se cunosc. Dar după ce schimbă câteva vorbe cu fratele Țărălungă, înțelese că n-are de ce a se feri. Grăi de-a dreptul:

– Asta-i tâmplarea, măi frate. Se așează și el, pe patul lui, dar așa, ca să-l vadă bine pe Ion. Așa am făcut popas în aist sat al vostru... Cum se cheamă că...

– Siliștea, zise Țărălungă și întoarse o căutătură către Măriuca. Stătea la ușă, tremurând ca frunza. Își boțea colțul broboadei între degete.

– Da, Siliștea, se jâmbi Corbea. Mi-a spus maica Ștefana, dar am uitat... Cum am ajuns aice, mai nici țin minte – aveam arsură mare – m-a adus tovarășul meu... Am vrut să te întreb, Ioane: cum îs drumurile? Eu de-o săptămână...

– Duruie pâraiele ziua, noaptea se sleiesc...

– Așa, așa, chibzui Corbea. Și altă întrebare făcu: De aici până la Orhei câte ceasuri or fi?

– Pe drum bun, cu cal bun, vreo patru. Pe vreme rea și șese poți a merge. Mai ales dacă ești nevoit să ocolești. Iar tăind de-a dreptul, ajungi și-n trei.

– Bun, bun... Amu să-mi spui drept, te văd om deschis: Murgul meu... rana lui... a trecut? Trebui c-a trecut în atâtea zile... Am rugat-o pe mama Ștefana să i-o ungă...

– L-am grijit eu... Pe babă n-a lăsat-o să se apropie... Ba și pe mine cu mare greu... Cum s-a tâmplat de-ați fost păliți amândoi?

Corbea iar se jâmbi a râde:

– Așa ne-a fost scris, se vede... Grea vânătoare...

– Vânătoare a fost?

Corbea pufni pe nări. Își netezi musteața.

– Negândită... Era noaptea... Am dat față pe întuneric. Noi crezum că ei sunt vânatul. Ei ne luară drept vânat pe noi. Și așa, pe-ntuneric, ne-am lovit. Numai că noi eram doi, iar ei mulți. Vreo zece, poate vreo douăzeci...

– Mhm! făcu Ion, încercând să priceapă. Și ați scăpat. Chiar dacă erau mai mulți, covârșindu-vă.

– Pe vreo câțiva tot i-am oborât la pământ. Ceilalți s-au spăriet și au dat dosul. Dar au trăsnet cu sănețele după noi. Și ne-au spart: și pe mine și calul de sub mine... Tovarășul meu a rămas teafăr. Dar ce mi-i bun, dacă, iaca, s-a dus și nu mai vine...

– La Orhei s-a dus?

– La Orhei. Avem un bun ortac acolo... Să ne dosim la dânsul, pân-trece glogozala asta... Dacă i-am trimes pe câțiva pe lumea cealaltă, nu ne lasă ei în pace. Ne duc urmele și până nu dau de noi...

– Aicea-i cu primejdie. S-a auzit prin partea locului de acea tâmplare de noapte. Au fost găsite urme în pădurea Frăși-

neștilor. Prin satele măgieșe au umblat, din casă-n casă, scociorând vătăjeii...

– Dar aici? se săltă de la locul lui Corbea.

– Ajung ei și la noi. De nu azi, mâne negreșit!

Corbea strânse din fălci. Lăasă bărbia în piept. Se întunecă. Dar nu ținu mult – își alungă umbra de pe chip.

– Măriucă, zise el. Soră Măriucă, ia vino-ncoa...

Auzindu-se chemată, nevasta se cutremură. Se încordă din tot trupul. A chemat-o Costea. Ce să facă? Să se ducă – să nu se ducă? Nu se putea hotărî. Era de față și Ion. Dădu să pășească, dar i se lipiseră tălpile opincilor de podea. Numai se clătină înainte, gata să cadă. La a doua încercare se rupse din loc și, dându-se la frate-său, zise cu lacrimi în glas:

– Ajută-l, Ioane! Ajută-l să nu încapă pe mâinile răilor. Auzi-mă, Ioane!

Și îi cuprinse genunchii cu brațele.

– Scoală, auzi? Scoală! se răsti Ion.

– Măriuco! zise iar Corbea. Te-am rugat să vii la mine. Nu vrei? Ori nu-mi mai ești soră?

Nevasta se săltă în picioare, se răsuci și, zicând cu sufletul la gură: „Sunt! Soră îți sunt... Pe totdeauna.. Până la moarte soră!“ – se duse la omul ei drag și-l acuprinse cu brațele, ghemuindu-se la pieptul lui. Corbea o mângâie pe cap, pe obraji, pe umeri... Tăcu o habă de vreme, chibzuind în de lung, apoi o întoarse și o așeză alături de dânsul. Oftă adânc:

– Iac-așa tâmplare, Ioane frate. Așa ne-a fost dat la amândoi: mie – s-o întâlnesc în aist sat pierdut în codri pe Măriuca, Măriucăi să mă ajute a ieși din gura morții... Rana mea, Ioane, a prins a putrezi, și mama Ștefana mi-a ars-o cu fierul roșu. Nu știu de-aș fi îndurat cazna. Dar a stat lângă mine Măriuca... Și Corbea o luă de mână: Așa a stat... Și atunci am știu că n-am să mor, n-am să mă prăpădesc. Mare cumpănă. Dar mai mare mi-a fost norocul. Se vede că mai am a viețui pe lumea asta.

Cât? Unul Dumnezeu știe... – Corbea căzu pe gânduri. Urmă: – Amu, Ioane, dacă spui că dulăii mușluiesc prin sate, dacă zici că degrabă ajung și pe aici, altă mare cumpănă mă așteaptă. Nu mă tem de moarte, Ioane! Numai că înainte de-a muri, aș vrea să dau ochii cu cine știu eu. Cu acela ce și-a bătut joc de tinerețea mea, și-a bătut joc de bătrânețele mamei mele. Să dau ochii cu acela, să-i spun un cuvânt, să aud răspunsul din gura lui... Dacă va cuteza s-o mai deschidă, gura puturoasă a lui... După care să-i zbor capul de pe umeri și atunci poci să mor și eu! Asta-i, Ioane... Și dacă m-ai înțeles câtuși de cât, să știi că la isprava asta va să mă ajute și Măriuca, sora ta și a mea. Iar acum... rogu-te să mă ajuți să scap de aici... Dacă nu vine și nu vine tovarășul meu, să mă ajuți să ajung la Orhei... Ți-oi mântămi. Cu bani nu te-oi răsplăti, că n-am. Altfel va să te răsplătesc – ca un om pe alt om de omenie... Frățeste... Creștinește... Omenește...

– Ajută-l, Ioane! strigă Măriuca. Simt că-i aproape, se apropie primejdia... Ajută-l!

Gheorghită făcu ce făcu în țarcul oilor – era început de mart, prinseră a făta, se cuvenea a fi cu băgare de seamă, se duse apoi să aducă un braț de hlujdani la vacă și, când desfăcu sfoara de curpăn de bostan, cu care era legată gluga la mijloc, își aruncă privirea, peste bordeiul babei Ștefana, pe vale, către fundacul lui Melinte, sub deal. Îl zări pe gospodar alergând de la colțul casei în sus, tot arătând cu mâna... Parcă ar fu fugit de cineva, ori l-ar fi fugărit careva... O dată mai să cadă, împiedicându-se, dar se duse mai departe. „Ce l-a apucat oare? S-a stricat Melinte la cap de când i-au bătut birnicii femeia...” Se uită Gheorghită într-acolo unde arătase omul cu mâna și... înmărmuri: pe drumul dinspre răsărit, ce curgea din pădurea Gogineștilor, coborau trei călăreți. Erau pe cai buni, cu șei și săbii spânzurând la șold. Unul purta căciulă naltă brumărie, joc alb și călărea în față, ceilalți doi cu

cușme negre și-n mantăli lungi, cu săbii și ei, la spate cu flinte, veneau mai în urmă. Cel dintâi, căpetenia, odată struni calul și, întorcând capul către oșteni – acum se vedea că oșteni sunt! spuse, pe semne, ceva. Unul dintre oșteni făcu semnul: „La poruncă!“ și, aplecându-se în șa, o luă la trap grăbit la vale, tot ținând prin marginea satului...

Gheorghită simți rece în sân: „Nu-i a bună... Iar vine stăpânirea să spâruiască pe bieții silișteni. De data asta nu scăpăm nici noi...“ Furișându-se pe după glugi, puse repede ușile țarcului la loc, le prinse bine în clenciuri, le acoperi cu lesele de papură și fugi să dea știre lui bădița Ion.

Întră în casă – nimeni: nici bădița, nici Măriuca. I se făcu negru înaintea ochilor. Unde s-au amestecat oare? Prinse a tremura ca varga bietul Gheorghită. De când cu bătaia aceea... țipa noaptea prin somn, i se năzărea că dau năvală răii, de-l bat, cu ciomegile, cu picioarele... Stătu așa înțepenit, câțeva vreme, apoi fuga la mama Ștefana, poate măcar pe Măriuca o găsește. Alb cumu-i varul la față năvăli pe ușă și... și... N-a putut să priceapă Ion Țărălungă ce vrea să spună frățânele ista al lor.

– Ce-i cu tine, Gheorghită? Vii ca din pușcă. Te-a pus pe fugă cineva?

Atunci se rupseră cuvintele din gâtjelul uscat al băietanului:

– Bădiță Ioane!.. Trei oșteni coboară-n sat la noi... I-am văzut... Dinspre Gogineasca vin... Cu săbii și flinte...

– Ți s-a năzărit, poate? Îl cercă Ion. Nu demult s-au cărat de la noi...

– Ba nu, bădiță! Ieși să-i vezi și mata... Țin pe drum în jos, către noi...

– Cum: către noi? strigă răzașul.

Sări de pe laviță, ieși din bordei, se dădu la colț și privi în partea aceea, iar peste câteva clipe se întoarse în graba mare.

Adevărat: oșteni erau. Îi cunoscuseră chiar cine-s: de la Orhei de la isprăvnicie. Văzu pe doi numai, Gheorghiță zicea, însă, că trei sunt. N-au venit de florile mărlui – caută ei ce caută. Al treilea fu trimis înainte să dea de știre vornicului, să puie străji împrejurul satului să nu fugă...

– Gătește-te, Coste! zise către Corbea, intrând în bordei, – Măriuca n-a grăit de-a surda. Demult sunt aproape... Gata sunt să sară asupra-ne...

Și Măriuca, și baba Ștefana, și Gheorghiță stăteau înlemniți, neștiind ce să facă. Corbea odată se adună în sine: cum ședea pe marginea patului, își băgă iute armele în traistă, o legă la gură, se ridică și grăi către Ion:

– Gata sunt. Spune, ce avem a face, frate?

Ion se întoarse către Ștefana:

– Dă iute, măicuță, o haină ceva... Zăbunul ori altă ce ai...

592 Bătrâna se repezi în tindă și veni cu o manta mare, bărbătească, pe care o îmbrăca pe gerurile cele mari și pe care o împrumuta vecinilor, când aveau a se duce la drum lung, cu căruța... Ion i-o aruncă, mantaua, lui Corbea pe umeri și ieșiră amândoi din bojdeucă. În ușă Ion se opri și luă aminte... Făcu apoi semn surorii și fratelui să rămână o vreme la mama Ștefana, iar el și cu Costea o luă înainte. Tăiară către casa lui Țărălungă, în sus, pe coastă.

– Încoace, îi arătă Ion și-l duse către cele glugi de popușoi.

Se opriă lângă gluga neîncepută. Ion se aplecă, dădu la o parte câteva brațuri de hlujdani, numai așa, mutând capetele de jos. După care scoase un capac de lemn, făcut din scânduri groase de brad, strânse bine în chingi, sub care capac se deschise o gură în pământ. Era groapa lor de pâine. Într-însa păstrase câțiva ani grăunțele – și grâul și ovăzul, – pe care le vânduse iarna asta, ca să facă bani să-și cumpere alți boi, să-și ridice iarăși gospodăria... De-o vrea Dumnezeu și de i-or ajuta puterile...

– Bagă-te aici... Îi uscată... Am ars-o bine... Jos sunt paie. Ai și mantaua asta cu tine... Iar eu am să-ți aduc un cojoc... Până la noapte... Încolo om vedea noi...

– Bun, zise Corbea, aruncând traista cu pistoalele înainte. Dă mâna. Ori este vreo scară?

Ion Țărălungă îi dădu mâna.

– Scară nu-i. Este altăceva... Dar ai să vezi mai pe urmă. Am să-ți spun... Am să-ți arăt. Șezi aici.

Ținându-se de mâna lui Ion, care se lăsase-n genunchi pe malul gropii, Corbea și-a dat drumul în jos. Era moale, așternute paie uscate. Ori fân, că mirosea a flori de câmp. Ion puse capacul la loc. Se făcu întuneric beznă – se auzi cum gospodarul trage snopii de hlujdani la loc...

În vreme ce Corbea ședea în groapă, dându-și ochii cu întunericul – întunericu nu văzuse? și la ocnă și-n temnița de la Ieși, – în vremea asta Siliștea fu împresurată de vătăjei – unii de pe loc, alții de prin satele megieșe... Vornicul puse să bată doba și să cheme pe săteni, după obiceiul vremii, pe medeanul de lângă crâșmă. Se strânsesă vreo zece-doisprezece gospodari, ceilalți ori se aflau lipsă ori se îndosiseră, chipurile, n-au auzit vestea... Din crâșmă ieși îmbujorat bine la față și netezindu-și mustețile galbene, unse cu seul bucatelor și scăldate în vinul negru cu care s-a răcorit, omul isprăvniceii. După el, din urmă, cei doi oșteni cu săbiile la șold și flintele în cumpănă.

– Atâția sunt, vornice? se răsti către crâșmar Ostie, căci așa îl chema pe mai marele. Dar ceilalți ce fac? Dorm? S-au culcat odată cu găinile?

– Atâția, cinstite căpitane! Satul nostru-i mic, pe cum se știe...

– Case-am numărat vreo douăzeci și șapte...

– Cu tot cu bordeie, căpitane. Unele părăsite. În altele câte-o babă săracă...

– Și ele, babele tale, de ce n-au venit, vornice?

– Apoi că nu pot îmbla, de bătrâne ce sunt...

– Așa?! Și Ostie mai marele se întoarce către ale sale ajutoare. Să-mi fiți cu ochii mereu pe acești nelegiuiți, auziți? Care cum va cerca să fugă, îl ajungeți și-l tăieți pe loc. Iar de scapă, dați cu pușca, auziți?

– La poruncă, căpitane! strigară cu ochii cât cepele cei doi oșteni.

Ostie făcu semn cu mâna că va să grăiască, și vornicul-crâșmar îi țistui pe bărbații silișteni, printre care-și tot strângea capul între umeri să nu fie văzut Melinte cel cu nenorocirea lui, în vreme ce Gheorghită se ferea după spatele lat al lui frate-său Ion, căutând să prindă orice mișcare și spusă a omului stăpânirii. Grăi vornicul:

594 – Domnia sa căpitanul Ostie de la agia Orheiului venit-au la noi în sat să facă cercetări. A scăpat cu fuga din temnița domnească un vestit tâlhar, vestit și primejdios tare. Oamenii agiei de la Ieși i-au dus urma, dar l-au pierdut prin codrii noștri. Căutat a fost în satele megieșe, dar n-a fost găsit. Aflatu-s-au oameni de credință care au arătat că răufăcătorul a lovit către satul nostru... Aici s-a sfârșit cărarea lui spurcată și sângeroasă. Chiar și culcușul unde s-a hodinit fiara – așternut de frunze – aflatu-s-a... Urmele vădesc că-i rănit tare... Așa că departe nu s-a dus... Care dintre voi, silișteni, are știre de răufăcător?!

Tăcere. Nu făcu nimeni o mișcare. Toți priveau cu ochi mari, fără a clipi.

– Tăceți, afurisiților?! strigă Ostie. Lasă că vă deschid eu boturile. Oșteni, arătați-le cum trebuie să se poarte când au poruncă de la stăpânire să vădească pe dușmanii Măriei sale vodă al Moldovei!..

Oștenii se repeziră și prinseră a da cu latul săbiei peste capetele și umerele și spatele siliștenilor. Loveau unde se nimerea. Bieții oameni se apărau care cum putea: ba ferindu-se,

ba cu mâinile... Unuia îi atinse brațul cu tăișul și prinse a sângera. Altul căzu în zăpadă... Deodată izbucniră strigăte, țipete – alergică femeile într-ajutor. Târără după ele și pe copii – mai mici, mai răsăriți. Se stârni o hărmălaie de răsuna valea...

Ion stătea de-o parte, și, așa nalt și voinic, îl feri pe Gheorghică, zicându-i: „Fugi! Fugi de te-ascunde!“ Băiatul o cotigi într-o parte. Un oștean îl zări, îi strigă: „Stail!“ și se luă după dânsul, cu sabia zmulță în mână. Ba să-l ajungă! Atunci se opri, întinse flinta, să tragă.

– Să nu împuști, Simioane! dădu glas Ion. Lasă copilul în pace!

Răsunând glasul răzașului, puternic, neașteptat, gălăgia pe dată scăzu: oșteanul lăsă arma-n jos și întoarse capul – îl cunoștea bine pe Ion și Ion pe dânsul. Ostie se uită la Țărălungă, la vornic. Ceilalți oameni se îndreptară de trup și ei, simțind că dacă a dat glas Ion, numaidecât se cuvine să facă cu toții ceva dimpreună, ca să nu se mai lase ciomăgiți ca niște oi... Ostie simți primejdia și rânji pe sub musteața galbenă:

– Așa-a-a?! Carevasăzică, aveți limbă și puteți să grăiți?.. Carevasăzică, nu sunteți muți cu toții?.. Tu, Țărălungă, ai cutezat a deschide botul întâiul. Zi, dară: unde se află tănuț tâlharul pe care-l căutăm? Să te-aud! Ori acu dau poruncă să-ți zboare capul de pe umeri...

Era potolit de fire Ion Țărălungă, dar dacă-l călca cineva de bătătură, lasă că știa să-și apere dreptul. Grăi domol, măsurat:

– Măi Ostie. Tu crezi că dacă faci slujba la agie, ai dreptul să sparii copiii? Ai ce ai cu oamenii, dar pe copii să-i lași în pace...

Ostie îl privi chiorâș: da, are cuvânt; el, Ostie, a venit să caute pe cine caută, dar... șoldanul acela de ce-a luat-o așa, la sănătoasa? Se vede că știe ceva... Grăi către răzaș:

– Ce mi te bârzoiești așa, bre Ioane? Mai ai nas să grăiești? Tu zi: unde-i frate-tău Ilie? Și acela un nelegiuit și un răufăcător...

Ion se proțăpi pe picioare.

– Unde-o fi frate-meu nu am știință. Dar s-a dus să slujească Măriei sale vodă când l-a chemat la oaste. Poate că a murit pentru țară, n-am știință. Iară tu, Ostie, la agie slujind, pas de-ți fă datoria cu cinste, iară nu cu: hu! și cu: tu! și cu bățai și omoruri de copii neștiutori și nevinovați...

– Nu cumva, măi Țărălungă, vrei să-mi ei cojocul și cușma?

– N-am trebuință de terfele tale, le am pe ale mele. Cât despre purtările tale... Ai intrat în sat ca lupu-n oi. Că spâr-cuiești pe bieții oameni, putem să dăm de știre nu numai la isprăvnicie, ci și singur Măriei sale vodă Constantin!..

– Ioane bre! făcu înfricoșat vornicul-crășmar. Mai tacă-ți fleoanca! Căpitan Ostie trimes este cu strașnică poruncă domnească...

596 Roșu gotcă de mânie, Ostie lovi cu pintenii armăsarul de sub dânsul să-l calce pe cutezătorul mucalit, dar Ion îi prinse calul de dârlog:

– Să nu îndrăznești, Ostie! Are să-ți pară rău, auzitu-m-ai?

Atâta tărie în glas vădi, atâta îndărătnicie în căutături, că omul agiei se înfrică: „Cum, adică? Eu adică... El adică... Poate să mă pârască?.. Să mă spuie?.. Bunînțele lucru, că poate!.. Dacă a răzbătut la curte și a grăit cu vodă... Poate să se ducă iarăși cu jalobă... Și să mă dea afară din slujbă“ ... Fricos Ostie, măcar că se arăta mare viteaz în ochii altora. Zise către oșteni, scrâșnind:

– Lăsați... I-ați înmuiat olecuță, de-ajuns... Și către vornicul: Să căutați pe acel nelegiuit și sângeros răufăcător... Răscoliți peste tot: și-n pivnițe, și-n șurile cu paie, și-n ocouri, și-n țarcul oilor, în poduri, pe sub paturi, în pățulul găinilor, sub pământ, peste tot. Auzit-ați? Cum îl găsiți, dați de știre cu o împușcătură. La cine-l găsiți, pe acela să-l tăiați pe loc. Iar de-ți simți că tăinuiește ceva, dați focul casei, bordeiului, la tot ce are-n bățătură. Fulgeră cu ochii către grămăjoara de

țărani: Voi vă împărțiți pe din două – o parte vă duceți cu un oștean, cealaltă cu altul. Și să nu vă depărtați câtu-i clipa, până nu cotrobăim tot locușorul în casa fieștecăruia...

Ședea Corbea în groapă, pe grămada de paie, învelit cu cojocul și mantaua și trăgea cu urechea la zgomotele și strigătele de afară. Auzea bufnituri, – mai departe, mai aproape. Auzea glasuri de gospodari, strigăte răstite de oșteni. Auzea țipete de femei, plânsete de copii...

I se încrâncenă inima. De mânie, de supărare. Mânie pentru nedreptățile ce li se făceau oamenilor. Supărare pentru a sa neputință: „Bieții oameni, trag nevoie și nacazuri din pricina mea...” (Trecând Gheorghită pe lângă gluga cu groapa îi dădu de știre, ce se tâmplă...)

Ținu câteva ceasuri, până s-a înserat, astă strășnicie, aist blestem ce se abătu pe capul satului. Auzi Corbea din groapă glasul și jelaniile mamei Ștefana: luată din scurt – se găsiră la ea niște bucăți de pânză sângerată, pe care nu apucase să le spele ori să le îndosească, – zise, că da, au dormit o noapte la dânsa doi oșteni străini, dar dimineață s-au încălărat și s-au dus în drumul lor. „Încotro?” o împunse Ostie cu sabia: „Către Orhei, glăsui bătrâna. Așa i-am auzit grăind... „De ce n-ai dat de știre vornicului?” „Dacă au legat ușa... Nu m-au lăsat să ies!” „A doua zi de ce nu te-ai dus, băboi spurcat?...” „Au zis că trec ei singuri pe la vornic. Că pentru asta au venit la Siliște. Dar nu vor să-l trezească din somn noaptea, să nu se sparie...” „Foc! Am să-ți pun foc! striga și suduia Ostie. Scrum va să rămâie din coliba ta, hârcă bătrână!..” Era furios că nu descoperise pe răufăcător, dar încaltea îi dăduse de urme. Către Orhei ținea calea? Dar el de la Orhei se află trimes! „Ce mai lucrează iscoadele noastre, lua-le-ar dracu să le ieie! Numai asta-mi lipsea: să umblu noapțile și să scotocesc prin bordeiele aesteia păduchioase...”

Mai petrecu o noapte de chef și veselie la vornicul Siliștei Ostie. A doua zi, pe sub amiază, se cără cu oștenii lui cu tot...

În aceeași zi, după ce s-a lăsat întunericul, Ion Țărălungă a dat o fugă la mănăstire să țină sfat cu părintele Nicodim: ce-i de făcut? Sfinția sa pe dată a priceput cine poate fi, ba chiar... cine este cu adevărat. (În acele zile fusese și mănăstirea cercetată de către oamenii domnești). „Cu toată marea premedie, trebuie să-l ajutăm, – a spus călugărele. – Numai să nu ne simtă copoi, că grea pedeapsă ne așteaptă. Pârâși se vor găsi destui – pe capul lui sunt făgăduiți treizeci de galbeni și o pereche de boi tineri...” Ion rămase trăsnit, auzind acestea. Iată pe cine tănuise în groapa lui?! Crezu că-i așa, vreun plugar care a ajuns să se ia la sfadă cu strângătorii de bir. Acum vede că aist Coste a cutezat a merge împotriva Măriei sale vodă! Tremură ceva în pieptul lui Ion – spaimă, mare teamă. Vru să-i împărtășească temerea sfinției sale, dar sfinția sa i-o luă înainte: „Norocul lui că a dat peste alde noi. Alții l-ar fi vândut pentru arginți și dobitoace precum Iuda pe Hristos... Atâtea nedreptăți pe biata Moldovă! Dacă se ridică cineva împotriva, nu o face de zile bune. Aist om, pe care l-ai ascuns, tot de nevoie a apucat calea asta...”

Tot frământându-se de gânduri și griji, într-un târziu Corbea ațipi. Îl fură somnul când gălăgia din sat se potoli, câinii nu mai băteau ca la năvala tătarilor, oile nu behăiau – era liniște. De ce nu vine nimene să-i spuie un cuvânt?.. Ducându-se Ion la mănăstire, porunci lui Gheorghiuță și, mai cu seamă, Măriucăi, nu care cumva să se dea de gol și se arate dulăilor locul. Vornicul numai fărădecat a pus paznici ascunși prin buruieni, pe după pietre, să stea cu ochii asupra bordeiului babei și casei lor... De aceea rămase Corbea în plină neștiință și întuneric... Simțea că primejdia a trecut, dar tot îl cerca gândul, că mai are de înfruntat și alte greutăți... Obosit, apoi și rana chinuindu-l, chiar dacă mai puțin, adormi. Prin somn urmă a-și depăna gândurile...

...Se făcea că a pornit la Orhei. Dar fără soț, singur, pe jos, de-a dreptul prin codri. Mergea pe drumuri pe care le-a călcat

de atâtea ori... Codrul era verde, frunza deasă, ca vara. Iar el, știa așa, prin somn, că acuma-i iarnă!.. Visează? Dar dacă vezi cu ochii, de ce să nu crezi?.. Mergea repede, parcă ar fi avut piciorul teafăr. Se miră: dar de ce-s pedestru, iar nu călare? Unde-i Murgul? Nu era, nu se vedea... Se opri Corbea, puse două degete în gură și fluieră o dată. Se auzi zgomot dintr-o parte. M-a auzit și vine! Ca o furtună, ca o vijelie. Trosneau ramurile. Se învârtejea frunzișul. Nu un cal – o herghelie vine!.. Și se feri după tulpina unui copac...

În clipa aceea auzi un glas. Atât de apropiat, atât de cunoscut, atât de drag.

– Coste. Aici ești?.. Mă auzi, Coste?

Se trezi. Se trezi și se cutremură. Nu visase – glasul se auzise cu adevărat. Era glasul ei, al Măriucăi. Dar nu de sus venea, dintr-o parte. Aici, alături îl auzi. Din peretele gropii, din pământ ieșea. Sări de pe grămada de paie. Își lipi urechea de peretele bătătorit și ars al gropii și atunci îl auzi limpede.

– Tu, Măriuco?.. Dar unde, unde ești?

– Eu, Coste... Aici sunt... Caută cu mâinile capacul... Este un capac de scândură... Scoate-l...

Ah, doamne. Groapa asta mai are o ieșire... Mai era una – pe dedesubt... Găsi iute, pe băjbăitele, sub paie, un fundac de lemn. Îl trase și o văzu pe Măriuca venind spre dânsul, în genunchi, cu o lumânărică aprinsă în mâini.

– Măriuco!.. Dar cum?.. De unde? De ce n-am știut și eu?.. De când stau și mă perpelesc aicea și nu știu ce-i afară...

– S-au cărat răii... Ion a dat fuga la mănăstire, la părintelul Nicodim... Or să vie să te ieie. Or să te ducă... Cuvintele i se înecară. Mi-a lăsat poruncă să nu mă apropiu de tine... Eu cum să te las?.. Dacă vin și te iau... Te duci și n-am să te mai văd... Am coborât în bordeiul nostru de sub casă... Este acolo o bortă până la groapa asta... S-a năruit mai an, dar eu am destupat-o... Amu, iaca...

Când a înțeles ce și cum, Corbea a simțit că s-aprinde un foc în piept.

– Măriuco... scumpa... neprețuita... floarea... dragostea mea...

Ajutând-o să iasă din acea trecere îngustă, o îmbrățișă cu patimă. Femeia, tremurând, se topi lângă dânsul. Prinse a o săruta, pe frunte, pe ochi, pe obraji, pe buze – unde se nime-rea... Și atunci se întâmplă ceea ce nici ar fi crezut, nici ar fi bănuț: veni vârtejul cel mare, și-i luă, și-i învârti, îi repezi în sus, îi trase în jos, iar îi repezi în sus, purtându-i pe unde știa numai el, apoi dintr-o dată îi cufundă în adâncul adâncurilor... Și fu acel ceas cel mai frumos ceas al vieții lor... Al flăcăului acestuia chinuit și hăituit, al nevastei acesteia necăjite și fără de noroc, care demult înțelesese că viața ei s-a încheiat, că nu mai poate nădăjdui la nici o bucurie... Iată că soarta s-a milostivit și i-a adus o fărâmbă...

600

...Târziu după miezul nopții, pe la cântători, doi oameni se apropiau, pe întuneric, de poarta mănăstirii Căpriană. Unul mergea pe jos, ducând calul de frâu, altul se ținea în șa, luând aminte prin părți, la desimea pădurii. Când rămase ca vreo sută de pași, opriră și ascultară... După care cel ce ducea calul de cap dădu un semn parcă ar fi țipat o pasăre de noapte, o bufniță. La care se auzi, nu zăbavă, un răspuns dinspre un pâlc de porumbrei.

Ion, cu calul de cap, ținu într-acolo și curând văzu umbra unor cai și a unei sânni. Auzi pe sfinția sa:

– Bună vreme, frate Ioane. Bun sositul.

– Bine te-am găsit, părinte.

Ajutat de Țarălungă, în tăcere, Corbea coborî de pe cal, urcă în sanie și, tot așa, pe tăcutele, o luă pe coastă, spre satul din vale, unde aveau a-l ascunde pe voinicul rănit, la o casă de gospodar, până să se facă sănătos, ca să poată porni iar pe drumurile voiniciei lui...

Capitolul al șaptelea

De douăzeci de ani vestita Cameniță cetate crăiască, înfiptă pe malul nalt și stâncos al Smotriciului ce dă repede în Nistru – tăria de sute de ani a Crăiei Leșești, de douăzeci de ani se afla cuprinsă de turci, de asupra ei fluturând steagul verde al prorocului, iar pe metereze umblând oștenii păgâni. Rană în trupul țării, rușine pe obrazul ei din acea vară a anului 1672, când Mehmet sultanul, văzând chipul măiestrit închipuit din ceară al fortăreței, făcut de meșterul moldovan Grigorie Cornescul, se aprinse de dorința de a o bate și a o lua, năzuind a potoli cumva zurbalele ienicerilor săi, ce-i clătinau rău de la o vreme scaunul. Veni deci cu oaste multă și o împresură și porni a o bate. Ar fi putut s-o bată mult și bine, chiar de aduse acel tun negrăit de mare, tras de 80 de boi, s-o bată și să n-o ieie, dacă lăsătorii leși ar fi întârit-o din vreme cu oșteni și cele trebuitoare și ar fi apărat-o cum se cuvine. Trufași de felul lor, ei nu crezură că o pot pierde, căci nebiruită în veci li se părea Camenița. Când văzură că nu mai pot ține piept focului, foamei și setei, ridicară steag alb, lăsându-se la mila păgânului, iar viteazul staroste Volodiiovskie dădu cu mâna-i foc la ierbărie și pieri și el în acel iad al morții...

Văzând că turcul se vâra tot mai în adâncul Crăiei, se săltară iute leșii, călcând peste cele năravuri stricătoare ale lor – marele hatman Sobieskie cunoștea bine firea și apucăturile osmanlâilor precum și ale tătarilor, credincioase slugi ale lor – și la al doilea an loviră cu oaste bine într-armată. Trecând de

partea lor și domnii Moldovei și Munteniei, îl pisară pe vrăjmaș la Hotin, punând pe fugă pe singur Mehmet sultanul, care era să-și piardă haremul cu ale sale cadâne ce le căra cu dânsul la război... Prinseră atunci la inimă leșii, iară după alți doi ani de zile murindu-le craiul, seimul alese pe Ian Sobieskie crai, în nădejdea că va dezbate Camenița, spălând țara de rușine...

Turcul, însă, o întări și mai mult, puind pe domnii Moldovei și Munteniei s-o grijească cu salahori și zaherea – carne, făină, unt, miere, toate acestea fiind luate de la și așa despuiații bieții pământeni.

Amarnic o pățiseră leșii! Rău greșiseră nepăzind cetatea când au putut. Așa măreață și întărită când era a lor, acuma se afla și mai întărită de osmanlâi, și nu se vedea mijloc și nici chip s-o smulgă din mâinile lor.

602 Sângerândă rană în trupul Recei Pospolita! Arzătoare rușine pe obrazul ei. Au cine și când avea să răzbune această nesufirită osândă, s-o scape de aist negru blestem?

Nestatornic norocul omului pe lume și schimbătoare lucrurile țărilor mici, dar încă ale împărățiilor celor mari!

După o înfrângere ca aceea de la Hotin, după alte hărțuieli cu creștinătatea, iarăși se aprinse sultanul de dorința către fapte de vitejie. Strigă, deci, oaste din toate colțurile întinsei împărății și o porni asupra strălucitei cetăți de scaun a Țării Neamțului. Viena sau Beci, cum i se mai zicea. Când oblici împăratul Leopold că vine negreață de oaste asupra-i, părăsi scaunul și se trase în adâncul stăpânirilor lui, speriat de-a binelea. Vru atunci pronia cerească să pedepsească pe îngâmfatul păgân – sultanul nu veni el, ci puse în capul hoardelor pe marele său vizir Cara-Mustafa, om pidosnic, nesățios și lacom de averi! Și câtă puzderie de turcime și tătarâme și alte oști strânse păgânul, cu tunuri multe și alte măiestrii – pe toate le aduse sub zidurile cetății, împresurând-o și bătând-o zile

în șir... Și ar fi luat-o, negreșit că ar fi luat-o, de nu cumpănea lăcomia cea fără de margini a vizirului, care năzui să pună mâna pe averile dinlăuntru el singur pe toate, fără să le împartă cu alții... Deci, dădu o ploaie mare, care încurcă socotelile păgânilor, iar în vremea asta sosi, chemat de împăratul Leopold, Ioan Sobieskie craiul cu 12 000 de călărime aleasă... Și cum căzu asupra vrăjmașului așa căzu, ca un fulger al lui Dumnezeu. Puse pe fugă pe spurcatul de Cara-Mustafa, care părăsindu-și bogatele și plinele de scumpeturi și bănet corturi, o rupse din loc cătu-l țineau picioarele ca să-și scape zilele...

Și urmăriră creștinii pe turc.

Și izbăviră Viena.

Și se duse vestea în lumea largă de înfrângerea păgânului și de marea biruință a creștinătății.

Iară eroul fu craiul, și toată Evropa cu neamurile ei oropsite de osmanlâi, îl laudă, numindu-l Rex Salvator, adică izbăvitorul al creștinătății crai...

Numai că tot rămânea Camenița cetate sub stăpânirea păgânului. Ca un spin în talpa Crăiei. Ca o țandără în palma Craiului.

Porniră leșii a da năvală asupra Moldovei, mai în fiecare an, către toamnă, s-o cuprinză, doar ar sili prin foamete pe turci să dea cetatea. Văzând asta, împăratul Leopold uită de ajutorul ce-i veni din partea lui Sobieskie și, aprinzându-se într-însul pofta de apucare a noi pământuri, hotărî să-și alipească la ale sale stăpâniri și Țările de la Dunăre. Porniră și oștile nemțești a se mișca să treacă dincoace de Munți. Se iscă un fel de sfadă mocnită între Împăratul și Craiul. Cel dintâi ținea sus și tare, că odată ce se află stăpân peste Țara Ungurească, înseamnă că și muntenii și moldovenii sunt ai lui, căci în vremile vechi, pe când cotropi hoarda tătaromongolilor aceste locuri, ei, moldovenii și muntenii, adică moșii lor ziși valahii, la unguri se adăpostiră până la descălecatul

lor de-al doilea. Celălalt, craiul adică, iarăși aducea drept dovezi vechile capete și înțelegeri ale domnilor Moldovei cu craii leși, și pe aist temei țineau că Moldova a lor este, de drept, și a lor cade-se să fie. Așa se pomeni pământul nostru jinduit și de unii și de alții, ca meleag mănos ce se afla, dar lipsit de puteri de a se apăra și nespus de nenorocit...

Deși, de la despresurarea Vienei pornită în scădere, Împărăția turcească avea să stea însă mai bine de suta de ani. Sânge-roasele războaie între leși și turci, ținându-se lanț, toate pe bietul nostru pământ dându-se, o pustii ră și o umplură de jale...

Văzând că nu izbuteste, se gândi atunci craiul că alt chip nu este de a-și atinge ținta decât numai tăind căile pe care era întărită Camenița cu oaste și cu zaherea. Iară mai lămurit spus, să o încingă dinspre miază-zi cu un brâu nepătruns din cele vechi cetăți ale Moldovei, unele părăsite, altele dărâmate. Se întăriră, deci, leșii la Câmpul-lung-Moldovenesc, la Suceavă, iar în anul din urmă își făcură băști de iernat într-o seamă de sate de sub munte – în Vasileu, în Orășeni, în Coțmani, în Bănila, în Hlâniță, în Cuciur și alte din ținutul Cernăuțului... Se aflau acolo joimiri moldoveni, din cei în slujbă la craiul mai de demult, dar și din aceștia trecuți din oastea domnească în anii de la urmă, în frunte cu rohmistri moldoveni...

Dintre toți cei mai vestiți erau polcovnicul Constantin Turculeț și fiul său.

Ieșeau, hărțuiau pe turcii și tătarii ce scoteau nasul din cetate spre a aduna nutreț pentru cai – fân și paie de la lăcui-tori, ori loveau pașalele ce veneau din jos, de la Împărăție către Cameniță, făcând mult sânge rău păgânilor cât și lui vodă al Moldovei...

La acea vreme de sfârșit de iarnă, peste întinderea încă albind de omături, de-asupra cărora spânzurau legănându-se poalele sure ale nopții, cobora la pas săltat dinspre părțile de Sus o ceată de călăreți. Erau ca vreo treizeci la număr, cu

poclăzi ușoare și arme asupra lor – unii cu sânete, alții cu pistoale, dar toți cu săbii și iatagane... Înaintau în tăcere, cu băgare de seamă, ținându-se pe lângă pâlcuri de tufari și cornuri de pădure, urcând colnice și coborând în vâlcele, uneori apropiindu-se de șleahul împărătesc ce șerpuia de-a lungul apei Prutului, apoi iar ferindu-se mai într-o parte.

Erau porniți la drum de trei zile, dar mergeau numai noaptea, ziua stând la popas și odihnă; îndosiți într-un desiş de pădure ori pe fundul unei râpi – una: pentru a nu fi zăriți de străjile păgânilor, care treceau din când în când în fuga mare de-a lungul șleahului, ori de alți ochi răi; a doua: pentru că începuse de acuma să sufle un vânt cald din Jos, omătul prinse a se-nmuia și a se sparge, îngreuiind mersul cailor, noaptea însă iarăși se lăsa frig și înțepenea și se făcea tare ca piatra...

Se ținneau în șir lung, cea după cea, botul istui cal la coada celuia dinainte, așa că, de te-ai fi uitat din față, ai fi zis că-i un călăreț singur, iară de undeva de la o parte – că-i o oaste... Se aud bătând copitele-n pământul înghețat – pe alocurea, pe costișele întoarse către amiază s-a dezgolit locul. Arareori zbucnește un fornăit de cal ori o tuse scurtă și e iarăși tăcere, numai bătaie de copite abia auzite...

Cel dintâi din drumeți – un oștean mătăhălos, lat în spete – călărește ca la vreo zvârlitură bună de băț mai înainte. Scotocește cu ochii ageri, parcă ar pipăi cu mâinile, locurile ce i se deschid în față, orice umbră și ridicătură ce se iscă în întuneric: tufar, creastă de buruieni, pâlc de copaci ori pom singuratec. Aruncă, din când în când, o căutătură îndărăpt, către ai săi tovarăși, – vin și ei? nu s-a prea îndepărtat de ceată – și iarăși îndeamnă calul, izbind de frâu și dându-i pinteni...

Cel care merge al doilea, dar cu adevărat începe șirul, este oarecum mai mărunț la trup, poate pentru că are pe dânsul haină mai ușoară – oștenii poartă cojoace, mantale – el ca să

se afle mai sprinten umblă într-o dulamă scurtă, care nici genunchii nu-i acoperă. În schimb cei doi care-l urmează sunt niște adevărați urieși, cu umeri desfăcuți și brațe lungi, dezlegate din încheieturi parcă... Amândoi aiștea fac ce fac și dau să iasă din șir, luând-o unul de-a dreapta, altul de-a stânga celui mai scund din frunte, dar acesta, simțindu-le gândul, repede biciușca, lovește calul de sub dânsul, bidiviul o ia iute înainte și cei doi zdrahoni n-au încotro – rămân să călărească în urmă. Ei nu se lasă, se îmbulzesc, izbindu-și caii unul de altul, fiecare năzuind să fie el întâiul după căpetenie.

606

Căpetenia este Turculeț cel mic, fiul polcovnicului Turculeț bătrânul, pre numele lui Constantin, iară pe acesta tânăr Andrei îl cheamă. Porecla a moștenit-o de la părinte-său, iar tată-său de unde-o are?.. Apoi, copil fiind, s-a aflat rob la păgâni tată-său, după care, fugind și întorcându-se la Moldova, Turculeț i-au zis. Bun-înțelea lucru, botezându-se, nume creștinesc a fost să poarte, dar de poreclă n-a scăpat, așa și a rămas: Turculeț. Turculeț – neturculeț, dar mare viteaz s-a arătat, de s-a dus vestea în toată astă parte de lume. Chiar și turcii cinste îi purtau, știindu-l de oștean priceput foarte. Au tot cercat să-l momească să treacă de partea lor – și prin mijlocirea tătarilor și prin domnii Moldovei, dar geaba – n-au izbutit. S-a jurat Constantin Turculeț să slujească pe măriia sa Craiul până-n ziua când vor fi aruncați păgânii dincolo de Dunăre și va fi curățit pământul strămoșesc de seminția păgână...

Viața coaptă și-o trăi Turculeț – tatăl la leși, câștigându-și mare cinste de la Craiul, pentru slujbele ce i le făcu cu joiirii moldoveni în războaiele cu ismailtenii. Sunt de-acuma mai bine de treizeci de ani. Când s-a dus, era neînsurat, flăcău, chiar dacă trecuțel... Acolo, în Podolia, i-a dăruit Craiul o jumătate de sat, acolo și-a așezat gospodăria, și-a durat cuibul... Și-a adus gospodină la casă, o ruteancă, care i-a născut nu zăbavă un fiu... Unul singur, căci după aceea n-a

mai putut să nască... Unul fiind, Andrei Andreică, îl prăpădeau din ochi părinții. De mic era mereu cu mama, iar dacă s-a ridicat băietan, l-a luat tatăl în grija lui, deprinzându-l călăria și mânuirea armelor și, mai târziu, războiul... Tare neașezate vremile, de nu mai conținesc de atâtea ani războaiele creștinilor cu afurisiții de păgâni...

Sunt plecați oștenii de câteva zile, dar parcă-au trecut săptămâni! Și nu pentru că ar fi obosiți de drum ori că le-ar părea rău de bordeiele calde lăsate la Cuciur, ci pentru că nu mai au răbdare a da față cu acel pașă turcesc, despre care au oblicit prin iscoade, că a pornit de la Țoțora și ține cale încoace, spre Cameniță...

Călărește în fruntea cetei Andrei Turculeț căpitanul, cu ochii împungând prin părți – au început locuri streine, necunoscute, care-l fac să i se încordeze pieptul – iar gândurile... „Fiule! îi zise la plecare bătrânul tată, de față fiind omul crăiesc sosit anume să facă căutare joimirilor moldoveni. Ai fost de atâtea ori cu mine în bătălii sub zidurile Cameniței... Cunoști firea și năravul turcului... A venit vremea să te duci singur cu oștenii tăi se te bați în câmpi deschiși cu păgânul... Le vei ieși înaintea acelor osmanlâi, care vin către cetate, îi vei lovi din ascunzătoare ori din mers, îi vei lua de grumaz și-i vei aduce spre înfățișare Craiului. Aceasta este porunca Măriei sale Craiul... Du-te, fiule și să te ajute Dumnezeu!“.

Oștenii și i-a ales Turculeț ist tânăr singur. Iar când fu strânsă ceata, părintele îi hotărî să ieie pe câțiva mai bătrâni, mai umblați și mai pățiți, între care i-l dădu dintre ai săi oameni pe unul din părțile Orheiului, Ilie Țarălungă, care cunoaște bine drumurile și locurile, precum și viclesugurile păgânilor, căci a fost destule ori la trebi ca acestea. Anume pe acest oștean l-a pus Ștefan căpitanul să meargă înaintea șirului la oarecare depărtare, căci peste toate are și ochi buni și auzul ascuțit tare...

Căpetenia zărește umbra lui coborând la vale, pe costișă. Ia aminte îndărăt la cei ce vin în tăcere – numai tropotul cailor turbură liniștea nopții – și iar se lasă legănat de ale sale gânduri... O amintire cheamă pe alta: icoana părintelui se topi, licări o lumină – și în fața ochilor minții răsări o întâmplare din frageda copilărie...

Se văzu băiețel de vreo 4–5 ani. Ieși în uliță, la joacă. Desculț, în cămășoi. Aveau o fată-n casă, care stătea mereu cu ochii pe dânsul – nu cumva să iasă, nu cumva să-l vadă puii de țărani umblând ca dâșșii. El, odraslă de polcovnic! A păcălit-o pe slugă, căci tare-i plăcea hârjoana... Soare fierbinte! Și el zburând slobod, ca un mânz... A ajuns în cealaltă margină de sat... Era moșia unui șleahlici, care avea și acela un băiețel. Unul bondoc, cu ochi bulbucăți. Îl văzuse de câteva ori pe malul iazului... Părinții îl purtau în straie de joimir: tunică, pantaloni, chiar și săbiuță la șold avea, ca un om mare... Cum se făcu, de dădură ochii unul cu altul. Puiul de șleahlici era cu sabia, ba și o pușcă mică avea pe umăr, bineînțeles, cu doica alături. „Uitați-vă! strigă zărindu-l. A ieșit coate-goale în lume!“ Jignit rău se simți puiul polcovnicului Turculeț. Se aplecă, culese o piatră, ochi și o azvârli în neprietenul său. Acesta ferindu-se, îl ochi, la rândul lui, cu pușca, zicând din gură: „Buf!“ Dar bufnitura lui nu-l prea sperie pe băiatul polcovnicului. Atunci se învârti căutând pe jos o piatră. Până s-o găsească, „coate-goale“ îl și pocni în spate și o rupse de fugă.

– Am să te spun la părinți! îi strigă doica, o femeie cam sașie și smochinită la față. Puiul de șleahlici se făcu stacogiu de mânie. Strigă:

– Muldovan, cap-de-bou! Muldovan, cap-de-bou!..

Fu ca o lovitură de bătă în creștet, cum se zice, când se auzi poreclit „cap-de-bou“, dar cuvântul dintâi nu-l înțelese. „Muldovan“, de ce: „muldovan“? Cu lacrimi de obidă în ochi, cu ochii strânși să nu plângă, fugi drept la maică-sa. Ea când

Îl văzu, mai să leșine – îl căutase peste tot. Îl strânse la piept, de bucurie, dar și de teamă să nu afle tatăl. Dar taman întră pe poartă, întorcându-se de la Liov.

– Ce-i? Cine te-a bătut? Îl luă mama la întrebări.

– Nimeni. Eu l-am bătut pe dânsul, cuteză băiețașul.

– Cum? Pe cine?

– Pe țâfnosul de șleahțici... Și porni să plângă.

Atunci intră tata în vorbă:

– Hei, voinice! zise, punându-i mâna pe umăr. Dacă-i adevărat că l-ai bătut, la ce bun să plângi? Las-să plângă cel bătut!

Așa era. Drept zicea. Dar vezi că bondocul cu săbiuță de lemn l-a bătut cu cuvântul: l-a poreclit „cap-de-bou“, ba l-a mai făcut și „muldovan“... Atunci i-a lămurit tatăl ce înseamnă acele vorbe și de ce sunt ei moldoveni... Și de ce nu trăiesc în țara lor, pe pământul lor, ci au luat calea pribegiei, viețuind printre străini... Dar lasă, fiule... Vă să vină vremea și om să ne înturnăm acasă. Om să-l alungăm pe păgân de pe moșia noastră și om să ne înturnăm...

Călărește Turculeț cel mic și-și deapănă amintirile... Cei doi zdrahoni iau aminte către căpetenia lor și ba să bănuiască ce gânduri îi trec prin minte. Mitrea și Vlăsie sunt numele lor. Ei doi răspund cu capul de viața și bunăstarea mai marelui lor.

Pentru câteva clipe oșteanul ce mergea în frunte se făcu nevăzut. Îl înghiți întunericul. Căpetenia duse mâna la ochi să și-i frece, și calul, simțind frâul slobod, încetini din mers. Ba mai dădu peste un bolovan înghețat și se poticni. Călărețul se cutremură.

– Dii! Ce te-o apucat?

Zdrahonii nu deslușiră spusa stăpânului și, crezând că le vorbi lor, se repeziră să-i plinească porunca.

– Aici, căpitane!

– Unde-i Țarălungă? Nu-l văd, a cherit... Parcă l-a înghițit o bulboană!

Tot atunci trupul voinic al frunțașului răsări din negura nopții, pornind să crească, să se vadă tot mai limpede. De-a mirării: era departe, dar parcă aproape de tot. Se ducea înainte, dar parcă venea întracoace.

S-a întâmplat ceva? A văzut ceva?..

Ilie Țarălungă, care mergea ca la o azvârlitură de băț înaintea șirului de oșteni, își făcea slujba în steagul lui Turculeț-părintele încă de pe când trecuse din oastea lui vodă al Moldovei în cea a craiului. Bătuse destule bătlăii... Destule ori coborâse cu poghiazuri, ajungând până la Iași, ba tocmai în Bugeacul tătarilor... În ultima ciocnire, când cu acea luptă de noapte la Copou, fu lovit la braț, rău lovit... De atunci l-a cam oprit domnia sa polcovnicul pe lângă dânsul.. Dar nu ți-i Ilie omul să stea fără treabă – a trecut la gospodărie. Toate celea le făcea cu pricepere – clădind sobe prin case și bordeiele de iernat, tăind lemne, cărând apă... Așa, cu o mână numai... Dar totodată deprinzând-o pe cea beteagă cu munca, încetul-pe încetul. Și iată, odată, când fură loviți de păgâni, apucă sabia și văzu că o poate purta... Apoi, cerându-se iar cu ceilalți oșteni, înfruntându-se cu turcii ieșiți din Cameniță în căutare de nutreț prin satele megieșe, dădură iama într-înșii... I-a atins bine pe câțiva, iar pe unul l-a dat la pământ, dar și pe dânsul era să-l scurteze de cap un ienicer fioros... Văzând că-i bâja rău, a apucat sabia și, cu mâna beteagă, a repezit-o și l-a ajuns el întâiul... De atunci a înțeles: rana cu cât o corcolești, cu atât mai rău!.. Ce-i drept, uneori când o prea supără, mâna, îl doare din umăr. Dar l-a învățat un moșneag din Putila cum s-o oblojească și s-o lege... Acu poartă un fel de legătoare pe dedesubt, cusută din blană de ied, să n-o răcească...

Îndeamnă Ilie calul pe costișă în sus, iar gândul îi fuge departe înainte, peste văi și dealuri, spre Iași. Ce i-o fi făcând la aist ceas frumoasa Tarsița? De astă toamnă n-a văzut-o. Dând

năvală câinii de la agie, el a rămas – mândruța l-a ascuns bine în cotlonul acela întunecos... Cât despre bietul Ion, nu l-a mai văzut de atunci... Cine știe ce i s-o fi prilejit: a scăpat ori... l-au prins și i-au întins pielea pe grindă?

Oftează Ilie – el singur s-a rugat de polcovnic să-l trimeată cu pogheazul în jos. Ține mult polcovnicul la dânsul și i-a făcut cheful. Numai că nu călăuză a vrut să purceadă, ci ca oștean de rând. Are un gând tăinuit Ilie: dacă vor sparge pe păgân, să se repeadă pe câteva zile la Siliște. Să-și vadă frații, sora. De ani de zile n-a mai dat prin sat... Vremea de la urmă se visează tot mai des la casa părintească... Înainte de-a porni la drum, numai câteva ceasuri dacă a dormit și... Iarăși a avut un vis!.. Se făcea că băiețandru fiind, ieși cu tata la plug – el ducea caii de cap, tata – plugul de coarne. Zi de primăvară, arde soarele-n slăvi, ciocârlia cântă nevăzută... El calcă cu talpa prin miriștea din an, caii trăgând răsuflă din greu... Deodată răsună ca un trăsnet glasul tatei: „Un-te caști, băiete? Nu vezi că duci brazda strâmb?“ Și odată jap! îl ajunge șfichiul biciuștei peste braț. L-a fript! Frumusețea vrăjită a cerului s-a risipit... Cântecetele s-au dus toate, parcă nici au fost. Ochii s-au împăienjinit de lacrimi. „Diii!“ – a strigat la cai și atunci aist de către om îi pune copita grea drept peste laba piciorului. L-a străfulgerat durerea. S-ar fi prăbușit acolo, în țărână, dar i-a fost rușine de tata. Șchiopătând, cu dinții încleștați, pași mai departe, purtând caii de dârlogi...

Îl zgâlțâi cineva de umăr: era trimesul polcovnicului. Veni cu poruncă să se înfățișeze degrabă la casa domniei sale. Știa pentru ce este chemat. Își îndosi iute cele ce avea în colțul tăinuit, punând piatra la loc, să nu se cunoască. (Adunase în toți aiști ani ceva bani, ceva scule, pentru ca atunci când se va întoarce acasă, în sat, să-și pornească și el gospodărioara lui. Dacă va să aibă zile și n-are să-și afle sfârșitul pe undeva prin aceste nenorocite câmpuri ale Moldovei)... După ce

primi de la domnia sa polcovnicul toate poruncile și îndrumările: „Bag' seama! Te duci cu fecioru-meu... Ești mai bătrân, copt la minte... Elu-i tânăr, zburdalnic. Să fii cu ochii în patru, Ilie frate... Răspunzi de viața lui și a celorlalți oșteni!..” – după acestea s-a întors la bordeiul lui, și-a scos mica avere, a băgat-o la loc în traiță, luând-o cu dânsul... Dar când l-a trimes căpitanul călăuz înainte, a lăsat torbușoara pe seama Dedului, care vine la coada șirului. Ca un frate Dedul, are bună încredere într-însul...

– Dii! își îndeamnă bidiviul Ilie Țărălungă.

612
Urcând pieptiș pe coastă în sus, își cerne gândurile mai departe. A mers astă iarnă un ortac spre părțile Orheiului. A fost chemat de sârg de vestea că i s-a pristăvit părintele – ori că a murit ori că l-au ucis niscai răi, cine să știe? Omoruri și răutăți destule la Moldova. Și jafuri... Și tot felul de nedreptăți... Mai cu seamă sunt cu zilele în mâini cei care au pe cineva – feciori, frați, rude – în slujba craiului. Pe aceia stăpânirea, boierii din partea locului îi calcă, îi pradă, își bat jos de dâșii fără milă și rușine... A trimes Ilie cu acela cuvânt la frați și soră. L-a rugat să afle ce fac, cum duc gospodăria... L-a făgăduit ortacul: am să înștiințez, iar când mă întorc, am să-ți spun. Bucuros foarte că pleacă!.. S-a dus și nu s-a mai întors. Cine știe ce-o fi pățit? Tâlharii l-au ucis, poate, pe drum. Poate l-au prins vrăjmașii din satul lui... Cu oșteanul acela a trimes ceva bani pentru frați și soră. Să salte cumva din nevoi... Că astă toamnă, când l-a văzut Ion la Iași, zicea că mare nevoie a dat peste silișteni: i-au jefuit răii de vite... Nici cel plecat nu s-a întors, nici știre dacă au ajuns banii încredințați la ai săi frați și soră nu are...

Merge Ilie prin negura nopții și uneori îi vine să dea murgului pinteni și s-o ieie la sărita înainte. Să taie prin codri, pe cărări îndosite, și să se sloboadă către părțile lui, spre casă... Nu poate! Are datorii de plinit. Mari datorii. Datorii crăiești.

– Mitre! Ori tu, Vlăsie! strigă căpetenia, fluturând din cap, precum i-i obiceiul. Fugiți unul la coada șirului să vedeți de ce Dedul a rămas așa departe?!

Cei doi luați pe gânduri – aveau și ei rude rămase pe pământul Țării, pe care nu le văzuse de ani de zile: unul părinți bătrâni, celălalt nevastă, pe care, precum află, o chinui de moarte vechilul – cei doi dădură pintenii cailor, venind fuga la mai marele lor. Auzind porunca să fugă îndărăt, – prinseră a se codi și a se înghionti unul pe celălalt. Dedul? A rămas? De unde știe căpetenia că a rămas? De aici nu se vede.

Zise Mitre:

– Vlăsie măi, du-te tu!

Zise Vlăsie:

– Fugi tu, Mitreo!

Și amândoi călăriră pe lângă căpitenie mai departe. De unde astă dată neascultare la dâșșii? De teamă că fugind îndărăt, se putea să nu mai vină iară, rămânând la coadă pe multă vreme? Ori că de bună seamă, s-a pierdut cel ce încheia șirul și până nu-l găsești, nu te poți întoarce? Cine-l știe pe unde-o fi rămas... Că numai dracul l-a spus să meargă la coadă: un ticăit, un mocoșit, un sclifosit! „Calul mi-i beteag de piciorul de dinapoi, zise ticăitul. Nu văd bine cu ochii... Merg la coadă să nu vă-ncălesc pe voi...” Un neghiob și mai mult nimic! Îl știu ei, Mitre și Vlăsie, ce pacoste de om este Dedul! Când pleacă în pogheazuri, mereu la coadă se târăște. Dar cându-i vorba de pradă, sare întâiul! Atunce nici calul nu i-i șchiop, nici ochii nu-l dau de sminteală. Să vezi ce sprinten și iute este Dedul! Mai cât Ilie, pe care nu se știe de ce l-a îndrăgit într-atât căpitan Andrei, de l-a pus călăuz... Mitre și Vlăsie n-ar vrea să fie în locul lui. Prea-i cu primejdie treaba asta! Când mergi în fruntea cetei, poți da peste iscoade păgâne... Te arcănesc, te trag într-o groapă, într-o râpă... Nici n-apuci să deschizi gura, să strigi... Nu, nici Mitre și nici Vlăsie

n-ar pofti să fie călăuz. Dar nici să rămână departe în urmă! Și acolo o poți păși. Străjile păgâne ori cele domnești lasă să treacă ceata, odată haț! și pun mâna pe cel rămas la coadă, luându-l limbă... Cel mai fără primejdie îi pe lângă căpetenie...

– Mitre! Vlășie! dă iarăși glas căpitan Andrei Turculeț. Aflat-ați ce v-am poruncit?

N-au aflat. Nu s-au dus. Dar răspund amândoi, ca înțelegeți între dânșii:

– Este Dedu. (Mitre zice.)

– Vine Dedu. (Zice Vlășie.)

– N-a rămas Dedu. (Unul.)

– Dedu nostru. (Celălalt.)

614

În vremea asta văzduhul e spart de un țipăt de huhurez, pasăre a nopții: „Hu-hu-huu!..“ O dată așa. Peste scurtă vreme iar: „Hu-hu-huuu!“ Nu țipăt de pasăre, ci ca niște trosnituri de flintă. Cu totul pe neașteptate răsună. Cum, adică: neașteptat? Ba foarte „așteptat“, că doar au pornit a înfrunta pe dușmani! Da, dar nu se gândeau să dea față cu ei așa degrabă. Încă n-au ajuns bine la Podul Lipcanilor. Încă n-au apucat a trece pe celălalt mal. Și apoi nici nu le fu socoteala să tâlnească pe acel pașă la ceas de noapte! Să fi înaintat și el către cetate sub acoperământul întunericii?

Căpitan Andrei trase de frâu, se înălță în scări, scrută negura din față, căutând umbra călăuzului. Acum câteva clipe îl pierduse din vedere, cu greu îl află, dar iarăși îl înghiți negreața... Iată-l scăpătând peste dâmb! Se vede bine calul sub dânsul. Dar de ce-a strigat? A văzut ceva? Două strigăte – semn că s-a ivit oaste păgână în cale... Când Mitre și Vlășie întăriră că a dat Ilie glas, că a văzut pe dușman, în mintea lui Andrei căpitanul într-o clipă se rânduiri cele ce va face. Cel dintâi lucru: să se desfacă ceata în trei – unii la dreapta, alții la stânga, iar el cu grosul oștenilor în mijloc! Îi vor lua pe păgâni prin învăluire. Vlășie cu unii, Mitre cu alții, el, căpitanul, cu cei mai mulți...

Se rupse șirul cât ai bate din palme. În deplină tăcere. Fără zgomot. Numai cu porunci șoptite din câteva cuvinte, care trecură de la om la om.

– S-au ivit! Vin! Îi învăluim! Cădem asupra lor ca ulii...

Mâna pe sânețe. Pistoalele smulțe de la brâu. Săbiile trase din teacă. Iataganele în cumpănă...

Își cunoaște căpitan Andrei oștenii – fără a se-nturna simte cu spatele, că gata sunt a da năvală, căzând precum șoimii asupra unor târâtoare ori săritoare. Și domnia sa arde de nerăbdare a da ochii cu dușmanul. Prea des întunericul! Pe de-o parte îl iai pe neprins de veste. Pe de alta, cum să-l tai dacă nu-l vezi de față? Strigă: „Mitre! Vlășie! Țărălungă unde este? De ce nu s-arată Țărălungă să ne spună ce și cum?“ Cei doi n-au de unde să știe: a dat călăuzul semn, făcând ca huhurezul și a muțit.

– Mă reped eu! zise Mitre. Văd și pe dată-s înapoi.

– Ba eu! i-o tăie Vlășie. Eu mă duc, căpitane.

Amândoi o rup înainte. La asta sunt gata în toată clipa, știind că chiar de-i paște primejdia, în schimb lauda va să fie mare: de la căpitanie, dar mai ales de la Turculeț părintele... Căpitan Andrei însă știe el ce știe: nu-i lasă pe amândoi, destul să se ducă unul.

– Pas' tu, Vlășie! Ești mai iute de picior. Adu pe Țărălungă!

Vlășie, îmbucurat, o ia din loc. Mitre scăpă un oftat cât un geamăt de mare: și de data asta noroc pe Vlășie, iar el ba. „Lasă, își zice, se întoarce ea treaba și altfel. Numai să dăm față cu păgânul – atunci se va vădi care mânuiește armele mai bine: Vlășie ori eu?“ Calul îl poartă pe tovarășul lui înainte, dar nu trec decât puține clipe și mare tropot răsună în față. A și ajuns? Se întoarce îndărăt? Dar tropot mare – nu un cal, mulți cai! Să-l fi dibuit păgânii și au năpădit ei primii asupra oștenilor? Căpitan Andrei se înalță în șa, își încordează privirea: „Așa este! Gonesc într-acoace. Și nu unul, sunt mulți!“

– Băieți! strigă poruncă. Gata de luptă?

– Gata, căpitane! răspund voinicii, înșirându-se pentru bătaie...

Sânețele de-a cumpăna. Pistoalele de-a mână. Săbiile trase. Iataganele ridicate.

– Căpitane Andrei! se aude un glas. Nu sunt păgânii, alții sunt. – Căpitane Andrei!..

Ilie Țărlungă își oprește din fugă calul în fața căpiteniei. Răsuflând din greu, și el și calul, în scurte cuvinte îi spune că a zărit nu prea departe o mulțime de oameni mișcându-se-n tăcere. Furișându-se mai aproape, vru să vadă cine-s, dar îl simțiră câinii și prinseră a bate. S-a întors de sârg și s-a îndepărtat, dar tot a apucat a vedea că aveau cai și dobitoace cu ei... Ba se auzeau glasuri: de femei, de copii... Behăit de oi... Strigăte ciobănești... Lătrat de câini...

– Câini? fu uimit căpitan Andrei. Auzit-ai bine, oștene?

– Întocmai, precum spun, căpitane, întări Ilie. Or fi robi mânați ori niște fugari... De aceea umblă noaptea... Alta de ce-ar purta femeile și copiii și oile și câinii cu dâșșii?

– Fugari?! căzu pe gânduri căpitan Andrei Turculeț. Cum: fugari? De ce: fugari?

N-avea de unde să știe fiul polcovnicului că pot să fugă oamenii noaptea pe câmp, și, mai cu seamă, de ce să fugă și încotro? Născut prin străini – numai tată-său fugar a fost – căpitan Andrei socoate că astăzi nimeni nu mai fuge din pricina nevoilor și asuprelilor. De astă treabă părintele nu i-a amintit când l-a pornit în poghiaz. Nu e limpede ceva. Zise cu glas de stăpân:

– De unde știi că nu-i un vicleșug? Că n-au luat păgânii cu ei pe oamenii din satele moldovene, cu tot cu dobitoace, și-i mână înainte ca să ne amăgească și să treacă lesne către cetate? Iar, ajungând la porți, îi alungă ca pe niște nemernici... Văzut-ai bine, Ilie Țărlungă? Ori ți s-a năzărit?

Acum Ilie singur căzu la îndoială. Poate să fie și un vicleșug la mijloc, o cursă. O fi simțit ei păgânii că moldovenii din oastea crăiască vor să-i lovească – nu li-i întâia dată când cad asupra-le fără veste! și au pus la cale astă nelegiuire. Pe de altă parte, auzi cu urechile lui glas de femei, scâncete de copii...

– Băieți! hotărî căpitan Andrei. Îi luăm pe la spate! De unde nici se așteaptă...

Desfăcându-se ceata pe din trei, o luară la goană, el ținând mijlocul, Ilie cu o parte de oșteni dreapta, iar Vlăsie, care știa unde se află vrăjmașul, stânga. Nici un pătrar de ceas nu trecu și iată-i împresurând cu strigăte de război mulțimea de oameni și dobitoace, care, văzând primejdia, se buluci grămadă, ca pentru apărare... Mare fu mirarea oștenilor noștri, iar a lui căpitan Andrei și mai nemăsurată, când se adevăra spusa lui Ilie călăuzul: erau niște sărmani pământeni porniți în bejenie. Mergeau sub acoperemântul nopții... Dar nici întunericul nu-i ocroti. Când se văzură descoperiți și împresurați, dădură țipete și vaiete, ce se auziră din pământ până-n ceruri.

– Vai nouă!

– Scapă-ne, Doamne!

– Ioane! Copiii...

Careva dintre oșteni scăpă un foc de sâneală, fie din greșeală, fie anume, și când răsună bufnitura, strigătele și vaietele se curmară, lăsându-se o tăcere ca de mormânt. Mulțimea de oameni și dobitoace într-o clipală se strânse grămadă iar. Bărbații, puțini la număr câți erau – întunericul prinse a se rări, în răsărit se ivi o geană roșie, – bărbații cu toiege nalte în mâini, cu cușme nalte în cap, se dădură pe la margini și acoperiră cu spatele pe femei și copii și dobitoace. Întunericul rărindu-se, se văzu că erau ca vreo cincizeci de capete, fără cele vite. Stătu toată adunătura aceia mâlcom, fără să sufle...

– Cine sunteți, oameni buni? glăsui căpitan Andrei, de la înălțimea calului. De ce umblați la vreme de noapte?

Mulțimea ca un singur trup se vânzoli. Se auziră vorbe spuse în șoaptă, gâtuite. Se mișcară apoi capete, se întinseră mâini... Într-un târziu fu împins în față un om nalt, slăbănog, pe care spânzura un anterior lung până-n pământ. Era în capul gol, pletele-i cădeau până mai jos de umeri. După cum pași, se înțelegea că nu vede: ori că-i orb, ori are vederea slabă de tot...

– Grăiește! Grăiește, părinte! îl îndemnară glasuri de la spate. Spune că nu suntem răufăcători... Ia niște oameni năpăstuiți...

Omuleanul ce se dovedi a fi un preot ca vai de dânsul pași dintre ceilalți care se feriră, făcându-i loc să treacă... Ieși cu mâna ridicată, ținând o cruce neagră – pe semne de lemn, și peste câțiva pași, oprindu-se, se închină și zise:

– Domnul fie cu voi, viteji oșteni. Să vă lumineze mințile și inimile și să vă ajute la greu drum ce-ați pornit la aist ceas... Că și noi, sărmanii, porniți nu de florile mărilor suntem, ci mânați de nevoi, de sărăcie și asupreli...

Se arătă dezlegat la limbă acest preot și, ascultându-l, lui căpitan Andrei i se păru cam lungă voroava, de aceea făcu întrebare:

– Dar de răul cui fugiți, părințele? Cine vă este asupritorul?

Preotul tuși o dată, apoi iarăși, zăbovind cu răspunsul. Nici el și nici ceilalți fugari nu știau cine-or fi acești oșteni. Dacă-s străji domnești? Dacă au nimerit în mâinile oamenilor stăpânirii? Acuma-i leagă pe toți, îi mână înapoi la satul lor, Costești pe Prut la vale, și-i dau pe mâinile vechilului lor sălbatic și sângeros, care-i va pune în obezi, supunându-i la bătăi și cazne... Se foiră, se vânzoliară bieții oameni, dar fiind în neștire, se temură să spună adevărul, numind pe acel ce scoate șapte piei de pe fiecare și din pricina cui își luară lumea în cap... Atunci zbucni un glas de muiere, subțire, jalnic, și-n clipa următoare dintre ceilalți ieși o umbră cu un prunc în

brațe... Veni la căpitan Andrei și căzu la picioarele calului, strigând în gura mare:

– Să fie el blestemat! Să ardă-n focul iadului! Ne-am lăsat bordeiele și de-acu a treia zi și a treia noapte ne târâim prin râpi și ponoară, grăbindu-ne la dracu-n praznic... Că altminteri n-am să zic! Om zdohni pe drum și încaltea de-am cheri mai repede, că am lăsat tot ce-am avut, numai sufletele am luat cu noi... Iar voi, dacă sunteți tari și mari și purtați arme și aveți putere, apucați de ne omorâți pe toți aice, pe loc... Iar întâi pe mine, cu tot cu aist plod nenorocit și blestemat, că nu mai avem viață pe pământ... Mai bine să cherim!..

Auzind aceste, căpitan Andrei glăsui:

– De ce blestemi, femeie? Cine și-a pus în gând să te omoare? Noi? Dar nu suntem ucigași... Ridică-te din udeala omătului... Ajut-o, Mitre, să se scoale!.. Și tu, Vlășie...

Săriră ajutoarele de pe cai și o ridicară pe femeie – abia se mai ținea pe picioare. Răsări de pe undeva un omuleț, o apucă de subsioară, zicându-i: „Hai, potolește-te! Ți-ai dat drumu la gură... Ți-am spus să rămâi... Aveam să vin mai pe urmă să te iau... Tu: că nu! Că merg și eu... Amu – na! Mă blastămi pe degeaba...” Iar femeia: „De ce n-am crăpat când m-am dus după tine?.. De ce n-am zdohnit? Of-of, of, măiculiță dragă... De ce m-am născut pe lume, să fiu de chin și năcaz...” Și hai la plâns. După dânsa dădură a boci și celelalte muieri, câte erau... Porniră a zbiera oile, vacile a mugii. Se stârni o hărmălaie de nu se auzea nici în cer nici în pământ. Chiar așa? Oștenii aveau a merge-n drumul lor, pe când aiști necăjiți le ieșiră-n cale și-i opriră. Căpitan Andrei se întoarse către Ilie Țărălungă, cari stătea pe cal alături de dânsul. Ca un oștean în vârstă și știutor de asemenea trebi, îl întrebă: ce-i de făcut? După care, înălțându-se în șa, astfel grăi:

– Ascultați, oameni buni! Și mai tăceți odată... Gătiți cele jelanii!

Parcă era ușor să-i potolească? Îi veni într-ajutor Vlăsie, cu glasul lui de taur.

– Gura, păcătoșilor! Vrea să vă spuie o voroavă domnia sa căpitan Andrei Turculeț, mai marele nostru...

Auzind aist nume, pe care-l știau bine moldovenii din Țara de Sus (dar și cei din Jos!), fugarii prinseră la inimă. Dădură bărbații strigăte de bucurie:

– Căpitane Turculeț! Căpitane Turculeț! Slavă domnului, că domnia ta ești... Iaca noroc pe capul nostru... Și noi gândeam că sunteți străji domnești... Că o să ne mânăți îndărăt... Că o să ne puneți la pedepse...

– Nu, oameni buni! Întări căpitan Andrei. Suntem oamenii Craiului. Iar voi încotro țineți calea?

– Spre pământurile Măriei sale craiul, zise cu alt glas, nalt și limpede preotul, ridicând mâna cu crucea. Într-acolo porniți suntem. Au mai avem mult până să ieșim din Moldova?

În vremea asta o lumină se revărsă dinspre răsărit, curat o apă rece, înghețată, care năboi peste capetele fugarilor, umplându-i de mare frământ. Prinseră a se zbate toți și a se suci, lărmuind, strigând care mai de care de nu era chip să înțelegi dacă bucuroși sunt că s-au întors astfel lucrurile ori mai rău mârniți?

– Fraților! zise unul. D-apoi aiștea vor să ne amăgească! Zic că ar fi oameni de-ai craiului, dar vorovesc pe moldovenie...

Altul:

– Să fugim, fraților! Și cât mai repede! Și cum zise, își apucă muierea de mână și o porni într-o parte, pe câmpul plin de scaieți. Fugim, că ne leagă...

Al treilea:

– Îngăduie, bre! Încotro? Tu pe jos și ei călări! Noi cu dobitoace și copii, și ei cu sloboda. Părinte, spune-i nebunului de Tănasă să oprească...

Văzând că n-a fost nici înțeles nici crezut, căpitan Andrei privi cu mirare la cele se ce întâmplă în fața lui – îndemnați de câțiva bănuitori și mai fricoși, se luară și ceilalți, ca oile, odată se izbi toată gloata într-o parte, gata s-o ieie la sănătoasa. Dădu să strige către ei, dar auzi, alături, glasul lui Țărălungă:

– Căpitane! Văzut-ai cum au băgat boierii de la Moldova frica în bieții oameni? Nici pe noi de acuma nu ne cred. Cum văd oștean moldovan, taie poala și fug. D-apoi încă să le iasă în cale păgânii? Nenorocit norod, năpăstuită lume...

– Și amu ce-i de făcut? Dacă vor, fugă, eu n-am să-i țin, zise Andrei Turculeț, gata a porunci alor săi să-și vadă de drum mai departe.

Bieții oameni, însă, crezură că prefăcuții oșteni vor să dea năvală asupra lor, să-i lege și să-i mâie înapoi dându-i în robie. Atunci să fi auzit ce bocete se înălțară...

– Prăpădiți suntem, oameni buni! Pră-pă-diiți...

Mai tare zbierau muierile, iar după ele copiii, apoi și dobitoacele prinseră a rage și a behăi... Deodată se înălță deasupra tuturor un glas. Era al preotului. Dar acum atât de tare și pătrunzător, că-i străbătu pe toți.

– Fraților creștini! Dar ce-i asta de parcă am fi o turmă de oi? Au nu ne-au spus cinstiții oșteni cine sunt? Oamenii Craiului Ioan sunt, iară nu străji domnești! Și întinzând crucea înainte, izbuti să oprească pe cei ce-o luară la picior. Pe Turculeț cel viteaz îl știu din tinerețile mele. Am fost și eu oștean sub ascultarea domniei sale. Iară aista, care așa de bine răduiește cu polcovnicul, o fi feciorul lui.

– Adevărat, părințele, întări căpitan Andrei. Sunt fiul de sânge al lui Constantin Turculeț polcovnicul.

– Ați auzit, oameni buni?!

Bieții țărani se opriră, îmbulzindu-se unii în alții. Acu vedeau și ei că s-au grăbit cu fuga. De ce trebuia să se sperie chiar așa? Pentru ce? Chiar de fugeau, departe ajungeau? Prostie, curată prostie... Zise unul:

– Dacă sunt oșteni crăiești, iară nu oameni ai stăpânirii, atunce să ne arăte drumul ca să ajungem mai degrabă în Țara Craiului...

– Parcă tu, Tănasă, n-ai ști drumurile, i-o tăie vorba altul. Numai că-i cu primejdie acel drum și nu se știe de va să ajungi acolo. Te calcă niște răi, niscăi străji de ale lui vodă... Te iau și te duc de grumaz înapoi...

– Măi oameni ticăloși ce sunteți! strigă iarăși muierea cu pruncul în brațe. Voi dacă vedeți că-s oștenii craiului, de ce nu-i rugați să ne ajute a scăpa de asupritorul nostru, care ne-a gonit de la cuiburile cui ne are? Să-l mântuim de zile pe acel afurisit vechil...

– Cum: pe Bordea? Dar unde-i el și unde suntem noi? făcu Tănasă.

– D-apoi să ne întoarcem în sat și-l găsim. Și-n gaură de șarpe îl găsim și scoatem pielea de pe dânsul...

– Cum? zbuchni întrebarea din zeci și zeci de gâtlejuri. Să ne înturnăm la Costești?

– Apăi cum, dară? Dar acu nu singuri – cu aiști oșteni crăiești. Cari să ne fie de apărare. Și să bată pe asupritoriul vechil și pe toți răii satului...

– Acasă! Să mergem îndărăpt! strigară unii.

Văzu Andrei căpitanul că lucrurile se încurcă rău. Grăi către mulțime:

– Noi, oameni buni, avem drumul nostru. Mergem cu porunci crăiești. Nu putem să ne abatem din cale... Dar de ajutat va să vă ajutăm cum vom putea. Iată ce mă gândesc eu: de-amu dacă sunteți porniți spre pământurile craiului, să vă tot duceți într-acolo... Vor merge câțiva oșteni să vă însoțească. Să nu cumva să vă facă cineva vreo sminteală...

După întâlnirea neașteptată cu acei fugari, căpitan Andrei intră la bănuieli, cum s-ar zice. Fu, pe de-o parte mâniat rău pe călăuzul său, care în loc să-l ducă spre bulucul de turci,

pentru care treabă erau porniți, îi vârî în ochi pe niște păcătoși și zdrențăroși de moldoveni! El, tânărul viteaz, ardea de dorința de-a da piept cu păgânul, iară nu cu niște netrebniți fugari, care mai aveau cu ei muieri și copii... Fu Ilie de părerea să trimeată pe câțiva ortaci să-i însoțească... Se învoi căpitanul, dar numai până mai încolo. De unde are el oameni de dat? Așa le-a poruncit: „Îi duceți o bucată de loc și-i lăsați. Arătați-le drumul – s-or duce ei singuri! – iar voi să vă întoarceți tot o fugă la ceată. Am poruncit!“ Dând pînteni murgului – se făcuse ziua albă, câmpia ninsă se deschise până hăt departe, pe întinsul ei se zărea fiecă muncel, pîlc de tufari, corn de pădure – goni naintea cetui, ca purtat de-un vînt năprasnic. Mitre și Vlășie abia se țineau de domnia sa. Acuma călărea cu ei și Țarlungă. Simțind Ilie supărarea căpitanului, fu cuprins de grijă mare. Dacă gonește tot așa, te pomenești că dă peste-o belea. Hotărât că au păgânii care vin, – fugarii întăriră că acel pașă cu bună seamă se mișcă într-acoace, știau de la unul de-ai lor, sosit din Jos, – au păgânii trimise iscoade înainte, ca să cerceteze drumul. Dacă-i oblicesc, le întind o cursă și-i atrag într-însa... Pățit și priceput Ilie. A coborât de atâtea ori cu poghiazuri în jos, la Moldova. Ajunge cu greu pe Andrei...

– Căpitane! Căpitane! Am a-ți spune ceva.

– Grăiește, măi Țarlungă. Dar nu verzi și uscate. Zi: unde-i pașa turcilor? Degrabă-i săptămâna și nu-l mai vedem...

Atunci grăi Ilie, aducându-i aminte porunca părintelui, a polcovnicului Turculeț cel bătrîn: că el, Ilie, se află trimes călăuz, adică, să meargă înainte, să cerceteze drumul, numai după aceea să vină căpitanul cu oamenii... Greu, dar până la urmă îl înduplecă Ilie pe tânărul și aprigul Turculeț... Mai cu seamă că aveau a trece Prutul pe celălalt mal, și aici gheața nu prea era de nădejde. Deci, căzu de învoială, ca să plece Țarlungă cu alți doi – Doni și Poțordei, flăcăi din ținutul Dorohoiului, îmbrăcați țărănește, el, Ilie, în straie de slugă

boierească... O luară înainte. Căpitan Andrei și cu oștenii rămase să treacă Prutul pe gheață, la un loc numit Vadul Caprelor, pe aproape de Ștefănești...

Merse Ilie și cu cei doi ca vreun pătrar de ceas pe alătura de drum, apoi ieșiră la șleahul cel mare, ori Drumul Împărătesc cum i se mai zicea. Și nu lungă vreme, iată că Poțordei, care avea vederea ageră, zări mișcându-se ceva într-acoace. Dădu un strigăt:

– Fraților! Să știți că aceia-s păgânii... Ia, ia...

Și arată cu mâna. Ilie se înălță în scări: adevărat, se vedea ceva... o trăsură... gonea într-acoace... Doi călăreți veneau după ea... Doi cai la trăsură... Poate o sanie? Era târziu să mai ferească din drum – îi zăriseră și aceia pe dâșșii. Și cum goneau, așa goneau într-acoace. Vizitiul de pe capră pocnea din bici, răcnea ca un apucat, iar cei doi călăreți tușniră înaintea sâniei – acum se vedea că-i sanie, și se apropiau la sărita...

Ilie făcu semn oștenilor să-l urmeze la pas liniștit, el văzându-și de drum tot așa... Venind la fuga, călăreții se învântejiră pe lângă ei, vrând parcă să-i doboare pe drumeții noștri, iar fiind cu totul aproape, holbară ochii, bătând văzduhul cu biciuștele.

– Cine sunteți, bre!? strigă unul cu cojocul umflat la spate.

– N-ați zărită ră niște țărani fugari? răcni celălalt, rotindu-și ochii albi.

Ilie trase de frâu, opri calul, se uită cu multă nepăsare la unul, la celălalt, apoi întrebă și el, la rândul lui:

– Dar voi cine-ți fi, mă rog? Și ce goniți așa orbiș, mai să dați peste oameni care merg cu trebi boierești la domnie?

– Auzi-l? grăi țâfnos cel cu cojocul umflat, împungând cu capul către tovarășul său. Noi îi întrebăm de una, el ne răspunde de alta! Măi! se răsti iar: Zi: n-ați văz't niște pemementi fugari?.. Pe aceia îi căutăm, iară nu pe voi, pârlitilor ce sunteți...

Doni și Poțordei, care se înțeleseră să se ție ca niște argați ce însoțesc pe trimesul boierului lor, pe Ilie adică, se prefă-

cură rușinați de zdrențele în care erau – știau să facă bine pe proștii! Ilie, însă, mai să le-o trântască în nas: ce vreți, măi, de la noi? vă suntem datori cu ceva? căutați-vă de drum, că de nu, vedeți ghioaga asta? când iată că opri în față-le sania și-n ea, învelit în blănuri, un boier cu nas subțire și ascuțit și cu ochi scânteind de mânie.

– Cucoane! spuse cojocul umflat. Poruncește să-i ciomăgim pe iști mișei! Noi îi întrebăm de țăranii ce se află fugari de pe moșia domniei tale, iară ei răspund cu mare obrăznicie!

Boierul cercetă pe drumeți cu ochii plini de mânie, apoi dânsu-și seama, după haine și ținută, că Ilie îi mai mare, zise cu asprime:

– Voi de-ai cui sunteți? Și ce umblați haimana drumurile?

Lui Ilie i se păru că a mai văzut pe undeva această față aleasă, dar... unde? Bătu cu palma peste tașca mare de piele roșie de la oblânc:

– Ținem calea la Ieși, la domnie, cinstite boierule. Cu porunci atingătoare de bir, din partea spătărelului Stamatin de la ținutul Sorociei mergem... Sunt vechilul domniei sale...

– Cum ai zis? Vechilul lui Stamatin spătărelul?!

Glasul ce întrebă nu fu al boierului, ci al altcuiva. Uitându-se mai bine, zări Ilie găvozdrit în fundul saniei încă pe unul – cu musteață roșcată, zburlită și ochi albicioși. De-a mirării cum de-a încăput acolo.

– Dar ce, Bordeo? se întoarse boierul către acela. Nu seamănă a fi de zici așa?

„Carevasăzică, Bordea era, pricepu Ilie. Acel Bordea despre care-i auzise pomenind pe bieții fugari?.. A pornit pe urmele lor. Și nu singur, ci cu boier cu tot. Ori că boierul, aflând de fuga țăranilor, l-a luat de urechi, zicându-i: „Hai să-i ajungem!“

– Cinstite clucere! să săltă cu un moșoiag de paie-n cap Bordea. Aista nu-i vechilul boierului Stamatin de la ținutul Sorociei. Îl știu bine pe Gantea la față. Aista-i un amăgeu!..

– Cum așa? se răsti boierul, ducând mâna la brâu și scoțând pistolul. Vrei să ne amăgești, bre?.. Flăcăi, ian...

Însă Ilie Țarălungă și tovarășii lui scoaseră și ei pistoalele, îndreptându-le: Ilie asupra boierului, iar Doni și Poțordei asupra celor două slugi călări.

– Nu mișcați! Că acum vă găurim hăinuțele la piept și cușmele în frunte!

Boierul holbă ochii: „Maică-măculiță! Dar cu aiștea nu-i de șagă!“ Se uită mai bine la cei doi și pe dată înțelese că nu-s ei oameni proști, cum i se păruse la început... Au poți a ști cine se scunde sub ale lor haine zdrențuite? Vru să strige la slugi: „Pe ei! Să-i legați!“ , dar, fricos din fire, se pierdu, se bâlbâi și atât zise:

– Apoi că noi... N-am avut nici un gând rău asupra voastră, viteji feciori. Vrut-am doar să aflăm de nu cumva văzut-ați niște țărani fugari, că după dânșii suntem porniți. Să-i ajungem, să-i întorcem îndărăpt...

– Întocmai! Domnia sa boier Țifescu clucerul mare pagubă are, fugindu-i mai bine de jumătate de sat de oameni... Și Costeștii numai astă toamnă i-a cumpărat cu bani grei. Mare pagubă! Pagubă mare...

„Nu degeaba mi se păru că-l cunosc pe aist grăsan cu nas ascuțit de vulpe – se dumeri Ilie. Ne-am lovit în săbii la Copou, în dimineața aceea de toamnă, când fui rănit la braț...“ Și, ca să nu fie recunoscut și el, (căci dimineața era atunci, se vedea bine!), strigă:

– Cucoane! Văzut-am pe fugarii domniei tale: cu dobitoace și câini și un preot mergând cu crucea înaintea gloatei...

– Așa? Așa? Și unde-s?! făcu Țifescul clucerul. Încotro apucat-au?..

– Iaca pe aicea... În partea asta... Pe drumul ista... Numai de vreo bucată de ceas ce i-am tâlnit...

Și arată într-o parte, spre un drumeag, ce ducea în laturi de la drumul mare...

– Cum?.. Așa să hie?.. I-ați văzut? se îmbucură boierul. Mânați, flăcăi! Mai iute... Să-i ajungem!

Sucindu-se în loc, cei cu sania se tot duseră într-acolo unde le arătară drumetii. Mai stând oarecât pe loc, Ilie zâmbi pe sub mustețe de păcăleala lui și, ridicându-se în scări, făcu semn către ai săi însoțitori:

– Acu să ne așternem drumului... Pare-mi-se că nu numai eu l-am cunoscut pe fudulul și fricosul boier, dar și el pe mine! L-am dibuit pe căutături. Și dacă-i așa, să știți că se întoarce iute înapoi, înțelegând că l-am dus binișor de nas...

O luară din loc la sărita și bine făcură, căci de mai zăboveau acolo, în crucea drumului, s-ar fi încredințat că nici o jumătate de ceas nu trecu la mijloc, și boierul cu cei doi călăreți în față și cu vechilul îngropat în paie la fundul saniei făcură cale întoarsă, nici urmă de fugari în partea în care fuseseră îndreptați... Cum urcară un dâmbuleț, Țărâlungă, Doni și Poțordei – în față se deschidea o vedere largă – tot atunci zăriră caravana înșirată în lungul drumului, mișcându-se alene, greoi, într-acoace...

627

– Iacătă-i, fraților! Vin... zise cu suflarea tăiată Doni, bunghindu-și ochii albaștri, ca de copil.

– Amu ce ne facem, bădie Ilie? grăi, ba mai curând scânci Poțordei; nările însă i se lărgiră – era lacom din fire, dar și fricos nevoie mare. – De ne zăresc ei pe noi...

Târziu: îi și zăriră păgânii. Dar nu aceia ce înaintau cu caravana, ci alți doi, care goneau călări înainte, cu sulitele a mână... Iată-i la numai o azvârlitură de băț de dâșii. După cum erau înțeleși dinainte, Doni o rupse din loc, amistuindu-se între copaci, să dea de știre cât mai degrabă căpitanului Andrei. Ilie și cu Ghiță Poțordei meraseră într-o întâmpinare a celor doi. Fără grabă, măsurat, ca niște călători ce-și văd de drumul lor. Ajungând unii în fața altora, Ilie și tovarășul lui se feriră olecuță din drum și mână înaintea. Cei doi oșteni,

turci, din fuga cailor, erau să se tot ducă mai departe, dar iată că i se păru unuia în manta neagră că nu-i lucru curat la mijloc și trăgând de frâu, opri calu-n loc. Strigă pre limba lui:

– Hei, voi! Cine sunteți?

Fără a se opri, Ilie întoarse capul, răspunzând pe moldovenie:

– Au nu vezi, spurcăciune, că oameni boierești suntem? Și mergem la Ieși, la domnie... Și aci iarăși arată la tașca de piele de la oblânc. – Cu trebile birului... Întelegi?... Bir! Bir!

Turcul în mânta neagră pricepu, pe semne, ce-a vrut a spune moldovanul, căci zise de câteva ori: bir! bir! Apoi dată, ce-i veni? Făcu semn cu mâna, adicătelea: „Dă încoa tașca aceea... S-o văd!“ Dar ți-ai găsit! Ilie nu era dintre cei ce se lasă înfricoșați. Dădu pinteni murgului și, urmat de Poțordei, merse întins spre caravană. Avea de gând să facă și aici tot așa: să se ferească olecuță din drum și – să mâie mai departe! Mai bine zis, trecând, să vadă câți sunt, ce poartă cu ei, apoi, depărtându-se, să întoarcă și să taie peste câmpii, spre ceata lor... Altfel fu să se întâmple! Pe neprins de veste se pomeni strâns în mijloc de cei doi călăreți. Unul apucă de dârlogul calului, celălalt, în manta neagră, apucă de tașcă și izbi să i-o ieie... Ilie zâmbi în sinea lui, cu viclenie: „Crezi că-i bușită cu bani? Pe naiba!“ Prefăcându-se, însă, supărat, apucă și el strâns cu mâna, nevrând să i-o dea. Strigă:

– Ferește, nemernice! Sunt scrisuri boierești pentru Măria sa vodă al Moldovei... Pentru Cantemir bei!

Turcul îndată se dădu pe față, că nu prea-i turc, ci moldovan curat. Trase o sudalmă lată, după care rânji:

– Spurcăciune ești tu!.. Iar tașca a mea va să hie... Să scoată vodă pielea de pe tine, dacă ești un prost și umbli...

Nu apucă a găti vorba moldovanul turcit. Lângă ei cresc singur pașa călare, mai marele peste caravană. Armăsarul negru-lins juca sub dânsul. Căpețeala și frâiele bogat bătute

în ținte de argint. Scările tot de argint. La brâu sabie în teacă scumpă. Pe cap înfășurat, peste o căciulă de blană de jder, un turban verde de mătasă. Își netezi vajnic musteața subțire și zise pre limba lui:

– Unde mergi, oștene? Și ce porunci duci?

– La Iași merg, răspunse pe turcește Ilie, care vorbea acea limbă destul de binișor. Din porunca boierului meu Stamatin, la care mă aflu vechil... Merg cu trebile birului Împărătesc la vistierie. Am în tașca asta hârtii cu scrisuri trebuitoare... Dar păgânul ista, oșteanul luminăției tale, a vrut să mă prade. Crezu că am bani. Dar sunt numai hârtii. Și Ilie deschise tașca și scoase din ea un șomoiaș de foi scrise. Iată-le, poftim, vezi-le.

Falnicul pașă nici catadicsi a se uita la cele hârtoage. Îl cercetă din ochi pe celălalt ghiaur, pe Poțordei. I se păru cam bănuielnic acesta: pe când cel mai în vârstă vorbea, el fura cu coada ochiului prin părți, trecând (hotărât lucru!) la numărătoare oamenii și trăsurile caravanei... Și nu că numai și-ar fi purtat privirea, dar mișca din fâlci, numărând.

– Dar aista cine-i? Întrebă mai marele turcilor. Rufosul ista cine este?

– Sluga mea, luminate bei! grăi Ilie. Văzând că Poțordei se cască la cei turci, odată răcni: Ce te belești, bre? De ce nu te închini luminăției sale? Aduse mâna și când mi ți-l otânji odată cu pumnul la ceafă, se prăvăli bietul Ghiță de pe cal drept la picioarele armăsarului pașalei.

Turcul râse cu plăcere:

– Așa! Așa! Bine, ghiaurile... Sluga să asculte de al său stăpân...

Aici zbugni cu multă răutate cel moldovan turcit:

– Cinstite Ibrahim-bei! Când i-am zărit pe aceștia sus, pe dâmb, erau trei. Unul nu-i, s-a amestecat pe undeva. Nu-i lucru curat, Ibrahim-bei... Trebuie cercetați aiști doi drumeți... Noi dăm o fugă, poate-l ghibăcim și pe-al treilea.

Până să se dumerească turcul cel mare ce și cum, Ilie avu vreme să chibzuiască ce-i de făcut în astă împrejurare – iarăși dădu față cu un om mișelnic pe lumea asta! Și tot un moldovan, o corcitură afurisită aflată în slujba păgânului s-a dovedit a fi. Cu aista va trebui să se ieie de piept, așa cum i s-a tâmplat de atâtea ori de când a părăsit oastea domnească, așa cum s-a tâmplat mai astă vară, când era să cadă tăiat de sabie în încăierarea aceia de noapte la Copou... Numai cât se gândi și-și aduse aminte de acel ceas, simți că i se ridică un amar greu din adânc. „Ce mi te-aș scurta de cap, nemernicule și lingăule ce ești!“ Dar tot atunci își zise: „Nu, n-am să-mi pun mintea cu el – pentru altăceva sunt trimes de mai marii mei. Și de mă încurc cu un nătărău ca aista, cine știe ce se prilejește până la urmă. Lasă-l în plata domnului“. Grăi către ajutorul său:

– Haidem, Ghiță! N-avem vreme de pierdut de pomană.

Și dădu bici calului. O luă murgul din loc ca vântul. Zvâcni și Poțordei, cu mare sprinteneală. Corcitura, văzând asta, urlă ca un smintit:

– Stai! Încotro! Oprește!

Dădu pinteni calului, repezindu-se în urma lor. Cum, dar: să-i scape jinduita tașcă? Plecat pe gâtul calului, fără a întoarce capul, Ilie mâna la fuga mare. Tot fuga era scăparea, fuga care l-a scos de la belea de atâtea ori... Ce erau să facă? Ei doi, iară turcii vreo patruzeci, chiar mai bine. Se vedeau și niște cară încărcate greu, iar într-însele cocoțați negustori. Unul, armean la chip, parcă l-a mai zărit pe undeva. Poțordei venea la jumătate de cal în urmă și, pe gâfâitele (și el și calul), se tot silea a zice:

– Pe ici, bădiță Ilie... O cotigim pe râpa asta... Încoa... Încoa...

Dar lasă că nemernicul avea și el cal bun, fugea nu se lăsa... Când socoti Țarălungă că s-au îndepărtat destul de caravană, odată răsuci calul în loc, făcu un ocol, așa că urmăritorii se

duseră o bună bucată de loc, ca smintiții, mai departe. Când înțeleseseră că fugarii au oprit și au pus mâna pe săbii pentru a da război, traseră iute săbiile și ei.

Doi la doi!

Acum era cum era!

Strigă Ilie:

– Iaca am stat, lighioaie! Ce vrei de la mine, hai zi?

Și se repezi ca o vijelie cu sabia zmulță asupra corciturii cu ochi de iepure. Când se uită, băgă de seamă că acela și-a azvârlit mantaua de pe umeri – o purta prinsă la piept cu o sfoară – și rămase într-o dulamă ușoară, sub care străluci o cămașă de zale. La asta Ilie nu se aștepta. Fu descumpănit o clipă, dar numai atât. Lasă că știe el cum să-i atingă la sfârșul urechii și pe cei înzăoați. Se aplecă în șa – taman căzu asupra-i dușmanul – și sabia șuieră pe de-asupra capului... Abia dovedi să zărească fața alungită a lui Poțordei, care icni, crezând că-i gata bădița Ilie. În clipa următoare flăcăul zbură cu cal cu tot pe lângă corcitură și, cu o mișcare fulgerătoare, îi dezbătu sabia din mână, lovindu-i-o peste mijloc. Zângăni ascuțit, subțire oțelul, căzând pe pământul înghețat.

– Iac-așa! zise Ilie liniștit, mulțumindu-i din ochi flăcăului. Și acmu du-te la turcii tăi și să nu-mi mai ieși altădată în cale. Ai să rămâi fără cap.

Acela făcu ochii cât cepele, luând aminte prin părți și băgând de seamă că a rămas singur – tovarășul lui demult o luase la picior.

– Creștini suntem, buigui corcitura. De ce să ne omorâm unul pe altul? Îngăduie-mi să-mi iau sabia și mă duc... Tu du-te-n drumul tău... Altminteri va să mă pedepsească Ibrahim-bei...

Ilie îi propti vârful sabiei în gâtlej:

– Du-te de-i spune lui Ibrahim al tău, că nu mai pupă el Camenița, cum nu și-o vede pe maică-sa... Vine o ceată de oșteni crăiești și o să-l facem una cu pământul...

În vreme ce vorbeau aceste, se desprinsese de caravană vreo zece turci și veneau în goana mare înapoi. Ilie înțelese că de data asta n-are scăpare. Nu erau departe, așa că degeaba s-ar cerca a fugi. Atâta reuși să-i strecoare printre dinți „spurcăciunii”:

– Acuma că te-am iertat și nu te-am omorât, s-o ții minte. Pentru că nici pe tine n-o să te cruțe ai noștri...

Chiuind și strigând: „Allah! Allah!” turcii, venind, cât ai clipi din ochi îi arcăniră pe Țărălungă și pe Țopordei și-i târără îndărăt, spre caravană. Iar din porunca mai marelui lor, care văzu că nu sunt ei oameni boierești, ci cu totul alții (celălalt, care fugi, apucase a-i spune de acuma pașalei, cine sunt cu adevărat – oameni ai craiului).

– Ghiauri! Câini de ghiauri! strigă Ibrahim-bei, cu fața scânteind de mânie. Ați vrut să mă amăgiți? Să dați de știre fraților voștri de câini, care-l slujesc pe Craiul? Moarte! Moartea vă așteaptă!

Trase iataganu-i scurt și încovoiat să reteze întâi capul celui mai în vârstă. Ilie care era cu mâinile legate, în funii, așa cum îl duseră păgânii în fața mai marelui lor, se încruntă și, pentru o clipă, închise ochii. În acea frântură de vreme îi trecură prin minte atâtea, câte, poate, nu le vântură prin gând, o lună de zile, ori, poate, ani... „Pân aici mi-a fost dat a face umbră pământului. Atâta... Trebuie să mă gătez a-mi da duhul. Cu atât mai bine – scap de multe alte nevoi și necazuri... Cum zice frate-meu Ion: ori mai devreme ori mai târziu, toți suntem datori să plătim cu o moarte. Așa că de ce să ne ținem cu dinții de viață?” Și, deschizând ochii, unde grăi cu glas limpede către turcul cel mare, pre limba lui. Așa zise:

– Efendi Ibrahim-bei! Ai oșteni mulți, vreo treizeci-patruzece. Și toți cu arme într-armați. Iară noi, eu și această păcătoasă slugă a mea, doi suntem. Și ambii legați, în frânghii... Crezi oare, Ibrahim-bei, că mare viteaz va să te arăți, omorându-ne chiar cu mâna ta?

Turcul stătu mirat: atât de curgător vorovește în limba lui acest ghiaur! De unde știe el așa graiul lor? Se vede că nu-i din oameni proști. Făcu întrebare:

– Au nu cumva ai fost în slujba Măritului Padișah, oștene? Văd că ne cunoști limba...

– Nu, cinstite bei. Dar la Istambul m-am aflat mai multă vreme. Pe când eram în slujba domnului Moldovei Dumitrașco Catacuzino.

– A fost în slujba beiului Cantacuzeno?

– Întocmai. Apoi și în slujba lui Vodă Cantemir.

– Acuma mărturisește că te afli în slujba Craiului Lehie, cel mai mare neprieten al Luminatului și preaputernicului padișah!

– Adeveră grăiși, Ibrahim-bei! Am slujit domnilor Moldovei, dar i-am părăsit și-am trecut la Craiul. Pentru că vodă al Moldovei nu are oșteni viteji, ci slugi. Iară eu ca moldovan ce sunt, vreau să lupt ca să-mi scot Țara de sub stăpânirea voastră, a osmanlâilor...

– Ha-ha-ha! râse gâlgâit Ibrahim-bei, răsturnându-și capul pe spate. Tu? Tu să scoți Bogdania de sub stăpânirea Măritului Padișah? Dar află că numai pentru voroava asta cuvine-se să fii scurtat de cap?

– Cearcă de cutează, trufașule bei!

Și Ilie înălță fruntea, punându-și gâtul sub tăișul iataganului turcesc.

– Dar să știi că nici un pătrar de ceas n-o să treacă și va să te rogi în genunchi de îndurare. Vine... E aproape... Auzi? Vine polcul de oșteni crăiești, care o să vă dărâme la pământ pe toți ca unul... Și n-o să aveți scăpare nici în gaură de șarpe!..

Strigă Ilie Țarălungă cu glas atât de limpede și curat, parcă nu el s-ar fi aflat sub amenințarea iataganului, ci turcul cel mândru singur...

– Efendi!

– Ibrahim-bei! strigară oștenii turci care mai de care. Dă-ni-i pe mâinile noastre. Să facem telemea din ei...

Și nu mai așteptară învoirea mai marelui. Așa cum erau, prinși în arcame, îi traseră după ei către niște copaci ce se înălțau mai într-o parte, în marginea drumului. Îi duseră și-i legară, pe unul de-o tulpină, pe altul de altă tulpină și prinseră a da proașca în ei, cu sulile.

Strâns înfășurat peste mâini și picioare cu frânghii, Ilie numai capul îl putea întoarce. Se uita în partea aceea, de unde aștepta să se ivească tovarășii lui. Dar ei zăboveau...

Călare pe armăsar, turcul cel mare veni până aproape și așa grăi:

– Acuma roagă-te să vină Dumnezeuul vostru Hristos să vă scoată din astă prinsoare... Oșteni, împungeți-i mai bine! Să știe cum să hulească cu puturoasele lor guri pe Măritul și luminatul nostru padișah...

Ochii i se acoperiră cu o pânză neagră – îi zdreli unul cu sulița fruntea și se prelinse sânge...

– Bădiță Ilie! strigă Ghiță Poțordei. Dar ei ne omoară de tot! Să ne rugăm de iertare, bădiță Ilie...

Apropiindu-se cele două care încărcate nalt cu fel de fel de sarcini și legături, se auzi de pe unul glas subțire, ca de muiere:

– Luat-ați în deșert numele Marelui Sultan! Veți muri ca niște câini! Auzită-ră-ți? Ca niște câini...

Ilie clipi din ochi – i se păru cunoscut glasul. Privind mai bine prin pânza cea neagră, văzu el că e negustorul armean, armeanul turcit, cu care a mai dat față o dată, la fruntariile Țării Leșești, când mergeau în poghiaz.

– Domnia ta erai, jupân Acopean? îi grăi Țărălungă. Iată unde ne fu dat a ne întâlni...

– He-he-he! răsă negustorul. Eu sunt Hasan-bei, supusul Măritului padișah. Iar tu cine ești? Un nemernic, care peste o clipă își va da sufletul păcătos în mâinile diavolului.

– Ba diavolul va să te ieie pe tine, gadină ce ești! Și să știi că nu mai calci în veci, în Țara mării sale Craiul, cu marfa ta cea puturoasă! Aici lui Țarălungă îi veni un gând salvator. Dacă n-ai să îndupleci pe aist îndărătnic bei să ne cruce de chinuri și batjocuri... Dintr-o clipă în alta va să cadă asupra caravanei căpitan Turculeț cu oștenii lui și veți fi rău spârcuiți!...

– Cinstite Ibrahim-bei! Își înălță glasul negustorul. Auzit-ați? Mare primejdie ne paște. Eu zic să-i lași pe aiștea doi, să nu-i omori! Mai bine să ne vedem de drum... Să ajungem la Came-nița... Să intrăm în cetate...

Când sosi Doni cu vestea că s-au arătat păgânii, căpitan Andrei stetea pe malul Prutului, veghind trecerea oștenilor pe gheață. Ca jumătate erau dincoace, dar... Ghiața s-a rupt și ceilalți se opriră, privind cum se zbate tovarășul lor să iasă, cu tot cu cal, la mal. Încă bine că nu era apa adâncă – s-ar fi înecat... Vezi că aleseseră locul trecerii mai sus de Ștefănești, ca la vreo poștă.

– Hrițcu! Mitre! Vlăsie! strigă căpitan Andrei. Fuga de găsiți alt loc de trecut...

635

Doni care gonise cât putu de tare – era să dea sufletul și dintr-însul și din calul lui – pe găfâitele, rotunji câteva cuvinte: turcii... păgânii... pașaua...

– Câți sunt, măi? I-ai numărat?

– N-am... avut... când... Mai mult de... cin'zeci n-or fi... Și... câteva... căruțe... sănii...

– Sănii ori căruțe?

– Poate cară... Că erau nante... încărcate tare...

„Aha! își înseamnă în gând căpitan Andrei. Înseamnă că merg încet. Dacă-i așa, avem să le ieșim înainte și să-i așteptăm la un loc mai strâmt“... Zise:

– Ilie ce-a spus? Unde să-i lovim?

– N-a apucat a-mi spune, răspunse Doni căutând cu ochii lui albaștri, ca de copil. Dar eu crez că tot mai bine să-i luăm pe la spate decât din față...

– Așa?! făcu oarecum mirat căpitanul. Dar dacă în vremea asta vine alt buluc de păgâni dinspre cetate? Și noi nu-i vedem? Și, făcându-se mai mulți ca noi, ne biruie?... Iară Ilie... spuneai că trebuie să vie și el. De ce nu vine?

Doni strânse din umeri (lăsase frâul din mână, calul plecase capul, dar tot îi umbla pântecul de fugă):

– Nu știu... A zis că pe dată cum trece de caravană și-i numără, se răsucește pe altă parte și fuga într-acoace...

– Dar dacă i-au poprit? Dacă i-au dibuit cine sunt și i-au omorât?

Doni lăsă capul în jos: și așa putea să se tâmple.

– Flăcăi! strigă căpitan Andrei către cei de pe cea mal. Vremea nu mai îngăduie. Vă dați jos de pe cai și fiecare trece cu calul de dârlog dincoace...

636 Atunci Mitre, care mai fusese la atare trebi – coborâse iarna cu poghiazuri, trecuse peste ape înghețate – grăi către mai marele lor, ca să nu se rupă gheața să treacă unul câte unul, apoi să tragă și pe cai, tot câte unul, cu frânghiile, dincoace, ca să nu fie prea greu, gheața subțindu-se către primăvară. Îl lăudă pe oștean căpitan Andrei, dar pe loc îl și ocări, că tăcuse și nu spusese mai nainte de aiaștă mitoadă. Nici jumătate de ceas nu trebui, și ceata gonea la deal, pe istlalt mal, tăind să iasă înaintea caravanei turcești, care, după toate socotelile, trebuia să fi ajuns aproape de cornul Pădurii lui Smil. Acolo mai an toamnă fu lovit un buluc de păgâni ce ținea calea tot spre cetate și, fiindcă nu se dădură prinși, toți fură trecuți prin tăișul săbiei... Unul numai scăpă, cățărându-se cine știe cum, într-un copac... De acum după ce luară moldovenii craiului tot ce se putea lua și erau gata să se facă nevăzuți, – cei din cetate obliciră ce se face acolo și trimeseră de-ai lor într-ajutor – atunci îl dibuiră și pe acel cuc turc cățărât în copac... Se vede treaba că înnebunise de groază, căci când îl trăgea cu arcanul în jos, striga ca un smintit: „Smil! Smil!

Smil!“ Așa și rămase numele locului: Pădurea lui Smil... Amintindu-și astă istorie, Andrei Turculeț se umplu de mânie. Jură în gândul lui: „Dacă i-au tăiat pe Ilie și pe Poțordei, n-am să iert pe nici un păgân, fie el chiar feciorul sultanului!...”

Zbura pământul în două cu omăt de sub copitele cailor. Șuiera vântul pe la urechi.

Se roteau biciuștele pe coastele cailor, iar pintenii se înfingeau în burțile lor, sângerându-le.

– He-he-he! Pe ei! Pe ei!

Cu strigăte sălbatice căzură oștenii creștini asupra păgân timerilor – taman ieșeau în marginea pădurii, trecând pe la locul acela de pomină. Nu mai trebuiă să-i ajungă ori să-i aștepte – parcă li i-a pus Dumnezeu în oală. Așa cum aveau înțelegere, ceata se desfăcu pe din trei, o parte luându-i de la cap, alta de la coadă, iar căpitan Andrei chiti cu ochiul lui vulturesc pe pașaua cel îmbrăcat bogat, cu cal arătos, ținându-se înconjurat de ai săi oșteni.

Săbii străluciră. Săbii zângăniră.

Bufnituri de pistoale. Răcnete de luptă.

Necchezat de cai.

Învârtind paloșul de-asupra calului, Andrei Turculeț se repezi asupra lui Ibrahim-bei, dar acesta apucă a se da în dosul carălor încărcate și de acolo striga porunci la ai lui: „Apărați-vă! Apărați-vă!“ Fură luați pe neașteptate păgân timerii, de aceea nu se vădiră toți gata de luptă... Oștenii noștri tăiau ca-n curechi. Mitre și Vlăsie bocăneau și cu sabia și cu bâtele – într-o mână sabia, în alta ghioaga, iar frăele cailor în dinți. Mitre se plecă la stânga spre un turc mărunțel, care văzând sabia de-asupra, se rostogoli jos de pe cal și dădu să fugă. Cu încălțările lui răsucite la vârfuri se încâlcă în poalele lungi și căzu. Se răsuci cu fața în sus și întinse mâinile, cerând îndurare. Mitre îl lăsă în pace, ci numai cu o mișcare iute smulse de la oblâncul șei calului celuia traista grea și o prinse la oblâncul șei lui.

– Păzea, Mitre! răcni Vlăsie.

Numai o clipă și alt osmanlâu, mare-n trup, negru și buzat, i-ar fi zburat căpățâna. Dar Mitre reuși a se pleca, dându-se după șaua calului și spada păgânului lovi în traista pe care tocmai și-o aninase. Se auzi un scrâșnet de fier, și sabia se rupse în două... Turcul holbă ochii – rămase fără de armă-n mână. Se răsuci să apuce jungherul de la brâu, dar Vlasie îi și veni de hac.

– Hâc! zise flăcăul, și se rostogoli turcul, într-un fel caraghios, la pământ cu piciorul aninat în scara șei...

Hrițcu, fiind pe aproape de căpitan Andrei, văzu că cei doi, cari trebuiau să aibă grijă de mai marele lor, se încurcă în alt loc, deci, ținând minte porunca polcovnicului, se repezi înainte, să fie el pavază. Tânăr și fierbinte din fire, căpitan Andrei zbura aidoma unui uliu drept asupra păgânului celui mare. Știa el că dacă izbutește să-l înfrunte el primul, biruința a lui este, iar de dă vrăjmașului pic de răgaz, își vine în fire, se adună, se strânge la un loc și cu greu o să-l bați.

– Căpitane Turculeț! Căpitane Turculeț! strigă Hrițcu, cu ochii mari, sângeroși. Lăsați că-l miruiesc eu! Aista-i lăsat de Dumnezeu pentru mine...

Făcându-și loc printre cele două cară, lovind cu spada în stânga și-n dreapta, porni a se înghesui către Ibrahim-bei. Dar căpitan Andrei nu mai era în puteri a se opri. Îmbulzindu-se cu calul printre păgâni, îl doboră pe unul, pe altul, ajutat de ai săi voinici. Aici dădea cu sabia, aici se ferea de loviturile ce cădeau asupra-i... De odată simți că nu-l mai ascultă calul – un turc îi retează frâul. Văzându-se cu mâinile amândouă slobode, își strânse murgul cu pintenii și genunchii – îl deprinsese să fie îndreptat cu genunchii numai – își apucă pistolul și ochi în Ibrahim-bei. Turcul văzu țeava neagră îndreptată asupra-și și zvârli și el pistolul lui înainte, îndreptându-l asupra căpeteniei gheaurilor.

– Mori, câine! strigă păgânul.

Se cam grăbi – unul dintre oștenii moldoveni – Hrițcu era? – aruncă arcanul. Încolăcindu-l de gât, izbi și glonțul vâjâi într-o parte...

Aici se întâmplă, ceia ce nici se așteptau turcii – îi loviră din spate alți oșteni, care stătura o vreme mai departe, urmărind lupta.

– Milă! Îndurare! strigară păgânii aruncând armele pe jos și căzând în genunchi, cu mâinile ridicate...

Atunci răsună tare, ca un tunet, glasul căpitanului Andrei:

– La pământ, afurisiților! La pământ cu toții! Care stă-n picioare, va să fie scurtat de cap pe loc!..

Se făcu negru pământul de turcime. Iară oștenii crăiești porniră a trece de la unul la altul, legându-le mâinile la spate. Căpitan Andrei stetea de-o parte și, dând porunci, spunea ce să facă. Trebuiau să-i ieie de grumaji cât mai repede și să se ducă, pierzându-și urmele. Altminteri – mai știi? – vine alt buluc, fie din jos, fie dinspre cetate și atunci va să fie mai greu... Hrițcu se repezi spre Ibrahim-bei, îl apucă de mâni și prinse a le suci să i le lege. Turcul, însă, strigă în limba lui:

– Jos mâinile, ghiaur! Să nu cutezi a te atinge de mine... Am lăsat armele, nu lupt, așa că mâinile slobode să-mi rămână.. De nu, iată vin oștenii Măritului sultan și vă taie pe toți. Aici, pe loc...

– Cum îndrăznești a grăi așa? rânji Hrițcu. Acuși îți zbor căpățâna...

Și se îndârji cu sabia asupra-i. Ibrahim-bei, călcând pentru întâiași dată pe aceste locuri, se înfricoșă tare, auzise el că-s cruzi creștinii cu oamenii lui Mehmet. De unde numai el, unul, rămase în picioare, pe când soldații lui căzură la pământ, iată că se prăbuși în genunchi. Zise cu glas găuit:

– Sunt om bogat... Bani mulți veți lua pe mine... Va să fiu răscumpărat... Să nu mă omorâți...

– Căpitane Andrei! strigă atunci Doni. Să nu-l ierți! Ei au omorât pe tovarășii noștri: pe Țărălungă și pe Țopordei...

Căpitan Andrei tresări: da, în fierbințeala luptei uitase de acei doi ortaci trimeși înainte. Ce s-a făcut cu dâșii? Unde sunt? Dacă n-au venit până acuma, dacă nu se văd printre cei din astă caravană, înseamnă că de bună seamă au fost omorâți... Sări de pe cal căpitan Andrei, se duse la Ibrahim-bei, îl apucă de guler și-l scutură cu mânie:

– Unde sunt oștenii mei? Doi oșteni care au venit spre tine. Ce-ai făcut cu dâșii? Spune, blestematele, i-ai ucis?

Turcul nu pricepu ce spune căpetenia ghiaurilor, dar pricepu că-i tare furios. Înțelese că de-acuma o să-l omoare. Aici, pe loc. Nu degeaba s-a dat jos de pe cal.

Atunci se auzi un glas, ieșind dintre legăturile și țealele din carul de alături:

640 — Cinstite căpitane Turculeț! Cinstite căpitane Turculeț! Nu omorî la dânsul pe turcul. El n-a ucis pe voinicii voștri... Eu am zis: nu omorî pe aiștea doi creștini, Ibrahim-bei, că dacă vin tovarășii lor, omoară ei pe noi...

Căpitan Andrei se uită să vadă pe cel ce vorovise. Dintre pacurile de mărfuri se iți un cap cu fața smeadă, cu bărbuță rară, roșcată și cu ochi mititei, vii.

– Tu erai, jupâne Acopian? Dar ce cauți pe aice, cu aiști păgâni?

Îl știa pe acel negustor de pe când era un copilandru. Umbla armeanul de pe atunci în Țara Leșească, în negustorie. S-a tâmplat să poposească și pe la casa lor...

– Asta ni-i datoria: să mergem cu negoțul... Prin alte locuri... Prin alte țări... Măritul sultan mi-a dat carte la mână și țin calea către cetatea Cameniței...

– Așa? se arătă mirat Andrei căpitanul. Și tu la cetatea Cameniței te duceai? Dar de data asta n-ai să mai ajungi acolo. Flăcăi! strigă către ai săi oșteni. Ian scuturați pe aist prefăcut și amăgeu...

Voinicii atâta aşteptau – vreo câţiva de acuma tăiaseră funia cu care era legată marfa şi începuseră să desfacă sulurile cu tot felul de pânzeturi să le împartă între ei... Când văzu treaba asta, negustorul se făcu galben şi prinse a tremura, a se bâlbâi:

– Milă! Milă şi îndurare... Nu mă jefuiţi... Vă dau eu singur ce am mai bun... Dar nu-mi luaţi tot... Nu mă sărăciţi... Că şi așa abia am scăpat de sărăcie... Şi așa nu mai demult ca astă toamnă am fost prădat de oamenii lui vodă al Moldovei...

– Prădat ai fost? De Vodă?

Armeanul prinse a-şi face cruci, uitând, de frică, că trecuse în legea procurorului şi că purta alt nume.

– Căpitane! Căpitane!.. Eu ştiut... Eu dinainte ştiut... Eu făcut binele... Eu nu lăsat să omoare pe slugile tale... Eu spus: Ibrahim-bei, nu omorî pe oamenii craiului... Aşa-i, Ibrahim-bei? Zi: așa am spus eu la tine?

Turcul semetş-şemetş, dar încuviinţă printr-o plecare a capului: așa este.

– Şi unde-s oamenii mei? Unde-s?

Ibrahim-bei arată cu mâna: acolo... Iar Doni îi puse tăişul iataganului, luat de la un turc, la gât:

– Unde: acolo?

– Pe drum... La pădurea aceea... Legat de copaci... Acolo au rămas amândoi.

„Legaţi de copaci? Îşi zise căpitan Andrei. Deci, sunt vii!“ Şi, mai stând în cumpene, dacă să-i creadă: pe negustor şi pe turc – porunci ajutoarelor sale:

– Tot o fugă să vă duceţi... Să-i găsiţi şi să-i aduceţi aici... Vii ori morţi, cum or fi. Apoi, sfredelindu-i cu privirea pe Ibrahim-bei şi pe armean, grăi cu glas greu: – Dacă-s vii amândoi, rămâneţi cu zile şi voi, iar dacă-s morţi, şi voi muri-veţi!..

Văzând că păgânii se duc şi-i lasă singuri, legaţi, însăngerăţi, Ilie Ţărălungă, cuprins de sfârşeală, îşi zise: „Acum că ne-au spart cu suliţele, dar nu ne-au spânzurat, mulţumimu-ţi

Doamne... Așa părăsiți, ca vai de noi, dacă nu vine careva până la noapte să ne dezlege, dau niscai lupi și ne mănâncă de vii... De-amu mai bine să ne hi omorât..." Privind cruciș, urmări caravana până se vărsă peste culme, și alt gând îi veni: „Pentru ce-ai trimes astă pedepasă pe capul meu, Doamne?.. Poate pentru că l-am amăgit pe boier Țifescu? Hotărât lucru, dacă trece îndărăt pe aice, ne mântuie el de zile..." Grele gânduri, puterile-l părăsiră cu totul, închise ochii și lăsă capul pe-o parte – fie ce-o fi, întâmple-se ce e dat să se întâmple... Mai de mult, tânăr fiind, de cădea la strâmtoare, Ilie se zbătea, se arunca într-o parte, în alta, să iasă, să scape... Până la urmă se rupea și ieșea. Dar... nu zăbavă da-n altă căscătură și mai brează, și atunci se întreba: „De ce m-am zbatut în darn? Ca să ies din apă și să dau în foc? Nu-i totuna cum pieri: înecat? ars de viu?". Prin câte i-a fost dat a trece, oricâte i-a fost dat a păți, a scăpat cu zile... De-a mirării, curat de-a mirării! Oftează Ilie Țarălungă, deschide ochii și-l vede pe Poțordei, legat și el în frânghii, la câțiva pași de dânsul, de alt copac. Galbăn la față, mort ce-i mortul! Capul i-a căzut pe umăr, mai nici suflă. Din colțul gurii îi curg bale. Cu sânge în două. L-au împuns rău cu sulița, dar de spart ca pe Ilie nu l-au spart. El, Ilie, nu le tăcea, striga, îi suduia, îi blestema pe păgâni...

– Ghiță, măi! grăi Ilie. Ce-i cu tine? Ți-ai dat duhul?

Nici mișcă, nici răspunse flăcăul.

– Dar trezește-te! S-au cărat turcii...

Stă Ghiță mut iarăși.

Se silește Ilie să vadă ce-i cu tovarășul lui, dar frânghiile, curmându-i trupul, îl țin lipit de trunchi. Drăcie! Pe-o clipă i se năzări că stă așa, sprijinit, de aist copac, numai ca să-și tragă sufletul.

– Uuu! gemu oșteanul din rărunchi. Ilie trase o sudalmă:

– Dumnezeii și parastasul vostru...

Auzindu-l, Ghiță Poțordei dădu glas:

– Mor, bădiță Ilie... Mor și altă nemica...

– Măi, se răsti Țărălungă părintește. Să nu-mi îmbli tu mie cu trăsnaî de aiestea, auzit-ai? Noi încă om să le arătăm lor unde-au întărcat dracul copchii... Nu văd ei Camenița cum nu-și văd urechile... Deodată tăcu, ascultând: auzi zgomot venind de peste deal. Apoi chiote, strigăte.

– Ghiță! Să știi că-s ai noștri. I-au lovit pe păgâni... Ține-te tare, băiete... Nu te lăsa!

Auziră cum se dădu lupta.

Cum se loveau în săbii creștinii cu păgânii.

Cum trosneau focuri din pistoale.

Cai nechezând.

Țipete și răcnete de răniți.

Urletele celor înjunghiați de tăiș de sabie...

Când sosi în fuga calului înspumat Doni și-i găsi spânzurând ca niște cârpe de copaci, cei doi abia mai suflau. Numai după ce le tăie funiile cu lovituri de iatagan, dând cu putere și mânie în trunchiul copacilor, când Ilie și Ghiță se văzură slobozi, dar neputând a se ține pe picioare, pricepură cu greu că mai au zile a trăi. Aveau mințile rătăcite amândoi, mai morți. Mare chin și frică au tras! În vreme ce Doni se grăbea să-i dezlege, ei leșinați erau, începură să li se arate fel de fel de drăcovenii. Lui Ghiță, sărmanul, o vacă bălțată cu coarne lungi și ascuțite îi amirosea urechea, apoi se dădea înapoi, se repezea și-l împunea în pântec. Apoi venea o haită de lupi, șapte la număr, în frunte cu un lupan bătrân, fără dinți, care se așeza pe labelle dinapoi și privea, iar ceilalți, tineri, se apropiau încet, își înfingeau dinții în carnea picioarelor, șoldurilor, trăgeau, trăgeau, dar nu puteau să rupă de răul funiilor și numai îl însângerău, mârâind furios. Se dădeau mai încolo, se lingeau pe bot și-l aținteau cu ochi sticliți, de gheață... O dată se ivi dintr-o curătură un chip de om, parcă om, parcă sălbătăciune, căci avea barbă de țăp, dar nas de om... Rânjind, prinse a-l

căuta pe Ghiță prin sân, prin buzunare... Dându-se aproape, îi simți putoarea din gură și se îngrețoșă, mai să-și verse mațele. Jigodia cu barbă de țăp și bot de om chicoti, râse mărunțel când Ghiță îi strigă: „Piei, stârpitură!“, apoi văzând, pe semne, că este și bădița Ilie acolo, răcni ca un smintit, se duse de-a rostogolul în curătura lui și se făcu nevăzut.

– Fraților! strigă Doni. Haideți mai repede: Căpitan Andrei vă așteaptă.

Căpos și aista! Nu vede el, că-s niște leșuri, nu oameni?.. Îi cățără pe calul lui, pe amândoi, luă calul de dârlog și-i duse, el mergând pe alătura, pe jos. Până să ajungă, Ilie își veni în fire de-a binelea... Când văzu pe cei păgâni: unii tăiați, alții legați, iar Ibrahim-bei cu alți câțiva turci mai răsăriți strânși între oșteni cu săbiile goale, prinse cu totul la inimă.

644

– Pe aista să mi-l dai mie la mână, cinstite căpitane! arătă Țărălungă spre turc. Să-l învăț eu minte... Să-l leg de-un copac și să-l bortelesc cu sulița-n coastă cum ne-a făcut el nouă...

Se bucură foarte căpitan Andrei văzând pe cei doi, mai ales pentru Țărălungă că scăpase viu. Îi făgădui, deci, să i-l dea pe scurtă vreme pe acel pașă să vorovească în de ei cum o ști și i-o plăcea...

– Dar acum, spuse Turculeț cel tânăr, acumă s-o luăm repede din loc, să-i mănăm pe aiști pârliti de păgâni, nu care cumva să se ivească și alții să ne spargă socotelile, după ce că i-am spârcuit așa de bine...

Bulucindu-i ca pe vite, îi mână într-o parte de la șleahul cel mare, zis Drumul Împărătesc, luând-o pe locuri și potici tănuite îndărăt, către bordeiele lor de pe Cuciur, unde-și aveau locurile de iernat.

Duceau pradă bună și dobândă bogată.

Dar mai cu seamă avea să se bucure polcovnicul Turculeț cel bătrân de prinșii slujitori ai sultanului, pentru care avea să capete bani, dacă vor vrea turcii să-i răscumpere, ori să-i schimbe cu oștenii crăiești căzuți prinși la osmanlâi...

Iar Ilie Țarălungă? El avu mare laudă de la domnia sa polcovnicul și chiar de la Hatman Coronii. Iar după ce se întremă și se făcu sănătos bine, primi îngăduința a se duce pe-o săptămână în jos, la Moldova, la satul lui, să-și vadă frații și sora. Deci, purcese iarăși, pe potici ascunse și căi tainice, se duse să-și vadă baștina, pe care n-o văzuse de patru ani și dorul căreia îl chema de atâta amar de vreme...

Capitolul al optulea

Î

ncărcată livada de floare. Plină de bârnâit de albine și de cântări de păsări. Sus, în slava cerului, soarele arde luminos, cald... Dar sufletul domniei sale boier Ion

Palade, postelnic de-al doilea la curtea lui vodă Cantemir parcă a strâns într-însul tot frigul de pe lume – și cel din ghețăriă dinspre care vine, unde l-a căutat pe Solomon, să-l întrebe de domnia sa Vasilie vornicul, și cel de pe fundul văilor din preajma viei acesteia, dar mai cu seamă din cuvintele Măriei sale, când s-a dus mai dăunăzi cu capul plecat să-i ceară îngăduința a face logodna cu conîța Nastasia, fiica răposatului Ion Racoviță vornicul... Zise vodă încruntat, privindu-l printre genele-i stufoase, mijite: „Iani cum sunteți voi, tinerii de astăzi: nice s-au răcit bine oalele de la praznicul de îngropăciune a jupânesei, și de acum alergați cu... sufletul la gură (vodă a pus alte cuvinte: ca dulăii în fierbințeli...) să vă aduceți alta... Amu noi, la vremea noastră, văduveam și un an, și doi, și trei. Voi n-aveți când: vă frige, vă mănâncă... Și pe urmă se tâmplă de alergați la vlădica și rugați să vă dezlege...“ A rămas prostit bietul postelnic – nu se aștepta să fie așa repezit, așa bruftuit. În clipa dintâi nici n-a priceput bine ce-a zis bătrânul vodă („boșorogul“, cum îi zic pe din dos domniile lor vornicii!): părutu-i s-a că i se năzare, că visează un vis rău... Când a ridicat capul și l-a văzut alături pe slinosul și urdurosul de Macrei, carele în tăcere îl împunse cu cotul: „Amu du-te! Ce stai? Ți-a spus, du-te“... nici știe cum a ieșit din iatacul Măriei sale... Nu vedea pe unde calcă, îi bătea inima-n piept ca un clopot, îi ardeau obraji de

rușine, că l-a probozit Măria sa față fiind și acea pramatie... Ce putea să facă? I se întunecă lumea înaintea ochilor. O adusese pe conia Nastasia tucmai de la Băcani, de la conacul ei, aici la Iași, s-o înfățișeze Măriei sale... Iar acum? Ce să-i spună? Ce-o să crează ea? Va să se întoarcă înapoi la Băcani, și n-are să vrea să meargă după dânsul! Că și așa, dacă stai să te gândești: ea fată mare, iar el – văduvoi!.. Iată că măcar domnia sa Vasilie vornicul nu se arată. Nici pe Solomon nu-l poate găsi în livada asta mare, plină de floare de cireș ca spuma laptelui, buntuită de albine, săgetată-n toate părțile de păsări...

În foișorul înjghebat cu mult meșteșug din pari și scânduri bine geluite, sub acoperiș de șindrilă, cu streășină lată și țugu-iat la vârf, la o masă de brad, pe scaune din trunchiuri de lemn cu perne moi pe ele ședeau bătând cărțile de joc domniile sale Solomon șetrarul, Palade Preda marele armaș și Neculae Costân, logofăt al treilea și sfetnic de taină al Măriei sale vodă. Solomon, bărbat gras și greoi, ținea într-o mână cărțile răsfir-ate ca o coadă de curcan înfoiată, iar cu cealaltă ducea la gură o cosvârtă de ied tânăr, din care rupea cu dinții, apoi o lăsa și găsea, pe ghicitele, cupa mare de lut negru și sugea lacom dintr-însa, o pune la loc, apăsă tare.

– Aha, armașule, domnia ta! Acmu mi-ai picat în labe... Acmu mi te tăvălesc eu cum știi și-mi place!

Poc! îl trăsnește cu asul de coz care-i ghinda. Palade Preda marele armaș, bărbat nalt, deșirat, la șold cu sabia de care nu se desparte nicicând și nicicacum, stă cu picioaroangele întinse sub masă, își mușcă musteața gălbuie, subțire, clipește des din gene și, din când în când, fură cu coada ochiului către Neculae Costân.

– Mi se năzare, nu știi cum, zice surâzând subțire marele armaș, că domnia ta, logofete, te-ai tras din joacă? Ori nu ți-a mai rămas nici o carte?

Scurt și îndesat, cu fundul mai lat decât spatele, înfodolit în blană de vulpe argintie, parcă nici ar fi primăvară, Neculae

Costân mișcă de câteva ori din buzele lătărețe, cărnoase, lingându-le într-un chip cu totul mojicesc. Răspunse cu plictis:

– Mai am... Dar floarea asta n-o am...

– Câine? tună Preda.

– Să nu spui! Îl țistuiește Solomon, râgâind din adâncul pântecului. Unde pui că ți-a cere să-i și le sfetești! Ca să mă oborâți pe mine amândoi... Trei suntem, nu patru, să jucăm de-a-ncrucilea...

648

Ion Palade ajunge la scara foișorului – e într-o margine a viei vornicului Vasilie foișorul, departe de cramă, sus, pe buza unui mal, de unde, pe sub poale de pomi în floare, se deschide o vedere largă asupra văii Copoului, toată acum smălțuită cu verde și albastru – verdea crud al ierbii, albastrul depărtărilor de către munți, peste care plutesc ca aripi de borangic aburii țarinilor, suflare a pământului reavăn, jucând ca o apă fermecată... Stă domnia sa și nu cutează a da glas, necum să întrebe, pentru că în darn ar grăi, n-o să-l audă, prinși fiind de patima jocului... Mai dăunăzi, când fugi cu obida la Velișco vornicul să i se plângă de cum l-a repezit vodă (neamuri se cheamă că sunt, cumnați!), domnia sa cum l-a întâmpinat? Ce credeți că i-a spus? „Dacă ai fost un nătâng! Ce-ți trebuia să te duci la moșneag să-ți cer îngăduința? Mai bine să fi făcut binișor logodna pre obicei și pe urmă să i te înfățișezi! Logodna nu-i nuntă! De acmu de nuntă să-i fi spus... Așa, ți-a dat-o peste nas... Bine ți-a făcut, zic eu, dacă ai fost un prostălan...” Rușine! Obidă și rușine mare... Acum și din partea rudei... Mai să plângă bietul Ioniță Palade. El, om în puterea vârstei... El, care nici la îngropăciunea jupânesei lui n-a scăpat o lacrimă, că a trăit cu dânsa atâția ani de zile... Da, încă bine că l-a potolit degrabă bunul Dumnezeu pe domnia sa Velișco vornicul. Avan din fire, vrăjmaș avan: taie în om ca-n curechi! Nu se uită cine-i: postelnic, marele logofăt, Ștefan comisul ori chiar singur Măria sa vodă! Taie vorba lui ascuțită și doare mai rău ca sabia... Nu limbă are, ci curat tăiș de oțel!

– Boieri, domnia voastră! răsună de sus, din foișor, glasul lui Solomon. Iani uitați-vă cine ne-au sosit! Nenorocitul de mire alu nostru... Bietul de Ioniță... Și cumu-i de galbăn și tras la față... Dar ce-mi văd ochii, cinstiți boieri? Domnia sa poartă un sloi subțioară! Un bucătoi de gheață...

– Unde?!

– Cum?!

– Oare-așa să hie? strigară a mirare cei doi: marele armaș și logofățul al treilea.

Își suci iute capul Ion Palade: văzu pe brațul său, înfiptă în încrețitura contășului, o așchie de gheață – trecând pe la ghețarie, oamenii despicau acolo gheața cu topoarele, o bucată sări, se înfipse în haina lui și așa rămase... Picura dintr-însa... Lacrimile lui să zici că erau! Îi luară foc obrazii de mare și nesuferită rușine... Și bietul de dânsul veni să afle de-a sosit, sosește curând ori pe unde-o fi Velișco vornicul. Domnia sa vornicul i-a spus, până la urmă, ca să-l mângâie, poate? că de armindenii, adică astăzi, face Vasilie Costache vornicul masă mare la domnia sa la vie, în deal la Copou, poftind o seamă de boieri, că se poate tâmpla să vie și... moșneagul, adică Vodă... Ceea ce-i mai însemnat decât toate, va s-o aducă Velișco vornicul și pe coniuța Nastasia (ea la vornic în casă se află găzduită) și atunci, adică... astăzi vor face obiceiul... Logodna... Taman când i se părea că toate cele puse la cale merg strună, altă pacoste pe capul domniei sale postelnicul: să fie luat în răs! De cine? De Solomon aista, cu gâtlejul lui fără fund și cu fălcile de satir din vechime...

– Ha-ha-ha! slobozi domnia sa un răs gălgâit, din pântec. Luați aminte, boieri dumneavoastră, la Ioniță! Numai cât vrea s-o ieie la sănătoasa... Oprește-l, jupân Predo!.. Ține-l!

A venit sârmanul postelnic mânat de necazul ce-l frige, dar se văzu tâmpinat cu bătaie de joc. Se simți parcă i-ar fi răsturnat cineva, pe neprins de veste, un ciubăr de apă rece-n cap...

Curat așa cum o păți, când merse întâiași dată la feredeu, aici, la Ieși, încă pe vremea Ducăi vodă, pe când n-avea încă dregătorie... Îl luară cu dâșii boierii cei tineri, între care Costăcheștii: Solomon, Lupul, Manolache, toți trei. Ei i-au făcut sfântul Iordan (așa strigau, țupăind goi împrejurul lui: botează-se robul lui Dumnezeu!..), murându-l pe bietul Ioniță ca pe-o cloșcă, pe când numai intra și încă nu se dezmeticise bine pe ce lume se află... Și atunci și-au râs de dânsul, dar ca acum n-a pomenit... Dar lucru cu totul de neînțeles cu o minte de om: în loc să se întoarcă și să se îndepărteze cât mai grabnic de aist cuib al necuratului, Ioniță postelnicul se pomeni călcând pe scara foișorului, urcând către cei trei boieri... Cum îi dat omului pe lumea asta: una să gândească, alta să facă!.. una să pornească, alta să se săvârșască!.. Au putea el să prepuie la ce și unde-or să-l scoată, până la urmă, zbuciumările cu logodna și, mai cu seamă, cu nunta lui? Căci... cum avea să știe că vor trece luni de zile și va veni acea mare nenorocire de la sfârșit de an, la Crăciun, când, după nunta lui la Băcani, boierii nuntași vor să fie, rând pe rând, vânați, prinși, puși la popreală, în obezi, când se va zvoni în toată Țara Moldovei de nunta lui, zicându-se că acolo a fost pusă la cale de unii boieri haini omorârea lui Vodă, care lucru, cu ori fără temei, dându-se în vileag de un oarecare boier vânzător, a cășunat nevoi mari Țării, abia atunci, după săvârșirea acelor groaznice tâmplări, când au fost tăiați frații Costinești, avea să-și aducă aminte nenorocitul postelnic de marea rușine ce-a tras-o în zi de armindenii și de gândul ce-l încercase atunci de-a se lepăda de logodnă și de tot... Dar parcă l-a împins o putere necunoscută să urce scara foișorului (boierii îi întoarseră ochi mari, plini de mirare, ca văzând o lighioană nu altăceva! iar Solomon îl îmbie cu vorbe scâlâmbăite să pupe cupa cu vin și-i întinse un ciolan ca unui cerșetor oarecare). Călcând, nu nimeri scândura scării, se împiedică în poala blănii și căzu cu pieptul și barba peste muchia de sus, icnind ca un nătâng.

– Hâc!

Iarăși hohote de râs, de sus.

– Halal mire, postelnice! Și halal de nunta ta... Se vede de pe-acuma!

Glasul lui Solomon fu, stârnind râsetele de voie bună ale celor doi boieri. Lui Ioniță i se păru că râd de dânsul și pietrele date cu var, înșirate pe marginea cărării așternute cu năsip, râd bondarii care săgetau văzduhul pe la urechile lui, râd stâlpii scrijelați ai foișorului, arătând cu închipuite degete la nenorocitul de dânsul, căzut lat jos precum o broască...

– Solomoane! răsună glasul lui Vasilie vornicul, dinspre poartă. Unde-ai cherit, Solomoane?! Ne vin oaspeții, iară tu te-ai amestecat pe dracul știe unde și petreci!.. Petrece-ai pe unde și cum știi eu...

Asta fu scăparea pentru bietul logodnic Ioniță postelnicul. Fu pe dată uitat de toți, ca și cum nici ar fi fost acolo... Vasilie vornicul îl chemă pe frate-său să-i ceară socoteală de cele trebi, ce-i poruncise a orândui, și Solomon, bombănind, se duse fără nici un chef... Palade Preda, marele armaș, coborî iute scara și se grăbi să cerceteze străjile puse de jur împrejurul viei, la douăzeci de pași una de alta, nu care cumva să se bage vreun răufăcător, așa precum avea poruncă de la vornicul... Iară Neculae Costân rămase să șadă nemișcat ca o stană pe scaunul lui, privind la cărțile de joc împrăștiate pe tăblia mesei, cu gândurile însă hăt departe, la ale sale trebi și griji...

Nu se afla mare ahotnic la jocuri de cărți, nici de ospățuri și cheful ahotnic; ar fi stat acum binișor la casa lui, în ietăcel, și și-ar fi văzut de cele tomuri și scrisoare. Dar îi căzu poruncă de la unchiul Velișco vornicul să vie de grabă la domnia sa. Lăsa toate și se duse. Găsindu-l acolo pe Gheorghe, sosit de la Bărboși, află că astă noapte a venit tata și a tras la domnia sa vornicul. Diz-de-dimineată, în zori, logofătul a plecat pe nesimțite în târg... Unde s-a dus, vornicul nu i-a spus – fie

că nu știa, fie că era taină. Așa e unchiul Velișco de felul lui: greu de înțeles, nelămurit până la capăt, hojma cu ciudățenii și purtări neașteptate. Îl prinse de umeri și, scuturându-l cu putere: „Hei logofete, umblat-ai pe la fete! Știi că facem astăzi chef mare la Vasilie vornicul la cramă, la vie? Ai să fii și tu?“. Neculae clătină din cap: „N-am fost poftit, vornice domnia ta“. „Aștepți să fii poftit? Te poftesc eu, auzit-ai? Și nu că te poftesc, ci poruncescu-ți să te duci tot acmu acolo... N-o dă fie masă ca toate mesele – logodna cumnatei noastre cu Palade postelnicul facem... Cuvine-se să dai o mână de ajutor și domnia ta. Te-ai dus?“ Îi grăi de parcă ar fi avut un băiețandru în fața lui vornicul. Știindu-i firea și năravul, Neculae nu se supără, ci arătă ascultare. Vru a crâcni ca să întrebe: dar domnia sa logofătul unde este? aflai că a sosit la Iași... Velișco, însă, îi făcu semn cu mâna: celelalte le lămurim noi pe urmă... este și domnia sa... dar are alte trebi... nici mie nu mi-a spus unde se duce... dar ai să-l vezi... va să vie, crez, și domnia sa... A venit Neculae aici, după cum i-a fost porunca, dar ce poate el să facă, aicea fiind gospodărie streină?... De trebi are grijă Solomon! De ce să se bage și el – să încurce lumea?... Și apoi feliușagul lui Neculai Costân logofătul aista-i: lasă-mă să te las! Abia ce se urnește el pentru ale sale nevoi și trebi, dar pentru ale altora cât hăul nu-l clintești. Iar de trebi gospodărești habar n-are din care cap să le ia și cum să le ducă...

Întinde mâna, ia cărțile de joc de pe masă, le resfiră, apoi prinde a le arunca una câte una și-l cuprinde încet toropeala. Nu cărțile de joc, cele de citit îl înviorază. Acestea îl adorm numai... Și iată, că de departe, se aud niște glasuri, tot mai stins... O pâcliță îi cuprinde auzul, văzul și ațipește...

Cum îl văzu ivindu-se dintre pomi pe Solomon, Vasilie vornicul îl luă în gheare:

– Un-te-ai înfundat, șetrare? Gata-i cortul pentru Măria sa, după cum ți-am poruncit?

– Care cort, vornice? se rățoi Solomon. Ai zis aseară că vodă n-o să vină...

– Aceea a fost aseară! Iar azi dimineată îi alta și-i brează! Poruncitu-ți-am să întinzi cortul!

Solomon se făcu a zâmbi pe sub musteață. Veni aproape de Vasilie, îl luă de braț și, trăgându-l după dânsul, îi arătă cu ochii printre copacii albi ca spuma – încărcăți de floare:

– Uite; vezi-!

Un cort mare, de mătase galbenă, cu vârful roșu, iar jos cu o dungă lată verde, se afla pus frumos între cireșii mari, înfloriți. Dar așa ca ramurile albe, cu tot cu albinele umblând prin cupele fiorilor, să coboare drept spre ușa lui...

– Mhm! pufni supărat Vasilie vornicul, în loc să fie mulțumit de frate-său, că i-a plinit porunca. Și-a zis în gândul lui: „Boșorogul! Să am atâta grijă pentru hatârul lui... Poate nici n-o să vie?”

Pusese la cale ospățul aista fără alți boieri, fără vodă, așa, între prieteni. Sarbăd a fost anul acesta Paștele, nu ca alte dăți, cu veselie și petreceri... Măria sa fu cam boleac (nici acum, zice-se, nu-i chiar sănătos!), asta-i una. Al doilea, după ce-a pățit ce-a pățit Vasilie vornicul trimes fiind să ducă birul țării la Împărăție, i s-a lepădat de mese și ospete. De la al său conac, de pe la moșii a cărat averi multe, ca să plinească cele poruncite de vodă. Hambarele și cămărilor rămasu-i-au goale, scatulcile boștore... Așa că nu-i arde de zaiafeturi... Vodă cu ai săi boieri de casă a simțit asta și au lăsat-o mai moale – nu s-au întins nici ei. Ce-i drept, a ajuns până la urechile domniei sale Vasilie vornicul că tot au chefuit alde Ștefan Cerchez și Lupul Bogdan și Iorgache vistiernicul de Paști, la curte la Măria sa... Dar în taină, într-ascuns, se cheamă... Pe domniile lor, vornicii, necum pre alții, boieri mai de jos, nu i-au poftit!.. A zis atunci Velișco vornicul: „Au să ne lăsăm noi de proști? Ne strângem de armindenii și facem Paștele!” „Facem! căzu

de uneală Vasilie vornicul. Dar pe dânșii nu-i poftim. Ei așa – noi tot așa!“ Velișco, încruntându-se: „De ne pârăște careva moșneagului?“ „Ne adunăm noaptea“, făcu Vasilie. Velișco iar: „Se găesc ei și noaptea de aiștea cu urechile lungi... Ia auzi ce m-am gândit eu... Ioniță Palade postelnicul are a se logodi cu cumnata Nastasia... Vodă nu l-a îngăduit – mi s-a plâns chiar el! Hai să-i logodim noi singuri! Când a auzi ghiujul de treaba asta, are să crape de ciudă...“ Nu, zise Vasilie. Mai bine mă duc să-l poftesc și pe Măria sa la masă... Dar așa, fără să-i spun că facem și logodna. După ce vine și vede fapta făcută, are să-i blagoslovească, n-are să aibă încotro...”

Întors acuma la fuga mare din Ieși (cum coborî din rădvan, se grăbi să cerceteze: gata sunt mesele? puse bucatele reci? soarele-i sus, oaspeții au și prins a veni, a se aduna – nu numai rude apropiate, dar și alții, ca Pavăl Bujoreanul, care întâl-nindu-l aseară-n târg, se pofti el singur!), Vasilie vornicul alerga dintr-o parte în alta, să se încredințeze că s-au făcut toate după rânduială, căci în Solomon nădejde ca într-un cui de tei! Domnia sa șetrarul știe să-și puie gâtletul la cale, iar trebile... mai aștepte! De acuma-i ard pomeții obrazilor și scânteiază vârful nasului – iată-l iese din pivniță, iar din urmă vine singur mirele – Ioniță Palade.

– Unde ți-i logodnica, postelnice? Ai ascuns-o cumva jos, în hruba de sub pământ?

Clempănește Ioniță din ochi, necăjit rău – și domnia sa vornicul își râde de mine, nu numai frate-său... El și singur așteaptă cu chin și nerăbdare s-o vadă pe sărmana Nastasia. O să vie oare? Îi tremură măruntaiele, numai cât se gândește că dacă se tâmplă cevași și nu vine?... Îngaimă cu greu:

– Cuconița are a sosi cu domnia sa Velișco vornicul dimpreună... Oprită se află în gazdă la domnia sa...

– Așa? N-a plecat la conacu-și, în jos? Că parcă așa am auzit?

– Cum să plece? se gălbeni la față postelnicul, mai să cadă secerat la pământ.

– Lasă, am șuguit! îl tipări pe umăr Vasilie vornicul. Către Solomon: Dă-i și domniei sale postelnicului o cană de vin să mai prindă la inimă... Văz că-i ofilit la chip mai să-și dea duhul.

Zise Vasilie vornicul și merse printre cele două rânduri de mese, lungi, puse cap în cap de-a lungul șirurilor de cireși, pe sub streșinile de floare, luând aminte la stânga și la dreapta cu ochiul lui ager cum sunt așezate talgerele cu bucate.

Mai într-o parte, în casele de de-asupra pivniței celei mari, unde astă iarnă poposiră tinerii boieri și beizadea Antohie, aducând cu ei pe Corbea ocnașul, în acele case, la cuhnii, în cuptoare încinse se coceau pâini albe, plăcinte rumene, cozonaci, clocoteau oale burduhoase legate în cercuri de sârmă, pline cu sarmale, friptură cu varză, carne înfundată cu fasole... Neveste tinere cu șorțuri albe dinainte cărau talgere cu bucate reci și le așezau în lungul meselor, iar în fața fiecărui scaun pe care avea a ședea câte un boier puneau tacâmuri... Alte femei treceau îndată și puneau ulcele și linguri de lemn frumos înflorite, așa cum era obiceiul în părțile de jos, de unde era domnia sa vornicul. Umblau iute ca furnicile nevestele, vreo zece la număr. Când îl zăriră pe domnia sa, vreo câteva mai rușinoase duseră mâna la gură, rămânând împietrite... Se aflau cu toatele sub ascultarea lui Solomon, dar de domnia sa nu se prea sinchiseau: tânărul boier trecând pe la spatele lor le ciupea de un șold, le trăgea de-o gâtă... Atunci bucătăresele chicoteau pe înfundatele de răs, zicând: „Lasă-ne, boierule, nu ne schinderi – nu ne vedem capul de trebi, iar domniei tale îți vine a șugui“. Solomon de colo: „Vă ajut, hulubițelor, să umblați mai repejor...“ Umblau ele și așa ca argintul viu, numai una, Melania grecoaica, de vreo lună adusă de Macrei vataful de la conacul unde slujise și el mai nainte, femeie dolofană, abia de se cotelea. „Tu, psihimu, o împunse Solomon și cu vorba și cu degetul, iarăși mai mult ai băgat în tine decât ai pus pe masă!“ Melania, fără

a se pierde cu firea: „Le ajunge și boierilor, că de-or înfuleca prea mult, nu s-or putea ridica de pe scaun...”

Văzând Vasilie vornicul că bucatele sunt puse, se mai liniște. Băgă de seamă că și la locul din capul mesei sunt puse lingure de lemn și strigă:

– Gavrilă, măi! Unde ești, Gavrilă? Era sluga mai mare pe cămara cu tacâmuri. Ți-am poruncit să pui în capul mesei tacâmuri de argint: și talgere, și cupă, și linguri... Aici va să șadă Măria sa...

Nu se răspunse Gavrilă, era dus pe undeva. În locul lui grăi Melania:

– Le punem și pe acele de argint, domnia ta. Cum vedem că sosește vodă, le punem. Teamă ni-i că le ciordește careva...

656 „Mhm! făcu Vasilie vornicul. Să cuteze numai! Fie dintre slugi ori dintre bucătărese careva...” Își aminti că a fost așa tâmplare mai an, la Ștefan Cerchez, s-a furat o cupă de argint... Gavrilă! Unde-i Gavrilă?..

– Boier domnia ta! răsună glasul slugii dinspre poartă. Se vede venind un rădvan pe drumul Tudoscăi... Mă gândesc au care boier să vie dintr-acolo... Pe cine am poftit?

„Pe drumul Tudoscăi? fu nedumerit foarte vornicul. N-așteptăm pe nimene din acea parte“. Strigă către sluga sa:

– Holbează-te mai bine de vezi cine-i?

De unde putea să vadă Gavrilă, dacă nici ceea ce spunea din gură nu văzuse cu ochii lui. Îi strigase de sus, din plopul de la poartă, nepotu-său de treisprezece ani, Mihuc: „cică, vede o trăsură cu un nour de colb târâindu-se după dânsa. Cu patru cai trăsura, cu poclit trăsura. Numai fărădecât că-i boierească.

– Depart, boier domnia ta, nu se știe cine-i, dar tare mai mână... Când s-a mai apropiat, am să vedem!

Depart era – ca la vreo jumătate de ceas de drum acea trăsură. Băiețandru avea ochi ageri, o zărise...

Simțind că or să facă vreo șotie slugile casei, necum Solomon, în care nici atâta încredere nu avea, vornicul dădu singur

o fugă până la poartă... Griji multe și mare bătaie de cap! Tare-i trebuia să-și ieie și năpasta asta cu logodna pe de-asupra! Acum, în loc să stea liniștit și să se hodiească, iar după aceea să chefuiască și să petreacă în pace cu cei buni prieteni, el nevoit îi să umble de colo colo cu temerea-n sân că cea vine, cea nu vine... Mai cu seamă îl umple de fiori sosirea Măriei sale! Nu destul că l-a pus astă iarnă moșneagul la cheltuială... A dat în socoteala birului mai bine de jumătate din avere și din scutul tot ce-a agonisit și adunat anii din urmă. Cu ce s-a ales? Când să ajungă cu carăle la Dunăre, vine olăcar să se întoarcă, iar mai nainte de a se întoarce să dea birul în seama lui Panaiotache. Unde era Panaiotache? Nu era Panaiotache! Abia la săptămâna a fost găsit înfundat la un han, cu arsuri și fierbințeli. Ori se bolnăvise Panaiotache ori prefăcătorie fu, de frică să nu încâlcească ȋtele. Fricos tare grecul. S-au răsuflat toate celea mai pe urmă: se temu că va să încurce socotelile; se temu că nu va să mulțumească pe veziri și pașale... Nu a fost dat cu totul Vasilie vornicul la o parte, a mers și el cu obuzul, dar a luat Panaiotache catastifele în mâinile lui, vornicul rămânând pe lângă dânsul, cum s-ar zice, de lingură. Să-l fi văzut pe Panaiotache cum striga la domnia sa: „Bag' seamă! Să pui banii toți câți se cuvin și oarecât pe de-asupra când mergem să ne adunăm cu cutare sau cutare pașă sau vezir...” Vasilie ofta și pune, pune și ofta și într-ascuns scrâșnea din măsele... Iar acuma? Încă o dată să mai tragă necazuri cu masa și ospățul ista?... lasă că-i amintește el Măriei Sale... Moșneagul! Boșorogul!... Are el știre Vasilie vornicul cine l-a sfătuit cu schimbatul la Dunăre... Știe dar tace. Tace și înghite, până una alta... Încă n-a sunat ceasul!

Drept în fața porții opri un rădvan. Parcă ar fi săltat din pământ. Era Antohie Jora, fost mare armaș al Măriei sale. Vasilie vornicul se uită cu ochi uimiți: cum? de unde? au poftit-am eu pe domnia sa? când? Își aduce bine aminte: nu, nu-l poftise.

Vru să-i zică: de unde te-ai ijdărât, bre Antohie? Boierul i-o luă înainte. Sărind ostășește din rădvan, veni de făcu o plecăciune în fața vornicului, deși era mai mare de ani. Da, mai înaintat în vârstă, dar vezi că n-avea nici o dregătorie – era mazâl.

– Cu toată inima îți mulțumesc, cinstite vornice, că ai binevoit a mă pofti la ospățul domniei tale...

– Te-am poftit... Așa, te-am poftit... clipoci din ochi Vasilie, aici întărind, aici întrebând.

– Au nu i-ai poruncit lui Bujoreanu... lui Pavăl să-mi spuie din partea domniei tale?...

– Eu... Eu i-am poruncit lui Pavăl? se cam împletici la vorbă Vasilie vornicul. Asta era încă una! – Dar... nu l-am văzut pe Pavăl, pe Bujoreanul de trei luni...

658 Acum răsună glasul lui Gavrilă – tocmai strigase la un grăjdar, și acela veni la fuga cu un coș de papură și o măturică să strângă balega aburindă ce-o deșertase dintr-o dată doi telegari de-ai boierului Antohie Jora.

– Este și domnia sa boier Bujoreanul, zise Gavrilă. A picat cel dintâi... L-am văzut sfătuind cu boier Solomon...

„Așa? îi trecu vornicului prin minte. Iarăși trebușoara lui Solomon! Are să mă bage-n pământ frățiorul ista al meu...”
 Și auzi ca aieva porunca lăsată cu limbă de moarte de părintele lor: „Ai grijă de frați, Vasilie tatei: ești cumpătat, chibzuit din fire. Iară aiști frați ai tăi și fii ai mei zărghiți tare se arată uneori, ba chiar des... Or face vreo pozna de-o să-ți blestemi și tu ceasul când te-ai născut... Să-i ții în frâu, să nu-i slăbești...”
 A avut dreptate bunul lor părinte. Strigă Vasilie vornicul:

– Solomon! Unde ești, bre Solomoane, mânca-te-ar ciorile...

Parcă s-a rupt iezerul cel mare, domnesc, din sus de Copou – așa prinseră a sosi boierii poftiți, rădvan după rădvan. Cum ajungeau mai aproape, striga Mihai, nepotul lui Gavrilă, din plop:

– S-a mai ijdărât unu, bunele!.. Încă un boiarin vine...

Nu știa, bunînțelea lucru, cum îl cheamă – n-avea de unde să știe. Uitându-se de jos, în streășina mâinii, Gavrilă îl întreba: „Dar cumu-s caii? Câți înhămați la rădvan? Dar poclitul cum îi: roșu? galbăn? verde? Slugi călări câte? prin părți? dinapoi? Surugiu-i pe capră ori călare pe un înaintaș? Ce strigă? Bate tare din bici?“ Și după cum răspundea băiețașul cel cu ochi ageri și isteț la minte, înțelegea Gavrilă fie că-i boier velit ori unul mai mic, ori că vine un mazil dintre care, spre năduhul domniei sale vornicul, tot năvăliră vreo câțiva... Aici se cuvine a adăuga că după cei soști în chiar primul ceas al dimineții și numiți de acuma aice – Palade Preda armașul, Ion Palade postelnicul, Neculai Costân logofătul, Bujoreanul Pavel mazilul și Solomon șetrarul – iată că sosiră și alții, poftiți și așteptați ori nici poftiți și cu atât mai mult neașteptați! Bunăoară, Antohie Jora, la vederea căruia Vasilie vornicul avu un zvâcnet tăios în colțul gurii. Se afla fără dregătorie Antohie de mai bine de jumătate de an – fusese scos din armășie și pus în locu-i Palade Preda, pentru care a umblat Panaiotache, sfetnicul de taină al lui vodă și omul casei Măriei sale. Ce-i drept, slujise cu cinste și credință anii cât slujise Antohie Jora, dar prea s-a arătat mocoșit și neîndemânatic vremea de la urmă. Și nu că așa i-ar fi fost feliușagul, doamne păzește! Când era la o adică, dar mai cu seamă când venea vremea să se îngrijească de ale sale trebi și foloase, domnia sa fugea zi și noapte, fără hodină și oboseală. Iară când trebuia să plinească poruncilor domniei, când, carevasăzică, se aflau la mijloc nevoile domniei și ale Țării, numai ce-l vedeai călcând adormit, ca lunatecii. De se tâmpla a-l trezi cu o vorbă careva din marii boieri ori chiar vodă ori hatmanul ori marele vistiernic, Antohie Jora numai se făcea a căsca ochii, dar tot adormit rămânea, abia bleștind din gură. Îl probozi odată Lupul Bogdan hatmanul: „Ce-ți este, armașule? Hojma dormitezi!“ La care Antohie Jora: „De la Măria sa vodă am luat învățătură...“ Atâta

neobrăzare nici se pomeni! Dar chiar de ajunse la urechile lui vodă astă vorbă nerușinată, nu se supără Măria sa – auzise bătrânul domn și mai deșănțate cuvinte. Pe când, însă, cu strângerea birului, când unii boieri o cotigeau de acasă și se dădeau într-o parte bătând laturile, ba încă dosind bucatele ce trebuiau să le care la obuz, când era trimes domnia sa armașul, să-i ieie de grumaz și să-i aducă la curte, atunci își vădi Antohie necredința. Îi acoperea! Adică – cum? Venea la conacul cutăruia sau cutăruia boier nu tainic, nu în toiul nopții, ca să-l prindă în culcuș pe hiclean, ci ziua-n amiaza mare se ducea, ba chiar cu alai, ca să prindă acela de veste și să fugă să se ascundă ori să-și îndosească averile. Când sosea, nu mai era nemica de făcut! Așa că se întorcea la domnie cu mâinile goale marele armaș... Ce-i drept, n-o făcea Antohie Jora pe față, ci tot hârește... Iar când îl chema vodă și-l certa, el prindea a clempăni din ochi, că așa și pe dincolo, că și-a dat silința și osteneala, dar... L-a scos Măria sa din dregătorie, puindu-l pe Preda! Năpăstuit și obijduit tare se are acum Antohie Jora! Pe nedreptate năpăstuit... Aflând, deci, că dă masă Vasilie vornicul, veni să-l roage să puie cuvânt să-l ieie Măria sa vodă înapoi, să-i întoarcă armășia... Oh, că mai bine lipsea aist Jora!.. Acuma, dacă a venit... Cum să-l alunge?... Au trăit atâția ani și încă au a trăi mulți dimpreună... Cine poate să știe cum or să se întoarcă mâne vremurile?

– Poftește, poftește, boier domnia ta! zise Vasilie vornicul și-i dădu mâna s-o sărute, deși mai tânăr ca el se află.

Antohie Jora nu i-o sărută, ci i-o prinde cu putere și i-o strânge și numai cât nu-i zice: să nu te superi, vornice, că am venit... lasă că ți-oi face și eu o slujbă, la nevoie... amu că sunt strâmtorat, rogu-te, să mă ajuți... – hai, hai, face semn cu capul Vasilie vornicul și se desprinde din prinsoarea lui, căci alt rădvan răsări în poartă...

Sosi fără alai și zgomot, numai cu două slugi (vizitiul ce mâna cei doi cai înhămați la rădvan și altul venind de-a călare

din urmă) domnia sa fostul pe vremuri vornic Alexandru Ramandi bătrânul, zis și Paleologul. Se trăgea, după cum e limpede, din părinți greci și, cu toate că se trezise la Moldova și grăia limba țării, de-a lui nu se lăsase, o învățase acasă, la părinte-său; avea știință de carte, pe care și-o adâncea chiar ajuns la această vârstă înaintată, dar nu se lăuda cu știința ce-o avea, precum se lăudau unii boieri moldoveni cu neștiința lor. Aceștia, bunăoară, așa ziceau: „Ce să-mi scurg ochii cu cetania, dacă am destule griji cu aratul și semănatul câmpului, cu livezile de pomăt și știubeiele de albine...” Averii mari și pământuri întinse vornicul Ramandi nu avea – cine-i astăzi bogat la Moldova, dacă-s vremi așa grele? – avea însă bunul său nume și trecerea de care se bucura printre boierii țării și, mai cu osebintă, la curte. Iar asta, la bătrânețe, nu-i puțin lucru, dovadă că și-a trăit viața după legea cinstei și dreptății... Așa socotea domnia sa fostul vornic Ramandi, bineînțeles, în adâncul sufletului său, – ferit-a Domnul să spuie cuiva gândul! – om așezat și cumpătat era. Nu știe domnia sa cum sunt boierii de astăzi? Porniți pe lucrături, mâncați de zavistie, gata a se gătui unul pe altul pentru un locușor cald, o dregătorie bănoasă... Prea bine îi cunoștea pre toți, de mici îi cunoaște, căci din cei bătrâni boieri numai puțini au rămas, ceilalți s-au dus către Dumnezeu, unul câte unul... Ridicatu-s-a din treaptă în treaptă Alexandru Ramandi, dar nu pentru că ar fi avut, ca alții, rude la Rusalim, adică... la Împărăție, ci pentru hărnicia și ascultarea sa... Nu s-a îmbulzit la slujbe, n-a cerșit dregătorii la domni, dar le-a avut, pentru că l-au știut boier de ispravă și cinstit și om de credință. Când venea veste de domnie nouă, ședea la casa lui, fie în Ieși, fie la conac, la țară, și ades a fost chemat și i s-au dat slujbele ce i se cuveneau... Așa și la domnia lui vodă Cantemir. Pe cine altul l-a lăsat Măria sa când s-a văzut nevoit a se trage în jos, la al doilea an al domniei sale, când sosi Craiul cu oaste de cuprinse Ieșii? Pe vornicul Alexandru

Ramandi. Grec cum se află, dar pe domnia sa l-a lăsat, nu pe altul! Drept că erau și câțiva boieri moldoveni, dar nădejdea cea mare într-însul fu atunci! Cumpătat și chibzuit și fără grabă la toate s-a purtat totdeauna domnia sa... Încă atunci, după ce s-a tras Craiul Sobieskie îndărăt în țara lui, iar Ieșii au ars, când s-a întors vodă iară în scaun, unii din cei boieri au dat vina pe domnia sa Alexandru Ramandi, că a îngăduit să se facă mare paguba aceea, iar domnia sa zise zâmbind cu multă amărăciune: „Să ne fie vodă sănătos. Târgul s-a face la loc... Poate chiar mai frumos ca nainte... Că așa-i la război – oameni pier, case ard, bogății se topesc...” După care iarăși s-a tras la casa lui Alexandru Ramandi vornicul de n-a mai ieșit în lume luni și chiar ani... Părea că uitaseră toți de bătrânul vornic. Dar veni vremea de porni domnia să-l caute. Să-i ceară sfatul și părerea... Uneori o spunea, părerea, uneori îl dădea, sfatul, dar se tâmpla să asculte numai și să tacă, să dea din cap și să tacă: „Așa... Așa... Pricep, dar nu în destul... Iar dacă nu mă duce capul, de ce-aș grăi?... Mai bine tac...” Și tăcea, dându-se iarăși la o parte... Îi spunea inima că or veni ele și alte vremuri, mai limpezi și mai bune. Și iarăși va sui în culmea slavei și puterii, cum fu în viața lui la domnia lui Antonie vodă Rusăt. Atunci sui steaua lui în zenit! Atunci simți că a urcat la înălțimea cea ametoitoare, când era stăpân și pe țară și pe vreme și pe toate... Dar tânăr era! Crezu că așa va să fie mereu... A greșit amarnic. N-a durat mult și s-au spulberat toate ca un vis frumos. Iar Antonie vodă își găsi moarte grea, năpraznică moarte la Împărăție. Chinuit ca un neom, cu tot felul de cazne, până și cu tulpane ce-l puneau să le înghită, apoi le trăgeau îndărăt, întorcându-i mațele pe dos, ca să mărturisească bogățiile ascunse. Cumplită vrăjmășie a lumii! Ce-au făcut din bietul vodă! Cum și-au bătut joc răii de bătrânețea lui... Îi știe domnia sa vornicul Ramandi pe pârâși, îi știe, dar nu le poartă pică – așa-i la păgâni norocul, și al

boierilor și al domnilor. Atunci însă, tânăr fiind... Acum nu s-ar lăsa momit, cu nici un chip nu s-ar lăsa... S-a tras în lumea lui să aibă liniște Alexandru Ramandi, dar nu știu cum se întâmplă, că tot mai iese arar – la o preumblare la vie, să vadă pe un vechi prieten... Iar la aist ospăț la vornicul Vasilie Gavriluță chiar de-a fost poftit, tot n-avea de gând să vină. Iată că, fără să știe cum, a urcat în rădvan și a pornit...

Frumoasă zi. O primăvară caldă și drăgălașă ca asta mai rar... Apoi și ospățul, despre care... nu i-a spus ce și cum Vasilie vornicul, dar despre care a aflat că... vor să vie și alți mari boieri și singurul Măria sa vodă... Cum să stea închis în casă? Destul a stat toată iarna de-a prins la mucegai cum nimerit a zis Solomon Gavriluță șetrarul, care a venit cu poftire anume din partea vornicului.

– Bun sosita, cinstite vornice Ramandi, făcu o plecăciune Vasilie pășind întru tâmpinarea oaspetelui. Bucuroși să vă vedem la coliba noastră...

Călcând pe scara rădvanului și ridicându-se în tot satul lui, bătrânul vornic aruncă o căutătură spre bogata vie cu livadă de pomi și se gândi: „Așa frumușă nici vodă n-are... Stă bătrânul între ziduri de piatră... Iar feciorul lui Costache lasă că știe să trăiască... Unii boieri de-ai noștri n-au răbdare să-și dea duhul bătrânul domn ca să-i ieie locul... Oh, oh, oh, ce neam și moldovenii aiștea!.. Mhm! Dar parcă grecii noștri nu sunt așijdere? Numai că sărmanii de noi ne-am pierdut țara, dând-o pe mâinile păgânului și acuma împrăștiati prin lume am ajuns... Străini în casa noastră, străini în lume... Or fi având dreptate boierii moldoveni... a lor e țara, a lor și dorințele cele mari...” Cu glas tare așa grăi:

– Mă rog de iertare... V-am turburat petrecerea... Nu prea sunt sănătos pe ziua de astăzi... De aceia venit-am cu întârziere... Mai nimerit era, poate, să șed acasă și să nu vă stric bucuria ospățului... Ca un moșneag bătrân ce mă aflu, și ursuz, și plicticos...

Îl cunoștea bine Vasilie vornicul pe Ramandi bătrânul, rudă apropiată cu Rusetestii; anume trimise pe frate-său să-l poftască; nu s-a dus domnia sa, chitind că, poate, are să rămâie acasă bătrânul vornic. Dar a venit, nu l-a răbdat inima să nu vină. Dacă-a venit, cuvine-se să-i arăte toată cinstea. Se repezi, deci, să-l ieie de braț în vreme ce sluga se dădu jos de pe cal și-l ajută să coboare. Ramandi se sprijini în umărul lui Vasilie, iar după ce călcă pe pământ, zise:

– Cred că am picat și eu la spartul târgului...

– Ba defel, vornice! Din clipă în clipă are a sosi Măria sa vodă și pe dată începem. Ne-a venit om de olac cu astă știre – a și purces de la curte Măria sa...

– Iaca bine... Iaca bine... bălmăji grecul. Am să am vreme să-mi mai dezmoțesc oasele... Și să-mi potolesc cele borheie hodorogite... Ca să le pun la treabă bine hodinite...

664 Slobози un răs neobișnuit de sunător, ba chiar tineresc... Ceea ce făcu și pe Vasilie vornicul, și pe Gavrilă, sluga de la poartă, și pe alți boieri și slugi ce se nimeriră pe aproape și auziră vorba sprintară a bătrânului boier să râdă cu destulă plăcere și ei...

Cu ochii lui mari și limpezi ca apa, cu mâinile adunate muiereste sub piept Ion Palade postelnicul stătea și se uita ba într-o parte, ba în alta, în lungul meselor, pe care soseau talgere mari cu bucate – unul de argint, la mijloc, celelalte de faianță albă, cu flori albastre pe margini. Umblând iute, femeile le cărau de la cuhnia de de-asupra pivniței, dându-le Melaniei grăsanei, care ridica acoperămintele albe de in și le punea învelindu-le... Se uita domnia sa postelnicul și ofta, aruncând dese căutături către poartă: nu-i vine logodnica, nu se arată și pace. Pierdu și răbdarea și nădejdea... Prinse a-l da în sudori reci... Vreo câțiva boieri, veniți la ospăț, așteptară cât așteptară, văzând pe domnia sa Vasilie vornicul luat cu ale sale griji, se depărtară încet printre pomi, ducându-se să caute

o bancă de șezut la umbră, de care bănci se aflau destule puse acuma... Numai Ion Palade nu se putea desprinde din loc.

Se ivi domnia sa vornicul și strigă:

– Pus-ați cele trebuitoare pe masă?

– Pus, cinstite boier domnia ta, răspunseră femeile prin gura Melaniei.

Tot atunci răsări alături vorniceasa Catrina. Era în haină largă și bogată, cu mâinile ascunse în mâneci tivite cu blană de jder pe la margini. Se apropie de masă, ridică strecătoarea albă și făcând cu capul către vornic, grăi:

– Întocmai s-a făcut, precum ai poruncit, vornice... Măriei sale va să-i cadă pe plac...

De sub învelitoare se arată pe-o clipă o cogemite clădărie meșteșugit făcută din tot felul de legume: morcovi, sfeclă, ridichi, fasole și împrejmuită cu altele, unele fierte, unele verzi, cum ar fi curechi proaspăt păstrat până-n primăvară, mere tăiate felii. Văzând această cetate, Vasile vornicul se sperie de mare ce era. Destul s-o clintești și se năruie! Dacă o atinge Măria sa cu lingura așa, din nebagare de seamă? Un fior rece îl trecu pe de desubt. Ghiujul nu prea știe șaga!.. Aflându-se mai an în casa vornicului Velișco și puindu-i domnia sa tot așa verdețuri dinainte, zis-au vodă: „Ții să mă ospătezi cu buruiene, vornice? Doar n-oi fi cal?” La care Velișco vornicul fără a-și cumpăni vorba: „Amu că ne mănânci pe noi, boierii, avându-ne de gustoasă friptură, mai ospătează, Măria ta, și verdețuri... Boierilor le plac bine...” Vru să zică, adicătelea, la carne merg și legumele, dar ieși cu totul alta din gura lui. Vodă se făcu a nu auzi, iar ceilalți boieri aflați de față stârniră anume zgomot mare, doar ar înnăbuși spusele năzdrăvanului vornic... Zise Vasile către vorniceasă:

– Vezi bine, jupâneasă, să se aducă în locul aistui morman de legume, altul de păsări și iepuri fripți – potârniche mai cu seamă, care-i plac Măriei sale foarte. Iar legumele împinge-

le mai încolo, unde va să șază domnia sa Ștefan comisul ori care s-o nimeri să-l însoțească...

După care se întoarse către păhărniceii: tineri și vânjoși flăcăi, cu mustăcioare tușinate și colpace roșii pe cap, aleși unul ca unul, aceștia stăteau înșiruiți într-o parte și alta a meselor. Erau șaisprezece de toți, opt pe-o parte și opt pe alta, cu prosoape pe braț și, alături, pe scăuiile de brad coafe mari, negre, acoperite cu scurte prosoape, să nu deie-n ele florile scuturate din pomi... Își purtă privirea de la unul la altul – erau slugi de ale domniei sale, dar vreo cinci i-i dădu cu împrumut Velișco vornicul...

– Măria sa!

– Vine Măria sa vodă!

– Vodă vine!

– Sosește Măria sa!..

666 Se stârni la auzul aistor strigăte, o îmbulzeală și un frământ nespus – și împrejurul meselor, și printre boierii din vie. Alte scurte strigăte se auziră de la un capăt la altul al viei: „Aici!“ „Pe loc!“ „La loc!“ „Aminte împrejur!“ „Măria sa sosește!“ strigăte, ce și le dădeau una alteia străjile puse din douăzeci în douăzeci de pași, de jur împrejur, să nu care cumva să se strecoare vreun vrăjmași ori vreun răufăcător. De acestea toate avea grijă marele armaș, care trecu la fuga de la unul la altul spre a se încredința cu ochii lui că oștenii în straie obișnuite stau anume unde-au fost puși încă de draga dimineață...

Solomon șetrarul ieși agale din gura pivniței și păși, cotelindu-se, către poartă, unde se adunau tot mai mulți boieri și slugi să întâmpine pe Măria sa vodă...

Tras de șase cai frumoși (cei doi din față albi, alți doi negri pana corbului, iar cei din urmă murgi cumu-i pielița de vișină putredă), rădvanul, urmat pe din părți și de la spate de călăreți pe cai buni cu șei strălucitoare pe ceprage cu canafuri roșii, pe cap cu fesuri arnăuțești, iarăși cu canafuri, și cu săbii în

seleafuri de argint la șold, rădvanul odată făcu roată și din fuga mare, la strigățul surugiului de pe capră, care trase de hățurile lungi aruncate pe spinările bidiviilor, opri în loc, stârnind nu doar un nour de colb, ci și smulgând strigăte pline de uimire din piepturile tuturor.

– Ah! răsări un glas de jupâneasă, care, bineînțeles lucru, fu cutremurată de astă iute mânăre a bogatei trăsuri.

– Slăvit să ne fii, Măria ta! strigară mai mulți boieri, cu o singură gură parcă, și se înălțară pe vârfurile încălțărilor, ca să vadă mai bine.

– Bun sositul... îngăimă fără vlagă gazda, Vasilie vornicul, care nu prea avu mare bucurie, la dreptul vorbind, dar care, în sfârșit, își putea pofti oaspeții la masă... Despre partea domniei sale moșneagul putea nici să nu vie, locul știrb nu rămânea. Dacă a venit, fie și așa! Îi spunea inima că nu-i a bună: nici că vine, nici că nu vine. Și-i mai spunea inima, că tot mai bine ospățul fără de Măria sa... Și cum zise cuvinte de bun sosit, păși spre rădvan, cu capul plecat, ca să nu se vadă ochii cu ceea ce aveau într-însii – bătrânul vodă pe dată ar fi deslușit umbra de nepriință din ei, lasă că ghicea după chip pe ai săi boieri ce au în suflet...

– Bun găsitul, vornice! Bun găsitul, cinstiți boieri!

Glasul curat tună, plin de voioșie, așa încât se cutremurară nu doar bărbile celor boieri, ci și ramurile încărcate de floare ale pomilor.

– Vornice Velișcule! blești din gură Vasilie. Domnia ta ești?..

– Ah! Iată cine-au sosit cu alai mare domnesc...

Adevărat, din rădvan sări sprinten, mai nici călcând pe scară, ci abia atingând-o din zbor, singur domnia sa Velișco vornicul. Cum se văzu jos, se propti pe picioarele-i nalte, voinice, își purtă privirea vulturească asupra celor adunați în poartă, care rămaseră toți cu gurile căscate, cu palmele duse la gură și, văzând atâta încremenire pe obraze și mirare în ochi, se întoarse către ai săi însoțitori, făcând un semn cu mâna:

– Muzical!

Într-o clipală în mâinile celor călărași se iviră surle, trâmbițe, un timpan și o cântare de mare fală umplu văzduhul limpede și cald. Iar „ahuri“, iar „ohuri“, iar: „credeam că-i vodă“, „că-i Măria sa...“ Abia acum înțelesese vornicul drept cine fusese luat și, de cum înțelesese, zbugni în hohote de râs, și râdea, râdea cu capul dat pe spate, cu pletele răsfirate pe umerii tresăltând. Încercă să zică ceva, dar cu greu izbuti. Învîingându-și râsul și veselia, așa cuvântă:

– Aferim, vornice! Și domniile voastre, cinstiți boieri... Frumoasă întâlnire mi-ați făcut... Ca unui adevărat domn! – Întorcându-se către rădvan, grăi: Văzut-ați ce mare cinste ni s-au făcut? Să fim întâlniți cu muzică (dintre pomi ieși o liotă de țigani lăutari), cu pâine și sare (câteva codane sprâncenate ieșiră cu pâine și sare pe talgere frumoase), cu vin spumos (flăcăi cu alte talgere înaintară, purtând pe ele pahare pline)... Ieși, jupâneasă vorniceasă! Ieși, cumnată Nastasie!.. Și domnia ta, logofete, ieși!..

De odată amuți. Veselia de pe față pieri într-o clipă. Trăsăturile se făcură tari, nemișcate. Obrazul îi împietri. Velișco vornicul făcu un pas către Vasilie vornicul, îl prinse de umeri cu ambe mâinile apoi, după clipe de adâncă tăcere, în care răstimp îl privi drept în fundul ochilor, își purtă privirea peste capetele boierilor adunați (muzica amuți, tăcerea se așternu, deplină), zise aceste cuvinte, care aveau a trece din gură în gură după aceea, cei din față celor din spate, iar mai târziu cei ce-au fost la acel ospăț celor ce nu au fost acolo, de față. Zise aceste Velișco vornicul:

– Cinstite vornice Vasilie! Cinstiți boieri dumneavoastră! Am venit cu alai, ca să se știe că un boier nu se află mai prejos ca vodă. Azi boier, mâine, cu mila lui Dumnezeu, domn al Țării Moldovei. Ori eu ori Vasilie vornicul – pe oricine va binevoi să-și pogoare mila Cel de Sus...

Se auziră șoptindu-se cei de față între ei: „Dar ce grăiește domnia sa? Cum vine asta? Doară Măria sa n-au murit, viu este! Ce vrea să zică Velișco vornicul cu aceste?”

Fălosul vornic urmă, grăind către Vasilie Gavriliță:

– Măria sa n-a binevoit să binecuvânteze pe tânăra logodnică. Am venit eu ca să fac aist obicei creștinesc. (Aici se rupse din mulțime un glas de bucurie – era al lui Ion Palade postelnicul). Poftim de coboară, cumnată Nastasie. (Din rădvan coborî o cuconiță cu fața roșie, rușinoasă foarte, abia mișcând piciorul sub poala lungă a rochiei roșii de tafta, cu broboada de borangic lăsată pe obraz). Și am mai adus, cinstite vornice și cinstiți boieri, la aist ospăț bogat, pe domnia sa logofătul Miron carele s-au tâmplat de-au sosit aseară la Ieși... După care strigă: Muzica! Să cânte muzica!

Dădură glas muzicile din grădină și cele ce veniră cu domnia sa, făcându-se pe dată o veselie nemaipomenită, o umblare și o frământare mare, așa încât uitară toți cu desăvârșire că așteptau pe vodă și încă n-a sosit, deci se repeziră la mesele încărcate, se așezară, însetați și înfometați de prea lungă așteptare.

Când sosi, cu adevărat, Constantin vodă Cantemir, ospățul pornise și mesenii se înfierbântaseră binișor... La dreptul vorbind vodă nu avea în gând să vie, și asta din pricina mai multe. Da, vremea se încălzi, se făcu frumoasă, dar Măria sa tot gogea – troahna ce-l pisa din iarnă nici ca cum nu-l lăsa. Adevărat, îl doftoricea Panaiotache (se pricepea grecul și la treaba asta), făcându-i băi fierbinți la picioare, puindu-i lipitori aduse anume de la Țarigrad, când cu drumul birului – în darn!..

În noaptea asta din ajun mai mult a vegheat, abia de către ziuă l-a furat somnul... Așa, șezând, după obicei, în jilt, cu picioarele ridicate pe scăunel, învelite în blana de oaie... Numai cât așipi, și pe dată visă... Adicătelea, nu visă, ci mai

degrabă își urmară gândurile șirul lor... Între somn și veghe... Ele, grijile domniei, și cea mai mare: banii!.. Da, scăpase de povara birului, dar trebuiau iarăși adunați alți bani, să astupe borțile făcute. Împrumuta cea mare de la Vasilie vornicul fu luată, de dânsul Măria sa nu se sinchisea – putea să aștepte. Dar mai avea datorii: 12 mii de taleri luați de la domnia sa Iordache vistiernicul, aiștea îi apăsau grumazul ca o piatră de moară. Anul s-a plinit (când cu trimeterea soliei la împăratul nemților!), de când i-a luat... Chiar dacă fără folos cheltuiți și fără dobândă luați, tot nu-i venea mai ușor Măriei sale...

Așa dormind – veghind, odată îl săgetă gândul: au am să pot să plătesc?.. ah, cum am să fac să scap de cele datorii?.. doamne, nu mă lăsa să mor dator!.. Preschimbându-se aceste temeri în cuvinte, începură să bată ca un ciocan în tâmple: cioc! cioc! cioc!.. Peste o vreme iarăși: cioc! cioc! cioc!.. făcându-i și mai nesuferite somnul și neodihna. Acu și mai des scutura din cap – obicei din tinerețe încă: oridecâte ori se afla încăput la strâmtoare ori cuprins de supărare, îi tresălta căpățâna. Pe cine acum supărare? Împotriva cui mânie? Împotriva nevoilor, dar mai mult împotriva unora dintre boieri... Care? Îi știa Măria sa, prea bine îi știa pe toți, dar tăcea... Adicătelea, când veghea, tăcea, dar când îl cuprindea ațipeala, iată-i veneau cu toții, înșiruindu-se în fața lui, ascunzându-se în bărbii și gulere de blană, și atunci le zicea pre nume... Astfel se tâmplă și de data asta, aseară... Căci ce nu face somnul cu omul? Nu mai ești tu stăpân, ci nălucirile pe tine... Dar, poate, anume din asta și somnul ușor, iepuresc?.. De teamă, adicătelea, să nu cumva să scape vreo vorbă, vreun nume, să audă careva din slugi, să spuie altora și să ajungă la urechile vrăjmașilor... Ei atâta așteaptă – să afle sămânță de vorbă! Nu, Măria sa pace și liniște vrea – și la curte, și între boieri, și în Țară... Deși, de unde s-o iei, acea pace și acea liniște, dacă nu-i, a pierit cum roua dimineții în zi de vară... Așa, în jilt dormitând, i se

păru că a scârțâit dușumeaua sub piciorul cuiva, chiar aici, colea... Vodă deschise ochii alene – nu văzu pe nimene. Era singur... Dar ce-i asta? Iarăși bătăi în tâmpile: cioc! cioc! cioc! Și sună a lemn, a scândură bătăile – le auzi limpede, aievea.. Veneau dinspre fereastră. Strigă la aprod: „Vezi care acolo?” Nu răspunse feciorul – dormea lăsat de perete, cu capul dat pe spate, cu gura deschisă, balele curgând... Atunci se ridică singur Măria sa, veni la fereastră... Îl văzu, – cocostârcul de astă iarnă era... Atunci, pe gerurile cele mari, îl prinseră cu greu slugile și-l dădură la cuhnii, să aibă aceia grijă de ei... I s-a spus că s-a înzdrăvenit pasărea, că ciugulește cu poftă, s-a făcut dumesnică. S-a bucurat Măria sa. Pe urmă a uitat. Nici slugile nu i-au mai adus aminte. Nici Măria sa nu i-a întrebat – avea destule pe cap... Dar tot a adus vorba Săftica de acel cocor – e bucuria mare a ei... Îl caută, îl îngrijește... „Ah, zise domnița, când va veni vremea și va porni către țările calde, îngăduie-mi, tăicuțule, să trimet cu dânsul carte beizadelei Dumitrașco la Țarigrad, cu închinări de sănătate, cu urări de

întoarcere fără primejdie acasă...” Când îl văzu stând pe pervazul ferestrei, proptit în picioare lungi și subțiri și roșii, clonțul iarăși roșu, penele albe și sure așezate cu grijă, bătrânul vodă avu o tresărire în suflet. Gânduri într-o fugă învârtăjită îl năpădiră: „Ai venit, fârtate, după mine?.. Să mă iei?..” Apoi: „Au cu adevărat a bătut ceasul să pornim către alte țărâmurii?.. Tu într-acolo, peste mare, către Împărăție, cum a zis Safta prostuța, iar eu?..” Și iarăși: „Năluciri sunt toate... Năluciri de om bătrân...” Și iar răsări ca dintr-o grea și adâncă rană, ca un spin, gândul: „Dumitrașco... Scumpul și dragul și înstrăinatul meu fiu... Ce faci la aist ceas? Au ești sănătos? Au ferit de primejdii te afli?..” Astă sfântă dragoste părintească, teama pentru fecior îl făcură să-și biruie și necazurile din suflet și boala din oase... Ele, dorul și durerea, ele, se cheamă, îl scoaseră din iatac... Peste două ceasuri se

și afla ieșind de la curte, ținând calea spre Ceir, însoțit de domnia sa Ștefan Cerchez comisul și Antohie beizadea...

Mult ar fi vrut Măria sa să umble de-a călare pe astă frumoasă și caldă vreme – după o iarnă grea și aspră târgul Ieșilor își puse strai de flori și verdeață, acoperind rușinoasele dărăpănături de bojdeuci de prin fundături și bordeie de sub maluri... Arăta acum o față cuviincioasă, mai cu seamă bisericile din Ulița Mare, casele boierilor cu stare, pe lângă care trecea Măria sa – toate păreau să se bucure de multăștep-tata înprimăvărare... Bătrânele mădulare nu-i îngăduiră atâta plăcere, așa că fu luat de subțiori, ajutat să coboare din iatac până jos la prag, apoi tot așa urcat în rădvan și așezat pe cele perne spre a-l feri de zdruncin. Alături se pleoști, gâfâind și el și clănțănind din încheieturi Ștefan comisul, iară beizadeaua călărea sprinten din urmă, ca și cei doisprezece paici, șase în față, câte unul pe din părți și patru la coadă...

Curând lăsară în urmă cetatea de scaun și când se văzură ieșiți în largul văii, i se păru Măriei sale că toată întinderea din fața ochilor luă foc și porni să ardă cu o pară albăstruie, ce se ridica, pâlpâind de pe Cier... Își purta vederea slăbită de jur împrejur, dar soarele bătea drept în față, și atunci grăi către domnia sa comisul:

– Ștefane, au n-or cădea prețurile până ajung caii noștri?

Se aștepta marele comis la astă întrebare, se aștepta și nu prea, pentru că în săptămânile de la urmă în destule rânduri au sfătuit cum vor face și cum vor drege, ca să fie în câștig, iară nu în pagubă.

– Am știri că anume la sfârșitul lui mai sunt cele mai ridicate, Măria ta...

– Atunce, dară, trebuie să pornească mâine-poimâine, nu mai târziu... Pe drum, lucru știut, vor trebui să oprească... Apoi, apropiindu-se de Țarigrad, ca vreo săptămână iarăși să se hodinească... Ca să fie scoși în obor proaspeți-linși...

Făcând o roată mare, rădvanul odată se întoarce cu spatele spre soare, și Măria sa văzu, cu inima tresăltând de bucurie, herghelia păscând. Erau ca vreo cincizeci-șaizeci de cai de soi, curat niște minuni din basm, mișcându-se ușurel pe întinderea verde... Aveau o arie largă la îndemâna lor, unii rupeau iarba de pe jos, alții se zbenguiau alergând, jucându-se, hârjonindu-se, fugind, azvârlind din copite... Iar de jur împrejurul lor la anumită depărtare, călăreau îngrijitorii, cu bice și arcane, chiuind, alergând să-i întoarcă pe cei ce se prea răzlețeau...

Cald îl trecu pe la inimă pe bătrânul domn. Își aduse aminte de locurile copilăriei, de tinerețea sa demult trecută când, flăcău fiind, avea grijă de caii părintelui său... Apoi veniră alte icoane, din vremea slujbei la craiul... Din bătăliile când se bătuse cu sfezii, cu tătarii... Se simți îmboldit să se ridice de pe perne și să coboare jos, să simtă răcoarea ierbii sub tălpi, măcar așa încălțat cum era... Ci numai apucă văzduhul cu nările largi, lacome, după care oftă din adânc. Făcu semn cu mâna către beizadeaua ce stătea alături, strunindu-și armăsarul:

— Aiștea sunt, fiule. Și arată către herghelie. De azi în trei zile va să mergi la Țarigrad... Dimpreună cu domnia sa marele comis, dacă nu va binevoi să se răzgândească... Ah, iată că i-am văzut și m-am încredințat cu ochii mei, frumoși, nespus de frumoși sunt armăsarii noștri...

Un tretin negru veni până aproape de rădvan, se opri și întinse gâtul ca și cum ar fi vrut să spună lui vodă că-i gata a plini porunca: a merge la drum lung, a fi vândut, pentru ca Măria sa vodă să poată acoperi datoriile ce-l apăsau... Bătrânul vodă îl văzu bine de aproape și, dacă-l văzu, cine știe ce gânduri i-or fi umezit ochii... Iarăși își aminti de Dumitrașco, care-i departe, la Împărăție, și de la care de două luni vești nu are. Antohie beizadea zări acele luciri în ochii părintelui, pricepu care-i pricina și, îndemnându-și armăsarul, năzui

către acel frumos trefin. Acesta îi ghici mișcarea: fără să-l lese să se apropie, zvâcni în sus și, răsucindu-se în văzduh, o luă din loc, împungând fuga în lărgimea Ceairului... Fu ca o mângâiere pentru vodă – parcă s-ar fi văzut zburând pe spinarea lui. Iară pentru ceilalți fu semn de voie bună și de veselie...

– I-r-r-ra-a-a! dădu glas beizadea Antohie, plesnind din bici. Prindeți-l, măi! Prindeți-l și-l aduceți la Măria sa să-l mângâie pe coamă...

După tâmplările cu acel armăsar de foc simți vodă că i s-au dezlegat mădularele din încheieturi și, după ce mai sfătuiră puind la cale tustrei ce aveau a face, binevoi a da poruncă de întoarcere... Apucară, însă, drept înainte pe drumul către Podul Iloaiei, apoi, sucind, veniră îndărăt spre Copou... Aici vodă auzi muzici cântând și făcu întrebare către domnia sa Ștefan comisul:

– Au cumva vreo nuntă să fie, Ștefane? Și la cine? Se însoară cineva?

Ștefan râse, cu anume înțeles:

– Ba nu, Măria ta, Vasile vornicul face ospăț de Armin-deni... Azi face... Și te-au poftit și pe Măria ta... Dar zis-ai că nu te duci...

– Chiar așa am zis, Ștefane? Nu-mi aduc aminte, clipi hâtru din ochi vodă. Poate că am și zis. Dar văz că Vasile nu și-a schimbat gândul. S-ar fi convenit să nu facă, dacă nu mă duc și eu... Dar el tot petrece și se veselește.

– Așa-s boierii noștri: nu prea cată la obrazul lui vodă al lor...

– Aha, boierii, făcu îngândurat Măria a. Și peste o bucată de vreme. – Dar ce-ai zice să cădem pe neprins de veste asupra lor? Să vedem pe unde-or scoate cămașa...

Zis și făcut. Ocolind via vornicului pe altă parte, au ajuns nevăzuți la marginea ei și abia când careva dintre oștenii puși de pază la gardul cu mărăcini băgă de seamă apropierea

alaiului domnesc, beizadea Antohie, la porunca Măriei sale, făcu semn aceluia, adică străjii, să tacă mîlcom. Celelalte străji, puse tot la douăzeci de pași unul de altul de-a lungul gardului, se înhâtriseră de acuma să se închevăluiască bine cu vin adus într-ascuns din cele pivnițe și cam uitaseră de datoriile lor... Așa că Măria sa intră, cu rădvan cu tot, în vie, tăie pe drumul larg din mijloc, venind până la masa de ospăț... Numai că din altă parte, nu pe la poarta mare... Veniră nebăgați în seamă, căci dintr-acolo bătea soarele. Muzicanții și ei stăteau întorși cu spatele în partea aceea, ba și aceștia închevăluiau de-a binelea, ca și străjile...

Când fură aproape de cortul de sub cireși, unul dintre străjieri, Calistrat aga, cel greoi și burduhos, strigă:

– Iaca, cinstiți boieri și cinstită masă, au sosit la ospăț și Măria sa!

Mare învălmășeală și strașnică vânzoleală se stârni! Ion Palade postelnicul, de cum începuse ospățul, tot aștepta ca Vasilie vornicul să-și aducă aminte de trebuința lui, adică de blagoslovenia logodnei în fața adunării boierilor. Vornicul, însă, luat cu cele bucate și băuturi, uitase ca de-o sută de ani și bietul postelnic, asudat și roșu la față, tot trecea de la unul la altul și apucând pe fiecare de mână, zicea: „Cinstite boier, domnia ta! Auzi? Azi îi logodna mea... și dacă dă Dumnezeu, fac în toamnă nunta...” „Logodnă? Care logodnă? De unde logodnă?” întreba nedumerit boierul cutare, văzându-și hulpav de mâncare și uscând altă ulcică. Văzând că nu este înțeles, ba uneori nici ascultat, bietul logodnic asuda și mai tare, se înroșea și mai mult, sărea cu greu peste un scaun și se ducea la alt boier. Și iar zicea: „Cum așa, boier domnia ta? întreba acel alt boier. Dar de ce faci logodna aici? De ce n-o faci la domnia ta acasă?” „Aici a binevenit domnia sa Vasilie vornicul... Că el o să-mi fie nănaș... El o să mă cunune”. „Aha! se dumeri boierul. Nănaș...” Și dădea de dușcă o oală mare

de lut cu vin bun, răcoros... Iar Ion Palade, bucuros că a fost, în sfârșit, înțeleș, se duce la alt boier...

676

În vremea asta dădu cu ochii de Nastasia. Logodnica sa ședea singură, la un colț de masă, la care ședeau jupânesele – erau vreo șase... Ea, cu ochii plecați, îndoia cu degetele fața de masă, când așa, când așa. De când sosise, dimpreună cu vorniceasa Anița, nimeni nu s-a uitat la dânsa, nimeni nu i-a spus un cuvânt, parcă nici ar fi fost aici – toți erau prinși cu ale lor... Și ea, sărmana fată, nu mai știa ce să facă, ce să zică, cum să se poarte. De aceea nici zicea nimic, nici mânca nimic, nici se mișca. Întocmai cum îi șade bine unei fete la logodnă – să stea ca o floare, pe care soarele de-o arde, ea tace, vântul de-o bate, se pleacă, lumea de-o privește, stă cu ochii în pământ și sufletul la gură – gata să iasă și s-o părăsească. Și tare frumușică era – pielița obrazului albă, obrăjorii rumeni, buzele roșii foc, iar năframa de borangic ce-i cădea pe chip o făcea și mai plină de farmec, de vrajă. Încă și soarele din cer, luminos și blând, încă și florile scuturându-se peste umerii ei, încă și albinele și păsările... Ar fi vrut să moară acolo, s-o înghită pământul și să nu mai știe că este, nici fată necum logodnică... Căci uitaseră toți de dânsa, chiar și boierul Ion, pe care i-l aduse întâiași dată Vasilie vornicul, i-l băgă în casă și-n viața ei tihnită, și de atunci ea, care jurase să nu se mărite niciodată, își pierdu liniștea și pacea sufletului.

– Coniță Nastasie! Coniță Nastasie! se auzi strigată, în șoaptă, de soru-sa. Ce faci? Ridică-ți ochii de te uită la lume. Or crede că ești oarbă... Or crede că ești mută... „Că mai bine aș fi... Și nu m-ați logodi... Și nu m-ați chinui“, răspunse în tăcerea ei biata tânără fată... Așa că atunci când se stârni marea gălăgie pentru sosirea lui vodă și Măria sa coborî din rădvan și veni spre masa boierilor, întâmpinat de strigăte puternice și urări de bun venit, atunci simți că o ametește capul și ea leșină. Fu prinsă să nu cadă și dusă și culcată în casa cramei,

pe-o laviță... Sora Catrina îi făcea vânt cu un șervet, iar careva îi puse o cârpă muiată în oțet pe tâmpile...

Cel mai tulburat a fost, s-o spunem pe șleau, Vasilie vornicul gazda. A sărit el, ce-i drept, să întâmpine cu prefăcută, bunăînțeles lucru, bucurie pe vodă (căruiă îi zicea nu rareori „boșorogul“), dar când și-a amintit că locul cel de cinste se află prins de domnia sa vornicul Velișco, înlemni. Da, da! Velișco vornicul se așezase în capul mesei, puindu-l alături pe Antohie Jora și pe Pavăl Bujoreanul zicând: „Aceștia să fie boierii mei de credință, care să mă asculte și să mă slujească și să nu-mi iasă din cuvânt“. Și ei îl ascultară și se așezară și-l slujeau pe vornic, parcă ar fi fost el cu adevărat domnul și stăpânul lor... Și ce mai râsete, și ce mai vorbe, și ce mai glume se spuneau la masă! Vornicul de bună seamă se ținea falnic ca un domn, iar cei doi boieri erau mâna lui dreaptă și mâna lui stângă... Și se rânduiau talgerele cu bucate, și se schimbau cofele cu vin... Și era petrecerea și veselia în toi, când, iată, pică, singur Măria sa.

...Se încreți la față Vasilie vornicul. Se învineți la chip Velișco vornicul. Se uitară unul la altul, apoi amândoi la vodă, carele se opri mai încolo, purtându-și privirea asupra mesenilor, de la un capăt la altul. În clipa următoare Vasilie vornicul își scris pe obraz o schimă de blajinătate, de supunere chiar și, închinându-se, zise spre partea lui vodă.

– Fii binevenit, Măria ta! Boieri dumneavoastră, să strigăm: trăiască Măria sa!

Boierii, însă, aveau limbile lipite de cerul gurii. Cu greu le desprinsesă și borborosiră ceva, așa cum fac niște oale cu fasole ce dau în clocot. Atunci se auzi un răs – era glasul lui Velișco vornicul, aprins la față:

– O-ho. Măria ta! Bine ai făcut că ai venit la ist ospăț. Dar văz că loc nu prea ai?.. Așa este, boieri?.. Dacă a venit târziu...

Să moară pe loc Vasilie vornicul. De frică era să moară, pentru că acu înțeluse în ce cursă a încăput. Nu numai să tragă

cu obrazul în fața boierilor, ci să și răspundă în fața Măriei sale pentru cuvintele cele deșănțate ale lui Velișco vornicul.

– Pierdusem nădejdea, că ai să ne cinstești masa, Măria ta, se închină iar vornicul. Și întorcându-se către lăutari: Muzica, pârlților! Ori nu vedeți că a venit Măria sa vodă?

Țiganiilor porniră a sufla în surlele lor, a bate în tobe, a scârțâi din scripce, asurzind într-o clipă lumea, dar vodă făcu semn cu mâna:

– Să tacă!.. Nu sunt urechile mele bătrâne pentru o veselie ca asta... Am venit, vornice, că mi-am amintit că ai fost aseară la curte și m-ai poftit să-ți văd via. Am mers printre tufe și am văzut-o: frumoasă vie ai... Și livada iarăși frumoasă... Numai că ar fi vremea s-o înnoiești, via, pe aici, pe colo – îi bătrână. Se usucă butucii unii... Iar acu că v-am văzut petrecând cu multă voie bună, eu mă sui în rădvan și mă cam duc.

678

Și se întoarse Măria sa să plece.

Atunci se repeziră și Vasile vornicul, și Solomon șetrarul, și Ion Palade, și Preda Palade și alți câțiva boieri să-l oprească. Cu multe plecăciuni și multe rugăminți, până la urmă îl înduplecară să rămână. Zise și Ștefan comisul: „Să stăm puțin, Măria ta...” Și rămase vodă... Și se văzu nevoit Velișco vornicul, cam mormăind, cam ciortăind, să se dea mai la o parte și să șază în capul mesei Constantin vodă Cantemir... Și se întinse iarăși ospățul. Și se rânduiri alte talgere cu bucate... Și coafele se aplecau de-asupra cupelor... Și curgea vinul de Odobești, și cel de Cotnari, și cel de Huși și cel de Vaslui, scos din adânc de pivniță, laolaltă cu cel din via asta lăudată, răcoros și tare și mângâietor...

Nu zăbavă vreme uitară boierii că este și vodă cu dânsii, și gălăgia petrecerii porni valuri-valuri, de la un capăt la altul al meselor, de la o margine la alta a grădinii...

La o masă mai joasă, mai la o parte, ședeau jupânesele. Dar mult nu stătură: una câte una ridicându-se, se traseră

înspre casa cramei și acolo, șezând în jilțuri din lozie împletite, se puseră a sporovăi despre multe și mărunte cumu-i rânduiala femeilor de cându-i lumea: una, despre copii și straie și pânzeturi cumpărate de la cutare negustor venit de la Țarigrad; alta, despre bucate și fierturi și oale înfundate pentru masa de acasă; a treia, despre pășanii și necazuri cu feciorii petrecăreți, care, simțindu-se flăcăi încep să-și facă de cap...

Numai conia Nastasia ședea, prinsă de brațul soru-sa Catrina, cu ochii în pământ, la vârful ciubotelelor, și tăcea. Căldura soarelui și grosimea hainelor puse pe dânsa – trei fuste de urșinic, cașaveică iarăși de urșinic roșu, cu crețuri la brâu, testemelu legat pe frunte și salba mare, lată, pe tot pieptul – îi aduseră pe frunte și pe la gât boabe de nădușeală. Avea o basma mare înflorată în mâna dreaptă, în mâneca largă, dar se sfiia s-o scoată, s-o ridice, să nu tragă luarea aminte a celor jupânese, care iar s-or fi întors cu toatele asupra ei cu ochii și cu gurile... Oh, că tare se temea să nu vorovească de dânsa!.. Oh, că mai bine nu venea!.. Oh, că numai norocul cel rău a adus-o!.. Oh, că mai bine ar muri decât să fie nevoită a da iarăși răspuns la întrebările boierilor și boieroaicelor: „Au dorești să fii, conia, femeia domniei sale Ion Paladi postelnicul? Și în fața lui Dumnezeu sfântul să-l urmezi fără a crâcni pe calea vieții?” Așa o învăță Catrina că or s-o întrebe, iar ea va trebui să răspundă cu glas smerit: „Doresc să fiu femeia... Voi să-l urmez...” Și numai cât se gândea cum va să răspundă, o apuca amețeala, i se usca în gură, iar limba i se făcea ca de lemn... Dar nimene nu venea s-o întrebe – uitaseră cu toții de dânsa. Jupânesele – cu ale lor, boierii – cu ale lor...

Măria sa, având din dreapta pe Ștefan comisul și din stânga pe beizadea Antohie, mânca și bea. Anume așa: se puse pe mâncat și pe băut! Un paic luă de pe umerii Măriei sale blana și o ținea pe braț, stând alături; altul ținea șlicul; al treilea îl ajută să-și suflece mânecile ca să nu le ungă... Iar slugile casei

umblau iute, cărând talgere cu bucate din cele calde, proaspete. Le puneau pe masă în fața celor trei oaspeți de seamă de curând sosiți... Păhărniceii umpleau cupele. La început vodă dădu de dușcă vreo trei ulcele una după alta ca să se răcorească de pe drum, fără să se mai uite prin părți, la gazdă și boieri, rupse din niște prepelițe prăjite și bine rumenite, ca să-și potolească foamea care-l cam chinuia după ce părăsiră Ceairul. După care ștergându-și cu un prosop lat, cusut cu albăstrele, barba, se dădu pe spate, râgâi ușor și se puse să privească la boierii de la masă...

680

Drept în față ședea Vasilie vornicul. Ținea paharul nalt, de argint, în mână. Îl ținea așa de mulțisor, de cum se așezase vodă. Avu de gând să închine într-o cinstea Măriei sale, dar Măria sa nu așteptă nici nu avea nevoie de închinăciune, așa că toate merșeră alandala, ca la crâșmă, unde se strâng băutorii să sugă, nu să închine, să spună vorbe destoinice după obicei... Văzând asta, Vasilie luă aminte către Ștefan Cerchez comisul, doar l-ar striga într-ajutor, dar și acela înfulecă, parcă era scăpat din țara flămânzilor, și... se lăsă păgubaș. Numai o dată, întorcând capul, prinse la Velișco vornicul un zâmbet pe sub mustață.

— Mhî! zise Velișco către Antohie Jora care se nimeri iarăși alături de domnia sa. Văzut-ai, cinstite armașule, cum lucrează fâlcile și se mișcă bărbile la masa asta? Se ridică în slava cerurilor scrâșnetul de dinți al celor flămânzi, iar gâlgăitul gâtlejurilor însetate vădesc bogăția și bivșugul cel mare al Țării!..

În mare gălăgie și zgomotul ce era, gâfâieli și foieli, nu s-ar fi deslușit vorba domniei sale, dar avea vornicul Velișco un glas sunător de trâmbiță și tăios, că sparse văzduhul ca tăișul spadei... Se făcu tăcere pe dată. Toți luară aminte spre Măria sa: ce-o să zică? ce-o să facă?.. Dar Măria sa își pusese pântecul la cale și, lăsat de speteaza scaunului, dormita. Da, picura,

mai bine zis, ațipise, precum îi era dintotdeauna obiceiul. Dacă-i pe atâta, își ziseră boierii, noi ne vedem de ale noastre. Și întinseră mâinile iar spre pocale, rupseră hârtane de carne, gomoniră cu gurile pline, colcăind de vin turnat de-a volna pe gâtlee-n jos.

Nu-l răbdă inima pe Vasilie vornicul să tacă. Se sculă cu paharul în mână și grăi cu glas tare:

– Cinstiți boieri! Ascultați, rogu-vă, aici, cinstiți boieri!.. Și, potolindu-se gălăgia, urmă: Să mulțumim bunului Dumnezeu că ne-a dat bucatele și băutura, care ne-au adunat la aiaastă masă... Să rostim din suflet cuvinte calde de laudă Măriei sale, că a binevoit a veni să șază cu noi, la ospăț, în ziua de Armindenii, când toată firea dă-n floare, făgăduind an bun și rod bogat...

Cineva de la un colț de masă dădu a striga:

– Trăiască! Trăiască Măria sa...

Era Ilie Țifescul, cu nasul lui ascuțit, de vulpe. Dar nesusținându-l nimene, boiernașul tuși și se astupă acolo... Vasilie vornicul, deci, urmă:

– Și îngăduiți-mi să spun, cinstiți boieri, să mărturisesc că am și un nacaz la inima mea. Mare nacaz... Am fost, precum bine știți, trimes la sfârșit de iarnă ca să duc birul Țării la Împărăție... Vistieria n-a avut destui bani și bucatele trebuitoare. Am pus din sărăcia mea și din bucatele mele, ca să plinesc cele ce lipseau... Acmu, boieri dumneavoastră, mă gândesc zi și noapte, cum îmi voi îndrepta gospodăria zdruncinată? Cum voi astupa borțile ce s-au fost făcut în trebile mele?..

Boierii se uitară la Vasilie vornicul, apoi își întoarseră chipurile bărboase către vodă: iată, deci, pentru ce a făcut aist ospăț Vasile vornicul! Ca să se jeluie de cheltuielile făcute, de sărăcia casei și a moșiilor sale... Măria sa, însă, tăcea. Ațipise, dormea și nu auzi cele spuse de Vasilie vornicul.

– Dar ziceai, vornice, că ne-ai chematu-ne-ai la logodnă? făcu întrebare de colo Bujoreanul Pavel. Că eu mai mult pentru asta am alergat de la satul meu...

Solomon, care ședea alături de boierul cu întrebarea, scoase un râse deșucheat:

– Tu, Pavele, poate ai chef și de nuntă? S-o pornim chiar acu, aici, pe loc?

Vorba asta îl întărită pe Bujoreanul. Cu atât mai mult că luase destule pahare – și aici, la masă, și mai înainte (coborâse dimpreună cu Solomon în pivniță și gustase de la vreo cincisprezece butoaie câte o ulcică bună!). El, necăjitul și năpăstuitul boier, simți că acu îi acu, săltă de la locu-i și umflându-și pieptul, grăi cu glas mare, pornit a-și vărsa năduhul de pe suflet:

682 – Cinstite vornice Vasilie! Te plângi, domnia ta, de jaful și sărăcia ce ți s-au făcut cu birul. Dar oare asta-i de ieri la Țara Moldovei? De ani de zile se ține năpasta asta de pământul nostru. Numai toamna trecută am plinit dărilor birului de două ori... Eu! Iar alți boieri și oarecât pe de-asupra. Când am strigat: nedreptate! Jaf și nedreptate!.. s-au dus îndatăși spusa mea, pe aripe negre de corb, la domnie, și am fost scos din dregătorie... Și domnia sa Antohie Jora scos au fost... Și alții scoși așijdere... Dar cine a rămas? Să adune, să se îmbogățească? Domniile lor au rămas... Știm noi cine sunt domniile lor... Și domnia ta, vornice, îi cunoști prea bine... Ei, dar eu nu mai am ce spune, că și așa sunt năpăstuit...

Căzu greoi la locul lui boier Bujoreanul... Mesenii tăcură cu toții speriați. Nu se așteptară la atare îndrăzneală din partea aistui cuminte boier... Stătură așa, cu ochii boldiți în blidele cu bucate, apoi încetul pe încetul, se îndemnară a gusta, a lua un gât de băutură și curând iarăși mestecau, purtându-și fâlcile și bărbile, în deplină muțenie... Înfulecau cu multă nepăsare, curat ca dobitoacele... Palade Preda, care avea de

datoria a-l feri pe Măria sa de dușmani și răufăcători, înțelese că aceste cuvinte ale boierilor de la masă împotriva lui vodă ținesc. De aceea se îmbătoșă, puse mâna pe straja săbiei, dădu porunci celor străji înșiruiți împrejurul viei să fie cu ochii în patru, după care veni la domnia sa vornicul Vasilie și-i grăi la ureche, peste umăr:

– Cu logodna cum rămâne, vornice? Că bietul Ion postelnicul așteaptă. Mai mult mort decât viu. Galben ca ceara la față. Și biata conia Nastasie așijdere: mai mult moartă decât vie...

Ca prin vis auzi de colo, de la locul lui, bietul Ion Paladi postelnicul acele vorbe spuse în șoaptă de marele armaș. Se ridică de pe scaun, făcu un pas într-o parte, se clătină pe picioare, întinse mâinile vrând parcă să se apere de ceva – om, fiară, ce i s-o fi năzărit – și o dată se lungi la pământ câtui era statul. Se auzi un bufnit... Și încă un geamăt, ieșit din adâncul răunchilor.

– Oooh, măculiță drrragă!..

Socotind, că, deh! s-a închefăluit omul, se întâmplă de acestea pe la oște, boierii mai nici se uitară spre partea lui. S-a ridică el singur, l-or ridica slugile. Cât despre Vasilie vornicul grija cea mare a domniei sale fu să nu-i strice masa, dar, mai cu seamă, să nu se supere Măria sa. Făcu semn către ai săi oameni să-l scoale pe postelnic, să-l ducă în casa cramei și... să-l răcorească. Dar să vedeți ce făcu postelnicul! Când veniră să-l ieie de subțiori, o dată izbi din mâini și din picioare, strigând ca un apucat:

– Să nu vă atingeți de mine! Să nu cutezați a pune mâna pe mine! Vă scot ochii la toți!.. La toți!.. La toți!..

Și dădu cu degetele încârligate, care de bună seamă aveau la capete niște unghii lungi, nemaivăzut de lungi și ascuțite. Un murmur de mirare trecu printre meseni, de la un capăt la altul al mesei. Ce-i?! Nu destul că s-a îmbătat? S-a și schimo-

sit din minți Paladi postelnicul aista? Rușine! Rușine, boieri! Așa purtări față de Măria sa vodă? Bazaconie cum nu s-a pomenit! Rușine!..

– Cinstite vornice, strigă careva. Ori îl duci de aici ori ne ducem noi! Așa necuviință...

Atunci se repezi Solomon șetrarul, Paladi Preda armașul, Pavel Bujoreanul, care, în sinea lui, se bucura că măcar treaba asta cu scandală va să întoarcă gândurile lui vodă în altă parte – după ce zisese cele ce zisese se sperie rău de propria îndrăzneală... Dar când vrură să-l ajute să se ducă de-acolo sau măcar să-l puie să șadă la locul lui, pe scaun, Ion Palade râncăi ca un taur, aruncă pe toți de pe dânsul, scoțând un strigăt:

– Vreau să mă însor la Băcani!.. Vreau să mă însor la Băcani!! Vreau să mă însor la Băcani!!!

684 Din cale afară de poznată tâmplare – așa ceva nu s-a mai auzit între boierii moldoveni! Încă multă vreme ea avea să slujească drept pricină de veselie și râsete – luni, ani de zile! Umblă povestea din gură în gură: „Ai auzit ce-a strigat Palade postelnicul la ospățul la Vasilie vornicul?“ „Nu, n-am auzit. Dar ce-a strigat?“ „Că vrea să se însoare la Băcani“. „Chiar așa? Dar de ce la Băcani?“ „Apăi că de-acolo-i era logodnica, iar vodă nu i-a îngăduit să se logodească, și atunci el s-a aruncat la picioarele Măriei sale și a prins a striga cu spume la gură, că vrea să se însoare la Băcani și numai fărădecat la Băcani, că de nu, dă foc curții domnești, după care își face seama...“ „Chiar așa? Nu mai spune! Și Măria sa!“ „Măria sa a zis că și-a ieșit boierul din minți, și a încălecat pe cal, și l-a sărit pe Ion Palade postelnicul de-a călare și“... Așa cum îi gura lumii, fiecare adăuga și întorcea cumu-i era placul, iat tâmplarea a fost cum a fost...

Măria sa, scuturându-se de somn, a vrut să știe ce i s-a prilejit postelnicului. Până să afle ce și cum, Ion Palade fu pus pe picioare, cu toate strigătele și zgâlțâielile lui, iar înainte

de asta, bunînţeles lucru, au fost răsturnate asupra-i vreo două găleţi de apă, care-l răcoriră bine. După care se veseliră cu toţii mai departe, fiind zi de primăvară caldă, dar şi pentru că Măria sa binecuvântă pe cei doi logodnici (viitorul mire, ce-i drept, era murat bine, dar bucuros foarte), îngăduindu-le să se pregătească de nuntă, pe care nuntă s-o facă la toamnă. Zise Măria sa:

– Puteţi s-o încingeţi nunta aici, la Iaşi. Puteţi s-o jiucaţi la Băcani. Dar numai fără de cât la toamnă. Că mai devreme nu se cuvine, după vechi sfântul obicei creştinesc...

Boierii închinară întru sănătatea logodnicilor. Băură pahare după pahare. Şi se îmbujoră la faţă Nastasia, cuconiţa lui Ion Racoviţă răposatul. Şi se bucură nespus Ion Palade postelnicul, numai că greu i se lăsă pe suflet, trebuind atâta să mai aştepte până s-o aducă pe tânăra fată în casă-şi, jupâneasă, cu cununie, după lege...

De când venise, Miron logofătul şezu pe tăcutele între Ramandi vornicul bătrânul şi Neculae fiiul său, la un capăt de masă. Gustând din bucate, mai luând câte un pahar de vin, se gândea la ale sale trebi şi griji, pentru care se afla la Iaşi. Aseară sosi. Nu apucă a face mai nemica încă şi nu-i ardea să vină la aist ospăţ, dar Velişco îl cără mai cu sila. „Să mergi! Să mergi cu noi, logofete! Că doar n-am să te las singur acasă. Ai să vezi pe cei boieri, mânca-i-ar ciorile... Poate să vie şi Măria sa vodă... mânca-l-ar lupchii... Hai! Haidem cu noi! Mai ieşi în lume din cel bârlog al domniei tale...” Cu Velişco s-ar fi luptat cumva, l-ar fi înduplecat să-l lase-n pace, dar vezi că pe Neculae trebuia să-l găsească, şi Neculae, de draga dimineată, se afla dus de acasă, aici, la via lui Vasilie vornicul. Aşa îi hotărî Vasilie din ajun încă: să stea, să bage de seamă, să caute de rânduială dimpreună cu Solomon, că într-însul, în Solomon, nădejde ca într-un cui de tei... Parcă l-ar fi avut Vasilie de frate pe Neculae, iară nu pe Solomon... Era, pe

de-o parte, bucuros Miron, că l-a găsit pe fiul său, pe de altă parte, mâhnit, că n-au putință a sta la sfat pe așezatele, nestingheriți, însingurați, numai ei doi... Anume ca să poată schimba o vorbă-două se și așezaseră alături, dar ca să nu se nimerească vreo gură spartă lângă dânșii, îl luară de vecin pe Ramandi vornicul, om bătrân și zgârcit la cuvânt...

Când grăi Vasilie vornicul, după el și Pavel Bujoreanul, Miron simți că-l îmboldește dimonul dintr-însul să spuie și el ce are în gând. Dar se stârni gălăgia cu logodnicii, și tăcu. Și bine-a făcut – mai liniștit avea să se simtă. De ce să stârneasă mânia celor mari și tari? Stai de-o parte și vezi-ți de nevoi... Cu aceste gânduri se luă Miron, lor căută să le dea ascultare, pe dânsele să le urmeze se strădui... Dar iată că altfel hotărî preaputernicul Dumnezeu. Hotărî să puie pe umerii domniei sale încă o stâncă. Să-l pună la o altă mare încercare. Una din cele mai grele, din care destule avu în viața-i lungă și zbuciumată...

Aflat în astă stare de mare cumpănă, Miron auzi un glas din lăuntru: „Cuvine-se să te ridici, domnia ta... Să te ridici și să pleci, domnia ta... Că aice firile se înfierbântă și iese din maluri... Domniile lor boierii se arată însetați de a lovi în cei vrăjmași ai lor. Și asta țin s-o facă în fața Măriei sale... Și or să te atragă și pe domnia ta, logofete. Ridică-te, deci, și pleacă de aici...”

Și Miron se săltă de la locu-i. Zise către Neculae: „Eu m-am dusu-m-am. Tu mai rămâi și mai petrece... Iară de seară ne vedem la casa ta“. Și către Ramandi grecul: „Vornice, mi-a părut bine să te văz și să sfătuim... Să ne amintim de lucruri vechi, din ale noastre tinereți trecute... Mai rămâi cu bine... Și dacă o vrea Dumnezeu, ne vom mai vedea... Iar de nu, cum va să fie voia Domnului celui vecinic...” Și se îndesi către Velișco vornicul, să-i spuie că pleacă. Dacă nu i-i cu bănat, să-i dea rădvanul să-l repeedă până-n târg, după care va trimete

trăsura îndărăt, încoace. Velișco vornicul îl văzu pe frate-său și abia atunci își aminti de el: că-l aduse aici, că era și Miron la masă. Tot așa și ceilalți boieri – acum băgară de seamă că și domnia sa este.

– Cinstite logofete! Cinstite logofete! strigară aceștia, care mai de care, toți închevăluți de-a binelea. Zi o voroavă! Zi o închinare!

– Paharul! strigă întru susținerea lor Velișco. Să se umple domniei sale paharul. Ia, logofete, cupa mea!..

Și-i băgă în mână cupa naltă, încăpătoare, de argint încrestat – asemenea pocale erau numai șase la toată masa.

– Dar nu... nu aista mi-a fost gândul, se apără Miron. Vroiam a pleca... A mă duce în drumul meu... Venii să-ți cer îngăduința... Și a domniei sale Vasilie vornicul gazda... Să mă trag la ale mele...

Auzind glasul logofătului, vodă deschise puțin ochii și se uită spre partea aceea. Miron? Era și domnia sa logofătul aice? Dar când a venit de nu l-am zărit? Parcă i-am văzut pe toți câți erau... Se bucură Măria sa, că îl vede pe bătrânul logofăt, numai că nu pricepe de ce umblă domnia sa pe la ospățuri, dacă s-a tras și șade la moșia sa, în sat? Iară își miji ochii vodă. Când înțelese că Miron vroia să se ducă, se gândi Măria sa așa: „Dar eu de ce-aș mai sta aice? De ce n-aș pleca și eu?” Și-l boldi cu cotul pe Ștefan Cerchez: „Să mergem și noi, Ștefane. Să ne întoarcem la hodină, la casa noastră... Cei tineri să rămâie și să petreacă... Iară noi, ca bătrânii...”

Dar aici se tâmplă ceea ce nimeni n-ar fi putut prepune că va să se întâmple la o masă veselă ca aceea. Întâlnindu-li-se privirile, întocmai ca an toamnă la divanul domnesc, Miron simți că-l frige pe dinlăuntru. Își trecu căutătura peste obrazele boierilor adunați, aceia care numai păreau a fi boieri, dar nu erau – se știau umiliți, rușinați, jefuiți de domnie și de hapsânii dregători de pe lângă vodă... Cine erau acei lăcomoși,

jefuitori boieri, îi cunoșteau toți... Dintr-înșii numai unul Ștefan comisul se afla aici. Ceilalți – marele hatman și, mai cu seamă, marele vistiernic, se feriră a veni. Dar umbrele lor negre totuna stăruiau de-asupra tuturor. Ca niște lupi, ca niște șacali, ca niște crocodili... Ca aieva auzi gemetele boierilor Țării Moldovei. Ca aieva auzi scrâșnetele lor de neputință. Din pricina nedreptăților făcute. Din pricina prădăciunilor și jafurilor la care erau supuși... Și atunci luă Miron logofătul paharul din mâna lui frate-său și cuvântă acestea:

– Văz, cinstiți boieri, că mă împingeți la un păcat. Mare păcat și nu chiar! V-ați plâns, boieri dumneavoastră, de sărăcie, de biruri grele, ce vin asupra-ne... Dar de unde vin ele? De la cine vin? Se întoarse către vodă Miron. Măria ta! Suntem bătrâni amândoi, destule am văzut la viața noastră. Eu iarăși voi a-ți spune și s-o ții minte: mai des cu paharele, Măria ta! Și mai rar cu birurile. Că țara-i prădată și sărăcită... Miron își ridică ochii către naltul cerurilor, apoi îi coborî asupra lui vodă: Și va veni ea o zi, când vei vrea să-ți dai seama și nu-i putea, Măria ta!..

La auzul acestor spuse rostite cu glas ca la judecată, se lăsă o liniște deplină asupra mesei – amuțiră cu toții pe dată, așa că cele de la urmă cuvinte, pe care logofătul le mai poftori o dată, dar de acuma cu mâna întinsă către vodă, răsunară ca o amenințare, cuvintele:

– ...vei vrea să-ți dai seama, și nu-i putea, Măria ta!..

Se umplură ochii tuturor de jar. Dar nu de jarul dragostei pentru vodă al Țării, ci de para mistuitoare a setei de dreptate, la unii de răzbunare chiar... Antohie Jora, fără să știe cum, se ridică și el de pe scaun și se lăsă cu tot trupul spre partea lui Miron – să-l sprijine, să-l apere. Pavel Bujoreanul înțepeni cu gura deschisă, de parcă ar fi strigat și el, pe tăcutule: „Așa! Adevăr grăiși, logofete! N-are să poate să-și dea seama vodă...”

Velișco vornicul, care dibui cel dintâi gândurile, colcăind dedesubtul cuvintelor lui Miron, simți năboindu-i afară din piept ca o bucurie nebună: „Așa, logofete! Așa, frate Miroane! Să i-o trănțești în obraz, că ești mai bătrân ca noi, mai înțelept! Și ai tot dreptul să i-o spui... Noi te urmăm! Noi te vom urma și sprijini cu toții... Noi, boierii Țării!..“ Și, după năravul său de om repezit, nestăpânit, de mare aprindere, scăpă un chiot din gură:

– Iu-hu-huuu, Măria ta! Dar văz că ai cam înghițit gălușca!..

Tras de mânecă de Ștefan comisul, vodă întoarse capul spre partea aceleia – auzise! prea bine auzise spusa grea și răutăcioasă a lui Miron, dar făcu chip că n-ar fi auzit-o, că taman se afla vorovind cu marele comis. Tuși comisul, netezindu-și barba... Își drese glasul și vodă, și mesenii toți rămaseră în tăcere, înțelegând că acum are să-i răspundă lui Miron.

Dar Măria sa ieși de la masă tăcut.

Măria sa iarăși făcu pe surdul. Pe surdul și pe mutul...

REFERINȚE ISTORICO-LITERARE

CIMPOI: Proza lui Vladimir Beșleagă, cu formula modernă evident proustiană și faulkneriană, valorifică fluxul memoriei, elementul eseistic, interogația polemică. Prozatorul reconstituie monografic istoria vieții eroilor, suprapunându-le și trecându-le printr-un examen moral. Aceștia sunt de obicei niște dezrădăcinați și dedublați care caută să recupereze timpul pierdut și identitatea socială. Monografierea lor este discontinuă, alternativă, sentimental-lucidă, purtând pecetea unei zone afectate a sufletului uman (dragostea pierdută, copilăria sau adolescența pierdută).

690

Elementul epic se pulverizează, se topește în gândurile, emoțiile și obsesiile pe care le generează. Omul, nimerind în hățișul întrebărilor și problemelor existențiale, merge pe firul călăuzitor al lămuririlor, dar se pomește pe drumurile întrerupte „heideggeriene”, întorcându-se mereu spre punctul de pornire.

Atunci când evocă copilăria, adolescența sau epoca mai îndepărtată a Cantemireștilor și Costineștilor fraza este limpede, așezată, plină de o pastă epică densă și colorată.

Există și un al treilea Beșleagă, care îmbină răsucirea nervoasă a gândului cu situația epică clar conturată (*Ignat și Ana*, roman care dezbate ideea înstrăinării în cadrul familiei de azi).

În romanul *Viața și moartea nefericitului Filimon* ne propune o modelare a existenței umane: trei zile și trei nopți. Declararea lui Filimon de către însuși tatăl său drept copil din flori, trimiterea lui (iarăși la insistența părintelui său) în colonie, după ce a spart dintr-o pornire băiețească un magazin, se lasă ca o umbră fatidică asupra vieții lui sufletești. Eroul cunoaște un proces de înstrăinare ireversibil. „Nefericita” viață a lui Filimon trebuie considerată, așa cum ne propune și titlul, și ca o anevoioasă cale a cunoașterii de sine. Or, recunoașterea se cere plătită cu vămi; cu trăiri, frământări, cu prețul chiar al propriei vieți. Ca să obții împlinirea (ca om, muncitor, creator) e nevoie de jertfă, și în acest sens pare indiscutabilă retopirea în substanța cărții a mitului meșterului Manole.

EȘANU: Romanul istoric este o specie literară tot mai des abordată în ultima vreme. Aceasta e o dovadă, după noi, că scriitorii noștri sunt în căutarea unor noi teme și forme artistice de exprimare, de zăgrăvire a trecutului și prezentului poporului moldovenesc. Autorul și-a ales cu mare migală, dar în același timp și cu multă pricepere, atât tema, cât și perioada desfășurării acțiunii romanului, căutând să ne prezinte o largă pânză istorică care să cuprindă epoca descrisă în toată plenitudinea ei.

Acțiunea se petrece în Moldova medievală (în perioada unui adânc și îndelungat declin economic), având la bază un cadru real istoric de la sfârșitul sec. XVII, când Cnezatul Moldovenesc se afla în pragul unei dezastruoase catastrofe ca urmare a creșterii fără precedent a dependenței economice și politice față de Poarta Otomană.

Societatea moldovenească de la finele sec. XVII este prezentată în roman printr-o gamă largă de eroi, cum se spune, „de la vlădică până la opincă“. Aici aflăm întreaga ierarhie feudală, începând de la domnul Moldovei Constantin Cantemir, mitropolii Sava și Dosoftei, marea boierime și terminând cu masele largi (țărani, orășeni săraci, haiduci ș.a.)

Dovedindu-se a fi un bun cunoscător al realităților de atunci din Moldova, autorul, după părerea noastră, a reușit în bună parte să ne prezinte epoca cu cele mai arzătoare probleme ale ei: lupta pentru scuturarea jugului otoman, starea îngrozitoare a maselor populare, contradicțiile acute de clasă și căutarea unor soluții cât de cât eficace pentru ieșirea din situația ce s-a creat.

Autorul pătrunde, cu o deosebită finețe, în psihologia clasei dominante, care, în marea ei majoritate, era implicată permanent în nesfârșite intrigi josnice legate de lupta pentru bogăție și putere (numai o dregătorie făcea accesibilă calea spre renta centralizată de stat), nu vedea nimic mai departe de interesele buzunarului propriu. Pe de altă parte, un loc important în roman îl ocupă descrierea vieții mizerabile a acelor pe ai căror umeri atârna mulțimea de prestații și dări către Poarta Otomană, statul feudal și boierime. În cartea întâi impresionează *Prologul* în care cunoscutul cărturar moldovean M. Costin, de astă dată erou al romanului, este surprins în meditații revelatorii asupra destinului poporului său.

Andrei EȘANU

SUCEVEANU: Vladimir Beșleagă este unul din relativ puținii scriitori din generația vârstnică de la noi care, în condițiile noilor realități, și-a păstrat neîntinat statutul de scriitor, imaginea de profesionist al cuvântului. Foarte citit până mai ieri, mai puțin citit astăzi, când ne-am pierdut (iremediabil?) cititorul, când s-ar părea că nu avem decât cititori de contoare și chitanțe, el a rămas un scriitor cu o acută conștiință artistică. La o eventuală reevaluare critică a operei sale, la o cât de drastică triere prin „diavoleasca mașinărie“,

rămân mai multe lucrări necompromise, împlinite, între care neapărat *Zbor frânt* și *Viața și moartea nefericitului Filimon*, care, pe lângă alte calități, reprezintă mostre de scriitură psihologică, analitică, cu personaje complexe, cu tipologii bine conturate, memorabile.

Am mai spus-o și în alte dăți: *Zbor frânt* de Vladimir Beșleagă, *Singur în fața dragostei* de Aureliu Busuioc, *Povestea cu cocoșul roșu* de Vasile Vasilache, *Vămile* de Serafim Saka sunt romanele care, pe la mijlocul anilor 60, au schimbat fața prozei basarabene, cu o forță de detașare categorică și anihilatoare față de scrierile schematice, primitiv-sociologice ce dominau epoca, semnate de Ion Canna, Lev Barschi, Samson Șleahu, Iacob Cutcovetșchi, Alexandru Lipcan... Ele au adus în context alte psihologii și mentalități umane, firi complexe, un alt regim stilistic, o nouă formulă epică, mult deosebite de cele simplist-descriptivist-șablonarde din proza vremii. Prin ele, generația mea a ajuns să descopere mai târziu marile modele ale prozei universale contemporane (Proust, Faulkner, Borges, Hemingwai ș.a.), „transpuse“ în variante autohtone.

Pentru prima oară la noi, romanul *Zbor frânt* tratează tema războiului, atât de compromisă până atunci, într-un mod diferit, sub aspect psihologic, prin ingenioase suprapuneri de planuri, prin alternative decupări din fluxul memoriei. Evenimentele sunt descrise la modul retroactiv (și nu în chip de „cronică“ narativă, conform practicilor învechite), autorul recurgând la procedeul contrapunctului și la noua (în contextul de atunci) tehnică a solilocului. Lucrurile sunt analizate prin prisma destinului unui om concret, Isai, un personaj original, cu o gândire neordinară, cu drame interioare, care nu se aseamănă prin nimic cu acei „eroi... care făceau de serviciu în proza „antirăzboinică“ de până la el“ (Ion Ciocanu). După cum s-a mai spus, *Zbor frânt* e un roman-destin care, în replică la lucrările din epocă, interpretează omul în afara colectivității, ca pe o personalitate individuală, ca pe o „lume mică“ (Democrit).

În aceeași formulă analitico-psihologică, într-un stil modern, diferit de cel simplist-maniheist (alb-negru, bun-rău, dragoste-ură), este realizat și romanul *Viața și moartea nefericitului Filimon* sau *Anevoioasa cale a cunoașterii de sine*, scris în 1972, dar care, din cauză că aborda și anumite subiecte ori adevăruri „tabuistice“ („lumea-i clădită pe rău, pe violență“, declară unul din personaje, sfidând preceptele morale ale epocii stagnării), n-a putut să apară decât în 1988. Evident, scrisul lui Vladimir Beșleagă ar fi cunoscut o altă evoluție, mai ascendentă și mai spectaculoasă poate, dacă această lucrare de o originalitate incontestabilă ar fi apărut la timp și s-ar fi integrat fără întârziere în circuitul prozei anilor '70.

Credem că și abordarea romanului istoric (*Sânge pe zăpadă*, 1985, și *Cumplite vremi*, 1990) ține de aceeași strategie a scriitorului de a se sustrage „doctrinarismului realist-socialist“ și, în același timp, de a recupera „epoci sau

evenimente puse sub interdicție, considerate tabu de ideologia oficială“ (Mihai Cimpoi). Aceste pânze scot în evidență remarcabila disponibilitate a autorului de a plâsmui personaje artistice pe baza unor personalități istorice concrete (cea a domnitorului Moldovei Constantin Cantemir, tatăl lui Dimitrie Cantemir, și cea a cronicarului Miron Costin), de a reinterpretă la modul „hagiografic“ cronici, izvoade și documente ale medievalității istorice românești, fapte și întâmplări de la curțile voievodale. *Jurnal (1986-1988)*, volum apărut în anul 2002, scoate și mai mult în evidență moralitatea nevieciată și conștiința artistică necompromisă (în orice caz, mai puțin compromisă decât a multor altora) ale acestui scriitor, care a avut mereu în față modelele modernității, în aceste pagini el „convorbește“ cu sine și cu lumea, observă și analizează cu penetrație și fără menajamente fenomene sociale, evenimente literare, deconspirând incitante imagini, idei, atitudini ale omului interior, cu lecturile, căutările și interogațiile sale polemice.

Cât privește Omul exterior, el este un tip nonconformist, un spirit dinamic, curios, neliniștit, care, la cei peste 70 de ani ai săi, a știut să-și păstreze proșteptimea fizică, dar și tinerețea spiritului. Face parte din acea categorie de oameni cărora nu le place imitația, preluarea gândirii altora, preferând să ajungă singuri, pe cont propriu, la înțelegerea lucrurilor. Subiectele sau temele de care se preocupă le cercetează cu tenacitate și acirie prin arhive și biblioteci, mergând pe fire cronologice, genealogice sau semantice departe în adânc, până la cele mai mici detalii și nuanțe. Spusa sa nu este gratuită, se citește în ea cunoștințele vaste, suportul filozofic-cultural. E un autodidact, ca mai toți scriitorii noștri, dar unul care își respectă fără abatere condiția: citește zilnic, face lecturi serioase, își însușește experiențe moderne. Este remarcabilă deschiderea sa spre colegii tineri, considerându-se într-un fel (spiritualicește) congenerul lor. Încă în perioada sovietică, în care, cum se știe, domina o totală intoleranță și susceptibilitate față de derogările de la tiparele consacrate, Vladimir Beșleagă, pe atunci secretar al Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor, își manifesta public susținerea și atașamentul față de acei tineri nonconformiști care veneau în literatură cu formule noi, insolite. Este omul care nu pune mare preț pe micile slăbiciuni pământești, pe acea terestritate care se cheamă onoruri, medalii, titluri, glorie de-o clipă. Din rațiuni pe care, cu siguranță, unii nu le-ar putea înțelege, a refuzat să fie făcut membru al Academiei Republicii Moldova, a restituit în mod public Ordinul Republicii în clipa în care imaginea acestuia a fost compromisă. Ceea ce-și dorește cel mai mult e să-și poată tipări manuscrisele, dar în asemenea acțiuni se pare că nu prea are talent, găsindu-și cu greu sponsorii (pe care, în treacăt fie spus, alții – și nu întotdeauna doar cei chemați – îi găsesc ușor, cum a-i scoate așii din mânecă).

Cam de pe la șazeci de ani a ținut să-și construiască o altă imagine fizică: de senator roman, accentuată de nasul clasic și de tunsoarea scurtă, întreținută

cu consecvență și rigiditate, înfășurat în togă, ar putea juca cu succes rolul lui Cassius sau cel al lui Cezar în ipostaza când scria la De Bello Gallico...

Silueta-i zveltă, aproape sportivă este cizelată de mișcare, dinamism și abținere. Teoria abținerei, pe care și-o aplică consecvent și pe care o promovează firesc, fără ostentație, celor interesați, este cea a îngrădirii trupului, a protejării ființei de osânză și de materii moarte. „Vezi, prin subțierea cărnii spiritul devine mai viu, mintea penetrează mai ușor prin zidul materiei“, par să sugereze ochii săi cu sfredeliri de laser, gândirea-i lucidă antrenată în rigorile disciplinei.

Omul interior și omul exterior se află, credem, într-o unitate indisolubilă, într-un nedeazămănit regim de sincronizare, și, în tendința lor spre idealul kalokagathiei vechilor greci, răspund cu aceeași demnitate și eleganță la un singur nume... Să vă mai spun care?

Arcadie SUCEVEANU, *Contrafort*, nr. 5 – 6, 2003, p. 16

BADIU: Preocuparea condeierilor moldoveni de problematica istorică se face tot mai simțită în ultimii ani. În pagini de proză, de teatru sau de poezie au fost reînviolate evenimente ce țin de diferite epoci și personalități din trecutul nostru. £...£.

694 Aceasta se datorește în mare măsură interesului crescând față de istorie, conștiinței că numai cunoscând bine trecutul vom putea aprecia prezentul și vom intui contururile viitorului. Un adevărat stimulent în direcția dată a fost și continuă să fie editarea și cercetarea, a moștenirii marilor cronicari moldoveni Grigore Ureche, Miron Costin și Ion Neculce.

Cronicile, scrise cu atâta ardoare patriotică, dar nelipsite și de documentare (autorii sunt de cele mai multe ori martori oculari ai faptelor relatate), au fost concepute drept o puternică pârgie educativă pentru generațiile posterioare. Scopul e mărturisit, bunăoară, chiar de Miron Costin, care afirmă, că letopisețele nu sunt numai să le citească omul, „să știe ce au fost în vremi trecute, ce mai mult să fie de învățătură, ce este bine și ce este rău și de ce-i să se ferească...“.

Cumplitele vremi, abătute asupra Moldovei în a doua jumătate a veacului XVII, constituie substanța de fond a noului roman al lui Vladimir Beșleagă, intitulat *Sânge pe zăpadă*, conceput sub formă de trilogie. Deoarece partea întâi numai ne introduce în anturajul social, vom încerca și noi să schițăm o privire asupra momentului istoric în care se desfășoară acțiunea, asupra situației de ordin extern, a luptelor dintre puterile dominante de atunci. £...£

Abordarea de către Vladimir Beșleagă a unei tematici istorice, a unor evenimente și fapte din trecutul Moldovei feudale are loc după ce prozatorul a acumulat o considerabilă experiență de sondare artistică a vieții, realității contemporane. Scrierile sale *Zbor frânt*, *Acasă*, *Ignat și Ana*, *Durere* l-au

recomandat ca pe un maestru al compoziției, al personajului literar și al stilului – calități de real folos la zugrăvirea tablourilor din vremi demult apuse.

Năzuind ani la rând să-l transforme pe Miron Costin din personalitate concret istorică, bine definită în epoca sa, în erou literar cu toate atributele cerute de o atare categorie artistică, scriitorul s-a pregătit îndelung, efectuând o muncă de adevărată cercetare științifică a epocii. Treptat, pe parcursul lucrului autorului planurile s-au amplificat, tinzând să cuprindă o panoramă cât mai vastă, populată de o mulțime de personaje. Dar nu trebuie să ne închipuim că subiectul se întinde, ca într-un roman-cronică, pe câteva decenii. Tot așa cum în *Zbor frânt* timpul artistic nu-i decât cel necesar trecerii pe sub apă a Nistrului, atâta cât Isai își derulează „filmul” întregii sale vieți, în trilogia *Sânge pe zăpadă* perioada îmbrățișată este de un an jumătate, de la mijlocul lui 1690 până în decembrie 1691, adică până la sfârșitul tragic al marelui cronicar. Procedul retrospectivității ne poartă însă mereu prin alte perioade de timp, și cititorul își va îmbogăți imaginația cu pasaje din cele mai diverse, cu protagonist-cărturar în centru, adesea venind vorba și de Dosoftei, de Cantemirești.

Evident, n-avem aici de-a face cu o biografie înfrumusețată pe ici-pe colo de „clișee împrumutate”, ca într-un spectacol de ocazie, și nici cu o viață romanțată a cronicarului cunoscut de cititor, în linii generale încă de pe băncile școlii.

Romancierul nostru, înzestrat cu un spirit de observație bine pronunțat, cu o putere de analiză și de sistematizare a faptelor studiate ce îl ajută să-și plaseze eroii în situații concrete, și cu o bogată imaginație ce contribuie la înfiri-parea acțiunii, își propune, totodată, a puncta și configurația socială, tabloul complex al statului moldovenesc de la sfârșitul veacului al XVII-lea. Iată de ce în partea întâi figura cronicarului chiar trece undeva pe planul doi.

Romanul se sprijină pe o documentare solidă, conținând bogate informații din domeniul istoriei, al literaturii, al folclorului, al limbii, al economiei, abordându-se chiar și aspecte de meteorologie și culinărie. Toate acestea, turnate într-un aliaj istoric și trecute, bineînțeles, prin temperamentul creator al artistului, fac un tot organic – subiectul romanului cu tot angrenajul său de date și personaje. Iată de ce cititorul află de aici mai multe decât dintr-o monografie istorică despre epoca respectivă sau dintr-o biografie tradițional-științifică a cronicarului. VI. Beșleagă, care s-a dovedit, în lucrările sale anterioare, un maestru al prozei psihologice, un cunoscător al ascunzișurilor sufletești umane, știe a da viață anumitor laturi ale realității, printr-o simplă trăsătură de condei, printr-un detaliu sugestiv sau chiar printr-un personaj episodic. Așa se face, bunăoară, că prin fața noastră se perindă o adevărată galerie de chipuri caracteristice ale epocii: boieri, țărani, oșteni și haiduci care nu ocupă un larg spațiu, dar spun multe prin prezența lor pitorească.

Aria geografică a romanului e destul de cuprinzătoare. Îi întâlnim, astfel, aici pe răzeșul Ion Țărălungă din ținutul Orheiului, pe călugărul Nicodim de la Căpriana, pe tânărul Grue din sus de Cernăuți, pe haiducul Corbea și ceata lui din părțile Fălciului, pe boierul Șendrea din împrejurimile Focșanilor; survin, apoi, evenimentele din jurul cetății Suceava, Hotin, Camenița și satele din Țara de Sus și, bineînțeles, moșia Costineștilor — Bărboși, plus cetatea de scaun — târgul Ieșilor și stărostia de Putna cu toată forfota de dregători, negustori, clerici și milogi.

Acțiunea fiind prezentată în opt capitole și un prolog, se desfășoară într-un ritm alert, cu dramatism și emotivitate. Paginile unde apare Miron Costin sunt presărate cu citate și aforisme din scrierile marelui cărturar moldovean, drept dovadă că scriitorul s-a pătruns de frământul interior al personajului său și descrie adecvat universul intelectual al acestuia.

Sunt descrise, într-un cadru adecvat, și celelalte personaje reale: domnitorul Constantin Cantemir, dregătorii Dubău, Macrei, Velicico, Pătrașcu și alții, trăsăturile de caracter ale cărora se desprind din aprigile dezbateri în divanul domnesc, din diferite misiuni politice și diplomatice, din intrigi de curte ș. a.m.d. O viață palpitantă trăiesc personajele „inventate”: răzeșul Ion Țărălungă, căpitanul de haiduci Corbea, călugărul Nicodim ș. a. Ele sunt prezentate cu tot „cortegiul” lor de pasiuni și trăiri, în culori pregnante și acțiuni memorabile. La toate acestea se adaugă o limbă bogată, însușită din lectura hrisoavelor și cea a cronicilor, în stare să ne transfere pe câtva timp în mediul eroilor reînviați. Toate aceste calități fac din romanul *Sânge pe zăpadă* de Vladimir Beșleagă o lectură atrăgătoare și utilă sub aspectul cognitiv și cel educativ.

Cu romanul istoric *Sânge de zăpadă* de Vladimir Beșleagă, cărturarul și dregătorul Miron Costin – personalitate concret istorică bine definită în epoca sa – devine erou literar cu toate atributele cerute de la o atare categorie artistică.

Vasile BADIU

VLASOVA: Romanul istoric al lui Beșleagă merită cea mai înaltă apreciere atât sub aspect artistic, cât și sub cel al abordării de către autor a unei epoci atât de îndepărtate de noi. Lucrarea este mărturia cunoașterii profunde de către autor a multor izvoare și a literaturii de specialitate care reflectă și studiază a doua jumătate a sec. XVII. Capacitatea de a asculta și a înțelege „vocile” trecutului i-a permis autorului să transmită cititorului complexa simfonie de subiecte realiste din viața deloc ușoară a oamenilor din acea perioadă. Aceștia aparțin celor mai diverse pături ale societății moldovenești feudale. Cartea nu are la bază un subiect palpitant de acțiune, dar se citește cu mult interes tocmai datorită consonanței cu ritmul epocii descrise, cu starea de spirit a contemporanilor acțiunilor descrise.

L.VLASOVA

CUPRINS

CARTEA ÎNTÂIA

<i>Tabel cronologic</i>	7
PROLOG	22
Capitolul întâi	44
Capitolul al doilea	74
Capitolul al treilea	112
Capitolul al patrulea	169
Capitolul al cincilea	209
Capitolul al șaselea	244
Capitolul al șaptelea	274
Capitolul al optulea	301

CARTEA A DOUA

PROLOG	324
Capitolul întâi	353
Capitolul al doilea	393
Capitolul al treilea	437
Capitolul al patrulea	475
Capitolul al cincilea	507
Capitolul al șaselea	546
Capitolul al șaptelea	601
Capitolul al optulea	646
<i>Referințe istorico-literare</i>	<i>690</i>